

Ocena funkcjonalna dziecka
w okresie wczesnego
i średniego dzieciństwa –
Skrining Rozwoju Małego Dziecka (SRMD)

ZAŁOŻENIA, POMIAR, ZASTOSOWANIE

Ocena funkcjonalna dziecka w okresie wczesnego i średniego dzieciństwa – **Skrining Rozwoju Małego Dziecka (SRMD)**

ZAŁOŻENIA, POMIAR, ZASTOSOWANIE

Zenon Gajdzica, Edyta Widawska, Stanisława Byra,
Ewa Domagała-Zyśk, Beata Jachimczak,
Radosław Piotrowicz, Elżbieta Neroj

Katowice-Kraków 2025

Recenzenci:

dr hab. Piotr Majewicz, prof. UKEN – Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
prof. dr hab. Krzysztof Rubacha – Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Redaktor prowadzący
dr Adrian Gorgosz

Korekta językowa
dr Aleksandra Łozińska

Skład
Aleksandra Winiarska

Okładka
Małgorzata Grześków-Gorgosz

Publikacja opracowana w ramach zadania zleconego pn. Organizacja i realizacja
Projektu innowacyjno-wdrożeniowego w zakresie oceny funkcjonalnej.

Projekt realizowany na podstawie umowy nr MEiN/2022/DWEW/1070, w okresie od 27 kwietnia 2022 r. do 31 grudnia 2023 r. finansowany ze środków Ministerstwa Edukacji i Nauki; od 1 stycznia do 30 kwietnia 2024 r. finansowany ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego i nadzorowany merytorycznie przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Koszty wydania niniejszej publikacji zostały dofinansowane przez
AT Wydawnictwo z siedzibą w Krakowie oraz Uniwersytet Śląski w Katowicach

ISBN: 978-83-68278-06-4

<https://doi.org/10.59862/8f3k9q2m7a>

AT Wydawnictwo
atwydawnictwo.pl

Spis treści

Wstęp.....	7
1. Monitorowanie rozwoju małego dziecka w modelu wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka i wspierania rodziny (WWR)	9
1.1. Współczesne koncepcje wczesnego wspomaganie rozwoju małego dziecka	9
1.2. Wczesna pomoc dla dzieci w wieku do rozpoczęcia nauki w szkole w systemie oświaty.....	14
1.3. Badania skriningowe – zakres i znaczenie w profilaktyce rozwoju małego dziecka	26
1.4. Skrining Rozwoju Małego Dziecka w koncepcji stałego prowadzenia badań przesiewowych do celów wczesnego wspomaganie rozwoju i edukacji w wybranych obszarach funkcjonowania dzieci i osób uczących się	29
1.5. Wykorzystanie doświadczenia wczesnego wspomaganie rozwoju do planowania edukacji szkolnej.....	32
2. Walidacja narzędzia.....	35
2.1. Założenia teoretyczne i proces walidacji narzędzia.....	35
2.2. Wyniki walidacji kwestionariuszy SRMD w okresie wczesnego dzieciństwa (dzieci w wieku 6–32 miesięcy).....	46
2.2.1. Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 6 miesięcy	46
2.2.2. Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 8 miesięcy	57
2.2.3. Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 12–14 miesięcy.....	68
2.2.4. Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 18–20 miesięcy.....	83
2.2.5. Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 24–26 miesięcy.....	101
2.2.6. Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 30–32 miesięcy.....	122
2.2.7. Podsumowanie	143
2.3. Wyniki walidacji kwestionariuszy SRMD w okresie średniego dzieciństwa (dzieci w wieku 3–6 lat)	150
2.3.1. Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 3 lat.....	150
2.3.2. Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 4 lat.....	171
2.3.3. Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 5 lat.....	194
2.3.4. Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 6 lat.....	219
2.3.5. Podsumowanie	242

3. Wykorzystanie Skriningu Rozwoju Małego Dziecka w procesie oceny funkcjonalnej i planowaniu wsparcia w modelu WWR	257
3.1. Procedura realizacji obserwacji funkcjonalnej z wykorzystaniem SRMD.....	257
3.2. Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka i jego rodziny w kontekście współpracy międzysektorowej ...	263
3.3. Współpraca z rodziną i środowiskiem dziecka w obserwacji funkcjonalnej	272
3.4. Skrining Rozwoju Małego Dziecka w planowaniu indywidualnego programu wsparcia na rzecz dziecka, rodziny i środowiska.....	276
Zakończenie	287
Bibliografia	291
Akty prawne.....	296
Spis tabel, schematów, wykresów.....	297
Załączniki	301
1. Kwestionariusze obserwacji aktywności dziecka SRMD w okresie wczesnego dzieciństwa w wieku 6–30 miesięcy	
1.1. Instrukcja do Kwestionariuszy obserwacji aktywności dziecka w wieku 6–30 miesięcy.....	303
1.2. Kwestionariusz danych podstawowych dziecka w wieku 6–30 miesięcy	306
1.3. Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 6 miesięcy	309
1.4. Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 8 miesięcy	321
1.5. Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 12–14 miesięcy.....	333
1.6. Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 18–20 miesięcy.....	353
1.7. Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 24–26 miesięcy.....	375
1.8. Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 30–32 miesięcy.....	399
2. Kwestionariusze obserwacji aktywności dziecka SRMD w okresie średniego dzieciństwa w wieku 3–6 lat	
2.1. Instrukcja do Kwestionariuszy obserwacji aktywności dziecka w wieku 3–6 lat	423
2.2. Kwestionariusz danych podstawowych dziecka w wieku 3–6 lat	426
2.3. Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 3 lat	427
2.4. Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 4 lat	451
2.5. Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 5 lat	477
2.6. Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 6 lat	505

Wstęp

Wczesne rozpoznanie indywidualnych możliwości dziecka oraz określenie uwarunkowań trudności i ograniczeń występujących w jego w rozwoju jest kwestią kluczową dla jego prawidłowego funkcjonowania w domu rodzinnym i poza nim, w tym – docelowo – w środowisku edukacyjnym i społecznym. Podstawowy cel stanowi tu zapewnienie dzieciom warunków do optymalnego rozwoju poprzez skoordynowanie oddziaływań skierowanych zarówno do nich samych, jak i do środowiska ich wychowania i nauczania: rodzin, opiekunów, nauczycieli oraz pracowników tych instytucji, które na co dzień stykają się z problemami dzieci i ich rodzin¹. Istotne jest więc upowszechnianie wiedzy o przebiegu i wspieraniu prawidłowego rozwoju dziecka; wczesnej identyfikacji barier dla niego, która może się dokonywać w ramach szeroko rozumianej profilaktyki; oraz o zapewnieniu dostępu do pomocy udzielanej jak najszybciej i jak najbliżej miejsca zamieszkania dziecka i rodziny, w formach i zakresie odpowiednich do charakteru rozpoznanych trudności w rozwoju.

Badania skринingowe, zwane badaniami przesiewowymi lub przeglądowymi, z założenia przeprowadzane są w całej populacji dzieci i młodzieży lub tylko w grupach wysokiego ryzyka związanych z: wcześniactwem, zaburzeniami okołoporodowymi, ryzykiem zaburzeń uwarunkowanych genetycznie. Ich celem jest monitorowanie rozwoju i wykrycie we wczesnej fazie zaburzenia/choroby lub podatności na chorobę i wynikającej z niej niepełnosprawności. Umożliwia to podjęcie wczesnej interwencji i wczesnego wspomagania rozwoju, które zredukowałyby zarówno zapadalność, jak też intensywność koniecznego wsparcia dla dziecka, jego rodziny i środowiska pozarodzinnego. Badania skринingowe stanowią wstępny etap procesu

---

¹ Zalecenie Rady UE z dnia 22 maja 2019 r. w sprawie wysokiej jakości systemów wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem. T.j. Dz.U.U.E.C z 2019 r., nr 189.

diagnostycznego, wstępnej oceny funkcjonalnej, która musi następnie być pogłębiona i potwierdzona bardziej dokładnymi, a w razie potrzeby specjalistycznymi badaniami. Opóźnienia lub nieprawidłowości rozwojowe stanowią istotne ryzyko wystąpienia w późniejszym wieku trudności w uczeniu się, a podjęcie wczesnych oddziaływań pomocowych może im zapobiec lub przyczynić się do ich zmniejszenia.

Proponowany w tej publikacji Skrining Rozwoju Małego Dziecka (SRMD) jest kluczowym etapem planowania działań wspierających rozwój dziecka oraz jego rodziny. Jest on istotny dla realizacji zadań ukierunkowanych na rozwój umiejętności kluczowych, takich jak: reagowanie na różnorodne bodźce i sygnały płynące z otoczenia (w szczególności na bodźce społeczne), koncentrowanie uwagi na osobach i działaniach, motywacja do podejmowania działania, w tym inicjowania interakcji z innymi osobami, naśladowanie, współdzielenie uwagi, zabawa funkcjonalna, rozwijanie umiejętności samoontroli², które warunkują uczenie się i stosowanie wiedzy, porozumiewanie się, samodzielność i niezależność; a także włączanie społeczne dziecka. Podjęte kroki mają uruchomić skierowane do dziecka oraz jego środowiska rodzinnego i pozarodzinnego działania ukierunkowane na jego rozwój, których efektem jest dostosowanie procesu kształcenia do jego potrzeb, predyspozycji oraz trudności mogących rzutować na efekty uczenia się oraz na szczególne osiągnięcia dziecka, a tym samym warunkują jakość życia jego i jego rodziny.

W tym miejscu chcemy podziękować wszystkim osobom, które zaufały nam i podjęły z nami współpracę w tym niezwykłym zadaniu, którego wymiernym efektem jest realne wsparcie otrzymane przez 22 tysiące dzieci w kraju uczestniczących w projekcie walidowania narzędzia Skrining Rozwoju Małego Dziecka. To dzięki zaangażowaniu wszystkich Państwa zmiana okazała się możliwa – dziękujemy!

---

² Koegel, L.K. Ashbaugh K., Koegel, R.L. (2016). Pivotal Response Treatment (85–112). In R. Lang, T.B. Hancock, N.N. Singh (eds.). *Early Intervention for Young Children with Autism Spectrum Disorder*. Cham, Switzerland: Springer International Publishing AG. Dostępne na https://doi.org/10.1007/978-3-319-30925-5_4 [12.10.2024].

Rozdział 1.

Monitorowanie rozwoju małego dziecka w modelu wczesnego wspomagania rozwoju dziecka i wspierania rodziny (WWR)

1.1. Współczesne koncepcje wczesnego wspomagania rozwoju małego dziecka

Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka obejmuje różnorodne działania, które skierowane są do dzieci potrzebujących dodatkowego wsparcia rozwojowego od urodzenia do rozpoczęcia nauki szkolnej. Celem tych zabiegów jest stymulowanie rozwoju psychoruchowego, zapobieganie pogłębianiu się zaburzeń w funkcjonowaniu dziecka, a także wspieranie jego rodziny w procesie opieki i wychowania. Istnieją różne modele wczesnego wspomagania rozwoju dziecka. Poniżej zostaną wskazane najbardziej charakterystyczne cechy kilku z nich.

Model skoncentrowany na rodzinie [*Family-Centered Model*] stanowi obecnie wiodące podejście w praktyce wczesnego wspomagania rozwoju. Jego fundamentalną zasadą jest uznanie rodziców za najważniejszych ekspertów w sprawach dziecka i głównych partnerów w procesie terapeutycznym³. W praktyce oznacza to, że specjaliści WWR koncentrują się

---

³ Dunst, C.J., Trivette, C.M., Hamby, D.W. (2007). Meta-analysis of family-centered helping practices research. *Mental Retardation and Developmental Disabilities Research Reviews*, 13(4), 370–378.

na budowaniu potencjału rodziny, opierając się na jej mocnych stronach i uwzględniając jej priorytety w planowaniu wsparcia. Fundamentalne znaczenie ma uznanie pełnego prawa dziecka do uczestnictwa w życiu rodziny i społeczności lokalnej, niezależnie od jego ograniczeń czy szczególnych potrzeb. Podejście to, oparte na biopsychospołecznym modelu niepełnosprawności, wymaga odpowiedniego przygotowania specjalistów do pracy z rodzinami. Skuteczność tego modelu została potwierdzona w licznych badaniach longitudinalnych, które wykazały znacząco lepsze efekty długoterminowe w porównaniu z tradycyjnymi podejściami skoncentrowanymi wyłącznie na dziecku⁴. Jego kluczowym elementem jest budowanie partnerskich relacji między specjalistami a rodziną, podczas którego eksperci pełnią rolę przewodników i mentorów, a nie dominujących autorytetów. Model ten szczególnie nacisk kładzie na wzmacnianie kompetencji rodzicielskich poprzez edukację i coaching. Rodzice otrzymują narzędzia i wiedzę pozwalające im na efektywne wspieranie rozwoju dziecka w codziennych sytuacjach, co prowadzi do zwiększenia ich poczucia sprawczości i poprawy jakości interakcji rodzic-dziecko.

Model transdyscyplinarny wykracza poza tradycyjne rozumienie współpracy międzydyscyplinarnej. Jego istotą jest pełna integracja wiedzy i kompetencji specjalistów różnych dziedzin, prowadząca do powstania nowej jakości w terapii⁵. W praktyce oznacza to, że zespół specjalistów pracuje nad wspólnym zrozumieniem potrzeb dziecka i rodziny, wymieniając się wiedzą i umiejętnościami. Jeden z kluczowych elementów stanowi tu instytucja wiodącego terapeuty [*primary service provider*], który koordynuje całość oddziaływań i jest głównym punktem kontaktu dla rodziny⁶. Badania Barry'ego Carpentera i współpracowników⁷ wskazują, że model transdyscyplinarny prowadzi do lepszej koordynacji usług i zmniejszenia obciążenia

⁴ Dempsey, I., Keen, D. (2008). A Review of Processes and Outcomes in Family-Centered Services for Children With a Disability. *Topics in Early Childhood Special Education*, 28(1), 42–52. Dostępne na <https://doi.org/10.1177/0271121408316699> [12.10.2024].

⁵ King, G. et al. (2009). The Application of a Transdisciplinary Model for Early Intervention Services. *Infants & Young Children*, 22, 211–223.

⁶ Woodruff, G., McGonigel, M.J. (1988). *Early Intervention Team Approaches: The Transdisciplinary Model*. Dostępne na <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED302971.pdf> [12.10.2024].

⁷ Carpenter, B. (2005). Early childhood intervention: Possibilities and prospects for professionals, families and children. *British Journal of Special Education*, 32(4), 176–183. Dostępne na <https://doi.org/10.1111/j.1467-8578.2005.00394> [12.10.2024].

rodzin wielością kontaktów z różnymi specjalistami. Ponadto sprzyja on rozwojowi kompetencji zawodowych terapeutów poprzez systematyczną wymianę wiedzy i doświadczeń.

Model oparty na rutynach [Routine-Based Model] został rozwinięty przez Robina McWilliama i innych⁸ jako praktyczne podejście do implementacji zasad wczesnej interwencji w codziennym życiu rodziny. Jego fundamentalnym założeniem jest wykorzystanie naturalnych sytuacji życiowych jako kontekstu dla oddziaływań terapeutycznych. Model skoncentrowany na rodzinie opiera się na przekazaniu przez specjalistów niezbędnych umiejętności osobom z najbliższego otoczenia dziecka. W podejściu tym zakłada się, że kompetentni rodzice potrafią nie tylko odczytywać sygnały wysyłane przez dziecko, ale także reagować na nie w sposób wzmacniający wzajemne więzi. Rodzice, znając najlepiej swoje dziecko i będąc odpowiednio wspierani przez specjalistów, potrafią wykorzystać różne formy aktywności i zabawy w sposób wspierający jego rozwój. W tym modelu możliwy jest znaczący, w porównaniu z tradycyjnymi sesjami terapeutycznymi, wzrost częstości i jakości interakcji terapeutycznych, inicjowanych w czasie codziennych czynności. Szczególnie istotne jest to, że model ten prowadzi do naturalizacji procesu terapeutycznego, czyniąc go integralną częścią życia rodziny.

Zintegrowany model międzysektorowego wsparcia dziecka, rodziny i środowiska (Nowy Model WWR)⁹ to międzysektorowe oddziaływania pomocowe – kompleksowe działania wspierające (medyczne, edukacyjne,

⁸ McWilliam, R.A. et al. (2020). The Routines-Based Model Internationally Implemented. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(22), 1–19.

⁹ Nowy Model WWR jest efektem prac Zespołu do spraw opracowania modelu kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, który działał w okresie od października 2017 do grudnia 2019 r. oraz rekomendacji opracowanych w projekcie „Wspieranie podnoszenia jakości edukacji włączającej w Polsce”, realizowanym przez MEN we współpracy z Europejską Agencją do spraw Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej w ramach Programu Wsparcia Reform Strukturalnych Komisji Europejskiej. Założenia Modelu stanowiły podstawę do opracowania Standardów organizacji wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka i wsparcia rodziny w ramach projektu „Opracowanie i pilotaż standardów w zakresie organizacji wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka i wsparcia rodziny”, finansowanego ze środków Ministerstwa Edukacji i Nauki (nr umowy MEiN/2021/DWKI/80) i realizowanego przez Akademię Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej oraz pilotażowo wdrażanego w 36 powiatach w ramach projektu realizowanego przez Uniwersytet Śląski „Projekt innowacyjno-wdrożeniowy w zakresie oceny funkcjonalnej”, finansowanego ze

społeczne) skierowane do rodzin oczekujących narodzin lub wychowujących dziecko w wieku od urodzenia do momentu rozpoczęcia realizacji spełniania obowiązku szkolnego. Jest on ukierunkowany na poznanie, zrozumienie potrzeb i możliwości każdego dziecka i jego rodziny, na rozwijanie więzi rodzinnych, aktywizowanie, optymalizację rozwoju, aranżowanie środowiska oraz zapewnienie włączenia społecznego dziecka i rodziny. Stanowi jeden instrument kompleksowego wsparcia dziecka i rodziny¹⁰.

Model ten integruje: prezentowane wcześniej podejścia skoncentrowane na rodzinie i przekonanie o jej wiodącej roli w życiu dziecka, model pracy transdyscyplinarnej, model oparty o rutyny dnia codziennego i biopsychospołeczny model niepełnosprawności, a także społeczny, środowiskowy model wsparcia. Zgodnie z jego założeniami dziecko niezależnie od swoich ograniczeń, potrzeb i możliwości ma pełne prawo do uczestnictwa w życiu rodziny i społeczności lokalnej. Wsparcie środowiska rodzinnego i pozarodzinnego dziecka stanowi podstawę jego włączenia w grupę społeczną i zwiększenie jego szans na niezależne życie w okresie dorosłości.

Kluczowymi aspektami modelu zintegrowanego są:

- koncentracja na rodzinie jako naturalnym środowisku życia dziecka (w domu rodzinnym, żłobku, przedszkolu i innych instytucjach);
- wzmacnianie więzi pomiędzy rodzicami i ich dziećmi;
- kompleksowość wsparcia;
- ciągłość procesu oceny potrzeb i wsparcia;
- poszanowanie praw i uprawnień odbiorców;
- elastyczność organizacyjna wsparcia;
- skoordynowane wsparcie międzysektorowe realizowane jak najbliżej miejsca zamieszkania dziecka i rodziny.

środków Ministerstwa Edukacji i Nauki (MEiN/2022/DWEW/1070). Więcej: *O projekcie*. Dostępne na <https://mwm.us.edu.pl/> [12.10.2024].

¹⁰ Piotrowicz, R. (2023). Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka i wsparcie rodziny w modelu międzysektorowego wsparcia (15–39). W M. Walkiewicz-Krutak (red.). *Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka i wsparcie rodziny*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej. Dostępne na https://www.aps.edu.pl/media/miwfvyzy/wczesne_wspomaganie_2023.pdf [12.10.2024].

Jego celem jest natomiast zapewnienie wysokiej jakości opieki, wczesnej edukacji i rehabilitacji poprzez realizację następujących działań:

- **zapobieganie** – profilaktyka występowania nieprawidłowości rozwojowych, a w dalszej perspektywie zmniejszenie skali trudności w uczeniu się i codziennym funkcjonowaniu (wzmocnienie działań profilaktycznych);
- **wczesne rozpoznanie**, a następnie **eliminowanie lub minimalizowanie zaburzeń rozwojowych** u dzieci, które mogą skutkować w przyszłości wystąpieniem niepełnosprawności lub poważnymi ograniczeniami w funkcjonowaniu dziecka oraz jego rodziny, dokonywane poprzez podjęcie i realizację kompleksowych, skoordynowanych działań diagnostyczno-terapeutycznych;
- **rozwijanie i wzmocnianie potencjału rodzin** w zakresie umiejętności i możliwości wspierania rozwoju dzieci w codziennych sytuacjach życiowych;
- **zapewnienie dostępu do lokalnej sieci wsparcia WWR** (placówek, instytucji i innych form świadczeń) wszystkim potrzebującym dzieciom i ich rodzinom niezależnie od tego, czy trudności w rozwoju dziecka zostały potwierdzone rozpoznaniem medycznym – w tym wsparcie dla rodziców, którzy zdecydowali się na pozostanie z dzieckiem w domu lub rodziców dzieci starszych realizujących obowiązki nauki w warunkach domowych (rola Instytucji Koordynującej – IK);
- **podniesienie jakości i efektywności wczesnej pomocy** udzielanej dzieciom i ich rodzinom poprzez jednoczesne uruchamianie zasobów w środowisku dziecka i jego rodziny, dzięki zapewnieniu m.in. włączającej opieki instytucjonalnej do lat 3 (żłobki itp.) oraz wychowania przedszkolnego, dostępności do świadczeń medycznych oraz form wsparcia rodziny z zakresu pomocy społecznej;
- **zintegrowanie działań wokół dziecka i rodziny** rozumiane jako połączenie w jeden instrument pomocowy wielu aktualnych form organizacyjnych wspierania rozwoju dzieci do czasu rozpoczęcia realizacji obowiązku szkolnego oraz wdrożenie międzysektorowej współpracy i koordynacji działań – szczególnie w zakresie ochrony zdrowia, pomocy rodzinie i pomocy społecznej – z oferowanymi formami wsparcia w systemie edukacji;
- **personalizacja wsparcia** poprzez dostosowanie rodzaju i zakresu pomocy do rzeczywistych potrzeb dziecka, rodziny i środowiska pozarodzinnego;

- **zmniejszenie obciążeń proceduralnych** związanych z uzyskaniem dostępu do wsparcia w ramach WWR;
- **bardziej efektywne wykorzystanie zasobów lokalnych**, jak również podniesienie jakości świadczonej pomocy dzięki spójności celów i zsynchronizowaniu oddziaływań pomocowych (efekt synergii)¹¹.

1.2. Wczesna pomoc dla dzieci w wieku do rozpoczęcia nauki w szkole w systemie oświaty

System oświaty zapewnia wsparcie dzieciom i ich rodzicom już od momentu urodzenia dziecka. Może ono przyjmować różne formy organizacyjne: pomocy psychologiczno-pedagogicznej, wczesnego wspomaganie rozwoju, kompleksowego wsparcia w programie rządowym „Za życiem”, kształcenia specjalnego, zajęć rewalidacyjno-wychowawczych. Nie wszystkie, ale wiele z wymienionych form może być uruchomione dopiero po uzyskaniu przez dziecko odpowiedniego formalnego dokumentu, takiego jak opinia¹², orzeczenie¹³ lub zaświadczenie (zob. tab. 1).

---

¹¹ Ibidem.

¹² W szczególności opinia o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka, o której mowa w art. 127 ust. 10 Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 737 z późn. zm.), wydawana przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej lub w poradni specjalistycznej, zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 127 ust. 18 ww. ustawy.

¹³ Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wystawione z uwagi na rodzaj niepełnosprawności określony w przepisach ustanowionych na podstawie art. 127 ust. 19 pkt 2 ustawy – Prawo oświatowe, lub też orzeczenie o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych wydane z uwagi na stwierdzoną niepełnosprawność intelektualną w stopniu głębokim. Orzeczenia wydają zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych i w poradniach specjalistycznych, zgodnie z przepisami uchwalonymi na podstawie art. 127 ust. 18 ww. ustawy.

Tabela 1. Formy organizacyjne, w ramach których dzieciom w wieku do rozpoczęcia nauki w szkole może być udzielona wczesna pomoc

Lp.	Forma organizacyjna	Adresaci	Podstawa uruchomienia ¹⁴	Dokument określający wsparcie	Podstawa prawna ¹⁵
1	pomoc psychologiczno-pedagogiczna w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej	dzieci w wieku od urodzenia nieobjęte wychowaniem przedszkolnym zamieszkałe na terenie działania poradni; dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym w placówkach funkcjonujących na terenie działania poradni	zgłoszenie rodzica ¹⁶	indywidualny program pracy z dzieckiem, a w przypadku zajęć grupowych – program pracy grup, zawarty w dzienniku zajęć	przepisy wydane na podstawie art. 71 ust. 1 pkt 2 Ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty
2	pomoc psychologiczno-pedagogiczna w niepublicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej	adresaci pomocy określani w statucie poradni stanowiącym załącznik do zgłoszenia do ewidencji prowadzonej przez powiat	określona w statucie	określony w statucie	art. 2 pkt 6, art. 168, art. 172 ust. 2 pkt 4 i 7 Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe
3	pomoc psychologiczno-pedagogiczna w przedszkolu lub oddziale przedszkolnym zorganizowanym w szkole podstawowej	dzieci uczęszczające do przedszkola/oddziału przedszkolnego	rozpoznanie nauczyciela wychowania przedszkolnego; diagnoza przeprowadzona przez nauczyciela specjalistę zatrudnionego w przedszkolu/szkole; zgłoszenie rodzica; opinia poradni psychologiczno-pedagogicznej; inicjatywa asystenta edukacji romskiej, pomocy nauczyciela, asystenta rodziny, kuratora sądowego, organizacji pozarządowej czy innej instytucji lub podmiotu działających na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży	indywidualny program pracy z dzieckiem, a w przypadku zajęć grupowych – program pracy grup, zawarty w dzienniku zajęć	przepisy wydane na podstawie art. 47 ust. 1 pkt 5 Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe

¹⁴ We wszystkich przypadkach konieczna jest zgoda rodzica na objęcie dziecka pomocą.¹⁵ Według stanu prawnego na dzień 11 listopada 2024 r.¹⁶ Przez rodziców należy rozumieć także prawnych opiekunów dziecka oraz osoby (podmioty) sprawujące nad nim pieczę zastępczą (zgodnie z art. 4 pkt 19 Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe).

Lp.	Forma organizacyjna	Adresaci	Podstawa uruchomienia ¹⁴	Dokument określający wsparcie	Podstawa prawna ¹⁵
4	pomoc psychologiczno-pedagogiczna w innej instytucji wychowania przedszkolnego	dzieci uczęszczające do innej instytucji wychowania przedszkolnego	określa organ prowadzący inną formę wychowania przedszkolnego	dziennik zajęć	przepisy art. 2 pkt 5 Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe oraz przepisy wydane na podstawie art. 32 pkt 11 tej ustawy
5	wczesne wspomaganie rozwoju dziecka	dzieci z niepełnosprawnością	opinia o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju dziecka	indywidualny program wczesnego wspomagania rozwoju dziecka	przepisy art. 127 ust. 5, 6, 8 i 9 Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe oraz przepisy wydane na podstawie art. 127 ust. 19 pkt 1 tej ustawy
6	kompleksowe wsparcie w programie „Za życiem”	dzieci z niepełnosprawnością; dzieci zagrożone niepełnosprawnością	ustalenie potrzeby kompleksowego wsparcia na podstawie poziomu rozwoju i funkcjonowania dziecka oraz potrzeb jego rodziny	indywidualny program kompleksowego wsparcia	przepisy art. 90v ust. 1 pkt 2, ust. 3–5 Ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty oraz przepisy wydane na podstawie art. 90v ust. 5 tej ustawy
7	kształcenie specjalne	dzieci z niepełnosprawnościami określonymi w przepisach: niesłyszące, słabosłyszące, niewidome, słabowidzące, z niepełnosprawnością ruchową (w tym z afazją), z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym, z autyzmem (w tym z zespołem Aspergera), z niepełnosprawnościami sprzężonymi (występowaniem co najmniej dwóch z wyżej wymienionych niepełnosprawności), u których zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej stwierdził potrzebę specjalnej organizacji nauki i metod pracy	orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego	indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny	przepisy art. 127 ust. 1, 3 i 4 Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe oraz przepisy wydane na podstawie art. 127 ust. 19 pkt 2 tej ustawy

Lp.	Forma organizacyjna	Adresaci	Podstawa uruchomienia ¹⁴	Dokument określający wsparcie	Podstawa prawna ¹⁵
8	zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze indywidualne lub grupowe	dzieci ze stwierdzoną niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim	orzeczenie o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych	indywidualny program zajęć zawarty w dzienniku zajęć rewalidacyjno-wychowawczych	przepisy wydane na podstawie art. 7 ust. 3 Ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego

Źródło: Opracowanie własne.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna oferowana jest w poradniach psychologiczno-pedagogicznych¹⁷, a od chwili rozpoczęcia przez dziecko wychowania przedszkolnego także w przedszkolach¹⁸, oddziałach przedszkolnych zorganizowanych w szkołach podstawowych i innych formach wychowania przedszkolnego¹⁹. Publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne obejmują pomocą dzieci, które mieszkają lub uczęszczają do placówki wychowania przedszkolnego na terenie działania danej poradni. Pomoc ta obejmuje diagnostykę psychologiczno-pedagogiczną (często poprzedzającą wydanie opinii lub orzeczenia), bezpośrednią pomoc dziecku i rodzinie, ale także współpracę z placówką wychowania przedszkolnego, do której uczęszcza dziecko (np. porady i konsultacje dla nauczycieli). Jeśli u dziecka zdiagnozowano niepełnosprawność wzroku (niewidzenie lub słabe widzenie), słuchu (niesłyszenie lub słabe słyszenie) albo autyzm, w tym zespół Aspergera, poradnią właściwą do udzielenia pomocy dziecku oraz wydania mu opinii lub orzeczenia jest poradnia wskazana przez kuratora oświaty²⁰. O zgłoszeniu się do poradni decydują rodzice²¹ dziecka.

¹⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2499).

¹⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1798).

¹⁹ Inne formy wychowania przedszkolnego to zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne.

²⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 września 2017 r. w sprawie wydawania orzeczeń i opinii przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2061).

²¹ W prawie oświatowym przez rodziców rozumie się także prawnych opiekunów dziecka oraz osoby (podmioty) sprawujące nad nim pieczę zastępczą – art. 4 pkt 19 Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe.

Do skorzystania z pomocy poradni nie jest potrzebne żadne skierowanie, a w przypadku placówki publicznej taka usługa jest również nieodpłatna. Z publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej mogą, na podstawie zgłoszenia rodzica, korzystać dzieci w wieku od urodzenia, a zatem również te, które uczęszczają do żłobka czy klubu dziecięcego lub objęte są pieczą dziennego opiekuna lub niani²². Ponieważ jednak te formy opieki funkcjonują w systemie pomocy rodzinie, a nie systemie oświaty, publiczne poradnie nie obejmują ich wspomaganie, jak ma to miejsce w przypadku placówek wychowania przedszkolnego. Poradnie mogą jednak współpracować²³ z instytucjami opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Przykładem takiej współpracy jest prowadzenie działań informacyjnych dotyczących prawidłowości rozwoju dziecka, a także – za zgodą i w porozumieniu z rodzicami dzieci oraz odpowiednio dyrektorem żłobka lub klubu dziecięcego – prowadzenie badań przesiewowych czy ukierunkowywanie pracy opiekuńczej zgodnie z potrzebami rozwojowymi dziecka. Taka kooperacja wydaje się jak najbardziej uzasadniona. Należy bowiem zauważyć, że od 2023 r. obowiązują ministerialne standardy opieki nad dziećmi w wieku do lat 3²⁴. Standardy te, wprowadzone w celu zapewnienia dzieciom wysokiej jakości opieki dostosowanej do ich potrzeb rozwojowych, obejmują cele pedagogiczne, opiekuńcze, wychowawcze i edukacyjne, odnoszące się m.in. do rozwoju umiejętności motorycznych, językowych i samoobsługi, kompetencji poznawczych, sensorycznych, społecznych oraz emocjonalnych, kształtowania i treningu koncentracji i uwagi, czy też kreatywności. Realizacja określonych w przepisach zadań powinna odbywać się z zastosowaniem metod uwzględniających indywidualne potrzeby, zainteresowania i umiejętności dziecka. Standardy obejmują również wdrożenie procedury obserwacji i monitorowania rozwoju dziecka, opracowywanej indywidualnie przez osobę sprawującą nad nim opiekę oraz rodziców, a także okresową (co najmniej

²² Formy opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 określa Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 338 z późn. zm.). Na podstawie jej zapisów opieka nad dzieckiem może być sprawowana do ukończenia roku szkolnego, w którym dziecko ukończy 3. rok życia lub, w przypadku gdy niemożliwe lub utrudnione jest objęcie go wychowaniem przedszkolnym, 4. rok życia.

²³ Na podstawie § 16 Rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych.

²⁴ Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 19 września 2023 r. w sprawie standardów opieki sprawowanej nad dziećmi w wieku do lat 3 (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2121).

raz na dwa lata) ocenę realizacji celów, w tym tych edukacyjnych. Wydaje się, że wsparcie osób pracujących w żłobkach i klubach dziecięcych ze strony specjalistów poradni psychologiczno-pedagogicznych byłoby bardzo pomocne w realizacji standardów w sposób efektywnie wspierający rozwój dziecka.

Współpraca instytucji opieki nad dzieckiem do lat 3 z jednostkami systemu oświaty jest szczególnie niezbędna, jeśli dziecko obejmowane jest jednocześnie wsparciem w systemie oświaty: pomocą psychologiczno-pedagogiczną w poradni, wczesnym wspomaganie rozwoju, kompleksowym wsparciem w programie „Za życiem” lub zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi. Kluczowe znaczenie dla efektywności wsparcia ma bowiem spójność kierunków oddziaływań i ich uzupełnianie się (synergia działań) zamiast powielania, które przeciąża i samo dziecko, i całą rodzinę. Dzięki współpracy może także zostać zapewniona ciągłość oddziaływań wspomagających rozwój dziecka w okresie jego przejścia z systemu opieki na dzieckiem w wieku do lat 3 do wychowania przedszkolnego.

Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci (WWR) w systemie oświaty jest skierowane do dzieci, u których stwierdzono niepełnosprawność²⁵. Przepisy definiują je jako zintegrowane oddziaływania, które mają na celu pobudzenie psychoruchowego i społecznego rozwoju dziecka od chwili wykrycia niepełnosprawności do podjęcia nauki w szkole, prowadzone bezpośrednio z dzieckiem i jego rodziną. Podstawą do objęcia dziecka zajęciami WWR jest opinia w tej sprawie wydana przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Możliwość organizowania WWR w polskim systemie oświaty wprowadzono w 2005 r. Już wówczas dostrzegano potrzebę współpracy różnych resortów w obszarze pomocy małym dzieciom z niepełnosprawnością oraz ich rodzinom. W latach 2005–2007, w wyniku współpracy międzyresortowej i organizacji pozarządowych i pod auspicjami Rzecznika Praw Obywatelskich, realizowany był program rządowy pod nazwą „Wczesna, kompleksowa i ciągła pomoc dziecku zagrożonemu niepełnosprawnością i niepełnosprawnemu oraz jego rodzinie”²⁶. Jego wdrażanie przez podmioty działające w różnych resortach miało charakter pilotażu, który miał zweryfikować przyjętą koncepcję

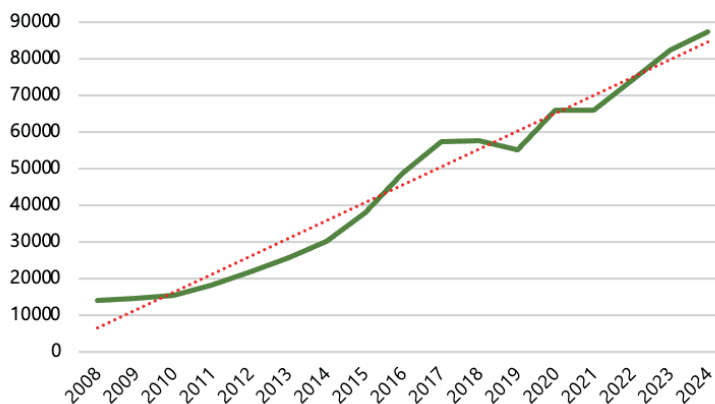
²⁵ Art. 127 ust. 5 ustawy – Prawo oświatowe.

²⁶ Zarządzenie nr 3 Prezesa Rady Ministrów z 7 stycznia 2005 r. w sprawie powołania Międzyresortowego Zespołu do Spraw Koordynacji Zadań Wynikających z Programu Rządowego – Pilotaż 2005–2007 „Wczesna, wielospecjalistyczna, kompleksowa, skoordynowana i ciągła pomoc dziecku zagrożonemu niepełnosprawnością lub niepełnosprawnemu oraz jego rodzinie” (t.j. M.P. z 2005 r., nr 3, poz. 30).

międzyresortowego finansowania zadań programowych, pomóc w przezwyciężeniu barier organizacyjnych poszczególnych resortów oraz wypracować najlepszy model pełnej realizacji pomocy małemu dziecku z niepełnosprawnością i jego rodzinie. W trakcie pojawiły się jednak problemy z finansowaniem z różnych źródeł zadań realizowanych przez podmioty działające w odmiennych sektorach. Rozwiązaniem rekomendowanym przez autorów i realizatorów programu, umożliwiającym jego sprawne wdrożenie, było skumulowanie środków pieniężnych na koncie wybranego resortu lub odrębnego funduszu, a następnie finansowanie zadań na podstawie umów zawartych przez uczestniczące w pilotażu placówki z jednym płatnikiem²⁷. Taka propozycja nie uzyskała jednak akceptacji, a po zakończeniu programu nie wprowadzono rozwiązań systemowych w tym zakresie. W systemie oświaty pozostała możliwość realizacji WWR, ale tylko dla dzieci ze stwierdzoną niepełnosprawnością, a nie – jak to miało miejsce w programie – również tych zagrożonych niepełnosprawnością.

Liczba dzieci, które korzystają z WWR, systematycznie rośnie. Na przestrzeni 16 lat (od 2008 do 2024 r.) zwiększyła się ona ponad sześciokrotnie: z 14 021 do 87 292 dzieci (zob. wykres 1).

Wykres 1. Liczba dzieci objętych zajęciami wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci w latach 2008–2024

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Systemu Informacji Oświatowej (według stanu na dzień 30 września danego roku).

²⁷ Odpowiedź ministra edukacji i nauki – z upoważnienia prezesa Rady Ministrów – na interpelację nr 401 w sprawie usprawnienia sposobu pełnej, rzeczywistej realizacji programu rządowego – pilotażu 2005–2007 „Wczesna, wielospecjalistyczna, kompleksowa, skoordynowana i ciągła pomoc dziecku zagrożonemu niepełnosprawnością lub niepełnosprawnemu i jego rodzinie”. Dostępne na <https://orka2.sejm.gov.pl/IZ5.nsf/main/1F302D8F> [11.10.2024].

Nadal jednak podnoszone były postulaty objęcia pomocą szerszej grupy dzieci – także tych, u których występujące nieprawidłowości nie mają jeszcze charakteru niepełnosprawności, ale w sytuacji braku pomocy mogą nią skutkować²⁸.

Dziesięć lat później, w 2017 r., uzupełniono rozwiązania systemowe poprzez przygotowanie rządowego programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”²⁹. Jego wdrażanie zaplanowano do roku 2026. Do obszaru WWR odnoszą się w szczególności dwa przewidziane w nim działania: działanie 2.3, realizowane przez system ochrony zdrowia, oraz działanie 2.4, realizowane przez system oświaty.

Celem działania 2.3 było zwiększenie efektywności i dostępności do wczesnej rehabilitacji dzieci, u których zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą życiu, które

---

²⁸ Wyniki kontroli pn. „Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka z dysfunkcjami” przeprowadzonej przez Delegaturę Najwyższej Izby Kontroli w Kielcach w okresie od 13 marca do 18 czerwca 2018 r. (kontrolowany okres to lata szkolne 2015/2016 i 2017/2018) wskazały na bariery w dostępności do szybkiej diagnozy i wsparcia w ramach wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka z dysfunkcjami. Zauważono również występowanie niespójności oddziaływań terapeutycznych realizowanych w różnych placówkach oświatowych w przypadku dzieci, które korzystały z nich w innych placówkach niż placówki wychowania przedszkolnego i jednocześnie uczęszczały do przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach lub innych form wychowania przedszkolnego. W raporcie o stanie edukacji włączającej z 2021 r. wskazano, że pomimo iż sieć zespołów wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka rozwija się bardzo intensywnie, trudno ocenić jakość oferowanej przez nie pomocy. Autorka raportu zaznacza również, że nadal istnieją gminy i powiaty, w których WWRD rozwija się w sposób śladowy – Podgórska-Jachnik, D. (2021). *Raport merytoryczny. Edukacja włączająca w Polsce – bilans otwarcia 2020*. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji, s. 102. Utrudnienia w dostępie do zajęć w ramach wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci niepełnosprawnych, zwłaszcza w miejscowościach z ograniczonym dostępem do placówek realizujących wczesne wspomaganie, wskazywali w interpelacji nr 18205 z 18 stycznia 2021 r. posłowie Marcin Kulasek, Włodzimierz Czarzasty, Agnieszka Dziemianowicz-Bąk, Katarzyna Kretkowska, Bogusław Wontor, Dariusz Wieczorek, Katarzyna Kotula i Magdalena Biejat – Kulasek, M. et al. (2021). *Interpelacja nr 18205 do ministra edukacji narodowej w sprawie systemu wczesnego wspomaganie dzieci*. Dostępne na <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=BXHGGZ&view=null> [10.11.2024].

²⁹ Ustanowionego na podstawie Uchwały nr 160 Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 2016 r. w sprawie programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem” (t.j. M.P. z 2016 r., poz. 1250), przyjętej na podstawie art. 12 ust. 1 Ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1860).

powstały w prenatalnym okresie rozwoju lub w czasie porodu. Podmioty realizujące zadania w jego ramach to ośrodki rehabilitacji dla dzieci działające w systemie ochrony zdrowia. W programie finansowane są świadczenia w ośrodkach dziennej rehabilitacji wieku rozwojowego oraz doposażanie placówek udzielających świadczeń w ramach dziecięcej opieki koordynowanej w urzędzenia do rehabilitacji zaburzeń funkcji poznawczych i zaburzeń mowy.

Celem działania 2.4 było utworzenie w wybranych jednostkach systemu oświaty wiodących ośrodków koordynacyjno-rehabilitacyjno-opiekuńczych (WOKRO), które obejmowałyby dzieci w wieku od urodzenia do rozpoczęcia nauki w szkole oraz ich rodziny kompleksowym wsparciem od momentu wykrycia u dziecka niepełnosprawności lub zagrożenia niepełnosprawnością. Założono, że wsparcie to będzie interdyscyplinarne i skoordynowane między sektorami (ochroną zdrowia, pomocą społeczną, oświatą), a rodzice otrzymają w WOKRO fachową informację dotyczącą ich dziecka oraz jego problemów rozwojowych. Szczególnym celem programu było zwiększenie dostępu do wczesnej pomocy u dzieci w wieku do lat 3. Zaplanowano powstanie WOKRO w każdym z 380 powiatów. Ostatecznie stworzono je w 320 z nich (95%), obejmując pomocą rocznie ok. 20 tys. dzieci i ich rodzin.

Wraz z uruchomieniem wyżej wymienionego programu podjęto prace nad przygotowaniem modelowych rozwiązań systemowych, bazujących na wcześniejszych rekomendacjach zespołu. Zajmował się tym zespół ekspertów powołany w październiku 2017 r. przez Ministra Edukacji Narodowej³⁰. Jego zadaniem było przygotowanie propozycji rozwiązań legislacyjno-organizacyjnych. Zostały one ujęte w przygotowanym w czerwcu 2019 r. „Modelu Edukacji dla Wszystkich” (MEW), w którym zaproponowano stworzenie zintegrowanego systemu wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka i wsparcia rodziny. W pracach wykorzystano m.in. rekomendacje Europejskiej Agencji do spraw Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej oraz doświadczenia Ośrodka Rozwoju Edukacji (m.in. z realizacji programu doskonalenia kadr

---

³⁰ Ministerstwo Edukacji Narodowej (2017). *Powołanie Zespołu do spraw opracowania modelu kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*. Dostępne na <https://www.gov.pl/web/edukacja/powolanie-zespołu-do-spraw-opracowania-modelu-kształcenia-uczniów-ze-specjalnymi-potrzebami-edukacyjnymi> [11.01.2024].

w obszarze „Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka w środowisku rodzinnym” oraz prac zespołu liderów WWR³¹).

W MEW zarekomendowano odejście od modelu medycznego na rzecz modelu biopsychospołecznego oraz wdrożenie metodyki pracy skoncentrowanej na rodzinie i skoordynowanej międzysektorowo. Trafność przyjętego rozwoju systemu wczesnego wspomagania rozwoju dziecka potwierdziły działania prowadzone we współpracy z międzynarodowymi ekspertami w projekcie pod nazwą „Wspieranie podnoszenia jakości edukacji włączającej w Polsce”³². W projekcie tym, realizowanym w ramach I edycji Programu Wspierania Reform Strukturalnych Komisji Europejskiej, podmiotem wspierającym wskazanym przez MEN była Europejska Agencja do spraw Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej³³. W jego ramach opracowano i skonsultowano społecznie rekomendacje dotyczące zmian legislacyjnych oraz priorytetowych działań (na pierwszym etapie realizacji projektu, w latach 2018–2019) oraz założenia zmian legislacyjnych, które miały stać się podstawą do opracowania projektu ustawy wdrażającej rozwiązania na rzecz podnoszenia jakości edukacji włączającej (drugi etap realizacji projektu, lata 2020–2021)³⁴.

W dniach 24 i 25 września 2020 r. odbyła się międzynarodowa konferencja „Budowanie koalicji międzysektorowej na rzecz wczesnego wspomagania rozwoju dzieci i wsparcia rodziny”, zorganizowana przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i Ośrodek Rozwoju Edukacji we współpracy z Ministerstwem Zdrowia, Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej oraz Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego³⁵. W jej drugim dniu przedstawiciele ministerstw wraz

³¹ Ośrodek Rozwoju Edukacji (2014). *Liderzy ds. wczesnego wspomagania rozwoju dziecka (WWRD)*. Dostępne na <https://ore.edu.pl/2014/07/liderzy-ds-wczesnego-wspomagania-rozwoju-dziecka-wwrd/> [10.11.2024].

³² Ministerstwo Edukacji Narodowej (b.d.). *Projekt realizowany w ramach Programu Wspierania Reform Strukturalnych*. Dostępne na <https://www.gov.pl/web/edukacja/projekt-realizowany-w-ramach-programu-wsparcia-reform-strukturalnych> [11.1.2024].

³³ European Agency for Special Needs and Inclusive Education (2025). *Home*. Dostępne na <https://www.european-agency.org/> [11.1.2024].

³⁴ Projekt ustawy został wpisany do wykazu prac legislacyjnych Rządu w listopadzie 2021 r. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów (2021). *Projekt ustawy o wsparciu dzieci, uczniów i rodzin*. Dostępne na <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-ustawy-o-wsparciu-dzieci-uczniow-i-rodzin2> [11.11.2024].

³⁵ Ośrodek Rozwoju Edukacji (2020). *Międzynarodowa konferencja „Budowanie koalicji międzysektorowej na rzecz wczesnego wspomagania rozwoju dzieci i wsparcia rodziny”*. Dostępne na <https://ore.edu.pl/2020/09/konferencjawwr/> [11.11.2024].

z praktykami dyskutowali o aspektach wdrażania zintegrowanego modelu wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci i wsparcia rodziny.

Opracowanie standardów wdrożenia opisanego w MEW zintegrowanego modelu wczesnego wspomaganie rozwoju i wsparcia rodziny MEiN zlecił w 2021 r. Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie (APS). Standardy poddane zostały pilotażowi³⁶. Zaproszenie do wzięcia w nim udziału skierowano do powiatów oraz publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych realizujących wczesne wspomaganie rozwoju dziecka lub zadania wiodącego ośrodka koordynacyjno-rehabilitacyjno-opiekuńczego. Zespół specjalistów wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka APS w ramach zawartej z MEiN umowy opracował również poradnik metodyczny, program szkolenia oraz program czterosemestralnych studiów podyplomowych. Na podstawie tego ostatniego zrealizowano dwie edycje (w 2022 i 2023 r.) bezpłatnych dla uczestników, finansowanych z budżetu ministerstwa studiów podyplomowych, których ukończenie umożliwia uzyskanie kwalifikacji do prowadzenia zajęć wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci, a także kwalifikacji do zajmowania stanowiska pedagoga specjalnego w przedszkolu. W 2024 r. rozpoczęła się ich trzecia edycja.

Rezultatem podjętej w 2021 r. przez APS współpracy z MEiN było również stworzenie narzędzi do badań przesiewowych rozwoju dzieci w wieku od urodzenia do rozpoczęcia nauki w szkole. Narzędzia te opracowano w oparciu o założenia oceny funkcjonalnej, uwzględniającej rozumienie funkcjonowania dziecka w modelu biopsychospołecznym. W ich przygotowaniu wykorzystano Międzynarodową Klasyfikację Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF). Zastosowanie ICF do oceny potrzeb rozwojowych dzieci i uczniów w procesie nauczania-uczenia się było rekomendowane od lat³⁷.

W oparciu o pozytywnie zweryfikowane założenia dotyczące kompleksowości działań w obszarze WWR w 2023 r. resort edukacji przygotował nowe przepisy w sprawie wiodących ośrodków koordynacyjno-rehabilitacyjno-

---

³⁶ Ministerstwo Edukacji Narodowej (2021). *Pilotaż standardów w zakresie organizacji wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka i wsparcia rodzin*. Dostępne na <https://www.gov.pl/web/edukacja/pilotaż-standardów-w-zakresie-organizacji-wczesnego-wspomagania-rozwoju-dziecka-i-wsparcia-rodzin> [11.01.2024].

³⁷ M.in. Zaremba, L. (2014). *Specjalne potrzeby rozwojowe i edukacyjne dzieci i młodzieży. Identyfikowanie SPR i SPE oraz sposoby ich zaspokajania*. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.

-opiekuńczych³⁸. W celu wsparcia realizatorów działań w tych ośrodkach w ramach nowej umowy z APS w 2023 r. zaktualizowano poradnik metodyczny oraz przeprowadzono szkolenia z organizowania z jego wykorzystaniem kompleksowego wsparcia w oparciu o nowe przepisy.

Z przeprowadzonego w 2021 r. pilotażu standardów WWR wynikała rekomendacja poszerzenia działań pilotażowych w powiatach o różnych uwarunkowania lokalnych. Opracowane narzędzia skringingowe wymagały również walidacji pod kątem możliwości ich szerszego zastosowania do monitorowania rozwoju dzieci i wykorzystania wyników tego monitorowania w uruchamianiu wczesnej pomocy. Konieczne było również powiązanie wypracowanych rozwiązań w obszarze WWR ze wsparciem udzielanym po rozpoczęciu nauki szkolnej. W 2022 r. MEiN zleciło opracowanie modelu wsparcia międzysektorowego na podstawie wstępnie przygotowanych rozwiązań (które miały zostać uregulowane w projekcie ustawy o wsparciu dziecka, ucznia i rodziny) Uniwersytetowi Śląskiemu w Katowicach. Uczelnia zaprosiła do współpracy cztery inne ośrodki akademickie: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Akademię Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, Katolicki Uniwersytet Lubelski i Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Projekt miał charakter innowacyjno-wdrożeniowy i realizowany był w 36 powiatach w Polsce od kwietnia 2022 r. do kwietnia 2024 r. Polegał na badaniu i opracowaniu modelowych rozwiązań na rzecz świadczonego lokalnie międzysektorowego wsparcia dla dzieci, uczniów i rodzin na podstawie metodyki oceny funkcjonalnej z wykorzystaniem Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF). Jego celem głównym była weryfikacja założeń współpracy międzysektorowej i koordynacji działań w zakresie wsparcia dzieci, uczniów i rodzin oraz wypracowanie (na bazie wyników badań naukowych) modelu wdrażania tych rozwiązań na poziomie powiatu. W projekcie przeprowadzono także walidację narzędzi do monitorowania rozwoju dzieci w wieku do rozpoczęcia spełniania obowiązku szkolnego (Skrining Rozwoju Małego Dziecka – SRMD). Obserwacją objęto prawie 22 tys. dzieci.

Zweryfikowany w pilotażu model koordynowanej na poziomie powiatu współpracy międzysektorowej został zaprezentowany podczas konferencji,

---

³⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 30 sierpnia 2023 r. w sprawie szczególnych zadań wiodących ośrodków koordynacyjno-rehabilitacyjno-opiekuńczych (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1801).

która odbyła się w kwietniu 2024 r. w Katowicach³⁹. Stanowi on próbę zniesienia podstawowego problemu, jakim jest niski poziom współpracy międzysektorowej we wspieraniu rodzin, dzieci i uczniów w ujęciu instytucjonalnym. Uczestnicy konferencji zostali zaproszeni do dyskusji nad tym, jakie działania są potrzebne, aby wypracowany model wdrożyć systemowo. Ustalono, że jego wprowadzenie do codziennej praktyki wymaga zarówno stworzenia odpowiednich regulacji prawnych, jak i zmiany kultury organizacyjnej zainteresowanych podmiotów. Współpraca pomiędzy pracownikami różnych sektorów na rzecz wspierania rozwoju dzieci i młodzieży powinna się odbywać w ścisłej kooperacji z rodzinami, w sposób uznający ich podmiotowość w podejmowaniu decyzji dotyczących rodzaju i zakresu udzielanego wsparcia oraz rozwijających potencjał rodziny w odpowiadaniu na wyzwania w rozwoju dzieci i młodych dorosłych. Wzmocnienie współpracy międzysektorowej, finansowanej głównie ze środków publicznych, pozwala na budowanie synergii działań, zwiększa efektywność udzielanego wsparcia i pozwala lepiej wykorzystywać środki przeznaczane na ten cel. Potrzebę taką dostrzeżono w *Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030*⁴⁰, w której ujęto również działania związane z poprawą jakości dostępności do wczesnej pomocy tak w początkowym okresie życia dziecka, jak i przez cały okres kształcenia i wejścia na rynek pracy⁴¹. Jest to zatem nie tylko wyzwanie wymagające zaangażowania wielu resortów oraz związanych z nimi sektorów, ale i szansa na poprawę jakości usług publicznych, a w konsekwencji dobrostanu obywateli.

1.3. Badania skryningowe – zakres i znaczenie w profilaktyce rozwoju małego dziecka

Zastosowanie Skriningu Rozwoju Małego Dziecka (SRMD) pozwala na:

- monitorowanie rozwoju małych dzieci w wieku 0–3 lat oraz dzieci w wieku przedszkolnym, w tym tych z grupy ryzyka, by w konsekwencji zapewnić każdemu z nich optymalne warunki dla osiągnięcia kompetencji rozwojowych na kolejnych etapach uczenia się;

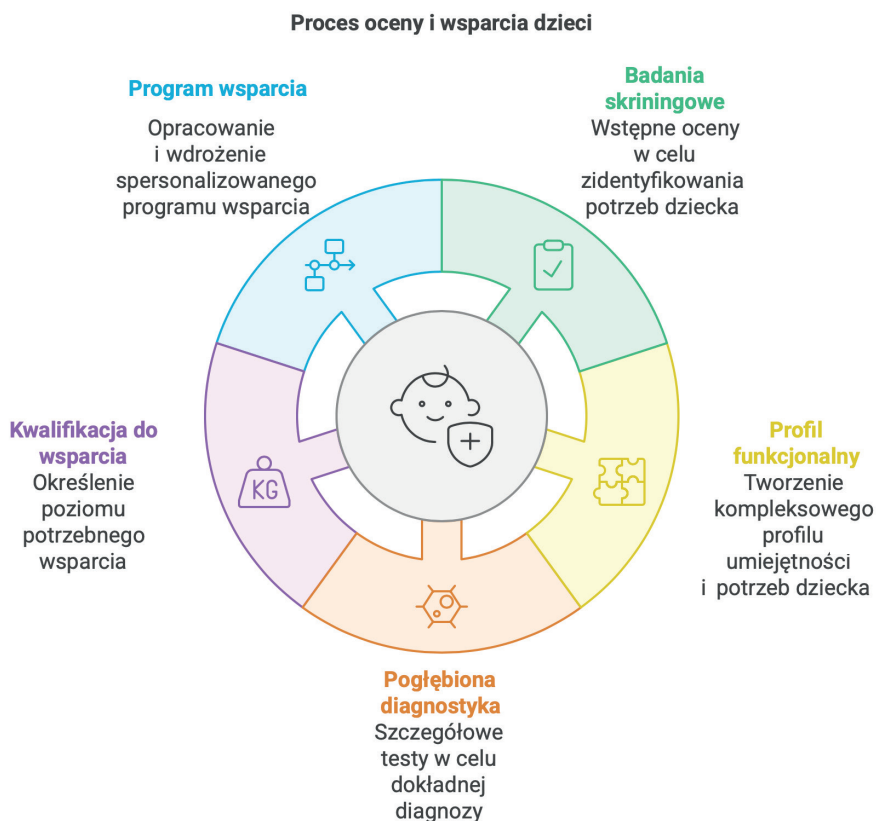
³⁹ *O projekcie*. Dostępne na <https://mwm.us.edu.pl/> [13.11.2024].

⁴⁰ Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (2021). *Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030* (2021). Dostępne na https://dap-static.infor.pl/dap/003_cp/714/177/MPO_2021-0218_zal.pdf [13.11.2024], s. 285.

⁴¹ *Ibidem*, s. 173–196.

- monitorowanie rozwoju dzieci, u których zaobserwowano niepokojące sygnały zaburzeń rozwojowych, by zweryfikować je w odniesieniu do ogólnego poziomu funkcjonowania dziecka, a w przypadku ich potwierdzenia – przeprowadzenie pogłębionej, wielospecjalistycznej oceny dziecka i podjęcie działań w zakresie wczesnego wspomagania jego rozwoju;
- monitorowanie rozwoju dzieci, u których stwierdzono zaburzenia rozwojowe (w tym przeprowadzono rozpoznanie kliniczne), by dokonywać analizy postępów w ich rozwoju, w wyniku podjętych działań wspomagająco-terapeutycznych oraz ewaluacji programów wspomagania rozwoju i wsparcia rodziny.

Schemat 1. Profilaktyczny wymiar badań skriningowych

Zadaniami, które powinny zostać zrealizowane w ramach badań skriningowych, są:

- 1) wczesne rozpoznanie indywidualnych możliwości psychofizycznych dziecka, jego trudności lub dysfunkcji rozwojowych;
- 2) określenie indywidualnego profilu rozwojowego dziecka;
- 3) wyszczególnienie indywidualnych mocnych obszarów rozwoju dziecka i jego potrzeb;
- 4) ustalenie, w jaki sposób potrzeby dziecka oraz jego zachowania wpływają na kolejne etapy nabywania kompetencji kluczowych;
- 5) zaplanowanie procesu wspomagania rozwoju dziecka w środowisku rodzinnym i pozarodzinnym, którego wynikiem jest społeczne włączenie dziecka oraz przeciwdziałanie jego wykluczeniu.

Badanie skriningowe oparte o obserwację zachowań dziecka może być wykonywane przez:

- **specjalistów WWR** (psychologów, logopedów, pedagogów specjalnych, fizjoterapeutów i innych terapeutów pracujących w zespołach WWR w podmiotach będących w lokalnej sieci WWR lub w instytucji koordynującej WWR na terenie powiatu);
- **opiekunów w instytucjach opieki nad małym dzieckiem, wychowawców w przedszkolach** realizujących WWR w środowisku opiekuńczo-wychowawczym, których zadaniem jest monitoring rozwoju kluczowych umiejętności dzieci. Na podstawie informacji wynikających z monitorowania oraz obserwacji funkcjonowania dzieci identyfikowane są ewentualne trudności i planowane są działania wspierające, które realizowane są w trakcie codziennych czynności opiekuńczych, zabawy i nauki, i które stanowią podstawową formę wspomagania rozwoju dzieci;
- **pracowników socjalnych, doradców rodziny, asystentów rodziny**, którzy wspierają rodzinę w rutynowych czynnościach;
- **pielęgniarki i położne środowiskowe, lekarzy pediatrów i lekarzy rodzinnych POZ**;
- **rodziców/prawnych opiekunów dziecka**, którzy dzięki temu po wykryciu ewentualnych problemów będą mogli odpowiednio wcześniej zgłosić się do instytucji koordynującej WWR lub upewnić się, że rozwój ich dziecka przebiega adekwatnie do jego wieku.

Przesłanki do przeprowadzenia oceny funkcjonalnej dziecka mogą wynikać z:

- obserwacji rodziców;
- wyników badań profilaktycznych;
- monitoringu rozwoju kompetencji kluczowych;
- wskazań lekarskich;
- monitorowania rozwoju przez opiekunów w placówkach opieki nad małym dzieckiem w wieku do 3 lat;
- obserwacji podczas bieżącej pracy nauczycieli przedszkolnych (monitorowanie rozwoju, analiza postępów, identyfikacja trudności w ramach realizacji podstawy programowej wychowania przedszkolnego);
- ustaleń i obserwacji innych pracowników systemu wsparcia, którzy mają kontakt z dzieckiem, w szczególności pracowników służby zdrowia, asystentów rodziny, asystentów uczniów, pracowników pomocy społecznej i pomocy rodzinie, kuratorów sądowych (po uzyskaniu zgody opiekuna prawnego dziecka).

Podstawę oceny stanowią schematy rozwojowe, które zgodnie z prawami ontogenezy przedstawiają zachowania typowe dla funkcjonowania dziecka prawidłowo rozwijającego się. Badania skiningowe są oceną wstępną, czyli pozwalają ustalić, na ile prezentowane aktywności dziecka są adekwatne dla zachowań określanych jako przeciętne dla danego przedziału wiekowego. W przypadku stwierdzenia u niego braku aktywności lub zachowań niespecyficznych dla danego przedziału wiekowego wymagana jest pogłębiona analiza czynników osobowościowych dziecka oraz czynników środowiskowych. Stwierdzenie opóźnień w rozwoju lub trudności warunkujących w konsekwencji niepełnosprawność wymaga pogłębionej specjalistycznej diagnozy, służącej kwalifikacji do odpowiedniego poziomu wsparcia. Wyniki obserwacji dziecka są podstawą do udzielenia mu wsparcia w ramach wczesnego wspomaganie rozwoju.

1.4. Skrining Rozwoju Małego Dziecka w koncepcji stałego prowadzenia badań przesiewowych do celów wczesnego wspomaganie rozwoju i edukacji w wybranych obszarach funkcjonowania dzieci i osób uczących się

Okres szczególnej wrażliwości rozwojowej wczesnego i średniego dzieciństwa stanowi wyzwanie dla systemu profilaktyki w Polsce. Analiza bilansów wskazuje na brak systemowych programów profilaktycznych ukierunkowanych na

monitorowanie rozwoju w tym okresie, dotyczący szczególnie dzieci z grupy ryzyka po 1. roku życia, w tym tych z dysfunkcjami słuchu i wzroku. W Polsce nie prowadzono dotychczas badań skriningowych dotyczących narządu wzroku i funkcji wzrokowych u małych dzieci, poza badaniami w grupach dzieci przedwcześnie urodzonych i dzieci genetycznie obciążonych prawdopodobieństwem wystąpienia schorzenia układu wzrokowego.

Skrining Rozwoju Małego Dziecka (SRMD) to narzędzie służące monitorowaniu rozwoju dziecka w okresie wczesnego dzieciństwa (6–36 miesięcy) oraz średniego dzieciństwa (3–6 lat). Obejmuje obserwację zachowań w kategorii aktywności i uczestnictwa. Oceniane aktywności pogrupowane są w obszary zgodne z klasyfikacją ICF. Podstawę oceny stanowią schematy rozwojowe odzwierciedlające prawa ontogenezy, na które składają się zachowania typowe dla funkcjonowania dziecka prawidłowo rozwijającego się. Monitorowanie odbywa się na podstawie obserwacji aktywności dziecka dokonanej przez osoby je znające i towarzyszące mu w rozwoju, w tym rodzica, opiekuna czy nauczyciela w placówce.

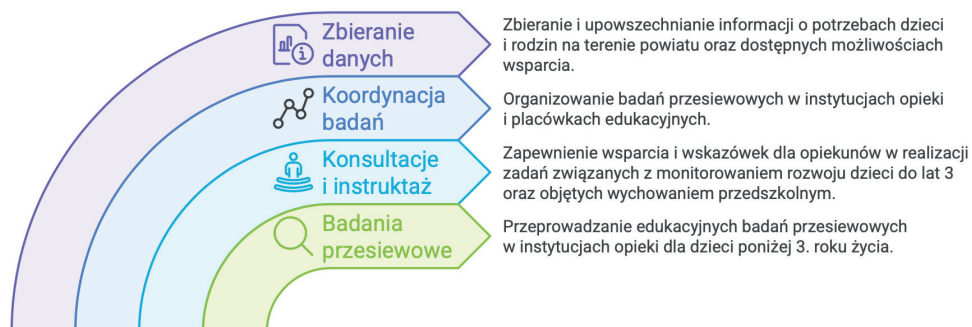
W Polsce Nowy Model WWR zakłada możliwość międzysektorowego wspomaganie rozwoju dziecka i wsparcia rodzin, rozumianego jako kompleksowe działania pomocowe skierowane do rodzin oczekujących narodzin lub wychowujących dziecko w wieku od urodzenia do momentu rozpoczęcia spełniania obowiązku szkolnego. Wsparcie to ukierunkowane jest na optymalizację rozwoju dziecka oraz zapobieganie wykluczeniu i zapewnienie włączenia społecznego jego i rodziny. Dążenie do zapewnienia dostępu do wysokiej jakości wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci i wsparcia rodzin oparte jest na realizacji ich praw określonych w Konwencjach ONZ ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską: Konwencji o prawach dziecka⁴² oraz Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych⁴³. Zgodnie z założeniami Nowego Modelu WWR proponuje się, by prowadzone w jednostkach ochrony zdrowia działania związane z wczesnym wykrywaniem potencjalnych opóźnień czy zaburzeń w rozwoju dzieci były następnie rozwijane w instytucjach opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 (żłobkach i klubach dziecięcych), placówkach wychowania przedszkolnego oraz szkole. Tym samym składałyby się one na **program systematycznego monitorowania kompetencji rozwojowych dzieci**, który obejmowałby wszystkie sfery rozwoju (sensoryczny, ruchowy, poznawczy

⁴² Konwencja ONZ o prawach dziecka. T.j. Dz.U. z 1991 r., nr 120, poz. 526 z późn. zm.

⁴³ Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. T.j. Dz.U. z 2012 r., poz. 1169.

i społeczno-emocjonalny)⁴⁴ zgodnie z Międzynarodową Klasyfikacją Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF)⁴⁵. Dodatkowo proponuje się wprowadzić jako zadanie stałe **prowadzenie edukacyjnych badań przesiewowych** wybranych obszarów funkcjonowania dzieci za pomocą odpowiednio przygotowanych do tego celu narzędzi.

Schemat 2. Zakres zadań w ramach procesu monitorowania rozwoju i profilaktyki zaburzeń rozwoju dzieci i młodzieży

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ministerstwo Edukacji i Nauki (2021). *Nowy Model Wczesnego Wspomagania Rozwoju Dziecka i Wsparcia Rodziny* (materiał niepublikowany).

Zakłada się, że badania skryningowe będą prowadzone przez nauczycieli oraz specjalistów zatrudnionych w przedszkolach i szkołach podstawowych, a w przypadku instytucji opieki nad dziećmi do lat 3 – opiekunów i pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych (PPP). Wyniki monitorowania uzyskane w ramach badań skryningowych powinny być następnie omawiane z rodzicami (opiekunami prawnymi dziecka) w celu wspólnego ustalenia zakresu działań wspierających rozwój dziecka. Zanonimizowane rezultaty będą służyły analizie potrzeb rozwojowych dzieci i młodzieży na terenie powiatu. Za cały proces monitorowania badań odpowiedzialna jest Instytucja Koordynująca. W założeniu i praktyce pozwoli to na planowanie odpowiednich działań profilaktycznych i interwencyjnych na poziomie lokalnym oraz krajowym. W ramach

⁴⁴ Piotrowicz, R. (red.) (2017), *Małe dziecko. Troska – Akceptacja – Bezpieczeństwo – Uczenie*. Warszawa: Wydawnictwo APS.

⁴⁵ Światowa Organizacja Zdrowia (2009). *Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF)*. Dostępne na https://www.cez.gov.pl/file-admin/user_upload/Wytyczne/statystyka/icf_polish_version_56a8f7984213a.pdf [11.11.2024].

wdrażania Nowego Modelu WWR istniała potrzeba opracowania nowych lub zaadaptowania już istniejących narzędzi do prowadzenia monitorowania rozwoju kluczowych kompetencji dziecka, jak również narzędzia do prowadzenia edukacyjnych badań przesiewowych oraz wspierającego prowadzenie oceny funkcjonalnej we wczesnym wspomaganie rozwoju dziecka i wsparciu rodziny.

1.5. Wykorzystanie doświadczenia wczesnego wspomagania rozwoju do planowania edukacji szkolnej

Przejście dziecka z edukacji przedszkolnej do edukacji szkolnej stanowi istotny moment w jego biografii, postrzegany z jednej strony jako „nowe otwarcie”, wkroczenie do innego środowiska, a z drugiej – jako niosący za sobą potrzebę kontynuacji. Rozpoczęcie szkoły wiąże się ze zmianą otoczenia, rytmu dnia oraz charakteru zajęć. Kontynuacja wsparcia psychopedagogicznego w tym czasie jest szczególnie ważna w sytuacji, kiedy na etapie wczesnego wspomaganie rozwoju nie było możliwe wyeliminowanie doświadczanych przez dziecko trudności.

Istotna rola w ocenie kompetencji dziecka kończącego edukację przedszkolną przypada nauczycielowi, który zgodnie z Podstawą programową wychowania przedszkolnego powinien prowadzić diagnozę przedszkolną. Diagnoza ta opiera się głównie na badaniach jakościowych i obserwacji funkcjonalnej dziecka⁴⁶. Aby zapewnić jej rzetelne wykonanie, nauczyciel potrzebuje kompetencji nie tylko metodycznych, ale także osobowych, takich jak empatia, uważność i autentyczne zainteresowanie doświadczeniami dziecka. Jego zadaniem jest również określenie strefy najbliższego rozwoju oraz wskazanie możliwości korekcji i kompensacji, przy jednoczesnym stymulowaniu mocnych stron dziecka.

Fundamentem efektywnego wsparcia jest zasada ciągłości, realizowana poprzez przekazywanie wyników oceny funkcjonalnej oraz efektów monitorowania i ewaluacji wsparcia udzielanego dziecku w ramach WWR między

---

⁴⁶ Domagała-Zyśk, E. (2023). Obserwacja funkcjonalna w modelu Szkolnej Oceny Funkcjonalnej. W K. Chałas, M. Buk-Cegiełka (red.). *Funkcjonowanie szkoły i jej podmiotów wobec wyzwań cywilizacyjnych – teoria, badania, projektowanie zmian. Tom II*. Lublin: Wydawnictwo POLIHYMNIA, s. 73–82; Gajdzica, Z. et al. (2024). *Ocena funkcjonalna w szkole dla każdego – założenia, pomiar, zastosowanie*. Katowice–Kraków: AT Wydawnictwo.

placówkami. Nowy Model oceny funkcjonalnej zakłada kompleksowość wsparcia i aktywne włączanie rodziców w proces edukacyjny i terapeutyczny – i to oni są w nim gwarantem przekazania informacji o przebiegu i efektach wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka do placówki szkolnej.

We wdrażanym obecnie w Polsce modelu oceny funkcjonalnej zasada ciągłości wsparcia możliwa jest przede wszystkim poprzez zastosowanie w ocenie dzieci w wieku zarówno przedszkolnym, jak i szkolnym tego samego modelu, opartego o klasyfikację ICF. W ocenie potrzeb i możliwości dziecka, a następnie ucznia stosuje się zatem ten sam czteroskładnikowy model, zakładający ocenę (1) funkcji i struktur ciała, (2) aktywności i uczestniczenia, (3) czynników osobowych oraz (4) czynników środowiskowych. W przygotowywanych dla uczniów narzędziach do oceny składnika aktywności i uczestnictwa zastosowano ten sam zestaw kodów klasyfikacji ICF, dokonując niewielkich modyfikacji wynikających ze specyfiki funkcjonowania dzieci w określonym wieku⁴⁷.

W modelu szkolnej oceny funkcjonalnej zaproponowano dwie ścieżki wsparcia dla uczniów⁴⁸. Ścieżka pierwsza opisuje m.in. sytuację, w której uczeń pierwszoklasista uczestniczył wcześniej w procesie oceny funkcjonalnej i otrzymywał wsparcie w ramach wczesnego wspomaganie rozwoju. Sugeruje się, aby w takim wypadku rodzice dziecka skontaktowali się z jego przyszłą szkołą i przedstawili wyniki oceny funkcjonalnej. Wskazano także, aby taki kontakt odbył się na kilka miesięcy przed rozpoczęciem przez dziecko nauki w szkole, tak, aby możliwe było rozpoznanie jego sytuacji oraz ocena czynników środowiskowych, które mogą wspierać jego aktywność i uczestniczenie w określonej placówce (i ewentualnie tych, które mogą stwarzać bariery). Wcześniejszy kontakt ze szkołą pozwoli na podjęcie potrzebnych decyzji związanych np. z zakupem/wypożyczeniem pomocy technicznych lub zatrudnieniem dodatkowych osób. Wskazana jest także współpraca rodziców oraz personelu pedagogicznego przedszkola i planowanej dla dziecka szkoły z innymi instytucjami, np. poradnią psychologiczno-pedagogiczną (w sytuacji, kiedy potrzebna jest pogłębiona ocena funkcjonalna) oraz działającym lokalnie Specjalistycznym Centrum Wspierającym Edukację Włączającą⁴⁹.

⁴⁷ Gajdzica, Z. et al. (2024). *Ocena funkcjonalna...* Op. cit.

⁴⁸ Ibidem, s. 124–128.

⁴⁹ Jachimczak, B., Podgórska-Jachnik, D., Tomaszewska, A. (2023). *Szkoła dla każdego – od idei do realizacji. Z doświadczeń pierwszego łódzkiego Specjalistycznego Centrum Wspierającego Edukację Włączającą*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. Dostępne na <https://doi.org/10.18778/8331-222-4> [11.11.2024].

Rozdział 2.

Walidacja narzędzia

2.1. Założenia teoretyczne i proces walidacji narzędzia

Zgodnie z założeniami Nowego Modelu WWR istotę wsparcia dziecka i rodziny stanowi ocena funkcjonalna przeprowadzana w odniesieniu do Międzynarodowej klasyfikacji funkcjonowania, niepełnosprawności i zdrowia (ICF-CY⁵⁰).

Zgodnie z Nowym Modelem WWR SRMD jest:

- propozycją narzędzia do monitorowania rozwoju dziecka w okresie wczesnego dzieciństwa (6–36 miesięcy) oraz średniego dzieciństwa (3–6 lat);
- kluczowym, wstępnym etapem planowania działań wspierających rozwój dziecka oraz jego rodziny;
- rodzajem strategicznego badania z założenia przeprowadzanego na ogólnej populacji dzieci, w tym tych, które należą do grupy podwyższonego ryzyka, lub u których zaobserwowano niepokojące sygnały zaburzeń rozwoju albo trudności w uczeniu się i codziennym funkcjonowaniu emocjonalno-społecznym;
- istotnym narzędziem realizacji zadań ukierunkowanych na rozwój umiejętności kluczowych dziecka.

---

⁵⁰ Klasyfikacja ta oparta jest o siatkę pojęciową ICF i wykorzystuje wspólne z ICF język i terminologię, aby rejestrować problemy dotyczące funkcji i struktur ciała oraz ograniczeń indywidualnej aktywności i uczestniczenia w życiu społecznym pojawiające się w okresie niemowlęctwa, w dzieciństwie i w okresie dojrzewania, a także powiązane z nimi czynniki środowiskowe.

Zgodnie z założeniami ICF⁵¹ do kluczowych umiejętności dziecka w zakresie aktywności i uczestnictwa zalicza się: reagowanie na różnorodne bodźce i sygnały płynące z otoczenia (w szczególności na bodźce społeczne), koncentrowanie uwagi na osobach i działaniach, motywację do podejmowania działania, w tym inicjowania interakcji z innymi osobami, naśladowanie, współdzielenie uwagi, zabawę funkcjonalną; rozwijanie umiejętności samokontroli, które warunkują uczenie się i stosowanie wiedzy, komunikowanie się, samodzielność i niezależność oraz włączenie społeczne. Przeprowadzenie oceny funkcjonowania dziecka ma uruchomić działania skierowane do niego oraz jego środowiska rodzinnego i pozarodzinnego. Ich efektem ma być prawidłowy rozwój dziecka i jego uzdolnień, a także dostosowanie procesu kształcenia do jego potrzeb, predyspozycji oraz trudności, które mogą rzutować na efekty uczenia się oraz na jego szczególne osiągnięcia, a tym samym warunkują jakość życia jego i całej rodziny.

Struktura SRMD opiera się na wydzieleniu:

- kwestionariusza obserwacji aktywności dziecka,
- profilu funkcjonalnego ICF (PF).

Kwestionariusz obserwacji aktywności i profil funkcjonalny stanowią pakiet oceny funkcjonalnej dla danego przedziału rozwojowego. W kwestionariuszu (zgodnie z ICF) obserwowane, a następnie oceniane aktywności dziecka zostały skategoryzowane i scharakteryzowane według zasad periodyzacji i opisu struktur zachowań dziecięcych. Aktywności stanowią zestaw zachowań dzieci uporządkowanych od prostych do bardziej złożonych, charakterystycznych dla danej kategorii wiekowej. Korzystając z tego procesu osoby dokonujące obserwacji funkcjonalnej identyfikują mocne strony i potrzeby dziecka, które następnie mogą być wykorzystane jako podstawa do planowania codziennych rutyn, interakcji, zajęć i interwencji.

Kluczowe obszary aktywności w SRMD stanowią:

- 1) uczenie się i stosowanie wiedzy;
- 2) sygnały (zachowania) społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne;
- 3) porozumiewanie się;
- 4) przenoszenie, poruszanie i manipulowanie przedmiotami;
- 5) aktywność ruchowa – poruszanie się;
- 6) dbanie o siebie.

---

⁵¹ Światowa Organizacja Zdrowia (2009). *Międzynarodowa Klasyfikacja....* Op. cit.

W każdym obszarze aktywności wyodrębniono kluczowe dla rozwoju dziecka kategorie aktywności, na które składają się obserwowane zachowania dzieci (zob. tab. 2).

Tabela 2. Obszary aktywności i uczestnictwa oraz kluczowe kategorie zachowań w rozwoju dziecka

Obszar	Kategorie
1) uczenie się i stosowanie wiedzy	<ul style="list-style-type: none"> – celowe posługiwanie się zmysłami: patrzenie, słuchanie, dotykanie – uczenie się poprzez działanie – uczenie się – skupianie uwagi – przyswajanie pojedynczych słów lub symboli posiadających znaczenie – rozwiązywanie problemów – podejmowanie decyzji
2) sygnały (zachowania) społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne	<ul style="list-style-type: none"> – kontakt fizyczny – odróżnianie znajomych osób – inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych – kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych – złożone kontakty międzyludzkie
3) porozumiewanie się	<ul style="list-style-type: none"> – reagowanie na ludzki głos – porozumiewanie się – odbieranie – język ciała – kontynuowanie rozmowy – tworzenie wiadomości – gaworzenie – mówienie – rozmowa
4) przenoszenie, poruszanie i manipulowanie przedmiotami	<ul style="list-style-type: none"> – precyzyjne używanie ręki – precyzyjne używanie rąk i ramion
5) aktywność ruchowa – poruszanie się	<ul style="list-style-type: none"> – zmienianie podstawowej pozycji ciała – utrzymywanie pozycji (np. utrzymywanie pozycji siedzącej, głowy w odpowiednim położeniu) – przemieszczanie się, chodzenie oraz inne sposoby poruszania się
6) dbanie o siebie	<ul style="list-style-type: none"> – picie – jedzenie – mycie się – ubieranie się: zakładanie, zdejmowanie – pielęgnowanie poszczególnych części ciała – korzystanie z toalety – troska o własne zdrowie

Źródło: Opracowanie własne.

W każdej kategorii aktywności opisano zachowania dziecięce, które podlegały procesowi obserwacji, w celu stwierdzenia ich występowania u większości dzieci w danym wieku. Zachowania dzieci oceniane są na skali nominalnej:

1. TAK (1 pkt) – dziecko zachowuje się w sposób charakterystyczny dla zdecydowanej większości dzieci w danym wieku, podejmuje zdefiniowaną aktywność;

2. NIE (0 pkt.) – dziecko nie przejawia zachowania charakterystycznego dla dzieci w danej grupie wiekowej, wymaga wsparcia w danej aktywności – ocena wskazuje na trudności, a w efekcie na nieprawidłowości w funkcjonowaniu.

Suma wyników uzyskanych w poszczególnych obszarach aktywności oraz procent zachowań dziecięcych ocenionych na TAK w kwestionariuszach wskazują na poziom trudności rozwojowych oraz stopień proponowanego wsparcia. Szczegółowy opis procedury oceny został przedstawiony w rozdziale 3.4.

W wyniku podjętych na zlecenie Ministerstwa Edukacji i Nauki (obecnie Ministerstwo Edukacji) działań projektowych opracowano zestaw kwestionariuszy obserwacji aktywności dziecka Skringing Rozwoju Małego Dziecka (SRMD)⁵², który poddano walidacji i standaryzacji. Cel podjętych w projekcie badań stanowiła weryfikacja narzędzia SRMD pod kątem jego trafności w procesie oceny dziecka oraz jego walidacja. Efektem końcowym jest opracowanie zwalidowanej wersji narzędzi, stanowiących załączniki do niniejszej publikacji. Sam proces przygotowywania narzędzi był złożony i składał się z opisanych poniżej etapów.

I. Etap projektowania i opracowania narzędzi – opracowanie założeń oraz kwestionariuszy obserwacji aktywności przez zespół w składzie: Radosław Piotrowicz, Małgorzata Walkiewicz-Krutak, Katarzyna Wereszka, Izabela Gelleta, Anna Mikler-Chwastek, Aneta Jegier i Karol Pawlak w ramach projektu realizowanego przez Akademię Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w latach 2021–2022.

W wyniku prac stworzono dziewięć Kwestionariuszy aktywności adekwatnych do wybranych grup wiekowych:

- okresu wczesnego dzieciństwa – od 6. do 30. miesiąca wieku rozwojowego:
  - 1) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 6–8 miesięcy;
  - 2) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 12–14 miesięcy;
  - 3) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 18–20 miesięcy;
  - 4) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 24–26 miesięcy;
  - 5) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 30–32 miesięcy;

---

⁵² R. Piotrowicz, M. Walkiewicz-Krutak, K. Wereszka, I. Gelleta, A. Mikler-Chwastek, A. Jegier, K. Pawlak w ramach projektu realizowanego przez Akademię Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej: Opracowanie i pilotaż standardów w zakresie organizacji wczesnego wspomagania rozwoju dziecka i wsparcia rodziny, finansowanego ze środków Ministerstwa w ramach projektu w latach 2021–2022.

- okresu średniego dzieciństwa – od 3 do 6 lat:
  - 1) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 3 lat;
  - 2) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 4 lat;
  - 3) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 5 lat;
  - 4) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 6 lat.

Kolejne etapy badania zostały opracowane i przeprowadzone przez zespół w składzie: Zenon Gajdzica, Edyta Widawska, Stanisława Byra, Ewa Domagała-Zyśk, Beata Jachimczak i Radosław Piotrowicz ze współudziałem innych autorów w ramach projektu realizowanego przez Uniwersytet Śląski w latach 2022–2024⁵³.

II. Etap przygotowawczy badania pilotażowego – opracowanie procedury badawczej, weryfikacja merytoryczna otrzymanych z MEiN arkuszy badawczych pt. *Skrining rozwoju małego dziecka (SRMD)* wraz z pytaniami walidacyjnymi w wersji elektronicznej.

Krok 1: powołanie 36 Koordynatorów ds. badań WWR w powiatach biorących udział w projekcie oraz koordynatorów badań w porozumieniu z Zarządem I Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Publicznych i Niepublicznych Żłobków i Klubów Dziecięcych (jako partnera w realizacji badań SRMD).

Krok 2: opracowanie programu i przeprowadzenie szkoleń konsultacyjno-warsztatowych z zakresu procedur i metod oceny funkcjonalnej dzieci oraz realizacji badań.

Krok 3: rekrutacja podmiotów (placówek) realizujących badania SRMD oraz bezpośrednio przeprowadzających obserwację funkcjonalną z dziećmi.

Krok 4: szkolenie osób badających SRMD i monitorowanie przebiegu badań w powiatach przez Koordynatorów ds. badań WWR.

III. Etap realizacji badania pilotażowego

Zgodnie z założeniami projektu kwestionariusze obserwacji aktywności dziecka SRMD zostały udostępnione osobom badającym:

---

⁵³ Gajdzica, Z. et al. (2022). Projekt innowacyjno-wdrożeniowy w zakresie oceny funkcjonalnej polegający na badaniu i opracowaniu modelowych rozwiązań na rzecz świadczącego lokalnie międzysektorowego wsparcia dla dzieci, uczniów i rodzin na podstawie metodyki oceny funkcjonalnej z wykorzystaniem Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania Niepełnosprawności i Zdrowia – ICF. Uniwersytet Śląski, umowa nr MEiN/2022/DWEW/1070.

- specjalistom pracujących w zespołach WWR, w podmiotach będących w lokalnej sieci WWR, w Instytucji Koordynującej WWR na terenie powiatu;
- opiekunom w instytucjach opieki nad małym dzieckiem, wychowawcom w przedszkolach;
- pracownikom socjalnym, doradcom rodziny i asystentom rodziny, którzy wspierają rodziny w rutynowych czynnościach;
- pielęgniarkom i położnym środowiskowym, lekarzom rodzinnym POZ.

Badania z użyciem kwestionariuszy SRMD przeprowadzono w grupach wiekowych:

- 1) okresu wczesnego dzieciństwa – od 6. do 30. miesiąca wieku rozwojowego w grupach wiekowych 6–8 miesięcy, 12–14 miesięcy, 18–20 miesięcy, 24–26 miesięcy i 30–32 miesięcy;
- 2) okresu średniego dzieciństwa – od 3 do 6 lat w grupach wiekowych 3 lata, 4 lata, 5 lat i 6 lat.

Rejestracja danych z badań odbywała się z wykorzystaniem platformy z wersją elektroniczną kwestionariuszy.

Teren badań SRMD obejmował:

- 16 województw (zob. tab. 3);
- 106 powiatów, w tym miasta na prawach powiatu, co stanowi 28% całkowitej liczby 380 jednostek samorządu terytorialnego drugiego szczebla (314 powiatów i 66 miast na prawach powiatu).

W doborze grupy badanych uwzględniono następujące kryteria:

- 1) przynależność dziecka do określonej grupy wiekowej;
- 2) podział terytorialny (powiat, województwo);
- 3) stopień urbanizacji (wieś, miasto) ze względu na teren zamieszkania rodzin;
- 4) płeć dziecka.

Wszystkie działania prowadzono w oparciu o zgody opiekunów prawnych dzieci. Każdy kwestionariusz SRMD został zakodowany, a całość badań była anonimowa.

Rekrutacja do badań pilotażowych miała charakter otwarty, co oznacza, że wszystkie zainteresowane placówki mogły zgłosić chęć do przeprowadzenia badań przesiewowych Skrining Rozwoju Małego Dziecka (SRMD).

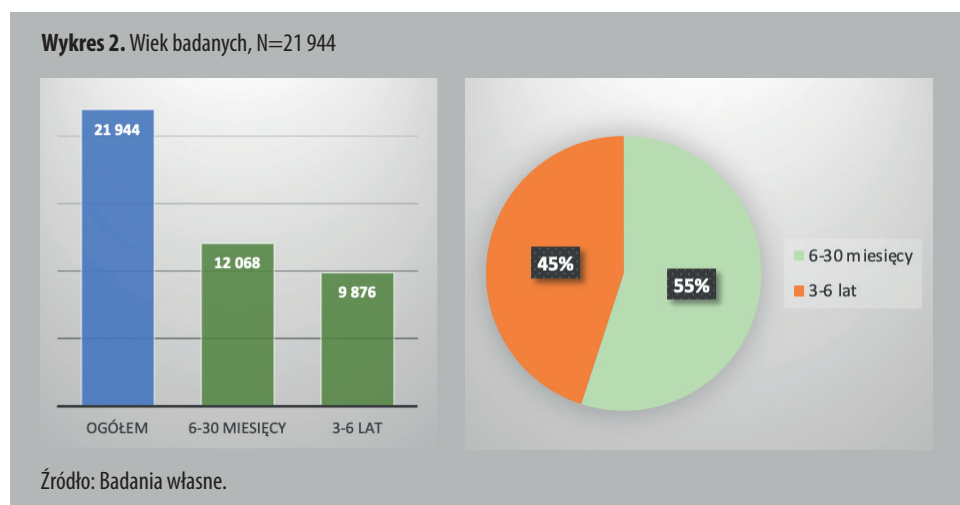
Badaniami objęto ogółem 21 944 dzieci z terenu całego kraju (zob. tab. 3).

Tabela 3. Liczba dzieci badanych w województwach z podziałem na grupy wiekowe, N=21 944

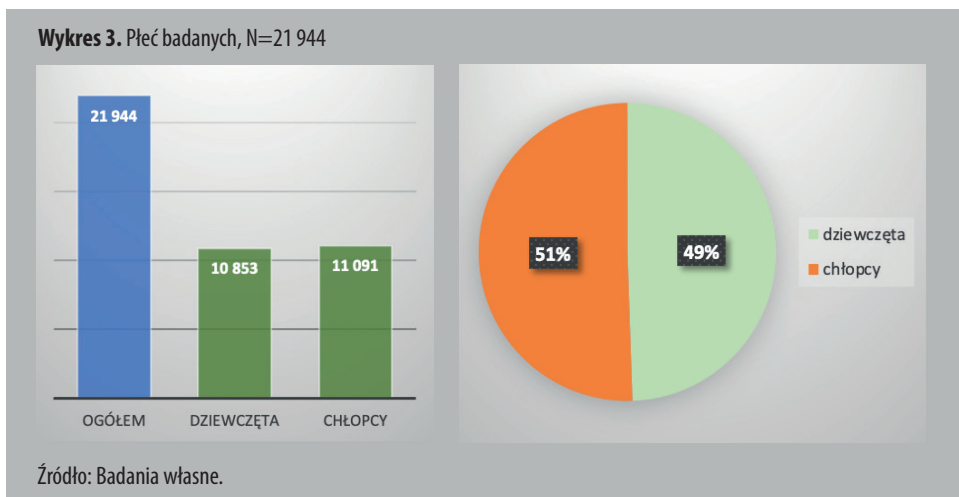
	Województwo	Ogółem	Wiek 6–30 miesięcy	Wiek 3–6 lat
1	dolnośląskie	1 960	1 281	679
2	kujawsko-pomorskie	981	497	484
3	lubelskie	1 990	982	1 008
4	lubuskie	157	157	0
5	łódzkie	1 991	1 183	808
6	małopolskie	512	512	0
7	mazowieckie	2 176	1 363	813
8	opolskie	594	290	304
9	podkarpackie	1 644	978	666
10	podlaskie	769	567	202
11	pomorskie	1 108	399	709
12	śląskie	3 144	1 332	1 812
13	świętokrzyskie	503	186	317
14	warmińsko-mazurskie	2 329	1 095	1 234
15	wielkopolskie	1 176	786	390
16	zachodniopomorskie	910	460	450
	Ogółem	21 944	12 068	9 876

Źródło: Badania własne.

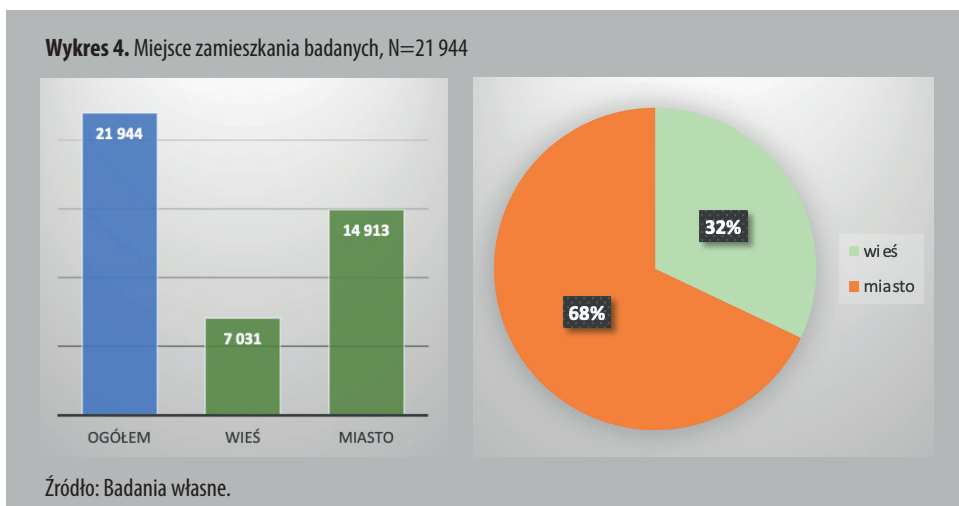
W badaniach wzięło udział 12 068 dzieci w przedziale wiekowym 6–30 miesięcy (55% ogółu badanych) i 9 876 dzieci w wieku 3–6 lat (45% ogółu badanych) (zob. wykres 2).

W grupie badanych było 10 853 (49%) dziewczynek i 11 091 (51%) chłopców (zob. wykres 3).

Ze względu na stopień urbanizacji miejsca zamieszkania w badaniach dominowały dzieci mieszkające w miastach 14 913 (67,96%), natomiast na wsi mieszkało 7 031 (32%) badanych (zob. wykres 4).

Jako pochodzenie narodowe osób uczestniczących w badaniach większość respondentów – 98,49% (21 613) – wskazała pochodzenie polskie, 1,42% (311) ukraińskie, a 0,09% (20) inne.

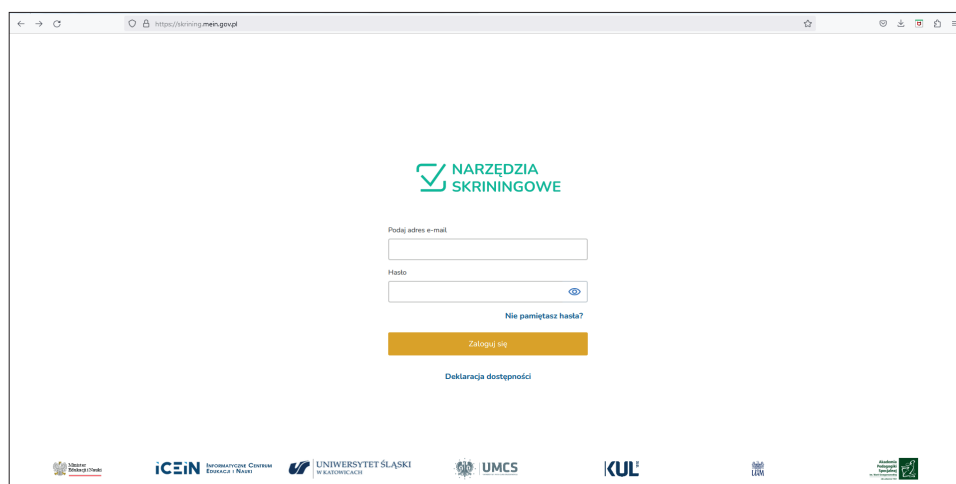
W realizację badań walidacyjnych zaangażowano:

- 213 placówek opieki nad małym dzieckiem (żłobków, klubów malucha, placówek publicznych i niepublicznych),
- 180 placówek wychowania przedszkolnego,

- 23 poradnie psychologiczno-pedagogiczne,
- 25 placówek opieki zdrowotnej,
- trzy WOKRO (Wiodące Ośrodki Koordynacyjno-Opiekuńczo-Rehabilitacyjne),
- sześć podmiotów pomocy społecznej.

Osobami odpowiedzialnymi za przeprowadzenie badań skringingowych (SRMD) w powiatach byli Koordynatorzy Badań WWR (KBWWR): w sumie 54 osoby współpracujące ściśle z Koordynatorem Instytucji Koordynującej (KIK) oraz Koordynatorem Wsparcia Międzysektorowego (KWM). Koordynatorzy Badań WWR byli odpowiedzialni za wybranie i przeszkolenie grupy osób pracujących bezpośrednio z dziećmi, które z kolei prowadziły obserwację funkcjonalną aktywności i uczestnictwa dzieci, rejestrowały wyniki w kwestionariuszach oraz wprowadzały dane do platformy elektronicznej bazy „Narzędzia skringingowe” pod adresem <https://skringing.mein.gov.pl/>. Przed realizacją badań w terenie wszyscy Koordynatorzy badań WWR zostali przeszkoleni w zakresie organizacji, przebiegu i procedury badawczej oraz założeń i standardów oceny funkcjonalnej w Nowym Modelu WWR. Udostępniono im też materiały szkoleniowe oraz nagranie z webinarium. Każdy Koordynator ds. badań WWR odpowiadał za organizację badań na terenie powiatu, rekrutację placówek (podmiotów), osób bezpośrednio pracujących z dziećmi (badaczy) oraz dzieci do badań, przeprowadzenie szkoleń, a także nadzór nad realizacją badań.

Zdjęcie 1. Strona internetowa „Narzędzia skringingowe”, MEiN

Źródło: Archiwum własne.

Wprowadzone dane dzieci pozwoliły na ilościową i jakościową analizę wyników. W analizie statystycznej zebranych danych do porównań międzygrupowych ze względu na płeć wykorzystano test X^2 , a zestawienia częstotliwości występowania określonych zachowań u dzieci na danym etapie rozwojowym dokonywano z zastosowaniem liczebności i procentów. W celu określenia istotnych różnic między wskazaniami dotyczącymi dziewczynek oraz chłopców posłużono się testem chi-kwadrat, przyjmując poziom istotności na poziomie $p < 0,05$.

Na podstawie przeprowadzonych badań wygenerowano profile funkcjonalne ICF dzieci z określonym proponowanym poziomem ich wsparcia. Profile te były podstawą analizy rozwoju danego dziecka przez osoby badające z jego opiekunami.

IV. Etap walidacji

Kwestionariusze składające się na Skrining Rozwoju Małego Dziecka (SRMD) od 6 miesięcy do 6 lat opracowane przez zespół w składzie: R. Piotrowicz, M. Walkiewicz-Krutak, I. Gellera, A. Jegier, A. Mikler-Chwastek, K. Pawlak i K. Wereszka⁵⁴ zostały poddane procesowi walidacji w dwóch etapach. W pierwszym z nich sprawdzono trafność poszczególnych twierdzeń, która została oceniona przez osoby wypełniające kwestionariusze:

- Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 6–8 miesięcy – 137 osób (88 twierdzeń-opisanych aktywności),
- Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 12–14 miesięcy – 258 osób (167 twierdzeń-opisanych aktywności),
- Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 18–20 miesięcy – 275 osób (184 twierdzenia-opisane aktywności),
- Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 24–26 miesięcy – 308 osób (247 twierdzeń-opisanych aktywności),
- Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 30–32 miesięcy – 292 osoby (251 twierdzeń-opisanych aktywności),
- Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 3 lat – 187 osób (250 twierdzeń-opisanych aktywności),
- Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 4 lat – 186 osób (302 twierdzenia-opisane aktywności),

⁵⁴ Piotrowicz, R. et al. (2021). *Skrining rozwoju dziecka w okresie wczesnego dzieciństwa (0–3 lata)*. Materiał niepublikowany.

- Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 5 lat – 187 osób (312 twierdzeń-opisanych aktywności),
- Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 6 lat – 171 osób (281 twierdzeń-opisanych aktywności).

Osoby wypełniające kwestionariusz oceniały stopień trafności poszczególnych twierdzeń na skali od 1 (trafne w niewielkim stopniu) do 5 (trafne w bardzo dużym stopniu). Na podstawie uzyskanych wyników dokonana została modyfikacja treści pewnych twierdzeń, a niektóre z nich usunięto jako niewystarczająco odzwierciedlające rzeczywiste umiejętności cechujące dziecko w danym wieku. W wyniku pierwszego etapu z Kwestionariusza aktywności dziecka w wieku 6–8 miesięcy wyodrębniono dwa kwestionariusze odpowiednio dla dzieci w wieku 6 miesięcy i 8 miesięcy.

W drugim etapie poszczególne twierdzenia przeanalizowano pod kątem ich trafności do opisu zachowań dziecka w danym wieku. Łącznie dokonano analizy 2 170 twierdzeń na grupie badanej 16 466 dzieci. Zestawienie uzyskanych danych prezentuje tabela nr 4.

Tabela 4. Liczba badanych dzieci i liczba analizowanych twierdzeń w poszczególnych kategoriach wiekowych

	Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku	Liczba analizowanych aktywności	Liczba wszystkich badanych dzieci	Liczba chłopców	Liczba dziewczynek
1	6 miesięcy	88	185	93	92
2	8 miesięcy	88	234	117	117
3	12–14 miesięcy	167	1 899	948	951
4	18–20 miesięcy	184	1 659	828	831
5	24–26 miesięcy	247	1 936	974	962
6	30–32 miesięcy	251	1 878	938	940
7	3 lat	250	2 109	1 052	1 057
8	4 lat	302	2 056	1 027	1 029
9	5 lat	312	2 223	1 111	1 112
10	6 lat	281	2 287	1 143	1 144
	Razem	2 170	16 466	8 231	8 235

Źródło: Badania własne.

W ostatecznej wersji kwestionariuszy uwzględniono twierdzenia, które odnosiły się do umiejętności charakterystycznych dla dzieci w danym wieku występujących co najmniej u 75% dzieci w wieku do 3 lat oraz 85% dzieci w wieku powyżej 3 lat. W toku analiz dokonano porównania częstości występowania

poszczególnych umiejętności u dzieci w danym wieku ze względu na płeć. W dalszej części opracowania zostaną zaprezentowane dane z drugiego etapu, dotyczące wszystkich kwestionariuszy.

W kolejnych podrozdziałach przedstawiono wyniki walidacji 10 kwestionariuszy SRMD:

- 1) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 6 miesięcy,
- 2) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 8 miesięcy,
- 3) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 12–14 miesięcy,
- 4) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 18–20 miesięcy,
- 5) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 24–26 miesięcy,
- 6) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 30–32 miesięcy,
- 7) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 3 lat,
- 8) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 4 lat,
- 9) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 5 lat,
- 10) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 6 lat.

2.2. Wyniki walidacji kwestionariuszy SRMD w okresie wczesnego dzieciństwa (dzieci w wieku 6–32 miesięcy)

2.2.1. KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 6 MIESIĘCY

W pierwszej kolejności przedstawione zostaną informacje dotyczące Kwestionariusza obserwacji aktywności dziecka w wieku 6 miesięcy. W badaniach uczestniczyło 200 dzieci w wieku 6 miesięcy, w tym 92 (46%) dziewczynek oraz 108 (54%) chłopców. W celu zachowania równoliczności grupy ze względu na płeć z grupy chłopców wyodrębniono losowo 93 osoby. Ostatecznie analizie poddano wyniki 185 dzieci, tym 92 (49,7%) dziewczynek oraz 93 (50,3%) chłopców. Większość badanych pochodziła z miasta: były to 122 osoby (65,9%), przy 63 osobach (34,1%) ze wsi. Wyniki dotyczące poszczególnych twierdzeń składających się na uwzględnione obszary funkcjonowania prezentują Tabele 5–9. Zawierają one procent wskazań badanych na występowanie danej umiejętności u dziecka. Wszystkie zostały ocenione jako występujące u dzieci w wieku 6 miesięcy w co najmniej 75%. Rezultaty dotyczące obszaru *Uczenie się i stosowanie wiedzy* zawarte są w tabeli nr 5. Obejmują one kategorie *Celowe posługiwanie się zmysłami: patrzenie, słuchanie, dotykanie*; *Uczenie się przez działanie*; a także *Uczenie się – skupienie uwagi*.

W ramach analizy poszczególnych twierdzeń składających się na ten obszar aktywności dziecka zrezygnowano z twierdzenia odnoszącego się do umiejętności, których występowanie było u dzieci w tym wieku najrzadziej obserwowane: Dziecko nasłuchuje i powtarza samogłoski „o”, „a”, „e”, „i”, sylaby „ma” i „ba” oraz dźwięki nieartykułowane (63,8%).

Warto podkreślić, że pięć z obserwowanych aktywności charakteryzowało wszystkie dzieci (100%). Opisano je w twierdzeniach: a) Dziecko utrzymuje spojrzenie na średniej wielkości bodźcu – grzechotce lub innym obiekcie o średnicy 5–10 cm prezentowanym na wprost oczu w odległości 25–30 cm od nich (z kategorii *Patrzenie*); b) Dziecko odwraca się/odwraca głowę w kierunku źródła dźwięku – dzwonka, grzechotki – i lokalizuje je (z kategorii *Słuchanie*); c) Dziecko akceptuje zabawy dotykowe typu łaskotanie, raczki, gimnastyka nóżek i rączek, delikatny masaż, głaskanie, dociskanie większości części swojego ciała – brzucha, pleców – dotykane głowy; d) Dziecko porusza dłońmi, stopami lub całym ciałem, kiedy leży na różnych powierzchniach: gładkich, miękkich, szorstkich (wykładzina, dywan); e) Dziecko dotyka różnych powierzchni, głaszcze je, bawi się materiałami o różnej fakturze, np. kocykiem (z kategorii *Dotykane*) i f) Dziecko skupia uwagę na osobie, która go dotyka (odwraca się, przygląda się, sygnalizuje swoje zadowolenie lub niezadowolenie (z kategorii *Skupienie uwagi*). Z kolei umiejętności występujące u 85–90% dzieci to: a) Dziecko naśladuje dźwięki mowy (z kategorii *Słuchanie*); b) Dziecko imituje lub naśladuje mimikę twarzy, proste pojedyncze gesty, dźwięki; c) Dziecko cieszy się na widok bańki mydlanej. Reaguje zdziwieniem na jej pojawienie się; d) Dziecko obserwuje twarz osoby lub zabawkę przesuwaną za kocykiem czy poduszką. W momencie jej zniknięcia za przesłoną dziecko patrzy w przeciwną stronę, aż zabawka lub twarz wyłoni się zza przesłony (z kategorii *Skupienie uwagi*).

Dokonując analizy zgromadzonych danych z uwzględnieniem płci dziecka – za pomocą testu chi-kwadrat (χ^2), przy poziomie istotności $p < 0,05$ – stwierdzono brak istotnych statystycznie różnic między dziewczynkami i chłopcami.

Tabela 5. Wyniki badanych w obszarze *Uczenie się i stosowanie wiedzy* (6 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Patrzanie (d110) – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych								
1	Dziecko utrzymuje spojrzenie na średniej wielkości bodźcu – grzechotce lub innym obiekcie o średnicy 5–10 cm prezentowanym na wprost oczu w odległości 25–30 cm od nich.	185	100	92	49,7	93	50,3	4,14/0,762
2	Oczy dziecka ustawione są centralnie na obiekcie (żadne oko nie zezuje, tj. nie jest odchylone od ustawienia centralnego).	173	93,5	88	50,9	85	49,1	1,38/0,240
3	Dziecko płynnie śledzi wzrokiem ruchomy bodziec – grzechotkę lub inny obiekt o średnicy 5–10 cm prezentowany w odległości 25–30 cm od oczu i przesuwany powoli w linii poziomej (na prawo i na lewo od linii środkowej ciała) i pionowej (do góry i na dół).	183	98,9	92	50,3	91	49,7	1,54/0,310
4	Oczy dziecka równo schodzą się do środka w sytuacji, kiedy patrzy ono na mały bodziec (np. pacynkę nałożoną na palec oceniającego lub kolorową końcówkę ołówka) przesuwany od odległości ok. 30 cm od oczu w kierunku czubka nosa (obserwuje się zbieżny ruch oczu).	178	96,2	89	50	89	50	2,04/0,153
5	Dziecko kilka razy przenosi spojrzenie między dwoma bodźcami, np. dwiema pacynkami umieszczonymi jedna w prawej, druga w lewej części jego pola widzenia. Oceniający porusza na zmianę jedną z pacynek, aby sprowokować przeniesienie spojrzenia.	183	98,9	90	49,2	93	50,8	0,14/0,711
6	Dziecko bacznie obserwuje otoczenie, skupia uwagę na zachodzących w nim zmianach.	184	99,5	92	50	92	50	2,14/0,843
Słuchanie (d115) – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych								
7	Dziecko reaguje na głośne dźwięki dzwonka (około 70 dB) przestaniem/ zmruczeniem oczu/ odwróceniem głowy w kierunku źródła dźwięku/ napięciem lub ruchami całego ciała.	182	98,4	90	49,5	92	50,5	0,35/0,554
8	Dziecko odwraca się/odwraca głowę w kierunku źródła dźwięku – dzwonka, grzechotki – i lokalizuje je.	185	100	92	49,7	93	50,3	0,35/1,000
9	Dziecko reaguje na zmiany rytmu głosu drugiej osoby ruchami głowy lub ciała, przygląda się jej z zainteresowaniem.	182	98,4	92	50,5	90	49,5	3,09/0,082
10	Dziecko skupia uwagę słuchową, patrzy na osobę, która do niego mówi.	184	99,5	92	50	92	50	3,08/0,082
11	Dziecko nasładuje dźwięki mowy. Dziecko gaworzy.	162	87,6	80	49,4	82	50,6	0,06/0,802

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Dotykanie (d1201) – badanie przedmiotów przy użyciu palców rąk lub nóg albo innych części ciała								
12	Dziecko akceptuje zabawy dotykowe typu łaskotanie, raczki, gimnastyka nóg i rączek, delikatny masaż, głaskanie, dociskanie większości części swojego ciała – brzucha, pleców – dotykanie głowy.	185	100	92	49,7	93	50,3	3,10/ 0,723
13	Dziecko akceptuje i lubi zabawy paluszkowe.	183	98,9	92	50,3	91	49,7	2,00/ 0,157
14	Dziecko porusza dłońmi, stopami lub całym ciałem, kiedy leży na różnych powierzchniach: gładkich, miękkich, szorstkich (wykładzina, dywan). Dotyka różnych powierzchni, głaszcze je, bawi się materiałami o różnej fakturze, np. kocykiem.	185	100	92	49,7	93	50,3	3,61/ 0,807
15	Dziecko szuka nowych doświadczeń dotykowych – dotyka różnych przedmiotów, faktur i mas (np. dotyka jedzenia, bawi się łyżeczką, pojemnikiem z bankami mydlanymi lub kocykiem, wprawia w ruch zabawki itp.).	182	98,4	91	50	91	50	0,33/ 0,567
16	Dziecko bawi się swoimi rękoma, nogami, dotyka siebie.	182	98,4	91	50	91	50	0,05/ 0,479
17	Dziecko lokalizuje dotyk na sobie. Patrzy na miejsce, które zostało dotknięte przez osobę zabawką.	157	84,9	81	51,6	76	48,4	2,91/ 0,601
18	Dziecko reaguje grymasem, płaczem, smutną miną, unikaniem kontaktu na nieprzyjemny dotyk – ból, nagłą zmianę pozycji.	177	95,7	89	50,3	88	49,7	1,44/ 0,230
Uczenie się przez działanie (d131) – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów; zabawa symboliczna, zabawa na niby								
19	Dziecko eksperymentuje pojedynczymi przedmiotami, np. zabawką, wykonuje czynności takie jak manipulowanie, zderzanie, poruszanie, upuszczanie.	171	92,4	86	50,3	85	49,7	0,29/ 0,593
20	Dziecko wprawia w ruch piłkę, np. popycha ją.	144	77,8	75	52,1	69	47,9	3,44/ 0,230
21	Dziecko tworzy sekwencję działań w trakcie zabawy zabawką lub z osobą, np.: patrzy na pojemnik z bankami mydlanymi, sięga po niego, chwytą, potrząsa, przekłada z ręki do ręki, próbuje odkręcić, kieruje do buzi.	149	80,5	77	51,7	72	48,3	1,16/ 0,281
Skupienie uwagi (d160) – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków								
22	Dziecko naśladuje wyraz twarzy, proste pojedyncze gesty, dźwięki.	158	85,4	78	49,4	80	50,6	0,06/ 0,811
23	Dziecko skupia uwagę na twarzy osoby znanej (dotyka, bada rękami, chwytą za nos itp.), dotyku lub głosie osoby.	184	99,5	91	49,5	93	50,5	2,07/ 0,611

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
24	Dziecko skupia uwagę na osobie, która go dotyka (odwraca się, przygląda się, sygnalizuje swoje zadowolenie lub niezadowolenie).	185	100	92	49,7	93	50,3	1,11/ 0,713
25	Dziecko skupia uwagę na osobie, która do niego mówi (odwraca się, przygląda się, nasłuchuje, podejmuje próby przemieszczania się do niej).	180	97,3	90	50	90	50	2,33/ 1,000
26	Dziecko cieszy się na widok bańki mydlanej. Reaguje zdziwieniem na jej pojawienie się.	162	87,6	81	50	81	50	3,00/ 1,000
27	Dziecko obserwuje twarz osoby lub zabawkę przesuwaną za kocykiem czy poduszką. W momencie jej zniknięcia za przesłoną dziecko patrzy w przeciwną stronę, aż zabawka lub twarz wyłoni się zza przesłony.	169	91,4	83	49,1	86	50,9	0,30/ 0,585
28	Dziecko szuka zabawki, która została ukryta przez osobę lub spadła na podłogę.	143	77,3	76	53,1	67	46,9	2,94/ 0,086

Źródło: Badania własne.

W Tabeli 6 zawarto dane odnoszące się do kolejnego obszaru funkcjonowania (*Sygnaty społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne*). Obszar ten obejmuje kategorie *Odróżnianie znajomych osób*, *Inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych* oraz *Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych*. Wszystkie zostały ocenione jako występujące u dzieci w wieku 6 miesięcy w 75% i więcej. Zdecydowana większość – 11 z 13 – umiejętności występuje zaś u dzieci w wieku 6 miesięcy w 90% i więcej.

Umiejętność występująca u 85–90% dzieci to: Dziecko wokalizuje niezadowolenie, gdy osoba przerwała jego aktywność, która sprawiała mu przyjemność, np. gdy zabrała mu zabawkę, którą się bawiło (z kategorii *Inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych*). Z kolei aktywność, która wystąpiła u przedziale 75–85% badanych, to: Dziecko wyraża niepokój w sytuacji przekazania go przez znaną mu osobę obcej osobie na ręce (82,2%) (z kategorii *Odróżnianie znajomych osób*).

Po dokonanej analizie stwierdza się, że płeć dziecka nie różnicuje istotnie statystycznej częstości występowania umiejętności składających się na obszar aktywności *Sygnaty społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne*.

Tabela 6. Wyniki badanych w obszarze *Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne* (6 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Odróżnianie znajomych osób (d7106) – okazywanie odmiennych reakcji poszczególnym osobom								
29	Dziecko cieszy się na widok znanej osoby. Reaguje ożywieniem, uśmiechem, wyciąga do niej ręce, podejmuje próby przemieszczania się do niej.	184	99,5	92	50	92	50	0,99/ 0,319
30	Dziecko zauważa nowe osoby w otoczeniu, obserwuje je. Reaguje ożywieniem w momencie pojawienia się nowej osoby.	178	96,2	90	50,6	88	49,4	1,30/ 0,254
31	Dziecko wyraża niepokój w sytuacji przekazania go przez znaną mu osobę obcej osobie na ręce.	152	82,2	80	52,6	72	47,4	2,87/ 0,090
32	W bezpośrednim kontakcie z obcą osobą dziecko rozgląda się, szuka wzrokiem znanej mu osoby.	170	91,9	87	51,2	83	48,8	1,75/ 0,185
Inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych (d71040) – rozpoczynanie obustronnych kontaktów społecznych i stosowne reagowanie w trakcie kontaktów społecznych z innymi								
33	Dziecko przygląda się sobie w lustrze. Dotyka go, reaguje zdziwieniem na swój obraz, uśmiecha się i głaszcze swoje odbicie.	168	90,8	85	50,6	83	49,4	0,33/ 0,563
34	Dziecko aktywnie szuka kontaktu z osobą: wpatruje się w nią, przywołuje ją wokalizując, przemieszcza się do niej, zaczepia ją.	175	94,6	89	50,9	86	49,1	2,81/ 0,094
35	Dziecko inicjuje kontakt w bezpośredniej relacji z osobą przez zachowania typu: dotykanie jej, badanie jej twarzy, wchodzenie we wspólne pole uwagi oraz prowokowanie do zabaw dotykowych.	175	94,6	88	50,3	87	49,7	0,00/ 0,987
36	Dziecko bacznie obserwuje osoby podczas rutynowych czynności (skupia na nich wzrok, śledzi je wzrokiem, rozgląda się), przywołuje je wokalizując lub przyciąga ich uwagę poprzez zmianę zachowania typu stukanie grzechotką, upuszczanie zabawki, wyciąganie rączek.	170	91,9	88	51,8	82	48,2	2,48/ 0,115
37	Dziecko wokalizuje niezadowolenie, gdy osoba przerwała jego aktywność, która sprawiała mu przyjemność.	162	87,6	80	49,4	82	50,6	0,47/ 0,828
38	Dziecko prezentuje radosną wokalizację.	177	95,7	89	50,3	88	49,7	0,41/ 0,831
Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych (d71041) – kontrolowanie postępowania w celu utrzymania kontaktów społecznych								
39	Dziecko bawi się z osobą w zabawę „a kuku”, śmieje się podczas zabawy, zabawa sprawia mu przyjemność, podtrzymuje zabawę (skupia wzrok na twarzy dorosłego, reaguje zdziwieniem i zmianą mimiki, szuka, odsłania twarz dorosłego).	175	94,6	84	48	91	52	2,99/ 0,083

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
40	Dziecko chętnie uczestniczy w zabawach ruchowych typu baraszkowanie z dorosłym (bujanie, zawijanie w kocyk, mocowanie się, łaskotanie itp.). Dziecko śmieje się podczas zabawy. Zabawa sprawia mu przyjemność, podtrzymuje zabawę, domaga się jej kontynuowania.	179	96,8	89	49,7	90	50,3	0,00/ 0,970
41	Dziecko okazuje zainteresowanie osobie, która stara się je zabawić, np. poprzez zabawy „a kuku”, baraszkowanie, zabawy paluszkowe. Dziecko odwraca się w kierunku tej osoby, przerywa wcześniejszą aktywność, zmienia pozycję, podejmuje zabawę naprzemienną.	176	95,1	88	50	88	50	0,04/ 0,948

Źródło: Badania własne.

Kolejny obszar funkcjonowania dziecka w wieku 6 miesięcy dotyczy porozumiewania się. Obejmuje on następujące kategorie: *Reagowanie na ludzki głos*; *Odbieranie – język ciała*; *Kontynuowanie rozmowy* oraz *Gaworzenie*. Uzyskane w tym zakresie wyniki prezentuje tabela nr 7. Na podstawie ich analizy zrezygnowano z twierdzenia dotyczącego umiejętności wskazywanej jako najrzadziej występująca u dzieci w tym wieku, czyli Dziecko naśladuje: nasłuchuje i odtwarza intonację mowy (64,3%) (z kategorii *Reagowanie na ludzki głos*).

Stwierdzono, że umiejętność Dziecko patrzy na osobę, która do niego mówi (z kategorii *Reagowanie na ludzki głos*) występuje u wszystkich dzieci w tym wieku, a umiejętność: Dziecko jest zainteresowane dźwiękami mowy. Reaguje zmianą mimiki, ożywieniem, nasłuchiowaniem, odwraca się w kierunku osoby przywołującej je (również z kategorii *Reagowanie na ludzki głos*) prawie u wszystkich badanych.

Umiejętnością pojawiającą się u 85–90% dzieci jest z kolei Dziecko reaguje adekwatnie zmianą mimiki i zachowania na zmianę miny u dorosłego z wesołej na smutną i odwrotnie (z kategorii *Reagowanie na ludzki głos*). Zachowania, które wystąpiły w przedziale 75–85% badanych, to: a) Dziecko reaguje na własne imię, kieruje spojrzenie w stronę osoby przywołującej je, odwraca się w jej kierunku (z kategorii *Reagowanie na ludzki głos*) oraz b) Dziecko naśladuje wokalizację, kiedy osoba w pobliżu wokalizuje/gaworzy, dziecko odpowiada gaworząc i wokalizując (z kategorii *Gaworzenie*).

Poszczególne umiejętności składające się na ten obszar aktywności przeanalizowano z uwzględnieniem zmiennej płci. Stwierdzono, że dziewczynki i chłopcy w tym wieku nie różnią się istotnie statystycznie w zakresie częstości występowania poszczególnych umiejętności.

Tabela 7. Wyniki badanych w obszarze *Porozumiewanie się* (6 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Reagowanie na ludzki głos (d3100) – reagowanie na ludzki głos w najprostszy sposób, odzwierciedlony zmianą tempa oddychania lub przez nieznaczne albo wyraźne ruchy ciała								
Odbieranie – język ciała (d3150) – pojmowanie znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą grymasów twarzy, ruchów lub znaków wykonywanych ręką, przyjmowanych póz ciała i innych form języka ciała								
42	Dziecko jest zainteresowane dźwiękami mowy. Reaguje zmianą mimiki, ożywieniem, nasłuchiowaniem, odwraca się w kierunku przywołującej je.	184	99,5	92	50	92	50	0,96/ 0,328
43	Dziecko patrzy na osobę, która do niego mówi.	185	100	92	49,7	93	50,3	0,96/ 0,811
44	Dziecko reaguje na własne imię, kieruje spojrzenie w stronę osoby przywołującej je, odwraca się w jej kierunku osoby przywołującej je.	152	82,2	79	52	73	48	0,28/ 0,599
45	Dziecko reaguje adekwatnie zmianą mimiki i zachowania na zmianę miny u dorosłego z wesołej na smutną i odwrotnie.	158	85,4	74	46,8	84	53,2	2,14/ 0,143
Gaworzenie (d331) – wokalizowanie w sytuacji, gdy uświadamiana jest obecność innej osoby w najbliższym otoczeniu, jak np. wydawanie dźwięków, gdy matka jest w pobliżu; gaworzenie; gaworzenie w odpowiedzi na komunikat słowny; wokalizowanie jako reakcja na mowę przez naśladowanie dźwięków mowy								
46	Dziecko naśladuje wokalizację, kiedy osoba w pobliżu wokalizuje/gaworzy, dziecko odpowiada gaworząc i wokalizując.	154	83,2	75	48,7	79	51,3	1,01/ 0,604

Źródło: Badania własne.

W Tabeli 8 zawarto dane dotyczące obszaru *Aktywności ruchowej – poruszania się*, który obejmuje kategorie: *Zmienianie podstawowej pozycji ciała; Utrzymywanie pozycji (utrzymywanie pozycji siedzącej, utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji); Inne sposoby poruszania się*.

Zrezygnowano z kilku twierdzeń odnoszących się do umiejętności wskazywanych jako charakteryzujące najmniej badanych: a) Dziecko z pozycji podpartej w ułożeniu na brzuchu podpira się na rękach i przechodzi do pozycji czworaczkiej oraz utrzymuje tę pozycję (49,2%), b) Dziecko obraca się z brzucha na plecy i z pleców na brzuch, inicjuje ruch w jedną i drugą

stronę (w lewą i w prawą stronę) (73,5%), c) Dziecko chwyta się osoby lub przedmiotu, podciąga się do siadu i wstawania (56,8%) (z kategorii *Zmienianie podstawowej pozycji ciała*), d) Dziecko leżąc na plecach unosi głowę z podłoża i podejmuje próbę siadania (70,3%) (z kategorii *Utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji*), e) Dziecko posadzone siedzi bez podparcia, pozostaje wyprostowane, jednocześnie utrzymuje w dłoni zabawkę i manipuluje nią (64,3%), f) Dziecko siedzi podpierając się rękoma z przodu o podłoże (50,8%), g) Dziecko próbuje utrzymać pozycję siedzącą wówczas, gdy osoba delikatnie próbuje je popchnąć albo przewrócić (42,7%) (z kategorii *Utrzymywanie pozycji siedzącej*), h) Dziecko czołga się w kierunku zabawki (54,0%), i) Dziecko przesuwa się na brzuchu do przodu lub do tyłu (70,8%), j) Dziecko kołysze się do przodu i do tyłu w pozycji czworaczkiej (64,6%) (z kategorii *Inne sposoby poruszania się*).

Umiejętności najbardziej charakterystyczne dla dzieci w wieku 6 miesięcy w obszarze *Aktywności ruchowej – poruszania się* (występujące u 90% i więcej badanych) to: a) Dziecko obraca się z pozycji na plecach na jeden lub drugi bok, b) Dziecko trzymane przez osobę na kolanach pochyla się w kierunku upuszczonej zabawki (z kategorii *Zmienianie podstawowej pozycji ciała*), c) Dziecko w pozycji siedzącej utrzymuje głowę w linii prostej, w osi, d) Dziecko posadzone na kolanach u osoby odwraca głowę w prawo i w lewo, by rozejrzeć się na boki, e) Dziecko posadzone na kolanach u osoby unosi głowę w kierunku góra–dół by zobaczyć zabawkę lub sięgnąć po nią (z kategorii *Utrzymywanie pozycji siedzącej*).

Z kolei umiejętności występujące u 85–90% dzieci to: a) Dziecko z pozycji leżenia na plecach obraca się na brzuch (z kategorii *Zmienianie podstawowej pozycji ciała*) oraz b) Dziecko unosi głowę i podpira się na rękach leżąc na brzuchu. Utrzymuje taką pozycję przez 2–3 minuty (z kategorii *Utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji*). Umiejętności, które charakteryzowały przedział 75–85% badanych, to: a) Dziecko zmienia pozycję z leżącej na brzuchu do podpartej. Dziecko w leżeniu na brzuchu podpira się na dłoniach, unosi tułów, nogi ma wyprostowane, b) Dziecko w pozycji leżenia na brzuchu obraca się dookoła własnej osi w jedną i drugą stronę, c) Dziecko wyciąga rączki do osoby, chwyta jej dłonie i podciąga się do pozycji siedzącej (z kategorii *Zmienianie podstawowej pozycji ciała*), d) Dziecko przemieszcza się na brzuchu wykonując ruch po okręgu (z kategorii *Inne sposoby poruszania się*). Analiza częstości występowania poszczególnych umiejętności wykazała, że płęć nie jest zmienną istotnie statystycznie różnicującą.

Tabela 8. Wyniki badanych w obszarze *Aktywność ruchowa – poruszanie się* (6 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Zmianianie podstawowej pozycji ciała (d410) – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne, np. turlanie się, podciąganie								
47	Dziecko obraca się z pozycji na plecach na jeden lub drugi bok.	178	96,2	88	49,4	90	50,6	0,32/ 0,569
48	Dziecko zmienia pozycję z leżącej na brzuchu do podpartej. Dziecko w leżeniu na brzuchu podpira się na dłoniach, unosi tułów, nogi ma wyprostowane.	151	81,6	74	49	77	51	0,42/ 0,517
49	Dziecko przekręca się na boki w obu kierunkach, aby sięgnąć po zabawkę.	176	95,1	87	49,4	89	50,6	2,00/ 0,157
50	Dziecko w pozycji leżenia na brzuchu obraca się dookoła własnej osi w jedną i drugą stronę.	153	82,7	78	51,	75	49	0,67/ 0,795
51	Dziecko z pozycji leżenia na plecach obraca się na brzuch.	158	85,4	78	49,4	80	50,6	2,08/ 0,149
52	Dziecko trzymane przez osobę na kolanach pochyla się w kierunku upuszczonej zabawki.	167	90,3	84	50,3	83	49,7	0,19/ 0,663
53	Dziecko wyciąga rączki do osoby, chwytając jej dłonie i podciąga się do pozycji siedzącej.	155	83,8	76	49	79	51	0,23/ 0,631
Utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji (d4155) – kontrolowanie pozycji głowy i utrzymywanie jej ciężaru przez określony czas								
54	Dziecko w pozycji siedzącej utrzymuje głowę w linii prostej, w osi.	167	90,3	85	50,9	82	49,1	0,94/ 0,333
55	Dziecko posadzone na kolanach u osoby odwraca głowę w prawo i w lewo, by zobaczyć się na boki.	182	98,4	92	50,5	90	49,5	3,17/ 0,082
56	Dziecko posadzone na kolanach u osoby unosi głowę w kierunku góra–dół, by zobaczyć zabawkę lub sięgnąć po nią.	178	96,2	88	49,4	90	50,6	0,16/ 0,689
57	Dziecko unosi głowę i podpira się na rękach leżąc na brzuchu. Utrzymuje taką pozycję przez 2–3 minuty.	163	88,1	84	51,5	79	48,5	1,78/ 0,182
Inne sposoby poruszania się (d455) – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia								
58	Dziecko przemieszcza się na brzuchu wykonując ruch po okręgu.	147	79,5	75	51	72	49	0,48/ 0,490

Źródło: Badania własne.

W Tabeli 9 zaprezentowano rezultaty odnoszące się do obszaru *Przenoszenie, poruszanie i manipulowanie przedmiotami*. Obejmuje on dwie kategorie: *Precyzyjne używanie ręki* oraz *Używanie rąk i ramion*. Poszczególne twierdzenia poddano analizie pod kątem wskazywanej częstości występowania danej umiejętności u dzieci w tym wieku.

Spośród umiejętności uwzględnionych w obszarze *Przenoszenie – poruszanie i manipulowanie przedmiotami* większość występuje u ponad 90% dzieci w wieku 6 miesięcy, a jedynie trzy – a) Dziecko chwyta dłonią położony przed nim podłużny pojemnik (typu pojemnik do baniek mydlanych), grzechotkę (88,6%), b) Dziecko celowo upuszcza zabawkę (80%) (z kategorii *Precyzyjne używanie ręki*) oraz c) Dziecko kieruje ręce w stronę baniek mydlanych będących poza zasięgiem jego rąk (83,8%) (z kategorii *Używanie rąk i ramion*) – występują u 80–90% badanych. Częstości występowania poszczególnych umiejętności u dzieci w tym wieku przeanalizowano z uwzględnieniem płci. W rezultacie stwierdzono, że płeć nie jest tu czynnikiem istotnie różnicującym.

Tabela 9. Wyniki badanych w obszarze *Przenoszenie – poruszanie i manipulowanie przedmiotami* (6 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Precyzyjne używanie ręki (d440) – wykonywanie skoordynowanych czynności związanych z posługiwaniem się przedmiotami, podnoszeniem, manipulowaniem i wypuszczaniem przedmiotów przy użyciu jednej ręki, palców i kciuka								
59	Dziecko chwyta i podnosi położoną przed nim piłeczkę.	174	94,1	89	51,1	85	48,9	0,44/ 0,834
60	Dziecko chwyta położoną przed nim łyżeczkę.	180	97,3	91	50,6	89	49,4	1,81/ 0,178
61	Dziecko chwyta dłonią położony przed nim podłużny pojemnik (typu pojemnik do baniek mydlanych), grzechotkę.	164	88,6	85	51,8	79	48,2	2,54/ 0,110
62	Dziecko chwyta podawany mu uchwyt do baniek mydlanych.	167	90,3	85	50,9	82	49,1	0,94/ 0,333
63	Dziecko grabi palcami małe przedmioty położone przed nim na stole lub na podłodze.	179	96,8	89	49,7	90	50,3	0,00/ 0,989
64	Dziecko celowo upuszcza zabawkę.	148	80	74	50	74	50	0,22/ 0,883
65	Dziecko wypuszcza zabawkę lub przedmiot z ręki, by sięgnąć po inny.	173	93,5	88	50,9	85	49,1	1,38/ 0,240
66	Dziecko bawi się nogami. Dziecko chwyta obiema dłońmi za obie lub jedną stopę. Przytrzymuje dłońmi stopę, kieruje ją do buzi.	173	93,5	86	49,7	87	50,3	0,00/ 0,985
Używanie rąk i ramion (d445) – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion								
67	Dziecko sięga po przedmioty, które są przed nim w linii prostej.	182	98,4	92	50,5	90	49,5	3,02/ 0,082

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
68	Dziecko kieruje ręce w stronę baniek mydlanych będących poza zasięgiem jego rąk.	155	83,8	75	48,4	80	51,6	0,69/ 0,406
69	Dziecko ciągnie za kocyk lub serwetkę na stole.	178	96,2	89	50	89	50	0,14/ 0,711

Źródło: Badania własne.

2.2.2. KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 8 MIESIĘCY

Kolejna analiza danych dotyczy Kwestionariusza obserwacji aktywności dziecka w wieku 8 miesięcy. Badania nim objęły 246 dzieci, w tym 117 dziewczynek (47%) oraz 129 chłopców (52%). Aby zapewnić równą reprezentację obu płci, z grupy chłopców losowo wyodrębniono 117 osób. Ostatecznie analizie poddano wyniki 234 dzieci, w tym 117 dziewczynek (50%) oraz 117 chłopców (50%). Większość uczestników, bo 158 dzieci (67,5%), pochodziła z miast, natomiast pozostałe 76 dzieci (32,5%) pochodziło ze wsi.

Wyniki dotyczące poszczególnych twierdzeń, które składają się na uwzględnione obszary funkcjonowania, przedstawiają Tabele 10–14. Tabele te zawierają procentowe wartości przypisane przez badanych wskazaniom dotyczącym występowania określonej umiejętności u dzieci. Wszystkie umiejętności zostały ocenione jako pojawiające się u dzieci w wieku 8 miesięcy w co najmniej 75% przypadków.

Rezultaty dotyczącego obszaru *Uczenie się i stosowanie wiedzy* zawarte są w Tabeli 10 i obejmują kategorie: *Celowe posługiwanie się zmysłami – patrzenie, słuchanie, dotykanie*, *Uczenie się przez działanie* oraz *Uczenie się – skupienie uwagi*. W ramach analizy poszczególnych twierdzeń składających się na ten obszar aktywności dziecka zrezygnowano z twierdzenia odnoszącego się do umiejętności, których występowanie było u dzieci w tym wieku najrzadziej obserwowane: Dziecko nasłuchuje i powtarza samogłoski „o”, „a”, „e”, „i”, sylaby „ma”, „ba” oraz dźwięki nieartykułowane (72,2%).

Warto podkreślić, że zdecydowana większość (25 z 29) umiejętności charakteryzuje prawie wszystkich badanych, tj. u 90% i więcej z nich. Z kolei umiejętności występujące u 85–90% dzieci to: a) Dziecko wprawia w ruch zabawkę (z kategorii *Uczenie się przez działanie*), b) Dziecko szuka zabawki, która została ukryta przez osobę lub spadła na podłogę, c) Dziecko rozpoznaje

i odnajduje częściowo ukrytą zabawkę, która wzbudziła wcześniej jego zainteresowanie, np. pojemnik z bańkami mydlanymi, Wańkę Wstańkę itp., d) Dziecko naśladuje mimikę twarzy, dźwięki (z kategorii *Skupienie uwagi*).

Dokonując analizy z uwzględnieniem płci dziecka stwierdzono istotną statystycznie różnicę między dziewczynkami a chłopcami w odniesieniu do jednej z aktywności. Zdecydowanie więcej dziewczynek niż chłopców w wieku 8 miesięcy wykazuje mianowicie umiejętność Reagowania na zmiany rytmu głosu drugiej osoby poprzez ruchy głowy lub ciała, a także przyglądania się jej z zainteresowaniem.

Tabela 10. Wyniki badanych w obszarze *Uczenie się i stosowanie wiedzy* (8 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Patrzanie (d110) – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych								
1	Dziecko utrzymuje spojrzenie na średniej wielkości bodźcu – grzechotce lub innym obiekcie o średnicy 5–10 cm prezentowanym na wprost oczu w odległości 25–30 cm od nich.	233	99,6	116	49,8	117	50,2	2,02/ 0,365
2	Dziecko płynnie śledzi wzrokiem ruchomy bodziec – grzechotkę lub inny obiekt o średnicy 5–10 cm prezentowany w odległości 25–30 cm od oczu i przesuwany powoli w linii poziomej (na prawo i na lewo od linii środkowej ciała) i pionowej (do góry i na dół).	234		117	50	117	50	0,40/ 1,000
3	Oczy dziecka równo schodzą się do środka w sytuacji, kiedy patrzy ono na mały bodziec (np. pacynkę nałożoną na palec oceniającego lub kolorową końcówkę ołówka) przesuwany od odległości ok. 30 cm od oczu w kierunku czubka nosa (obserwuje się zbieżny ruch oczu).	226	96,6	112	49,6	114	50,4	0,52/ 0,472
4	Dziecko kilka razy przenosi spojrzenie między dwoma bodźcami, np. dwiema pacynkami umieszczonymi jedna w prawej, druga w lewej części jego pola widzenia. Oceniający porusza na zmianę jedną z pacynek, aby sprowokować przeniesienie spojrzenia.	227	97	114	50,2	113	49,8	0,15/ 0,701
5	Dziecko bacznie obserwuje otoczenie, skupia uwagę na zachodzących w nim zmianach.	228	97,4	115	50,4	113	49,6	0,68/ 0,408
Słuchanie (d115) – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych								
6	Dziecko reaguje na głośne dźwięki dzwonka (około 70 dB) przestraszeniem/ zmużeniem oczu/ odwróceniem głowy w kierunku źródła dźwięku/ naprężeniem lub ruchami całego ciała.	230	98,3	116	50,4	114	49,6	1,02/ 0,313

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
7	Dziecko odwraca się/odwraca głowę w kierunku źródła dźwięku – dzwonka, grzechotki – i lokalizuje je.	233	99,6	117	50,2	116	49,8	1,00/ 0,316
8	Dziecko reaguje na zmiany rytmu głosu drugiej osoby ruchami głowy lub ciała, przygląda się jej z zainteresowaniem.	222	94,9	115	51,8	107	48,2	5,62/ 0,018
9	Dziecko skupia uwagę słuchową, patrzy na osobę, która do niego mówi.	231	98,7	117	50,6	114	49,4	3,04/ 0,081
10	Dziecko naśladuje dźwięki mowy.	216	92,3	108	50	108	50	0,00/ 1,000

Dotykanie (d1201) – badanie przedmiotów przy użyciu palców rąk lub nóg albo innych części ciała

11	Dziecko akceptuje zabawy dotykowe typu łaskotanie, raczki, gimnastyka nówek i rączek, delikatny masaż, głaskanie, dociskanie większości części swojego ciała – brzucha, pleców – dotykanie głowy.	233	99,6	116	49,8	117	50,2	1,00/ 0,316
12	Dziecko akceptuje i lubi zabawy paluszkowe.	229	97,9	114	49,8	115	50,2	0,20/ 0,651
13	Dziecko porusza dłońmi, stopami lub całym ciałem, kiedy leży na różnych powierzchniach: gładkich, miękkich, szorstkich (wykładzina, dywan). Dotyka różnych powierzchni, głaszcze je, bawi się materiałami o różnej fakturze, np. kocykiem.	231	98,7	116	50,2	115	49,8	0,34/ 0,561
14	Dziecko szuka nowych doświadczeń dotykowych – dotyka różnych przedmiotów, faktur i mas (np. dotyka jedzenia, bawi się łyżeczką, pojemnikiem z bańkami mydlanymi lub kocykiem, wprawia w ruch zabawki itp.).	231	98,7	115	49,8	116	50,2	0,34/ 0,561
15	Dziecko bawi się swoimi rękoma, nogami, dotyka siebie.	231	98,7	116	50,2	115	49,8	0,34/ 0,561
16	Dziecko lokalizuje dotyk na sobie. Patrzy na miejsce, które zostało dotknięte przez osobę zabawką.	219	93,6	111	50,7	108	49,3	0,64/ 0,423
17	Dziecko reaguje grymasem, płaczem, smutną miną, unikaniem kontaktu na nieprzyjemny dotyk – ból, nagłą zmianę pozycji.	228	97,4	114	50	114	50	0,00/ 1,000

Uczenie się przez działanie (d131) – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów; zabawa symboliczna, zabawa na niby

18	Dziecko eksperymentuje pojedynczymi przedmiotami, zabawką, wykonuje czynności takie jak manipulowanie, zderzanie, poruszanie, upuszczanie.	226	96,6	113	50	113	50	0,00/ 0,992
19	Dziecko wprawia w ruch zabawkę.	197	84,2	95	48,2	102	51,8	2,72/ 0,099
20	Dziecko tworzy sekwencję działań w trakcie zabawy. Dziecko bawiąc się zabawką: patrzy na nią, następnie sięga po nią, chwyta i manipuluje nią.	213	91	107	50,2	106	49,8	1,32/ 0,311

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Skupienie uwagi (d160) – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszcających dźwięków								
21	Dziecko skupia uwagę na twarzy osoby znanej (dotyka, bada rękami, chwytą za nos itp.).	232	99,1	116	50	116	50	0,00/ 1,000
22	Dziecko skupia uwagę na osobie, która je dotyka (odwraca się, przygląda się, sygnalizuje swoje zadowolenie lub niezadowolenie).	231	98,7	116	50,2	115	49,8	0,34/ 1,000
23	Dziecko skupia uwagę na osobie, która do niego mówi (odwraca się, przygląda się, nasłuchuje, podejmuje próby przemieszczania się do niej).	229	97,9	116	50,7	113	49,3	1,84/ 0,175
24	Dziecko obserwuje twarz osoby lub zabawkę przesuwaną za kocykiem, poduszką. W momencie jej zniknięcia za przesłoną dziecko patrzy w przeciwną stronę, aż zabawka lub twarz wyłoni się zza przesłony.	225	96,2	110	48,9	115	51,1	2,89/ 1,000
25	Dziecko szuka zabawki, która została ukryta przez osobę lub spadła na podłogę.	210	89,7	108	51,4	102	48,6	1,67/ 0,196
26	Dziecko odnajduje częściowo ukrytą (np. przysłoniętą kocykiem) zabawkę, którą wcześniej się bawiło. Patrzy na widoczną część zabawki i sięga po nią.	204	87,2	103	50,5	101	49,5	0,15/ 0,696
27	Dziecko naśladuje mimikę twarzy, dźwięki.	200	85,5	102	51	98	49	0,55/ 0,458

Źródło: Badania własne.

W Tabeli 11 zawarto dane odnoszące się do kolejnego obszaru funkcjonowania (*Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne*). Obszar ten obejmuje kategorie *Odróżnianie znajomych osób*; *Inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych* oraz *Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych*. Wszystkie one zostały ocenione jako występujące u dzieci w wieku 8 miesięcy w 75% i więcej. Zdecydowana większość umiejętności, bo aż 12 z 13, występuje natomiast w wieku 8 miesięcy u ponad 90% dzieci.

W przedziale 75–85% zarejestrowano tylko jedną umiejętność: Dziecko wyraża niepokój w sytuacji przekazania go przez znaną mu osobę obcej osobie na ręce (z kategorii *Odróżnianie znajomych osób*).

Po dokonanej analizie stwierdza się, że płeć dziecka nie różnicuje istotnie statystycznie częstości występowania umiejętności składających się na obszar aktywności *Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne*.

Tabela 11. Wyniki badanych w obszarze *Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne* (8 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Odróżnianie znanych osób (d7106) – okazywanie odmiennych reakcji poszczególnym osobom								
28	Dziecko cieszy się na widok znanej osoby. Reaguje ożywieniem, uśmiechem, wyciąga do niej ręce, podejmuje próby przemieszczania się do niej.	232	99,1	116	50	116	50	0,00/ 0,964
29	Dziecko zauważa nowe osoby w otoczeniu, obserwuje je. Reaguje ożywieniem w momencie pojawienia się nowej osoby.	227	97	113	49,8	114	50,2	0,14/ 0,703
30	Dziecko wyraża niepokój w sytuacji przekazania go przez znaną mu osobę obcej osobie na ręce.	194	82,9	97	50	97	50	0,00/ 1,000
31	W bezpośrednim kontakcie z obcą osobą dziecko rozgląda się, szuka wzrokiem znanej mu osoby.	217	92,7	111	51,2	106	48,8	0,94/ 0,331
Inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych (d71040) – rozpoczęcie obustronnych kontaktów społecznych i stosowne reagowanie w trakcie kontaktów społecznych z innymi								
32	Dziecko przygląda się sobie w lustrze. Dotyka go, reaguje zdziwieniem na swój obraz, uśmiecha się i głaszcze swoje odbicie.	218	93,2	110	50,5	108	49,5	0,68/ 0,410
33	Dziecko aktywnie szuka kontaktu z osobą: wpatruje się w nią, przywołuje ją wokalizując, przemieszcza się do niej, zaczepta ją.	223	95,3	113	50,7	110	49,3	0,99/ 0,320
34	Dziecko inicjuje kontakt w bezpośredniej relacji z osobą przez zachowanie typu: dotykanie jej, badanie jej twarzy, wchodzenie we wspólne pole uwagi oraz prowokowanie do zabaw dotykowych.	217	92,7	109	50,2	108	49,8	0,59/ 0,444
35	Dziecko bacznie obserwuje osoby podczas rutynowych czynności (skupia na nich wzrok, śledzi je wzrokiem, rozgląda się), przywołuje je wokalizując lub przyciąga ich uwagę poprzez zmianę zachowania typu stukanie grzechotką, upuszczanie zabawki, wyciąganie rączek.	221	94,4	112	50,7	109	49,3	0,80/ 0,370
36	Dziecko wokalizuje niezadowolenie, gdy osoba przerwała jego aktywność, która sprawiała mu przyjemność.	217	92,7	110	50,7	107	49,3	0,52/ 0,472
37	Dziecko prezentuje radosną wokalizację.	228	97,4	113	49,6	115	50,4	1,12/ 0,611
Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych (d71041) – kontrolowanie postępowania w celu utrzymania kontaktów społecznych								
38	Dziecko bawi się z osobą w zabawę „a kuku”, śmieje się podczas zabawy, zabawa sprawia mu przyjemność, podtrzymuje ją (skupia wzrok na twarzy dorosłego, reaguje zdziwieniem, zmianą mimiki, szuka, odsłania twarz dorosłego).	223	95,3	110	49,3	113	50,7	1,73/ 0,188

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
39	Dziecko chętnie uczestniczy w zabawach ruchowych typu baraszkowanie z dorosłym (bujanie, zawijanie w kocyk, mocowanie się, łaskotanie itp.). Dziecko śmieje się podczas zabawy. Zabawa sprawia mu przyjemność, podtrzymuje ją, domaga się jej kontynuowania.	228	97,4	114	50	114	50	1,94/ 0,163
40	Dziecko okazuje zainteresowanie osobie, która stara się je zabawić, np. poprzez zabawy „a kuku”, baraszkowanie, zabawy paluszkowe. Dziecko odwraca się w kierunku tej osoby, przerywa wcześniejszą aktywność, zmienia pozycję, podejmuje zabawę naprzemienną.	227	97	111	48,9	116	51,1	3,93/ 0,148

Źródło: Badania własne.

Kolejnym obszarem funkcjonowania dziecka w wieku 8 miesięcy jest *Porozumiewanie się*. Obejmuje on następujące kategorie: *Reagowanie na ludzki głos*; *Odbieranie – język ciała*; *Kontynuowanie rozmowy* oraz *Gaworzenie*. Uzyskane w tym zakresie wyniki prezentuje tabela nr 12. Na podstawie ich analizy zrezygnowano z twierdzenia dotyczącego umiejętności wskazywanych jako najrzadziej występujące u dzieci w tym wieku, czyli Dziecko naśladuje: nasłuchuje i odtwarza intonację mowy (73,1%) (z kategorii *Reagowanie na ludzki głos*) oraz Dziecko reaguje na własne imię, kieruje spojrzenie w stronę osoby przywołującej je, odwraca się w jej kierunku (60,6%).

Stwierdzono, że umiejętność Dziecko patrzy na osobę, która do niego mówi (z kategorii *Reagowanie na ludzki głos*) występuje u wszystkich dzieci w tym wieku, a umiejętność Dziecko jest zainteresowane dźwiękami mowy (z kategorii *Reagowanie na ludzki głos*) u prawie wszystkich z nich.

Jedną umiejętność, Dziecko reaguje adekwatnie zmianą mimiki i zachowania na zmianę miny u dorosłego z wesołej na smutną i odwrotnie (z kategorii *Reagowanie na ludzki głos*), pojawia się u 85–90% dzieci. Z kolei w przedziale 75–85% występuje umiejętność: Dziecko aktywnie uczestniczy w „rozmowie” z dorosłym, naprzemiennie z nim wokalizuje. Gaworzy (z kategorii *Gaworzenie*).

Poszczególne umiejętności składające się na ten obszar aktywności przeanalizowano z uwzględnieniem zmiennej płci. Stwierdzono, że dziewczynki i chłopcy w tym wieku nie różnią się istotnie statystycznie w zakresie częstości ich występowania.

Tabela 12. Wyniki badanych w obszarze *Porozumiewanie się* (8 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Reagowanie na ludzki głos (d3100) – reagowanie na ludzki głos w najprostszy sposób, odzwierciedlony zmianą tempa oddychania lub przez nieznaczne albo wyraźne ruchy ciała Odbieranie – język ciała (d3150) – pojmowanie znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą grymasów twarzy, ruchów lub znaków wykonywanych ręką, przyjmowanych póż ciała i innych form języka ciała								
41	Dziecko jest zainteresowane dźwiękami mowy. Reaguje zmianą mimiki, ożywieniem, nasłuchiowaniem, odwraca się w kierunku osoby przywołującej je.	228	97,4	115	50,4	113	49,6	0,00/ 0,979
42	Dziecko patrzy na osobę, która do niego mówi.	233	99,6	117	50,2	116	49,8	0,01/ 1,000
43	Dziecko reaguje adekwatnie zmianą mimiki i zachowania na zmianę miny u dorosłego z wesołej na smutną i odwrotnie.	202	86,3	104	51,5	98	48,5	1,30/ 0,254
Kontynuowanie rozmowy (d3501) – kontynuowanie i konstruowanie dialogu lub wymiany informacji poprzez naprzemienne wokalizowanie, mówienie lub pokazywanie Gaworzenie (d331) – wokalizowanie w sytuacji, gdy uświadamiana jest obecność innej osoby w najbliższym otoczeniu, jak np. wydawanie dźwięków, gdy matka jest w pobliżu; gaworzenie; gaworzenie w odpowiedzi na komunikat słowny; wokalizowanie jako reakcja na mowę przez naśladowanie dźwięków mowy								
44	Dziecko aktywnie uczestniczy w „rozmowie” z dorosłym, naprzemienne z nim wokalizuje. Gaworzy.	194	82,9	100	51,5	94	48,5	1,09/ 0,297

Źródło: Badania własne.

W Tabeli 13 zawarto dane dotyczące obszaru *Aktywności ruchowej – poruszania się*, który obejmuje kategorie *Zmienianie podstawowej pozycji ciała; Utrzymywanie pozycji (utrzymywanie pozycji siedzącej, utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji)*; a także *Inne sposoby poruszania się*. Zrezygnowano z kilku stwierdzeń, które odnosiły się do umiejętności uznawanych za najmniej charakterystyczne: a) Dziecko posadzone siedzi bez podparcia, pozostaje wyprostowane, jednocześnie utrzymuje w dłoni zabawkę i manipuluje nią (71,8%), b) Dziecko próbuje utrzymać pozycję siedzącą wówczas, gdy osoba delikatnie próbuje je popchnąć albo przewrócić (71%) (z kategorii *Utrzymywanie pozycji siedzącej*), c) Dziecko kołysze się do przodu i do tyłu w pozycji czworaczkiej (72,2%) (z kategorii *Inne sposoby poruszania się*). Umiejętności w obszarze *Aktywności ruchowej – poruszania się* najbardziej

charakterystyczne dla dzieci w wieku 8 miesięcy, które występują u 90% i więcej badanych, to: a) Dziecko obraca się z pozycji na plecach na jeden lub drugi bok, b) Dziecko zmienia pozycję z leżącej na brzuchu do podpartej. Dziecko w leżeniu na brzuchu podpira się na dłoniach, unosi tułów, nogi ma wyprostowane, c) Dziecko przekręca się na boki w obu kierunkach, aby sięgnąć po zabawkę, d) Dziecko w pozycji leżenia na brzuchu obraca się dookoła własnej osi w jedną i drugą stronę, e) Dziecko z pozycji leżenia na plecach obraca się na brzuch, f) Dziecko obraca się z brzucha na plecy i z pleców na brzuch, inicjuje ruch w jedną i drugą stronę (w lewą i w prawą stronę), g) Dziecko trzymane przez osobę na kolanach pochyla się w kierunku upuszczonej zabawki (z kategorii *Zmienianie podstawowej pozycji ciała*), h) Dziecko w pozycji siedzącej utrzymuje głowę w linii prostej, w osi, i) Dziecko posadzone na kolanach u osoby odwraca głowę w prawo i w lewo, by rozejrzeć się na boki, j) Dziecko posadzone na kolanach u osoby unosi głowę w kierunku góra–dół by zobaczyć zabawkę lub sięgnąć po nią, k) Dziecko unosi głowę i podpira się na rękach leżąc na brzuchu. Utrzymuje taką pozycję przez 2–3 minuty (z kategorii *Utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji*).

Z kolei umiejętności charakteryzujące 85–90% dzieci to: a) Dziecko wyciąga rączki do osoby, chwytą jej dłonie i podciąga się do pozycji siedzącej (z kategorii *Zmienianie podstawowej pozycji ciała*), b) Dziecko przesuwa się na brzuchu do przodu lub do tyłu, c) Dziecko przemieszcza się na brzuchu wykonując ruch po okręgu (z kategorii *Inne sposoby poruszania się*).

Umiejętności, które wystąpiły w przedziale 75–85%, to natomiast: a) Dziecko z pozycji podpartej w ułożeniu na brzuchu podpira się na rękach i przechodzi do pozycji czworacznej oraz utrzymuje tę pozycję, b) Dziecko chwytą się osoby lub przedmiotu, podciąga się do siadu i wstawania (z kategorii *Zmienianie podstawowej pozycji ciała*), c) Dziecko leżąc na plecach unosi głowę z podłoża i podejmuje próbę siadania, Dziecko siedzi podpierając się rękoma z przodu o podłoże (z kategorii *Utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji*), d) Dziecko kołysze się do przodu i do tyłu w pozycji czworacznej, e) Dziecko przemieszcza się w kierunku zabawki (z kategorii *Inne sposoby poruszania się*). Analiza częstości posiadania poszczególnych umiejętności wykazała, że płeć nie jest zmienną istotnie statystycznie różnicującą.

Tabela 13. Wyniki badanych w obszarze *Aktywność ruchowa – poruszanie się* (8 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Zmianianie podstawowej pozycji ciała (d410) – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne, np. turlanie się, podciąganie								
45	Dziecko obraca się z pozycji na plecach na jeden lub drugi bok.	231	98,7	116	50,2	115	49,8	0,39/ 0,561
46	Dziecko zmienia pozycję z leżącej na brzuchu do podpartej. Dziecko w leżeniu na brzuchu podpira się na dłoniach, unosi tułów, nogi ma wyprostowane.	216	92,3	107	49,5	109	50,5	0,24/ 0,624
47	Dziecko z pozycji podpartej w ułożeniu na brzuchu podpira się na rękach i przechodzi do pozycji czworaczkiej oraz utrzymuje tę pozycję.	181	77,4	90	49,7	91	50,3	0,24/ 0,876
48	Dziecko przekręca się na boki w obu kierunkach, aby sięgnąć po zabawkę.	229	97,9	115	50,2	114	49,8	0,20/ 0,651
49	Dziecko w pozycji leżenia na brzuchu obraca się dookoła własnej osi w jedną i drugą stronę.	221	94,4	113	51,1	108	48,9	0,04/ 0,154
50	Dziecko z pozycji leżenia na plecach obraca się na brzuch.	228	97,4	115	50,4	113	49,6	0,68/ 0,408
51	Dziecko obraca się z brzucha na plecy i z pleców na brzuch, inicjuje ruch w jedną i drugą stronę (w lewą i w prawą stronę).	221	94,4	111	50,2	110	49,8	0,81/ 0,775
52	Dziecko trzymane przez osobę na kolanach pochyla się w kierunku upuszczonej zabawki.	229	97,9	115	50,2	114	49,8	0,20/ 0,651
53	Dziecko wyciąga rączki do osoby, chwytając jej dłonie i podciąga się do pozycji siedzącej.	210	89,7	109	51,9	101	48,1	2,97/ 0,085
54	Dziecko chwytając się osoby lub przedmiotu, podciąga się do siadu i wstawania.	185	79,1	96	51,9	89	48,1	1,26/ 0,261
Utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji (d4155) – kontrolowanie pozycji głowy i utrzymywanie jej ciężaru przez określony czas								
55	Dziecko w pozycji siedzącej utrzymuje głowę w linii prostej, w osi.	219	93,6	112	51,1	107	48,9	1,33/ 0,248
56	Dziecko posadzone na kolanach u osoby odwraca głowę w prawo i w lewo, by rozejrzeć się na boki.	232	99,1	116	50	116	50	0,00/ 1,000
57	Dziecko posadzone na kolanach u osoby unosi głowę w kierunku góra–dół by zobaczyć zabawkę lub sięgnąć po nią.	230	98,3	115	50	115	50	0,00/ 1,000
58	Dziecko leżąc na plecach unosi głowę z podłoża i podejmuje próbę siadania.	198	84,6	101	51	97	49	0,52/ 0,469
59	Dziecko unosi głowę i podpira się na rękach leżąc na brzuchu. Utrzymuje taką pozycję przez 2–3 minuty.	212	90,6	105	49,5	107	50,5	0,20/ 0,654

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
60	Dziecko siedzi podpierając się rękoma z przodu o podłogę.	178	76,1	89	50	89	50	0,00/ 1,000

Inne sposoby poruszania się (d455) – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia

61	Dziecko przemieszcza się pełzając w kierunku zabawki.	195	83,3	96	49,2	99	50,8	0,28/ 0,599
62	Dziecko przesuwa się na brzuchu do przodu lub do tyłu.	205	87,6	103	50,2	102	49,8	0,04/ 0,843
63	Dziecko przemieszcza się na brzuchu wykonując ruch po okręgu.	210	89,7	105	50	105	50	0,00/ 1,000

Źródło: Badania własne.

W Tabeli 14 zaprezentowano rezultaty odnoszące się do obszaru *Przenoszenie, poruszanie i manipulowanie przedmiotami*. Obejmuje on dwie kategorie: *Precyzyjne używanie ręki* oraz *Używanie rąk i ramion*. Poszczególne twierdzenia przeanalizowano pod kątem wskazywanej częstości występowania danej umiejętności u dzieci w tym wieku.

Większość umiejętności uwzględnionych w obszarze *Przenoszenie – poruszanie i manipulowanie przedmiotami* występuje u ponad 90% dzieci w wieku 8 miesięcy, a jedynie trzy z nich pojawiają się u 80–90% badanych w tym wieku. Należą do nich: a) Dziecko chwyta dłonią położony przed nim podłużny pojemnik (typu pojemnik do baniek mydlanych), grzechotkę (88,6%), b) Dziecko celowo upuszcza zabawkę (80%) (z kategorii *Precyzyjne używanie ręki*) oraz c) Dziecko kieruje ręce w stronę baniek mydlanych będących poza zasięgiem jego rąk (83,8%) (z kategorii *Używanie rąk i ramion*). Przeanalizowano częstości występowania poszczególnych umiejętności w badanej grupie wiekowej z uwzględnieniem płci. Z analizy danych wynika, że płeć nie jest czynnikiem istotnie je różnicującym.

Tabela 14. Wyniki badanych w obszarze *Przenoszenie – poruszanie i manipulowanie przedmiotami* (8 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Precyzyjne używanie ręki (d440) – wykonywanie skoordynowanych czynności związanych z posługiwaniem się przedmiotami, podnoszeniem, manipulowaniem i wypuszczaniem przedmiotów przy użyciu jednej ręki, palców i kciuka								
64	Dziecko chwyta i podnosi położoną przed nim piłeczkę.	228	97,4	115	50,4	113	49,6	0,00/ 1,000
65	Dziecko chwyta położoną przed nim łyzeczkę.	228	97,4	113	49,6	115	50,4	0,97/ 0,33
66	Dziecko chwyta dłonią położoną przed nim podłużny pojemnik (typu pojemnik do baniek mydlanych), grzechotkę.	220	94	110	50	110	50	0,00/ 1,000
67	Dziecko chwyta palcami podawaną mu grzechotkę.	220	94	110	50	110	50	0,00/ 1,000
68	Dziecko grabi palcami małe przedmioty położone przed nim na stole lub na podłodze.	228	97,4	114	50	114	50	0,00/ 1,000
69	Dziecko celowo upuszcza zabawkę.	221	94,4	110	49,8	111	50,2	0,08/ 1,000
70	Dziecko wypuszcza zabawkę lub przedmiot z ręki, by sięgnąć po inny.	227	97	115	50,7	112	49,3	1,32/ 1,000
71	Dziecko bawi się nogami. Dziecko chwyta obiema dłońmi za obie lub jedną stopę. Przytrzymuje dłońmi stopę, kieruje ją do buzi.	221	94,4	111	50,2	110	49,8	0,08/ 0,775
72	Dziecko bawi się kilkoma zabawkami (przedmiotami), wykonuje dwie lub więcej czynności: przesuwają, wkłada, wyjmują, stuka nimi, obraca, manipulują.	200	85,5	102	51	98	49	0,55/ 0,458
Używanie rąk i ramion (d445) – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion								
73	Dziecko sięga po przedmioty, które są przed nim w linii prostej.	233	99,6	116	49,8	117	50,2	1,00/ 0,316
74	Dziecko kieruje ręce w stronę baniek mydlanych będących poza zasięgiem jego rąk.	216	92,3	107	49,5	109	50,5	0,24/ 0,624
75	Dziecko trzyma w dłoni dwa małe przedmioty, np. klocek i pojemnik po bańkach, a następnie próbuje sięgnąć po inny przedmiot, który wzbudził jego zainteresowanie.	207	88,5	106	51,2	101	48,8	1,05/ 0,306
76	Dziecko ciągnie za kocyk lub serwetkę na stole.	228	97,4	113	49,6	115	50,4	0,68/ 0,408

Źródło: Badania własne.

2.2.3. KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 12–14 MIESIĘCY

Kolejnym narzędziem, w odniesieniu do którego zostaną zaprezentowane wyniki dotyczące poszczególnych twierdzeń, jest Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 12–14 miesięcy. Badanie nim objęło 1 899 dzieci, w tym 951 (50,1%) dziewczynek oraz 948 (49,9%) chłopców. Większość z nich pochodziła z miasta: było to 1 355 osób (71,4%), podczas gdy ze wsi było 544 badanych (28,6%).

W tabelach nr 15–19 zaprezentowano wyniki badań dotyczące poszczególnych twierdzeń składających się na obszary aktywności uwzględnione w Kwestionariuszu: *Uczenie się i stosowanie wiedzy; Sygnały społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne; Porozumiewanie się; Aktywność ruchowa – poruszanie się oraz Przenoszenie, poruszanie się i manipulowanie przedmiotami*. W Tabeli 15 zawarto wyniki odnoszące się do obszaru *Uczenie się i stosowanie wiedzy*, który obejmuje kategorie *Celowe posługiwanie się zmysłami (patrzenie, słuchanie, dotykanie); Uczenie się przez działanie; Przyswajanie pojedynczych słów lub symboli posiadających znaczenie, Uczenie się – skupienie uwagi; Rozwiązywanie problemów oraz Podejmowanie decyzji*. Na podstawie analizy przypisanej częstości występowania umiejętności u dzieci w wieku 12–14 miesięcy zrezygnowano z twierdzeń dotyczących tych z nich, które wskazywane były najrzadziej, a mianowicie: a) Dziecko nasłuchuje (pochyla się do osoby, przybliża się), gdy osoba mówi coraz ciszszej (66,6%), b) Dziecko nasłuchuje i powtarza sylaby „ma”, „ba”, „da”, „pa” (66,4%), c) Dziecko nasłuchuje i powtarza proste słowa typu „mama”, „dada”, „daj”, „nie” (55,8%), d) Dziecko naśladuje rytm i melodię głosu osoby, która do niego mówi (52,0%) (z kategorii *Słuchanie*), e) Dziecko lokalizuje dotyk na sobie – dotyka miejsca, gdzie zostało dotknięte, wskazuje miejsce, gdzie odczuwa ból, dyskomfort (66,5%) (z kategorii *Dotykanie*), f) Dziecko naśladuje gesty prezentowane przez osobę, dotyka rękoma brzuch, łapie się za głowę itp. (71,3%), g) Dziecko powtarza usłyszane dźwięki i sylaby (51,1%) (z kategorii *Naśladowanie*), h) Dziecko pomaga podczas zakładania i zdejmowania odzieży (podnosi ręce, wysuwa nogę itp.) (72,1%), i) Dziecko maluje, stempluje swoją dłoń (71,2%), j) Dziecko wykorzystuje przedmioty, np. gąbkę, ściereczkę, pędzel do golenia jako przybory do zabaw brudnych – malowania (66,4%) (z kategorii *Nabywanie prostych umiejętności*), k) Dziecko podejmuje próby użycia ręki osoby jako narzędzia do osiągnięcia lub uruchomienia przedmiotu albo zainicjowania kontaktu (70,1%), l) Dziecko przyciąga zabawkę będącą

poza zasięgiem jego ręki przy pomocy kocyka czy sznurka (64,8%) (z kategorii *Rozwiązywanie problemów*).

Zdecydowana większość umiejętności składających się na obszar aktywności *Uczenie się i stosowanie wiedzy* występuje u 90% i więcej badanych. Umiejętności zaznaczane nieco rzadziej (w przedziale 75–80%) jako charakterystyczne dla dzieci w tym wieku to: a) Dziecko tworzy ciąg z kilku znanych mu działań z wykorzystaniem dwóch lub więcej przedmiotów, np. wkłada łyżeczkę do kubka i miesza (z kategorii *Uczenie się przez działanie*) oraz b) Dziecko posługuje się łyżką, podejmuje próby kierowania jej do buzi podczas karmienia (z kategorii *Nabywanie prostych umiejętności*). Częstość występowania poszczególnych umiejętności u dzieci w wieku 12–14 miesięcy przeanalizowano z uwzględnieniem płci. Stwierdzono, iż istotnie więcej dziewczynek niż chłopców przejawia następujące umiejętności: słuchanie muzyki, poruszanie się w rytm muzyki (z kategorii *Słuchanie*); reagowanie na prośby i proste polecenia kierowane do dziecka werbalnie z równoległym wykorzystaniem gestów, np. „chodź”, „daj”; adekwatne reagowanie na słowa w zabawie: „jest – nie ma” (rozglądanie się, szukanie przedmiotu) (z kategorii *Przyswajanie pojedynczych słów*).

Tabela 15. Wyniki badanych w obszarze *Uczenie się i stosowanie wiedzy* (12–14 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Patrznie (d110) – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych								
1	Dziecko utrzymuje spojrzenie na małym bodźcu wzrokowym, np. pacynce na palec lub piłeczce o średnicy nie większej niż 5 cm, prezentowanym na wprost oczu w odległości 25–30 cm od nich. Oczy są ustawione centralnie na obiekcie (żadne oko nie zezuje, tj. nie jest odchylone od ustawienia centralnego).	1 860	97,9	946	50,9	914	49,1	3,45/ 0,459
2	Dziecko płynnie śledzi wzrokiem ruchomy bodziec, np. małą piłeczkę przesuwaną w linii poziomej (z prawej strony na lewą i z lewej strony na prawą) oraz pionowej (przesuwaną z góry na dół i z dołu do góry).	1 848	97,3	935	50,6	913	49,4	4,32/ 0,451
3	Dziecko zbieżnie ustawia oczy w odpowiedzi na przesuwanie małego bodźca (np. pacynki nałożonej na palec lub ołówka z kolorową końcówką) do czubka jego nosa – oceniający obserwuje jednoczesny i symetryczny ruch obu oczu do środka.	1 728	91,0	879	50,9	849	49,1	3,24/ 0,781
4	Dziecko bawiąc się tablicą manipulacyjną przenosi spojrzenie z jednego elementu tablicy na inny i dotyka tego elementu (tej części tablicy), na który patrzy.	1 729	91,0	866	50,1	863	49,9	3,24/ 0,394

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
5	Dziecko bawi się jedzeniem, patrzy na swoje ręce i na plamy, które zostawia. Wykazuje zainteresowanie wzrokowe plamą.	1 780	93,7	908	51,0	872	49,0	2,94/ 0,674
6	Dziecko patrzy na ślad, który pozostawia przedmiot (auto, pędzel, kreda, pisak). Wykazuje zainteresowanie wzrokowe aktywnością graficzną.	1 748	92,0	900	51,5	848	48,5	4,29/ 0,123
7	Dziecko zagląda pod przedmioty, za przedmioty, do środka przedmiotów (np. pudełek) oraz ogląda je z zewnątrz.	1 817	95,7	923	51,0	888	49,0	2,90/ 0,239
8	Dziecko przegląda się w lustrze.	1 811	95,4	923	51,0	888	49,0	3,29/ 0,439
9	Dziecko bacznie obserwuje otoczenie i zachowania osób wykonujących rutynowe czynności, skupia uwagę na zmianach w otoczeniu.	1 790	94,3	911	50,9	879	49,1	3,78/ 0,762
10	Dziecko podąża wzrokiem za gestem wskazywania drugiej osoby (budowanie wspólnego pola uwagi), towarzyszy temu często wymiana spojrzeń między osobami.	1 785	94,0	912	51,1	873	48,9	3,96/ 0,102
11	Dziecko wykazuje zainteresowanie dużymi, kolorowymi obrazkami w książeczkach (patrzy, dotyka, przenosi spojrzenie z jednej strony na drugą).	1 841	96,9	939	51,0	902	49,0	3,32/ 0,201

Słuchanie (d115) – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych

12	Dziecko zwraca się do osoby mówiącej, patrzy na nią, słucha, gdy się do niego mówi.	1 835	96,7	940	51,2	895	48,8	3,12/ 0,103
13	Dziecko nasłuchuje, jeśli się do niego mówi – przerywa czynność, którą wykonuje.	1 720	90,6	876	50,9	844	49,1	5,10/ 0,562
14	Dziecko, siedząc, nasłuchuje dźwięku dochodzącego z boku poniżej poziomu ucha (obraca się, schyla się w kierunku źródła dźwięku).	1 816	95,8	929	51,2	887	48,8	3,92/ 0,118
15	Dziecko, siedząc, nasłuchuje dźwięku dochodzącego z boku powyżej poziomu ucha (obraca się, patrzy w kierunku źródła dźwięku).	1 825	96,1	933	51,1	892	48,9	3,93/ 0,116
16	Dziecko słucha wierszy, bajek czytanych lub opowiadanych przez osobę.	1 646	86,7	850	51,6	796	48,4	2,96/ 0,086
17	Dziecko reaguje na zmiany tonu mowy (zakazy/nakazy) zmianą mimiki lub zachowaniem.	1 793	93,9	910	50,8	883	49,2	4,78/ 0,564
18	Dziecko słucha i adekwatnie reaguje na intonację mowy osoby, która wyraża radość, smutek, złość.	1 715	90,3	866	50,5	849	49,5	5,67/ 0,385
19	Dziecko reaguje na swoje imię – odwraca się, przemieszcza się do osoby, która je woła.	1 857	97,8	946	50,9	911	49,1	5,92/ 0,561
20	Dziecko słucha muzyki. Porusza się w jej rytm.	1 610	84,8	836	51,9	774	48,1	4,73/ 0,003

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Dotykanie (d1201) – badanie przedmiotów przy użyciu palców rąk lub nóg albo innych części ciała								
21	Dziecko naśladuje pojedyncze proste ruchy w obrębie własnego ciała, np. zakrywa oczy, dotyka brzucha, uderza dłońmi o nogi, klaszcze.	1 601	84,3	825	51,5	776	48,5	1,79/ 0,181
22	Dziecko bawi się jedzeniem (dotyka, ugniata, rozdrabnia).	1 765	92,8	904	51,2	861	48,8	1,22/ 0,223
23	Dziecko dotyka, bada masy o różnej konsystencji (typu ciasto), gniecie, kruszy, spontanicznie oddziałuje na masę plastyczną.	1 699	89,5	857	50,4	842	49,6	3,14/ 0,403
24	Dziecko dotyka masy typu: jedzenie lub farba, rozciera ją, stempluje dłońią.	1 596	84,0	816	51,1	780	48,9	0,27/ 0,604
25	Dziecko wkłada ręce do miski z produktami sypkimi. Dotyka, miesza, przesypuje.	1 693	89,2	854	50,4	839	49,6	1,34/ 0,511
26	Dziecko dotyka przedmiotów, zabawek. Bada dotykowo ich elementy, np. wkłada palce w otwory.	1 874	98,7	953	50,9	921	49,1	1,78/ 0,489
27	Dziecko reaguje wycofywaniem się, unikiem na nieprzyjemny dotyk czy ból, nagłe zmiany pozycji, uderzenie się.	1 719	90,5	873	50,8	846	49,2	2,09/ 0,321
Uczenie się przez działanie (d131) – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów; zabawa symboliczna, zabawa na niby								
28	Dziecko eksperymentuje pojedynczym przedmiotem, zabawką itp., bawi się pudełkiem lub garnkiem, łyżką, które próbuje przekładać, wkładać, przesuwać, wyjmować, stosując metodę prób i błędów.	1 828	96,3	925	50,6	903	49,4	1,87/ 0,325
29	Dziecko bawi się pudełkami, garnkami lub innymi znanymi przedmiotami, które próbuje wkładać jeden w drugi, ustawia przedmioty jeden na drugim.	1 636	86,2	836	51,1	800	48,9	0,25/ 0,615
30	Dziecko zdaje sobie sprawę, że jeden pojemnik może służyć jako miejsce dla drugiego: opróżnia miski, pudełka, kubki i wkłada do nich inne przedmioty.	1 544	81,3	789	51,1	755	48,9	1,78/ 0,678
31	Dziecko przewraca wieżę z dużych elementów, np. pudeł. Cieszy się. Prowokuje osobę do budowy wieży, by ponownie ją przewrócić.	1 736	91,4	868	50,0	868	50,0	1,000
32	Dziecko tworzy ciąg z kilku znanych mu działań podczas zabawy przedmiotami, np. turla, popycha, podnosi, próbuje rzucić piłkę.	1 641	86,4	822	50,1	819	49,9	3,45/ 0,522
33	Dziecko tworzy ciąg z kilku znanych mu działań z wykorzystaniem dwóch lub więcej przedmiotów, np. wkłada łyżeczkę do kubka i miesza.	1 462	77,0	745	51,0	717	49,0	2,89/ 0,488

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	

**Skupienie uwagi (d160) – celowe skupianie się na określonym bodźcu,
np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków**

34	Dziecko bacznie obserwuje osoby w trakcie rutynowych czynności.	1748	92,0	895	51,2	853	48,8	1,92/ 0,327
35	Dziecko skupia uwagę na obiektach: zagląda pod przedmioty, za przedmioty, do środka przedmiotów (np. pudełek) oraz ogląda je z zewnątrz.	1795	94,5	912	50,8	883	49,2	3,04/ 0,211
36	Dziecko celowo skupia uwagę na przedmiotach zmieniających kształt, np. ciście, plamie, bańce mydlanej itp.	1726	90,9	873	50,6	853	49,4	4,56/ 0,290
37	Dziecko skupia uwagę na zmianach w otoczeniu. Bacznie obserwuje zabawę przedmiotami o różnej wielkości, np.: matrioszką, pudełkami (składa je, rozkłada, wkłada jeden element w drugi).	1557	82,0	797	51,2	760	48,8	1,88/ 0,115
38	Dziecko skupia uwagę na zabawie bańkami mydlanymi. Wskazuje miejsce, gdzie bańka prysnęła.	1631	85,9	834	51,1	797	48,9	2,49/ 0,191
39	Dziecko skupia uwagę na twarzy osoby, która chowa się za kocykiem (zabawa „a kuku”). Dorosły przesuwając swoją twarz za kocykiem w lewą stronę, ukazuje się dziecku. Dorosły powtarza czynność zabawy. W momencie zniknięcia twarzy dziecko patrzy w stronę, gdzie wcześniej się ona pojawiała (przewiduje miejsce pojawienia się twarzy).	1829	96,3	930	50,8	899	49,2	3,45/ 0,289
40	Dziecko skupia uwagę na pacynce – zabawce, która jest chowana za kocykiem (zabawa „a kuku”). Dorosły przesuwając pacynkę w lewą lub prawą stronę, ukazuje ją dziecku. Dorosły powtarza czynność zabawy. W momencie zniknięcia pacynki dziecko patrzy w stronę, gdzie wcześniej się ona pojawiała (przewiduje miejsce pojawienia się pacynki).	1739	91,6	886	50,9	853	49,1	3,02/ 0,289
41	Dziecko skupia uwagę na małej zabawce, która jest chowana w linii prostej przed nim lub z boku (z jego prawej, lewej strony) pod jednym z dwóch przykryć (serwetka, miseczka itp.).	1693	88,8	858	51,0	825	49,0	4,67/ 0,158
42	Dziecko odnajduje ukrytą zabawkę, która wzbudziła wcześniej jego zainteresowanie, pod jednym z dwóch przykryć (serwetka, miseczka itp.).	1564	82,4	790	50,5	774	49,5	1,67/ 0,672

**Przyswajanie pojedynczych słów lub symboli (d1320) – uczenie się słów
lub symboli posiadających znaczenie, jak np. znaków graficznych, symboli**

43	Dziecko identyfikuje osoby z najbliższego otoczenia: mamę, tatę (patrzy na nich, wyciąga do nich rączki, przemieszcza się do wskazanej osoby).	1891	99,6	961	50,8	930	49,2	3,63/ 0,384
----	--	------	------	-----	------	-----	------	----------------

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
44	Dziecko rozumie i adekwatnie do sytuacji stosuje proste gesty posiadające znaczenie, np. „pa, pa” (pożegnanie), kierowanie rączki do buzi (jedzenie), brawo, gest wskazywania na przedmiot lub osobę (sygnalizujący „ja chcę”).	1 796	94,6	898	50,0	898	50,0	1,000
45	Dziecko identyfikuje dźwięki z obiektami lub czynnościami, np. „am, am” z jedzeniem, „hau hau” z psem, „kosi” z klaskaniem. Dziecko patrzy na obiekty powiązane z tymi dźwiękami lub szuka ich w otoczeniu (rozgląda się za nimi).	1 665	87,7	851	51,1	814	48,9	4,92/ 0,116
46	Dziecko używa przedmiotów stosowanych w rutynowych czynnościach zgodnie z ich przeznaczeniem, np. kieruje łyżką do buzi, wyciera buzię serwetką, pije z kubka, turla piłkę itp.	1 693	88,8	847	50,1	846	49,9	2,65/ 0,561
47	Dziecko reaguje na prośby i proste polecenia kierowane do niego werbalnie z równoległym wykorzystaniem gestów, np. „chodź”, „daj”.	1 749	92,1	904	51,7	845	48,3	5,92/ 0,015
48	Dziecko adekwatnie reaguje na słowa w zabawie „jest – nie ma” (rozgląda się, szuka przedmiotu).	1 721	90,6	890	51,7	831	48,3	5,92/ 0,015
49	Dziecko rozumie i adekwatnie reaguje na pytanie „gdzie jest (np. mama, tata, piłka)?”. Dziecko szuka osoby czy przedmiotu, wskazuje na nie.	1 578	83,1	805	51,0	773	49,0	4,88/ 0,109

Naśladowanie (d130) – imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się

50	Dziecko powtarza proste pojedyncze gesty i czynności, np. „pa pa”, „kosi kosi”, stukanie łyżką, mieszanie łyżką.	1 738	91,5	892	51,3	846	48,7	1,69/ 0,193
----	--	-------	------	-----	------	-----	------	----------------

Nabywanie prostych umiejętności (d1550) – uczenie się elementarnych, celowych czynności, np. posługiwanie się prostymi przedmiotami

51	Dziecko próbuje wkładać jeden pojemnik w drugi.	1 676	88,3	845	50,4	831	49,6	3,45/ 0,239
52	Dziecko bawi się pudełkami czy garnkami, ustawia obiekty jeden na drugim.	1 693	88,8	847	50,1	846	49,9	1,90/ 0,563
53	Dziecko posługuje się łyżką, podejmuje próby kierowania jej do buzi podczas karmienia.	1 510	79,5	768	50,9	748	49,1	5,68/ 0,379

Rozwiązywanie problemów (d175) – znajdowanie rozwiązania prostego problemu dotyczącego pojedynczej kwestii

54	Dziecko zmienia zachowanie w sytuacji, gdy jest ono nieskuteczne, np. dotyka osoby, wspina się na nią (zaczepia ją), a brak reakcji osoby powoduje zmianę jego aktywności: dziecko zaczyna wokalizować, wchodzić we wspólne pole uwagi itp.	1 649	86,8	834	50,8	815	49,2	4,67/ 0,572
55	Dziecko stara się uruchomić zabawkę, gdy przestaje ona działać.	1 609	84,9	810	50,5	793	49,5	3,90/ 0,452

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Podjęmowanie decyzji (d177) – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru								
56	Dziecko wybiera zabawkę, którą chce się bawić.	1 859	97,9	944	50,8	915	49,2	5,05/ 0,671
57	Dziecko widząc dwie i więcej osób wybiera spośród nich tę, z którą chce się bawić.	1 610	85,0	805	50,0	805	50,0	1,000
58	Dziecko podejmuje decyzję o zakończeniu zabawy, gdy staje się ona dla niego nudna. Dziecko odwraca się, protestuje w przypadku, gdy osoba dalej chce kontynuować zabawę.	1 711	90,1	861	50,3	850	49,7	4,45/ 0,203

Źródło: Badania własne.

W dalszej kolejności zostaną przeanalizowane dane związane z drugim obszarem aktywności dziecka: *Sygnaty społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne*. Obejmuje on takie kategorie wskaźnikowe, jak *Kontakt fizyczny; Odróżnianie znajomych osób; Inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych oraz ich kontynuowanie*. Uzyskane w tym zakresie wyniki przedstawione są w tabeli nr 16. W toku analizy częstości opanowania przypisanych do tego wieku umiejętności dziecka zrezygnowano z twierdzenia dotyczącego tej występującej najrzadziej, a tym samym w znacznym mniejszym stopniu charakteryzującej aktywność społeczno-emocjonalną dzieci: Dziecko podejmuje próby użycia ręki osoby jako narzędzia do osiągnięcia lub uruchomienia przedmiotu albo zainicjowania kontaktu (z kategorii *Inicjowane wzajemnych kontaktów społecznych*). Większość umiejętności cechujących ten obszar aktywności występuje u 90% i więcej dzieci w analizowanym wieku. Nieco rzadziej (u 75–80%) zaznaczają się umiejętności wyrażone w następujących twierdzeniach: a) Dziecko okazjonalnie powtarza zachowanie, które jest naśladowane przez znaną osobę oraz b) Dziecko wchodzi w zabawę naprzemienną z osobą z wykorzystaniem zabawki lub przedmiotu, np. naprzemiennie turlanie piłki, popychanie auta itp. (z kategorii *Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych*).

Analiza częstości występowania poszczególnych umiejętności z tego obszaru aktywności przeprowadzona z uwzględnieniem płci wykazała istotną statystycznie różnicę jedynie w przypadku umiejętności dotyczącej przytulania się do zabawki, którą dziecko lubi. Zaznacza się ona u istotnie większej liczby dziewczynek niż chłopców.

Tabela 16. Wyniki badanych w obszarze *Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne* (12–14 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Kontakt fizyczny (d47105) – nawiązywanie kontaktu fizycznego i reagowanie na kontakt fizyczny z innymi osobami								
59	Dziecko przytula się do osoby, którą zna, lubi.	1 860	97,9	944	50,8	916	49,2	3,41/ 0,437
60	Dziecko przytula się do zabawki, którą lubi.	1 724	90,8	897	52,0	827	48,0	10,06/ <0,001
Odróżnianie znanych osób (d7106) – okazywanie odmiennych reakcji poszczególnym osobom, np. wyciąganie ręki do znajomej osoby, odróżnianie jej od obcych i reagowanie we właściwy sposób								
61	Dziecko cieszy się na widok znanej mu osoby. Reaguje ożywieniem, uśmiechem, wyciąga do niej ręce, podejmuje próby przemieszczania się do niej.	1 885	99,3	956	50,7	929	49,3	2,92/ 0,299
62	Dziecko zauważa nowe osoby w otoczeniu, obserwuje je. Reaguje ożywieniem w momencie pojawienia się znanej mu osoby.	1 848	97,3	938	50,8	910	49,2	3,05/ 0,237
63	Dziecko wyraża niepokój widoczny np. w mimice twarzy w sytuacji przekazania go przez znaną mu osobę na ręce obcej osobie.	1 766	93,0	905	51,2	861	48,8	1,43/ 0,231
64	W bezpośrednim kontakcie z obcą osobą dziecko rozgląda się, szuka wzrokiem znanej mu osoby.	1 818	95,7	931	51,2	887	48,8	1,43/ 0,231
65	Dziecko identyfikuje osoby z najbliższego otoczenia: mamę, tatę (patrzy na nie, wyciąga do nich ręce, przemieszcza się do wskazanej osoby).	1 891	99,6	961	50,9	928	49,1	4,28/ 0,231
66	Dziecko spontanicznie czworakuje w obecności znanej mu osoby, zatrzymuje się i odwraca się w jej kierunku, wraca do niej po zbyt dużym oddaleniu się od niej.	1 726	90,9	875	50,7	851	49,3	2,11/ 0,291
67	Dziecko spontanicznie czworakuje w obecności znanej mu osoby. W momencie pojawienia się obcej osoby, zatrzymuje się i szuka znanej mu osoby (odwraca się, upewnia się, że jest w jej polu widzenia).	1 730	91,1	879	50,8	851	49,2	4,51/ 0,245
68	Dziecko zaczyna dostrzegać inne dzieci, obserwuje je, różnicuje dzieci od dorosłych; płacz innego dziecka wywołuje u niego niepokój.	1 754	92,4	893	50,9	861	49,9	3,94/ 0,611
Inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych (d71040) – rozpoczynanie obustronnych kontaktów społecznych i stosowne reagowanie w trakcie kontaktów społecznych z innymi								
69	Dziecko przegląda się w lustrze, jest zainteresowane swoim odbiciem oraz odbiciami innych przedmiotów, wskazuje na nie, szuka odbitych przedmiotów za lustrem – zagląda za nie.	1 647	86,7	835	50,7	812	49,3	3,89/ 0,287

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
70	Dziecko aktywnie szuka kontaktu z osobą, np. przywołuje ją, przemieszcza się do niej, zaczepia ją, wskazuje obiekty.	1 667	87,8	857	51,4	810	48,6	2,73/ 0,256
71	Dziecko inicjuje kontakt w bezpośredniej relacji z drugą osobą, np. podejmuje próby wspinania się na kolana, przemieszcza się do niej, wokalizuje, sięga w kierunku osoby stojącej lub siedzącej obok.	1 753	92,3	891	50,8	862	49,2	4,32/ 0,287
72	Dziecko zmienia swoje zachowanie, gdy jest ono nieskuteczne. Używa sekwencji zachowań, aby przyciągnąć i utrzymać uwagę osoby, np. wyciąga ręce, wskazuje na przedmiot, który jest poza jego zasięgiem. Jeśli to nie działa, dziecko wskazuje na osobę, wokalizuje, patrzy na nią, podchodzi do niej, ciągnie ją itd., aż dostanie przedmiot, którego chce.	1 540	81,1	785	51,0	755	49,0	1,99/ 0,118
73	Dziecko obserwuje inne dzieci, przemieszcza się do nich, dotyka ich, zaczepia je.	1 646	86,7	835	50,7	811	49,3	3,11/ 0,459

**Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych (d71041) –
kontrolowanie postępowania w celu utrzymania kontaktów społecznych**

74	Dziecko okazjonalnie powtarza zachowanie, które jest naśladowane przez znaną osobę, np. – dziecko kręci głową („nie, nie”), a osoba dorosła naśladowuje je – dziecko przerywa swoją aktywność i skupia uwagę na osobie, by za chwilę kontynuować aktywność; – dziecko stuką klockiem o podłogę, a osoba dorosła naśladowuje to, mówiąc „puk, puk” – dziecko przerywa swoją aktywność i skupia uwagę na osobie, by za chwilę kontynuować; – dziecko dotyka swojej głowy, a osoba dorosła je naśladowuje: dotyka swojej głowy i mówi „oj, głowa” – dziecko przerywa swoją aktywność i skupia uwagę na osobie, by za chwilę kontynuować.	1 443	76,0	738	51,1	705	48,9	1,18/ 0,451
75	Dziecko powtarza czynność, która wywołała uśmiech na twarzy osoby dorosłej.	1 621	85,4	811	50,1	810	49,9	3,09/ 0,307
76	Dziecko wzbudza zainteresowanie sobą u opiekuna. Patrzy na niego, uśmiecha się, robi miny. Dorosły odwzajemnia kontakt i traci zainteresowanie dzieckiem. Dziecko podejmuje aktywność ponownie, by wywołać u dorosłego zainteresowanie.	1 544	81,3	785	50,8	759	49,2	4,22/ 0,399
77	Dziecko denerwuje lub smuci się, gdy zabawa zostanie przerwana i zostanie samo.	1 621	85,4	828	51,1	793	48,9	1,87/ 0,109
78	Dziecko podejmuje zabawę naprzemienną z osobą z wykorzystaniem zabawki, np. naprzemiennie turla piłki, popycha auto itp.	1 504	79,2	752	50,0	752	50,0	1,000

Źródło: Badania własne.

Obszar *Porozumiewania się* przeanalizowano w ramach tworzących go kategorii, które obejmują: *Reagowanie na ludzki głos*; *Rozumienie prostych komunikatów ustnych*; *Odbieranie – język ciała*; *Mówienie*; *Rozmowę*. Punktem odniesienia będą wyniki badań zaprezentowane w tabeli nr 17. W toku analizy przypisanej częstości występowania danych umiejętności zrezygnowano z twierdzeń dotyczących tych z nich, które wskazano jako najrzadsze wśród dzieci w wieku 12–14 miesięcy: a) Dziecko nazywa obiekty (mowa dziecięca) typu: „hau hau”, gdy widzi psa, „pi pi”, gdy jedzie auto, „am am”, gdy widzi jedzenie itp. (45,2%), b) Dziecko wypowiada długie ciągi sylabowe przypominające zdanie (37,1%), c) Dziecko prowadzi dialog z osobą lub innymi dziećmi (mowa artykułowana naprzemienna) (36,5%) (z kategorii *Mówienie*), d) Dziecko prowadzi dialog z osobą lub innymi dziećmi (32,8%) (z kategorii *Rozmowa*). W związku z powyższym w arkuszu scalono w jedną kategorię *Mówienie* i *Rozmowa*. Podobnie jak w poprzednim obszarze aktywności, i w tym większość umiejętności cechuje 90% i więcej dzieci. U 75–80% badanych zauważa się natomiast umiejętność związaną z wypowiedaniem kilku słów: „mama”, „tata”, „nie”, „daj”.

Tabela 17. Wyniki badanych w obszarze *Porozumiewanie się* (12–14 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Reagowanie na ludzki głos (d3100) – reagowanie na ludzki głos w najprostszy sposób, odzwierciedlony zmianą tempa oddychania lub przez nieznaczne albo wyraźne ruchy ciała								
79	Dziecko patrzy na osobę, która do niego mówi.	1 875	98,7	956	51,0	919	49,0	2,88/ 0,132
80	Dziecko lubi, gdy inna osoba do niego mówi, opowiada, czyta mu. Dziecko nasłuchuje, odpowiednio reaguje na zmianę intonacji głosu i emocje wyrażane przez osobę.	1 782	93,8	908	51,0	974	49,0	2,88/ 0,132
81	Dziecko reaguje na dźwięki o zabarwieniu emocjonalnym (np. „ojoj!”, „ała!”, „ups!” itp.), patrzy na twarz osoby wydającej komunikat, rozgląda się, aby zinterpretować sytuację.	1 793	94,4	920	51,3	873	48,7	3,01/ 0,091
Rozumienie prostych komunikatów ustnych (d3101) – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa) takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”)								
82	Dziecko reaguje na własne imię, kieruje spojrzenie lub odwraca się w stronę osoby przywołującej je.	1 875	98,7	955	50,9	920	49,1	3,02/ 0,206
83	Dziecko reaguje na kilka sygnałów werbalnych typu „chodź”, „daj”, „am, am” lub inne przywołania.	1 822	95,9	933	51,2	889	48,8	3,38/ 0,184

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
84	Dziecko rozumie często używane słowa i proste zwroty (np. „gdzie jest...?”, „idziemy lulu”, „idziemy jeść”. Reaguje werbalnie lub poprzez zachowanie.	1726	90,9	896	51,9	830	48,1	4,72/ 0,093
85	Dziecko rozpoznaje znaną melodię, piosenkę (cieszy się, buja się w jej rytm, przyciąga uwagę osoby).	1658	87,3	857	51,7	801	48,3	4,21/ 0,113
86	Dziecko reaguje na zakaz „nie”, „nie wolno” – zaprzestaje działania i patrzy na osobę; często próbuje ponownie osiągnąć cel, sprawdzając przy tym jej reakcję.	1755	92,5	878	50,1	877	49,9	4,57/ 0,389

Porozumiewanie się – odbieranie – język ciała (d3150) – pojmowanie znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą grymasów twarzy, ruchów lub znaków wykonywanych ręką, przyjmowanych póż ciała i innych form języka ciała

87	Dziecko adekwatnie do sytuacji odczytuje kilka gestów skierowanych do niego przez drugą osobę, np.: - osoba wyciąga ręce w kierunku dziecka i dziecko przemieszcza się do niej; - osoba wyciąga do dziecka rękę po przedmiot (w geście „daj”) i dziecko daje przedmiot.	1838	96,8	937	51,0	901	49,0	3,22/ 0,139
88	Dziecko reaguje na kręcenie głową drugiej osoby lub kiwanie palcem sygnalizującym zakaz „nie”, „nie wolno” – zaprzestaje działania i patrzy na osobę; często próbuje ponownie osiągnąć cel, sprawdzając przy tym jej reakcję.	1726	90,9	874	50,6	852	49,4	4,05/ 0,342

**Mówienie (d330) – wypowiadanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu
Rozmowa (d350) – rozpoczynanie, kontynuowanie i kończenie wymiany myśli i poglądów za pomocą języka mówionego**

89	Dziecko podejmuje próby wypowiadania kilku prostych słów lub robi to.	1504	79,2	752	50,0	752	50,0	1
90	Dziecko prowokuje drugą osobę do nazywania lub opowiadania wskazując na obiekty, współuczestniczy w dialogu w sposób prewerbalny i werbalny.	1676	88,3	845	50,4	831	49,6	4,32/ 0,307

Źródło: Badania własne.

Aktywność ruchowa – poruszanie się to kolejny obszar, w obrębie którego zostaną przeanalizowane tworzące go twierdzenia. Obszar ten obejmuje następujące kategorie: *Zmienianie podstawowej pozycji ciała; Utrzymywanie pozycji: siedzącej, stojącej; Utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji; Kucanie; Klękanie; Chodzenie* oraz *Inne sposoby poruszania się*. Uzyskane w tym zakresie wyniki prezentuje Tabela nr 18. W toku dokonanej analizy przypisanej częstości występowania umiejętności z tego obszaru u dzieci w tym wieku

zrezygnowano z twierdzeń dotyczących tych z nich, które pojawiały się zdecydowanie rzadziej: a) Dziecko podejmuje próby schodzenia ze stopnia schodów tyłem, raczkując na rękach i kolanach (69,2%) (z kategorii *Inne sposoby poruszania się*), b) Dziecko chodzi samodzielnie na szeroko rozstawionych nogach (70,3%) (z kategorii *Chodzenie*).

Zdecydowana większość umiejętności składających się na obszar *Aktywność ruchowa – poruszanie się* występuje u 90% i więcej dzieci. U 75–80% badanych zaznaczają się takie umiejętności, jak: Zsuwanie się na pupie z przychylni (z kategorii *Inne sposoby poruszania się*) i Chodzenie z trzymaniem się za jedną rączkę (z kategorii *Chodzenie*). Nie stwierdzono istotnych statystycznie różnic ze względu na płeć w zakresie częstości występowania poszczególnych umiejętności u dzieci w tym wieku.

Tabela 18. Wyniki badanych w obszarze *Aktywność ruchowa – poruszanie się* (12–14 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Zmianianie podstawowej pozycji ciała (d410) – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne, jak np. gdy turla się z jednej strony na drugą, siada się, stoi, wstaje się z krzesła lub zmienia pozycję ciała na siedzącą, stojącą, klęczącą albo kuczną i z powrotem								
91	Dziecko adekwatnie do sytuacji zmienia pozycję, kiedy sięga po zabawkę znajdującą się na różnej wysokości poza zasięgiem jego rąk, np.: – zabawka jest na podłodze – dziecko odwraca się, turla, pełza, raczkuje w jej kierunku; – zabawka jest na podwyższeniu – dziecko wspina się, klęka, podciąga się, aby ją wziąć.	1 839	96,8	927	50,4	912	49,6	3,02/ 0,357
92	Dziecko płynnie przechodzi z pozycji leżącej na plecach lub leżącej na brzuchu do siadu.	1 794	94,6	909	50,7	885	49,3	3,11/ 0,369
93	Dziecko płynnie przechodzi z siadu do raczkowania i odwrotnie.	1 838	96,8	926	50,4	912	49,6	3,02/ 0,357
94	Dziecko płynnie przechodzi z raczkowania do klęku.	1 779	93,8	892	50,1	887	49,9	2,87/ 0,452
95	Dziecko chwytą się mebli lub osoby, podciąga się do stania.	1 802	94,9	911	50,6	891	49,4	4,06/ 0,433
96	Dziecko stojąc przy meblach schyla się po zabawkę.	1 745	91,9	871	49,9	874	50,1	3,28/ 0,289
97	Dziecko siedząc wyciąga rączki do osoby, chwytą jej dłonie i podciąga się do pozycji stojącej.	1 788	94,2	905	50,6	883	49,4	4,06/ 0,433
98	Dziecko siedząc chwytą się osoby lub przedmiotu i wstaje.	1 789	94,2	902	50,5	887	49,5	4,02/ 0,257

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	

Utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji (d4155) – kontrolowanie pozycji głowy i utrzymywanie jej ciężaru przez określony czas

99	Dziecko w pozycji stojącej utrzymuje głowę w osi ciała.	1 837	96,7	930	50,6	907	49,4	6,07/ 0,403
100	Dziecko prawidłowo utrzymuje głowę podczas raczkowania.	1 856	97,7	937	50,5	919	49,5	4,51/ 0,671
101	Dziecko prawidłowo kontroluje pozycję głowy, przechodząc z raczkowania do siadania.	1 846	97,2	934	50,6	912	49,4	3,11/ 0,478
102	Dziecko prawidłowo kontroluje pozycję głowy, przechodząc z pozycji siedzącej do stania i chodzenia.	1 796	94,6	909	50,6	887	49,4	3,22/ 0,456

Utrzymywanie pozycji ciała (d415) – pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała (pozycja siedząca i stojąca)

103	Dziecko samodzielnie siada na różnych podłożach.	1 804	95,0	905	50,2	899	49,8	3,02/ 0,345
104	Dziecko utrzymuje równowagę, siedząc na różnych podłożach.	1 798	94,7	910	50,6	888	49,4	4,55/ 0,622
105	Dziecko w trakcie poruszania się i zabawy stosuje różne pozycje siedzące, np. nogi wyprostowane, skrzyżowane, siedzenie na boku itp.	1 709	90,0	870	50,9	839	49,1	4,05/ 0,333
106	Dziecko próbuje utrzymać pozycję siedzącą wówczas, gdy osoba delikatnie próbuje je popchnąć albo przewrócić.	1 748	92,0	890	50,9	858	49,1	3,56/ 0,289
107	Dziecko podciąga się do pozycji stojącej, używając mebli lub osoby.	1 780	93,7	893	50,2	887	49,8	4,11/ 0,569
108	Dziecko stojąc całym ciężarem upada na pupę, kiedy puszcza się mebli lub osoby.	1 576	83,0	788	50,0	788	50,0	1,000
109	Dziecko stoi, przytrzymując się stołu lub innego nieruchomego oparcia. Przenosi ciężar ciała z jednej nogi na drugą.	1 685	88,8	849	50,4	836	49,6	3,29/ 0,437

Inne sposoby poruszania się (d455) – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia, jak np. wspinanie się, czołganie, turlanie się, kołysanie

110s	Dziecko przemieszcza się z miejsca na miejsce – raczkuje. Pokonuje dystans o długości co najmniej 3 m.	1 822	95,9	914	50,2	908	48,8	3,89/ 0,386
111	Dziecko raczkując pokonuje niskie przeszkody, omijając je lub przechodząc nad nimi.	1 779	93,7	894	50,3	885	49,7	4,22/ 0,438
112	Dziecko wspina się na niskie obiekty, np. poduchy, kliny, materace, kolana siedzącej osoby.	1 804	95,0	906	50,2	898	49,8	5,11/ 0,405
113	Dziecko wspina się na stopnie schodów, raczkując na rękach i kolanach.	1 611	84,9	807	50,1	804	49,9	6,78/ 0,766
114	Dziecko zsuwa się na pupie z pochylni.	1 516	79,8	763	50,3	753	49,7	3,27/ 0,432

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Chodzenie (d450) – poruszanie się po powierzchni na stopach, krok po kroku, gdy co najmniej jedna stopa zawsze dotyka ziemi, jak np. podczas spacerowania, przechadzania się, chodzenia do przodu, do tyłu lub bokiem								
115	Dziecko chodzi trzymane za obie rączki.	1 673	88,1	847	50,6	826	49,4	5,12/ 0,433
116	Dziecko chodzi trzymane za jedną rączkę.	1 511	79,6	765	50,6	746	49,4	4,99/ 0,325
117	Dziecko chodzi bokiem przy meblach krokiem odstawno-dostawnym.	1 692	89,1	844	49,9	848	50,1	3,88/ 0,379
118	Dziecko buja się do przodu i do tyłu w pozycji czworacznej.	1 565	82,5	768	49,1	797	50,9	3,12/ 0,548

Źródło: Badania własne.

Ostatni z analizowanych obszarów aktywności dziecka, czyli *Przenoszenie, poruszanie i manipulowanie przedmiotami*, obejmuje następujące kategorie: *Precyzyjne używanie ręki: chwytanie, wypuszczanie, manipulowanie* oraz *Używanie rąk i ramion: sięganie, przyciąganie, popychanie, obracanie*. Wyniki uzyskane w zakresie poszczególnych twierdzeń zawiera tabela nr 19. Na podstawie analizy przypisanej przez badanych częstości występowania pewnych umiejętności u dzieci w wieku 12–14 miesięcy zrezygnowano z twierdzeń wskazujących na umiejętności zaznaczające się u poniżej 75% badanych: a) Dziecko wypuszcza delikatnie przedmioty kładąc je jeden na drugim (71,3%) (z kategorii *Wypuszczanie*), b) Dziecko używa jednej ręki, by utrzymać przedmiot, zaś drugą wykorzystuje do manipulacji nim, np.: przytrzymuje książeczkę jedną ręką, drugą przekłada kartki; jedną ręką trzyma bębenek, a drugą uderza w niego pałeczką; jedną ręką przytrzymuje pojemnik, a drugą wkłada do niego inne przedmioty (72,9%) (z kategorii *Manipulowanie – precyzyjne używanie ręki*), c) Dziecko za pomocą sznurka lub ściereczki przyciąga zabawki, po które nie może bezpośrednio sięgnąć (66,2%), d) Dziecko sięga po przedmioty każdą ręką z bardzo dużą dokładnością, nawet kiedy patrzy w inną stronę (65,8%) (z kategorii *Używanie rąk i ramion*).

Zdecydowana większość umiejętności składających się na obszar *Aktywność ruchowa – przenoszenie, poruszanie i manipulowanie przedmiotami* występuje u 90% i więcej dzieci. U 75–80% dzieci zaznaczają się natomiast takie umiejętności, jak: próbowanie odpakowywania zabawki z papieru; rozkładanie prostych zabawek na części: próbowanie odkręcania, otwierania,

rozdzielania; zsuwania dużych koraliki ze sznurka (z kategorii *Manipulowanie – precyzyjne używanie ręki*). Przeprowadzona analiza nie wykazała istotnych statystycznie różnic w zakresie częstości występowania poszczególnych umiejętności dzieci w tym wieku ze względu na płeć.

Tabela 19. Wyniki badanych w obszarze *Aktywność ruchowa – przenoszenie, poruszanie się i manipulowanie przedmiotami* (12–14 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Chwytywanie – precyzyjne używanie ręki (d4401) – używanie jednej lub obu rąk, aby coś uchwycić i przytrzymać								
119	Dziecko chwytą różne przedmioty: okrągłe, podłużne, duże, małe. Chwytając, układa dłoń odpowiednio do kształtu przedmiotu.	1 824	96,1	922	50,5	902	49,5	3,45/ 0,348
120	Dziecko chwytą i podnosi przedmioty lekkie, plastikowe (puste) i drewniane, pełne (ciężkie).	1 851	97,5	937	50,6	914	49,4	2,11/ /0,532
121	Dziecko je rękami.	1 787	94,0	900	50,4	887	49,6	3,78/ 0,782
122	Dziecko chwytą łyżkę.	1 687	88,8	854	50,6	833	49,4	2,17/ 0,499
123	Dziecko chwytą kubek.	1 680	88,5	843	50,2	837	49,8	3,55/ 0,278
124	Dziecko chwytą drobne przedmioty opuszkami palców – stosuje chwyt pęsetkowy.	1 542	81,2	796	51,6	746	48,4	2,88/ 0,089
Wypuszczanie – precyzyjne używanie ręki (d4403) – wypuszczenie lub uwolnienie z palców i dłoni przedmiotu, który wskutek tego spada lub zmienia pozycję, jak np. gdy upuszcza się zabawkę								
125	Dziecko umieszcza przedmioty na stole lub w pojemnikach.	1 781	93,8	900	50,5	881	49,5	3,28/ 0,407
126	Dziecko wykorzystuje umiejętność wypuszczania podczas rzucania, np. piłki, klocków.	1 761	92,7	884	50,2	877	48,8	4,51/ 0,506
127	Dziecko wykorzystuje umiejętność wypuszczania obiektów podczas ich dawania, np. na polecenie „daj”.	1 764	92,9	903	51,2	861	48,8	2,11/ 0,112
Manipulowanie – precyzyjne używanie ręki (d4402) – używanie palców i ręki do kontrolowania, sterowania lub poruszania czymś, np. gdy posługujemy się zabawkami lub innymi małymi przedmiotami								
128	Dziecko próbuje odpakować zabawkę z papieru.	1 438	75,7	772	50,2	716	48,8	3,88/ 0,514
129	Dziecko rozkłada proste zabawki na części: próbuje je odkręcać, otwierać, rozdzielać.	1 450	76,4	733	50,6	717	49,4	4,06/ 0,385
130	Dziecko manipuluje klockami tak, by wyjąć je z pojemnika lub przecisnąć klocek przez otwór (zabawka – skrzynka z otworami).	1 689	88,9	856	50,7	833	49,3	5,06/ 0,238
131	Dziecko manipuluje łyżką, kubkiem.	1 716	90,4	861	50,2	855	49,8	5,09/ 0,211

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
132	Dziecko manipule pokrętlami, przyciskami, pilotem tak, by włączyć/uruchomić zabawkę.	1 711	90,1	859	50,2	852	49,8	4,33/ 0,189
133	Dziecko zdejmuje duże kółka z kijka.	1 710	90,0	874	51,1	836	48,9	2,90/ 0,091
134	Dziecko przesuwa duże korale na sznurku.	1 467	77,3	736	50,2	731	48,8	3,89/ 0,340
135	Dziecko wyciąga duże/małe kołeczki z wkładanki.	1 588	83,6	807	50,8	781	49,2	4,05/ 0,274
136	Dziecko podejmuje próby wkładania i wyjmowania owalnych elementów w układankach.	1 537	80,9	777	50,6	760	49,4	2,22/ 0,303

Używanie rąk i ramion (d445) – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałką u drzwi lub gdy rzuca się albo łapie jakiś przedmiot (przyciąganie lub popychanie przedmiotów, zabawek, obracanie lub skręcanie rąk albo ramion, rzucanie, łapanie)

137	Dziecko sięga po przedmioty, które są po jego prawej i lewej stronie.	1 874	98,7	951	50,7	923	49,3	2,97/ 0,239
138	Dziecko siedząc sięga po przedmioty, które są za nim (odwraca się po nie).	1 769	93,2	888	50,2	881	48,8	3,01/ 0,277
139	Dziecko sięga oburącz po duże przedmioty (typu: piłka plażowa, pudło), natomiast jedną ręką sięga po małe przedmioty.	1 776	93,5	894	50,3	882	49,7	2,77/ 0,231
140	Dziecko sięga i przyciąga do siebie pudło, auto, dużą zabawkę.	1 749	92,1	880	50,3	869	49,7	3,06/ 0,305
141	Dziecko podejmuje próby wysuwania/przyciągania np. szuflady, dużego pudła, pufy, krzeselka.	1 700	89,5	850	50,0	850	50,0	1,000
142	Dziecko podejmuje próby pchania/wsuwania dużego pudełka, pufy, szuflady, krzeselka.	1 696	89,3	844	49,8	852	50,2	2,78/ 0,201
143	Dziecko odpycha od siebie piłkę.	1 794	94,5	901	50,2	893	48,8	2,80/ 0,569
144	Dziecko obraca tyżkę próbując ją włożyć/skierować do buzi.	1 582	83,3	798	50,4	784	49,6	2,77/ 0,344

Źródło: Badania własne.

2.2.4. KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 18–20 MIESIĘCY

Kolejny etap analizy dotyczył Kwestionariusza obserwacji aktywności dziecka w wieku 18–20 miesięcy. Przeanalizowano wyniki zebrane wśród 1 659 dzieci w wieku 18–20 miesięcy. Badana grupa obejmowała 831 dziewczynek (50,1%) i 828 (49,9%) chłopców. Badani z miast (1 233 – 74,3%) przeważali nad badanymi ze wsi (426 – 25,7%).

Wyniki uzyskane w obszarze *Uczenie się i stosowanie wiedzy* zawarte są w tabeli nr 20. Przeanalizowano je w składających się na ten obszar kategoriach: *Celowe posługiwanie się zmysłami: patrzenie, słuchanie, dotykanie; Uczenie się przez działanie; Przyswajanie pojedynczych słów lub symboli posiadających znaczenie; Uczenie się – skupienie uwagi; Powtarzanie – naśladowanie; Nabywanie prostych i złożonych umiejętności; Rozwiązywanie problemów; Podejmowanie decyzji*. Na podstawie analizy przypisywanej częstości występowania poszczególnych umiejętności należących do tego obszaru u dzieci w wieku 18–20 miesięcy zrezygnowano z dwóch twierdzeń, które odnosiły się do umiejętności zdaniem badanych zaznaczających się stosunkowo rzadko, i tym samym nie charakteryzujących dzieci w tym wieku. Należą do nich: a) Dziecko słucha piosenek zawierających element ruchowy i rymy. Powtarza rymy (71,5%) (z kategorii *Słuchanie*), b) Dziecko przyporządkowuje przedmiot do zdjęcia tego przedmiotu lub do obrazka z bardzo podobnie wyglądającym przedmiotem, np. kładzie piłkę na obrazku z piłką, kubek na obrazku z kubkiem (z kategorii *Przyswajanie pojedynczych słów lub symboli*) oraz c) Dziecko powtarza proste zdanie, np. „mama je”, „lala śpi” (37,6%) (z kategorii *Naśladowanie*). Zdecydowana większość umiejętności występuje u 90% i więcej dzieci. Nieco rzadziej (w grupie 75–80%) wskazywane są jednak: przyporządkowanie przedmiotu do zdjęcia przedmiotu lub obrazka z przedmiotem, położenie piłki na obrazku z piłką, kubka na obrazku z kubkiem (z kategorii *Przyswajanie pojedynczych słów lub symboli*); powtarzanie prostych słów, np. „mama”, „woda”, „lala”, „auto”, „piła” (piłka) (z kategorii *Naśladowanie*); składanie w całość dwuczęściowej układanki (z kategorii *Nabywanie prostych umiejętności*).

Dodatkowa analiza częstości występowania poszczególnych umiejętności z uwzględnieniem płci dzieci wykazała istotne statystycznie różnice. Wyraźnie więcej dziewczynek niż chłopców posiada takie umiejętności, jak: a) lokalizowanie dotyku na sobie, dotykanie miejsca, gdzie zostały dotknięte, wskazywanie miejsca, gdzie odczuwają ból, dyskomfort, b) wskazywanie na sobie miejsca, gdzie je boli, tarcie oka, gdy coś do niego wpadło, pokazywanie paluszka po ukłuciu, c) baczne obserwowanie, jak osoba chowa zabawkę w dłoni i przesuwając dłoń pod ściereczkę – dziecko początkowo szuka zabawki w dłoni, ale kiedy nie znajdzie jej w dłoni osoby, szuka pod ściereczką, d) baczne obserwowanie, jak osoba chowa zabawkę w dłoni, a następnie udaje, że chowa ją kolejno pod różne przedmioty – ściereczkę, kubek, miseczkę, pod którą ostatecznie ukrywa zabawkę. Dziecko szuka zabawki pod

przedmiotami, aż ją znajdzie, e) powtarzanie prostych słów, f) zdejmowanie czapki i podejmowanie prób jej zakładania, g) składanie w całość dwuczęściowej układanki.

Tabela 20. Wyniki badanych w obszarze *Uczenie się i stosowanie wiedzy* (18–20 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Patrznie (d110) – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych								
1	Dziecko prezentuje prawidłowe funkcje okoruchowe (zatrzymanie spojrzenia, śledzenie wzrokiem, zbieżność, przenoszenie spojrzenia) w odpowiedzi na stymulację małym bodźcem wzrokowym (o średnicy nie większej niż 5 cm) oraz dwoma małymi bodźcami w przypadku funkcji przenoszenia spojrzenia.	1 652	99,6	828	50,1	824	49,9	3,02/ 0,307
2	Dziecko patrzy na osobę przywołującą je z odległości 7–10 m; obserwuje także, kiedy osoba się porusza (śledzi wzrokiem ruch osoby z odległości około 7–10 m).	1 649	99,4	826	50,1	823	49,9	3,02/ 0,307
3	Dziecko rozpoznaje wybrane obiekty na obrazkach jednoelementowych. Na prośbę dokonuje wyboru spośród dwóch obrazków (obrazki przedstawiają zabawki lub przedmioty codziennego użytku, np. piłkę, misia, lalę, tyżkę, kubek).	1 578	95,1	797	50,5	781	49,5	2,99/ 0,203
4	Dziecko podąża wzrokiem za gestem wskazywania drugiej osoby, czemu często towarzyszy wymiana spojrzeń między nimi.	1 645	99,2	828	50,3	817	49,7	1,95/ 0,504
5	Dziecko patrzy na ruch ręki osoby, która za pomocą np. autka lub pędzla do golenia kreśli linie proste: przesuwając się z góry na dół, od lewej do prawej, po skosie, po okręgu.	1 632	98,4	822	50,4	810	49,6	3,04/ 0,547
6	Dziecko bacznie obserwuje, jak osoba chowa zabawkę pod jednym z dwóch przykryć, np. pod ściereczką lub pod miseczką, a następnie szuka jej w tym miejscu, gdzie ostatnio ją widziało.	1 614	97,3	811	50,2	803	49,8	3,44/ 0,239
7	Dziecko poruszając się w pomieszczeniu zagląda pod stół, kanapę, za zasłony, do szuflad, szafek itp.	1 642	99,0	822	50,1	820	49,9	3,11/ 0,786
8	Dziecko przegląda się w lustrze, robi miny.	1 561	94,1	790	50,6	771	49,4	1,11/ 0,237
9	Dziecko chodząc zauważa dziurę w podłożu, stara się ją ominąć.	1 460	88,0	748	51,2	712	48,8	3,02/ 0,098
10	Dziecko zauważa i wskazuje brak części w znanej mu zabawce/przedmiocie, np. brak koła u samochodu, brak ubrania na lalce, brak chusteczek w pojemniku, w którym zawsze były itp.	1 457	87,8	741	50,9	716	49,1	2,33/ 0,333

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	

Śłuchanie (d115) – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych

11	Dziecko lokalizuje dźwięki z boku, powyżej oraz poniżej ucha w różnych pozycjach ciała (w siadzie, staniu, podczas raczkowania itp.).	1 636	98,6	821	50,2	815	49,8	3,22/ 0,450
12	Dziecko słucha muzyki, tańczy w jej rytm.	1 568	94,5	801	51,1	767	48,9	2,99/ 0,119
13	Dziecko słucha wierszy, bajek czytanych lub mówionych przez osobę.	1 600	96,4	806	50,4	794	49,6	3,27/ 0,209
14	Dziecko nasłuchuje, przybliża się, gdy osoba mówi coraz ciszej.	1 356	81,7	692	51,0	664	49,0	4,04/ 0,233
15	Dziecko rozumie proste polecenia i pytania, np.: „gdzie jest twój but?“, „chodź!“, „podaj piłkę“.	1 646	99,2	825	50,1	821	49,9	3,78/ 0,231
16	Dziecko reaguje na polecenie „stop” – zatrzymuje się, przerywa zabawę.	1 557	93,9	788	50,6	769	49,4	2,09/ 0,205
17	Dziecko reaguje na polecenie słowne „nie wolno” – zatrzymuje się, przerywa zabawę.	1 590	95,8	806	50,7	784	49,3	2,99/ 0,307

Dotykanie (d120) – badanie przedmiotów przy użyciu palców rąk lub nóg albo innych części ciała

18	Dziecko bawi się jedzeniem.	1 427	86,0	717	50,2	710	49,8	3,99/ 0,555
19	Dziecko dotyka, bada, ścisną różne masy, np. ciasto, modelinę.	1 589	95,8	793	49,9	796	50,1	2,88/ 0,209
20	Dziecko lokalizuje dotyk na sobie. Dotyka miejsca, gdzie zostało dotknięte.	1 480	89,2	759	51,3	721	48,7	4,50/ 0,034
21	Dziecko wskazuje na sobie miejsce, gdzie je boli. Trze oko, gdy coś mu do niego wpadło, pokazuje paluszek, gdy się ukłuje itp.	1 539	92,8	786	51,1	753	48,9	5,44/ 0,020
22	Dziecko dotyka przedmiotów o różnej fakturze (szorstkich, gładkich, chropowatych) i adekwatnie na nie reaguje. Przedmioty szorstkie i ostre chwytą delikatnie i ostrożnie, a rzeczy pluszowe i gładkie chwytają pewnie.	1 563	94,2	790	50,5	773	49,5	3,78/ 0,291

Uczenie się przez działanie (d131) – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów; zabawa symboliczna, zabawa na niby

23	Dziecko używa przedmiotów i zabawek zgodnie z ich przeznaczeniem (pije z kubka, miesza łyżką, stawia klocek na klocek, przesuwa samochód, tuli misia, włącza/wyłącza zabawki wydające dźwięk, wkłada brakujące elementy do układanki itp.).	1 649	99,4	824	50	825	50	1,000
24	Dziecko metodą prób i błędów podejmuje działania nowymi przedmiotami.	1 625	98,0	820	50,5	805	49,5	3,25/ 0,287
25	Dziecko podejmuje działania nowymi przedmiotami obserwując działania innych osób w jego otoczeniu.	1 596	96,2	801	50,2	795	49,8	2,77/ 0,263

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
26	Dziecko podczas aktywności ruchowych poznaje otoczenie i bawi się kreatywnie, np.: – widząc pudło, podejmuje próby wchodzenia do niego, chowa się w nim; – widząc koc, próbuje wchodzić pod niego, ciągnąc na nim zabawki, rozkłada go i składa.	1 565	94,3	786	50,2	779	49,8	2,13/ 0,189

Skupienie uwagi (d160) – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków

27	Dziecko skupia uwagę na nowo pojawiających się osobach w jego otoczeniu.	1 627	98,1	817	50,2	810	49,8	4,35/ 0,233
28	Dziecko przerywa swoją zabawę, kiedy pojawia się nowość – nowa zabawka lub nowa aktywność innej osoby albo dzieci. Dziecko bacznie obserwuje zachowanie innych.	1 615	97,3	815	50,5	800	49,5	3,67/ 0,267
29	Dziecko skupia uwagę na zabawach z pacynką (zabawie w teatrzyk).	1 605	96,7	813	50,7	792	49,3	2,77/ 0,304
30	Dziecko bacznie obserwuje, jak osoba chowa zabawkę pod jednym z przykryć (pod ściereczką, pod miseczką), a następnie szuka jej w tym miejscu, gdzie ostatnio ją widziało.	1 594	96,1	805	50,5	789	49,5	3,61/ 0,255
31	Dziecko bacznie obserwuje, jak osoba chowa zabawkę w dłoni. Następnie osoba chowa dłoń z zabawką pod ściereczkę, zostawia tam zabawkę i wyjmuje dłoń – dziecko początkowo szuka zabawki w dłoni osoby. Kiedy jej tam nie znajdzie, szuka jej pod ściereczką.	1 525	91,9	787	51,6	738	48,4	5,80/ <0,001
32	Dziecko bacznie obserwuje, jak dorosły chowa zabawkę w dłoni, a następnie dorosły udaje, że chowa ją kolejno pod różne przedmioty – ściereczkę, kubek, miseczkę, pod którą ostatecznie ukrywa zabawkę. Dziecko szuka zabawki pod przedmiotami, aż ją znajdzie.	1 464	88,2	759	51,8	705	48,2	7,01/ <0,001
33	Dziecko skupia się na składaniu, rozkładaniu zabawek (w tym układanek). Gdy mu coś nie wychodzi, podejmuje ponownie co najmniej dwie próby.	1 457	87,8	735	50,4	722	49,6	2,34/ 0,273
34	Dziecko pamięta, gdzie w pokoju przechowywane są jego ulubione zabawki i odnajduje je.	1 598	96,3	808	50,6	790	49,4	2,99/ 0,451
35	Dziecko zauważa wyjście znanej mu osoby z pokoju, rozgląda się za nią i szuka jej w mieszkaniu. Dziecko szuka znanej mu osoby na placu zabaw.	1 573	94,8	795	50,5	778	49,5	3,44/ 0,266

Przyswajanie pojedynczych słów lub symboli (d1320) – uczenie się słów lub symboli posiadających znaczenie, np. znaków graficznych, symboli

36	Dziecko identyfikuje osoby z najbliższego otoczenia – mamę, tatę – i przywołuje je (patrzy na nie, przemieszcza się do wskazanej osoby, woła: „mama”, „tata”, „baba”, „chodź” itp.).	1 647	99,3	828	50,3	819	49,7	3,09/ 0,387
----	--	-------	------	-----	------	-----	------	----------------

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
37	Dziecko rozumie i stosuje adekwatnie do sytuacji proste gesty powitania, np. podawanie ręki, zabawy na powitanie: przybijanie piątki, „żółwik”.	1 630	98,3	816	50,1	814	49,9	3,56/ 0,233
38	Dziecko rozumie słowa i gesty i je stosuje, np.: „nie ma”, „duży”, „mały”.	1 477	89,0	752	50,9	725	49,1	2,22/ 0,203
39	Dziecko rozumie i stosuje słowa i gesty oznaczające czynności, np.: „daj”, „chodź”, „pić”, „jeść”, „jechać”.	1 583	95,4	804	50,8	779	49,2	1,69/ 0,304
40	Dziecko rozpoznaje na zdjęciach znane mu osoby (mama, tata, babcia) i zabawki, którymi często się bawi. Wskazuje objekty na polecenie „gdzie jest (miś, auto, mama, pies itp.)?”.	1 636	98,6	824	50,4	812	49,6	3,67/ 0,206
41	Dziecko przewiduje znane mu wydarzenia na podstawie obserwacji poprzedzających je zazwyczaj działań. Odczytuje czynności przygotowawcze i kojarzy je z tym, co się wydarzy, np.: – kiedy opiekun przynosi i stawia talerz, wie, że będzie jedzenie, podchodzi do stołu i wspina się/siada na krzeselko; – kiedy opiekun wyjmuje kurtkę, kieruje się do niego i szykuje się do wyjścia na spacer; – widząc przygotowanie do kąpieli podejmuje próby rozbierania się.	1 633	98,4	811	50,3	811	49,7	4,05/ 0,251
42	Dziecko rozumie i adekwatnie reaguje na pytanie „gdzie jest (np. mama, tata, piłka)?”. Dziecko szuka osoby lub przedmiotu, wskazuje na nie.	1 636	98,6	821	50,2	815	49,8	3,01/ 0,290
43	Dziecko rozumie, że dany przedmiot oznacza rutynową czynność. Kiedy dostaje do ręki np.: – łyżkę z jedzeniem, to z niej je; – ręcznik (w trakcie mycia rąk), to wyciera nim rączki i buzię; – małą szczotkę, to podejmuje próby zamiatania nią podłogi; – szczotkę lub grzebień do włosów, to czesze się; – kredę lub pędzel, to maluje lub bazgrze.	1 647	99,3	825	50,1	822	49,9	4,12/ 0,233
44	Dziecko rozumie słowa i gesty związane bezpośrednio ze znanymi czynnościami. Gdy osoba mówi np.: – „chodź” – dziecko przychodzi, – „kop” – dziecko kopie, – „brawo, brawo” – dziecko klaszcze; – „nóżki robią tup, tup” – dziecko tupie nogami; – „rzuc piłkę” – dziecko rzuca piłkę.	1 649	99,4	827	50,2	822	49,8	2,02/ 0,233
45	Dziecko rozumie, że zdjęcie/rysunek może oznaczać przedmiot (kiedy obrazek przedstawia przedmiot o takim samym kształcie i kolorze, jak ten, który dziecko zna) – dziecko wybiera przedmiot, np. łyżkę, kiedy osoba pokaże mu obrazek z łyżką lub piłkę, gdy osoba pokaże mu obrazek z piłką.	1 358	81,9	693	51,0	665	49,0	3,01/ 0,204

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
46	Dziecko zaczyna reagować na żarty, np. na niestandardowe działania typu nałożenie przez dorosłego miski na głowę zamiast czapki, śmieje się i powtarza żarty w formie zabawy.	1 356	81,7	686	50,6	670	49,4	2,03/ 0,266

Naśladowanie (d130) – imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się

47	Dziecko naśladowuje pojedyncze proste ruchy w obrębie własnego ciała: zakrywa oczy, dotyka brzucha, uderza rękami o nogi, klaszcze.	1 623	97,8	820	50,5	803	49,5	3,09/ 0,405
48	Dziecko powtarza proste gesty i czynności innej osoby, np.: tulenie lali, wycieranie buzi serwetką, włączanie zabawki, wprawianie w ruch zabawki.	1 635	98,6	824	50,4	811	49,6	3,01/ 0,213
49	Dziecko powtarza jedną ręką i oburącz proste czynności osoby w obrębie własnego ciała, np. dotykanie oka, dotykanie ucha, dotykanie nogi, dotykanie obu uszu itp.	1 594	96,1	812	50,9	782	49,1	4,44/ 0,459
50	Dziecko powtarza proste słowa.	1 248	75,2	652	52,2	596	47,8	7,30/ 0,002
51	Dziecko powtarza czynności osoby w zabawie z ciastem/modeliną – gniecie, rozrywa, robi placek.	1 510	91,0	759	50,3	751	49,7	2,01/ 0,344
52	Dziecko powtarza po osobie czynności podczas malowania: odciskanie dłoni, robienie kropek palcami, rysowanie linii palcami.	1 456	87,8	738	50,7	718	49,3	3,67/ 0,267
53	Dziecko potrafi skorzystać z podpowiedzi dorosłego – demonstracji czynności podczas zabaw konstrukcyjnych w przestrzeni: ustawiania jeden na drugim, układania w ciągu (pociąg).	1 555	93,7	780	50,2	775	49,8	5,11/ 0,320
54	Dziecko naśladowuje proste spontaniczne zachowania innych dzieci.	1 553	93,6	784	50,5	769	49,5	4,55/ 0,222

Nabywanie prostych umiejętności (d1550) – uczenie się elementarnych, celowych czynności, np. posługiwanie się prostymi przedmiotami

55	Dziecko układa 2–3 przedmioty jeden na drugim (pudełka, kubki, klocki, książeczki itp.).	1 586	95,6	799	50,4	787	49,6	3,22/ 0,459
56	Dziecko wkłada i wyjmuje okrągłe części układanki.	1 517	91,4	772	50,9	745	49,1	3,90/ 0,236
57	Dziecko składa w całość dwuczściową układankę.	1 274	76,8	657	51,6	617	48,4	4,46/ 0,035
58	Dziecko dokłada do znanej mu zabawki brakującą część, np. koło do samochodu, jeśli odpadło, lub próbuje nałożyć lalce ubranko.	1 334	80,4	670	50,2	664	49,8	3,11/ 0,457
59	Dziecko wykorzystuje pędzel do golenia lub kredę do rysowania kresek w różne strony – tworzy bazgroły.	1 598	96,3	802	50,2	796	49,8	3,25/ 0,425
60	Dziecko zdejmuje czapkę i podejmuje próby jej zakładania.	1 508	90,9	770	51,1	738	48,9	4,46/ 0,035

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Rozwiązywanie problemów (d175) – znajdowanie rozwiązania prostego problemu dotyczącego pojedynczej kwestii								
61	Dziecko prosi osobę o pomoc – pokazuje na zabawkę, ciągnie osobę za rękę, przyprawdza ją.	1 502	90,5	758	50,5	744	49,5	3,56/ 0,389
62	Dziecko próbuje rozwiązać problem i mimo niepowodzenia podejmuje kolejne próby, np. dziecko próbuje odkręcić pojemnik, jeśli mu się nie udaje mimo podejmowanego wysiłku, złości się, lecz po chwili ponawia próbę.	1 368	82,5	704	51,5	664	48,5	3,59/ 0,066
63	Dziecko wykorzystuje przedmioty w swoim otoczeniu aby osiągnąć cel, np.: – kiedy zabawka wpadła pod fotel, podejmuje próbę przesunięcia fotela; – kiedy zabawka jest za wysoko, aby jej dosięgnąć, dziecko próbuje wspiąć się na palcach, a kiedy to nie działa, przysuwa krzesło lub inny przedmiot i wspina się na niego, aby dosięgnąć zabawki.	1 429	86,1	707	49,5	722	50,5	5,11/ 0,118
64	Dziecko pijąc z kubka z jednym uchwytem trzyma go jedną ręką. W przypadku trudności/rozlewania pomaga sobie drugą ręką, trzyma kubek w obu dłoniach.	1 468	88,5	745	50,7	723	49,3	4,89/ 0,207
65	Kiedy osoba podczas jedzenia zabierze dziecku łyżkę, dziecko domaga się jej oddania. Kiedy osoba nie reaguje na jego prośbę, dziecko wykorzystuje swoje ręce – je rękami.	1 435	86,5	733	51,1	702	48,9	0,456/ 0,079
Podejmowanie decyzji (d177) – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru								
66	Dziecko wybiera spośród wielu te zabawki, którymi chce się bawić.	1 649	99,4	824	50,0	825	50,0	1,000
67	Dziecko widząc dwie lub więcej osób wybiera spośród nich tę, z którą chce się bawić.	1 437	88,6	733	51,0	704	49,0	1,19/ 0,116
68	Dziecko podejmuje decyzję o zakończeniu zabawy, gdy staje się ona dla niego nudna. Sygnalizuje „nie chcę”.	1 520	91,6	770	50,7	750	49,3	5,89/ 0,280
69	Dziecko prosi osobę o pomoc, np. podanie mu zabawki.	1 486	89,6	748	50,3	738	49,7	4,77/ 0,376

Źródło: Badania własne.

W tabeli nr 21 zaprezentowano wyniki dotyczące kolejnego obszaru aktywności: *Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne*. Przeanalizowane zostały one w następujących kategoriach: *Kontakt fizyczny; Odróżnianie znajomych osób; Inicjowanie wzajemnych*

kontaktów społecznych i ich kontynuowanie; Złożone kontakty międzyludzkie. Na podstawie analizy przypisanej częstości występowania poszczególnych umiejętności z tego obszaru aktywności u dzieci w wieku 18–20 miesięcy zrezygnowano z twierdzenia: Dziecko bawiąc z osobą, droczy się z nią w sytuacji zakazu. Kiedy osoba mówi „nie wolno”, dziecko mimo zakazu podejmuje z uśmiechem próby kontynuowania zabawy i bacznie obserwuje reakcję osoby (z kategorii *Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych*), które odnosiło się do umiejętności zaznaczającej się jedynie u 71,3% dzieci. Większość uwzględnionych tutaj umiejętności charakteryzuje 90% i więcej dzieci. W grupie 75–80% z nich wystąpiły jedynie dwie umiejętności związane z lubieniem zabaw relacyjnych typu przeciw – baraszkowanie: odpychanie się, mocowanie się; a także z pokazywaniem, że dziecko jest brudne, ma brudne rączki, ze wskazywaniem palcem na brudne miejsca. Dokonana analiza statystyczna wykazała, że płeć różnicuje istotnie częstość występowania pewnych umiejętności u dzieci w wieku 18–20 miesięcy. Istotnie więcej dziewczynek niż chłopców: a) lubi zabawy relacyjne typu baraszkowanie (odpychanie, mocowanie się), przejawiając przy tym radość, a także b) potrafi czekać na zabawkę 5–10 sekund oraz c) pokazuje, że jest brudne (wskazuje palcem brudne miejsca).

Tabela 21. Wyniki badanych w obszarze *Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne* (18–20 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Kontakt fizyczny (d7105) – nawiązywanie kontaktu fizycznego i reagowanie na kontakt fizyczny z innymi osobami								
70	Dziecko lubi zabawy relacyjne typu razem – baraszkowanie: turlanie się, zawijanie w koc, przytulanie się. Zabawy te sprawiają mu radość.	1 568	94,5	783	49,9	785	50,1	3,22/ 0,389
71	Dziecko lubi zabawy relacyjne typu przeciw – baraszkowanie: odpychanie się, mocowanie się. Zabawy te sprawiają mu radość.	1 298	78,2	666	51,3	630	48,7	6,11/ 0,047
Odróżnianie znanych osób (d7106) – okazywanie odmiennych reakcji poszczególnym osobom, jak np. wyciąganie ręki do znajomej osoby, odróżnianie jej od obcych i reagowanie we właściwy sposób								
72	Dziecko dostrzega inne dzieci, obserwuje je, różnicuje dzieci od dorosłych, podchodzi, zaczepia.	1 570	94,6	781	49,7	789	50,3	4,55/ 0,309
73	Dziecko odmiennie reaguje na znane i nieznanne mu osoby podczas powitania (podawanie ręki, „przybijanie piątki”).	1 561	94,1	781	50,0	780	50,0	1,000

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
74	Dziecko w obecności nowych osób okazuje zakłopotanie.	1 388	83,7	702	50,6	686	49,4	2,87/ 0,297
75	Dziecko powoli przekonuje się do nowej osoby (której nie zna), potrzebuje czasu na oswojenie się z nią.	1 476	89,0	735	49,8	741	50,2	4,79/ 0,222
76	Dziecko zostaje na chwilę z obcą osobą i cieszy się na widok znanej mu osoby po jej powrocie.	1 591	95,9	792	49,8	799	50,2	4,14/ 0,647
77	Dziecko okazuje uczucia osobom mu znanym (z najbliższego otoczenia).	1 636	98,6	820	50,1	816	49,9	3,60/ 0,356

Inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych (d71040) – rozpoczynanie obustronnych kontaktów społecznych i stosowne reagowanie w trakcie kontaktów społecznych z innymi

78	Dziecko używa gestów i wokalizacji w celu przyciągnięcia uwagi, wyrażania żądań, pokazywania przedmiotów w otoczeniu, np. wyciąga rękę, w której trzyma przedmiot w kierunku opiekuna – pokazuje mu przedmiot lub przynosi przedmiot do niego (próba dzielenia zainteresowania i budowania wspólnego pola uwagi, zainicjowania wspólnej aktywności).	1 581	95,3	796	50,3	785	49,7	5,62/ 0,320
79	Dziecko przygląda się sobie w lustrze, jest zainteresowane swoim odbiciem oraz odbiciami innych osób lub przedmiotów, wskazuje je w lustrze, odwraca się, ogląda się za siebie.	1 542	92,9	777	50,4	765	49,6	4,99/ 0,357
80	Dziecko pokazuje osobie, że jest brudne: pokazuje brudne rączki, wskazuje palcem brudne miejsce na bluzce, spodenkach itp.	1 302	78,5	682	52,4	620	47,6	7,11/ <0,001

Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych (d71041) – kontrolowanie postępowania w celu utrzymania kontaktów społecznych

81	Dziecko aktywnie obserwuje zachowanie osób w otoczeniu w trakcie rutynowych czynności. Włącza się w ich aktywność, podejmuje współdziałanie, samo zaczyna wykonywać czynność, którą wcześniej obserwowało, np. podaje pieluszkę lub ubranko podczas przebierania, wyrzuca brudną pieluszkę do kosza.	1 523	91,8	769	50,5	754	49,5	4,78/ 0,271
82	Dziecko dąży do zabawy z innymi osobami. Lubi obecność innych.	1 507	90,8	758	50,3	749	49,7	3,35/ 0,328
83	Dziecko naśladuje inne dzieci – chce bawić się w to samo, dąży do kontaktu z nimi.	1 452	87,5	724	49,9	728	50,1	1,11/ 0,613
84	Dziecko obserwuje inne dzieci, przemieszcza się do nich, dotyka, zaczepia.	1 484	89,5	746	50,3	738	49,7	4,59/ 0,288
85	Dziecko potrafi zacząć na zabawkę 5–10 sekund.	1 424	85,8	740	52,0	684	48,0	7,01/ <0,001
86	Dziecko sporadycznie podaje zabawki innym dzieciom (oferuje je innym).	1 439	86,7	720	50,0	719	50,1	1,000

Źródło: Badania własne.

Następny przeanalizowany obszar aktywności to *Porozumiewanie się*. Wyniki uzyskane od badanych w tym zakresie przedstawione są w tabeli nr 22. Analizy twierdzeń dokonano w następujących kategoriach: *Reagowanie na ludzki głos*; *Rozumienie prostych komunikatów ustnych*; *Mówienie* oraz *Rozmowa*. W rezultacie dokonanej analizy zrezygnowano z twierdzeń odnoszących się do umiejętności z tego obszaru aktywności stosunkowo rzadko przypisywanych dzieciom w wieku 18–20 miesięcy: a) Dziecko słysząc krzyk lub kłótnię innych osób przerywa zabawę, odwraca się, wycofuje się na bezpieczną odległość, chowa się za zabawkę lub znane mu osoby (71,7%) (z kategorii *Reagowanie na ludzki głos*), b) Dziecko wypowiada w sposób zrozumiały około 10 słów, oznaczających objekty i osoby z najbliższego otoczenia (39,1%), c) Dziecko łączy 2–3 słowa w wypowiedzi – tworzy proste zadanie (27,2%) (z kategorii *Mówienie*), d) Dziecko prowokuje osobę do nazywania/opowiadania wskazując na objekty. Współuczestniczy w dialogu w sposób werbalny (69,5%), e) Dziecko opowiada osobie to, co widzi, i to, co zrobiło (33,9%) (z kategorii *Rozmowa*).

Zdecydowana większość umiejętności składających się na obszar aktywności *Porozumiewanie się* występuje u 95% i więcej dzieci, a ta przejawiająca się w patrzeniu na osobę, która mówi do dziecka, zaznaczyła się u wszystkich badanych. Nieco rzadziej przypisywano dzieciom umiejętność dotyczącą mówienia. Umiejętność ta, wyrażająca się w nazywaniu obiektów (mowa dziecięca) typu: „hau hau”, gdy dziecko widzi pasa; „brum brum”, gdy jedzie auto; „am am”, gdy widzi jedzenie; „mama”, gdy widzi mamę, „auto”; gdy widzi samochód itp., charakteryzuje istotnie więcej dziewczynek niż chłopców. Istotną statystycznie różnicę stwierdzono ponadto w ramach umiejętności prowadzenia dialogu z osobą lub innymi dziećmi w swoistym języku (mowa dziecięca). Zaznacza się ona u zdecydowanie większej liczby dziewczynek niż chłopców.

Tabela 22. Wyniki badanych w obszarze *Porozumiewanie się* (18–20 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Reagowanie na ludzki głos (d3100) – reagowanie na ludzki głos w najprostszy sposób, odzwierciedlony zmianą tempa oddychania lub przez nieznaczne albo wyraźne ruchy ciała								
87	Dziecko patrzy na osobę, która do niego mówi.	1 651	100	828	50,2	823	49,8	3,91/ 0,450
88	Dziecko lubi, gdy osoba do niego mówi, opowiada, czyta mu. Dziecko nasłuchuje, odpowiednio reaguje na zmianę intonacji głosu i emocje wyrażane przez osobę.	1 616	97,6	808	49,8	813	50,2	4,13/ 0,505

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
89	Dziecko reaguje na dźwięki o zabarwieniu emocjonalnym, np. „ojoj!”, „ała!”, „ups!” itp., patrzy na twarz mówiącej osoby, rozgląda się, aby zinterpretować sytuację.	1 634	99,0	823	50,2	818	49,8	5,14/ 0,600
90	Dziecko obserwuje osoby rozmawiające w jego otoczeniu.	1 559	94,4	790	50,5	774	49,5	4,79/ 0,349
91	Dziecko słysząc śmiech lub wesołą i głośną zabawę innych przerywa swoją aktywność, obserwuje, śmieje się, podchodzi do bawiących się osób.	1 506	91,2	762	50,4	751	49,6	3,22/ 0,328

Rozumienie prostych komunikatów ustnych (d3101) – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”)

92	Dziecko reaguje na własne imię, kieruje spojrzenie w stronę osoby przywołującej je, odwraca się w jej kierunku.	1 657	99,9	830	50,1	827	49,9	4,20/ 0,721
93	Dziecko rozumie proste polecenia i pytania, np.: „gdzie jest twój but?”, „chodź!”, „podaj piłkę”.	1 643	99,0	823	50,1	820	49,9	4,59/ 0,333
94	Dziecko wskazuje na sobie nazywane przez osobę główne części ciała, np. głowę, rękę, nogę, brzuch.	1 536	92,6	784	51,0	752	49,0	3,90/ 0,118
95	Dziecko rozpoznaje i wskazuje na obrazkach zwierzęta oraz przedmioty stosowane i nazywane podczas codziennych zabaw.	1 525	91,9	774	50,8	751	49,2	3,80/ 0,407
96	Dziecko adekwatnie reaguje na zakaz „nie”, „nie wolno”.	1 515	91,3	770	50,8	745	49,2	4,67/ 0,287

**Mówienie (d330) – wypowiedzanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu
Rozmowa (d350) – rozpoczynanie, kontynuowanie i kończenie wymiany myśli i poglądów za pomocą języka mówionego**

97	Dziecko nazywa obiekty (mowa dziecięca) typu: „hau hau”, gdy widzi psa; „brum brum”, gdy jedzie auto; „am am”, gdy widzi jedzenie; „mama”, gdy widzi mamę; „auto”, gdy widzi samochód itp.	1 342	80,9	690	51,4	652	48,6	3,58/ 0,049
98	Dziecko prowadzi dialog z osobą lub innymi dziećmi w swoistym języku (mowa dziecięca).	1 336	80,9	708	52,9	628	47,1	6,11/ <0,001

Źródło: Badania własne.

Poruszanie się to kolejny analizowany obszar aktywności dziecka w wieku 18–20 miesięcy. Przeanalizowano go w następujących kategoriach: *Zmiana podstawowej pozycji ciała; Utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji; Inne sposoby poruszania się; Chodzenie; Poruszanie się w różnych miejscach.* Na podstawie dokonanej analizy częstości występowania umiejętności najbardziej charakterystycznych dla dzieci w wieku 18–20 miesięcy zrezygnowano z twierdzenia wskazującego na umiejętność stosunkowo rzadko (52,2%)

zaznaczającą się u badanych: Dziecko stojąc samodzielnie, popchnięte lekko przez osobę w bok, do tyłu lub do przodu, stara się utrzymać równowagę, nie upada (z kategorii *Utrzymywanie pozycji ciała*).

Zdecydowana większość umiejętności z obszaru aktywności *Poruszanie się* jest charakterystycznych dla 90% i więcej dzieci w analizowanym wieku. Nieco rzadziej zaznacza się tylko jedna z nich, dotycząca czworakowania po schodach przy posuwaniu się w dół. Analiza częstości występowania poszczególnych umiejętności z uwzględnieniem płci nie wykazała istotnych statystycznie różnic między dziewczynkami i chłopcami.

Tabela 23. Wyniki badanych w obszarze *Poruszanie się* (18–20 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Zmienianie podstawowej pozycji ciała (d410) – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne, jak np. gdy turla się z jednej strony na drugą, siada i wstaje się z krzesła, aby usiąść na podłodze lub zmienia pozycję ciała na siedzącą, stojącą, kłęzącą albo kuczną i z powrotem								
99	Dziecko zmienia pozycję adekwatnie do sytuacji, kiedy sięga po zabawkę znajdującą się na różnej wysokości poza zasięgiem jego rąk, np.: – zabawka jest na podłodze – dziecko odwraca się, turla, pełza, raczkuje w jej kierunku; – zabawka jest na podwyższeniu – dziecko wspina się, kłęka, wstaje z podłogi; – zabawka jest pod stołem – dziecko stojąc schyla się, kuca itp.	1 650	99,5	827	50,1	823	49,9	3,49/ 0,389
100	Dziecko płynnie przechodzi z pozycji stojącej do kucania i siadania.	1 635	98,5	818	50,0	817	50,0	1,000
101	Dziecko płynnie przechodzi z pozycji stojącej do raczkowania i odwrotnie.	1 637	98,7	817	49,9	820	50,1	4,14/ 0,506
102	Dziecko stojąc schyla się, kuca, by sięgnąć po zabawkę.	1 652	99,6	830	50,2	822	49,8	3,58/ 0,289
103	Dziecko potrafi usiąść na małym krzeselku, kontroluje swoje ruchy, nie upada całym ciężarem.	1 635	98,5	825	50,5	810	49,5	5,01/ 0,444
104	Dziecko wstaje bez przytrzymywania się, opierając się na rękach i kolanach, kłęka na jedno kolano i wstaje.	1 503	90,6	751	50,0	752	50,0	1,000
Utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji (d4155) – kontrolowanie pozycji głowy i utrzymywanie jej ciężaru przez określony czas								
105	Dziecko w pozycji stojącej utrzymuje głowę w osi ciała.	1 655	99,8	829	50,1	826	49,9	4,50/ 0,478
106	Dziecko chodzi prosto, nie pochyla się.	1 640	98,9	824	50,2	816	49,8	3,99/ 0,451

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
107	Dziecko siedzi wyprostowane na krześleku.	1 631	98,3	819	50,2	812	49,8	3,45/ 0,305

Utrzymywanie pozycji ciała (d415) – pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała (pozycja siedząca i stojąca)

108	Dziecko potrafi utrzymać równowagę kucając, czyli w przysiadzie na zgiętych nogach.	1 590	95,8	800	50,3	790	49,7	4,07/ 0,439
109	Dziecko potrafi utrzymać pozycję i ciężar ciała w klęku (bez podpierania się).	1 478	89,1	747	50,5	731	49,5	3,90/ 0,450
110	Dziecko utrzymuje równowagę siedząc na krześleku.	1 650	99,5	829	50,2	821	49,8	3,02/ 0,409
111	Dziecko siedząc turla piłkę do osoby.	1 623	97,8	811	50,0	812	50,0	1,000
112	Dziecko siedząc na krześleku przy stoliku wkłada i wyjmuje elementy układanek, je łyżką.	1 599	96,4	811	50,7	788	49,3	4,18/ 0,203
113	Dziecko stojąc samodzielnie manipuluje zabawkami, sięga po nie, rzuca nimi.	1 652	99,6	829	50,1	824	49,9	4,56/ 0,607
114	Dziecko utrzymuje równowagę, kiedy kopie umieszczoną przed nim dużą piłkę.	1 565	94,3	778	49,7	787	50,3	3,78/ 0,444

Inne sposoby poruszania się (d455) – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia, np. wspinanie się, czołganie, turlanie się, kołysanie

115	Dziecko czworakuje po schodach posuwając się w górę.	1 461	88,1	721	49,3	740	50,7	4,01/ 0,388
116	Dziecko czworakuje po schodach posuwając się w dół.	1 277	77,0	625	48,9	652	51,1	1,02/ 0,109
117	Dziecko zależnie od sytuacji stosuje różne formy przemieszczania się: czołganie, wspinanie, rączkowanie, pełzanie.	1 639	98,8	819	50,0	820	50,0	1,000
118	Dziecko próbuje podskakiwać.	1 439	86,7	736	51,1	703	48,9	1,22/ 0,100
119	Dziecko wspina się na niskie meble takie jak kanapa, krzesło oraz schodzi z nich.	1 632	98,4	820	50,2	818	49,8	3,22/ 0,287
120	Dziecko wspina się na niskie obiekty na placu zabaw.	1 629	98,2	811	49,8	818	50,2	3,03/ 0,311
121	Dziecko wchodzi po schodach trzymane za jedną rękę (chód odstawno-dostawny).	1 614	97,3	808	50,1	806	49,9	4,03/ 0,277
122	Dziecko schodzi po schodach trzymane za jedną rękę (chód odstawno-dostawny).	1 570	94,6	790	50,3	780	49,7	3,88/ 0,260
123	Dziecko biega na sztywnych nogach, stopy są ustawione płasko. Przebiega odległość 2–3 metrów.	1 431	86,3	717	50,1	714	49,9	3,02/ 0,510

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Chodzenie (d450) – poruszanie się po powierzchni na stopach, krok po kroku, gdy co najmniej jedna stopa zawsze dotyka ziemi, tak jak np. podczas spacerowania, przechadzania się, chodzenia do przodu, do tyłu lub bokiem								
124	Dziecko sprawnie i samodzielnie chodzi na wąsko rozstawionych nogach.	1 579	95,2	795	50,3	784	49,7	3,45/ 0,591
125	Dziecko chodzi samodzielnie i trzyma oburącz piłkę, pudło – przenosi przedmioty.	1 636	98,6	823	50,3	813	49,7	3,56/ 0,499
126	Dziecko chodzi samodzielnie i ciągnie za sobą poduszkę, lalkę, misia itp.	1 633	98,4	823	50,4	810	49,6	4,09/ 0,376
127	Dziecko stąpa po pochyłym podłożu.	1 517	91,4	750	49,4	767	50,6	3,87/ 0,301
128	Dziecko chodząc zauważa inne osoby i przedmioty w otoczeniu i stara się je omijać.	1 436	86,6	718	50,0	718	50,0	1,000
Poruszanie się w różnych miejscach (d460) – chodzenie i poruszanie się w różnych miejscach i sytuacjach, jak np. chodzenie pomiędzy pokojami w domu, poruszanie się na zewnątrz domu np. podczas spaceru, na placu zabaw								
129	Dziecko przemieszcza się po całym mieszkaniu.	1 657	99,9	829	50,0	828	50,0	1,000
130	Dziecko przemieszcza się w piaskownicy/po całym placu zabaw.	1 644	99,1	820	49,9	824	50,1	2,99/ 0,466

Źródło: Badania własne.

Dane dotyczące obszaru: *Przenoszenie, poruszanie się i manipulowanie przedmiotami* zawarte są w tabeli nr 24. Analizę twierdzeń przeprowadzono w następujących kategoriach: *Chwywanie; Wypuszczanie; Manipulowanie – precyzyjne używanie ręki* oraz *Używanie rąk i ramion*. Zrezygnowano z twierdzeń dotyczących umiejętności stosunkowo rzadko przypisywanych dzieciom w wieku 18–20 miesięcy: a) Dziecko podejmuje próby nałożenia kulki na sznurki przy użyciu palców (63,2%) (z kategorii *Manipulowanie – precyzyjne używanie ręki*), b) Dziecko łapie dużą, kolorową, płazową piłkę, którą osoba rzuca do niego z odległości 0,5 m (68,4%), c) Dziecko przy pomocy kijka przyciąga zabawki, po które nie może bezpośrednio sięgnąć (52,2%) (z kategorii *Używanie rąk i ramion*).

Wszystkie umiejętności tworzące obszar aktywności *Przenoszenie, poruszanie i manipulowanie przedmiotami* charakteryzują 88,5% i więcej dzieci w wieku 18–20 miesięcy. Analiza statystyczna nie wykazała istotnych różnic między dziewczynkami i chłopcami w zakresie częstości występowania u nich poszczególnych umiejętności z tego obszaru.

Tabela 24. Wyniki badanych w obszarze *Przenoszenie, poruszanie i manipulowanie przedmiotami* (18–20 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Chwytywanie – precyzyjne używanie ręki (d4401) – używanie jednej lub obu rąk aby coś uchwycić i przytrzymać								
Wypuszczanie – precyzyjne używanie ręki (d4403) – wypuszczenie lub uwolnienie z palców i dłoni przedmiotu, który wskutek tego spada lub zmienia pozycję, jak np. gdy upuszcza się rzecz lub sztukę odzieży								
131	Dziecko chwytą różne obiekty: okrągłe, podłużne, płaskie, duże, małe. Układa dłoni odpowiednio do kształtu i wielkości przedmiotu.	1 639	98,8	821	50,1	818	49,9	5,06/ 0,462
132	Dziecko chwytą jedną ręką lub oburącz przedmioty w zależności od ich wielkości, wagi i położenia.	1 648	99,3	826	50,1	822	49,9	4,87/ 0,338
133	Dziecko chwytą obrazki.	1 654	99,7	830	50,2	824	49,8	3,05/ 0,390
134	Dziecko wykorzystuje umiejętność wypuszczania obiektów podczas dawania/zabawy wieloma przedmiotami, np. wkładania, nakładania, odkładania itp.	1 642	99,0	824	50,2	818	49,8	2,77/ 0,261
Manipulowanie – precyzyjne używanie ręki (d4402) – używanie palców i ręki do kontrolowania, sterowania lub poruszania czymś, np. gdy posługujemy się zabawkami lub innymi małymi przedmiotami								
135	Dziecko używa jednej ręki, by utrzymać przedmiot, drugą zaś wykorzystuje do manipulacji nim, np.: – przytrzymuje książeczkę jedną ręką, a drugą przekłada kartki; – jedną ręką trzyma bębnek, a drugą uderza w niego pałeczką; – przytrzymuje pojemnik, a drugą ręką wkłada do niego inne przedmioty.	1 561	94,1	791	50,7	770	49,3	5,12/ 0,255
136	Dziecko potrafi uruchomić zabawki, które wymagają użycia siły i koordynacji (bączek, nakręcanie przy pomocy korbki, wciskanie).	1 469	88,5	725	49,4	744	50,6	3,02/ 0,178
137	Dziecko odpina rzepy.	1 596	96,2	807	50,6	789	49,4	2,70/ 0,329
138	Dziecko rozkłada na części oraz składa proste zabawki typu: piramidka, wieże z klocków, kubeczki różnej wielkości.	1 589	95,8	792	49,8	797	50,2	3,09/ 0,222
139	Dziecko spontanicznie bazgrze (kreśli linie nieukierunkowane) posługując się pędzlem do golenia, zabawką, kredą.	1 618	97,5	807	49,9	811	50,1	2,78/ 0,671
Używanie rąk i ramion (d445) – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałką u drzwi lub gdy rzuca się albo łapie jakiś przedmiot (przyciąganie lub popychanie przedmiotów, obracanie lub skręcanie rąk albo ramion; rzucanie, łapanie)								
140	Dziecko sięga po przedmioty znajdujące się na różnej wysokości i w różnej odległości od niego.	1 651	99,5	824	49,9	827	50,1	3,09/ 0,321
141	Dziecko sięga i przyciąga do siebie duży pojemnik, np. pudło z zabawkami.	1 631	98,3	818	50,2	813	49,8	4,55/ 0,222

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
142	Dziecko wysuwa, np. szuflady.	1 609	97,0	803	49,9	806	50,1	3,09/ 0,204
143	Dziecko odpycha się podczas zabawy relacyjnej z osobą, np. podczas baraszkowania.	1 490	89,8	743	49,9	747	50,1	3,01/ 0,199
144	Dziecko pcha pudło z zabawkami lub krzeselko.	1 649	99,4	824	50,0	825	50,0	1,000
145	Dziecko obraca łyżkę, kieruje ją prawidłowo do buzi.	1 538	92,7	772	50,2	766	49,8	5,09/ 0,460
146	Dziecko obraca pojemnik z otworami tak, by włożyć do niego elementy.	1 560	94,0	789	50,6	771	49,4	6,07/ 0,490
147	Dziecko manipuluje obrazkiem – odwraca go, by zobaczyć, co się znajduje na odwroconej stronie.	1 604	96,7	808	50,4	796	49,6	4,44/ 0,321
148	Dziecko łapie dużą, kolorową, płazową piłkę, którą osoba turla do niego.	1 602	96,6	800	49,9	802	50,1	7,22/ 0,670
149	Dziecko rzuca oburącz dużą piłkę w trakcie zabawy.	1 539	92,8	771	50,1	768	49,9	3,10/ 0,580

Źródło: Badania własne.

Ostatnim z analizowanych obszarów jest *Dbanie o siebie*. Otrzymane w tym zakresie wyniki prezentuje tabela nr 25. Analiza twierdzeń została dokonana w następujących kategoriach: *Picie; Jedzenie; Ubieranie się; Mycie; Pielęgnowanie poszczególnych części ciała; Korzystanie z toalety; Troska o własne zdrowie*. Na podstawie analizy częstości występowania poszczególnych umiejętności z tego obszaru u dzieci w wieku 18–20 miesięcy zrezygnowano z twierdzeń wskazujących na te z nich, które w stosunkowo niewielkim zakresie charakteryzują badanych: a) Dziecko sygnalizuje dyskomfort po załatwieniu potrzeb fizjologicznych w pieluchę (37,5%) (z kategorii *Korzystanie z toalety*), b) Dziecko przesypia w ciągu dnia 3–5 godzin (56,5%) (z kategorii *Troska o własne zdrowie*).

Większość uwzględnionych w tym obszarze umiejętności występuje u 85–95% dzieci. U badanych w tym wieku nieco rzadziej zaznaczają się umiejętności związane z piciem z kubka bez uchwytów (w tym trzymaniem kubka oburącz czy przechyleniem go), a także przesypianiem całej nocy. Analiza statystyczna częstości występowania umiejętności z tego obszaru u dzieci w wieku 18–20 miesięcy z uwzględnieniem płci wykazała istotne statystycznie różnice. Zdecydowanie więcej badanych dziewczynek niż chłopców cechuje się takimi umiejętnościami, jak: a) picie z kubka bez uchwytów, b) picie z kubka z jednym lub z dwoma uchwytami, c) inicjowanie prostych czynności, tj. rozbieranie się podczas rutynowych aktywności (przygotowanie do spania, kąpiel).

Tabela 25. Wyniki badanych w obszarze *Dbanie o siebie* (18–20 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Picie (d560) – sygnalizowanie potrzeby i chwytanie naczynia z płynem, podnoszenie go do ust i wypijanie płynu w kulturowo akceptowany sposób								
Jedzenie (d450) – sygnalizowanie potrzeby i podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjadanie w kulturowo akceptowany sposób								
150	Dziecko pije z kubka bez uchwytów, trzyma kubek oburącz, przechyla go.	1 317	79,3	686	52,2	629	47,8	6,17/ 0,002
151	Dziecko pije z kubka z jednym lub dwoma uchwytami (uszami), chwytą go jedną ręką, manipule nim, próbuje z niego pić (często rozlewając).	1 455	87,7	743	51,1	712	48,9	7,22/ 0,049
152	Dziecko je łyżką. Nabiera pokarm łyżką z miseczki, prowadzi ją do buzi, powtarza sekwencję czynności.	1 519	91,6	771	50,8	748	49,2	4,06/ 0,411
153	Dziecko je łyżką. Próbuje nabierać pokarm łyżką z talerza, a w sytuacji niepowodzenia nakłada pokarm na łyżkę drugą ręką, prowadzi ją do buzi, powtarza sekwencję czynności.	1 521	91,7	773	50,8	748	49,2	4,01/ 0,207
154	Kiedy dziecko skończy jeść, sygnalizuje koniec (odsuwa talerz, odchodzi) lub prosi o dokładkę.	1 556	93,8	783	50,3	773	49,7	2,87/ 0,561
Ubieranie się (d540) – podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem i zdejmowaniem ubrań i obuwia								
155	Dziecko inicjuje proste czynności – rozbieranie się podczas rutynowych aktywności (przygotowanie do spania, kąpeli), np. ściąganie skarpetek, podnoszenie bluzki, zsuwanie spodni, zdejmowanie czapki, odpinanie pampersa itp.	1 389	83,7	726	52,3	663	47,7	8,12/ <0,001
156	Dziecko pomaga przy ubieraniu się: wsuwa rączkę w rękaw, wsuwa głowę w otwór bluzki, podejmuje próby zakładania czapki.	1 596	96,2	809	50,7	787	49,3	4,00/ 0,371
Mycie (d510) – mycie pojedynczych części ciała. Stosowanie wody, mydła na części ciała takie jak np. ręce, twarz, brzuch								
157	Dziecko współdziała podczas mycia, podstawią rączki do mycia, podejmuje próby mycia buzi.	1 599	96,4	805	50,3	794	49,7	3,82/ 0,340
158	Dziecko współdziała podczas kąpieli – dotyka brzuszka.	1 594	96,1	809	50,8	785	49,2	1,90/ 0,701
Pielęgnowanie poszczególnych części ciała (d520) – dbanie o części ciała, takie jak np. skóra, twarz, nos, które wymagają więcej troski niż mycie								
Korzystanie z toalety (d530) – sygnalizowanie potrzeb fizjologicznych								
159	Dziecko współdziała z osobą podczas czynności higienicznych: mycia zębów, wycierania nosa chusteczką, czesania.	1 573	94,8	794	50,5	779	49,5	3,51/ 0,471

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
160	Dziecko przejmuje inicjatywę od osoby podczas rutynowych czynności. Chce wykonywać je samo – odkręca wodę, przelewa, wyciera ręce itp.	1 418	85,5	716	50,5	702	49,5	2,53/ 0,462
161	Dziecko wykazuje zainteresowanie nocnikiem, siada na nim dla zabawy.	1 416	84,5	709	50,0	707	50,0	1,000
Troska o własne zdrowie (d570) – sygnalizowanie potrzeby lub zapewnienie sobie dobrych warunków bytowych, zdrowia oraz fizycznego i psychicznego dobrostanu								
162	Dziecko sygnalizuje, że jest zmęczone, pociera oczy, pokłada się, szuka poduszki.	1 593	96,0	797	50,0	796	50,0	1,000
163	Dziecko przesypia całą noc.	1 350	81,4	679	50,3	671	49,7	5,77/ 0,501

Źródło: Badania własne.

2.2.5. KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 24–26 MIESIĘCY

Kolejnym kwestionariuszem poddanym analizie jest ten odnoszący się do aktywności dziecka w wieku 24–26 miesięcy. Badania nim zostały przeprowadzone w grupie 1 936 dzieci, obejmującej 974 (50,3%) dziewczynek oraz 962 (49,7%) chłopców. Przeważały dzieci z miasta: było ich 1 400 (72,3%), przy 536 (27,7%) ze wsi.

Poszczególne dane zostaną przeanalizowane w następujących obszarach aktywności: *Uczenie się i stosowanie wiedzy; Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne; Porozumiewanie się; Aktywność ruchowa – poruszanie się; Przenoszenie, poruszanie i manipulowanie przedmiotami oraz Dbanie o siebie.*

W ramach *Uczenia się i stosowania wiedzy* dokonano analizy twierdzeń w kategoriach: *Celowe posługiwanie się zmysłami: patrzenie, słuchanie, dotykanie; Uczenie się przez działanie; Przyswajanie pojedynczych słów lub symboli posiadających znaczenie; Uczenie się – skupianie uwagi; Powtarzanie – naśladowanie; Nabywanie prostych i złożonych umiejętności; Rozwiązywanie problemów oraz Podejmowanie decyzji.* Uzyskane rezultaty zawarto w tabeli nr 26. Analiza przypisywanej częstości występowania poszczególnych umiejętności u dziecka w wieku 24–26 miesięcy pozwoliła na wyeliminowanie twierdzeń dotyczących tych z nich, które rzadziej (wśród poniżej 75%) zaznaczały się w grupie badanych. Należą do nich następujące twierdzenia:

a) Dziecko identyfikuje 20 obrazków, nazywa i wskazuje na ich podstawie obiekty w swoim otoczeniu (68,3%), b) Dziecko nazywa kolejno znane mu przedmioty (zabawki) ustawione jeden pod drugim, np. zabawki na półkach regału (71,7%), c) Osoba prezentuje dziecku tekst w postaci zdań wyrazowo-obrazkowych: „To jest” (obrazek lali), (obrazek pies) „– siedzi w budzie”, „Na stole leży” (obrazek piłka). Dziecko uzupełnia wypowiedź osoby przez werbalne nazwanie obrazka w zdaniu wyrazowo-obrazkowym (z kategorii *Uczenie się czytania*). Zdecydowana większość umiejętności uwzględnionych w tym obszarze aktywności występuje u ponad 90% dzieci w wieku 24–26 miesięcy. Nieco rzadziej (w grupie 75–80% dzieci) zaznaczają się takie umiejętności, jak: Dziecko skupia uwagę słuchową, zapamiętuje i powtarza ciągi 2–3 słów (z kategorii *Skupienie uwagi*), Dziecko nazywa kolejno znane mu przedmioty na obrazkach ułożonych w szeregu (z kategorii *Uczenie się czytania*). Analiza częstości występowania poszczególnych umiejętności z udziałem płci wykazała istotne statystycznie różnice. Wyraźnie więcej dziewczynek niż chłopców cechuje się następującymi umiejętnościami: a) patrzenie na czytany przez osobę dorosłą tekst i ilustracje w książeczce, b) ostrożne chwytywanie rzeczy drobnych/kruchych, c) odczuwanie mokro-sucho w sytuacji zanieczyszczenia się, d) skupianie uwagi słuchowej, zapamiętywanie i powtarzanie ciągów dwóch słów, e) właściwe nazywanie niektórych przedmiotów codziennego użytku, f) powtórzenie za osobą ciągu (np. „mama – pies”, „miś – lala”, „auto – but”, „mama – chodź”), skracanie lub zniekształcanie słów, g) nazywanie kolejno znanych przedmiotów (zabawek) ustawionych w szeregu, h) nazywanie kolejnych znanych przedmiotów na obrazkach ułożonych w szeregu, i) współuczestniczenie w czytaniu zdania wyrazowo-obrazkowego. Uzupełnianie wypowiedzi o nazwę obrazka, j) wybieranie spośród dwóch rzeczy tego, co chce założyć.

Tabela 26. Wyniki badanych w obszarze *Uczenie się i stosowanie wiedzy* (24–26 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Patrzanie (d110) – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych								
1	Dziecko prezentuje prawidłowe funkcje okoruchowe (zatrzymanie spojrzenia, śledzenie wzrokiem, zbieżność, przenoszenie spojrzenia) w odpowiedzi na stymulację małym bodźcem wzrokowym (o średnicy nie większej niż 5 cm) oraz dwoma małymi bodźcami w przypadku funkcji przenoszenia spojrzenia.	1 927	99,5	974	50,5	953	95,5	3,22/ 0,481
2	Dziecko rozpoznaje niektóre obiekty na obrazkach jednoelementowych (zabawki, przedmioty codziennego użytku) oraz dobiera obrazek do przedmiotu (wybiera odpowiedni obrazek/zdjęcie spośród trzech).	1 914	98,9	964	50,4	950	49,6	4,12/ 0,304
3	Dziecko wskazuje znany mu przedmiot/osobę z odległości 10 m.	1 899	98,1	959	50,5	940	49,5	3,01/ 0,299
4	Dziecko reaguje na polecenie „popatrz tam”. Patrzy na przedmioty wskazane przez osobę.	1 920	99,2	971	50,6	949	49,4	2,70/ 0,222
5	Dziecko umieszcza klocki o różnym kształcie w odpowiadających im otworach w sorterze.	1 838	94,9	929	50,5	909	49,5	3,07/ 0,388
6	Dziecko patrzy na czytany przez osobę dorosłą tekst i ilustracje w książeczce.	1 636	84,5	850	52,0	786	48,0	7,69/ 0,021
7	Dziecko obserwuje ruch ręki osoby podczas rysowania kredką lub kredą.	1 890	97,6	961	50,8	929	49,2	5,11/ 0,239
8	Dziecko zauważa przeszkody, stara się je ominąć.	1 889	97,6	962	50,9	927	49,1	4,56/ 0,303
9	Dziecko zauważa głębię, jest ostrożne przy schodzeniu ze schodów.	1 902	98,2	964	50,7	938	49,3	4,17/ 0,228
10	Dziecko przegląda się w lustrze, rozpoznaje w nim siebie.	1 919	99,1	972	50,7	947	49,3	4,12/ 0,203
11	Dziecko widzi i rozpoznaje odbicie w lustrze osoby stojącej za nim, odwraca się do niej.	1 879	97,1	953	50,7	926	49,3	4,08/ 0,211
12	Dziecko chodząc zauważa dziurę w podłożu, próbuje ją ominąć.	1 881	97,2	957	50,9	924	49,1	3,09/ 0,213
13	Dziecko zauważa braki części przedmiotu na obrazku itp.	1 706	88,1	874	51,2	832	48,8	3,84/ 0,147
Słuchanie (d115) – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych								
14	Dziecko reaguje na polecenia i pytania: – „chodź!” – idzie w kierunku osoby mówiącej lub wycofuje się i ucieka; – „daj!” – wyciąga rękę lub chowa za siebie trzymany przedmiot; – „gdzie?” – wskazuje palcem kierunek, patrzy w kierunku wskazywanym.	1 920	99,2	966	50,3	954	49,7	5,01/ 0,441

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
15	Dziecko identyfikuje odgłosy z najbliższego otoczenia (np. dźwięk łyżki, dźwięk dzwonka, głos psa oraz głosy znanych osób), wskazuje objekty i osoby na obrazkach.	1 929	99,6	974	50,5	966	49,5	3,22/ 0,389
16	Dziecko dostrzega rytmizowaną mowę – lubi zabawy z rymowanymi, np. idzie rak, koci-koci itp.	1 892	97,7	955	50,5	937	49,5	3,40/ 0,355
17	Dziecko słyszy dźwięki przetworzone – skupia uwagę słuchową na znanych mu melodiach.	1 917	99,0	971	50,7	948	49,3	3,09/ 0,290

**Dotykanie (d1201) – zamierzone badanie przedmiotów
przy użyciu palców rąk lub nóg albo innych części ciała**

18	Dziecko ostrożnie chwytą rzeczy drobne/kruche.	1 721	88,9	888	51,6	833	48,4	4,65/ 0,031
19	Dziecko dotyka przedmiotów o różnej fakturze (szorstkich, gładkich, chropowatych) i adekwatnie na nie reaguje. Przedmioty szorstkie i ostre chwytą delikatnie i ostrożnie, przedmioty pluszowe i gładkie chwytą pewnie.	1 847	95,4	934	50,6	913	49,4	3,02/ 0,290
20	Dziecko odczuwa mokro – sucho, np. w sytuacji zanieczyszczenia się, oblania się wodą podczas mycia rąk przy umywalce.	1 571	81,1	827	52,6	744	47,4	4,50/ <0,001
21	Dziecko dotykając bada temperaturę wody lub przedmiotu, np. sprawdza, czy kubek z napojem jest zimny czy gorący.	1 812	93,8	926	51,1	886	48,9	3,31/ 0,069
22	Dziecko bawi się różnymi masami (zabawy brudzące), np. ciastem, kislelem; maluje dłonią farbami, klejenie.	1 860	96,1	937	50,4	923	49,6	1,99/ 0,333
23	Dziecko bada dłonią powierzchnie: gładkie – chropowate. Ustawia zabawkę na gładkiej powierzchni, by ją przesuwać.	1 829	94,5	916	50,1	913	49,9	2,77/ 0,506
24	Dziecko bada podłogę stopami: gładkie, chropowate, twarde, miękkie. Ostrożnie stąpa po podłożu.	1 861	96,1	942	50,6	919	49,4	3,12/ 0,341
25	Dziecko bada różne podłoża stopami: twarde – chodnik, sypkie – piasek, równe i nierówne, stabilne i niestabilne. Kontroluje chód po różnych podłożach.	1 871	96,6	943	50,4	928	49,6	4,09/ 0,287
26	Dziecko wskazuje na sobie miejsce bólu, np.: trze oko, gdy coś mu do niego wpadło; pokazuje paluszek, gdy się ukłuje itp.	1 886	97,4	956	50,7	930	49,3	3,10/ 0,277

Uczenie się przez działanie (d131) – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów; zabawa symboliczna, zabawa na niby, jak np. uderzanie przedmiotem, zderzanie klocków i zabawa lałkami lub samochodami

27	Dziecko używa przedmiotów i zabawek zgodnie z ich przeznaczeniem.	1 889	97,6	958	50,7	931	49,3	4,01/ 0,304
28	Dziecko podejmuje działania nowymi przedmiotami obserwując, jak inni je wykorzystują.	1 916	99,0	965	50,4	951	49,6	3,90/ 0,339

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
29	Dziecko bawi się kreatywnie jednym przedmiotem, wymyśla nowe sposoby zabawy nim.	1 748	90,3	888	50,8	860	49,2	5,55/ 0,267

Skupienie uwagi (d160) – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozprasających dźwięków

30	Dziecko jest aktywne i skupia na sobie uwagę innych osób – chodzi, zaczepia, bawi się głośno, obserwuje, czy podejmowane przez nie działania przyciągają uwagę innych osób.	1 618	83,6	808	49,9	810	50,1	6,01/ 0,451
31	Dziecko przerywa swoją zabawę, kiedy pojawia się nowość – nowa zabawka lub nowa aktywność innej osoby lub dzieci – wówczas bacznie obserwuje zachowanie innych.	1 898	98,0	961	50,6	937	49,4	4,88/ 0,345
32	Dziecko skupia uwagę na zabawach z pacynką (zabawie w teatrzyk).	1 879	97,1	957	50,9	922	49,1	4,33/ 0,405
33	Dziecko szuka swoich zabawek.	1 856	95,9	942	50,8	914	49,2	4,90/ 0,450
34	Dziecko pamięta, gdzie są jego zabawki.	1 808	93,4	916	50,7	892	49,3	5,01/ 0,289
35	Dziecko skupia się na tym, co robi osoba, naśladuje ją.	1 857	95,9	934	50,3	923	49,7	6,01/ 0,398
36	Dziecko skupia uwagę słuchową, zapamiętuje i powtarza ciągi dwóch słów.	1 702	87,9	886	52,1	816	47,9	4,89/ <0,001

Przyswajanie pojedynczych słów lub symboli (d1320) – uczenie się słów lub symboli posiadających znaczenie, np. znaków graficznych lub migowych, uczenie się składania słów we frazy i zdania, uczenie się tworzenia właściwie zbudowanych zdań lub zestawów zdań

37	Dziecko przyswaja klika najczęściej używanych słów/ znaków określających jedzenie, zabawki, ubrania, zwierzęta, osoby.	1 793	92,6	928	51,8	865	48,2	3,04/ 0,061
38	Dziecko właściwie nazywa niektóre przedmioty codziennego użytku.	1 548	80,0	824	53,2	724	46,8	7,08/ <0,001
39	Dziecko identyfikuje słowa z gestami oznaczającymi czynności i stosuje je, np. „siadać”, „jeść”, „pić”, „dać”.	1 700	87,8	883	51,9	817	48,1	4,02/ 0,070
40	Dziecko rozpoznaje emocje na prostych obrazkach konturowych z rysunkami twarzy, spośród dwóch różnych wskazuje obrazek z uśmiechniętą twarzą.	1 604	82,9	834	52,0	770	48,0	3,65/ 0,102
41	Dziecko rozpoznaje na obrazkach znane mu osoby (mamę, tatę, babcię) oraz zabawki, którymi często się bawi. Wskazuje określone obiekty na polecenie: „gdzie jest (miś, auto, mama, pies itp.)?”.	1 927	99,5	975	50,6	952	49,4	3,90/ 0,231
42	Dziecko różnicuje i rozpoznaje dźwięki otoczenia i wskazuje na obrazkach ich źródła, np. kiedy słyszy szczekanie psa – wskazuje na obrazku psa, kiedy słyszy głos mamy – wskazuje zdjęcie mamy.	1 921	99,2	975	50,7	947	49,3	3,88/ 0,276

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
43	Dziecko odczytuje czynności przygotowawcze i kojarzy je z tym, co się wydarzy, np.: – kiedy opiekun przynosi i stawia talerz, wie, że będzie jedzenie, podchodzi do stołu i wspina się na krzeselko, zajmuje miejsce przy stole; – kiedy mama wyjmuje kurtkę, kieruje się do niej, szykuje się do wyjścia na spacer; – widząc przygotowanie do kąpieli podejmuje próby rozbierania się.	1 922	99,3	926	51,0	889	49,0	2,60/ 0,123
44	Dziecko wykorzystuje przedmiot na wiele sposobów, np. łyżką można jeść, mieszać w garnku lub w misce, stukać.	1 815	93,8	926	51,0	889	49,0	2,60/ 0,123
45	Dziecko rozpoznaje siebie na zdjęciu.	1 928	99,6	974	50,5	954	49,5	3,01/ 0,506
46	Dziecko rozpoznaje znane mu osoby na zdjęciach.	1 926	99,3	974	50,6	952	49,4	4,99/ 0,208
47	Dziecko wskazuje obrazek, na którym jest obiekt prezentowany na zdjęciu i odwrotnie.	1 839	95,0	933	50,7	906	49,3	5,30/ 0,449
48	Dziecko reaguje na żarty, a zwłaszcza na pomyłki słowne osoby lub niestandardowe działania, np. miskę nałożoną na głowę – śmieje się i powtarza żarty w formie zabawy.	1 740	89,9	883	50,7	857	49,3	6,01/ 0,405

**Naśladowanie (d130) – imitowanie lub naśladowanie
jako podstawowy element uczenia się**

49	Dziecko powtarza 2-elementową sekwencję czynności, np. branie na ręce misia i tulenie go, podnoszenie piłki i jej rzucanie, zabawa rączkami „jest, nie ma”.	1 914	98,9	969	50,6	945	49,4	4,55/ 0,405
50	Dziecko powtarza prostą 2-elementową sekwencję czynności jedną ręką i oburącz w obrębie własnego ciała, np. dotykanie oka i dotykanie ucha, dotykanie głowy i dotykanie brzucha.	1 752	90,5	887	50,6	865	49,4	3,78/ 0,338
51	Dziecko potrafi powtórzyć za osobą ciąg dwóch słów, np. „mama – pies”, „miś – lala”, „auto – but”, „mama – chodź”. Dziecko może skracać lub zniekształcać słowa.	1 556	80,4	835	53,7	721	46,3	7,51/ <0,001
52	Dziecko powtarza czynności osoby w zabawie z ciastem lub modeliną, np. wałkowanie ciasta.	1 887	97,5	955	50,6	932	49,4	4,80/ 0,667
53	Dziecko powtarza po osobie czynności podczas malowania, np. kreślenie linii.	1 821	94,1	931	51,1	890	48,9	4,20/ 0,111
54	Dziecko naśladuje zabawy klockami – ustawia je w szereg, wieżę, dom.	1 913	98,8	961	50,2	952	49,8	5,90/ 0,302
55	Dziecko naśladuje proste spontaniczne zachowania innych dzieci w piaskownicy i na placu zabaw.	1 891	97,7	955	50,5	936	49,5	6,10/ 0,202

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	

Nabywanie prostych umiejętności (d1550) – uczenie się elementarnych, celowych czynności, np. posługiwanie się prostymi przedmiotami

56	Dziecko układa 3–5 przedmiotów jeden na drugim (kubki, klocki, książeczki itp.).	1 894	97,8	954	50,4	940	49,6	3,14/ 0,690
57	Dziecko ustawia w szeregu zabawki.	1 838	94,9	924	50,3	914	49,7	4,67/ 0,667
58	Dziecko układa z klocków pociąg (3–5 elementów).	1 871	96,6	941	50,3	930	49,7	4,66/ 0,501
59	Dziecko próbuje dopasować klocki w kształcie koła, kwadratu, trójkąta, prostokąta do otworów w układance. Początkowo robi to metodą prób i błędów, następnie patrzy na klocek i na otwór w układance (wzrokowe różnicowanie) i przyporządkowuje elementy do otworów.	1 861	96,1	944	50,7	917	49,3	5,66/ 0,455
60	Dziecko składa obrazek z dwóch prostych części w całość. Łączy elementy w całość, patrząc na wzór. Potrafi skorzystać z wypowiedzi osoby (w postaci demonstracji czynności).	1 833	94,7	928	50,6	905	49,4	5,06/ 0,607
61	Dziecko dokłada do znanej mu zabawki dwie brakujące części, np. koła do samochodu.	1 824	94,2	910	49,9	914	50,1	5,89/ 0,459
62	Dziecko wykorzystuje pędzel lub kredę jako przybory do rysowania kresek pionowych i poziomych oraz kształtów kolistych (linie i wzory ukierunkowane).	1 762	91,0	912	51,8	850	48,2	6,17/ 0,119

Uczenie się czytania (przygotowanie do czytania bez znajomości liter) (d1400) – nabywanie umiejętności rozpoznawania symboli, w tym cyfr, piktogramów, znaków

63	Dziecko nazywa kolejno wskazywane przez osobę znane mu przedmioty lub zabawki ustawione przed nim w szeregu.	1 503	82,5	815	54,7	685	45,3	8,74/ <0,001
64	Dziecko nazywa kolejno znane mu przedmioty na obrazkach ułożonych w szeregu.	1 495	77,2	807	54,3	668	45,7	7,99/ <0,001
65	Dziecko współuczestniczy z osobą dorosłą w czytaniu zdania wyrazowo-obrazkowego. Uzupełnia wypowiedź o nazwę obrazka werbalnie lub niewerbalnie, np. „to jest...” (obrazek lali).	1 502	82,5	814	54,7	685	45,3	8,68/ <0,001

Uczenie się pisania (aktywność graficzna) (d1450) – uczenie się podstawowych działań związanych z zapisywaniem symboli lub liter, takich jak trzymanie ołówka, kredy lub pędzla

66	Dziecko po pokazaniu przez osobę sposobu rysowania grubą kredą linii chwytą grubą kredę do rysowania i rysuje nią linie.	1 909	98,8	960	50,3	949	49,7	5,19/ 0,671
67	Dziecko posługuje się pędzlem do golenia i zamalowuje kształt wycięty z papieru.	1 740	89,9	898	51,6	842	48,4	5,06/ 0,156

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
68	Dziecko odtwarza z pomocą osoby proste czynności z użyciem gąbki, kredy, pędzla, grubej kredki świecowej czy pasteli, typu rysowanie kropek, linii.	1 805	93,2	928	51,4	877	48,6	5,01/ 0,192
69	Dziecko spontanicznie kreśli długie linie od siebie i do siebie siedząc na podłodze lub przy stoliku.	1 803	93,1	928	51,5	875	48,5	6,88/ 0,102
70	Dziecko spontanicznie kreśli kreski z góry na dół stojąc przy ścianie.	1 739	89,8	891	51,2	848	48,8	6,70/ 0,110
71	Dziecko naśladuje kreślenie linii pionowych (od siebie i do siebie).	1 815	93,8	935	51,5	880	48,5	3,55/ 0,132
72	Dziecko naśladuje kreślenie linii poziomych (od lewej do prawej strony i odwrotnie).	1 802	93,1	928	51,5	874	48,5	3,61/ 0,128

Rozwiązywanie problemów (d175) – znajdowanie rozwiązania prostego problemu dotyczącego pojedynczej kwestii

73	Dziecko słownie lub przy pomocy gestów prosi o pomoc, np. kiedy nie może samodzielnie otworzyć pudełka, sięgnąć po zabawkę.	1 843	95,2	925	50,2	918	49,8	5,90/ 0,450
74	Dziecko podejmuje kolejne próby czynności typu wkładanie, nakładanie, otwieranie, które kończą się niepowodzeniem.	1 645	85,0	825	50,2	820	49,8	5,55/ 0,399
75	Dziecko wykorzystuje przedmioty w swoim otoczeniu aby osiągnąć cel, np.: - zabawka wpadła pod łóżko, więc dziecko próbuje ją wyciągnąć za pomocą innego przedmiotu lub podejmuje próbę przesunięcia łóżka; - kiedy zabawka jest wysoko, dziecko próbuje wspiąć się na palce, by jej dosięgnąć, a kiedy to nie działa, wspina się na przedmioty, by po nią sięgnąć.	1 803	93,1	909	50,4	894	49,6	6,11/ 0,591
76	Dziecko pijąc z kubka z jednym uchwytem trzyma go jedną ręką. W przypadku trudności/rozlewania pomaga sobie drugą ręką. Trzyma kubek w obu dłoniach.	1 884	97,3	952	50,5	932	49,5	5,87/ 0,569
77	Kiedy osoba podczas jedzenia zabierze dziecku łyżkę, dziecko podejmuje próby typu: domaga się jej oddania, je rękami.	1 606	83,0	794	49,4	812	50,6	5,01/ 0,341

Podejmowanie decyzji (d177) – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru

78	Dziecko wybiera spośród co najmniej 10 przedmiotów zabawki, którymi chce się bawić.	1 904	98,3	961	50,5	943	49,5	4,70/ 0,430
79	Dziecko podejmuje decyzję o zakończeniu zabawy, gdy staje się ona dla niego nudna. Mówi: „nie chcę” lub nieśmiało okazuje to swoim zachowaniem, np. kręci głową, wskazuje na inną zabawkę.	1 878	97,0	952	50,7	926	49,3	4,55/ 0,671

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
80	Dziecko wybiera osoby, z którymi chce się bawić.	1 749	90,3	886	50,7	863	49,3	3,71/ 0,560
81	Spośród dwóch rzeczy dziecko wybiera, co chce założyć.	1 737	89,7	911	52,4	826	47,6	8,34/ <0,001
82	Dziecko wybiera, co chce zjeść. Nakłada sobie jedzenie na talerz.	1 694	97,5	868	51,2	826	48,8	4,47/ 0,101

Źródło: Badania własne.

Otrzymane wyniki w obrębie kolejnego analizowanego obszaru, *Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne*, zawiera tabela nr 27. Obszar ten obejmuje następujące kategorie: *Dostosowywanie się do rutynowych zajęć; Podstawowe kontakty międzyludzkie; Realizowanie poleceń innych osób dotyczących uczestniczenia w podstawowych codziennych czynnościach i obowiązkach; Inicjowanie i kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych oraz Złożone kontakty międzyludzkie.*

Na podstawie analizy częstości występowania poszczególnych umiejętności w tym obszarze aktywności u dzieci w wieku 24–26 miesięcy zrezygnowano z twierdzeń, które odnosiły się do umiejętności wskazywanych najrzadziej (w grupie poniżej 75% dzieci). Odrzucone twierdzenia brzmiały: a) Dziecko określa siebie jako „ja”, używa zaimków „ja”, „ty” (68,7%) (z kategorii *Podstawowe kontakty międzyludzkie*), b) Dziecko podchodzi do osoby, która jest smutna, pociesza ją (67,3%), c) Dziecko odgrywa w zabawie role – udaje mamę, tatę, inną znaną mu osobę (48,7%) (z kategorii *Inicjowanie i kontynuowanie wzajemnych kontaktów*).

Większość umiejętności analizowanych w tym obszarze aktywności charakteryzuje 90% i więcej dzieci. Najniższą częstość występowania (u 75–80% dzieci) przejawiają takie umiejętności, jak: a) okazywanie zakłopotania w obecności nowych osób, b) odczuwanie przez dziecko zakłopotania, gdy wszyscy na nie patrzą i wskazują je palcem, c) podczas zabawy z osobą droczenie się w sytuacji zakazu, przy poleceniu – „nie wolno”, baczne obserwowanie reakcji osoby i kontynuowanie zabawy mimo zakazu. Na podstawie analizy statystycznej częstości występowania poszczególnych umiejętności u dzieci w wieku 24–26 miesięcy z uwzględnieniem płci stwierdza się, że dziewczynki i chłopcy nie różnią się istotnie w tym zakresie.

Tabela 27. Wyniki badanych w obszarze *Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne (24–26 miesięcy)*

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Dostosowywanie się do rutynowych zajęć (d2300) – realizowanie poleceń innych osób dotyczących uczestniczenia w podstawowych codziennych czynnościach i obowiązkach								
83	Dziecko zdaje sobie sprawę z porządku dnia. Przewiduje rutynowe czynności.	1 851	95,6	947	51,2	904	48,8	4,50/ 0,102
84	Dziecko pomaga osobie w rutynowych czynnościach.	1 828	94,4	923	50,5	905	95,5	5,12/ 0,337
85	Dziecko naśladuje elementy zajęć z codziennego planu dnia.	1 828	94,4	934	51,1	894	48,9	3,99/ 0,128
86	Dziecko chce samo wykonywać wiele czynności rutynowych.	1 648	85,1	852	51,7	796	48,3	5,16/ 0,099
Podstawowe kontakty międzyludzkie (d710) – nawiązywanie kontaktów z ludźmi w sposób odpowiedni do sytuacji i akceptowany społecznie, jak np. okazywanie stosownych względów i poważania lub reagowanie na uczucia innych. Obejmuje: okazywanie szacunku, serdeczności, uznania i tolerancji w kontaktach; reagowanie na krytykę i sygnały społeczne we wzajemnych kontaktach, zachowanie odpowiedniego kontaktu fizycznego we wzajemnych relacjach								
87	Dziecko podejmuje zabawy relacyjne typu: razem, przeciw, np.: turlanie się, mocowanie się.	1 750	90,4	889	50,8	861	49,2	5,09/ 0,349
88	Dziecko dostrzega inne dzieci, obserwuje je, różnicuje dzieci od dorosłych, bawi się obok nich (zabawa równoległa).	1 908	98,6	969	50,8	939	49,2	4,99/ 0,522
89	Dziecko bawi się samodzielnie przez pewien czas.	1 916	99,0	968	50,5	948	49,5	6,17/ 0,209
90	Dziecko w obecności nowych osób okazuje zakłopotanie.	1 537	79,4	777	50,6	760	49,4	7,22/ 0,409
91	Dziecko może być nieśmiałe w sytuacjach, które wcześniej były dla niego obojętne.	1 603	82,8	804	50,2	799	49,8	7,11/ 0,222
92	Dziecko czuje zakłopotanie, kiedy wszyscy na nie patrzą i wskazują je palcem.	1 517	78,4	760	50,1	757	49,9	4,78/ 0,302
93	Dziecko odnajduje swoje zabawki i inne rzeczy. Komunikuje, że to są jego rzeczy.	1 859	96,0	936	50,3	923	49,7	4,76/ 0,378
Inicjowanie i kontynuowanie wzajemnych kontaktów (d71040; d71041) – inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych; Rozpoczynanie obustronnych kontaktów społecznych i stosowne reagowanie w trakcie kontaktów społecznych z innymi; Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych: kontrolowanie postępowania w celu utrzymania kontaktów społecznych								
94	Dziecko używa gestów i wokalizacji w celu przyciągnięcia uwagi, wyrażania żądań, pokazywania przedmiotów w otoczeniu; pojawia się wyciąganie przedmiotu w kierunku opiekuna lub przynoszenie przedmiotu do opiekuna jako próba dzielenia zainteresowania, budowania wspólnego pola uwagi, zainicjowania wspólnej aktywności.	1 827	94,4	918	50,2	909	49,8	5,55/ 0,445

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
95	Dziecko rozpoznaje siebie i innych w lustrze, odwraca się do osób, których odbicie widzi w lustrze.	1 887	97,5	959	50,8	928	49,2	4,33/ 0,451
96	Dziecko aktywnie obserwuje zachowanie osób w otoczeniu w trakcie rutynowych czynności. Włącza się w ich aktywność, podejmuje współdziałanie, samo zaczyna czynność, którą wcześniej obserwowało.	1 815	93,8	912	50,2	903	49,8	3,09/ 0,452
97	Dziecko szuka zabawy z innymi osobami, zaczepia je, bawi się w udawanie (początek zabawy tematycznej).	1 613	83,3	813	50,4	800	49,6	4,32/ 0,378
98	Dziecko pomaga osobom w codziennych rutynowych czynnościach, np. przy nakrywaniu do stołu, sprzątanii.	1 757	90,8	907	51,6	850	48,4	3,78/ 0,199
99	Dziecko pomaga osobie odłożyć na miejsce swoje rzeczy (zabawki, ubranie).	1 869	96,5	949	50,8	920	49,2	4,12/ 0,521
100	Dziecko naśladuje inne dzieci – chce bawić się w to samo co one (zabawy konstrukcyjne, początki zabawy tematycznej).	1 802	93,1	908	50,4	894	49,6	5,06/ 0,337
101	Kiedy dziecko w trakcie zabawy z osobą słyszy „nie wolno” bacznie obserwuje jej reakcję i mimo zakazu podejmuje z uśmiechem próby kontynuowania zabawy. Sprawdza reakcje osoby.	1 449	75,1	709	49,9	740	51,1	3,56/ 0,122
102	Dziecko potrafi zaczekać na zabawkę 15–20 sekund.	1 661	85,8	844	50,8	817	49,2	5,01/ 0,502

Złożone kontakty międzyludzkie (d720) – utrzymywanie i kontrolowanie wzajemnych kontaktów z innymi ludźmi w sposób odpowiedni do danej sytuacji i akceptowany społecznie, np. kontrolowanie emocji i odruchów, kontrolowanie werbalnej i fizycznej agresji, działanie niezależne od relacji społecznych, działanie zgodnie z zasadami i zwyczajami społecznymi

103	Dziecko obserwuje inne dzieci w sali lub na placu zabaw, przemieszcza się do nich, zaczepia je – wskazuje na zabawki, mówi do nich.	1 697	87,7	859	50,6	838	49,4	4,22/ 0,340
104	Dziecko sporadycznie podaje zabawki innym dzieciom (oferuje je innym).	1 719	88,9	881	51,3	838	48,7	5,06/ 0,188
105	Dziecko naśladuje inne dzieci – chce bawić się w to samo co one, dąży do kontaktu z nimi.	1 692	87,4	850	50,2	842	49,8	6,07/ 0,662

Źródło: Badania własne.

Wyniki badanych dotyczące obszaru *Porozumiewanie się* zawiera tabela nr 28. Analizę przeprowadzono w następujących kategoriach: *Reagowanie na ludzki głos; Rozumienie prostych komunikatów ludzkich; Mówienie; Rozmowa*. Na podstawie dokonanej analizy zrezygnowano z twierdzeń, które odnosiły się do umiejętności z tego obszaru aktywności stosunkowo rzadko (u poniżej 75% badanych) występujących u dzieci w wieku 24–26 miesięcy. Do twierdzeń tych należą: a) Dziecko różnicuje w głosie smutek, zadowolenie.

Pociesza innych (73,5%) (z kategorii *Reagowanie na głos ludzki*), b) Dziecko spontanicznie używa i wypowiada w sposób zrozumiały około 50 słów, oznaczających obiekty i osoby z najbliższego otoczenia (52,6%), c) Dziecko używa rzeczowników (określa miejsca, rzeczy, osoby), czasowników (określa znane mu rutynowe czynności), przymiotników (duży, mały, brudne, czyste), przysłówków (dużo, mało) (59,2%), d) Dziecko używa w wypowiedzi zaimków „ja”, „ty”, „ono” (56,0%), e) Dziecko kończy zdania i rymy w znanych mu wierszykach, zabawach paluszkowych (56,1%), e) Dziecko wydaje polecenia innym dzieciom lub znanym osobom (np. mama, tata opiekun): „ty chodź, ty daj” itp. (57,5%) (z kategorii *Mówienie*), f) Dziecko prowadzi dialog z innymi dziećmi (60,4%), g) Dziecko wydaje innym polecenia (50,5%) (z kategorii *Rozmowa*).

Prawie wszystkie umiejętności z kategorii *Reagowanie na ludzki głos* oraz *Rozumienie prostych komunikatów* ustnych występują u 90% i więcej dzieci. Z kolei umiejętności związane z mówieniem i rozmową cechują dzieci w znacznie mniejszej liczebności, bo tylko około 75% z nich. Częstości występowania poszczególnych umiejętności składających się na obszar *Porozumiewania się* przeanalizowano z uwzględnieniem płci. Stwierdzono istotne statystycznie różnice między chłopcami i dziewczynkami. U istotnie większej liczebności dziewczynek niż chłopców zaznaczają się następujące umiejętności: a) rozumienie pojęcia duży/mały, prawidłowe wskazywanie obiektów według kryterium wielkości, b) mówienie o sobie „ja”, wskazywanie na siebie, c) bawienie się słowami, powtarzanie ostatniego usłyszanego słowa w odpowiedzi na pytanie, np. na „chcesz piłkę?” dziecko odpowiada „piłkę”, d) zadawanie pytania: „a to?”, „co to?”.

Tabela 28. Wyniki badanych w obszarze *Porozumiewanie się* (24–26 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Reagowanie na ludzki głos (d3100) – reagowanie na ludzki głos w najprostszym sposobie, odzwierciedlony zmianą tempa oddychania lub przez nieznaczne albo wyraźne ruchy ciała								
106	Dziecko słucha tego, co mówią osoby w jego otoczeniu.	1 860	96,1	942	50,6	918	49,4	5,01/ 0,661
107	Dziecko reaguje na własne imię, kieruje spojrzenie w stronę osoby przywołującej je, odwraca się w jej kierunku.	1 929	99,6	974	50,5	955	49,5	4,22/ 0,502
108	Dziecko identyfikuje imiona osób mu znanych wypowiedziane w jego obecności.	1 882	97,2	956	50,8	926	49,2	4,98/ 0,390

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
109	Dziecko reaguje na polecenia i pytania: – „chodź!” – idzie w kierunku osoby mówiącej lub wycofuje się i ucieka; – „daj!” – wyciąga rękę lub chowa za siebie trzymany przedmiot; – „gdzie?” – wskazuje palcem kierunek, patrzy w kierunku znaczącym.	1 923	99,3	971	50,5	952	49,5	4,01/ 0,239

Rozumienie prostych komunikatów ustnych (d3101) – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa) takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”)

110	Dziecko przychodzi na zawołanie.	1 924	99,4	970	50,4	954	49,6	3,99/ 0,448
111	Dziecko reaguje na słowo „uważaj!”. Zatrzymuje się, bada otoczenie.	1 894	97,8	960	50,7	934	49,3	4,01/ 0,444
112	Dziecko reaguje na polecenie „popatrz tam”. Patrzy na przedmioty wskazane przez osobę.	1 925	99,4	971	50,4	954	49,6	5,55/ 0,309
113	Dziecko rozumie i właściwie reaguje na trzy prośby dotyczące tego samego przedmiotu, np. weź lałę, połóż lałę, daj lałę/ auto/ misia.	1 921	99,2	973	50,7	948	49,3	4,33/ 0,328
114	Dziecko wykonuje polecenia typu: „umyj ręce”, „zjedz kaszkę”, „wypij sok”.	1 922	99,3	968	50,4	954	49,6	5,02/ 0,452
115	Dziecko rozumie i adekwatnie reaguje na pytania: „gdzie jest...?”, „co robi...?”, „jak robi...?”.	1 857	95,9	945	50,9	912	49,1	4,44/ 0,388
116	Dziecko wskazuje na zabawce nazywane przez osobę główne części ciała: głowę, rękę, nogę, brzuch.	1 911	98,7	966	50,5	945	49,5	5,09/ 0,531
117	Dziecko rozpoznaje i wskazuje na obrazkach zwierzęta i przedmioty stosowane podczas codziennych zabaw.	1 909	98,6	966	50,6	943	49,4	5,67/ 0,470
118	Dziecko adekwatnie reaguje na zakaz „nie”, „nie wolno”.	1 819	94,0	922	50,7	897	49,3	4,89/ 0,467
119	Dziecko rozumie słowa moje/twoje.	1 826	94,3	921	50,4	905	49,6	5,16/ 0,238
120	Dziecko rozumie pojęcie duży/mały. Prawidłowo wskazuje objekty według kryterium wielkości.	1 637	84,6	858	52,4	779	47,6	6,09/ <0,001

**Mówienie (d330) – wypowiadanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu
Rozmowa (d350) – rozpoczynanie, kontynuowanie i kończenie wymiany myśli i poglądów
za pomocą języka mówionego**

121	Dziecko mówi o sobie „ja”, wskazuje na siebie.	1 476	76,2	778	52,7	698	47,3	6,77/ <0,001
122	Dziecko bawi się słowami. Powtarza słowa, krótkie zdania. Tworzy nowe słowa.	1 467	75,7	768	52,3	699	47,7	7,14/ <0,001
123	Dziecko spontanicznie łączy 2–3 słowa w wypowiedzi typu „mama daj”.	1 454	75,1	786	54,1	668	45,9	5,99/ 0,107
124	Dziecko prowokuje osobę do nazywania, opowiadania, wskazuje na objekty. Dziecko zadaje pytania „a to?”, „co to?”.	1 479	76,4	780	52,7	699	47,3	8,61/ <0,001

Źródło: Badania własne.

Kolejny analizowany obszar to *Aktywność ruchowa – poruszanie się*. Użyte wyniki omówiono w następujących kategoriach: *Zmienianie podstawowej pozycji ciała; Utrzymywanie pozycji siedzącej, stojącej, kucznej, klęczącej; Inne sposoby poruszania się; Chodzenie na małe odległości; Poruszanie się w różnych miejscach*. Zaprezentowane są one w tabeli nr 29. Podobnie jak w odniesieniu do poprzednich obszarów aktywności, przeprowadzono analizę przypisywanej częstości występowania poszczególnych umiejętności u dzieci w wieku 24–26 miesięcy. Zrezygnowano z jednego twierdzenia, które odnosiło się do umiejętności zaznaczających się w grupie poniżej 75% badanych. Twierdzenie to brzmiało następująco: Dziecko klęczy na jednej nodze bez podparcia co najmniej 10 sekund (68,4%) (z kategorii *Utrzymywanie pozycji siedzącej, stojącej, kucznej, klęczącej*).

Wszystkie za wyjątkiem dwóch umiejętności charakteryzują 90% i więcej dzieci w wieku 24–26 miesięcy. Stwierdzono ponadto, że częstość ich występowania nie różni się istotnie statystycznie ze względu na płeć.

Tabela 29. Wyniki badanych w obszarze *Aktywność ruchowa – poruszanie się* (24–26 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Zmienianie podstawowej pozycji ciała (d410) – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne, jak np. gdy turla się z jednej strony na drugą, siada się, wstaje z krzesła, aby usiąść na podłodze lub położyć się na dywanie lub zmienia pozycję ciała na siedzącą, stojącą, klęczącą albo kuczną i z powrotem								
125	Dziecko bawiąc się z innymi zmienia pozycje adekwatnie do sytuacji.	1911	98,7	965	50,5	946	49,5	5,67/ 0,440
126	Dziecko płynnie przechodzi z pozycji stojącej do kucania, siadania, leżenia i odwrotnie.	1915	98,9	969	50,6	946	49,4	6,03/ 0,448
127	Dziecko płynnie przechodzi z pozycji stojącej do raczkowania i odwrotnie.	1919	99,1	974	50,8	945	49,2	4,99/ 0,348
128	Dziecko stojąc schyla się, kuca, wykorzystuje przybory (podesty), aby sięgnąć po zabawkę.	1918	99,1	968	50,5	950	49,5	5,55/ 0,405
129	Dziecko siada na krzeselku, pufie, poduszce oraz wstaje z nich samodzielnie.	1926	99,5	976	50,7	950	49,3	6,66/ 0,289
130	Dziecko przesiada się z poduszki na poduszkę, z jednego krzeselka na drugie.	1921	99,2	972	50,6	949	49,4	4,57/ 0,471
Utrzymywanie pozycji siedzącej, stojącej, kucznej, klęczącej (d415) – pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała, tak jak np. siedzenie lub stanie podczas zabaw przy stoliku. Obejmuje: utrzymywanie pozycji leżącej, kucznej, klęczącej, siedzącej i stojącej								
131	Dziecko utrzymuje równowagę kucając, czyli w przysiadzie na zgiętych nogach.	1892	97,7	961	50,8	931	49,2	3,78/ 0,345

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
132	Dziecko siada i utrzymuje pozycję siedzącą.	1 933	99,8	976	50,5	957	49,5	4,23/ 0,346
133	Dziecko utrzymuje równowagę siedząc na krzeselku.	1 928	99,6	975	50,6	953	49,4	4,13/ 0,338
134	Dziecko utrzymuje pozycję kłęzną obunóż i na jednej nodze.	1 654	85,4	841	50,8	813	49,2	5,05/ 0,503
135	Dziecko potrafi utrzymać pozycję i ciężar ciała w pozycji kłku bez podpierania się.	1 748	90,3	892	51,0	856	49,0	4,16/ 0,199
136	Dziecko siedząc na krzeselku przy stoliku wykonuje zadania wymagające sięgania i schylania się po przedmiot.	1 907	98,5	970	50,9	937	49,1	5,57/ 0,367
137	Dziecko próbuje stanąć na jednej nodze, utrzymuje równowagę przez 1–2 sekund.	1 666	86,1	857	51,4	809	48,6	3,33/ 0,201
138	Dziecko stojąc samodzielnie, popchnięte lekko przez osobę w bok, do tyłu lub do przodu, stara się utrzymać równowagę, nie upada.	1 838	94,9	930	50,6	908	49,4	4,15/ 0,506
139	Dziecko utrzymuje równowagę, kiedy kopie umieszczoną przed nim dużą piłkę.	1 903	98,3	963	50,6	940	49,4	5,01/ 0,444

Inne sposoby poruszania się (d455) – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia, jak np. wspinanie się po zabawkę, bieganie po sali, podskakiwanie, skakanie. Obejmuje: czołganie się, wspinanie się, bieganie, skakanie, pływanie, kołysanie się, turlanie

140	Dziecko zeskakuje z podwyższenia – jednego schodka.	1 787	92,3	905	50,6	882	49,4	3,55/ 0,406
141	Dziecko podskakuje obunóż co najmniej trzy razy.	1 756	90,7	902	51,4	854	48,6	3,02/ 0,145
142	Dziecko wspina się na krzesło i z niego schodzi.	1 917	99,0	968	50,5	949	49,5	4,55/ 0,349
143	Dziecko wspina się na rowerek trójkołowy lub rowerek biegowy. Siada na niego i odpycha się nogami, porusza się na nim do przodu i do tyłu np. po domu, sali, na placu zabaw.	1 838	94,9	925	50,3	913	49,7	5,67/ 0,420
144	Dziecko zależnie od sytuacji i zabawy stosuje różne formy przemieszczania się: czołganie, wspinanie, raczkowanie, pełzanie.	1 925	99,4	972	50,3	953	49,7	6,07/ 0,238
145	Dziecko wspina się na drabinki/zjeżdżalnię na placu zabaw.	1 914	98,9	961	50,2	953	49,8	3,45/ 0,701
146	Dziecko wspina się na niskie obiekty na placu zabaw (np. na ławkę) lub w domu (np. na tapczan).	1 933	99,8	977	50,5	956	49,5	4,55/ 0,349
147	Dziecko samodzielnie wchodzi po schodach krokiem odstawno-dostawnym trzymając się poręczy.	1 870	96,6	950	50,8	920	49,2	5,02/ 0,335
148	Dziecko samodzielnie schodzi po schodach krokiem odstawno-dostawnym trzymając się poręczy.	1 803	93,1	910	50,5	893	49,5	5,07/ 0,409

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
149	Dziecko potrafi biegać. Przebiega odległość 2–3 metrów. Biega na całych stopach.	1914	98,9	968	50,6	946	49,4	5,66/ 0,405

Chodzenie na małe odległości (d4500) – chodzenie na odległość poniżej 1 km, jak np. podczas chodzenia po pokoju lub wzdłuż korytarzy, w obrębie budynku albo na krótkie dystanse na zewnątrz

150	Dziecko sprawnie chodzi krokiem naprzemiennym.	1925	99,4	971	50,4	954	49,6	4,99/ 0,349
151	Dziecko chodząc samodzielnie przenosi przedmioty.	1929	99,6	973	50,4	956	49,6	4,98/ 0,349
152	Dziecko chodząc samodzielnie ciągnie za sobą zabawki, pcha wózek.	1929	99,6	973	50,4	956	49,6	4,98/ 0,349
153	Dziecko chodzi po nierównym podłożu.	1927	99,5	971	50,4	956	49,6	4,99/ 0,349
154	Dziecko chodząc omija dziury i przeszkody.	1876	96,9	955	50,9	921	49,1	5,01/ 0,405

Poruszanie się w różnych miejscach (d460) – chodzenie i poruszanie się w różnych miejscach i sytuacjach, jak np. chodzenie pomiędzy pokojami w domu, w obrębie budynku lub po ulicy w mieście. Obejmuje: poruszanie się wewnątrz domu, czołganie się lub wspinanie w obrębie domu, chodzenie lub poruszanie się wewnątrz budynków innych niż dom oraz na zewnątrz domu i innych budynków

155	Dziecko porusza się po mieszkaniu, salach w żłobku.	1932	99,8	975	50,5	957	49,5	4,89/ 0,399
156	Dziecko otwiera i zamyka drzwi.	1786	92,3	905	50,7	881	49,3	4,55/ 0,402
157	Dziecko porusza się po całym placu zabaw.	1928	99,6	972	50,4	956	49,6	5,07/ 0,346

Źródło: Badania własne.

Rezultaty otrzymane w obszarze *Przenoszenie, poruszanie i manipulowanie* przedstawia tabela nr 30. Przeanalizowano je w następujących kategoriach: *Chwywanie – precyzyjne używanie ręki; Manipulowanie – precyzyjne używanie ręki; Używanie rąk i ramion*. Poszczególne twierdzenia wskazujące na umiejętności występujące w tym obszarze u dzieci w wieku 24–26 miesięcy przeanalizowano pod kątem przypisywanej im częstości. Na tej podstawie zrezygnowano z twierdzeń odnoszących się do umiejętności wskazywanych najrzadziej (w tym u poniżej 75% dzieci). Do tych twierdzeń należą: a) Dziecko chwyta nożyczki (65,7%) (z kategorii *Chwywanie – precyzyjne używanie ręki*), b) Dziecko odkręca nakrętkę tubki od pasty do zębów (73,0%), c) Dziecko odkręca duże pojemniki (72,7%), c) Dziecko potrafi nawlec duże korale na sznurówkę (co najmniej trzy elementy) (72,3%), d) Dziecko podejmuje próby zapinania dużych guzików na leżących przed nim zabawkach manipulacyjnych

(71,2%), e) Dziecko przekłada sznurówkę przez otwór w zabawce – bucie (67,7%), f) Dziecko odpina duże guziki (52,2%), (z kategorii *Manipulowanie – precyzyjne używanie ręki*), g) Dziecko wykonuje krótkie cięcia papieru małymi nożyczkami bez otworów (45,7%) (z kategorii *Używanie rąk i ramion*).

Zdecydowana większość umiejętności tworzących obszar aktywności: *Przenoszenie, poruszanie i manipulowanie przedmiotami* zaznacza się u 90% i więcej dzieci w wieku 24–26 miesięcy. Analiza statystyczna w zakresie częstości występowania poszczególnych umiejętności z uwzględnieniem płci nie wykazała istotnych różnic między dziewczynkami i chłopcami.

Tabela 30. Wyniki badanych w obszarze *Przenoszenie, poruszanie i manipulowanie przedmiotami* (24–26 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Chwywanie – precyzyjne używanie ręki (d4401) – używanie jednej lub obu rąk, aby coś uchwycić i przytrzymać, tak jak np. chwyta się narzędzie lub kłamkę drzwi								
158	Dziecko chwyta przedmioty lekkie i ciężkie, np. pusty kubek, pełny kubek.	1 930	99,7	975	50,5	955	49,5	5,55/ 0,607
159	Dziecko przyciąga zabawkę przytrzymywaną przez osobę dorosłą	1 866	96,4	940	50,4	926	49,6	4,78/ 0,388
Manipulowanie – precyzyjne używanie ręki (d4402) – używanie palców i ręki do kontrolowania, sterowania lub poruszania czymś, np. gdy posługujemy się monetami albo innymi małymi przedmiotami, takimi jak np. nożyczki, sznurowadła, ołówki, pałeczki, noże i widelce								
160	Dziecko potrafi uruchomić zabawki, które wymagają użycia siły i koordynacji (np. nakręcania przy pomocy korbki, wciskania).	1 817	93,7	918	50,5	899	49,5	5,11/ 0,458
161	Dziecko podejmuje próby wyciskania z tuby pasty do zębów/farby.	1 787	92,3	904	50,6	883	49,4	5,66/ 0,348
162	Dziecko potrafi posługiwać się rękami w takich czynnościach jak np. przedzieranie gazety, odpinanie suwaka, rozciąganie taśmy.	1 665	86,0	851	51,1	814	48,9	3,80/ 0,145
163	Dziecko przekłada sznurówkę przez kartonik z dużymi otworami.	1 669	86,2	858	51,4	811	48,6	2,89/ 0,120
164	Dziecko przykleja obrazek do kartki za pomocą kleju.	1 842	95,1	939	51,0	903	49,0	3,04/ 0,202
165	Dziecko bawi się ciastem, modeliną – kruszy, wałkuje, lepi.	1 868	96,5	948	50,7	920	49,3	4,22/ 0,401
166	Dziecko siłuje się z twardym ciastem, plasteliną: uciska, ugniata, rozrywa.	1 855	95,8	937	50,5	918	49,5	5,02/ 0,499
167	Dziecko manipuluje dużymi puzzlami, próbuje złożyć w całość obrazek z trzech elementów.	1 748	90,3	893	51,1	855	48,9	2,89/ 0,127

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Używanie rąk i ramion (d445) – sięganie, przyciąganie, popychanie, obracanie, rzucanie, łapanie. Podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałkę u drzwi lub gdy rzuca się lub łapie jakiś przedmiot								
168	Dziecko sprawnie wykonuje zadania wymagające współpracy rąk i zręczności, np. odkręcanie nakrętki, wyciskanie pasty, mieszanie jedzenia, nawleknięcie dużych korali na sznurek.	1 650	85,2	842	51,0	808	49,0	3,09/ 0,167
169	Dziecko bawi się wykorzystując poznane wcześniej aktywności – ciągnięcie, pchanie, mocowanie się, przyciąganie, rzucanie.	1 917	99,0	969	50,5	948	49,5	3,80/ 0,507
170	Dziecko potrafi wrzucić pięć dużych korali/krażków do kubeczka.	1 883	97,3	951	50,5	932	49,5	3,99/ 0,444
171	Dziecko wysuwa i wsuwa szuflady.	1 925	99,4	973	50,5	952	49,5	4,17/ 0,378
172	Dziecko otwiera i zamyka szafki.	1 929	99,6	975	50,5	954	49,5	4,51/ 0,401
173	Dziecko pcha wózek, krzeselko.	1 933	99,8	976	50,5	957	49,5	4,67/ 0,412
174	Dziecko próbuje wyciągnąć np. pranie z pralki, mokry ręcznik z miski.	1 853	95,7	937	50,6	916	49,4	3,66/ 0,501
175	Dziecko miesza dużą pałką lub łyżką w garnku.	1 911	98,7	968	50,7	943	49,3	5,06/ 0,489
176	Dziecko nabija pokarm na widelec.	1 862	96,2	942	50,6	920	49,4	3,70/ 0,607
177	Dziecko obraca w dłoni małe zabawki i inne przedmioty.	1 906	98,5	964	50,6	942	49,4	3,70/ 0,607
178	Dziecko manipuluje obrazkiem – odwraca go, aby zobaczyć, co znajduje się na odwrotnej stronie.	1 918	99,1	969	50,5	949	49,5	5,55/ 0,477
179	Dziecko łapie dużą, kolorową, plażową piłkę, którą osoba rzuca do niego z odległości 1 m.	1 587	82,0	815	51,4	772	48,6	3,12/ 0,145
180	Dziecko wrzuca piłkę do kosza z bliskiej odległości.	1 772	91,5	894	50,5	878	49,5	5,06/ 0,437
181	Dziecko w trakcie zabawy rzuca oburącz dużą piłkę na odległość 0,5 m.	1 882	97,2	951	50,5	931	49,5	5,11/ 0,466

Źródło: Badania własne.

Ostatnim z analizowanych obszarów jest *Dbanie o siebie*. W jego obrębie omawiano wyniki w następujących kategoriach: *Picie; Jedzenie; Ubieranie się; Mycie; Pielęgnowanie poszczególnych części ciała; Korzystanie z toalety*; a także *Troska o własne zdrowie*. Uzyskane od badanych rezultaty prezentuje tabela nr 31.

Analiza przypisywanej częstości występowania poszczególnych umiejętności w tym obszarze u dzieci w wieku 24–26 miesięcy dostarczyła argumentów do zrezygnowania z twierdzeń dotyczących umiejętności zaznaczających się jedynie u poniżej 75% badanych. Do tych twierdzeń należą: a) Dziecko podejmuje próby zakładania bluzki przez głowę (65,3%) (z kategorii *Ubieranie się*), b) Dziecko sygnalizuje potrzebę fizjologiczną za pomocą słowa, gestu lub sygnału odpowiednio wcześniej, np. idzie do nocnika, rozbiera się lub kieruje się do łazienki, wskazuje na toaletę (43,5%) (z kategorii *Korzystanie z toalety*), c) Dziecko buntuje się przy wykonywaniu poleceń (71,6%) (z kategorii *Troska o własne zdrowie*).

Zdecydowana większość umiejętności składających się na obszar aktywności: *Dbanie o siebie* występuje u 90% i więcej dzieci w wieku 24–26 miesięcy. W grupie 75–80% z nich zaznaczają się tylko dwie umiejętności, odnoszące się do próby wypluwania wody/pasty podczas mycia zębów oraz siadania na nocnik podczas korzystania z toalety. Analiza statystyczna częstości występowania poszczególnych umiejętności z uwzględnieniem płci wykazała istotne statystycznie różnice. Zdecydowanie więcej dziewczynek niż chłopców cechuje się w tym wieku następującymi umiejętnościami: a) opuszczanie spódniczki do kolan podczas ubierania się, b) zdejmowanie skarpetek/butów podczas ubierania się, c) zdejmowanie rozpiętej kurtki, d) zakładanie czapki, e) wypluwanie pasty/wody podczas mycia zębów, f) pokazywanie osobie, że jest brudne, g) siadanie na nocnik, h) załatwianie się na nocniku lub sedesie w ciągu dnia.

Tabela 31. Wyniki badanych w obszarze *Dbanie o siebie* (24–26 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Picie (d560) – sygnalizowanie potrzeby picia i chwytanie naczynia z płynem, podnoszenie go do ust i wypijanie płynu w kulturowo akceptowany sposób								
182	Dziecko pije samodzielnie z otwartego kubka bez uchwytów, trzyma kubek oburącz lub jedną ręką (kubek wypełniony jest w 1/2 objętości).	1 824	94,2	924	50,7	900	49,3	5,14/ 0,478
183	Dziecko pije z otwartego kubka z jednym lub dwoma uchwytami (uszami), chwytą go jedną ręką, pije z niego nie rozlewając.	1 735	89,6	892	51,4	843	48,6	2,78/ 0,160
184	Dziecko podejmuje próby picia przez słomkę.	1 888	97,5	952	50,4	936	49,6	4,67/ 0,333
185	Dziecko podejmuje próby nalewania sobie wody, soku do kubka. Czasami je rozlewa.	1 627	84,0	837	51,4	790	48,6	3,77/ 0,155

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	

Jedzenie (d450) – sygnalizowanie potrzeby i podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjadanie w kulturowo akceptowany sposób

186	Dziecko samodzielnie je łyżką musy, nie przechyla łyżki/łyżeczki – nie rozlewa.	1 759	90,9	899	51,1	860	48,9	3,60/ 0,147
187	Dziecko nabiera łyżką pokarm z talerza, prowadzi ją do buzi, powtarza sekwencję czynności.	1 928	99,6	973	50,5	955	49,5	5,12/ 0,555
188	Dziecko rozpakowuje sobie ciastko zawinięte w papier.	1 676	86,6	850	50,7	826	49,3	4,78/ 0,387
189	Dziecko samodzielnie zjada pokarmy trzymane w ręce: ciastko, małą kanapkę, biszkopt.	1 936	100	977	50,5	959	49,5	3,67/ 0,404
190	Kiedy dziecko skończy jeść, sygnalizuje koniec (odsuwa talerz, odchodzi) lub prosi o dokładkę.	1 914	98,9	969	50,6	945	49,4	6,01/ 0,567

Ubieranie się (d540) – podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem i zdejmowaniem ubrań i obuwia

191	Dziecko opuszcza spodneni/ spódniczkę/ rajstopy do kolan.	1 685	87,0	889	52,8	796	47,2	8,02/ <0,001
192	Dziecko zdejmuje skarpetki/buty.	1 852	95,7	950	51,3	902	48,7	3,88/ 0,111
193	Dziecko zdejmuje rozpiętą przez osobę kurtkę.	1 694	87,5	898	53,00	796	47,00	9,12/ <0,001
194	Dziecko odpina rzepy, rozwiązuje sznurówki przy butach.	1 778	91,8	921	51,8	857	48,2	5,02/ 0,221
195	Dziecko podejmuje próby zakładania buta na nogę – zakłada but na przód stopy.	1 825	94,3	943	51,7	882	48,3	4,99/ 0,199
196	Dziecko współdziała z osobą: przy zakładaniu spodni – wsuwa nogę w nogawkę, przy zakładaniu bluzki – wsuwa rękę w rękaw.	1 907	98,5	969	50,8	938	49,2	4,44/ 0,385
197	Dziecko zakłada czapkę.	1 667	86,1	878	52,7	789	47,3	8,12/ <0,001

Mycie (d510) – mycie pojedynczych części ciała. Stosowanie wody, mydła na części ciała takie jak np. ręce, twarz, brzuch

198	Dziecko próbuje myć i wycierać ręce: – pociera dłonie pod strumieniem wody; – sięga po ręcznik; – wyciera ręce.	1 922	99,3	971	50,5	951	49,5	5,02/ 0,461
199	Dziecko myje buzię i wyciera ją: – myje buzię rączkami; – sięga po ręcznik; – wyciera buzię ręcznikiem (wykonuje krótkie ruchy).	1 849	95,5	944	51,1	905	48,9	3,55/ 0,176

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
200	Dziecko pomaga osobie przy myciu zębów szczoteczką – gdy dorosły przytrzyma szczoteczkę w dłoni dziecka, dziecko wkłada ją do buzi, porusza szczoteczką do przodu i tyłu oraz na boki.	1 807	93,3	924	51,1	883	48,9	3,51/ 0,139
201	Dziecko współdziała podczas kąpieli lub zabawy: – wykonuje ruchy okrężne rączkami na brzuchu, podejmuje próby używania mydła, choć często wypada mu ono z rąk; – wciera szampon we włosy.	1 859	96,0	942	50,7	917	49,3	3,50/ 0,555
202	Dziecko próbuje wypłukać wodę/pastę podczas mycia zębów.	1 510	78,0	793	52,5	717	47,5	7,12/ <0,001

**Pielęgnowanie poszczególnych części ciała (d520) – dbanie o części ciała takie jak np. skóra, twarz, nos, które wymagają więcej troski niż mycie
Korzystanie z toalety (d530) – sygnalizowanie potrzeb fizjologicznych**

203	Dziecko pokazuje osobie, że jest brudne. Podejmuje próby czyszczenia, np.: – pokazuje brudny nos, a następnie go pociera; – pokazuje plamę na bluzce, a następnie ją wyciera.	1 678	86,7	878	52,3	800	47,7	6,99/ <0,001
204	Dziecko współdziała z osobą podczas czynności higienicznych: mycia zębów, wycierania nosa chusteczką, czesania, kąpieli.	1 910	98,7	970	50,8	940	49,2	3,13/ 0,460
205	Dziecko przejmuje inicjatywę od osoby podczas rutynowych czynności. Chce samodzielnie odkręcać wodę, przelewać, wycierać ręce itp.	1 800	93,0	919	51,0	882	49,0	4,02/ 0,133
206	Dziecko czesze się, podnosi szczotkę do góry i próbuje uczesać włosy podczas rutynowych czynności.	1 677	86,6	865	51,6	812	48,4	4,15/ 0,140
207	Dziecko siada na nocnik. Posadzone przez osobę na odpowiednio przystosowanej desce sedesowej siedzi przez krótki okres (3–5 minut), często wstaje.	1 540	79,5	803	52,1	737	47,9	5,77/ <0,001

Troska o własne zdrowie (d570) – sygnalizowanie potrzeby lub zapewnienie sobie dobrych warunków bytowych, zdrowia oraz fizycznego i psychicznego dobrostanu

208	Dziecko komunikuje „nie”, „nie chcę”, kiedy jest zmęczone.	1 801	93,0	925	51,4	876	48,6	3,12/ 0,478
209	Dziecko sygnalizuje osobie, że je coś boli, podchodzi do osoby i pokazuje, gdzie boli.	1 791	92,5	915	51,1	876	48,9	3,17/ 0,499
210	Dziecko zaczyna ostrożnie używać przedmiotów kruchych, łatwo ulegających rozbiciu.	1 550	80,1	792	51,1	758	48,9	5,33/ 0,222
211	Dziecko pilnuje swoich zabawek. Domaga się swojej własności, sygnalizuje „moje”.	1 843	95,2	926	50,2	917	49,8	6,01/ 0,677
212	Dziecko używa przyborów (np. poręczy), by utrzymać równowagę.	1 887	97,6	948	50,2	939	49,8	5,16/ 0,505
213	Dziecko jest ostrożne przy wchodzeniu na zjeżdżalnię i podczas zjeżdżania z niej.	1 810	93,5	933	51,5	877	48,5	4,11/ 0,214

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
214	Dziecko reaguje na słowa „nie wolno”.	1 865	96,3	948	50,8	917	49,2	5,01/ 0,378
215	Dziecko przespia w ciągu dnia 2–5 godzin.	1 657	85,6	826	49,8	831	50,2	5,99/ 0,459

Źródło: Badania własne.

2.2.6. KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 30–32 MIESIĘCY

Kolejnym analizowanym narzędziem był Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 30–32 miesięcy. Grupę badanych stanowiło 1 878 dzieci, w tym 940 dziewczynek (50,1%) i 938 chłopców (49,9%). Przeważały dzieci z miasta: było ich 1 366 (72,7%), a tych ze wsi: 512 (27,3%).

Analizie poddano twierdzenia składające się na poszczególne obszary aktywności dziecka. Pierwszy omawiany obszar to *Uczenie się i stosowanie wiedzy*, który obejmuje następujące kategorie: *Celowe posługiwanie się zmysłami (patrzenie, słuchanie, dotykane)*; *Uczenie się poprzez działanie (zabawę) z przedmiotami*; *Przyswajanie pojedynczych słów lub symboli posiadających znaczenie*; *Uczenie się – skupienie uwagi*; *Uczenie się czytania*; *Uczenie się pisanie*; *Powtarzanie – naśladowanie*; *Nabywanie prostych i złożonych umiejętności*; *Rozwiązywanie problemów oraz Podejmowanie decyzji*. Wyniki badanych prezentuje tabela nr 32. Przeanalizowano przypisywaną częstość występowania poszczególnych umiejętności z tego obszaru u dzieci w wieku 30–32 miesięcy. Zrezygnowano z twierdzeń, które dotyczyły umiejętności wskazywanych najrzadziej (u poniżej 75% dzieci). Twierdzenia te brzmiały następująco: a) Dziecko utrzymuje nożyczki (71,4%) (z kategorii *Dotykane*), b) Osoba prezentuje dziecku tekst w postaci zdań wyrazowo-obrazkowych, np. „(obrazek z psem) siedzi w (obrazek z budą)”. Dziecko potrafi określić, co widzi na obrazku, uzupełnia wypowiedź osoby przez werbalne nazwanie obrazka w zdaniu typu: „Pies siedzi w budzie”. W wypowiedzi dziecko poprawnie odmienia rzeczownik (69,4%) (z kategorii *Uczenie się czytania*).

Zdecydowana większość umiejętności składających się na obszar aktywności *Uczenie się i stosowanie wiedzy* występuje u ponad 90% dzieci w analizowanym wieku. Nieco rzadziej (w grupie 75–80% dzieci) zaznaczają się umiejętności związane ze skupieniem uwagi słuchowej, zapamiętywaniem

i powtarzaniem tekstu piosenki (1–2 zdania); identyfikowaniem 30 obrazków, nazywaniem i wskazywaniem na ich podstawie rzeczy, czynności, cech przedmiotów występujących w otoczeniu dziecka; śledzeniem wzrokiem i wskazywaniem palcem wraz z osobą czytającą tekstu składającego się z 3–4 zdań wyrazowo-obrazkowych; z pytaniem dziecka o rzeczy, których nie zna lub o rzeczy, których nie ma w jego otoczeniu. Na podstawie analizy statystycznej stwierdzono istotne statystycznie różnice w zakresie częstości występowania pewnych umiejętności ze względu na płeć. Istotnie więcej dziewczynek niż chłopców słyszy dźwięki przetworzone, skupia uwagę słuchową na znanych piosenkach, zapamiętuje 1–2 zdania oraz potrafi powtórzyć za osobą zdanie składające się z trzech słów.

Tabela 32. Wyniki badanych w obszarze *Uczenie się i stosowanie wiedzy* (30–32 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Patrzanie (d110) – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych								
1	Dziecko prezentuje prawidłowe funkcje okoruchowe (zatrzymanie spojrzenia, śledzenie wzrokiem, zbieżność, przenoszenie spojrzenia) w odpowiedzi na stymulację małym bodźcem wzrokowym (o średnicy nie większej niż 5 cm) oraz dwoma małymi bodźcami w przypadku funkcji przenoszenia spojrzenia.	1 872	99,7	938	50,1	934	49,9	6,01/ 0,772
2	Dziecko wskazuje znany mu obiekt na obrazku, na którym znajdują się różne obiekty (wskazuje ten właściwy).	1 870	99,6	935	50,0	935	50,0	1,000
3	Dziecko składa z dwóch części obrazek przedstawiający jeden obiekt, np. jabłko.	1 852	98,6	931	50,3	921	49,7	4,57/ 0,354
4	Dziecko rozpoznaje za pomocą wzroku figury geometryczne: koło, kwadrat, trójkąt; odnajduje taką samą.	1 549	82,5	777	50,2	772	49,8	4,12/ 0,333
5	Dziecko śledzi wzrokiem czytany przez osobę tekst w książeczce.	1 603	85,4	793	49,5	810	50,5	5,17/ 0,304
6	Dziecko obserwuje ruch swojej ręki podczas rysowania kresek pionowych i poziomych oraz kształtów kolistych.	1 777	94,6	887	49,9	890	50,1	5,00/ 0,321
7	Dziecko ustawia małe klocki w wyznaczonych na planszy polach.	1 810	96,4	910	50,3	900	49,7	3,12/ 0,299
8	Dziecko odnajduje takie same obrazki z zestawu par obrazków, łączy je w pary.	1 828	97,3	915	50,0	915	50,0	1,000
9	Dziecko dopasowuje do siebie klocki takiego samego koloru (trzy kolory).	1 804	96,1	907	50,3	897	49,7	4,03/ 0,359

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
10	Dziecko zauważa różnice w wielkości czterech klocków ustawionych w szeregu od najmniejszego do największego. Wskazuje pośród nich duży, mały.	1717	91,4	868	50,6	849	49,4	3,99/ 0,404
11	Dziecko kontroluje wzrokowo przestrzeń. Porusza się pewnie. Omija przeszkody znajdujące się na podłodze oraz inne dzieci będące w ruchu.	1849	98,5	933	50,5	916	49,5	4,10/ 0,307

Śluchanie (d115) – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych

12	Dziecko reaguje na komunikaty przekazane szeptem z odległości około 2 m.	1745	92,9	880	50,4	865	49,6	4,67/ 0,380
13	Dziecko słyszy wołanie zza przeszkody (reaguje na imię, szuka osoby mówiącej).	1865	99,3	933	50,0	932	50,0	1,000
14	Dziecko słucha radia, TV na tym samym poziomie głośności, co dorośli.	1848	98,4	924	50,0	924	50,0	1,000
15	Dziecko zapamiętuje i powtarza pojedynczo po dorosłym trzy słowa, np.: „miś, lala, auto”.	1715	91,3	889	51,8	826	48,2	7,01/ 0,101
16	Dziecko zapamiętuje i powtarza po dorosłym sekwencję trzech słów.	1530	81,5	793	51,8	737	48,2	6,88/ 0,112
17	Dziecko słyszy dźwięki przetworzone – skupia uwagę słuchową na znanych piosenkach. Zapamiętuje 1–2 zdania.	1569	83,5	834	53,2	735	46,8	7,68/ <0,001

Dotykanie (d110) – zamierzone posługiwanie się zmysłem dotyku w celu odbioru bodźców dotykowych

18	Dziecko chodzi boso po powierzchniach o różnej fakturze, stąpanie dostosowuje do rodzaju podłoża.	1814	96,6	919	50,7	895	49,3	4,59/ 0,555
19	Dziecko dotyka rzeczy śliskich, np. mydła, stara się je utrzymać w rękach.	1844	98,2	931	50,5	913	49,5	5,89/ 0,389
20	Dziecko chwytą i manipuluje przedmiotami o różnej fakturze. Dostosowuje chwyt i ucisk do wielkości, faktury i gęstości przedmiotu.	1855	98,8	931	50,2	924	49,8	4,33/ 0,607
21	Dziecko zgniata/gniecie butelkę plastikową lub wyciska rękoma pastę z tuby.	1804	96,1	900	49,9	904	50,1	4,15/ 0,556
22	Dziecko rysuje kredą po arkuszu znajdującym się na podłodze odpowiednio dociskając kredę.	1828	97,3	920	50,3	908	49,7	5,01/ 0,409
23	Dziecko dotyka kciukiem jednej ręki po kolei palców drugiej ręki, kiedy patrzy na swoje palce.	1526	81,3	780	51,1	746	48,9	6,88/ 0,167
24	Dziecko lokalizuje na sobie miejsce, gdzie osoba dorosła ukryła pod jego ubraniem jakiś mały i płaski przedmiot (np. w rękawie lub w nogawce).	1820	96,9	904	49,7	916	50,3	4,44/ 0,376
25	Dziecko wskazuje na sobie dwa miejsca, gdzie zostało dotknięte przez znaną mu osobę. Osoba dotyka jednocześnie części ciała dziecka, np. głowy i ręki. Dziecko wskazuje miejsca, gdzie odczuło dotknięcie.	1783	94,9	890	49,9	893	50,1	4,89/ 0,481
26	Dziecko akceptuje mycie twarzy, wycieranie ręcznikiem, czesanie włosów.	1829	97,4	918	50,2	911	49,8	3,89/ 0,506

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
27	Dziecko poprawia na sobie ubranie, gdy mu ono przeszkadza lub sygnalizuje to osobie, np. wskazuje na metkę w bluzki.	1 714	91,3	878	51,2	836	48,8	6,77/ 0,119

Uczenie się przez działanie (zabawę) z przedmiotami (d1310) – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów; zabawa symboliczna, zabawa na niby, jak np. uderzanie przedmiotem, zderzanie klocków i zabawa lalkami lub samochodami

28	Dziecko bawi się kilkoma przedmiotami, łączy je w zabawie. Manipuluje nimi, odkręca, zakręca, przekłada jeden przez drugi. Tworzy proste konstrukcje.	1 862	99,1	933	50,1	929	49,9	4,05/ 0,512
29	Dziecko wykorzystuje zabawki do naśladowania rutynowych czynności znanych mu osób, np. wycierania kurzu, zamiatania, prasowania, odkurzania (początek zabawy symbolicznej).	1 811	96,4	922	50,9	889	49,1	5,01/ 0,607
30	Dziecko bawi się zabawkami, np. lalkami, autami oraz innymi modelami i miniaturowymi przedmiotów adekwatnie do ich przeznaczenia, wymyśla nowe zabawy. Zabawa stanowi ciąg logiczny.	1 836	97,8	919	50,1	917	49,9	3,45/ 0,405
31	Dziecko w zabawie łączy zabawki zgodnie z przeznaczeniem, np.: samochód – garaż; lala – łóżeczko; miś – stolik; grzebień – lusterko itp. Tworzy zabawę tematyczną.	1 846	98,3	926	50,2	920	49,8	6,09/ 0,511
32	Dziecko bawi się dużymi przedmiotami, np. pudłami, wykorzystuje meble, koce. Aranżuje przestrzeń do zabawy w domu/żłobku lub na placu zabaw.	1 656	88,2	826	49,9	830	50,1	5,55/ 0,606
33	Dziecko bawi się w udawanie – udaje, że coś robi na niby, zastępuje oryginalny przedmiot, nadaje mu inne znaczenie, np. klocek jest samochodem, samolotem. Dziecko odgrywa scenę lub rolę, w których identyfikuje się z osobą lub postacią z bajki.	1 615	86,0	812	50,3	803	49,7	4,59/ 0,406
34	Dziecko aktywnie włącza się jako pomocnik do codziennych czynności. Sygnalizuje, że chce wykonać coś samo.	1 756	93,5	889	50,6	867	49,4	4,02/ 0,444

Skupianie uwagi (d160) – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków

35	Dziecko skupia uwagę w zabawie z osobą (przez 5 minut).	1 818	96,8	921	50,7	897	49,3	3,99/ 0,407
36	Dziecko przerywa swoją zabawę, kiedy pojawia się nowość – nowa zabawka lub nowa aktywność innej osoby lub dzieci. Następnie wraca do swojej zabawy, kontynuuje ją po zachęceniu przez opiekuna lub samodzielnie.	1 800	95,8	931	51,6	875	49,4	6,78/ 0,116
37	Dziecko skupia uwagę na zabawach muzyczno-ruchowych z pokazywaniem.	1 806	96,2	931	51,6	875	48,4	6,78/ 0,116

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
38	Dziecko wie, gdzie są jego rzeczy, np. poduszka, ulubiona zabawka, krzeselko itp.	1 870	99,6	937	50,1	933	49,9	4,01/ 0,508
39	Dziecko czeka na swoją kolej w zabawie naprzemiennej, np. podczas rzucania do kosza, budowania z klocków, wspólnego rysowania itp.	1 692	90,1	865	51,1	827	48,9	6,19/ 0,145

Przyswajanie pojedynczych słów lub symboli posiadających znaczenie (d1320) – uczenie się słów lub symboli posiadających znaczenie, np. znaków graficznych albo migowych, uczenie się składania słów we frazy i zdania, uczenie się tworzenia właściwie zbudowanych zdań lub zestawów zdań

40	Dziecko rozpoznaje na obrazkach podstawowe czynności, typu: „Pokaż na obrazku: gdzie miś siedzi/gdzie miś stoi”, „Pokaż, na którym obrazku miś myje się/ubiera się” itp.	1 849	98,5	924	50,0	925	50,0	1,000
41	Dziecko rozumie polecenia typu: włóż łyżeczkę do kubeczka, wrzuc klocke do pudełka, postaw kubek na talerzyku, schowaj rączki do kieszeni.	1 867	99,4	936	50,1	931	49,9	3,14/ 0,702
42	Dziecko identyfikuje po imieniu dzieci w grupie lub osoby znane mu z jego najbliższego otoczenia.	1 841	98,0	927	50,4	914	49,6	3,89/ 0,480
43	Dziecko identyfikuje swoje rzeczy.	1 864	99,3	932	50,0	932	50,0	1,000
44	Dziecko rozumie żarty, rozpoznaje śmieszne sytuacje na obrazkach.	1 696	90,3	845	49,8	851	50,2	3,89/ 0,501

Przyswajanie pojęć (d137) – rozwijanie umiejętności rozumienia i używania prostych i złożonych pojęć reprezentujących cechy rzeczy, osób i zdarzeń

45	Dziecko rozumie i wskazuje przeciwieństwa duży/mały, jest/nie ma, czyste/brudne na sobie lub na obrazkach.	1 810	96,4	915	50,6	895	49,4	4,89/ 0,501
46	Dziecko rozumie pojęcie „taki sam”. Przyporządkowuje do siebie dwa identyczne obrazki oraz obrazek przedmiotu do przedmiotu.	1 809	96,3	912	50,4	897	49,6	5,01/ 0,400
47	Dziecko współdziała przy sprzątanu zabawek – odkłada klocki do pudła z klockami, auta na półkę z autami itp.	1 831	97,5	924	50,5	907	49,5	4,99/ 0,476
48	Dziecko identyfikuje znane mu przedmioty stosowane w rutynowych czynnościach poprzez ich funkcję. Rozumie komunikaty typu: „podaj kubek”, „co założymy na głowę?”, „czym jemy?”. Wybiera poprawnie spośród trzech prezentowanych mu przedmiotów lub obrazków.	1 867	99,4	937	50,2	930	49,8	5,19/ 0,602

Powtarzanie – naśladowanie (d135) – powtarzanie sekwencji zdarzeń lub symboli jako podstawowy element uczenia się

49	Dziecko powtarza sekwencje trzech czynności za osobą, która często je wykonuje podczas rutynowych czynności, np. mycia rąk, jedzenia itp.	1 842	98,1	920	49,9	922	50,1	3,15/ 0,478
----	---	-------	------	-----	------	-----	------	----------------

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
50	Dziecko powtarza proste sekwencje 2-elementowych ruchów jedną ręką i obręcz w obrębie własnego ciała, np. dotykanie oka i ucha, dotykanie głowy i brzucha (w tym dotykanie z przekroczeniem osi ciała).	1 748	93,1	884	50,6	864	49,4	5,17/ 0,671
51	Dziecko potrafi powtórzyć za osobą zdanie składające się z trzech słów.	1 548	82,4	815	52,6	733	47,4	8,02/ <0,001
52	Dziecko powtarza czynności osoby podczas zabaw z ciastem, modeliną – wałkowanie ciasta, łączenie końców w koło, robienie kuli.	1 843	98,1	934	50,7	909	49,3	5,01/ 0,444
53	Dziecko rysuje linie pionowe i poziome oraz kształty koliste naśladowując osobę, która rysuje razem z nim.	1 700	90,5	860	50,6	840	49,4	4,89/ 0,309
54	Dziecko odtwarza sekwencję ułożoną z czterech klocków o różnych kolorach – ustawia klocki według wzoru zaprezentowanego przez osobę.	1 602	85,3	797	49,8	805	50,2	4,89/ 0,333
55	Dziecko naśladuje sekwencje zachowań innych dzieci podczas zabawy, w tym na placu zabaw.	1 828	97,3	912	49,9	916	50,1	4,78/ 0,321

**Uczenie się czytania (przygotowanie do czytania bez znajomości liter) (d1400) –
nabywanie umiejętności rozpoznawania symboli, w tym cyfr, piktogramów, znaków**

56	Dziecko identyfikuje obiekty na obrazkach, nazywa i wskazuje na ich podstawie rzeczy, czynności, cechy przedmiotów występujących w jego otoczeniu.	1 420	75,6	737	51,9	683	48,1	4,02/ 0,178
57	Dziecko nazywa kolejno znane mu przedmioty lub zabawki na obrazkach ułożonych w szeregu lub jeden pod drugim.	1 649	87,8	847	51,4	802	48,6	4,89/ 0,201
58	Dziecko współuczestniczy z dorosłym w czytaniu krótkich tekstów wyrazowo-obrazkowych. Śledzi wzrokiem i gestem wskazywania czytany tekst.	1 473	78,4	741	50,3	732	49,7	5,06/ 0,569
59	Dziecko wykazuje zainteresowanie znakami, symbolami, zadaje werbalnie lub niewerbalnie pytanie „co to?”.	1 572	83,7	809	51,5	763	48,5	3,55/ 0,158
60	Dziecko jest zainteresowane książeczkami, aktywnie uczestniczy w czytaniu dłuższych opowiadań lub wierszy przez osobę (zadaje pytania, wskazuje, prosi o powtórzenie, powtarza słowa, zdania).	1 534	81,7	795	51,8	739	49,2	3,78/ 0,170

Uczenie się pisania (d1450) – nabywanie umiejętności posługiwania się przyborami; aktywność graficzna

61	Dziecko kreśli palcem, gąbką, kredą linie poziome i pionowe oraz kształty koliste na arkuszu papieru siedząc przy stoliku (linie i wzory ukierunkowane).	1 693	90,1	855	50,5	838	49,5	3,89/ 0,506
62	Dziecko rysuje kreski poziome i pionowe na arkuszu papieru na podłodze.	1 730	92,1	875	50,6	855	49,4	4,17/ 0,459
63	Dziecko podejmuje próby rysowania prostych wzorów za pomocą grubej kredki (rysuje kropki, kreski obserwując osobę równolegle rysującą).	1 733	92,3	863	49,8	870	50,2	5,01/ 0,488

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
64	Dziecko spontanicznie kreśli linie faliste/koliste na dużych arkuszach.	1 765	94,0	883	50,0	882	50,0	1,000
65	Dziecko naśladuje kreślenie linii pionowych (od siebie i do siebie) posługując się pędzlem do golenia, zabawką, kredą, grubą kredką.	1 779	94,7	893	50,2	886	49,8	2,80/ 0,711
66	Dziecko naśladuje kreślenie linii poziomych (od lewej do prawej strony i odwrotnie) posługując się pędzlem do golenia, zabawką, kredą.	1 756	93,5	877	49,9	879	50,1	3,77/ 0,569

Nabywanie umiejętności (d155) – rozwijanie zdolności wykonywania prostych i złożonych, zintegrowanych czynności lub zadań umożliwiających nabycie umiejętności, np. posługiwanie się narzędziami, zabawkami albo granie w gry

67	Dziecko układa wieżę, dom, pociąg z sześciu elementów.	1 856	98,8	927	49,9	929	50,1	4,78/ 0,555
68	Dziecko ustawia zabawki w szeregu.	1 812	96,5	907	50,1	905	49,9	3,99/ 0,761
69	Dziecko dopasowuje za pomocą wzroku klocki w kształcie koła, kwadratu, trójkąta, prostokąta do otworów w układance (różnicowanie wzrokowe).	1 810	96,4	910	50,3	900	49,7	4,67/ 0,401
70	Dziecko składa w całość 4-częściową układankę z klocków (koło, kwadrat itp.).	1 682	89,6	943	50,1	839	49,9	3,12/ 0,590
71	Dziecko składa obrazek z dwóch prostych części w całość. Łączy elementy w całość, patrząc na obrazek. Potrafi skorzystać z podpowiedzi osoby (demonstracja czynności).	1 849	98,5	925	50,0	924	50,0	1,000
72	Dziecko składa cztery pojemniki różnej wielkości jeden w drugi, początkowo metodą prób i błędów.	1 755	93,5	878	50,0	877	50,0	1,000
73	Dziecko układa piramidkę z sześciu kórek różnej wielkości. Układa z pomocą od największego do najmniejszego.	1 685	89,7	839	49,8	846	50,2	4,90/ 0,378
74	Dziecko układa duże proste puzzle (co najmniej trzy elementy).	1 822	97,0	912	50,1	910	49,9	2,12/ 0,569

Rozwiązywanie problemów (d175) – znajdowanie odpowiedzi na pytania lub sytuacje poprzez identyfikowanie i analizowanie problemów, ustalanie możliwych rozwiązań i ocenianie ich potencjalnych skutków, a następnie wdrażanie wybranego rozwiązania, jak np. rozstrzygnięcie sporu pomiędzy dwoma osobami. Obejmuje: rozwiązywanie prostych i złożonych prób

75	Dziecko prosi osobę o pomoc.	1 658	88,3	845	51,0	813	49,0	3,66/ 0,200
76	Dziecko próbuje rozwiązać problem, mimo niepowodzenia podejmuje kolejne próby, w tym prosi o pomoc.	1 683	89,6	834	49,6	849	50,4	2,19/ 0,404
77	Dziecko pyta o rzeczy, których nie zna lub o rzeczy, których nie ma w jego otoczeniu. Zadaje pytania: „co to jest?“, „dlaczego?“, „po co?“, „gdzie jest?“.	1 482	78,9	764	51,6	718	48,4	3,66/ 0,149

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
78	Dziecko wykorzystuje przedmioty, meble, osoby w swoim otoczeniu, by osiągnąć cel.	1 725	91,7	857	49,7	868	50,3	1,89/ 0,506
79	Dziecko domaga się tego, co chce, stosując strategie wymuszania zmiany zachowania osoby względem jego osoby, typu: sprawdzam, co działa.	1 539	81,9	760	49,4	779	50,6	3,01/ 0,451

Podejmowanie decyzji (d4177) – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru, ocenianie jego skutków, jak np. wybieranie i kupowanie określonego artykułu lub decydowanie o podjęciu się i podejmowanie jakiegoś zadania spośród wielu zadań, które należy wykonać

80	Dziecko w trakcie posiłku wybiera to, co chce jeść.	1 828	97,2	916	50,2	910	49,8	3,67/ 0,401
81	Dziecko wybiera aktywności, które lubi, np. zabawy ruchowe. Potrafi powiedzieć „nie” – okazać sprzeciw.	1 793	95,5	895	49,9	898	50,1	2,67/ 0,590
82	Dziecko wybiera, z kim chce się bawić.	1 765	94,0	893	50,6	872	49,4	3,44/ 0,401
83	Dziecko podkreśla w zachowaniu swoją samodzielność. Komunikuje drugiej osobie swoją wolę: „ja chcę...”, „ja sam...”.	1 675	89,2	853	50,9	822	49,1	3,52/ 0,351
84	Dziecko podejmuje decyzję, którą ręką sięgnąć po/wziąć przedmiot zależnie od tego, jak jest on usytuowany w stosunku do dziecka, np. przed dzieckiem położono łyżkę z trzonem po lewej stronie – dziecko zastanawia się, którą ręką łatwiej mu będzie ją wziąć.	1 805	96,1	907	50,2	898	49,8	3,40/ 0,289

Źródło: Badania własne.

Kolejny analizowany obszar to *Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne*. Obejmuje on następujące kategorie: *Dostosowywanie się do rutynowych zajęć; Realizowanie poleceń innych osób dotyczących uczestniczenia w podstawowych codziennych czynnościach i obowiązkach; Kontakt fizyczny i odróżnianie znajomych osób; Inicjowanie i kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych oraz Złożone kontakty międzyludzkie*. Wyniki dotyczące tworzących je twierdzeń przedstawia tabela nr 33. Na podstawie dokonanej analizy przypisywanej częstości występowania umiejętności w tym obszarze aktywności u dzieci w wieku 30–32 miesięcy wyeliminowano twierdzenia dotyczące tych umiejętności, które zaznaczyły się jedynie u poniżej 75% badanych. Należą do nich: a) Dziecko chce wykonywać wiele czynności rutynowych samodzielnie, złości się, gdy ktoś mu pomaga (73,85%) (z kategorii *Realizowanie dziennego rozkładu zajęć*), b) Dziecko odgrywa w zabawie role – udaje mamę, tatę, inną znaną mu osobę (64,8%)

(z kategorii *Sygnaty społeczne we wzajemnych kontaktach*), c) Dziecko chętnie pyta osoby o to, co widzi, co go interesuje (z kategorii *Złożone kontakty międzyludzkie*), d) Dziecko zadaje dużo pytań takich jak: „Co to jest?”, „Kto to jest?”, „Co robi?”, „A po co?”. Szuka potwierdzenia swoich myśli (71,1%), Dziecko wyraża swoje uczucia słowami, np. „jestem smutny” (54,4%) (z kategorii *Złożone kontakty międzyludzkie*).

Większość umiejętności tworzących ten obszar aktywności występuje u 90% i więcej dzieci. Umiejętności zaznaczające się u 75–80% z nich dotyczą okazywania zakłopotania w obecności nowych osób, nieśmiałości w sytuacjach, które wcześniej były dla dziecka obojętne oraz zakłopotania, gdy wszyscy patrzą na dziecko i wskazują je palcem. Analiza statystyczna nie wykazała istotnych statystycznie różnic między chłopcami i dziewczynkami w zakresie częstości występowania poszczególnych umiejętności w tym obszarze aktywności u dzieci w wieku 30–32 miesięcy.

Tabela 33. Wyniki badanych w obszarze *Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne (30–32 miesięcy)*

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (NIE)	%	TAK (NIE)	%	TAK (NIE)	%	
Realizowanie dziennego rozkładu zajęć (d230) – podejmowanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań związanych z planowaniem, ustalaniem i spełnianiem czynności wynikających z codziennego rozkładu zajęć i obowiązków, jak np. gospodarowanie czasem lub planowanie poszczególnych czynności wykonywanych w ciągu dnia								
85	Dziecko zdaje sobie sprawę z porządku dnia. Przewiduje rutynowe czynności.	1 829	97,4	913	49,9	916	50,1	4,05/ 0,555
86	Dziecko pomaga osobie w rutynowych i nowych czynnościach, które wzbudzają jego zainteresowanie i kiedy zostaje poproszone o pomoc.	1 834	97,7	916	49,9	918	50,1	3,02/ 0,607
87	Dziecko woli ustalony porządek, schemat działań podczas wykonywania rutynowych czynności.	1 728	92,0	863	49,9	865	50,1	3,09/ 0,603
88	Dziecko naśladuje zajęcia z codziennego planu dnia.	1 780	94,8	901	50,6	879	49,4	5,02/ 0,445
Kontakt fizyczny we wzajemnych relacjach (d705) – nawiązywanie kontaktu fizycznego i reagowanie na kontakt fizyczny z innymi osobami w sposób odpowiedni do sytuacji i akceptowany społecznie Odróżnianie znajomych osób (d706) – okazywanie odmiennych reakcji poszczególnym osobom, jak np. wyciąganie ręki do znajomej osoby, odróżnianie jej od obcych i reagowanie we właściwy sposób								
89	Dziecko podejmuje zabawy relacyjne typu razem, przeciw, z.	1 688	89,9	836	49,5	852	50,5	5,02/ 0,446
90	Dziecko dostrzega inne dzieci, obserwuje je, różnicuje dzieci od dorosłych. Bawi się obok nich (zabawa równoległa).	1 856	98,8	928	50,5	928	50,5	5,03/ 0,387

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (NIE)	%	TAK (NIE)	%	TAK (NIE)	%	
91	Dziecko bawi się z innymi dziećmi.	1 792	95,4	899	50,2	893	49,8	4,16/ 0,561
92	Dziecko lubi bawić się w otoczeniu innych dzieci. Preferuje zabawę z wybranym dzieckiem.	1 722	91,7	864	50,2	858	49,8	4,89/ 0,499
93	Dziecko podejmuje zabawę naprzemienną: ty – ja.	1 629	96,7	817	50,2	812	49,8	4,01/ 0,533
94	Dziecko okazuje zakłopotanie w obecności nowych osób.	1 430	76,1	721	50,4	709	49,6	3,89/ 0,407
95	Dziecko może być nieśmiałe w sytuacjach, które wcześniej były dla niego obojętne.	1 442	76,8	709	49,2	733	50,8	3,33/ 0,503
96	Dziecko czuje zakłopotanie, kiedy wszyscy na nie patrzą i wskazują je palcem.	1 464	78,0	733	50,1	731	49,9	2,91/ 0,506
97	Dziecko chce decydować o tym, czym i z kim się bawi.	1 745	92,9	867	49,7	878	50,3	3,19/ 0,503
98	Dziecko jest świadome swojej płci. Potrafi określić, czy jest chłopcem czy dziewczynką.	1 678	89,4	868	51,7	810	48,3	2,78/ 0,131
99	Dziecko różnicuje rzeczy swoje od rzeczy innych osób. Potrafi słownie określić, do kogo należą.	1 727	92,0	884	51,2	843	48,8	3,02/ 0,156

Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach (d7104) – wysyłanie odpowiednich sygnałów i znaków i stosowne reagowanie na sygnały i gesty innych ludzi pojawiające się w kontaktach społecznych

100	Dziecko używa gestów i wokalizacji w celu przyciągnięcia uwagi, wyrażania żądań, typu „ja chcę”.	1 721	91,6	866	50,3	855	49,7	4,55/ 0,409
101	Dziecko rozpoznaje siebie i innych w lustrze lub na zdjęciach. Nazywa znane mu osoby, o osoby nieznane pyta: „kto to?”.	1 798	95,7	917	51,0	881	49,0	2,67/ 0,203
102	Dziecko pociesza innych i samo poszukuje pocieszenia, gdy jest mu źle.	1 613	85,9	834	51,7	779	48,3	6,07/ 0,099
103	Dziecko aktywnie obserwuje zachowanie osób w otoczeniu w trakcie rutynowych czynności. Włącza się w ich aktywności, podejmuje współdziałanie, z czasem całkowicie przejmuje inicjatywę.	1 600	85,2	806	50,4	794	49,6	5,01/ 0,602
104	Dziecko szuka zabawy z innymi osobami, bawi się w udawanie, często bawi się z wybraną osobą (początek zabawy tematycznej).	1 654	88,1	843	51,0	811	49,0	5,66/ 0,189
105	Dziecko pomaga osobom w codziennych, rutynowych czynnościach, np. przy nakrywaniu do stołu, sprzątanii.	1 744	92,9	880	50,5	864	49,5	4,78/ 0,304
106	Dziecko pomaga osobie odłożyć na miejsce swoje rzeczy (zabawki, ubranie).	1 831	97,5	918	50,1	913	49,9	2,77/ 0,611
107	Dziecko naśladuje inne dzieci, bawi się w to samo co one, na chwilę dołącza do innego dziecka, podejmuje z własnej inicjatywy krótką naprzemienną zabawę.	1 729	92,1	867	50,1	862	49,9	3,01/ 0,561

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (NIE)	%	TAK (NIE)	%	TAK (NIE)	%	
108	Dziecko reaguje na zakaz „nie wolno”.	1 560	83,1	777	49,8	783	50,2	4,11/ 0,306
109	Dziecko kończy czynność rozpoczętą przez dorosłego i pokazuje mu, jak wykonać zadanie, gdy dorosły demonstruje, że nie wie, jak to zrobić.	1 603	85,4	803	50,1	800	49,9	3,78/ 0,609
110	Dziecko potrafi zaczekać na zabawkę 15 sekund. Czeką na swoją kolej w zabawie.	1 653	88,0	844	51,1	809	48,9	6,17/ 0,118

Złożone kontakty międzyludzkie (d720) – utrzymywanie i kontrolowanie wzajemnych kontaktów z innymi ludźmi w sposób odpowiedni do danej sytuacji i akceptowany społecznie, np. kontrolowanie emocji i odruchów, kontrolowanie werbalnej i fizycznej agresji, działanie niezależne od relacji społecznych, działanie zgodnie z zasadami i zwyczajami społecznymi (np. podczas zabawy, uczenia się, pracy z innymi osobami)

111	Dziecko obserwuje inne dzieci w sali lub na placu zabaw, podejmuje krótkie aktywności typu: dzielenie się zabawką, wymiana zabawki.	1 770	94,2	890	50,3	880	49,7	4,99/ 0,503
112	Dziecko wita się na powitanie i żegna na pożegnanie z osobami.	1 778	94,7	884	49,7	894	50,3	5,12/ 0,567
113	Dziecko jest ciekawskie.	1 604	85,4	786	49,0	818	51,0	4,32/ 0,356

Źródło: Badania własne.

Obszar aktywności *Porozumiewanie się* obejmuje kategorie: *Rozumienie prostych i złożonych komunikatów ustnych*; *Mówienie* oraz *Rozmowa*. Wyniki analizy składających się na nie twierdzeń przedstawia tabela nr 34. Zrezygnowano z tych z nich, które wskazywały na umiejętności najrzadziej przypisywane dzieciom w wieku 30–32 miesiące (występujące u poniżej 75% dzieci). Należą do nich następujące twierdzenia: a) Dziecko spontanicznie używa i wypowiada w sposób zrozumiały około 100–200 słów, oznaczających obiekty i osoby z najbliższego otoczenia (64,1%) (z kategorii *Mówienie*), b) Dziecko nazywa rzeczy i osoby, łączy je z funkcją, jaką pełnią, np. na długopis mówi: „pisać”, o osobie, która prasuje mówi: „pani Prasowaczka” itp. (60,5%) (z kategorii *Mówienie*), c) Dziecko używa czasu przeszłego (często niepoprawnie) (69,5%) (z kategorii *Mówienie*), d) Dziecko wydaje innym polecenia: „ty chodź”, „ty daj” itp. (72,3%) (z kategorii *Mówienie*), e) Dziecko podczas zabawy komentuje to, co robi (65,2%) (z kategorii *Rozmowa*), f) Dziecko wydaje innym polecenia (65,8%) (z kategorii *Rozmowa*).

Większość umiejętności uwzględnionych w obszarze aktywności *Porozumiewanie się* występuje u ponad 90% dzieci w wieku 30–32 miesiące. Niemniej

stosunkowo liczne są też te umiejętności, które występują nieco rzadziej (u 75–80% badanych). Umiejętności te związane są ze słuchaniem przez dziecko, co mówią osoby w jego otoczeniu; regularnym stosowaniem powiązań rzeczownika; używaniem rzeczowników, czasowników i przymiotników; wypowiedzianiem zdań 3–4-wyrazowych; opowiadaniem przez dziecko tego, co widziało/co się wydarzyło. Analiza częstości występowania poszczególnych umiejętności z uwzględnieniem płci wykazała istotne statystycznie różnice. Istotnie więcej badanych dziewczynek niż chłopców prezentuje następujące umiejętności: a) mówi o sobie „ja”, wskazuje na siebie, używa zaimków: „ja”, „ty”, „on”, „ona”; b) regularnie używa połączeń czasowników i rzeczowników; c) używa rzeczowników, czasowników i przymiotników; d) wypowiada zdania 3–4-wyrazowe; e) opowiada o tym, co widziały, co się wydarzyło.

Tabela 34. Wyniki badanych w obszarze *Porozumiewanie się* (30–32 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
<p>Rozumienie prostych komunikatów ustnych (d3101) – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”) Rozumienie złożonych komunikatów ustnych (d3102) – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na złożone komunikaty ustne (całe zdania), takie jak pytania lub polecenia</p>								
114	Dziecko słucha, co mówią osoby w jego otoczeniu. Podchodzi, nasłuchuje, komentuje na swój sposób.	1 467	78,1	730	49,8	737	50,2	5,06/ 0,611
115	Dziecko reaguje na swoje imię. Zawołane przychodzi.	1 873	99,7	939	50,1	934	49,9	3,04/ 0,671
116	Dziecko rozpoznaje imiona i nazwiska osób, które zna, gdy są one wypowiedzane w jego obecności. Nazywa te osoby po imieniu.	1 745	92,9	903	51,7	842	48,3	6,03/ 0,111
117	Dziecko po modulacji głosu drugiej osoby potrafi odczytać jej intencję, emocje i nastawienie do niego.	1 781	94,8	991	50,0	890	50,0	1,000
118	Dziecko lubi słuchać piosenek i mowy rytmizowanej.	1 847	98,3	933	50,5	914	49,5	4,55/ 0,506
119	Dziecko rozumie różne formy znanych sobie czasowników wyrażone za pomocą słów, np. „ja mam”, „ty masz”.	1 732	92,2	878	50,7	854	49,3	4,01/ 0,302
120	Dziecko rozumie przyimki „na”, „w”, „pod”, które są wypowiedzane w trakcie zabawy lub rutynowych czynności.	1 688	89,9	857	50,8	831	49,2	4,55/ 0,379
121	Dziecko identyfikuje według funkcji przedmioty, które są wykorzystywane podczas codziennej zabawy lub w trakcie rutynowych czynności, np. „pokaż co jeździ?”, „pokaż co zakładamy na głowę?” itp.	1 851	98,6	925	50,0	926	50,0	1,000
122	Dziecko wykonuje polecenia: „umyj ręce”, „zjedz”, „wypij”, „pobaw się”.	1 874	99,8	939	50,1	935	49,9	4,59/ 0,666

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
123	Dziecko wykonuje polecenia typu: „połóż rączki na kolana/na głowie”, „włóż rączki do kieszeni”, „włóż rączki pod nogi”.	1 856	98,8	930	50,1	926	49,9	2,61/ 0,570

Mówienie (d330) – wypowiedanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu, jak np. gdy przedstawia się ustnie jakiś fakt lub opowiada historię
Rozmowa (d350) – rozpoczynanie, kontynuowanie i kończenie wymiany myśli i poglądów za pomocą języka mówionego, pisanego, migowego lub innych form języka z jedną osobą lub większą liczbą osób znajomych lub obcych w kontaktach oficjalnych lub towarzyskich

124	Dziecko mówi o sobie „ja”, wskazuje na siebie, używa zaimków „ja”, „ty”, „oni”, „ona”.	1 506	80,2	791	52,5	715	47,5	8,23/ <0,001
125	Dziecko regularnie używa połączeń rzeczownik i czasownik, np. „pies siedzi”, „ja jem”.	1 447	77,1	764	52,8	683	47,2	7,99/ <0,001
126	Dziecko używa rzeczowników (określa miejsca, rzeczy, osoby), czasowników (określa znane mu rutynowe czynności), przymiotników (duży, mały, brudny, czysty), przysłówków (brudno, czysto).	1 470	78,3	786	53,5	684	46,5	9,00/ <0,001
127	Dziecko komunikuje się prostymi zdaniem.	1 417	75,5	755	53,3	662	46,7	8,78/ <0,001
128	Dziecko opowiada to, co widziało, i o tym, co się wydarzyło.	1 422	75,7	744	52,3	678	47,7	7,78/ <0,001

Źródło: Badania własne.

Następny analizowany obszar aktywności to *Aktywność ruchowa – poruszanie się*, która obejmuje następujące kategorie: *Zmienianie podstawowej pozycji ciała*; *Utrzymywanie pozycji siedzącej, stojącej, kucznej, klęczącej*; *Chodzenie*; *Inne sposoby poruszania się (wspinanie, skakanie, bieganie)*; a także *Poruszanie się w różnych miejscach*. Wyniki badanych w zakresie poszczególnych twierdzeń zawiera tabela nr 35. Analiza przypisywanej częstości występowania poszczególnych umiejętności w tym obszarze aktywności u dzieci w wieku 30–32 miesięcy dostarczyła argumentów, by zrezygnować z twierdzeń dotyczących umiejętności zaznaczających się u mniej niż 75% dzieci. Należały do nich: a) Dziecko klęczy na jednej nodze bez podparcia co najmniej 10 sekund (72,6%) i b) Dziecko stoi na jednej nodze, utrzymuje równowagę przez 5 sekund (72,4%) (z kategorii *Zmienianie podstawowej pozycji ciała*). Wszystkie umiejętności tworzące obszar aktywności *Aktywność ruchowa – poruszanie się* charakteryzują 90% i więcej dzieci w wieku 30–32 miesięcy. Analiza statystyczna częstości ich występowania z uwzględnieniem płci nie wykazała istotnych różnic między dziewczynkami i chłopcami.

Tabela 35. Wyniki badanych w obszarze *Aktywność ruchowa – poruszanie się* (30–32 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Zmienianie podstawowej pozycji ciała (d410) – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca w inne								
129	Dziecko bawiąc się z innymi samodzielnie, spontanicznie lub na polecenie zmienia pozycje ciała adekwatnie do sytuacji.	1 860	99,0	930	50,0	930	50,0	1,000
130	Dziecko samodzielnie siada, kuca, kłęcz, wstaje, raczkuje i schyla się po zabawkę, przy czym utrzymuje równowagę podczas zmiany pozycji.	1 870	99,6	934	49,9	936	50,1	4,55/ 0,505
131	Dziecko zmienia pozycje w przestrzeni. Przesiada się z jednego krzeselka na inne, z podłogi na krzeselko i odwrotnie.	1 869	99,5	937	50,1	932	49,9	3,09/ 0,567
Utrzymywanie pozycji siedzącej, stojącej, kucznej, kłęczącej (d 415)								
132	Dziecko utrzymuje równowagę kucając, czyli w przysiadzie na zgiętych nogach.	1 859	99,50	931	50,1	928	49,9	5,25/ 0,489
133	Dziecko utrzymuje pozycję siedzącą na rowerze trójkołowym.	1 859	99,50	927	49,9	932	50,1	4,99/ 0,671
134	Dziecko utrzymuje równowagę siedząc na krzeselku.	1 877	99,9	940	50,1	937	49,9	3,67/ 0,707
135	Dziecko utrzymuje równowagę w pozycji siedzącej na bujaku.	1 871	99,6	936	50,0	935	50,0	1,000
136	Dziecko utrzymuje pozycję kłęcną obunóż i na jednej nodze.	1 689	89,9	845	50,0	844	50,0	1,000
137	Dziecko potrafi utrzymać pozycję i ciężar ciała w pozycji kłeku bez podpierania się.	1 745	92,9	871	49,9	874	50,1	3,67/ 0,560
138	Dziecko siedząc na krzeselku przy stoliku wykonuje zadania wymagające sięgania, schylania się po przedmiot, rysowania, przekładania, manipulowania.	1 864	99,3	934	50,1	930	49,9	4,13/ 0,456
139	Dziecko stojąc samodzielnie, popchnięte lekko przez osobę w bok, do tyłu lub do przodu, stara się utrzymać równowagę, nie upada.	1 795	95,6	893	49,7	902	50,3	5,02/ 0,499
140	Dziecko utrzymuje równowagę, kiedy kopie znajdującą się przed nim dużą piłkę.	1 841	98,0	923	50,1	918	49,9	3,89/ 0,605
Inne sposoby poruszania się (d4553) – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia (wspinanie, skakanie, bieganie)								
141	Dziecko zeskakuje z jednego stopnia schodów na dwie nogi.	1 773	94,4	887	50,0	886	50,0	1,000
142	Dziecko skacze obunóż po podłodze – w miejscu lub do przodu.	1 836	97,8	921	50,2	915	49,8	3,67/ 0,509
143	Dziecko wspina się na bujak, huśtawkę na placu zabaw.	1 865	99,3	935	50,1	930	49,9	2,67/ 0,499

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
144	Dziecko wspina się po drabinkach na placu zabaw.	1 841	98,0	922	50,1	919	49,9	3,01/ 0,605
145	Dziecko wchodzi na zjeżdżalnię i zsuwa się z niej.	1 875	99,8	939	50,1	936	49,9	4,44/ 0,678
146	Dziecko próbuje kopnąć piłkę, która turla się do niego.	1 851	98,6	921	49,8	930	50,2	3,78/ 0,501
147	Dziecko wchodzi i schodzi po schodach krokiem odstawno-dostawnym lub naprzemiennym, bez przytrzymywania się.	1 706	90,8	846	49,6	860	50,4	5,06/ 0,444
148	Dziecko chodzi do tyłu.	1 756	93,2	880	50,1	876	49,9	2,06/ 0,766
149	Dziecko chodzi po szerokiej linii.	1 818	96,8	911	50,1	907	49,9	2,67/ 0,608
150	Dziecko biegnąc stara się omijać przeszkody leżące na podłodze oraz inne dzieci.	1 857	98,9	934	50,3	923	49,7	4,67/ 0,328
151	Dziecko siedząc na rowerku trzykołowym odpycha się do przodu lub do tyłu, by wprawić go w ruch. Porusza się na nim po pokoju/sali lub w trakcie spaceru.	1 853	98,7	922	49,8	931	50,2	3,78/ 0,377

Poruszanie się w różnych miejscach (d460) – chodzenie i poruszanie się w różnych miejscach i sytuacjach, np. chodzenie pomiędzy pokojami w domu, w obrębie budynku lub po placu zabaw, w tym: poruszanie się wewnątrz domu, czołganie się lub wspinanie w obrębie domu, chodzenie lub poruszanie się wewnątrz budynków innych niż dom oraz na zewnątrz domu i innych budynków – na placu zabaw

152	Dziecko porusza się po całym mieszkaniu.	1 873	99,7	937	50,0	936	50,0	1,000
153	Dziecko otwiera i zamyka drzwi, chowa się.	1 816	96,7	911	50,2	905	49,8	3,05/ 0,481
154	Dziecko porusza się po całym placu zabaw.	1 871	99,6	937	50,1	934	49,9	2,67/ 0,566

Chodzenie na małe odległości (d450) – chodzenie na odległość poniżej 1 km, jak np. podczas chodzenia po pokoju lub wzdłuż korytarzy, w obrębie budynku lub na krótkie dystanse na zewnątrz

155	Dziecko sprawnie chodzi krokiem naprzemiennym.	1 866	99,4	934	50,1	932	49,9	2,66/ 0,589
156	Dziecko chodzi samodzielnie i przynosi przedmioty małe i duże. Przynosi je samodzielnie, jak również w parze z innym dzieckiem.	1 871	99,6	935	50,0	936	50,0	1,000
157	Dziecko chodzi samodzielnie, ciągnie za sobą zabawki, pcha wózek.	1 877	99,9	839	50,0	838	50,0	1,000
158	Dziecko chodzi po nierównym podłożu.	1 871	99,6	839	50,2	832	49,8	4,05/ 0,555
159	Dziecko chodząc omija dziury i przeszkody.	1 855	98,8	929	50,1	926	49,9	2,67/ 0,578

Źródło: Badania własne.

Obszar aktywności dziecka *Przenoszenie, poruszanie i manipulowanie przedmiotami* obejmuje następujące kategorie: *Precyzyjne używanie ręki – chwytanie i podnoszenie; Manipulowanie; Używanie rąk i ramion – sięganie, przyciąganie, popychanie, obracanie, rzucanie i łapanie*. Wyniki badanych dotyczące twierdzeń składających się na poszczególne kategorie zawiera tabela nr 36. Na podstawie dokonanej analizy częstości występowania umiejętności uwzględnionych w obszarze aktywności *Przenoszenie, poruszanie się i manipulowanie przedmiotami* u dzieci w wieku 30–32 miesięcy zrezygnowano z twierdzeń dotyczących tych z nich, które występowały u poniżej 75% badanych. Twierdzenia te brzmiały następująco: a) Dziecko utrzymuje w dłoni nożyczki (70,7%) (z kategorii *Chwytanie*), b) Dziecko zagina papier na pół (71,4%) (z kategorii *Manipulowanie*), c) Dziecko odpina duże guziki (62,9%) (z kategorii *Manipulowanie*).

Zdecydowana większość umiejętności występuje u 90% i więcej dzieci w analizowanym wieku. Nieco rzadziej (u 75–80% badanych) zaznaczają się umiejętności związane z wrzucaniem dużej piłki do kosza zawieszonego na wysokości wzroku dziecka z odległości 0,5 m oraz z łapaniem dużej dmuchanej piłki, którą osoba rzuca do dziecka z odległości 1,5 m. Analiza statystyczna częstości występowania poszczególnych umiejętności u dzieci w wieku 30–32 miesięcy z uwzględnieniem płci nie wykazała istotnych statystycznie różnic między dziewczynkami i chłopcami.

Tabela 36. Wyniki badanych w obszarze *Przenoszenie, poruszanie i manipulowanie przedmiotami* (30–32 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Chwytanie (d4401) – precyzyjne używanie ręki, używanie jednej lub obu rąk, aby coś uchwycić i przytrzymać, jak np. chwytają się narzędzie lub klamkę drzwi								
160	Dziecko chwytają długopis.	1 833	97,6	924	50,4	909	49,6	3,88/ 0,472
161	Dziecko potrafi chwytają przedmioty o różnej wielkości, różnym kształcie i o różnej masie.	1 865	99,3	934	50,1	931	49,9	2,78/ 0,506
162	Dziecko przenosi przedmioty z miejsca na miejsce oburącz oraz jedną ręką.	1 874	99,8	937	50,0	937	50,0	1,000
Manipulowanie (d4402) – precyzyjne używanie ręki – używanie palców i ręki do kontrolowania, sterowania lub poruszania czymś, np. gdy posługujemy się monetami lub innymi małymi przedmiotami takimi jak np. nożyczki, sznurowadła, ołówki, pałeczki, noże i widelce								
163	Dziecko potrafi uruchomić zabawki, które wymagają użycia siły i koordynacji (bączek, nakręcanie przy pomocy korbki, wciskanie).	1 792	95,4	887	49,5	905	50,5	4,03/ 0,222

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
164	Dziecko odkręca duże pojemniki i próbuje je zakręcać.	1 633	87,0	818	50,1	815	49,9	2,88/ 0,777
165	Dziecko odkręca nakrętkę tubki z pastą.	1 633	87,0	818	50,1	815	49,9	2,88/ 0,777
166	Dziecko wyciska z tubki pastę/farbę.	1 758	93,6	872	49,6	886	50,4	4,12/ 0,389
167	Dziecko potrafi manipulować przedmiotami w taki sposób, że jedną ręką porusza w przeciwnym kierunku niż drugą, np. przy przedzieraniu gazety, odpinaniu suwaka czy rozciąganiu taśmy.	1 701	90,6	851	50,0	850	50,0	1,000
168	Dziecko potrafi nawlec duże korale na sznurówkę (co najmniej trzy elementy).	1 639	87,3	837	51,1	802	48,9	2,66/ 0,124
169	Dziecko przekłada sznurówkę przez otwór w zabawce typu but lub przez otwór w butcie.	1 511	80,5	781	51,7	730	48,3	2,11/ 0,119
170	Dziecko przekłada sznurówkę przez kartonik z dużymi otworami.	1 760	93,7	890	50,6	870	49,4	4,19/ 0,404
171	Dziecko podejmuje próby zapinania dużych guzików na leżących przed nim zabawkach manipulacyjnych.	1 555	82,8	784	50,4	771	49,6	5,01/ 0,376
172	Dziecko przykleja obrazek do kartki za pomocą kleju.	1 847	98,3	927	50,2	920	49,8	3,78/ 0,664
173	Dziecko bawi się ciastem, ciastoliną, modeliną – dociska, wałkuje.	1 855	98,8	934	50,4	921	49,6	2,81/ 0,562
174	Dziecko siłuje się z twardym ciastem, plasteliną, uciska, gniecie, rozrywa.	1 828	97,3	920	50,3	908	49,7	3,33/ 0,671

Używanie rąk i ramion (d445) – sięganie, przyciąganie, popychanie, obracanie, rzucanie, łapanie – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałkę u drzwi lub gdy rzuca się lub łapie jakiś przedmiot

175	Dziecko rzuca dużą piłkę na odległość 1 m.	1 819	96,9	907	49,9	912	50,1	3,28/ 0,604
176	Dziecko wrzuca dużą piłkę do kosza umieszczonego na wysokości jego wzroku z odległości 0,5 m.	1 430	76,1	694	48,5	736	51,5	5,66/ 0,097
177	Dziecko łapie dużą piłkę dmuchaną, którą osoba rzuca do niego z odległości 1,5 m.	1 498	79,8	734	49,0	764	51,0	2,87/ 0,221
178	Dziecko próbuje złapać piłkę, która odbija się kołując od podłogi.	1 797	95,7	891	49,6	906	50,4	4,78/ 0,438
179	Dziecko manipuluje małymi przyborami, które wymagają użycia obu rąk, np. odpinanie i zapinanie guzików, przypinanie i odpinanie dużych klamerek do prania, odkręcanie pojemników.	1 717	91,4	860	50,1	857	49,9	3,01/ 0,663
180	Dziecko sięga po przedmioty, które leżą na półkach na różnej wysokości lub leżą na stole oddalone od niego.	1 864	99,3	933	50,1	931	49,9	2,87/ 0,560

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
181	Dziecko ciągnie koc, na którym leżą zabawki lub siedzi inne dziecko.	1 786	95,1	887	49,7	899	50,3	3,66/ 0,555
182	Dziecko pcha wózek z zabawkami.	1 877	99,9	940	50,1	937	49,9	2,17/ 0,670

Źródło: Badania własne.

Ostatni z analizowanych obszarów aktywności dziecka, czyli *Dbanie o siebie*, obejmuje następujące kategorie: *Picie; Jedzenie; Mycie się; Ubieranie: zakładanie, zdejmowanie ubrania; Pielęgnowanie poszczególnych części ciała; Korzystanie z toalety* oraz *Troska o własne zdrowie*. Wyniki badanych dotyczące twierdzeń tworzących wymienione kategorie zaprezentowane są w tabeli nr 37. Na podstawie analizy przypisanej częstości występowania uwzględnionych umiejętności z tego obszaru u dzieci w wieku 30–32 miesięcy zrezygnowano z twierdzeń wskazujących na te z nich, które zaznaczały się u mniej niż 75% dzieci. Należały do nich następujące twierdzenia: a) Dziecko rozpinia duże guziki (61,7%) (z kategorii *Ubieranie się*), b) Dziecko zawstydzta się, gdy ktoś zwróci mu uwagę, że jest brudne (57,3%) (z kategorii *Pielęgnowanie poszczególnych części ciała*), c) Dziecko przegląda się w lustrze, poprawia na sobie ubranie (73,0%) (z kategorii *Pielęgnowanie poszczególnych części ciała*), d) Dziecko różnicuje potrzebę fizjologiczną, w odpowiedni sposób komunikuje osobie – woła: „siku”, „kupa” odpowiednio wcześniej, by zdążyć do ubikacji (70,8%) (z kategorii *Korzystanie z toalety*), e) Dziecku zdarza się zanieczyścić, szczególnie podczas zabawy – sygnalizuje to osobie (66,5%) (z kategorii *Korzystanie z toalety*).

Zdecydowana większość umiejętności tworzących obszar aktywności *Dbanie o siebie* występuje u 90% i więcej dzieci. Najrzadszą umiejętnością (77,0%) jest ta związana z korzystaniem z toalety i potrzebowaniem pomocy przy czynnościach typu: rozpinanie, zsuwanie, wchodzenie na duży sedes itp. Na podstawie analizy statystycznej stwierdza się istotne różnice ze względu na płeć w przypadku częstości występowania dwóch umiejętności. Istotnie więcej dziewczynek niż chłopców charakteryzuje się umiejętnościami związanymi z podejmowaniem prób zapinania dużych guzików oraz troszczeniem się o siebie i innych.

Tabela 37. Wyniki badanych w obszarze *Dbanie o siebie* (30–32 miesięcy)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Picie (d560) – sygnalizowanie potrzeby picia i chwytanie naczynia z płynem, podnoszenie go do ust i wypijanie płynu w kulturowo akceptowany sposób, miksowanie, mieszanie i nalewanie płynów do picia, picie przez słomkę								
183	Dziecko pije przez słomkę.	1 840	98,0	922	50,1	918	49,9	3,67/ 0,558
184	Dziecko samodzielnie pije z różnych rodzajów otwartych kubków, takich jak plastikowe czy papierowe, choć czasami może rozlewać płyn.	1 866	99,4	936	50,2	930	49,8	4,14/ 0,443
185	Dziecko samodzielnie pije z różnej wielkości kubków otwartych: dużych i małych.	1 866	99,4	935	50,1	931	49,9	3,45/ 0,508
186	Dziecko samodzielnie pije z kubków otwartych wypełnionych w 3/4 objętości.	1 840	98,0	917	49,8	923	50,2	4,05/ 0,666
187	Dziecko nalewa sobie wodę lub sok do kubka, choć czasami może je rozlać.	1 607	85,6	803	50,0	804	50,0	1,000
188	Dziecko miesza łyżeczką płyn w kubku.	1 851	98,6	926	50,0	925	50,0	1,000
Jedzenie (d550) – sygnalizowanie potrzeby i podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjadanie w kulturowo akceptowany sposób, krojenie lub łamanie pożywienia na kawałki, używanie przyborów do jedzenia, zjadanie posiłków								
189	Dziecko samodzielnie je zupełną łyżką, choć może się pobrudzić lub ją rozlać.	1 869	99,5	939	50,2	930	49,8	3,99/ 0,506
190	Dziecko je łyżką. Nabiera ziemniaki/musy łyżką z talerza, prowadzi ją do buzi. Powtarza sekwencję czynności.	1 874	99,8	939	50,1	935	49,9	2,56/ 0,478
191	Dziecko trzyma łyżkę palcami podczas jedzenia.	1 651	87,9	828	50,2	823	49,8	3,13/ 0,529
192	Dziecko rozpakowuje sobie ciastko zawinięte w papier, podejmuje próby otwarcia batona, odwinienia cukierka.	1 805	95,1	908	50,3	897	49,7	4,09/ 0,402
193	Dziecko podejmuje próby nabijania pokarmu na widelec.	1 830	97,4	922	50,4	908	49,6	3,02/ 0,532
194	Dziecko różnicuje rzeczy jadalne od niejadalnych.	1 793	95,5	901	50,3	892	49,7	4,44/ 0,489
195	Dziecko prawidłowo odgryza kęs kanapki, żuje, połyka.	1 864	99,3	933	50,1	931	49,9	2,12/ 0,576
Ubieranie się (d5401) – podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem i zdejmowaniem ubrań i obuwia we właściwej kolejności								
196	Dziecko rozbiera się podczas rutynowych czynności (spanie, leżakowanie, kąpiel, siadanie na nocnik), potrzebuje pomocy osoby przy odpinaniu guzików, zdejmowaniu zbyt ciasnych ubrań.	1 790	95,3	909	50,8	881	49,2	4,15/ 0,455
197	Dziecko rozsuwa duży suwak przy kurtce lub spodniach.	1 632	86,9	842	51,6	790	48,4	6,90/ 0,081

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
198	Dziecko odpiną napy.	1 783	94,9	896	50,3	887	49,7	4,90/ 0,627
199	Dziecko zdejmuję spodnie, rajstopy.	1 772	94,4	907	51,2	865	48,9	5,01/ 0,102
200	Dziecko zakłada niektóre części garderoby, takie jak majtki, bluzka czy spodnie, jednak potrzebuje pomocy przy zapinaniach i nie zawsze rozróżnia przód od tyłu.	1 776	94,6	906	51,0	870	49,0	5,66/ 0,149
201	Dziecko podciąga majtki, spodnie, rajstopy.	1 625	93,4	836	51,4	789	48,6	5,55/ 0,100
202	Dziecko zasuwa suwak, gdy wcześniej został on połączony przez dorosłego.	1 625	93,4	836	51,4	789	48,6	5,55/ 0,100
203	Dziecko próbuje samodzielnie zakładać skarpetkę, choć nie zawsze umieszcza piętę we właściwym miejscu.	1 744	92,9	891	51,1	853	48,9	2,29/ 0,111
204	Dziecko podejmuje próby samodzielnego zakładania skarpetki, pięta może znaleźć się w niewłaściwym miejscu.	1 702	90,6	877	51,5	825	48,5	3,11/ 0,114
205	Dziecko podejmuje próby zapinania dużych guzików.	1 539	81,9	797	51,8	742	48,2	6,77/ 0,033

Mycie się (d510) – mycie i suszenie całego ciała lub części ciała z użyciem wody i odpowiednich czyszczących i suszących środków i sposobów, jak np. kąpanie się, branie prysznica, mycie rąk i stóp, twarzy i włosów oraz wycieranie się ręcznikiem

206	Dziecko myje i wyciera ręce, wykonując następujące czynności: – pociera dłonie pod strumieniem wody; – sięga po ręcznik; – wyciera ręce; – patrzy, czy ręce są czyste.	1 868	99,5	938	50,2	930	49,8	2,67/ 0,408
207	Dziecko myje buzię i wyciera ją, wykonując następujące czynności: – myje buzię rączkami; – sięga po ręcznik; – wyciera buzię ręcznikiem; – sprawdza w lustrze, czy buzia jest czysta.	1 844	98,2	926	50,2	918	49,8	3,01/ 0,422
208	Dziecko samodzielnie podejmuje próby mycia zębów szczoteczką – trzyma ją, wkłada do ust i porusza do przodu i do tyłu.	1 810	96,4	915	49,7	925	50,3	2,05/ 0,499
209	Dziecko współdziała podczas kąpieli, wykonując następujące czynności: – wykonuje ruchy okrężne rączkami na brzuchu; – podejmuje próby używania mydła (które często wypada mu z rąk); – pociera mydłem dłonie, ręce, brzuch; – wciera szampon we włosy.	1 840	98,0	827	50,3	816	49,7	3,10/ 0,511
210	Dziecko próbuje wypluwać wodę podczas mycia zębów.	1 643	87,5	827	50,3	816	49,7	4,17/ 0,555

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Pielęgnowanie poszczególnych części ciała (d520)								
211	Dziecko po zabawach brudzących (np. lepieniu, klejeniu, malowaniu, zabawie w piasku) sprawdza, czy jest czyste, i sygnalizuje, gdy jest brudne.	1 776	94,6	906	51,0	870	49,0	3,22/ 0,199
212	Dziecko współdziała z dorosłym podczas czynności higienicznych takich jak mycie zębów, wycieranie nosa chusteczką, czesanie czy kąpiel.	1 854	98,7	931	50,2	923	49,8	3,22/ 0,561
Korzystanie z toalety (d530) – sygnalizowanie potrzeby, planowanie wydalania i wydalanie ludzkich odchodów (oddawanie moczu i defekacja) oraz oczyszczanie się po tych czynnościach								
213	Dziecko korzysta z nocnika lub sedesu w ciągu dnia.	1 535	81,7	797	51,9	738	48,1	8,22/ 0,031
214	Dziecko korzysta z toalety, choć może potrzebować pomocy przy takich czynnościach jak: rozpinanie i zsuwanie ubrań, wchodzenie na duży sedes, wycieranie pupy, spuszczenie wody oraz zapinanie zapieć.	1 459	77,7	749	51,3	710	48,7	6,77/ 0,099
215	Dziecko samodzielnie podejmuje czynności związane z rozbieraniem się, ubieraniem i myciem rąk, wykonując je pod kontrolą opiekuna.	1 739	92,6	887	51,0	852	49,0	4,55/ 0,203
Troska o własne zdrowie (d570) – sygnalizowanie potrzeby lub zapewnienie sobie dobrych warunków bytowych, zdrowia oraz fizycznego i psychicznego dobrostanu								
216	Dziecko współdziała z osobą podczas czynności higienicznych takich jak mycie zębów, wycieranie nosa chusteczką czy czesanie włosów.	1 858	98,9	932	50,2	926	49,8	3,33/ 0,562
217	Dziecko sygnalizuje zmęczenie, pociera oczy, kładzie się i szuka poduszki.	1 760	93,7	875	49,7	885	50,3	2,70/ 0,490
218	Dziecko sygnalizuje, że chce bawić się samo.	1 661	88,4	829	49,9	832	50,1	3,01/ 0,444
219	Dziecko rozumie, na czym polega niebezpieczeństwo, jest ostrożne przy wchodzeniu i schodzeniu ze schodów.	1 766	94,0	897	50,8	869	49,2	5,78/ 0,432
220	Dziecko ostrożnie posługuje się rzeczami, których wcześniej nie używało.	1 712	91,2	866	50,6	846	49,4	2,89/ 0,402
221	Dziecko reaguje na słowo „uważaj”.	1 853	98,7	931	50,2	922	49,8	3,44/ 0,399
222	Dziecko sygnalizuje osobie, że je coś boli.	1 818	96,8	916	50,4	902	49,6	4,01/ 0,333
223	Dziecko troszczy się o siebie i innych (pomaga innym, pociesza).	1 573	83,8	826	52,5	747	47,5	8,88/ <0,001
224	Dziecko przespia w ciągu dnia od 1 do 3 godzin.	1 769	94,2	880	49,7	889	50,3	3,09/ 0,441

Źródło: Badania własne.

2.2.7. PODSUMOWANIE

Na podstawie przeprowadzanych analiz w wersji ostatecznej Kwestionariuszy SRMD zostały uwzględnione wyłącznie twierdzenia, które odnosiły się do umiejętności występujących u 75% dzieci w wieku do 3 lat. Wyniki dotyczące liczby trafności poszczególnych twierdzeń w grupie wiekowej 6–32 miesięcy składających się na uwzględnione obszary funkcjonowania w wersji ostatecznej SRMD (2024) prezentowane są w Tabelach 38 i 39.

Tabela 38. Wyniki dotyczące liczby trafności poszczególnych twierdzeń w grupie wiekowej 6–8 miesięcy składających się na uwzględnione obszary funkcjonowania w wersji ostatecznej SRMD (2024) w odniesieniu do wersji badawczej (2022)

	2022	2024	
	6–8 miesięcy	6 miesięcy	8 miesięcy
Obszary ICF w SRMD			
Uczenie się i stosowanie wiedzy	32	8	27
Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne	14	13	13
Porozumiewanie się	7	5	4
Aktywność ruchowa – poruszanie się	22	12	19
Chwywanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność	13	11	13
Dbanie o siebie	-	-	-
RAZEM	88	69	76

Źródło: Badania własne.

Tabela 39. Wyniki dotyczące liczby trafności poszczególnych twierdzeń w grupie wiekowej 12–32 miesięcy składających się na uwzględnione obszary funkcjonowania w wersji ostatecznej SRMD (2024) w odniesieniu do wersji badawczej (2022)

SRMD 1/2	2022	2024	2022	2024	2022	2024	2022	2024
	wiek		wiek		wiek		wiek	
Obszary ICF w SRMD	12–14 miesięcy		18–20 miesięcy		24–26 miesięcy		30–32 miesięcy	
Uczenie się i stosowanie wiedzy	70	58	73	69	86	82	85	84
Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne	21	20	20	17	27	23	33	29
Porozumiewanie się	16	12	18	12	27	19	22	15
Aktywność ruchowa – poruszanie się	30	28	33	33	35	33	35	11
Chwywanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność	30	26	22	19	34	24	29	23
Dbanie o siebie	0	0	18	14	38	34	47	42
RAZEM	167	144	184	163	247	215	251	224

Źródło: Badania własne.

W porównaniu do wersji badawczej SRMD (2022) liczba twierdzeń została zmniejszona we wszystkich grupach wiekowych i obszarach ICF. Największa redukcja twierdzeń dotyczyła obszarów *Uczenie się i stosowanie wiedzy* oraz

Aktywność ruchowa. Pomimo redukcji liczby twierdzeń zachowano proporcje między najważniejszymi obszarami rozwojowymi. Struktura kwestionariuszy została dopasowana do etapów rozwoju dziecka i oparta na trafnych wskaźnikach rozwojowych, co zwiększa ich wartość diagnostyczną i praktyczną w pracy z dziećmi do 3. roku życia.

W toku analiz dokonano również porównania częstości występowania poszczególnych umiejętności u dzieci w danym wieku ze względu na płeć. Zestawienia wyników w grupie wiekowej 6–32 miesięcy znajdują się w Tabelach 40–44.

Na podstawie przedstawionych danych statystycznych dotyczących rozwoju dzieci w wieku od 6 do 32 miesięcy stwierdzono istotne różnice między dziewczynkami a chłopcami w zakresie rozwoju umiejętności w wybranych obszarach aktywności i uczestnictwa, które ujawniają się wraz z wiekiem dziecka.

W grupie dzieci w wieku 6 miesięcy nie zaobserwowano statystycznie istotnych różnic ze względu na płeć w żadnym z analizowanych obszarów.

W grupie 8-miesięcznych dzieci odnotowano jedną istotną różnicę na korzyść dziewczynek w obszarze *Uczenie się i stosowanie wiedzy*, a dokładniej w kategorii słuchania – dotyczyła ona reakcji dziecka na zmiany rytmu głosu drugiej osoby (poprzez ruchy głowy lub ciała oraz zainteresowane spojrzenie). W pozostałych obszarach, takich jak: *Przystosowanie emocjonalno-społeczne*, *Porozumiewanie się*, *Aktywność ruchowa*, *Przenoszenie*, *poruszanie się i manipulowanie przedmiotami*, nie stwierdzono różnic między dziewczynkami a chłopcami.

W przedziale wiekowym od 12 do 32 miesięcy zaobserwowano statystycznie istotne różnice między dziewczynkami a chłopcami w wybranych zachowaniach w obszarach rozwoju *Uczenie się i stosowanie wiedzy*; *Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne*; *Porozumiewanie się* oraz *Dbanie o siebie*. Mimo niewielkich różnic procentowych zostały one potwierdzone za pomocą testu chi-kwadrat (X^2), przy poziomie istotności $p < 0,05$, a w wielu przypadkach $p < 0,001$.

W obszarze *Uczenie się i stosowanie wiedzy* istotne różnice ze względu na płeć wystąpiły:

- w grupie wiekowej 12–14 miesięcy – w 3 aktywnościach na 58 (5,8%),
- w grupie 18–20 miesięcy – w 7 aktywnościach na 69 (10,1%),
- w grupie 24–26 miesięcy – w 10 aktywnościach na 82 (12,2%),
- w grupie 30–32 miesięcy – w 2 aktywnościach na 84 (2,4%).

Szczegółowe dane prezentowane są w tabeli nr 40.

Tabela 40. Zestawienie zachowań dziecięcych, w których wykazano istotną statystycznie różnicę ze względu na płeć, w czterech grupach wiekowych: 6–32 miesięcy. Obszar *Uczenie się i stosowanie wiedzy*

SRMD		Uczenie się i stosowanie wiedzy	Dziewczynki		Chłopcy		X ² /p
wiek	Poz.		TAK (N)	%	TAK (N)	%	
8	8	Dziecko reaguje na zmiany rytmu głosu drugiej osoby ruchami głowy lub ciała, przygląda się jej z zainteresowaniem.	115	51,8	107	48,2	5,62/ 0,018
12–14	20	Dziecko słucha muzyki. Porusza się w jej rytm.	836	51,9	774	48,1	4,73/ 0,003
12–14	47	Dziecko reaguje na prośby i proste polecenia kierowane do niego werbalnie z równoległym wykorzystaniem gestów, np. „chodź”, „daj”.	904	51,7	845	48,3	5,92/ 0,015
12–14	48	Dziecko adekwatnie reaguje na słowa w zabawie „jest – nie ma” (rozgląda się, szuka przedmiotu).	890	51,7	831	48,3	5,92/ 0,015
18–20	20	Dziecko lokalizuje dotyk na sobie. Dotyka miejsca, gdzie zostało dotknięte.	759	51,3	721	48,7	4,50/ 0,034
18–20	21	Dziecko wskazuje na sobie miejsce, gdzie je boli. Trze oko, gdy coś mu do niego wpadło, pokazuje paluszek, gdy się ukłuje itp.	786	51,1	753	48,9	5,44/ 0,020
18–20	31	Dziecko bacznie obserwuje, jak osoba chowa zabawkę w dłoni. Następnie osoba chowa dłoń z zabawką pod ściereczkę, zostawia tam zabawkę i wyjmuje dłoń – dziecko początkowo szuka zabawki w dłoni osoby. Kiedy jej tam nie znajdzie, szuka jej pod ściereczką.	787	51,6	738	48,4	5,80/ <0,001
18–20	32	Dziecko bacznie obserwuje, jak dorosły chowa zabawkę w dłoni, a następnie dorosły udaje, że chowa ją kolejno pod różne przedmioty – ściereczkę, kubek, miseczkę, pod którą ostatecznie ukrywa zabawkę. Dziecko szuka zabawki pod przedmiotami, aż ją znajdzie.	759	51,8	705	48,2	7,01/ <0,001
18–20	50	Dziecko powtarza proste słowa.	652	52,2	596	47,8	7,30/ 0,002
18–20	57	Dziecko składa w całość dwuczęściową układankę.	657	51,6	617	48,4	4,46/ 0,035
18–20	60	Dziecko zdejmuje czapkę i podejmuje próby jej zakładania.	770	51,1	738	48,9	4,46/ 0,035
24–26	6	Dziecko patrzy na czytany przez osobę dorosłą tekst i ilustracje w książeczce.	850	52,0	786	48,0	7,69/ 0,021
24–26	18	Dziecko ostrożnie chwytta rzeczy drobne/kruche.	888	51,6	833	48,4	4,65/ 0,031
24–26	20	Dziecko odczuwa mokro – sucho itp. w sytuacji zanieczyszczenia się/oblania się wodą podczas mycia rąk przy umywalce.	827	52,6	744	47,4	4,50/ <0,001
24–26	36	Dziecko skupia uwagę słuchową, zapamiętuje i powtarza ciągi dwóch słów.	886	52,1	816	47,9	4,89/ <0,001
24–26	38	Dziecko właściwie nazywa niektóre przedmioty codziennego użytku.	824	53,2	724	46,8	7,08/ <0,001

SRMD		Uczenie się i stosowanie wiedzy	Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
wiek	Poz.		TAK (N)	%	TAK (N)	%	
24–26	51	Dziecko potrafi powtórzyć za osobą ciąg dwóch słów, np. „mama – pies”, „miś – lala”, „auto – but”, „mama – chodź”. Dziecko może skracać lub zniekształcać słowa.	835	53,7	721	46,3	7,51/ <0,001
24–26	63	Dziecko nazywa kolejno wskazywane przez osobę znane mu przedmioty lub zabawki ustawione przed nim w szeregu.	815	54,7	685	45,3	8,74/ <0,001
24–26	64	Dziecko nazywa kolejno znane mu przedmioty na obrazkach ułożonych w szeregu.	807	54,3	668	45,7	7,99/ <0,001
24–26	65	Dziecko współuczestniczy z osobą dorosłą w czytaniu zdania wyrazowo–obrazkowego. Uzupełnia wypowiedź o nazwę obrazka werbalnie lub niewerbalnie, (np. „to jest . . .” (obrazek lali)	814	54,7	685	45,3	8,68/ <0,001
24–26	81	Spośród dwóch rzeczy dziecko wybiera, co chce założyć.	911	52,4	826	47,6	8,34/ <0,001
30–32	17	Dziecko słyszy dźwięki przetworzone – skupia uwagę słuchową na znanych piosenkach. Zapamiętuje 1–2 zdania.	834	53,2	735	46,8	7,68/ <0,001
30–32	51	Dziecko potrafi powtórzyć za osobą zdanie składające się z trzech słów.	815	52,6	733	47,4	8,02/ <0,001

Źródło: Badania własne.

W obszarze *Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne* istotne różnice ze względu na płeć wystąpiły:

- w grupie wiekowej 12–14 miesięcy – w 1 aktywności na 20 (5%),
- w grupie 18–20 miesięcy – w 3 aktywnościach na 17 (17,6%),
- w grupie 24–26 miesięcy – w 1 aktywności na 23 (4,3%).

W badanym obszarze wykazano brak statystycznych różnic w kategorii płeć w grupie wiekowej 30–32 miesiące. Szczegółowe dane prezentowane są w tabeli 41.

Tabela 41. Zestawienie zachowań dziecięcych, w których wykazano istotną statystycznie różnicę ze względu na płeć, w czterech grupach wiekowych: 6–32 miesięcy. Obszar *Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne*

SRMD		Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne	Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
wiek	Poz.		TAK (N)	%	TAK (N)	%	
12–14	60	Dziecko przytula się do zabawki, którą lubi.	897	52,0	827	48,0	10,06/ <0,001
18–20	71	Dziecko lubi zabawy relacyjne, typu przeciw: odpychanie się, mocowanie się podczas baraszkowania. Zabawy te sprawiają dziecku radość.	666	51,3	630	48,7	6,11/ 0,047

SRMD		Sygnały społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne	Dziewczynki		Chłopcy		X ² /p
wiek	Poz.		TAK (N)	%	TAK (N)	%	
18–20	80	Dziecko pokazuje osobie, że jest brudne: pokazuje brudne rączki, wskazuje palcem brudne miejsca na bluzce, spodenkach itp.	682	52,4	620	47,6	7,11/ <0,001
18–20	85	Dziecko potrafi zaczekać na zabawkę 5–10 sekund.	740	52,0	684	48,0	7,01/ <0,001
24–26	207	Dziecko siada na nocnik. Posadzone przez osobę na odpowiednio przystosowanej desce sedesowej siedzi przez krótki okres czasu (3–5 minut), często wstaje.	803	52,1	737	47,9	5,77/ <0,001

Źródło: Badania własne.

W obszarze *Porozumiewanie się* istotne różnice ze względu na płeć wystąpiły:

- w grupie 18–20 miesięcy – w 2 aktywnościach na 12 (16,7%),
- w grupie 24–26 miesięcy – w 3 aktywnościach na 19 (15,8%),
- w grupie 30–32 miesięcy – w 5 aktywnościach na 15 (33,3%).

Szczegółowe dane prezentowane są w tabeli nr 42.

Tabela 42. Zestawienie zachowań dziecięcych, w których wykazano istotną statystycznie różnicę występowania ze względu na płeć, w czterech grupach wiekowych: 6–32 miesięcy. Obszar *Porozumiewanie się*

SRMD		Porozumiewanie się	Dziewczynki		Chłopcy		X ² /p
wiek	Poz.		TAK (N)	%	TAK (N)	%	
18–20	97	Dziecko nazywa obiekty (mowa dziecięca) typu: „hau hau”, gdy widzi pasa; „brum brum”, gdy jedzie auto; „am”, gdy widzi jedzenie; „mama”, gdy widzi mamę; „auto”, gdy widzi samochód itp.	690	51,4	652	48,6	3,58/ 0,049
18–20	98	Dziecko prowadzi dialog z osobą lub innymi dziećmi w swoistym języku (mowa dziecięca).	708	52,9	628	47,1	6,11/ <0,001
24–26	120	Dziecko rozumie pojęcie duży/mały. Prawidłowo wskazuje obiekty według kryterium wielkości.	858	52,4	779	47,6	6,09/ <0,001
24–26	121	Dziecko mówi o sobie „ja”, wskazuje na siebie.	778	52,7	698	47,3	6,77/ <0,001
24–26	122	Dziecko bawi się słowami. Powtarza słowa, krótkie zdania. Tworzy nowe słowa.	768	52,3	699	47,7	7,14/ <0,001
30–32	124	Dziecko mówi o sobie „ja”, wskazuje na siebie, używa zaimków „ja”, „ty”, „on”, „ona”.	791	52,5	715	47,5	8,23/ <0,001
30–32	125	Dziecko regularnie używa połączeń rzeczownik i czasownik, np. „pies siedzi”, „ja jem”.	764	52,8	683	47,2	7,99/ <0,001
30–32	126	Dziecko używa rzeczowników (określa miejsca, rzeczy, osoby), czasowników (określa znane mu rutynowe czynności), przymiotników (duży, mały, brudny, czysty), przysłówków (brudno, czysto).	786	53,5	684	46,5	9,00/ <0,001

SRMD		Porozumiewanie się	Dziewczynki		Chłopcy		X ² /p
wiek	Poz.		TAK (N)	%	TAK (N)	%	
30–32	127	Dziecko komunikuje się prostymi zdaniami.	755	53,3	662	46,7	8,78/ <0,001
30–32	128	Dziecko opowiada to, co widziało, i opowiada o tym, co się wydarzyło.	744	52,3	678	47,7	7,78/ <0,001

Źródło: Badania własne.

W obszarze *Dbanie o siebie* istotne statystycznie różnice ze względu na płeć wystąpiły:

- w grupie 18–20 miesięcy w trzech aktywnościach,
- w grupie 30–32 miesięcy w dwóch aktywnościach.

W dokonanej analizie wykazano brak istotnych statystycznie różnic w częstotliwości występowania poszczególnych aktywności między dziewczynkami i chłopcami w grupach wiekowych 12–14 miesięcy oraz 24–26 miesięcy.

Tabela 43. Zestawienie zachowań dziecięcych, w których wykazano istotną statystycznie różnicę ze względu na płeć, w czterech grupach wiekowych: 6–32 miesięcy. Obszar *Dbanie o siebie*

SRMD		Dbanie o siebie	Dziewczynki		Chłopcy		X ² /p
wiek	Poz.		TAK (N)	%	TAK (N)	%	
18–20	150	Dziecko pije z kubka bez uchwytów, trzyma kubek oburącz, przechyla go.	686	52,2	629	47,8	6,17/ 0,002
18–20	151	Dziecko pije z kubka z jednym lub dwoma uchwytami (uszami), chwytą go jedną ręką, manipuluje nim, próbuje z niego pić, często rozlewając.	743	51,1	712	48,9	7,22/ 0,049
18–20	155	Dziecko inicjuje proste czynności – rozbieranie się podczas rutynowych aktywności (przygotowanie do spania, kąpeli), np. ściąganie skarpetek, podnoszenie bluzki, zsuwanie spodni, zdejmowanie czapki, odpinanie pampersa itp.	726	52,3	663	47,7	8,12/ <0,001
30–32	205	Dziecko podejmuje próby zapinania dużych guzików.	797	51,8	742	48,2	6,77/ 0,033
30–32	223	Dziecko troszczy się o siebie i innych (pomaga innym, pociesza).	826	52,5	747	47,5	8,88/ <0,001

Źródło: Badania własne.

Zbiornicze dane, które określają łączną liczbę aktywności w poszczególnych obszarach funkcjonowania ICF w SRMD, w których wystąpiły statystycznie istotne różnice między dziewczynkami a chłopcami w badanych grupach wiekowych: 6, 8, 12–14, 18–20, 24–26, 30–32 miesięcy, są przedstawione w tabeli nr 44.

Tabela 44. Zestawienie danych: liczba aktywności istotnie statystycznych zróżnicowanych ze względu na płeć/ogólna liczba aktywności w kwestionariuszu SRMD w danej grupie wiekowej: 6–32 miesięcy

Obszary aktywności i uczestnictwa	6 m-cy	8 m-cy	12–14 m-cy	18–20 m-cy	24–26 m-cy	30–32 m-cy
Uczenie się i stosowanie wiedzy	0/8	0/27	3/58	7/69	10/82	2/84
Sygnaty społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne	0/13	0/13	1/20	3/17	1/23	0/29
Porozumiewanie się	0/5	0/4	0/12	2/12	3/19	5/15
Aktywność ruchowa – poruszanie się	0/12	0/19	0/28	0/33	0/33	0/31
Chwytywanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność	0/11	0/13	0/26	0/19	0/24	0/23
Dbanie o siebie				0/14	0/34	0/42
Razem	0/69	0/76	4/144	12/163	14/215	7/224
Procent			2,78%	2,78%	6,51%	3,12%

Źródło: Badania własne.

W grupach badanych dzieci w wieku 6 miesięcy i 8 miesięcy nie odnotowano istotnych różnic ze względu na płeć w żadnym z obszarów funkcjonowania. Oznacza to, że do 8. miesiąca życia rozwój dziewczynek i chłopców przebiega bardzo podobnie we wszystkich analizowanych aspektach. Pierwsze różnice między dziewczynkami a chłopcami odnotowano od 12 miesiąca (2,78% wykazało istotność statystyczną). Dotyczyły one pojedynczych zachowań w obszarze uczenia się i stosowania wiedzy oraz jednego zachowania w obszarze emocjonalno-społecznym.

Liczba istotnych różnic wzrosła w grupie wiekowej 18–20 miesięcy do 12 na 163 analizowane zachowania (7,36%). Największe różnice zarejestrowano ponownie w obszarze *Uczenie się i stosowanie wiedzy* (siedem zachowań), a pozostałe dotyczyły *Przystosowania społeczno-emocjonalnego* (trzy zachowania) oraz *Porozumiewania się* (dwa zachowania). Na tym etapie dziewczynki częściej przejawiały bardziej zaawansowane kompetencje poznawcze i komunikacyjne.

Największą liczbę zachowań, które stanowiły statystycznie istotną różnicę między dziewczynkami i chłopcami, odnotowano w grupie wiekowej 24–26 miesięcy (łącznie 14 spośród 215, czyli 6,51% analizowanych zachowań). Dominującym obszarem pozostaje *Uczenie się i stosowanie wiedzy* (10 zachowań), przy czym istotne różnice wystąpiły również w zakresie *Porozumiewania się* (trzy zachowania) oraz *Przystosowania społeczno-emocjonalnego* (jedno

zachowanie). Wyniki wskazują na pogłębianie się przewagi dziewczynek w zakresie rozwoju funkcji poznawczych i językowych.

W najstarszej analizowanej grupie wiekowej, 30–32 miesięcy, liczba różnic między dziewczynkami a chłopcami wyniosła 7 z 224 analizowanych zachowań (3,12%). W tej grupie dominowały różnice w zakresie *Porozumiewania się* (pięć zachowań) oraz *Uczenia się i stosowania wiedzy* (dwa zachowania). Choć liczba różnic maleje w stosunku do wcześniejszego okresu, nadal obserwuje się przewagę dziewczynek w obszarach związanych z językiem i rozwojem poznawczym.

Na podstawie analizy wyników badań stwierdzono brak istotnych statystycznie różnic w ocenianych aktywnościach między chłopcami a dziewczynkami we wszystkich grupach wiekowych w obszarach *Aktywność ruchowa – poruszanie się* oraz *Przenoszenie, poruszanie i manipulowanie*.

2.3. Wyniki walidacji kwestionariuszy SRMD w okresie średniego dzieciństwa (dzieci w wieku 3–6 lat)

2.3.1. KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 3 LAT

Kolejna część analiz obejmuje Kwestionariusz obserwacji dziecka w wieku 3 lat. W badaniu uczestniczyło 2 109 dzieci, w tym 1057 (50,1%) dziewczynek oraz 1 052 (49,9%) chłopców. Przeważały dzieci z miasta: było ich 1 365 (64,7%), podczas gdy ze wsi pochodziło 744 (35,3%) badanych.

Pierwszy z analizowanych obszarów aktywności dziecka w wieku 3 lat obejmuje następujące kategorie: *Celowe posługiwanie się zmysłami: patrzenie, słuchanie, dotykanie; Naśladowanie; Uczenie się przez działanie (zabawę) z przedmiotami; Przyswajanie informacji; Przyswajanie języka; Powtarzanie; Przyswajanie pojęć; Uczenie się pisania; Uczenie się liczenia; Nabywanie umiejętności; Skupienie uwagi; Ukierunkowanie uwagi; Myślenie; Rozwiązywanie problemów i Podejmowanie decyzji*. W tabeli nr 45 zostały zaprezentowane wyniki badań dotyczące twierdzeń składających się na obszar aktywności dziecka *Uczenie się i stosowanie wiedzy*.

Analiza przypisywanej częstości występowania poszczególnych umiejętności z tego obszaru aktywności u dzieci w wieku 3 lat dała podstawy, by zrezygnować z twierdzeń dotyczących tych z nich, które zaznaczały się u poniżej 85% badanych. Do tych twierdzeń należały: a) Dziecko bawi się

w pisanie naśladowując dorosłych (bazgrze wzory na kartce) (82,3%) i Dziecko powtarza wystukany przez dorosłego prosty 2-elementowy rytm (82,1%) (z kategorii *Naśladowanie*); Dziecko zna nazwy kolorów (czerwony, żółty, zielony, niebieski, czarny, biały) (81,7%) (z kategorii *Przyswajanie informacji*); Dziecko nazywa kolory (81,5%), Dziecko nazywa swoje emocje: radość, smutek, złość (78,4%), Dziecko odpowiada na pytanie „dlaczego?” (78,2%) i Dziecko nazywa emocje innych: radość, smutek, złość (78,0%) (z kategorii *Przyswajanie języka*); Dziecko powtarza wierszyki i gesty z wykorzystaniem zabaw paluszkowych (2–3 zdania) (83,7%), Dziecko powtarza teksty krótkich piosenek dziecięcych (2–3 zdania) (83,5%) oraz Dziecko powtarza za dorosłym liczebniki od 1 do 10 (82,6%) (z kategorii *Powtarzanie*); Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcie długości: długi/krótki (78,0%), Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcie przeciwieństwa: inny (80,9%), Dziecko określa położenie przedmiotów względem siebie (przed, za, z boku) (58,6%) i Dziecko poprawnie stosuje przyimki: „na”, „pod”, „nad”, „za”, „obok”, „w” (46,6%) (z kategorii *Przyswajanie pojęć*); Dziecko odwzorowuje znak X (72,8%), Dziecko odwzorowuje koło (80,0%), Dziecko rysuje po śladzie prosty graficznie obrazek na dużej kartce A4 (83,1%) oraz Dziecko jest zainteresowane rysowaniem: rysuje, koloruje, maluje, tworzy własne dzieła. Pokazuje je innym (83,4%) (z kategorii *Uczenie się pisania*); Dziecko dostrzega wyraźne różnice porównując dwa przedmioty/obrazki (podaje co najmniej trzy różnice) (74,2%), Dziecko dodaje na konkretach w zakresie pięciu (za każdym razem musi przeliczyć wynik) (43,7%), Dziecko odejmuje na konkretach w zakresie pięciu (za każdym razem musi przeliczyć wynik) (36,8%), Dziecko bawi się w mierzenie. Układa pudełka, piramidki według wielkości, układa zabawki w szereg według wielkości (62,0%) i Dziecko bawi się spontanicznie w dodawanie i odejmowanie (33,4%) (z kategorii *Uczenie się liczenia*); Dziecko nalewa sobie napój z innego naczynia (78,4%) (z kategorii *Nabywanie umiejętności*); Dziecko w sytuacjach zadaniowych potrafi utrzymać koncentrację przez około 10 minut, nie wykazując objawów zmęczenia lub znużenia (pokładanie się, odwracanie uwagi od zadania, nadrucliwość, labilność emocjonalna itp.) (79,3%) (z kategorii *Ukierunkowanie uwagi*); Dziecko przewiduje w zabawie, co będzie dalej (78,0%) (z kategorii *Myślenie*).

Zdecydowana większość umiejętności uwzględnionych w obszarze aktywności *Uczenie się i stosowanie wiedzy* występuje u ponad 90% i więcej dzieci. Najrzadziej zaznaczające się umiejętności (u 85–90% badanych)

dotyczą wążania produktów spożywczych (szczególnie nowych); rzucania oburącz piłki na odległość 3 m do drugiej osoby, stojącej na wprost dziecka; posiadania przez dziecko wiedzy na temat tego, gdzie występują znane mu kolory; znajomości imion kolegów i koleżanek z grupy; wiedzy o swoim wieku; zaciekawienia tym, co znajduje się wokół dziecka; odpowiadania na pytania: „co robi?”, „jak to zrobić?”; odtwarzania za dorosłym ustawienia zabawek na półce w szeregu według takiej samej kolejności różnych zabawek; rozumienia i wykorzystywania pojęć podobieństwa; wypełniania konturu obrazka wyciętego z kartki i położonego na kontrastowym tle; kolorowania obrazka o wypukłych konturach; podejmowania prób przeliczania w zakresie trzech na polecenie lub spontanicznie zabawek lub innych przedmiotów; odpowiadania na pytanie „ile masz?”; uczenia się nowych zadań poprzez zwracanie się o pomoc do innych; czekania w zabawach naprzemiennych na swoją kolej; wyszukiwania w grupie opiekuna, żeby się przytulić; odgrywania prostej pantomimy; rozpoznawania przedmiotu na podstawie jego fragmentu; zabawy w udawanie.

Na podstawie analizy statystycznej częstości występowania poszczególnych umiejętności u dzieci w wieku 3 lat z uwzględnieniem płci stwierdzono istotne różnice między dziewczynkami i chłopcami. Istotnie więcej dziewczynek niż chłopców cechuje się następującymi umiejętnościami: naśladowanie czynności podczas zabaw muzyczno-ruchowych; naśladowanie czynności z życia codziennego, bawienie się w udawanie; bawienie się w zabawy tematyczne; posiadanie wiedzy, gdzie znajdują się pewne kolory; nazywanie zabawek, którymi się bawią; nazywanie przedmiotów codziennego użytku i domowych czynności; odpowiadanie na pytanie „co robi?”, „jak to zrobić?”; odwzorowywanie na kartce kreski pionowej/poziomej; wypełnianie konturów obrazka wyciętego z kartki i położonego na kontrastowym tle; kolorowania obrazka o wypukłych konturach; podejmowanie prób przeliczania w zakresie trzech na polecenie lub spontanicznie zabawek albo innych przedmiotów; odpowiadania na pytanie „ile masz?”; uczenie się nowych zadań poprzez zwracanie się o pomoc do innych; czekanie w zabawach naprzemiennych na swoją kolej; wyszukiwanie w grupie opiekuna, żeby się przytulić; skupienie się na wykonywanej czynności; określenie, z którym dzieckiem chce się bawić.

Tabela 45. Wyniki badanych w obszarze *Uczenie się i stosowanie wiedzy* (3 lata)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Patrzanie (d110) – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych								
1	Dziecko śledzi tor lotu zabawki, którą rzuca.	2 982	98,7	1 046	50,2	1 036	49,8	4,17/ 0,239
2	Dziecko przygląda się innym dzieciom, naśladuje ich zachowanie.	2 046	97,0	1 025	50,1	1 021	49,9	2,33/ 0,607
3	Dziecko patrzy na osobę, która do niego mówi. Zwraca uwagę na jej mimikę.	2 060	97,7	1 044	50,7	1 016	49,3	2,99/ 0,207
4	Dziecko przygląda się obrazkom na kartce papieru, zwraca uwagę na ich położenie.	2 016	95,6	1 026	50,9	990	49,1	5,02/ 0,178
Słuchanie (d115) – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych								
5	Dziecko słucha, gdy dorosły mu czyta.	2 082	98,7	1 049	50,4	1 033	49,6	4,14/ 0,341
6	Dziecko nasłuchuje, skąd dobiegają dźwięki, lokalizuje ich źródło.	2 083	98,8	1 046	50,2	1 037	49,8	3,02/ 0,407
Celowe posługiwanie się innymi zmysłami (d120) – zamierzone posługiwanie się zmysłami (dotyk, smak, węch)								
7	Dziecko dotyka, bada nowe przedmioty palcami pod kontrolą wzroku (ogląda je).	2 085	98,9	1 051	50,4	1 034	49,6	3,67/ 0,448
8	Dziecko bada przedmioty (np. produkty spożywcze) wykorzystując węch.	1 809	85,8	916	50,6	993	49,4	3,99/ 0,289
9	Dziecko smakuje jedzenie i napoje; określa, czy są one dobre, czy też nie.	1 986	94,2	1 008	50,8	978	49,2	2,65/ 0,207
Naśladowanie (d130) – imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się, np. naśladowanie wyrazu twarzy, gestykulacji, dźwięków lub kopiowanie liter alfabetu. Obejmuje: bezpośrednie naśladowanie czynności lub zachowania								
10	Dziecko naśladuje zachowanie innych dzieci podczas zabawy lub czynności rutynowych, np. podczas posiłku, ubierania itp.	2 035	96,5	1 026	50,4	1 009	49,6	4,67/ 0,266
11	Dziecko naśladuje mimikę opiekuna.	1 990	94,4	1 004	50,5	986	49,5	3,52/ 0,480
12	Dziecko naśladuje gesty innych osób.	2 023	95,9	1 023	50,6	1 000	49,4	4,11/ 0,322
13	Dziecko naśladuje czynności podczas zabaw muzyczno-ruchowych.	2 022	95,9	1 034	51,1	988	48,9	9,01/ <0,001
14	Dziecko naśladuje czynności z życia codziennego, bawi się w udawanie.	1 972	93,5	1 008	51,1	964	48,9	8,88/ <0,001

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	

Uczenie się przez działanie (zabawę) z przedmiotami (d131) – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów; zabawa symboliczna, zabawa na niby, jak np. uderzenie przedmiotem; zderzanie klocków i zabawa lalkami lub samochodami

15	Dziecko bawi się klockami, buduje z nich różne konstrukcje, np. wieżę, most, dom itp.	2 047	97,1	1 014	49,5	1 033	50,5	5,01/ 0,333
16	Dziecko rzuca oburącz piłkę na odległość 3 m do drugiej osoby, stojącej na wprost niego.	1 815	86,1	908	50,0	907	50,0	1,000
17	Dziecko umieszcza kształty: koło, kwadrat, trójkąt na układance.	2 008	95,2	1 016	50,6	992	49,4	3,77/ 0,499
18	Dziecko bawi się w zabawy tematyczne, np. sklep, dom, lekarza itp. Bawi się modelami i miniaturowymi przedmiotów.	1 947	92,3	1 004	51,6	943	48,4	7,57/ <0,001
19	Dziecko samodzielnie składa obrazek z trzech części, może to robić metodą prób i błędów.	2 019	95,7	1 017	50,4	1 002	49,6	2,79/ 0,431
20	Dziecko tworzy (kreuje) zabawę z użyciem przedmiotów codziennego użytku/zabawki.	2 034	96,4	1 033	50,8	1 001	49,2	3,12/ 0,264

**Przyswajanie informacji (d138) – zdobywanie faktów o osobach, rzeczach i zdarzeniach przez pytanie: „dlaczego”, „co”, „gdzie” i „jak” oraz pytanie o nazwy
Przyswajanie języka (d132) – rozwijanie umiejętności reprezentowania osób, przedmiotów, wydarzeń i uczuć za pomocą słów, symboli, fraz i zdań**

21	Dziecko jest ciekawe tego, co się wokół niego znajduje, zadaje pytania, np.: „co to?”, „kto?”, „co robi?”, „gdzie jest?”.	1 877	89,0	954	50,8	923	49,2	3,02/ 0,278
22	Dziecko zna nazwy 2–3 zwierząt i wie, jakie odgłosy one wydają.	2 017	95,6	1 015	50,3	1 002	49,7	3,22/ 0,349
23	Dziecko zna nazwy zabawek, którymi się posługuje i wie, do czego one służą.	2 082	98,7	1 047	50,3	1 035	49,7	2,67/ 0,400
24	Dziecko zna nazwy przedmiotów codziennego użytku i domowych czynności.	2 047	97,1	1 030	50,3	1 017	49,7	3,02/ 0,445
25	Dziecko wie, gdzie występują znane mu kolory (np. niebo jest niebieskie).	1 828	86,7	934	51,1	894	48,9	5,95/ 0,049
26	Dziecko zna imiona bohaterów bajek, które ogląda (których słucha).	2 001	94,9	1 001	50,0	1 000	50,0	1,000
27	Dziecko zna nazwy części ciała (oko, ucho, nos, usta, buzia, brzuch, plecy, nogi, ręce).	2 078	98,5	1 040	50,0	1 038	50,0	1,000
28	Dziecko zna swoje imię.	2 078	98,5	1 040	50,0	1 038	50,0	1,000
29	Dziecko zna i rozpoznaje członków swojej rodziny.	2 104	99,8	1 055	50,1	1 049	49,9	2,03/ 0,566
30	Dziecko zna imiona kolegów i koleżanek z grupy, identyfikuje ich.	1 859	88,1	954	51,3	905	48,7	9,71/ 0,008
31	Dziecko rozwiązuje proste zagadki, np. „Kto robi hau hau?”.	2 051	97,2	1 035	50,5	1 016	49,5	3,67/ 0,417

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
32	Dziecko wie, ile ma lat.	1 858	88,1	963	51,8	895	48,2	4,13/ 0,129
33	Dziecko odpowiada na pytania „co to?”, „kto to?”.	2 000	94,8	1 015	50,7	985	49,3	6,12/ 0,176
34	Dziecko odpowiada na pytanie „co robi?”.	1 837	87,1	939	51,1	898	48,9	8,23/ 0,001

Powtarzanie (d135) – powtarzanie sekwencji zdarzeń lub symboli jako podstawowy element uczenia się, np. liczenie dziesiątkami albo ćwiczenie recytacji rymowanki lub wiersza łącznie z gestykulacją. Obejmuje: opóźnione naśladowanie działania lub zachowania

35	Dziecko powtarza po dorosłym lub innym dziecku sekwencję 2–3 czynności w przestrzeni, np. rzucenie piłki, siadanie na krześle.	1 944	92,2	980	50,4	964	49,6	3,89/ 0,401
36	Dziecko odtwarza za dorosłym konstrukcję z 3–4 przedmiotów, np. pudełek, klocków, poduszek lub innych zabawek.	1 922	91,1	975	50,7	947	49,3	5,01/ 0,144
37	Dziecko powtarza sekwencję ruchów podczas rutynowych czynności, np. ubierania, mycia, jedzenia itp.	2 061	97,7	1 044	50,7	1 017	49,3	4,90/ 0,202

Przyswajanie pojęć (d137) – rozwijanie umiejętności rozumienia i używania prostych i złożonych pojęć reprezentujących cechy rzeczy, osób i zdarzeń

38	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcia wielkości: duży, mały.	2 031	96,3	1 023	50,4	1 008	49,6	5,02/ 0,306
39	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcie kształtu: koło.	1 960	92,9	974	49,7	986	50,3	4,99/ 0,411
40	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcia ilości: dużo, mało.	1 962	93,0	993	50,6	969	49,4	3,99/ 0,402
41	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcia podobieństwa: taki sam.	1 837	87,1	931	50,7	906	49,3	5,17/ 0,245
42	Dziecko segreguje przedmioty/obrazki ze względu na kolor i kształt.	1 928	91,4	975	50,6	953	49,4	4,99/ 0,301
43	Dziecko rozpoznaje dźwięki z najbliższego otoczenia.	2 066	98,0	1 037	50,2	1 029	49,8	4,00/ 0,502
44	Dziecko wskazuje obrazki kojarzące się z danym dźwiękiem.	2 058	97,6	1 037	50,4	1 021	49,6	3,78/ 0,279
45	Dziecko rozpoznaje i wskazuje u innych osób lub zabawek części ciała, takie jak oczy, uszy, głowa, ręce, nogi, brzuch, plecy.	2 072	98,2	1 039	50,1	1 033	49,9	2,78/ 0,488

Uczenie się czytania – rozwijanie umiejętności płynnego i wiernego czytania materiałów pisanych (w tym systemem Braille’a i z użyciem innych symboli), np. rozpoznawanie znaków alfabetu, poprawne wymawianie brzmienia zapisanych wyrazów i rozumienie wyrazów i zdań

46	Dziecko ogląda książeczkę. Wskazuje obiekty, o które pyta dorosły.	2 080	98,6	1 043	50,1	1 037	49,9	3,01/ 0,302
----	--	-------	------	-------	------	-------	------	----------------

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
47	Dziecko odtwarza za dorosłym ustawienie zabawek na półce w szeregu według takiej samej kolejności różnych zabawek.	1 859	88,1	946	50,9	913	49,1	6,99/ 0,012
48	Dziecko odczytuje treść obrazka. Nazywa osoby, przedmioty, zwierzęta, czynności, opowiada sytuacje przedstawione na obrazku.	1 844	87,4	945	51,2	899	48,8	7,72/ 0,008

Uczenie się pisania (d145) – rozwijanie umiejętności tworzenia symboli reprezentujących sylaby, słowa i zdania (włączając system Braille’a i inne symbole) w celu oddania ich znaczenia

49	Dziecko maluje farbami plamy przy pomocy pędzla/gąbki.	2 098	99,5	1 056	50,3	1 042	49,7	3,35/ 0,567
50	Dziecko bazarze z użyciem kredki, ołówka, długopisu.	2 074	98,3	1 043	50,3	1 031	49,7	3,67/ 0,349
51	Dziecko odwzorowuje na kartce kreskę pionową i poziomą oraz koło.	1 925	91,3	988	51,3	937	48,7	6,77/ 0,019
52	Dziecko koloruje – wypełnia cały obszar konturu obrazka wyciętego z kartki.	1 813	86,0	960	53,0	853	47,0	8,12/ <0,001
53	Dziecko koloruje – wypełnia cały obszar konturu obrazka wewnątrz szablonu.	1 807	85,7	955	52,9	852	47,1	9,00 <0,001

Uczenie się liczenia (d150) – rozwijanie umiejętności posługiwania się liczbami i wykonywania prostych i złożonych operacji matematycznych, np. używanie symboli matematycznych dodawania i odejmowania lub stosowanie właściwych działań matematycznych w celu rozwiązania zadania

54	Dziecko próbuje przeliczać w zakresie trzech na polecenie lub spontanicznie zabawki albo inne przedmioty: klocki, cukierki itp.	1 826	86,6	947	51,9	879	48,1	7,88/ 0,002
55	Dziecko rozdziela po jednym elemencie dla każdego.	1 920	91,0	961	50,0	959	50,0	1,000
56	Dziecko odpowiada na pytanie „ile masz?” (pokazuje: tyle lub określa liczebnik).	1 826	86,6	947	51,9	879	48,1	7,88/ 0,002

Nabywanie umiejętności (d155) – rozwijanie zdolności wykonywania prostych i złożonych, zintegrowanych czynności lub zadań umożliwiających nabycie umiejętności, jak np. posługiwanie się narzędziami lub zabawkami albo granie w gry

57	Dziecko posługuje się łyżką i widelcem spożywając posiłek.	2 095	99,3	1 054	50,3	1 041	49,7	4,19/ 0,509
58	Dziecko bawi się znanymi zabawkami.	2 103	99,7	1 055	50,2	1 048	49,8	3,02/ 0,447
59	Dziecko bawi się piłką z innymi dziećmi (turla, kopie, rzuca).	2 041	96,9	1 016	49,8	1 025	50,2	4,03/ 0,507
60	Dziecko bawi się przedmiotami codziennego użytku (garnki, łyżki, szczotka itp.).	2 024	96,0	1 031	50,9	993	49,1	6,02/ 0,103
61	Dziecko samodzielnie uczy się wykonywać nowe zadania metodą prób i błędów.	1 988	94,3	1 001	50,4	987	49,6	4,11/ 0,310

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
62	Dziecko uczy się samodzielnie wykonywać nowe zadania, naśladowując innych.	2 051	97,2	1 032	50,3	1 019	49,7	5,12/ 0,580
63	Dziecko uczy się nowych zadań. W sytuacji trudności prosi innych o pomoc, zadaje pytania. Potrafi skorzystać z werbalnych wskazówek.	1 870	88,7	953	51,0	917	49,0	6,07/ 0,039

**Skupianie uwagi (d160) – celowe skupianie się na określonym bodźcu,
np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków**

64	Dziecko słucha dorosłego/dziecka, które do niego mówi.	2 054	97,4	1 034	50,3	1 020	49,7	3,76/ 0,450
65	Dziecko patrzy na dorosłego/dziecko, które do niego mówi.	2 038	96,6	1 034	50,7	1 004	49,3	4,88/ 0,179
66	Dziecko skupia uwagę na tym, co robi inne dziecko lub dorosły przez minimum 30 sekund.	2 023	95,9	1 022	50,5	1 001	49,5	3,08/ 0,299
67	Dziecko skupia uwagę na zabawkach/obrazkach przez minimum 30 sekund.	2 081	98,7	1 047	50,3	1 034	49,7	3,02/ 0,506

**Ukierunkowanie uwagi (d161) – celowe utrzymanie uwagi
na specyficznych działaniach lub zadaniach przez odpowiednio długi okres**

68	Dziecko kieruje uwagę na dorosłego, który coś mu pokazuje przez kilkanaście sekund.	2 063	97,8	1 038	50,3	1 025	49,7	3,70/ 0,551
69	Dziecko kieruje uwagę na rówieśnika, który wykonuje interesującą je czynność przez kilkanaście sekund.	2 079	98,6	1 042	50,1	1 037	49,9	2,07/ 0,499
70	Dziecko potrafi czekać w zabawach naprzemiennych na swoją kolej.	1 865	88,4	958	51,4	907	48,6	7,99/ <0,001
71	Dziecko słucha dorosłego, który mu czyta.	1 983	94,0	1 008	50,8	975	49,2	4,03/ 0,301
72	Dziecko skupia się na tym, co robi, np. podczas jedzenia, ubierania, zabawy.	2 007	95,2	1 027	51,2	980	48,8	8,08/ 0,001

**Myślenie (d163) – formułowanie i posługiwanie się pojęciami, koncepcjami i wyobrażeniami,
które są zorientowane albo nie zorientowane na osiągnięcie celu, samemu albo z innymi osobami,
z użyciem aktywności myślowej takiej jak podczas zabawy w „udawanie” lub gier słownych**

73	Dziecko odgrywa prostą pantomimę: wyraża i odtwarza emocje, postacie, proste czynności i sytuacje za pomocą gestów, mimiki i ruchów ciała, bez używania słów.	1 885	89,4	959	50,9	926	49,1	4,84/ 0,089
74	Dziecko rozpoznaje przedmiot na podstawie jego fragmentu.	1 883	89,3	951	50,5	932	49,5	4,15/ 0,310
75	Dziecko bawi się w udawanie, wchodzi w rolę w zabawie tematycznej.	1 895	89,9	967	51,0	928	49,0	4,55/ 0,077
76	Dziecko identyfikuje miejsce z czynnościami wykonywanymi w określonym czasie, np. siadanie przy stole w południe z posiłkiem, siadanie na dywanie z zabawą/kącikami zabaw.	2 071	98,2	1 043	50,4	1 028	49,6	3,17/ 0,486

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Rozwiązywanie problemów (d175) – znajdowanie odpowiedzi na pytania lub sytuacje poprzez identyfikowanie i analizowanie problemów, ustalanie możliwych rozwiązań i ocenianie ich potencjalnych skutków, a następnie wdrażanie wybranego rozwiązania								
77	Dziecko szuka łyżki, jeśli zauważy, że nie ma jej obok talerza.	2 026	96,1	1 024	50,5	1 002	49,5	4,13/ 0,389
78	Dziecko przysuwa sobie krzesło, jeśli chce usiąść przy stole.	2 070	98,2	1 031	49,8	1 039	50,2	5,02/ 0,601
79	Dziecko prosi dorosłego o pomoc, jeśli nie może sobie poradzić (np. nie może czegoś osiągnąć).	2 033	96,4	1 016	50,0	1 017	50,0	1,000
Podejmowanie decyzji (d177) – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru, ocenianie jego skutków, jak np. wybieranie i kupowanie określonego artykułu lub decydowanie o podjęciu się i podejmowanie jakiegos zadania spośród wielu zadań, które należy wykonać								
80	Dziecko potrafi określić, z którym dzieckiem chce iść w parze lub się bawić.	1 904	90,3	975	51,2	929	48,8	9,02/ <0,001
81	Dziecko zapytane potrafi powiedzieć, co chce zjeść.	2 021	95,8	1 019	50,4	1 002	49,6	4,88/ 0,321
82	Dziecko dokonuje wyboru przedmiotu spośród tych prezentowanych mu przez dorosłego.	2 098	99,5	1 052	50,1	1 046	49,9	3,17/ 0,618
83	Dziecko dokuje wyboru tego, gdzie i czym chce się bawić.	2 086	98,9	1 046	50,1	1 040	49,9	3,67/ 0,556
84	Dziecko dokonuje wyboru tego, co chce robić spośród aktywności oferowanych mu przez dorosłego lub inne dziecko.	2 069	98,1	1 035	50,0	1 034	50,0	1,000

Źródło: Badania własne.

Wyniki badanych w zakresie twierdzeń uwzględnionych w obszarze: *Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne* zawarte są w tabeli nr 46. Dane te przeanalizowano w następujących kategoriach: *Podejmowanie pojedynczego zadania; Realizowanie dziennego rozkładu zajęć; Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi; Kierowanie własnym zachowaniem oraz Złożone kontakty międzyludzkie*. Na podstawie dokonanej analizy przypisywanej częstości występowania poszczególnych umiejętności z tego obszaru aktywności u dzieci w wieku 3 lat zrezygnowano z tych twierdzeń, które dotyczyły umiejętności zaznaczających się u mniej niż 85% badanych w tej grupie wiekowej. Twierdzenia te brzmiały następująco: a) Dziecko wykazuje zażenowanie w sytuacji nieznaney (83,3%) (z kategorii *Kierowanie własnym zachowaniem*), b) Dziecko rozpoznaje swoje emocje (nazywa je: „smutno mi”, „cieszę się”) (82,6%),

c) Dziecko rozpoznaje emocje innych (nazywa je: „smutno mu/jej”, „cieszy się”) (82,4%), d) Dziecko pociesza inne dziecko, kiedy zauważy, że jest mu źle (71,8%) i e) Dziecko lubi bawić się z innym dzieckiem. Ma swojego przyjaciela, koleżankę (preferuje zabawę z konkretnym dzieckiem) (81,9%) (z kategorii *Złożone kontakty międzyludzkie*).

Zdecydowana większość umiejętności składających się na ten obszar aktywności występuje u ponad 90%. Nieco rzadziej (u 85–90% badanych) pojawiają się takie umiejętności, jak: podejmowanie prób samodzielnego ubrania się; przytulanie się do opiekuna w sytuacji zaniepokojenia; witanie się; kreatywne bawienie się; dzielenie się zabawkami z innymi dziećmi. Analiza statystyczna wykazała istotne różnice w częstości występowania pewnych zachowań ze względu na płeć. Zauważalnie więcej dziewczynek niż chłopców cechuje się następującymi umiejętnościami: podejmowanie prób samodzielnego ubrania się; przytulanie się do opiekuna w sytuacji zaniepokojenia; przestrzeganie ustalonych zasad funkcjonujących w grupie; czekanie na swoją kolej; dzielenie się zabawkami z innymi dziećmi.

Tabela 46. Wyniki badanych w obszarze *Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne* (3 lata)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Podjęcie pojedynczego zadania (d210) – wykonywanie prostych lub złożonych skoordynowanych czynności umysłowych i fizycznych będących elementami realizacji pojedynczego zadania, jak np. inicjowanie zadania, ustalanie czasu, miejsca i materiałów potrzebnych do jego wykonania oraz kolejnych koniecznych kroków, realizowanie zadania, finalizowanie zadania i kontynuowanie wykonywania zadania. Obejmuje: podejmowanie prostego lub złożonego zadania, podejmowanie pojedynczego zadania samodzielnie lub w grupie								
85	Dziecko samodzielnie podejmuje zabawę swobodną.	2 069	98,1	1 035	50,0	1 034	50,0	1,000
86	Dziecko samodzielnie organizuje sobie przestrzeń do zabawy.	2 062	97,8	1 031	50,0	1 031	50,0	1,000
87	Dziecko próbuje się samodzielnie ubrać (założyć spodnie, kurtkę, czapkę).	1 894	89,8	982	51,8	912	48,2	7,99/ <0,001
Realizowanie dziennego rozkładu zajęć (d230) – podejmowanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań związanych z planowaniem, ustalaniem i spełnianiem czynności wynikających z codziennego rozkładu zajęć i obowiązków, jak np. gospodarowanie czasem lub planowanie poszczególnych czynności wykonywanych w ciągu dnia								
88	Dziecko rozumie i wykonuje proste polecenia opiekunów.	2 069	98,1	1 039	50,2	1 030	49,8	3,08/ 0,556
89	Dziecko dostosowuje się do aktywności zgodnie ze schematem dnia w przedszkolu.	2 029	96,2	1 029	50,7	1 001	49,3	5,66/ 0,200

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi (d240) – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań związanych z kontrolowaniem obciążeń psychicznych								
90	Dziecko zaniepokojone przytula się do opiekuna.	1 829	86,7	951	52,00	878	48,00	7,99/ <0,001
91	Dziecko zaniepokojone szuka wzrokiem opiekuna.	2 035	96,5	1 028	50,5	1 007	49,5	3,22/ 0,457
92	Dziecko sygnalizuje, że chce skończyć (odchodzi, kiwa głową, pokłada się).	2 025	96,0	1 009	49,8	1 016	50,2	4,02/ 0,381
93	Dziecko sygnalizuje, że jest zmęczone.	1 974	93,6	986	49,9	988	50,1	2,54/ 0,549
Kierowanie własnym zachowaniem (d250) – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań w spójny sposób w reakcji na nowe sytuacje, osoby lub doświadczenia								
94	Dziecko akceptuje nowości proponowane przez opiekuna, np. nową drogę podczas spaceru, nową zabawę.	2 051	97,2	1 030	50,2	1 021	49,8	3,77/ 0,472
95	Dziecko wita się.	1 879	89,1	949	50,5	930	49,5	3,80/ 0,301
96	Dziecko wykonuje polecenia wydane przez opiekuna.	2 022	95,9	1 019	50,4	1 003	49,6	4,05/ 0,337
97	Dziecko potrafi zorganizować lub kontynuować zabawę, gdy zostaje samo; bawi się kreatywnie.	1 849	87,7	937	50,7	912	49,3	2,71/ 0,490
98	Dziecko podejmuje próby osiągnięcia tego, co chce.	1 998	94,7	1 002	50,2	996	49,8	2,86/ 0,507
Złożone kontakty międzyludzkie (d720) – utrzymywanie i kontrolowanie wzajemnych kontaktów z innymi ludźmi w sposób odpowiedni do danej sytuacji i akceptowany społecznie, np. kontrolowanie emocji i odruchów, kontrolowanie werbalnej i fizycznej agresji, działanie niezależne od relacji społecznych, działanie zgodnie z zasadami i zwyczajami społecznymi (np. podczas zabawy, uczenia się, pracy z innymi osobami). Obejmuje: zabawę z innymi, tworzenie i kończenie wzajemnych kontaktów, kontrolowanie zachowań w ramach wzajemnych kontaktów, nawiązywanie wzajemnych kontaktów stosownie do pełnionych ról społecznych i zachowywanie dystansu w relacjach społecznych								
99	Dziecko spontanicznie okazuje emocje.	1 952	92,6	982	50,3	970	49,7	4,01/ 0,561
100	Dziecko bawi się przez pewien czas z rówieśnikami.	2 039	96,7	1 019	50,0	1 020	50,0	1,000
101	Dziecko przez chwilę bawi się samotnie.	2 066	98,0	1 035	50,1	1 031	49,9	2,66/ 0,671
102	Dziecko przestrzega ustalonych zasad obowiązujących w grupie.	1 923	91,2	993	51,6	930	48,4	7,77/ 0,029
103	Dziecko czeka na swoją kolej.	1 905	90,3	979	51,4	926	48,6	8,02/ 0,036
104	Dziecko informuje opiekuna o swoich potrzebach („chcę do toalety”/ „pić mi się chce” itp.).	2 029	96,2	1 025	50,5	1 004	49,5	3,04/ 0,422

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
105	Dziecko dzieli się zabawkami z innymi dziećmi.	1 887	89,5	968	51,3	919	48,7	8,34/ 0,039
106	Dziecko stosuje się do prostych zasad, np. siedzenia przy stolikach podczas jedzenia.	2 036	96,5	1 031	50,6	1 005	49,4	4,15/ 0,289

Źródło: Badania własne.

Kolejny analizowany obszar dotyczy *Porozumiewania się*. Wyniki otrzymane w zakresie składających się na niego twierdzeń zawiera tabela nr 47. Analiza przypisywanej częstości występowania poszczególnych umiejętności z tego obszaru aktywności u dzieci w wieku 3 lat dała podstawy, by zrezygnować z twierdzeń dotyczących tych z nich, które zaznaczały się u poniżej 85% badanych. Należały do nich: a) Dziecko zadaje pytania i oczekuje odpowiedzi (83,2%), b) Dziecko posługuje się zaimkami: „ja”, „ty”, „my” itp. (82,7%), c) Dziecko wypowiada zdanie 4–5-wyrazowe (8,3%) (z kategorii *Mówienie*), d) Dziecko potrafi samodzielnie zaśpiewać krótką piosenkę, której się uczyło (76,9%), e) Dziecko odtwarza prostą melodię (81,05%) (z kategorii *Śpiewanie*), f) Dziecko inicjuje rozmowę z innymi, opowiada o tym, co widziało i co się wydarzyło. Dzieli się swoimi wrażeniami (79,1%), g) Dziecko uczestniczy w rozmowie o charakterze naprzemiennym (81,0%) (z kategorii *Rozmowa*).

Podobnie jak w poprzednich obszarach aktywności zdecydowana większość umiejętności tworząca obszar *Porozumiewanie się* występuje u ponad 90% dzieci. Nieco rzadziej (u 85–90% badanych) zaznaczają się następujące umiejętności: porozumiewanie się z dorosłymi i rówieśnikami przy pomocy zrozumiałej wymowy; adekwatne odpowiadanie na pytania; odczytywanie treści obrazka; komunikowanie się w sposób zrozumiały dla innych; intonowanie głosu wyrażającego emocje; prowadzenie krótkiego dialogu z rówieśnikiem. Stwierdzono istotne statystycznie różnice ze względu na płeć w częstości występowania pewnych zachowań. Istotnie więcej dziewczynek niż chłopców charakteryzuje się następującymi umiejętnościami: porozumiewanie się z dorosłymi i rówieśnikami przy pomocy zrozumiałej wymowy; adekwatne odpowiadanie na pytania; posługiwanie się zdaniami prostymi; odczytywanie treści obrazka; komunikowanie się w sposób zrozumiały dla innych; intonowanie głosu wyrażającego emocje; prowadzenie krótkiego dialogu z opiekunem.

Tabela 47. Wyniki badanych w obszarze *Porozumiewanie się* (3 lata)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości ustne (d310) – pojmowanie dosłownego i domyślnego znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą języka mówionego, w tym:								
– rozumienie prostych komunikatów ustnych (d3101) – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”);								
– rozumienie złożonych komunikatów ustnych (d3102) – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na złożone komunikaty ustne (całe zdania), takie jak pytania lub polecenia								
107	Dziecko przywołane przez opiekuna po imieniu reaguje na polecenia.	2 077	98,5	1 038	50,0	1 039	50,0	1,000
108	Dziecko wykonuje proste polecenia typu: „podaj”, „chodź”, „idziemy”, „daj mi”, „przynies”.	2 091	99,1	1 046	50,0	1 045	50,0	1,000
109	Dziecko rozumie to, co mówi do niego opiekun.	2 090	99,1	1 048	50,1	1 042	49,9	3,00/ 0,555
Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości niewerbalne (d315) – pojmowanie dosłownych i domyślnych znaczeń wiadomości przekazywanych za pomocą gestów, symboli lub rysunków, jak np. uświadamianie sobie, że dziecko jest zmęczone, kiedy trze swoje oczy								
110	Dziecko rozumie mowę ciała (kiwanie głową na „tak” i „nie”, wzruszanie ramionami, uciskanie poprzez przyłożenie palca do ust).	2 101	99,6	1 054	50,2	1 047	49,8	3,60/ 0,477
111	Dziecko rozumie gesty, np. przywoływanie dłonią.	2 088	99,0	1 047	50,1	1 041	49,9	2,79/ 0,558
112	Dziecko identyfikuje swój znaczek, np. znaczek w szatni.	2 053	97,3	1 026	50,0	1 027	50,0	1,000
113	Dziecko wie, co będzie robić po pokazaniu mu przedmiotów lub zdjęć/obrazków przedmiotów w formie planów aktywności, np. ręcznika (mycie), łyżki (jedzenie), piłki (zabawa).	2 080	98,6	1 043	50,1	1 037	49,9	3,22/ 0,459
114	Dziecko identyfikuje osoby z konkretnymi aktywnościami, np. zabawami muzycznymi, toaletą.	2 043	96,9	1 032	50,5	1 011	49,5	3,15/ 0,390
Mówienie (d330) – wypowiedanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu, jak np. gdy przedstawia się ustnie jakiś fakt lub opowiada historię								
115	Dziecko porozumiewa się z dorosłymi i rówieśnikami przy pomocy zrozumiałej wymowy (może popełniać jeszcze błędy, np. w odmianie).	1 834	87,0	940	51,3	894	48,7	7,78/ 0,010
116	Dziecko odpowiada na proste pytania.	1 862	88,3	951	51,1	911	48,9	5,81/ 0,016
117	Dziecko posługuje się zdaniami prostymi.	1 915	90,8	978	51,1	937	48,9	6,01/ 0,017
118	Dziecko komunikuje się w sposób zrozumiały dla innych.	1 847	87,6	950	51,4	897	48,6	9,03/ 0,001
119	Dziecko wyraża swoje potrzeby.	2 005	95,1	1 012	50,5	993	49,5	5,06/ 0,458

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
120	Dziecko intonuje głos wyrażając emocje.	1 846	87,6	949	51,4	897	48,6	9,03/ 0,001

Tworzenie wiadomości niewerbalnych (d335) – posługiwanie się gestami, symbolami i rysunkami w celu przekazania wiadomości, jak np. gdy kręci się głową dla wyrażenia dezaprobaty lub rysuje się obrazek albo wykres, aby przekazać jakiś fakt lub skomplikowany pomysł

121	Dziecko używa swojej mimiki – grymasów twarzy, krzywienia się, śmiechu – do komunikacji.	2 035	96,5	1 018	50,0	1 017	50,0	1,000
122	Dziecko podchodzi do osób, które lubi i sygnalizuje, czego od nich chce.	2 060	97,7	1 032	50,1	1 028	49,9	4,10/ 0,477
123	Dziecko posługuje się gestami, np. macha na pożegnanie.	2 063	97,8	1 035	50,2	1 028	49,8	3,99/ 0,445
124	Dziecko wspomaga się zachowaniami niewerbalnymi (gestami, postawą, mimiką) wówczas, gdy zauważa, że podczas mówienia ktoś go nie rozumie.	1 922	91,1	963	50,1	959	49,9	5,06/ 0,667
125	Dziecko szuka różnych sposobów przekazania informacji o przedmiocie/czynności, kiedy nie potrafi ich określić w sposób werbalny.	1 908	90,5	953	49,9	955	50,1	4,02/ 0,669

Rozmowa (d350) – rozpoczynanie, kontynuowanie i kończenie wymiany myśli i poglądów za pomocą języka mówionego, z jedną osobą lub większą liczbą ludzi znanych lub obcych w kontaktach oficjalnych lub towarzyskich

126	Dziecko prowadzi krótki dialog z rówieśnikiem.	1 896	89,9	965	50,9	931	49,1	6,02/ 0,071
127	Dziecko prowadzi krótki dialog z opiekunem.	1 917	90,9	980	51,1	937	48,9	8,23/ 0,032
128	Dziecko odpowiada na proste pytania.	1 981	93,9	1 004	50,7	977	49,3	5,22/ 0,224

Źródło: Badania własne.

Obszar *Aktywność ruchowa* obejmuje następujące kategorie: *Zmienianie podstawowej pozycji ciała; Utrzymywanie pozycji ciała; Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów; Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych; Chodzenie; Inne sposoby poruszania się oraz Poruszanie się w różnych miejscach.* Dane dotyczące poszczególnych twierdzeń tworzących wymienione kategorie zaprezentowano w tabeli nr 48. Na podstawie dokonanej analizy przypisywanej częstości występowania poszczególnych umiejętności z tego obszaru aktywności u dzieci w wieku 3 lat stwierdza się, że prawie wszystkie z nich charakteryzują 90% i więcej dzieci. Jediną ocenianą umiejętnością, która występuje u badanych w poniżej 90%, jest wykonywanie podczas aktywności motorycznych ruchów skoordynowanych, płynnych, zgrabnych (89,9%). Analiza

statystyczna częstości występowania poszczególnych zachowań z uwzględnieniem płci wykazała istotne różnice. Istotnie więcej dziewczynek w porównaniu z chłopcami charakteryzuje się następującymi umiejętnościami: wykonywanie skoordynowanych, zgrabnych, płynnych ruchów podczas czynności motorycznych; maszerowanie podczas zabaw ruchowych/rytmicznych do przodu, do tyłu, do boku; tańczenie w rytm słyszanej muzyki; adekwatność w czasie ruchów, które nie są zbyt powolne lub chaotyczne ani zbyt szybkie.

Tabela 48. Wyniki badanych w obszarze *Aktywność ruchowa* (3 lata)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Zmienianie podstawowej pozycji ciała (d410) – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne								
129	Dziecko potrafi z pozycji stojącej położyć się w dowolnej pozycji na podłodze lub na łóżku.	2 032	96,3	1 022	50,3	1 010	49,7	3,67/ 0,460
130	Dziecko potrafi z pozycji siedzącej położyć się w dowolnej pozycji na podłodze lub na łóżku.	2 098	99,5	1 052	50,1	1 046	49,9	3,01/ 0,599
131	Dziecko stojąc potrafi przykucnąć.	2 082	98,7	1 045	50,2	1 037	49,8	2,89/ 0,541
132	Dziecko potrafi przyjąć postawę kłęzącą, np. podczas zabawy.	2 086	98,9	1 049	50,3	1 037	49,7	3,33/ 0,457
133	Dziecko potrafi usiąść na krześle dopasowanym do swojego wzrostu.	2 106	99,9	1 056	50,1	1 050	49,9	2,69/ 0,701
134	Dziecko potrafi turlać się po podłodze.	2 052	97,3	1 028	50,1	1 024	49,9	2,11/ 0,688
135	Podczas aktywności motorycznych dziecko wykonuje ruchy skoordynowane, płynne, zgrabne.	1 895	89,9	970	51,2	925	48,8	7,77/ <0,001
Utrzymywanie pozycji ciała (d115) – pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała, np. siedzenie lub stanie. Obejmuje: utrzymywanie pozycji leżącej, kucznej, kłęjącej, siedzącej i stojącej								
136	Dziecko przez kilka minut siedzi podczas zajęć stolikowych, w trakcie jedzenia w przedszkolu lub w domu.	2 080	98,6	1 049	50,4	1 031	49,6	3,45/ 0,390
137	Dziecko potrafi stać przez dłuższą chwilę, np. czekając na swoją kolejkę w łazience.	1 971	93,5	1 002	50,8	969	49,2	2,90/ 0,179
138	Dziecko podczas sprzątania sali lub pokoju odkłada przedmioty na miejsce.	2 010	95,3	1 014	50,4	996	49,6	4,07/ 0,235
Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów (d430) – podnoszenie przedmiotu lub zabieranie czegoś z jednego miejsca na drugie, tak jak np. podczas unoszenia filiżanki lub zabawki, przenoszenia pudełka								
139	Dziecko podnosi zabawkę, która upadła.	2 034	96,4	1 024	50,3	1 010	49,7	3,01/ 0,444
140	Dziecko przenosi kubek z piciem lub zabawkę z jednego miejsca na drugie (z jednego stolika na inny).	2 062	97,8	1 039	50,4	1 023	49,6	3,77/ 0,451

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
141	Dziecko podczas sprzątanania sali lub pokoju odkłada przedmioty na miejsce.	2 013	95,4	1 011	50,2	1 002	49,8	2,89/ 0,563
142	Dziecko przysuwa/odsuwa krzesło do/od stolika.	2 073	98,3	1 044	50,4	1 029	49,6	3,04/ 0,388
143	Dziecko przenosi z miejsca na miejsce duże przedmioty, np. pudełka, poduszki.	2 072	98,2	1 033	49,9	1 039	50,1	2,66/ 0,460
144	Dziecko przenosi swoje ubranie z miejsca na miejsce.	2 063	97,8	1 039	50,4	1 024	49,6	4,11/ 0,307

Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych (d435) – podejmowanie skoordynowanych czynności w celu poruszenia przedmiotu z użyciem nóg i stóp, tak jak np. podczas kopania piłki lub naciskania na pedały roweru. Obejmuje: naciskanie za pomocą kończyn dolnych, kopanie

145	Dziecko przesuwa stopą zabawkę leżącą na podłodze.	2 021	95,8	1 008	49,9	1 013	50,1	2,02/ 0,588
146	Dziecko przysuwa do siebie przedmioty, np. zabawkę, but.	2 075	98,4	1 039	50,1	1 036	49,9	2,13/ 0,662
147	Dziecko kopie piłkę w kierunku celu na odległość 2 m.	1 981	93,7	981	49,5	1 000	50,5	5,16/ 0,123
148	Dziecko siedząc na rowerku lub innym przedmiocie przesuwa się odpychając się nogami od podłogi.	2 048	97,1	1 021	49,9	1 027	50,1	2,90/ 0,558

Chodzenie (d450) – poruszanie się po powierzchni na stopach, krok po kroku, gdy co najmniej jedna stopa zawsze dotyka ziemi, tak jak np. podczas spacerowania, przechadzania się, chodzenia do przodu, do tyłu lub bokiem. Obejmuje: chodzenie na krótkie lub długie dystanse, chodzenie po różnych powierzchniach, omijanie przeszkód

149	Dziecko chodzi na spacerzy nie dłuższe niż 1 km.	1 990	94,4	1 013	50,9	977	49,1	3,16/ 0,188
150	Dziecko chodzi po nierównej powierzchni, np. po trawniku, utrzymując równowagę.	2 092	99,2	1 050	50,2	1 042	49,8	2,55/ 0,568
151	Dziecko idąc omija widoczne przeszkody przechodząc obok nich.	2 066	98,0	1 042	50,4	1 024	49,6	3,04/ 0,444
152	Dziecko maszeruje podczas zabaw ruchowych/rytmicznych do przodu, do tyłu, do boku.	2 022	95,9	1 032	51,0	990	49,0	7,90/ 0,049
153	Dziecko w spontanicznej aktywności chodzi na pełnych stopach.	2 070	98,2	1 035	50,0	1 035	50,0	1,000
154	Dziecko potrafi w zabawach naśladować chodzenie na placach, piętach, całych stopach.	2 000	94,8	1 014	50,7	986	49,3	3,14/ 0,233

Inne sposoby poruszania się (d455) – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia (w tym: wspinanie się, skakanie, bieganie)

155	Dziecko biega na krótkie dystanse – do 30 m.	2 004	95,0	1 012	50,5	992	49,5	4,11/ 0,290
156	Dziecko podskakuje obunóż.	2 026	96,1	1 028	50,7	998	49,3	3,22/ 0,189
157	Dziecko wspina się na niskie przeszkody.	2 078	98,5	1 040	50,0	1 038	50,0	1,000

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
158	Dziecko wchodzi i schodzi po schodach trzymając się poręczy.	2 089	99,1	1 043	49,9	1 046	50,1	5,11/ 0,207
159	Dziecko tańczy w rytm słyszanej muzyki.	2 002	94,9	1 032	51,5	970	48,5	8,02/ <0,001
160	Dziecko czworakuje/czołga się, jeśli np. musi wejść pod stół.	2 086	98,9	1 044	50,0	1 042	50,0	1,000
161	Dziecko skacze obunóż z miejsca na miejsce, przesuając się do przodu.	1 964	93,1	996	50,7	968	49,3	4,22/ 0,221

Poruszanie się w różnych miejscach (d460) – chodzenie i poruszanie się w różnych miejscach i sytuacjach, jak np. chodzenie pomiędzy pokojami w domu, w obrębie budynku lub po ulicy w mieście, w tym: poruszanie się wewnątrz domu, czołganie się lub wspinanie w obrębie domu, chodzenie lub poruszanie się wewnątrz budynków innych niż dom oraz na zewnątrz domu i innych budynków

162	Dziecko sprawnie porusza się w sali przedszkolnej, szatni i łazience/w domu.	2 106	99,9	1 055	50,1	1 051	49,9	2,11/ 0,558
163	Dziecko sprawnie porusza się po terenie przedszkolnego ogródka lub placu zabaw.	2 077	98,5	1 041	50,1	1 036	49,9	2,09/ 0,666
164	Dziecko wykazuje dużą spontaniczną aktywność ruchową, która jest celowa.	1 900	90,1	948	49,9	952	50,1	1,99/ 0,582
165	Dziecko wykonuje ruchy adekwatne w czasie, które nie są zbyt powolne lub chaotyczne ani zbyt szybkie.	1 932	91,6	992	51,3	940	48,7	7,90/ 0,018

Źródło: Badania własne.

Obszar aktywności dziecka *Chwywanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność* obejmuje następujące kategorie: *Precyzyjne używanie ręki – wykonywanie skoordynowanych czynności związanych z posługiwaniem się przedmiotami, podnoszeniem, manipulowaniem i wypuszczaniem przedmiotów przy użyciu jednej ręki, palców i kciuka* oraz *Używanie rąk i ramion (podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion)*. Wyniki badanych dotyczące twierdzeń składających się na poszczególne kategorie zawiera tabela nr 49. Na podstawie dokonanej analizy częstości występowania umiejętności uwzględnionych w obszarze aktywności *Chwywanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność* u dzieci w wieku 3 lat zrezygnowano z tych twierdzeń, które dotyczyły umiejętności zaznaczające się u mniej niż 85% badanych w tej grupie wiekowej. Do twierdzeń tych należą: a) Dziecko tnie papier nożyczkami (67,5%) (z kategorii *Precyzyjne używanie ręki*), b) Dziecko odkręca zakręconą tubkę pasty do zębów (81,7%) i c) Dziecko łapie piłkę rzuconą do niego z bliskiej odległości (2 m) (79,1%) (z kategorii *Używanie rąk i ramion*).

Analiza statystyczna częstości występowania poszczególnych umiejętności z uwzględnieniem płci wykazała istotne różnice. Zauważalnie więcej dziewczynek niż chłopców charakteryzuje się następującą umiejętnością: wykonywanie skoordynowanych, zgrabnych, płynnych ruchów podczas czynności motorycznych; manipulowanie podczas czynności samoobsługowych.

Tabela 49. Wyniki badanych w obszarze *Chwyatanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność* (3 lata)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Precyzyjne używanie ręki (d440) – wykonywanie skoordynowanych czynności związanych z posługiwaniem się przedmiotami, podnoszeniem, manipulowaniem i wypuszczaniem przedmiotów przy użyciu jednej ręki, palców i kciuka, jak np. gdy zbiera się monety ze stołu lub wykręca numer telefonu. Obejmuje: podnoszenie, chwyatanie, manipulowanie i odkładanie								
166	Dziecko używa wszystkich rodzajów chwytów do podniesienia przedmiotu.	2 044	96,9	1 027	50,2	1 017	49,8	3,67/ 0,469
167	Dziecko chwytą przedmioty jedną ręką (zamiennie lewą i prawą, głównie tą dominującą).	2 074	98,3	1 043	50,3	1 031	49,7	3,22/ 0,501
168	Dziecko chwytą przedmioty obiema rękami.	2 084	98,8	1 041	50,0	1 043	50,0	1,000
169	Dziecko chwytą palcami drobne przedmioty i potrafi wrzucać je do pojemników.	2 082	98,7	1 053	50,4	1 032	49,6	3,14/ 0,322
170	Dziecko manipuluje przedmiotami podczas czynności samoobsługowych typu odpinanie, zapinanie, nawlekanie.	1 818	86,2	946	52,0	872	48,0	7,90/ <0,001
171	Dziecko maluje palcami przy użyciu farb.	2 079	98,6	1 046	50,3	1 033	49,7	2,77/ 0,466
172	Dziecko lepi walec z mas plastycznych, pocierając dłonie lub przesuwając dłonie na blacie stołu.	1 987	94,2	1 003	50,5	984	49,5	4,67/ 0,236
173	Dziecko odkleja naklejkę i przykleja ją we wskazane miejsce, np. w książeczce.	2 087	99,0	1 047	50,2	1 040	49,8	3,01/ 0,447
174	Dziecko stempluje w odpowiednich miejscach w książce lub kartce na polecenie nauczyciela/opiekuna.	2 052	97,3	1 035	50,4	1 017	49,6	2,99/ 0,461
175	Dziecko rozdiera papier na dwa kawałki.	2 027	92,2	1 047	50,4	1 032	49,6	3,55/ 0,401
176	Dziecko zgina papier.	2 083	98,8	1 042	50,0	1 041	50,0	1,000
Używanie rąk i ramion (d445) – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałkę u drzwi lub gdy rzuca się albo łapie jakiś przedmiot								
177	Dziecko przymyka drzwi ciągnąc je do siebie.	2 056	97,5	1 030	50,1	1 026	49,9	2,80/ 0,561
178	Dziecko popycha drzwi, żeby je zamknąć.	2 053	97,3	1 029	50,1	1 024	49,9	4,01/ 0,671

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
179	Dziecko sięga po oddalone przedmioty, które je interesują.	2 093	99,2	1 047	50,0	1 046	50,0	1,000
180	Dziecko rzuca piłkę na bliską odległość (2 m).	2 024	96,0	1 009	49,9	1 015	50,1	2,66/ 0,550
181	Dziecko używa rąk do podporu przy zmianie pozycji, np. przy wstawaniu od stolika, podczas wstawania z podłogi, wspinaniu się.	2 079	98,6	1 047	50,4	1 032	49,6	3,11/ 0,469
182	Dziecko używa rąk przy przytrzymywaniu się, np. podczas wchodzenia/schodzenia ze schodów, drabinki, przyrządów na placu zabaw.	2 099	99,5	1 052	50,1	1 049	49,9	2,55/ 0,371

Źródło: Badania własne.

Ostatni z analizowanych obszarów aktywności dziecka to *Dbanie o siebie*. Obszar ten poddano analizie z uwzględnieniem następujących kategorii: *Mycie się; Pielęgnowanie poszczególnych części ciała; Korzystanie z toalety; Ubieranie się: zakładanie, zdejmowanie; Picie oraz Jedzenie*. Tworzących je twierdzeń dotyczą dane przedstawione w tabeli nr 50. Analiza przypisywanej częstości występowania poszczególnych umiejętności z tego obszaru aktywności u dzieci w wieku 3 lat wykazała, iż występują one u 89,1% i więcej badanych. Nie usunięto zatem żadnego ze sformułowanych twierdzeń. Na podstawie analizy statystycznej stwierdzono istotne statystycznie różnice między dziewczynkami i chłopcami w zakresie częstości występowania pewnych zachowań. Istotnie więcej dziewczynek niż chłopców cechuje się następującymi umiejętnościami: wypluwa pianę i płucze usta nie połykając wody; korzysta z serwetki podczas posiłku, wyciera sobie buzię/ręce, gdy zauważy, że są brudne; z pomocą lub samodzielnie zdejmuje odzież, w której wychodzi na zewnątrz; z pomocą lub samodzielnie zdejmuje odzież – rozpinana bluza; współpracuje podczas lub podejmuje samodzielne próby zakładania koszulki/bluzy; z pomocą lub samodzielnie wkłada poprawnie czapkę i szalik.

Tabela 50. Wyniki badanych w obszarze *Dbanie o siebie* (3 lata)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Mycie się (d510) – mycie i suszenie całego ciała lub części ciała z użyciem wody i odpowiednich czyszczących i suszących środków i sposobów, jak np. kąpanie się, branie prysznic, mycie rąk i stóp, twarzy i włosów oraz wycieranie się ręcznikiem								
183	Dziecko namydla ręce.	2 075	98,4	1 048	50,5	1 027	49,5	4,10/ 0,403
184	Dziecko płucze ręce.	2 103	99,7	1 056	50,2	1 047	49,8	3,22/ 0,701
185	Dziecko myje twarz wodą.	2 056	97,5	1 043	50,7	1 013	49,3	3,04/ 0,309
186	Dziecko wyciera ręce i twarz ręcznikiem (może to robić niestarannie).	2 102	99,7	1 053	50,1	1 049	49,9	2,05/ 0,555
Pielęgnowanie poszczególnych części ciała (d520) – dbanie o części ciała, takie jak np. skóra, twarz, zęby, skóra głowy, paznokcie i genitalia, które wymagają więcej troski niż mycie i suszenie								
187	Dziecko próbuje myć zęby (wymaga nadzoru i pomocy dorosłego).	2 035	96,5	1 021	50,2	1 014	49,8	3,15/ 0,502
188	Dziecko wypluwa pianę i płucze usta nie połykając wody.	1 880	89,1	963	51,2	917	48,8	9,01/ 0,012
189	Dziecko sygnalizuje, że się ubrudziło.	2 000	94,8	1 016	50,8	984	49,2	4,00/ 0,260
190	Dziecko korzysta z serwetki podczas posiłku, wyciera sobie buzię/ręce, gdy zauważy, że są brudne.	1 880	89,1	963	51,2	917	48,8	7,99/ 0,016
Korzystanie z toalety (d530) – sygnalizowanie potrzeby, planowanie wydalania i wydalanie ludzkich odchodów (oddawanie moczu i defekacja) oraz oczyszczanie się po tych czynnościach								
191	Dziecko zgłasza potrzeby fizjologiczne.	2 028	96,2	1 025	50,5	1 003	49,5	4,12/ 0,388
192	Dziecko korzysta z sedesu/nocnika (podejmuje próby podcierania się).	2 045	97,0	1 029	50,3	1 016	49,7	3,99/ 0,289
193	Dziecko podciąga majtki i spodnie/spódniczkę po skorzystaniu z toalety.	2 041	96,8	1 024	50,2	1 017	49,8	2,23/ 0,499
Ubieranie się (d540) – podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem i zdejmowaniem ubrań i obuwia we właściwej kolejności								
194	Dziecko sygnalizuje, że jest mu zimno.	1 965	93,2	990	50,7	965	49,3	3,77/ 0,208
195	Dziecko sygnalizuje, że jest mu gorąco.	1 952	92,8	990	50,7	962	49,3	3,50/ 0,201
196	Dziecko z pomocą lub samodzielnie zdejmuje odzież, w której wychodzi na zewnątrz – kurtka/ czapka/ szalik/ rękawiczki.	2 019	95,7	1 030	51,0	989	49,0	8,55/ 0,031

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
197	Dziecko z pomocą lub samodzielnie zdejmuje odzież – rozpinana bluza.	1 979	93,8	1 010	51,0	969	49,00	8,99/ 0,029
198	Dziecko z pomocą lub samodzielnie zdejmuje odzież – spodnie na gumce.	2 072	98,2	1 043	50,3	1 029	49,7	4,55/ 0,562
199	Dziecko z pomocą lub samodzielnie zdejmuje odzież – bielizna.	2 047	97,1	1 032	50,4	1 015	49,6	3,77/ 0,505
200	Dziecko z pomocą lub samodzielnie zakłada majtki, spodnie.	2 020	95,8	1 021	50,5	999	49,5	3,20/ 0,374
201	Dziecko współpracuje podczas lub podejmuje samodzielne próby zakładania koszulki/bluzy.	1 970	93,4	1 004	51,0	966	49,0	7,89/ 0,022
202	Dziecko z pomocą lub samodzielnie wkłada poprawnie czapkę i szalik.	1 958	92,8	1 001	51,1	957	48,9	3,14/ 0,019
203	Dziecko z pomocą lub samodzielnie zakłada buty niewymagające wiązania.	2 012	95,4	1 019	50,6	993	49,4	4,15/ 0,227
204	Dziecko z pomocą lub samodzielnie zdejmuje buty.	2 072	98,2	1 047	50,5	1 025	49,5	2,77/ 0,506

Jedzenie (d550) – sygnalizowanie potrzeby i podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjadanie w kulturowo akceptowany sposób, krojenie lub łamanie pożywienia na kawałki, używanie przyborów do jedzenia, zjadanie posiłków

205	Dziecko sygnalizuje, że jest głodne.	1 947	92,3	978	50,2	969	49,8	1,16/ 0,499
206	Dziecko spożywa posiłki (za pomocą łyżki – nie zawsze robi to starannie).	2 087	99,0	1 048	50,2	1 039	49,8	3,37/ 0,201
207	Dziecko spożywa posiłki (za pomocą widelca, jeśli twardsze produkty zostały pokrojone – ruchy nieprecyzyjne).	2 081	98,7	1 045	50,2	1 036	49,8	2,29/ 0,439
208	Dziecko je kanapki lub owoce przy pomocy rąk.	2 105	99,8	1 055	50,1	1 050	49,9	3,01/ 0,700

Picie (d560) – sygnalizowanie potrzeby picia i chwytanie naczynia z płynem, podnoszenie go do ust i wypijanie płynu w kulturowo akceptowany sposób, miksowanie, mieszanie i nalewanie płynów do picia, picie przez słomkę

209	Dziecko sygnalizuje, że chce pić.	2 068	98,1	1 038	50,2	1 030	49,8	2,26/ 0,466
210	Dziecko pije z kubka – może się zalewać.	2 104	99,8	1 056	50,2	1 048	49,8	2,55/ 0,444
211	Dziecko pije przez słomkę.	2 027	96,1	1 020	50,3	1 007	49,7	3,04/ 0,209

Źródło: Badania własne.

2.3.2. KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 4 LAT

Analiza Kwestionariusza obserwacji aktywności dziecka w wieku 4 lat będzie opierała się, podobnie jak w przypadku wcześniej opisywanych kwestionariuszy, na wynikach badanych w kategoriach składających się na poszczególne obszary. Próba badanych objęła 2 056 dzieci, w tym 1 029 (50,0%) dziewczynek i 1 027 (50,0%) chłopców. Przeważały dzieci z miast: było ich 1 340 (65,2%), a tych ze wsi 716 (34,8%).

Rezultaty otrzymane w zakresie obszaru *Uczenie się i stosowanie wiedzy* prezentuje tabela nr 51. Przeanalizowano twierdzenia zawarte w następujących kategoriach: *Celowe posługiwanie się zmysłami: patrzenie, słuchanie, dotykanie; Naśladowanie; Uczenie się przez działanie (zabawę) z przedmiotami; Przystawianie informacji; Przyswajanie języka; Powtarzanie; Przyswajanie pojęć; Uczenie się czytania; Uczenie się pisania; Uczenie się liczenia; Nabywanie umiejętności; Skupienie uwagi; Ukierunkowanie uwagi; Myślenie; Rozwiązywanie problemów;* a także *Podejmowanie decyzji*.

Na podstawie analizy przypisanej częstości występowania poszczególnych umiejętności z tego obszaru aktywności u dzieci w wieku 4 lat zrezygnowano z twierdzeń dotyczących tych z nich, które zaznaczały się u mniej niż 85% badanych. Usunięto następujące twierdzenia: a) Dziecko samodzielnie wycina po narysowanej linii prostej (81,4%) (z kategorii *Uczenie się przez działanie*), b) Dziecko wiernie odtwarza usłyszane sekwencje 2–3 krótkich zdań (74,2%) (z kategorii *Powtarzanie*), c) Dziecko określa położenie przedmiotów względem siebie (przed, za, z boku) (79,8%), d) Dziecko poprawnie stosuje przyimki: „na”, „pod”, „nad”, „za”, „obok”, „w” (68,1%) (z kategorii *Przyswajanie pojęć*), e) Dziecko dzieli zdanie na wyrazy (48,6%), f) Dziecko dzieli wyraz na 2–3 sylaby (82,1%), g) Dziecko czyta z dorosłym proste zdanie obrazkowo-wyrazowe (65,5%) (z kategorii *Uczenie się czytania*), h) Dziecko rysuje na kartce papieru schematyczne rysunki (postać człowieka, dom) (82,7%) (z kategorii *Uczenie się pisania*), i) Dziecko odtwarza szereg złożony z czterech cyfr (73,1%), j) Dziecko dodaje i odejmuje na konkretach w zakresie pięciu (67,5%), k) Dziecko rozpoznaje niektóre cyfry (75,7%), l) Dziecko bawi się w mierzenie. Układa pudełka, piramidki według wielkości, układa zabawki w szereg według wielkości/szerokości (77,7%), ł) Dziecko bawi się spontanicznie w dodawanie i odejmowanie (50,5%) (z kategorii *Uczenie się liczenia*), m) Dziecko zapina guziki (54,8%) (z kategorii *Nabywanie umiejętności*), n) Dziecko prawie zawsze doprowadza do końca to, co robi (82,3%) (z kategorii *Skupienie uwagi*),

o) W sytuacjach zadaniowych dziecko potrafi utrzymać koncentrację przez około 15 minut, nie wykazując objawów zmęczenia lub znużenia (pokładanie się, odwracanie uwagi od zadania, nadruchliwość, labilność emocjonalna itp.) (77,5%) (z kategorii *Ukierunkowanie uwagi*), p) Dziecko podejmuje zabawy słowne – zagadki słowne (81,3%) (z kategorii *Myślenie*).

Zdecydowana większość umiejętności rozpatrywanych w obszarze aktywności *Uczenie się i stosowanie wiedzy* charakteryzuje 90% i więcej dzieci w wieku 4 lat. Nieco mniejsza częstość występowania (u 85–90% badanych) dotyczy następujących umiejętności: słuchania dłuższych bajek/opowiadań (nawet przez 10 minut); nieprzejawiania w codziennej aktywności zachowań, które mogą utrudniać funkcjonowanie podczas jedzenia (np. wybiórczość pokarmowa, niechęć do jedzenia); bawienie się w pisanie naśladowując dorosłych; rozumienie i nazywanie cudzych uczuć; powtarzanie liczebników od 1 do 10; nalewanie napoju do kubka; zasuwanie zamka błyskawicznego; dobieranie trójwymiarowych kształtów do obrazków schematycznych; samodzielne podejmowanie prób rozwiązania problemu (np. zapięcia kurtki), gdy za pierwszym razem to się nie udało. Analiza statystyczna wykazała istotne różnice w częstości występowania pewnych umiejętności ze względu na płeć. Wyraźniej więcej dziewczynek słucha dłuższych bajek/opowiadań; bawi się w pisanie naśladowując dorosłych; powtarza wystukany przez dorosłego prosty rytm dwuelementowy; nawleka koraliki na sznurek; zapamiętuje tekst krótkich wierszy i piosenek; powtarza wierszyki i gesty z wykorzystaniem zabaw muzyczno-ruchowych i językowych; powtarza sekwencję ruchów podczas zabaw ruchowych/muzycznych; pewnie chwyta kredki/flamastry; odwzorowuje koło, kwadrat, X; wypełnia kontury obrazka wewnątrz szablonu; koloruje obrazek o wypukłych konturach; zasuwaa zamek błyskawiczny; koncentruje się na 10–20 minut wówczas, gdy robi coś interesującego; koncentruje się na twarzy rozmówcy; potrafi czekać na swoją kolej w zabawach naprzemiennych; słucha dorosłego, który mu czyta. Czekaa na sygnał „koniec”; skupia się na tym, co robi, podczas zadań dydaktycznych: układania, składania, dobierania, rysowania; bawi się w udawanie, przyjmuje rolę w zabawach tematycznych.

Tabela 51. Wyniki badanych w obszarze *Uczenia się i stosowanie wiedzy* (4 lata)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Patrzanie (d110) – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych								
1	Dziecko przygląda się przedmiotom.	2 042	99,3	1 022	50,0	1 020	50,0	1,000
2	Dziecko przygląda się osobom.	2 049	99,7	1 026	50,1	1 023	49,9	4,15/ 0,617
3	Dziecko śledzi tor zabawki przesuwanej przez inne dziecko.	2 050	99,7	1 026	50,0	1 024	50,0	1,000
4	Dziecko jest zainteresowane wzrokowo obrazkami. Wyodrębnia ich elementy z całości.	2 039	99,2	1 023	50,2	1 016	49,8	5,11/ 0,290
5	Dziecko patrzy na to, co robi, np. składanie zabawki, jedzenie łyżką.	2 047	99,6	1 025	50,1	1 022	49,9	3,01/ 0,561
6	Dziecko zagląda do pudełka lub patrzy przez otwór, by zobaczyć, co się w nim znajduje (np. bawiąc się kalejdoskopem).	2 044	99,4	1 025	50,1	1 019	49,9	3,82/ 0,459
7	Dziecko w codziennej aktywności nie przejawia zachowań o cechach nadwrażliwości wzrokowej, które mogą utrudniać mu funkcjonowanie, jak np. mrużenie oczu na światło, pocieranie oczu, unikanie patrzenia na kontrastowe obrazki, niezauważanie przedmiotów.	1 906	92,7	955	50,1	951	49,9	4,17/ 0,499
8	Dziecko w codziennej aktywności nie przejawia zachowań o cechach niedowrażliwości wzrokowej, które mogą utrudniać mu funkcjonowanie, jak np. zbyt długie wpatrywanie się w przedmioty, obrazki itp., oglądanie przedmiotu/obrazka z bliskiej odległości (pochylenie się, przykładanie go blisko oczu).	1 896	92,2	954	50,3	942	49,7	5,07/ 0,341
Słuchanie (d115) – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych								
9	Dziecko słucha dłuższych bajek/opowiadań (nawet przez 10 minut).	1 799	87,5	946	52,6	853	47,4	7,90/ <0,001
10	Dziecko nasłuchuje, skąd dobiegają dźwięki, lokalizuje ich źródło.	2 035	99,0	1 020	50,1	1 015	49,9	3,67/ 0,506
11	Dziecko adekwatnie nasłuchuje, gdy dorosły mówi szeptem lub głośno i zmienia tonację.	2 011	97,8	1 017	50,6	994	49,4	4,10/ 0,203
12	Dziecko w codziennej aktywności nie przejawia zachowań o cechach nadwrażliwości słuchowej, które mogą utrudniać mu funkcjonowanie, jak np. zaciskanie uszu na dźwięki otoczenia, nadmierne unikanie hałasu.	1 887	91,8	953	50,5	934	49,5	3,45/ 0,279
13	Dziecko w codziennej aktywności nie przejawia zachowań o cechach niedowrażliwości słuchowej, które mogą utrudniać mu funkcjonowanie, jak np. zbyt długie nasłuchiwanie, fascynacje wybranymi dźwiękami, głośne mówienie.	1 896	92,2	952	50,2	944	49,8	3,99/ 0,502

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	

**Celowe posługiwanie się innymi zmysłami (d120) –
zamierzone posługiwanie się zmysłami (dotyk, smak, węch)**

14	Dziecko bada przedmioty, dotyka ich adekwatnie do ich struktury i kształtu. Nie przejawia cech nadwrażliwości ani niedowrażliwości dotykowej.	2 011	97,8	1 012	50,3	999	49,7	2,99/ 0,377
15	Dziecko wącha, by poczuć zapach.	1 917	93,2	974	50,8	943	49,2	6,98/ 0,114
16	Dziecko smakuje, np. nowe potrawy. Określa, czy rzeczy są dobre, czy też nie.	1 881	91,5	953	50,7	928	49,3	5,90/ 0,201
17	Dziecko w codziennej aktywności nie przejawia zachowań, które mogą utrudniać mu funkcjonowanie podczas jedzenia, jak np. wybiórczość pokarmowa, niechęć do jedzenia itp.	1 808	87,9	909	50,3	899	49,7	3,88/ 0,452

**Naśladowanie (d130) – imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się,
np. naśladowanie wyrazu twarzy, gestykulacji, dźwięków lub kopiowanie liter alfabetu.
Obejmuje: bezpośrednie naśladowanie czynności lub zachowania**

18	Dziecko naśladuje gesty innych.	2 007	97,6	1 010	50,3	997	49,7	3,45/ 0,444
19	Dziecko naśladuje zachowanie innych dzieci podczas zabawy lub czynności rutynowych, np. podczas posiłku, ubierania itp.	1 996	97,1	1 001	50,2	995	49,8	5,22/ 0,557
20	Dziecko naśladuje miny wyrażające emocje: smutek, uśmiech, złość.	2 007	97,6	1 017	50,7	990	49,3	3,07/ 0,449
21	Dziecko naśladuje czynności podczas zabaw muzyczno-ruchowych.	2 016	98,1	1 023	50,7	993	49,3	2,99/ 0,307
22	Dziecko naśladuje czynności z życia codziennego, bawi się w udawanie.	2 000	97,3	1 011	50,5	999	49,5	4,22/ 0,299
23	Dziecko bawi się w pisanie naśladując dorosłych (odwzorowuje proste wzory).	1 753	85,3	993	53,2	812	46,8	9,11/ <0,001
24	Dziecko powtarza wystukany przez dorosłego prosty rytm dwuelementowy.	1 902	92,5	977	51,4	925	48,6	5,55/ 0,023
25	Dziecko powtarza dźwięki: samogłoski i sylaby.	1 952	94,9	978	50,1	974	49,9	3,16/ 0,566
26	Dziecko powtarza proste słowa.	2 043	99,4	1 024	50,1	1 019	49,9	3,12/ 0,701

Uczenie się przez działanie (zabawę) z przedmiotami (d131) – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów; zabawa symboliczna, zabawa na niby, jak np. uderzanie przedmiotem, zderzanie klocków i zabawa lalkami lub samochodami

27	Dziecko lepi z plasteliny, toczy kulę i walek.	2 001	97,3	1 018	50,9	983	49,1	5,66/ 0,071
28	Dziecko maluje farbami (posługuje się pędzlem).	2 049	99,7	1 026	50,1	1 023	49,9	4,02/ 0,599

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
29	Dziecko nawleka koraliki na sznurek.	1914	93,1	985	51,5	929	48,5	8,12/ 0,019
30	Dziecko buduje z piasku (tunele, budowle).	2010	97,8	1006	50,0	1004	50,0	1,000
31	Dziecko bawi się na niby w proste zabawy tematyczne, np. samochodami, lalkami itp.	2045	99,5	1025	50,1	1020	49,9	3,33/ 0,510

Przyswajanie informacji (d138) – zdobywanie faktów o osobach, rzeczach i zdarzeniach przez pytanie „dlaczego”, „co”, „gdzie” i „jak” oraz pytanie o nazwy w sposób werbalny i/lub niewerbalny

32	Dziecko szuka zabawki, pyta o zabawkę: „gdzie jest?”.	1996	97,1	1000	50,1	996	49,9	3,01/ 0,655
33	Dziecko szuka osoby, pyta o osobę: „gdzie jest?”.	1982	96,4	991	50,0	991	50,0	1,000
34	Dziecko pyta: „kto to jest?”.	1938	94,3	971	50,1	967	49,9	2,76/ 0,490
35	Dziecko zadaje pytanie: „co robisz?”.	1949	94,8	986	50,6	963	49,4	3,58/ 0,299
36	Dziecko zadaje pytanie: „co to jest?”.	1999	97,2	1008	50,4	991	49,6	3,36/ 0,390
37	Dziecko zadaje pytanie: „co będziemy robić?”.	1912	93,0	969	50,7	943	49,3	5,01/ 0,101
38	Dziecko pyta innych: „jak masz na imię?”.	1874	91,1	950	50,7	954	49,3	4,91/ 0,104
39	Dziecko zadaje pytanie: „dlaczego?”.	1902	92,5	955	50,2	947	49,8	4,21/ 0,431
40	Dziecko jest zainteresowane otoczeniem, szuka informacji, zadaje spontanicznie pytania adekwatnie do sytuacji.	1927	93,7	977	50,7	950	49,3	3,89/ 0,111

Przyswajanie języka (d132) – rozwijanie umiejętności reprezentowania osób, przedmiotów, wydarzeń i uczuć za pomocą słów, symboli, fraz i zdań

41	Dziecko zna swoje imię.	2054	99,9	1028	50,0	1026	50,0	1,000
42	Dziecko wie, ile ma lat.	1987	96,6	1001	50,4	986	49,6	3,44/ 0,402
43	Dziecko zna nazwy części ciała.	2052	99,8	1027	50,0	1025	50,0	1,000
44	Dziecko nazywa własne uczucia.	1896	92,2	967	51,0	929	49,0	3,22/ 0,090
45	Dziecko rozumie i nazywa cudze uczucia.	1835	89,3	934	50,9	901	49,1	4,51/ 0,122
46	Dziecko zna nazwy przedmiotów codziennego użytku i domowych czynności.	2042	99,3	1022	50,0	1020	50,0	1,000
47	Dziecko nazywa zabawki (także nadaje im imiona).	2011	97,8	1013	50,4	998	49,6	5,04/ 0,467
48	Dziecko nazywa zdarzenia (np. „mama przyszła”).	2038	99,1	1019	50,0	1019	50,0	1,000

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
49	Dziecko nazywa osoby z najbliższego otoczenia. (członków swojej rodziny, kolegów i koleżanki z grupy).	2 041	99,3	1 022	50,1	1 019	49,9	3,19/ 0,712
50	Dziecko odpowiada na pytania: „co to”, „kto to”, „co robi”, „jak to zrobić”, „dlaczego?”.	2 005	97,5	1 004	50,1	1 001	49,9	3,30/ 0,594

**Powtarzanie (d135) – powtarzanie sekwencji zdarzeń lub symboli jako podstawowy element uczenia się, np. liczenie dziesiątkami lub ćwiczenie recytacji rymowanki albo wiersza łącznie z gestykulacją.
Obejmuje: opóźnione naśladowanie działania lub zachowania**

51	Dziecko zapamiętuje teksty krótkich wierszy i piosenek.	1 869	90,9	979	52,4	890	47,6	8,88/ <0,001
52	Dziecko powtarza wierszyki i gesty z wykorzystaniem zabaw muzyczno-ruchowych i językowych.	1 955	95,1	1 004	51,4	951	48,6	8,47/ 0,001
53	Dziecko powtarza po dorosłym lub innym dziecku sekwencję 2–3 czynności w przestrzeni, np. rzucenie piłki, siadanie na krześle, tor przeszkód.	1 951	94,9	987	50,6	964	49,4	4,00/ 0,386
54	Dziecko odtwarza za dorosłym konstrukcje z 3–4 przedmiotów, np. pudełek, klocków, poduszek lub innych zabawek.	1 996	97,1	1 003	50,3	993	49,7	3,04/ 0,451
55	Dziecko powtarza liczebniki od 1 do 10.	1 747	85,1	895	51,2	852	48,8	2,62/ 0,244
56	Dziecko powtarza sekwencję ruchów podczas zabaw ruchowych/muzycznych.	1 980	96,3	1 010	51,0	970	49,0	2,22/ 0,001

Przyswajanie pojęć (d137) – rozwijanie umiejętności rozumienia i używania prostych i złożonych pojęć reprezentujących cechy rzeczy, osób i zdarzeń

57	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcia wielkości: duży, mały.	2 032	98,8	1 019	50,1	1 013	49,9	4,87/ 0,601
58	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcie kształtu: koło.	2 004	97,5	1 007	50,2	997	49,8	3,39/ 0,421
59	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcia ilości: dużo, mało.	2 008	97,7	1 006	50,1	1 002	49,9	2,13/ 0,400
60	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcia długości: długi, krótki.	1 876	91,2	945	50,4	931	49,6	4,01/ 0,333
61	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcie podobieństwa: taki sam.	1 965	95,6	997	50,7	968	49,3	3,68/ 0,302
62	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcie przeciwieństwa: inny.	1 931	93,9	975	50,5	956	49,5	3,99/ 0,298
63	Dziecko grupuje przedmioty według koloru.	2 018	98,2	1 013	50,2	1 005	49,8	4,18/ 0,356
64	Dziecko rozpoznaje dźwięki z najbliższego otoczenia.	2 043	99,4	1 021	50,0	1 022	50,0	1,000
65	Dziecko wskazuje obrazki kojarzące się z danym dźwiękiem.	2 034	98,9	1 018	50,0	1 016	50,0	1,000

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
66	Dziecko zna schemat ciała drugiej osoby. Dziecko nazywa i pokazuje na drugiej osobie lub zabawce podstawowe części ciała.	2 014	98,0	1 004	49,9	1 010	50,1	2,98/ 0,679

Uczenie się czytania (d140) – rozwijanie umiejętności płynnego i wiernego czytania materiałów pisanych (w tym systemem Braille’a i z użyciem innych symboli), np. rozpoznawanie znaków alfabetu, poprawne wymawianie brzmienia zapisanych wyrazów i rozumienie wyrazów i zdań

67	Dziecko ogląda książeczki. Wskazuje obiekty, o które pyta dorosły.	2 047	99,6	1 028	50,2	1 019	49,8	3,19/ 0,304
68	Dziecko słucha dorosłego, który mu czyta. Czeka na sygnał „koniec”.	1 858	90,3	949	51,1	909	48,9	9,19/ 0,010
69	Dziecko odtwarza za dorosłym ułożenie obrazków, zabawek, przedmiotów codziennego użytku w szeregu według takiej samej kolejności.	1 995	97,0	1 001	50,2	994	49,8	2,87/ 0,456
70	Dziecko odczytuje obrazkowe plany codziennych aktywności, przedstawiające sekwencję czynności do wykonania.	1 929	93,8	964	50,0	965	50,0	1,000

Uczenie się pisania (d145) – rozwijanie umiejętności tworzenia symboli reprezentujących sylaby, słowa i zdania (włączając system Braille’a i inne symbole) w celu oddania ich znaczenia

71	Dziecko pewnie chwytta kredki i flamastry.	1 908	92,8	992	52,00	916	48,00	8,02/ <0,001
72	Dziecko rysując linie hamuje na polecenie „stop”.	1 947	94,7	988	50,7	959	49,3	3,50/ 0,270
73	Dziecko łączy kreską duże kropki, obrazki.	1 990	96,8	1 008	50,7	982	49,3	4,77/ 0,211
74	Dziecko rysuje kredą na dużych arkuszach papieru różne wzory. Opowiada, co narysowało.	1 965	95,6	996	50,7	969	49,3	4,01/ 0,203
75	Dziecko odwzorowuje koło, kwadrat, X.	1 864	90,7	957	51,3	907	48,7	7,62/ 0,022
76	Dziecko rysuje po śladzie (prosty graficznie obrazek na dużej kartce A4).	1 960	95,3	994	50,7	966	49,3	6,01/ 0,286
77	Dziecko koloruje – wypełnia kolorem cały kontur obrazka wewnątrz szablonu.	1 964	95,5	1 010	51,4	954	48,6	8,74/ 0,019
78	Dziecko koloruje obrazek o wypukłych konturach (kontury wyklejone sznurkiem lub innym materiałem). Wypełnia kolorem cały kontur obrazka.	1 949	94,8	1 000	51,3	949	48,7	6,77/ 0,043

Uczenie się liczenia (d150) – rozwijanie umiejętności posługiwania się liczbami i wykonywania prostych i złożonych operacji matematycznych, np. używanie symboli matematycznych dodawania i odejmowania lub stosowanie właściwych działań matematycznych w celu rozwiązania zadania

79	Dziecko dobiera przedmioty według koloru.	2 027	98,6	1 014	50,0	1 013	50,0	1,000
80	Dziecko dobiera przedmioty z uwzględnieniem dwóch cech: koloru i wielkości.	1 936	94,2	977	50,5	959	49,5	2,67/ 0,276

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
81	Dziecko przelicza przedmioty.	1 892	92,0	955	50,5	937	49,5	3,01/ 0,302
82	Dziecko odpowiada na pytanie „ile masz?” (pokazuje tyle lub określa liczebnik).	1 875	91,2	951	50,7	924	49,3	3,99/ 0,191

Nabywanie umiejętności (d155) – rozwijanie zdolności wykonywania prostych i złożonych, zintegrowanych czynności lub zadań umożliwiających nabycie umiejętności, jak np. posługiwanie się narzędziami lub zabawkami albo granie w gry

83	Dziecko nakłada sobie kanapkę na talerz.	2 015	98,0	1 013	50,3	1 002	49,7	4,01/ 0,333
84	Dziecko pomaga w przygotowaniu posiłku, np. nakłada plaster sera na kanapkę.	1 992	96,9	1 007	50,6	985	49,4	2,44/ 0,301
85	Dziecko nalewa napój do kubka (z dzbanka, butelki).	1 790	87,1	910	50,8	880	49,2	4,00/ 0,451
86	Dziecko zasuwa zamek błyskawiczny (czasem wymaga pomocy).	1 746	85,0	896	51,3	850	48,7	5,01/ 0,047
87	Dziecko uczy się samodzielnie wykonywania nowych zadań wykorzystując różne strategie uczenia się: metodę prób i błędów, obserwację innych.	1 949	94,9	989	50,7	960	49,3	4,55/ 0,112
88	Dziecko uczy się nowych zadań poprzez zwracanie się o pomoc do innych, zadając pytanie. Potrafi skorzystać z odpowiedzi werbalnej.	1 958	95,2	984	50,3	974	49,7	3,09/ 0,468

Skupianie uwagi (d160) – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków

89	Dziecko koncentruje się na 10–20 minut wówczas, gdy robi coś interesującego.	1 861	90,5	961	51,6	900	48,4	9,00/ 0,001
90	Dziecko koncentruje się na twarzy rozmówcy.	1 945	94,6	995	51,2	950	48,8	9,64 <0,001
91	Dziecko skupia uwagę na tym, co robi dorosły lub inne dziecko.	1 984	96,5	1 006	50,7	978	49,3	3,58/ 0,206
92	Dziecko skupia uwagę na wzorach i obrazkach.	1 991	96,8	1 011	50,8	980	49,2	3,22/ 0,197

Ukierunkowanie uwagi (d161) – celowe utrzymanie uwagi na specyficznych działaniach lub zadaniach przez odpowiednio długi okres

93	Dziecko kieruje uwagę na opiekuna.	2 022	98,3	1 018	50,3	1 004	49,7	4,15/ 0,441
94	Dziecko kieruje uwagę na rówieśników.	2 030	98,7	1 018	50,1	10 12	49,9	2,01/ 0,561
95	Dziecko kieruje uwagę na dorosłego, który coś mu pokazuje przez 2–3 minuty.	2 010	97,8	1 018	50,6	992	49,4	3,45/ 0,238
96	Dziecko kieruje uwagę na rówieśnika, który wykonuje interesującą je czynność przez 2–3 minuty.	2 023	98,4	1 022	50,5	1 001	49,5	2,88/ 0,234

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
97	Dziecko potrafi czekać na swoją kolej w zabawach naprzemiennych.	1 882	91,5	970	51,5	912	48,5	8,03/ 0,017
98	Dziecko wyszukuje w grupie opiekuna lub inne dzieci, którym chce coś pokazać lub powiedzieć.	2 019	98,2	1 016	50,3	1 003	49,7	2,11/ 0,409
99	Dziecko skupia się na tym, co robi, np. podczas rutynowych czynności (jedzenia, ubierania).	1 959	95,3	993	50,7	966	49,3	3,55/ 0,201
100	Dziecko skupia się na tym, co robi, podczas zadań dydaktycznych: układania, składania, dobierania, rysowania.	1 923	93,5	983	51,1	940	48,9	9,99/ 0,001

Myslenie (d163) – formułowanie i posługiwanie się pojęciami, koncepcjami i wyobrażeniami, które są zorientowane albo nie zorientowane na osiągnięcie celu, samemu albo z innymi osobami, z użyciem aktywności myślowej takiej jak podczas zabawy w „udawanie” lub gier słownych

101	Dziecko bawi się w udawanie. Przyjmuje rolę w zabawach tematycznych.	1 941	94,4	994	51,2	947	48,8	9,06/ 0,001
102	Dziecko bawi się kreatywnie. Wymyśla nowe sposoby użycia przedmiotów.	1 890	91,9	944	49,9	946	50,1	2,33/ 0,601
103	Dziecko potrafi uzasadnić dobór przedmiotów z różnych kategorii tematycznych (np. piłka, bramka, but, spodnie). Odpowiada na pytanie „dlaczego pasują do siebie?”. Tworzy pary.	1 909	92,9	956	50,1	953	49,9	3,16/ 0,547
104	Dziecko potrafi przyporządkować klocki o różnych kształtach (kula, cylinder, stożek itp.) do odpowiadających im obrazków konturowych z kształtami przedmiotów: koło, prostokąt, trójkąt itp.	1 816	88,3	909	50,1	907	49,9	2,56/ 0,477
105	Dziecko szuka rozwiązania, kiedy nie może sobie poradzić z podejmowaną z własnej inicjatywy aktywnością lub wykonaniem zadania na polecenie.	1 883	91,6	952	50,6	931	49,4	5,78/ 0,266

Rozwiązywanie problemów (d175) – znajdowanie odpowiedzi na pytania lub sytuacje poprzez identyfikowanie i analizowanie problemów, ustalanie możliwych rozwiązań i ocenianie ich potencjalnych skutków, a następnie wdrażanie wybranego rozwiązania

106	Dziecko wie, do kogo może się zwrócić z prośbą o pomoc.	2 045	99,5	1 021	49,9	1 024	50,1	3,44/ 0,509
107	Dziecko samodzielnie podejmuje próbę rozwiązania problemu (np. zapięcia kurtki), gdy za pierwszym razem coś mu się nie udało.	1 829	89,0	930	50,8	899	49,2	4,61/ 0,239
108	Dziecko potrafi prosić o pomoc.	2 011	97,8	1 007	50,1	1 004	49,9	2,35/ 0,600
109	Dziecko szuka sposobu rozwiązania zadania. Kieruje do osoby pytanie „jak to zrobić?”.	1 879	91,4	952	50,7	927	49,3	6,01/ 0,198
110	Dziecko szuka sposobu rozwiązania zadania. Wykorzystuje strategie eksperymentowania metodą prób i błędów, obserwacji i naśladowania innych.	1 878	91,3	946	50,4	932	49,6	3,14/ 0,378

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Podejmowanie decyzji (d177) – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru, ocenianie jego skutków, jak np. wybieranie i kupowanie określonego artykułu lub decydowanie o podjęciu się i podejmowanie jakiegoś zadania spośród wielu zadań, które należy wykonać								
111	Dziecko decyduje o tym, w co się bawić.	2 028	98,6	1 010	49,8	1 018	50,2	4,01/ 0,377
112	Dziecko decyduje o tym, z kim się bawić.	2 031	98,8	1 012	49,8	1 019	50,2	3,99/ 0,459
113	Dziecko decyduje o tym, co chce zjeść.	2 035	99,0	1 018	50,0	1 017	50,0	1,000
114	Dziecko decyduje o tym, w co chce się ubrać.	1 967	95,7	1 002	50,9	965	49,1	6,79/ 0,090
115	Dziecko potrafi dokonać wyboru zabawki spośród czterech przedmiotów.	2 037	99,1	1 015	49,8	1 022	50,2	5,15/ 0,376

Źródło: Badania własne.

Kolejny obszar, czyli *Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach społecznych*, przeanalizowano z uwzględnieniem następujących kategorii: *Podejmowanie pojedynczego zadania*; *Realizowanie dziennego rozkładu zajęć*; *Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi*; *Kierowanie własnym zachowaniem* oraz *Złożone kontakty międzyludzkie*. Dane dotyczące twierdzeń wchodzących w ich skład przedstawia tabela nr 52.

Dokonana analiza przypisanej częstości występowania poszczególnych umiejętności z tego obszaru aktywności u dzieci w wieku 4 lat dostarczyła argumentów do zrezygnowania z twierdzeń dotyczących tych z nich, które zaznaczały się u mniej niż 85% badanych. Do tych twierdzeń należały: a) Dziecko lubi zmiany (78,2%) (z kategorii *Realizowanie dziennego rozkładu zajęć*) i b) Dziecko wchodząc do sali wita się z innymi dziećmi (82,9%) (z kategorii *Kierowanie własnym zachowaniem*).

Zdecydowana większość uwzględnionych w tym obszarze umiejętności występuje u 90% i więcej dzieci. Wśród 85–90% badanych zaznaczają się takie umiejętności, jak: wykazywanie zażenowania w sytuacji nieznaney; zwracanie się o pomoc do rówieśnika; okazywanie troski wobec innych dzieci wówczas, gdy dzieje się im coś złego lub są one w stresie; domyślanie się przyczyn uczuć oraz obserwowanie zachowań kolegów, by rozpoznać stan emocjonalny. Na podstawie analizy statystycznej stwierdzono istotne różnice w zakresie częstości występowania pewnych zachowań ze względu na płeć. Istotnie więcej dziewczynek niż chłopców cechuje się następującymi umiejętnościami:

porządkowanie swojej przestrzeni; dostosowanie się do aktywności zgodnie ze schematem dnia w przedszkolu; dostosowanie się do poleceń opiekuna; czekanie na swoją kolej; okazywanie troski wobec innych dzieci wówczas, gdy dzieje się im coś złego lub są one w stresie; przestrzeganie ustalonych zasad funkcjonujących w grupie; dzielenie się zabawkami z innymi dziećmi oraz stosowanie się do ustalonych zasad.

Tabela 52. Wyniki badanych w obszarze *Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach społecznych – przystosowanie społeczne i emocjonalne* (4 lata)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Podjęcie pojedynczego zadania (d210) – wykonywanie prostych lub złożonych, skoordynowanych czynności umysłowych i fizycznych będących elementami realizacji pojedynczego zadania, jak np. inicjowanie zadania, ustalanie czasu, miejsca i materiałów potrzebnych do jego wykonania oraz kolejnych koniecznych kroków, realizowanie zadania, finalizowanie zadania i kontynuowanie wykonywania zadania. Obejmuje: podejmowanie prostego lub złożonego zadania, podejmowanie pojedynczego zadania samodzielnie lub w grupie								
116	Dziecko samodzielnie organizuje sobie przestrzeń do zabawy.	2 015	98,0	1 006	49,9	1 009	50,1	2,41/ 0,548
117	Dziecko wybiera zabawki i podejmuje zabawę nimi.	2 039	99,2	1 019	50,0	1 020	50,0	1,000
118	Dziecko zaprasza innych do zabawy.	1 883	91,6	937	49,8	946	50,2	3,12/ 0,477
119	Dziecko próbuje się samodzielnie ubrać.	2 004	97,5	1 013	50,5	991	49,5	2,63/ 0,238
120	Dziecko porządkuje swoją przestrzeń, np. odkłada zabawki na miejsce po skończeniu zabawy, po skończeniu posiłku odkłada talerz na talerz.	1 925	93,6	990	51,4	935	48,6	6,89/ 0,002
Realizowanie dziennego rozkładu zajęć (d230) – podejmowanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań związanych z planowaniem, ustalaniem i spełnianiem czynności wynikających z codziennego rozkładu zajęć i obowiązków, jak np. gospodarowanie czasem lub planowanie poszczególnych czynności wykonywanych w ciągu dnia								
121	Dziecko orientuje się w schemacie dnia w przedszkolu/ domu. Przewiduje czynności rutynowe.	2 002	97,4	1 006	50,2	996	49,8	4,00/ 0,472
122	Dziecko dostosowuje się do aktywności zgodnie ze schematem dnia w przedszkolu/ domu.	2 012	97,9	823	51,2	784	48,8	8,92/ 0,013
Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi (d240) – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań związanych z kontrolowaniem obciążeń psychicznych								
123	Dziecko sygnalizuje opiekunowi, że się czegoś boi/lęka.	1 929	93,8	976	50,6	953	49,4	3,50/ 0,435
124	Dziecko szuka pomocy u nauczyciela/ opiekuna/ rodzica.	2 011	97,8	1 006	50,0	1 005	50,0	1,000

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
125	Dziecko sygnalizuje, że chce skończyć zadanie.	1 946	94,6	967	49,7	979	50,3	4,00/ 0,377
126	Dziecko sygnalizuje, że jest zmęczone.	1 918	93,3	963	50,2	955	49,8	2,88/ 0,505

Kierowanie własnym zachowaniem (d250) – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań w spójny sposób, w reakcji na nowe sytuacje, osoby lub doświadczenia

127	Dziecko jest ciekawe nowości. Wykazuje zainteresowanie tym, co pojawia się w jego otoczeniu, np. podchodzi, ogląda, zadaje pytania.	1 956	95,1	984	50,3	972	49,7	5,01/ 0,489
128	Dziecko akceptuje nowości proponowane przez opiekuna, np. nową zabawę, nowe zadanie.	1 967	95,7	1 012	50,4	995	49,6	3,99/ 0,460
129	Dziecko dostosowuje się do poleceń opiekuna.	1 941	94,4	997	51,4	944	48,6	7,80/ 0,003
130	Dziecko wykonuje proste polecenia wydane przez opiekuna („podaj mi...”, „chodź do mnie”, „usiądź”).	1 967	95,7	1 012	50,4	995	49,6	3,99/ 0,460
131	Dziecko obserwuje zachowanie nowych osób, np. na placu zabaw lub w spotkaniach ogólnoprzed-szkolnych/rodzinnych, inicjuje z nimi kontakt.	1 866	90,8	931	49,9	935	50,1	3,01/ 0,605
132	Dziecko wykazuje zażenowanie w sytuacji nieznaney.	1 752	85,2	884	50,5	868	49,5	2,69/ 0,344
133	Dziecko bawi się kreatywnie.	1 922	93,5	964	50,2	958	49,8	4,44/ 0,666
134	Dziecko podejmuje próby osiągnięcia tego, co chce.	2 000	97,3	963	49,7	1 007	50,3	3,99/ 0,452
135	Dziecko zwraca się o pomoc do opiekuna.	2 005	97,5	1 004	50,1	1 001	49,9	2,59/ 0,601
136	Dziecko zwraca się o pomoc do rówieśnika.	1 839	89,4	911	49,5	928	50,5	3,56/ 0,299
137	Dziecko chwali się tym, co zrobiło.	1 962	95,4	985	50,2	977	49,8	4,14/ 0,433

Złożone kontakty międzyludzkie (d720) – utrzymywanie i kontrolowanie wzajemnych kontaktów z innymi ludźmi w sposób odpowiedni do danej sytuacji i akceptowany społecznie, np. kontrolowanie emocji i odruchów, kontrolowanie werbalnej i fizycznej agresji, działania niezależne od relacji społecznych, działania zgodnie z zasadami i zwyczajami społecznymi (np. podczas zabawy, uczenia się, pracy z innymi osobami). Obejmuje: zabawę z innymi, tworzenie i kończenie wzajemnych kontaktów, kontrolowanie zachowań w ramach wzajemnych kontaktów, nawiązywanie wzajemnych kontaktów stosownie do pełnionych ról społecznych i zachowywanie dystansu w relacjach społecznych

138	Dziecko rozpoznaje własne uczucia.	1 943	94,5	985	50,7	958	49,3	6,17/ 0,155
139	Dziecko rozpoznaje uczucia innych.	1 891	92,0	960	50,8	931	49,2	7,01/ 0,090

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
140	Dziecko okazuje troskę wobec innych dzieci wówczas, gdy dzieje się im coś złego lub są one w stresie.	1 819	88,5	934	51,3	885	48,7	5,11/ 0,022
141	Dziecko obserwuje zachowanie innych dzieci, rozpoznaje ich stan emocjonalny: radość, smutek, zażenowanie, lęk.	1 837	89,3	926	50,4	911	49,6	4,19/ 0,338
142	Dziecko domyśla się przyczyn emocji u innych.	1 831	89,1	917	50,1	914	49,9	3,02/ 0,563
143	Dziecko chętnie bawi się w grupie i z jednym dzieckiem.	1 978	96,2	993	50,2	985	49,8	3,77/ 0,404
144	Dziecko czeka na swoją kolej.	1 884	91,6	972	51,6	912	48,4	8,01/ 0,012
145	Dziecko bawi się z rówieśnikami w zabawy tematyczne.	1 985	96,5	1 001	50,4	984	49,6	4,03/ 0,307
146	Dziecko ma w grupie koleżanki/kolegów, z którymi często podejmuje zabawy lub z którymi lubi przebywać podczas czynności rutynowych, np. podczas posiłku, spaceru, na placu zabaw.	1 972	95,9	988	50,1	984	49,9	3,87/ 0,589
147	Dziecko przez chwilę bawi się samotnie.	1 988	96,7	984	49,5	1 004	50,5	4,55/ 0,320
148	Dziecko przestrzega ustalonych zasad obowiązujących w grupie.	1 875	91,2	984	52,5	891	47,5	9,00/ <0,001
149	Dziecko informuje nauczyciela o swoich potrzebach („chcę do toalety”, „pić mi się chce” itp.).	2 029	98,7	1 019	50,2	1 010	49,8	3,14/ 0,499
150	Dziecko dzieli się zabawkami z innymi dziećmi.	1 940	94,4	996	51,3	944	48,7	4,55/ 0,025
151	Dziecko stosuje się do ustalonych zasad.	1 883	91,6	988	52,5	895	47,5	8,90/ <0,001
152	Dziecko gdy kogoś nie zna powoli przekonuje się do nowej osoby.	1 975	96,1	984	49,8	991	50,2	3,99/ 0,444

Źródło: Badania własne.

Obszar aktywności *Porozumiewanie się* obejmuje kategorie: *Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości ustne*; *Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości niewerbalne*; *Mówienie*; *Śpiewanie*; *Tworzenie wiadomości niewerbalnych* oraz *Rozmowa*. Wyniki w zakresie tworzonych je twierdzeń prezentuje tabela nr 53. Dokonano analizy przypisywanej przez badanych częstości występowania poszczególnych umiejętności z tego obszaru u dzieci w wieku 4 lat. Zrezygnowano z twierdzeń odnoszących się do umiejętności charakteryzujących mniej niż 85% badanych w tym wieku. Brzmiały one następująco: a) Dziecko opowiada krótkie historyjki (82%), b) Dziecko krótko

opowiada treść, którą usłyszało podczas czytania książeczki przez opiekuna (83,4%) (z kategorii *Mówienie*) oraz c) Dziecko spontanicznie śpiewa proste piosenki (z repertuaru przedszkolnego) (79,7%) (z kategorii *Śpiewanie*).

Zdecydowana większość uwzględnionych tutaj umiejętności cechuje ponad 90% dzieci, a u wszystkich zaznacza się jedna z nich – kojarzenie gestów charakterystycznych dla codziennych aktywności, np. iść, moje, mam, jeść, pić itp. W nieco mniejszym zakresie (u 85–90% dzieci) występują takie zachowania, jak: używanie czasu przeszłego i przyszłego; samodzielne zaśpiewanie krótkiej piosenki, której dziecko się uczyło; intonowanie głosem przy wyrażaniu emocji.

Stwierdzono istotne statystycznie różnice ze względu na płeć w częstotliwości występowania pewnych umiejętności. Istotnie więcej dziewczynek niż chłopców posiada następujące umiejętności: porozumiewanie się z dorosłymi i rówieśnikami przy pomocy zrozumiałej wymowy; komunikowanie się zdaniami, które składają się z 4–5 słów; opowiadanie treści obrazka; używanie czasu przeszłego i przyszłego; samodzielne zaśpiewanie krótkiej piosenki, której dziecko się uczyło; odtworzenie prostej melodii.

Tabela 53. Wyniki badanych w obszarze *Porozumiewanie się* (4 lata)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X ² /p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
<p>Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości ustne (d310) – pojmowanie dosłownego i domyślnego znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą języka mówionego, w tym: – rozumienie prostych komunikatów ustnych (d3101) – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”); – rozumienie złożonych komunikatów ustnych (d3102) – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na złożone komunikaty ustne (całe zdania), takie jak pytania lub polecenia</p>								
153	Dziecko przywołane przez opiekuna po imieniu reaguje na polecenia.	2 023	98,4	1 016	50,2	1 007	49,8	3,66/ 0,478
154	Dziecko słucha komunikatów opiekunów.	2 008	97,7	1 016	50,6	992	49,4	4,68/ 0,329
155	Dziecko słucha komunikatów rówieśników.	1 986	96,6	1 004	50,6	982	49,4	3,01/ 0,499
156	Dziecko rozumie komunikat kierowany do niego.	2 047	99,6	1 026	50,1	1 021	49,9	2,78/ 0,557
157	Dziecko rozumie komunikat kierowany do grupy.	2 023	98,4	1 022	50,5	1 001	49,5	3,10/ 0,299

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości niewerbalne (d315) – pojmowanie dosłownych i domyślnych znaczeń wiadomości przekazywanych za pomocą gestów, symboli lub rysunków, jak np. uświadamianie sobie, że dziecko jest zmęczone, kiedy trze swoje oczy								
158	Dziecko rozumie gesty opiekuna/rówieśników, np. gest wskazywania, przywoływania, powitania.	2 054	99,9	1 027	50,0	1 027	50,0	1,000
159	Dziecko kojarzy gesty charakterystyczne dla codziennych aktywności, np. iść, moje, mam, jeść, pić itp.	2 056	100	1 029	50,0	1 027	50,0	1,000
160	Dziecko rozumie mimikę opiekuna/rówieśników.	2 039	99,2	1 021	50,1	1 018	49,9	3,88/ 0,581
161	Dziecko identyfikuje obrazki prezentujące przedmioty z czynnościami/zadaniami do wykonania, np. książkę z czytaniem, talerz z jedzeniem, buty ze spacerem itp.	2 045	99,5	1 027	50,2	1 018	49,8	4,00/ 0,463
162	Dziecko zna swój znaczek w szatni, w sali zabaw i innych pomieszczeniach przedszkolnych, a także na tablicach aktywności, np. obecności.	2 046	99,5	1 024	50,0	1 022	50,0	1,000
163	Dziecko wie, co będzie robić, po pokazaniu mu sekwencji zdjęć/obrazków przedmiotów w formie planów aktywności, np. klocków (budowa), książki (czytanie), poduszki (odpoczynek).	2 041	99,3	1 025	50,2	1 016	49,8	3,77/ 0,266
164	Dziecko odczytuje zachowanie innych dzieci.	2 001	97,3	1 002	50,1	999	49,9	2,61/ 0,772
Mówienie (d330) – wypowiedanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu, jak np. gdy przedstawia się ustnie jakiś fakt lub opowiada historię								
165	Dziecko porozumiewa się z dorosłymi i rówieśnikami przy pomocy zrozumiałej wymowy (może popełniać jeszcze błędy, np. w odmianie, ale większość głosek wymawia prawidłowo).	1 854	90,2	947	51,1	907	48,9	6,22/ 0,049
166	Dziecko wyraża swoje potrzeby.	2 004	97,5	1 006	50,2	998	49,8	3,33/ 0,459
167	Dziecko adekwatnie odpowiada na pytania kierowane do niego.	1 951	94,9	986	50,5	965	49,5	4,44/ 0,370
168	Dziecko zadaje pytania i oczekuje odpowiedzi.	1 929	93,8	973	50,4	956	49,6	3,79/ 0,480
169	Dziecko komunikuje się zdaniami, które składają się z 4–5 słów.	1 869	90,9	955	51,1	914	48,9	9,26/ 0,006
170	Dziecko posługuje się zaimkami: „ja”, „ty”, „my” itp.	1 943	94,5	988	50,8	955	49,2	2,79/ 0,383
171	Dziecko opowiada treść obrazka.	1 852	90,1	948	51,2	904	48,8	9,09/ 0,004
172	Dziecko używa czasu przeszłego i przyszłego. np. „byłem”, „będę”.	1 749	85,1	895	51,2	854	48,8	7,45/ 0,024

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
173	Dziecko opowiada o tym, co się wydarzyło.	1 940	94,4	979	50,5	961	49,5	2,49/ 0,288

Śpiewanie (d332) – wytwarzanie dźwięków w określonej kolejności prowadzące do powstania melodii w celu przekazania treści

174	Dziecko potrafi samodzielnie zaśpiewać krótką piosenkę, której się uczyło.	1 768	86,0	945	53,5	823	46,5	9,87/ <0,001
175	Dziecko odtwarza prostą melodię.	1 867	90,8	973	52,1	894	47,9	9,22/ <0,001
176	Dziecko intonuje głos wyrażając emocje.	1 823	88,7	928	50,9	895	49,1	3,12/ 0,199

Tworzenie wiadomości niewerbalnych (d335) – posługiwanie się gestami, symbolami i rysunkami w celu przekazania wiadomości, jak np. gdy kręci się głową dla wyrażenia dezaprobaty lub rysuje się obrazek albo wykres, aby przekazać jakiś fakt lub skomplikowany pomysł

177	Dziecko posługuje się gestami (macha na pożegnanie, kręci głową wyrażając sprzeciw, potakuje, wykorzystuje gest wskazywania, naśladuje zachowanie innych).	2 039	99,2	1 020	50,0	1 019	50,0	1,000
178	Dziecko wyraża mimiką swoje emocje.	2 017	98,1	1 015	50,3	1 002	49,7	4,46/ 0,394
179	Dziecko wspomaga się zachowaniami niewerbalnymi (gestami, postawą, mimiką) wówczas, gdy zauważa, że podczas mówienia ktoś go nie rozumie, lub gdy nie wie, jak coś powiedzieć.	1 967	95,7	978	49,7	989	50,3	3,57/ 0,447
180	Dziecko szuka różnych sposobów przekazania informacji o przedmiocie/czynności, kiedy nie potrafi ich określić w sposób werbalny.	1 937	94,2	967	49,9	970	50,1	2,13/ 0,622

Rozmowa (d350) – rozpoczynanie, kontynuowanie i kończenie wymiany myśli i poglądów za pomocą języka mówionego, z jedną osobą lub większą liczbą ludzi znajomych lub obcych w kontaktach oficjalnych lub towarzyskich

181	Dziecko inicjuje kontakt słowny z innymi dziećmi/osobami dorosłymi. Zadaje pytania, opowiada o tym, co widziało, i co się wydarzyło. Dzieli się swoimi wrażeniami.	1 902	92,5	954	50,2	948	49,8	2,09/ 0,489
182	Dziecko odpowiada na pytania.	2 030	98,7	1 017	50,1	1 013	49,9	2,03/ 0,568
183	Dziecko rozmawia z opiekunem/innym dzieckiem przestrzegając zasad dialogu – słucha, czeka na swoją kolej. Rozmowa jest naprzemienna.	1 883	91,6	955	50,7	928	49,3	2,85/ 0,236

Źródło: Badania własne.

Dane związane z obszarem *Aktywność ruchowa – poruszanie się* przeanalizowano w obrębie kategorii: *Zmienianie podstawowej pozycji ciała;*

Utrzymywanie pozycji ciała; Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów; Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych; Chodzenie; Inne sposoby poruszania się oraz Poruszanie się w różnych miejscach. Wyniki badanych w zakresie twierdzeń tworzących te kategorie przedstawione są w tabeli nr 54. W rezultacie dokonanej analizy zrezygnowano z jednego twierdzenia, które odnosiło się do umiejętności cechujących mniej niż 85% dzieci w wieku 4 lat, tj.: Dziecko próbuje kozłować piłkę (70,7%).

Zdecydowana większość umiejętności uwzględnionych w obszarze aktywności *Aktywność ruchowa – poruszanie się* charakteryzuje 90% i więcej dzieci w wieku 4 lat. Mniejsza częstość występowania (85–90%) dotyczy takich umiejętności, jak: ćwiczenie równowagi: chodzenie po krawężnikach, murkach z szeroko rozłożonymi rękami; kopanie piłki w biegu. Analiza statystyczna wykazała istotne różnice w częstości występowania pewnych zachowań w zależności od płci badanych. Wyraźnie więcej dziewczynek niż chłopców cechuje się następującymi umiejętnościami: wytrzymywanie kilkanaście minut w pozycji siedzącej podczas zajęć w przedszkolu lub w domu; stanie podczas czekania na swoją kolej; skoordynowane, płynne, zgrabne wykonywanie aktywności motorycznych; odkładanie przedmiotów na miejsce podczas sprzątania sali lub pokoju. Z kolei istotnie więcej chłopców niż dziewczynek charakteryzuje się takimi umiejętnościami, jak: kopanie piłki w kierunku celu na odległość co najmniej 3 m oraz kopanie piłki w biegu.

Tabela 54. Wyniki badanych w obszarze *Aktywność ruchowa* (4 lata)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Zmienianie podstawowej pozycji ciała (d410) – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne								
184	Dziecko potrafi położyć się na podłodze lub na łóżku.	2 049	99,7	1 025	50,0	1 024	50,0	1,000
185	Dziecko stojąc potrafi przykucnąć.	2 043	99,4	1 024	50,1	1 019	49,9	2,02/ 0,702
186	Dziecko potrafi przyjąć postawę kłęzącą, np. podczas zabawy, i wytrwać w niej kilka minut.	2 027	98,6	1 018	50,2	1 009	49,8	3,04/ 0,557
187	Dziecko potrafi usiąść na krześle dopasowanym do swojego wzrostu.	2 051	99,8	1 026	50,0	1 025	50,0	1,000
188	Dziecko potrafi turlać się po podłodze.	2 020	98,2	1 009	50,0	1 011	50,0	1,000
189	Dziecko przechodzi np. po ławeczce/szerokim krawężniku zachowując równowagę.	1 947	94,7	977	50,2	970	49,8	4,03/ 0,559

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
190	Dziecko potrafi przyjąć pozycje adekwatną do zabawy: w siadzie, leżeniu, czołganiu, klęku, sięganiu itp.	2 034	98,0	1 020	50,1	1 014	49,9	2,70/ 0,603

Utrzymywanie pozycji ciała (d415) – pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała, np. siedzenie lub stanie. Obejmuje: utrzymywanie pozycji leżącej, kucznej, klęczącej, siedzącej i stojącej

191	Dziecko wytrzymuje kilkanaście minut w pozycji siedzącej podczas zajęć w przedszkolu lub w domu.	1 891	92,0	978	51,7	913	48,3	6,12/ <0,001
192	Dziecko stoi, np. czekając na swoją kolej.	1 945	94,6	1 001	51,5	944	48,5	9,17/ <0,001
193	Dziecko stoi na jednej nodze z otwartymi oczami.	1 928	93,8	971	50,4	957	49,6	4,55/ 0,268
194	Dziecko wspina się na drabinki lub meble.	1 952	94,9	972	49,8	980	50,2	2,53/ 0,554
195	Dziecko próbuje jeździć na rowerze/hulajnodze.	1 954	95,0	973	49,8	981	50,2	2,15/ 0,557
196	Dziecko utrzymuje pozycje podczas czynności rutynowych, np. podczas mycia, ubierania się, jedzenia.	2 043	99,4	1 023	50,1	1 020	49,9	2,63/ 0,722
197	Podczas aktywności motorycznych dziecko wykonuje ruchy skoordynowane, płynne, zgrabne.	1 863	90,6	949	50,9	914	49,1	7,68/ 0,022

Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów (d430) – podnoszenie przedmiotu lub zabieranie czegoś z jednego miejsca na drugie, tak jak np. podczas unoszenia filizanki lub zabawki albo przenoszenia pudełka

198	Dziecko stojąc podnosi przedmiot, który leży na podłodze.	2 038	99,1	1 021	50,1	1 017	49,9	2,33/ 0,712
199	Dziecko przenosi przedmioty z jednego miejsca na drugie (z jednego stolika na inny).	2 054	99,9	1 029	50,1	1 025	49,9	2,66/ 0,675
200	Dziecko odkłada przedmioty na wyznaczone miejsce.	2 001	97,3	1 013	50,6	988	49,4	3,98/ 0,443
201	Dziecko podczas sprzątania sali lub pokoju odkłada przedmioty na miejsce.	1 979	96,3	1 008	50,9	971	49,1	6,17/ 0,034
202	Dziecko przysuwa i odsuwa krzeselko od stolika.	2 048	99,6	1 028	50,2	1 020	49,8	2,44/ 0,652
203	Dziecko wiesza swoje ubranie na wyznaczonym miejscu w szatni, odstawia buty na miejsce.	2 031	98,8	1 024	50,4	1 007	49,6	2,74/ 0,303

Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych (d435) – podejmowanie skoordynowanych czynności w celu poruszenia przedmiotu z użyciem nóg i stóp, tak jak np. podczas kopania piłki lub naciskania na pedały roweru. Obejmuje: naciskanie za pomocą kończyn dolnych, kopanie

204	Dziecko przesuwa stopą zabawkę leżącą na podłodze.	1 984	96,5	993	50,1	991	49,9	2,11/ 0,689
205	Dziecko siedząc przy stoliku przysuwa sobie stopą leżącą pod nim zabawkę, by jej dosięgnąć.	1 874	91,1	943	50,3	931	49,7	4,00/ 0,437

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
206	Dziecko kopie piłkę w kierunku celu na odległość co najmniej 3 m.	1 925	93,6	934	48,5	991	51,5	8,88/ 0,001
207	Dziecko siedząc na rowerku lub innym przedmiocie przesuwa się odpychając się nogami od podłogi.	2 022	98,3	1 011	50,0	1 011	50,0	1,000
208	Dziecko naciska na pedały, by jechać na rowerze.	1 885	91,7	938	49,8	947	50,2	3,07/ 0,339

Chodzenie (d450) – poruszanie się po powierzchni na stopach, krok po kroku, gdy co najmniej jedna stopa zawsze dotyka ziemi, tak jak np. podczas spacerowania, przechadzania się, chodzenia do przodu, do tyłu lub bokiem. Obejmuje: chodzenie na krótkie lub długie dystanse, chodzenie po różnych powierzchniach, omijanie przeszkód

209	Dziecko chodzi na spacerach, pokonując dystans 1 km i więcej.	2 018	98,2	1 006	49,9	1 012	50,1	4,00/ 0,702
210	Dziecko chodzi po nierównej powierzchni, np. po kamkach, piasku. Utrzymuje równowagę.	2 029	98,7	1 015	50,0	1 014	50,0	1,000
211	Dziecko idąc omija widoczne przeszkody.	2 026	98,5	1 018	50,2	1 008	49,8	3,99/ 0,427
212	Dziecko podczas zabaw ruchowych/rytmicznych maszeruje do przodu, do tyłu, do boku.	2 031	98,8	1 022	50,3	1 009	49,7	4,44/ 0,359
213	Dziecko w spontanicznej aktywności chodzi na pełnych stopach.	2 018	98,2	1 011	50,1	1 007	49,9	2,22/ 0,734
214	Dziecko w zabawach potrafi naśladować chodzenie na palcach, piętach, całych stopach.	2 026	98,5	1 018	50,2	1 008	49,8	3,33/ 0,487

Inne sposoby poruszania się (d455) – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia, w tym: wspinanie, skakanie, bieganie

215	Dziecko biega po terenie placu zabaw/ogrodzie.	2 043	99,4	1 019	49,9	1 024	50,1	3,14/ 0,299
216	Dziecko biegnąc kopie piłkę.	1 834	89,2	874	47,7	960	52,3	9,22/ <0,001
217	Dziecko skacze obunóż do przodu, na boki i do tyłu (co najmniej pięć razy).	1 890	91,9	953	50,4	937	49,6	3,85/ 0,459
218	Dziecko skacze na jednej nodze.	1 878	91,3	951	50,6	927	49,4	4,02/ 0,384
219	Dziecko wskakuje do środka, np. obręczy.	2 039	99,2	1 023	50,2	1 016	49,8	2,77/ 0,702
220	Dziecko przeskakuje z nogi na nogę w miejscu i w przód.	1 887	91,9	956	50,7	931	49,3	3,13/ 0,290
221	Dziecko wchodzi i schodzi ze schodów stawiając nogi na przemian (trzymając się poręczy).	1 978	96,2	991	50,1	987	49,9	2,56/ 0,771
222	Dziecko wykorzystuje różne sposoby poruszania się (np. czworakuje, jeśli musi wyciągnąć coś spod stołu).	2 048	99,6	1 025	50,0	1 023	50,0	1,000

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Poruszanie się w różnych miejscach (d460) – chodzenie i poruszanie się w różnych miejscach i sytuacjach, jak np. chodzenie pomiędzy pokojami w domu, w obrębie budynku lub po ulicy w mieście, w tym: poruszanie się wewnątrz domu, czołganie się lub wspinanie w obrębie domu, chodzenie lub poruszanie się wewnątrz budynków innych niż dom oraz na zewnątrz domu i innych budynków								
223	Dziecko sprawnie porusza się po terenie przedszkola/ domu.	2 021	98,3	1 010	50,0	1 011	50,0	1,000
224	Dziecko sprawnie porusza się po terenie placu zabaw.	2 046	99,5	1 022	50,0	1 024	50,0	1,000
225	Dziecko wykazuje dużą spontaniczną aktywność ruchową, która jest celowa.	1 933	94,0	953	49,3	980	50,3	2,88/ 0,340
226	Ruchy dziecka są adekwatne w czasie (nie są zbyt powolne, chaotyczne ani szybkie).	1 895	92,2	962	50,8	933	49,2	3,14/ 0,211

Źródło: Badania własne.

Dane związane z obszarem *Chwytność, manipulowanie przedmiotami, zręczność* przeanalizowano w obrębie kategorii *Precyzyjne używanie ręki* oraz *Używanie rąk i ramion*. Wyniki badanych dotyczące tworzonych je twierdzeń przedstawione są w tabeli nr 55. W rezultacie dokonanej analizy zrezygnowano z jednego twierdzenia, które odnosiło się do umiejętności cechujących mniej niż 85% dzieci w wieku 4 lat, tj.: Dziecko podrzuca piłkę do góry i chwyta ją oburącz (81,6%) (z kategorii *Używanie rąk i ramion*).

Zdecydowana większość umiejętności uwzględnionych w obszarze aktywności *Aktywność ruchowa – poruszanie się* charakteryzuje 90% i więcej badanych w wieku 4 lat. Mniejsza częstość (85–90%) dotyczy takich umiejętności, jak: odrywanie małego skrawka papieru trzymając go między kciukami a palcami wskazującymi obu dłoni; odkręcanie zakręconego opakowania; łapanie piłki rzuconej do dziecka z bliskiej odległości (2–3 m). Analiza statystyczna wykazała istotne różnice w częstości występowania pewnych zachowań ze względu na płeć badanych. Istotnie więcej dziewczynek niż chłopców cechuje się następującymi umiejętnościami: wykonywanie ruchów wymagających precyzji dłoni; odrywanie małego skrawka papieru trzymając go między kciukami a palcami wskazującymi obu dłoni.

Tabela 55. Wyniki badanych w obszarze *Chwywanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność* (4 lata)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Precyzyjne używanie ręki (d440) – wykonywanie skoordynowanych czynności związanych z posługiwaniem się przedmiotami, podnoszeniem, manipulowaniem i wypuszczaniem przedmiotów przy użyciu jednej ręki, palców i kciuka, jak np. gdy zbiera się monety ze stołu lub wykręca numer telefonu. Obejmuje: podnoszenie, chwywanie, manipulowanie i odkładanie								
227	Dziecko wykonuje ruchy wymagające precyzji dłoni, np. drze papier na małe kawałki.	1 876	91,2	979	52,2	897	48,8	8,79/ <0,001
228	Dziecko chwytą przedmioty jedną ręką (zamiennie lewą i prawą, głównie tą dominującą).	2 032	98,8	1 016	50,0	1 016	50,0	1,000
229	Dziecko chwytą przedmioty obiema rękami.	2 042	99,3	1 022	50,0	1 020	50,0	1,000
230	Dziecko przedziera kartkę papieru na dwie części.	1 991	96,8	1 008	50,6	983	49,4	3,15/ 0,227
231	Dziecko odrywa mały skrawek papieru trzymając go między kciukami a palcami wskazującymi obu dłoni.	1 788	87,0	923	51,6	865	48,4	8,99/ <0,001
232	Dziecko pokazuje kropki palcem wskazującym na kartce.	2 048	99,6	1 023	50,0	1 025	50,0	1,000
233	Dziecko zbiera palcami płaskie drobne przedmioty, np. monety, kółeczka.	2 043	99,4	1 021	50,0	1 022	50,0	1,000
234	Dziecko ugniata palcami różne masy, np. modelinę, ciasto.	2 049	99,7	1 027	50,1	1 022	49,9	2,55/ 0,607
235	Dziecko lepi walek z mas plastycznych, pocierając dłonie lub przesuwając dłonie na blacie stołu.	2 019	98,2	1 020	50,5	999	49,5	4,44/ 0,238
236	Dziecko chwytą i przenosi słomki do picia.	2 041	99,3	1 024	50,2	1 017	49,8	3,67/ 0,390
237	Dziecko tnie papier nożyczkami.	1 885	91,7	960	50,9	925	49,1	2,66/ 0,089
238	Dziecko przykleja obrazki do kartki papieru.	2 048	99,6	1 025	50,0	1 023	50,0	1,000
239	Dziecko stempluje w odpowiednich miejscach w książce lub kartce na polecenie nauczyciela/opiekuna.	2 025	98,5	1 014	50,1	1 011	49,9	2,55/ 0,675
240	Dziecko palcami odkleja nalepki w książce i przykleja je na kartce.	2 002	97,4	1 013	50,6	989	49,4	3,67/ 0,244
241	Dziecko dopasowuje chwyt do wielkości i kształtu przedmiotu.	2 033	98,9	1 017	50,0	1 016	50,0	1,000
Używanie rąk i ramion (d445) – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałkę u drzwi albo gdy rzuca się lub łapie jakiś przedmiot								
242	Dziecko zamyka drzwi.	2 048	99,6	1 026	50,1	1 022	49,9	3,01/ 0,562
243	Dziecko otwiera drzwi.	2 052	99,8	1 028	50,1	1 024	49,9	4,33/ 0,499

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
244	Dziecko odkręca pojemniki.	1 815	88,3	895	49,3	920	50,7	2,76/ 0,261
245	Dziecko rzuca piłkę na bliską odległość (3 m).	1 962	95,4	971	49,5	991	50,5	3,22/ 0,404
246	Dziecko łapie piłkę rzuconą do niego z bliskiej odległości (2–3 m).	1 779	86,5	885	49,7	894	50,3	2,88/ 0,202
247	Dziecko używa rąk do podporu przy zmianie pozycji, np. przy wstawianiu od stolika, wstawianiu z podłogi, wspinaniu się.	2 030	98,7	1 013	49,9	1 017	50,1	2,56/ 0,772
248	Dziecko używa rąk przy przytrzymywaniu się, np. podczas wchodzenia/schodzenia ze schodów, drabinki, przyrządów na placu zabaw.	2 049	99,7	1 027	50,1	1 022	49,9	3,02/ 0,609
249	Dziecko używa rąk i ramion podczas rutynowych czynności typu: ubieranie/rozbieganie się, jedzenie, toaleta.	2 055	100	1 028	50,0	1 027	50,0	1,000

Źródło: Badania własne.

Ostatni z poddanych analizie obszarów aktywności dziecka to *Dbanie o siebie*. Obejmuje on kategorie: *Mycie się; Pielęgnowanie poszczególnych części ciała; Korzystanie z toalety; Ubieranie się: zakładanie, zdejmowanie; Picie i Jedzenie*. Wyniki dotyczące poszczególnych twierdzeń tworzących wymienione kategorie prezentuje tabela nr 56. Analiza przypisanej częstości występowania poszczególnych umiejętności u dzieci w wieku 4 lat wykazała, że wszystkie twierdzenia odnoszą się do zachowań zaznaczających się u ponad 85% badanych. Za wyjątkiem jednej umiejętności (zakładanie koszulki/bluzy) wszystkie z nich cechuje 90% i więcej dzieci w tym wieku. Jedynie w obrębie tej umiejętności ustalono też istotną statystycznie różnicę ze względu na płeć: zaznacza się ona u istotnie większej liczby dziewczynek niż chłopców.

Tabela 56. Wyniki badanych w obszarze *Dbanie o siebie* (4 lata)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Mycie się (d510) – mycie i suszenie całego ciała lub części ciała z użyciem wody i odpowiednich czyszczących i suszących środków i sposobów, jak np. kąpanie się, branie prysznic, mycie rąk i stóp, twarzy i włosów oraz wycieranie się ręcznikiem								
250	Dziecko myje ręce (odkręca kran, namydla, płucze).	2 050	99,7	1 026	50,0	1 024	50,0	1,000
251	Dziecko myje twarz (wodą).	2 046	99,5	1 025	50,1	1 021	49,9	2,12/ 0,699

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
252	Dziecko wyciera ręce i twarz ręcznikiem.	2 047	99,6	1 027	50,2	1 020	49,8	3,00/ 0,561
Pielęgnowanie poszczególnych części ciała (d520) – dbanie o części ciała, takie jak np. skóra, twarz, zęby, skóra głowy, paznokcie i genitalia, które wymagają więcej troski niż mycie i suszenie								
253	Dziecko myje zęby (wymaga nadzoru dorosłego, wykonuje czynność niestarannie).	1 985	96,5	985	49,6	1 000	50,4	4,14/ 0,201
254	Dziecko wypłuka pianę po umyciu zębów i płucze usta nie połykając wody.	1 992	96,9	999	50,2	993	49,8	2,67/ 0,734
Korzystanie z toalety (d530) – sygnalizowanie potrzeby, planowanie wydalania i wydalanie ludzkich odchodów (oddawanie moczu i defekacja) oraz oczyszczanie się po tych czynnościach								
255	Dziecko zgłasza potrzeby fizjologiczne.	2 037	99,1	1 021	50,1	1 016	49,9	2,51/ 0,707
256	Dziecko korzysta z sedesu (wycieranie pupy może sprawiać mu jeszcze duży kłopot).	2 010	97,8	998	49,7	1 012	50,3	3,44/ 0,320
Ubieranie się (d540) – podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem i zdejmowaniem ubrań i obuwia we właściwej kolejności								
257	Dziecko sygnalizuje, że jest mu zimno/gorąco.	2 022	98,3	1 017	50,3	1 005	49,7	4,13/ 0,667
258	Dziecko zdejmuje odzież – kurtka/ czapka/ szalik/ rękawiczki.	2 029	98,7	1 017	50,1	1 012	49,9	2,04/ 0,722
259	Dziecko zdejmuje odzież – bluza.	1 871	91,0	948	50,7	923	49,3	4,19/ 0,311
260	Dziecko zdejmuje odzież – spodnie.	2 005	97,5	1 006	50,2	999	49,8	2,84/ 0,688
261	Dziecko zdejmuje odzież – bielizna.	2 014	98,0	1 011	50,2	1 003	49,8	3,55/ 0,501
262	Dziecko zdejmuje buty.	2 046	99,5	1 024	50,0	1 022	50,0	1,000
263	Dziecko zakłada majtki/spodnie.	1 967	95,7	998	50,7	969	49,3	2,77/ 0,483
264	Dziecko zakłada koszulkę/bluzę.	1 743	84,9	911	52,3	832	47,7	8,88/ <0,001
265	Dziecko wkłada poprawnie czapkę i szalik (może to robić niestarannie).	1 985	96,5	999	50,3	986	49,7	4,29/ 0,385
266	Dziecko zakłada buty i zapina je na rzep.	1 991	96,8	1 008	50,6	983	49,4	3,47/ 0,384
Jedzenie (d550) – sygnalizowanie potrzeby i podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjadanie w kulturowo akceptowany sposób, krojenie lub łamanie pożywienia na kawałki, używanie przyborów do jedzenia, zjadanie posiłków								
267	Dziecko sygnalizuje, że jest głodne.	1 966	95,6	988	50,3	978	49,7	4,05/ 0,443
268	Dziecko spożywa posiłki za pomocą łyżki.	2 053	99,9	1 029	50,1	1 024	49,9	2,64/ 0,672

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
269	Dziecko spożywa posiłki za pomocą widelca (jeśli twardsze produkty zostały pokrojone).	2 049	99,7	1 027	50,1	1 022	49,9	2,77/ 0,702
270	Dziecko podejmuje próby smarowania kromki pieczywa, np. dżemem, miękkim masłem.	1 880	91,4	950	50,5	930	95,5	3,66/ 0,398
271	Dziecko nakłada sobie jedzenie na talerz przy pomocy łyżki.	1 951	94,9	983	50,4	968	49,6	5,00/ 0,367
272	Dziecko nakłada sobie jedzenie na talerz przy pomocy widelca.	1 913	93,0	965	50,4	948	49,6	3,88/ 0,432
273	Dziecko robi sobie kanapkę: nakłada na kromkę plaster wędliny, sera itp. przy pomocy ręki lub innego przyboru.	1 990	96,9	1 001	50,3	989	49,7	3,02/ 0,276
274	Dziecko dokonuje wyboru tego, co chce jeść.	2 051	99,8	1 028	50,1	1 023	49,9	2,83/ 0,672

Picie (d560) – sygnalizowanie potrzeby picia i chwytanie naczynia z płynem, podnoszenie go do ust i wypijanie płynu w kulturowo akceptowany sposób, miksowanie, mieszanie i nalewanie płynów do picia, picie przez słomkę

275	Dziecko sygnalizuje, że chce mu się pić.	2 044	99,4	1 021	50,0	1 023	50,0	1,000
276	Dziecko pije z kubka nie zalewając się.	2 047	99,6	1 028	50,2	1 019	49,8	7,12/ 0,304
277	Dziecko pije przez słomkę.	2 014	98,0	1 014	50,3	1 000	49,7	3,12/ 0,460
278	Dziecko dokonuje wyboru tego, co chce pić.	2 046	99,5	1 022	50,0	1 024	50,0	1,000

Źródło: Badania własne.

2.2.3. KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 5 LAT

W kolejnej części publikacji zaprezentowano wyniki dotyczące Kwestionariusza obserwacji aktywności dziecka w wieku 5 lat. W badaniu nim uczestniczyło 2223 dzieci, w tym 1 112 dziewczynek (50,0%) i 1 111 chłopców (50,0%). Dzieci z miast (1329 – 59,8%) nieco przeważały nad tymi ze wsi (894 – 40,2%).

W analizie uwzględniono wyniki badanych odnoszące się do poszczególnych twierdzeń tworzących kategorie w wyodrębnionych w Kwestionariuszu obszarach. Zawarto je w kolejnych tabelach. Pierwszy z obszarów aktywności dziecka, w obrębie którego zaprezentowano wyniki, to *Uczenie się i stosowanie wiedzy*. Obejmuje on następujące kategorie: *Celowe posługiwanie się zmysłami: patrzenie, słuchanie, dotykanie; Naśladowanie; Uczenie się przez działanie (zabawę) z przedmiotami; Przyswajanie informacji; Przyswajanie języka; Powtarzanie; Przyswajanie pojęć; Uczenie się czytania; Uczenie się pisanie; Uczenie*

się liczenia; *Nabywanie umiejętności*; *Skupienie uwagi*; *Ukierunkowanie uwagi*; *Myślenie*; *Rozwiązywanie problemów* oraz *Podjęcie decyzji*. Uzyskane od badanych wyniki dotyczące twierdzeń składających się na te kategorie przedstawia tabela nr 57.

Na podstawie dokonanej analizy przypisanej częstości występowania poszczególnych umiejętności z tego obszaru aktywności u dzieci w wieku 5 lat zrezygnowano (podobnie jak w poprzednim kwestionariuszu) z tych, które dotyczyły umiejętności zaznaczających się u poniżej 85% badanych. Usunięto zatem następujące twierdzenia: a) Dziecko powtarza ciąg 2–3 prostych zdań (82,0%) (z kategorii *Naśladowanie*), b) Dziecko określa położenie przedmiotów w przestrzeni – na prawo, na lewo, naprzeciw (68,2%), c) Dziecko zna i stosuje określenia czasu: „rano”, „południe”, „wieczór”, „dzisiaj”, „wczoraj”, „jutro” (76,4%), d) Dziecko nazywa dni tygodnia i pory roku (76,5%) (z kategorii *Przyswajanie języka*), e) Dziecko wiernie odtwarza usłyszane zdania złożone (74,3%) (z kategorii *Powtarzanie*), f) Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcia czasowe: dni tygodnia, pory dnia, wczoraj, dzisiaj, jutro, będzie, było, jest (77,9%) (z kategorii *Przyswajanie pojęć*), g) Dziecko wyodrębnia w zdaniu wyrazy (77,2%), h) Dziecko wyodrębnia kolejno głoski w słowie 1–2 sylabowym (43,2%), i) Dziecko potrafi wyróżniać pierwszą głoskę w wyrazie (65,5%), j) Dziecko czyta z dorosłym proste zdanie obrazkowo-wyrazowe (70,9%), k) Dziecko czyta globalnie (całościowo) etykiety – nazwy przedmiotów, osób z najbliższego otoczenia (48,5%) (z kategorii *Uczenie się czytania*), l) Dziecko rysuje płynnie kształty nie odrywając ręki od podłoża na dużych arkuszach papieru (73,8%), ł) Dziecko jest zainteresowane pisaniem (82,3%) (z kategorii *Uczenie się pisania*), m) Dziecko posługuje się liczebnikami porządkowymi (82,8%), n) Dziecko waży za pomocą prostej wagi szalkowej (71,4%), o) Dziecko dokonuje pomiarów przy użyciu części ciała (łokcia), przyborów (np. łyżki, klocków) (74,0%) (z kategorii *Uczenie się liczenia*), p) Dziecko zapina guziki, zatrzaski, zamki błyskawiczne (81,1%) (z kategorii *Nabywanie umiejętności*), r) W sytuacjach zadaniowych dziecko potrafi utrzymać koncentrację przez około 20 minut, nie wykazując objawów zmęczenia lub znużenia (pokładanie się, odwracanie uwagi od zadania, nadruchliwość, labilność emocjonalna itp.) (78,1%) (z kategorii *Skupianie uwagi*).

Zdecydowana większość uwzględnionych w tym obszarze umiejętności charakteryzuje 90% i więcej dzieci w wieku 5 lat. W nieco mniejszej grupie dzieci (u 85–90% badanych) występują następujące umiejętności: słuchanie dłuższych bajek/opowiadań; nieprzejawianie w codziennej aktywności

zachowań, które utrudniają funkcjonowanie, jak np. zaciskanie uszu na dźwięki otoczenia, nadmierne unikanie hałasu; nieprzejawianie w codziennej aktywności zachowań, które utrudniają funkcjonowanie, jak np. zbyt długie nasłuchiwanie, fascynacja wybranymi dźwiękami, głośne mówienie; smakowanie, np. nowych potraw, i określanie, czy rzeczy są dobre, czy też nie; nieprzejawianie w codziennej aktywności zachowań, które utrudniają funkcjonowanie podczas jedzenia; odwzorowywanie kilku liter lub cyfr; opowiadanie treści książeczki omówionej przez opiekuna; zapamiętywanie tekstu wierszy i piosenek, odtwarzanie ich na życzenie; wykazywanie zainteresowania literami, książkami; prawidłowe chwytanie kredki/ołówka/długopisu; wypełnianie rysunkiem całej kartki papieru; koncentrowanie się na twarzy rozmówcy; skupianie uwagi na tym, co się akurat robi, wytrwale doprowadzanie zadania do końca; domyślanie się, jaki będzie ciąg dalszy historyjki; uzasadnianie doboru przedmiotów do różnych kategorii tematycznych; wymyślanie zabawy i proponowanie jej innym; lubienie wchodzenia w rolę odkrywcy; samodzielne podejmowanie prób rozwiązania problemu, gdy za pierwszym razem to się nie udało; pomaganie rówieśnikowi, który sobie nie radzi.

Analiza statystyczna częstości występowania poszczególnych umiejętności u dzieci w wieku 5 lat z uwzględnieniem płci wykazała istotne różnice. Znacząco więcej dziewczynek niż chłopców cechuje się takimi umiejętnościami, jak: słuchanie dłuższych bajek/opowiadań; odwzorowywanie kilku liter, cyfr, figur geometrycznych; lepienie z plasteliny i tworzenie kompozycji; nawlekanie koralików na sznurek; opisywanie przeżywanych emocji; opowiadanie treści książeczki omówionej przez opiekuna; zapamiętywanie tekstu wierszy i piosenek, odtwarzanie ich na życzenie; wykazywanie zainteresowania literami, książkami; prawidłowe chwytanie kredki/ołówka/długopisu; wypełnianie rysunkiem całej kartki papieru; rysowanie kredką na kartonie różnych wzorów, opowiadanie o tym, co się narysowało; wypełnianie konturów obrazka; lubienie rysowania; robienie sobie kanapki; pomaganie przy przygotowywaniu posiłku; skupianie uwagi na tym, co się robi, wytrwale doprowadzanie zadania do końca; skupianie uwagi na materiale dydaktycznym/logicznym; powracanie do kontynuowania zadania po rozproszeniu uwagi; koncentrowanie się na 20–30 minut, gdy robi się coś interesującego; kierowanie uwagi na zadanie wskazane przez opiekuna, mimo że nie jest ono interesujące; kierowanie uwagi na zadanie, które wykonuje się w grupie; wymyślanie zabawy i proponowanie jej innym; decydowanie o tym, w co chce się ubrać; pomaganie rówieśnikowi, gdy ten sobie nie radzi. Z kolei istotnie

więcej chłopców niż dziewczynek cechuje się umiejętnością w postaci budowania skomplikowanych konstrukcji z klocków lub innych materiałów konstrukcyjnych oraz opowiadania o tym, co stworzyło.

Tabela 57. Wyniki badanych w obszarze *Uczenie się i stosowanie wiedzy* (5 lat)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Patrzanie (d110) – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych								
1	Dziecko przygląda się przedmiotom, obrazkom, symbolom graficznym (piktogramom, literom, cyfrom). Pokazuje i nazywa je.	2 188	98,4	1 099	50,2	1 089	49,8	3,22/ 0,561
2	Dziecko zauważa różnice i podobieństwa na obrazkach. Zwraca uwagę na barwę, kształt, wielkość.	2 149	96,7	1 080	50,3	1 069	49,7	2,89/ 0,443
3	Dziecko przygląda się osobom, ich mimice i gestom, obserwuje ich zachowanie.	2 207	99,3	1 106	50,1	1 106	49,9	3,02/ 0,690
4	Dziecko obserwuje to, co dzieje się wokół niego.	2 209	99,4	1 106	50,1	1 103	49,9	2,88/ 0,675
5	Dziecko patrzy na to, co robi podczas czynności dydaktycznych (np. składania zabawki, rysowania, lepienia), zabaw ruchowych oraz czynności samoobsługowych.	2 210	99,4	1 108	50,1	1 102	49,9	2,19/ 0,776
6	Dziecko zagląda do pudełka lub patrzy przez otwór, by zobaczyć, co się w nim znajduje (np. bawiąc się kalejdoskopem).	2 219	99,8	1 112	50,1	1 107	49,9	2,54/ 0,701
7	Dziecko w codziennej aktywności nie przejawia zachowań o cechach nadwrażliwości wzrokowej, które mogą utrudniać mu funkcjonowanie, jak np.: mrużenie oczu na światło, pocieranie oczu, unikanie patrzenia na kontrastowe obrazki, niezauważanie przedmiotów.	2 014	90,6	1 012	50,2	1 002	48,9	3,00/ 0,449
8	Dziecko w codziennej aktywności nie przejawia zachowań o cechach niedowrażliwości wzrokowej, które mogą utrudniać mu funkcjonowanie, jak np. zbyt długie wpatrywanie się w przedmioty, obrazki itp., oglądanie przedmiotu/obrazka z bliskiej odległości (pochylenie się, przykładanie go blisko oczu).	2 000	90,0	1 003	50,1	997	49,9	2,01/ 0,713
Słuchanie (d115) – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych								
9	Dziecko słucha dłuższych bajek/opowiadań (do 20 minut).	1 961	88,2	1 021	52,1	940	47,9	7,99/ <0,001
10	Dziecko nasłuchuje, skąd dobiegają dźwięki, lokalizuje ich źródło.	2 202	99,1	1 098	49,9	1 104	50,1	4,14/ 0,733
11	Dziecko adekwatnie nasłuchuje, gdy dorosły mówi szeptem lub głośno i zmienia intonację.	2 179	98,0	1 092	50,1	1 087	49,9	3,12/ 0,788

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
12	Dziecko w codziennej aktywności nie przejawia zachowań, które utrudniają funkcjonowanie, jak np. zaciskanie uszu na dźwięki otoczenia, nadmierne unikanie hałasu.	1 972	89,7	1 003	50,9	969	49,1	8,01/ 0,032
13	Dziecko w codziennej aktywności nie przejawia zachowań, które utrudniają funkcjonowanie, jak np. zbyt długie nasłuchiwanie, fascynacja wybranymi dźwiękami, głośne mówienie.	1 993	89,7	1 008	50,6	985	49,4	4,55/ 0,349

Celowe posługiwanie się innymi zmysłami (d120) – zamierzone posługiwanie się zmysłami (dotyk, smak, węch)

14	Dziecko bada przedmioty, dotyka ich adekwatnie do ich struktury i kształtu. Nie przejawia cech nadwrażliwości ani niedowrażliwości dotykowej.	2 136	96,1	1 069	50,0	1 067	50,0	1,000
15	Dziecko wącha, by poczuć zapach.	2 055	92,4	1 021	49,7	1 034	50,3	3,09/ 0,401
16	Dziecko smakuje, np. nowe potrawy. Określa, czy rzeczy są dobre, czy też nie.	1 985	89,3	1 001	50,4	984	49,6	4,67/ 0,372
17	Dziecko w codziennej aktywności nie przejawia zachowań, które utrudniają funkcjonowanie podczas jedzenia, jak np. wybiórczość pokarmowa, niechęć do jedzenia.	1 885	85,0	953	50,6	932	49,4	3,13/ 0,340

Naśladowanie (d130) – imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się, np. naśladowanie wyrazu twarzy, gestykulacji, dźwięków lub kopiowanie liter alfabetu. Obejmuje: bezpośrednie naśladowanie czynności lub zachowania

18	Dziecko naśladuje gesty.	2 205	99,2	1 104	50,1	1 101	49,9	2,12/ 0,771
19	Dziecko naśladuje rówieśników w zabawie.	2 178	98,0	1 089	50,0	1 089	50,0	1,000
20	Dziecko naśladuje głosy z otoczenia.	2 179	98,0	1 087	49,9	1 092	50,1	2,79/ 0,684
21	Dziecko naśladuje miny i emocje.	2 150	96,7	1 070	49,8	1 080	50,2	4,15/ 0,333
22	Dziecko odwzorowuje kilka liter.	1 976	88,9	1 018	51,5	958	48,5	9,01/ 0,001
23	Dziecko odwzorowuje kilka cyfr.	1 980	89,1	1 017	51,4	963	48,6	8,02/ 0,001
24	Dziecko odwzorowuje figury geometryczne: koło, kwadrat, prostokąt, trójkąt, romb.	2 078	93,5	1 057	50,9	1 021	49,1	7,72/ 0,009
25	Dziecko uczy się nowych zadań przez naśladownictwo.	2 206	99,2	1 104	50,0	1 102	50,0	1,000

Uczenie się przez działanie (zabawę) z przedmiotami (d131) – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów; zabawa symboliczna, zabawa na niby, jak np. uderzanie przedmiotem, zderzanie klocków i zabawa lalkami lub samochodami

26	Dziecko w zabawie tematycznej używa kilku zabawek.	2 200	99,0	1 102	50,1	1 098	49,9	4,12/ 0,785
----	--	-------	------	-------	------	-------	------	----------------

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
27	Dziecko podczas zabawy udaje/odgrywa rolę.	2 123	95,5	1 072	50,5	1 051	49,5	2,93/ 0,311
28	Dziecko lepi z plasteliny, tworzy kompozycje (np. ślimaka, postać człowieka).	2 117	95,2	1 089	51,4	1 028	48,6	7,17/ 0,028
29	Dziecko maluje farbami (posługuje się pędzlem), rysuje kredkami. Tworzy obrazy tematyczne.	2 197	98,8	1 109	50,5	1 088	49,5	3,75/ 0,287
30	Dziecko nawleka koraliki na sznurek.	2 151	96,8	1 095	50,9	1 056	49,1	6,66/ 0,031
31	Dziecko wykorzystuje w zabawie układanki, karty do gry, gry dydaktyczne (zabawy logiczne).	2 091	94,1	1 048	50,1	1 043	49,9	4,01/ 0,802
32	Dziecko buduje skomplikowane konstrukcje z klocków lub innych materiałów konstrukcyjnych. Opowiada o tym, co stworzyło.	2 003	90,1	947	47,3	1 056	52,7	9,11/ <0,001
33	Dziecko eksperymentuje, co można zrobić z danym przedmiotem. Samodzielnie dochodzi do wiedzy i umiejętności.	2 040	91,8	1 005	49,3	1 035	50,7	4,19/ 0,285

Przyswajanie informacji (d138) – zdobywanie faktów o osobach, rzeczach i zdarzeniach przez pytanie „dlaczego”, „co”, „gdzie” i „jak” oraz pytanie o nazwy w sposób werbalny i/lub niewerbalny

34	Dziecko pyta o przedmioty, obrazki: „co to jest?”, „jak to się nazywa?”, „gdzie jest?”.	2 127	95,7	1 060	49,8	1 067	50,2	5,11/ 0,607
35	Dziecko pyta o osoby: „kto to jest?”, „kim jesteś?”, „gdzie jest?”.	2 069	93,1	1 032	49,9	1 037	50,1	4,33/ 0,779
36	Dziecko zadaje pytanie: „co robisz?”.	2 122	95,5	1 058	49,9	1 064	50,1	3,02/ 0,689
37	Dziecko zadaje pytanie: „co będziemy robić?”.	2 108	94,8	1 057	50,1	1 051	49,9	4,18/ 0,653
38	Dziecko pyta innych: „jak masz na imię?”, „ile masz lat?”.	2 041	91,8	1 033	50,6	1 008	49,4	3,99/ 0,417
39	Dziecko zadaje pytanie: „dlaczego?”.	2 092	94,1	1 046	50,0	1 047	50,0	1,000
40	Dziecko zadaje pytanie o cechy przedmiotów/osób: „jaki jest?”.	2 006	90,2	1 004	50,0	1 002	50,0	1,000
41	Dziecko zadaje pytanie: „do czego to służy?”, „do czego to jest?”.	2 082	93,7	1 036	49,8	1 046	50,2	4,22/ 0,561
42	Dziecko zadaje pytanie: „ile jest?”.	2 026	91,1	1 013	50,0	1 013	50,0	1,000
43	Dziecko jest zainteresowane otoczeniem, szuka informacji, zadaje spontanicznie pytania adekwatne do sytuacji.	2 060	92,7	1 026	49,8	1 034	50,2	2,55/ 0,554

Przyswajanie języka (d132) – rozwijanie umiejętności reprezentowania osób, przedmiotów, wydarzeń i uczuć za pomocą słów, symboli, fraz i zdań

44	Dziecko wie, jak się nazywa (podaje swoje imię i nazwisko) i ile ma lat.	2 207	99,3	1 102	49,9	1 105	50,1	3,59/ 0,661
45	Dziecko wie, gdzie się znajduje. Potrafi nazwać miejsce.	2 209	99,4	1 105	50,0	1 104	50,0	1,000

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
46	Dziecko potrafi opisać przeżywane emocje.	2 029	91,3	1 036	51,1	993	48,9	6,01/ 0,012
47	Dziecko rozumie i nazywa cudze uczucia.	2 034	91,5	1 033	50,8	1 001	49,2	5,59/ 0,089
48	Dziecko nazywa przedmioty i zwierzęta z otoczenia.	2 206	99,2	1 104	50,0	1 102	50,0	1,000
49	Dziecko wymienia członków swojej rodziny.	2 214	99,6	1 108	50,0	1 106	50,0	1,000
50	Dziecko zna imiona dzieci z grupy przedszkolnej i wychowawców/ osób ze swojego najbliższego otoczenia.	2 182	98,2	1 101	50,5	1 081	49,5	4,16/ 0,266
51	Dziecko dostrzega zależności temperatury i długości dnia od pory roku. Określa pogodę (ciepło, zimno, deszczowo, słonecznie itp.).	2 075	93,4	1 034	49,8	1 041	50,2	4,08/ 0,555
52	Dziecko zna czynności zawodowe i cechy ubioru charakterystyczne dla niektórych zawodów.	2 165	97,4	1 090	50,3	1 075	49,7	4,27/ 0,445
53	Dziecko opowiada treść książki omówionej przez opiekuna.	1 970	88,6	1 005	51,0	965	49,0	6,88/ 0,044
54	Dziecko odpowiada na pytania: „co to”, „kto to”, „co robi”, „jak to zrobić”, „dlaczego?”.	2 131	95,9	1 071	50,2	1 060	49,8	3,16/ 0,448

Powtarzanie (d135) – powtarzanie sekwencji zdarzeń lub symboli jako podstawowy element uczenia się, np. liczenie dziesiątkami lub ćwiczenie recytacji rymowanki albo wiersza łącznie z gestykulacją. Obejmuje: opóźnione naśladowanie działania lub zachowania

55	Dziecko zapamiętuje teksty wierszy i piosenek. Odtwarza je na życzenie.	1 989	89,5	1 024	51,5	965	48,5	9,22/ <0,001
56	Dziecko powtarza po dorosłym lub innym dziecku sekwencję 3–4 czynności w przestrzeni, np. rzucenie piłki, siadanie na krześle, tor przeszkód (podczas zabaw ruchowych, muzycznych, czynności samoobsługowych).	2 084	93,7	1 049	50,3	1 035	49,7	4,55/ 0,377
57	Dziecko odtwarza za dorosłym konstrukcje z 3–4 przedmiotów, np. pudełek, poduszek, klocków lub innych zabawek.	2 170	97,6	1 089	50,2	1 081	49,8	2,77/ 0,480
58	Dziecko odtwarza za dorosłym ułożenie obrazków/ symboli (kształtów, liter, cyfr) według takiej samej kolejności.	2 109	94,9	1 058	50,2	1 051	49,8	3,00/ 0,650
59	Dziecko powtarza wystukany przez dorosłego prosty 3-elementowy rytm.	2 092	94,1	1 063	50,8	1 029	49,2	6,65/ 0,099
60	Dziecko powtarza ciąg trzech dźwięków, np. samogłoski, sylaby.	2 075	93,3	1 048	50,5	1 027	49,5	4,03/ 0,239
61	Dziecko powtarza ciąg trzech słów określających nazwy przedmiotów.	2 112	95,0	1 063	50,3	1 049	49,7	3,76/ 0,404
62	Dziecko wymienia z pamięci liczebniki od 1 do 10.	2 029	91,3	1 015	50,0	1 014	50,0	1,000
63	Dziecko uczy się przez powtarzanie czynności.	2 209	99,4	1 105	50,0	1 104	50,0	1,000

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Przyswajanie pojęć (d137) – rozwijanie umiejętności rozumienia i używania prostych i złożonych pojęć reprezentujących cechy rzeczy, osób i zdarzeń								
64	Dziecko przyswaja treści tematyczne z zakresu wiedzy o świecie (świecie ludzi i przyrody) zgodnie z podstawą programową.	2 156	97,0	1 085	50,3	1 071	49,7	4,38/ 0,433
65	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcia wielkości: taki sam, duży, mały, większy, mniejszy, największy, najmniejszy.	2 162	97,3	1 081	50,0	1 081	50,0	1,000
66	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcia kształtu: koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt, romb.	2 045	92,0	1 024	50,1	1 021	49,9	3,02/ 0,555
67	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcia ilości: tyle samo, więcej, mniej.	2 151	96,8	1 078	50,1	1 073	49,9	3,66/ 0,679
68	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcia ilości: tyle samo, więcej, mniej.	2 105	94,7	1 054	50,1	1 051	49,9	2,99/ 0,587
69	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcia wysokości: taka sama, wysoko, niski, wysoko, nisko.	2 112	95,0	1 054	49,9	1 058	50,1	3,44/ 0,607
70	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcia podobieństwa i przeciwieństwa.	2 011	90,5	1 002	49,8	1 009	50,2	3,01/ 0,548
71	Dziecko dobiera przedmioty według ich cech jakościowych (kolor, kształt, wielkość, funkcja).	2 133	96,0	1 067	50,0	1 066	50,0	1,000
Uczenie się czytania (d140) – rozwijanie umiejętności płynnego i wiernego czytania materiałów pisanych (w tym systemem Braille'a i z użyciem innych symboli), np. rozpoznawanie znaków alfabetu, poprawne wymawianie brzmienia zapisanych wyrazów oraz rozumienie wyrazów i zdań								
72	Dziecko dzieli wyrazy 2-sylabowe i 3-sylabowe na sylaby.	2 103	94,5	1 062	50,5	1 041	49,5	4,01/ 0,308
73	Dziecko wykazuje zainteresowanie literami, książkami.	1 940	87,3	1 018	52,5	922	47,5	9,44/ <0,001
74	Dziecko odczytuje obrazkowe plany codziennych aktywności, przedstawiające sekwencję czynności do wykonania.	2 137	96,1	1 070	50,1	1 067	49,9	4,33/ 0,707
75	Dziecko odczytuje historyjki obrazkowe.	2 019	90,8	1 024	50,7	995	49,3	3,03/ 0,204
Uczenie się pisania (d145) – rozwijanie umiejętności tworzenia symboli reprezentujących sylaby, słowa i zdania (włączając system Braille'a i inne symbole) w celu oddania ich znaczenia								
76	Dziecko prawidłowo chwytta kredki, ołówki, długopis.	1 965	88,4	1 006	51,2	959	48,8	8,90/ 0,001
77	Dziecko wypełnia rysunkiem całą kartkę papieru.	1 890	85,0	1 025	54,2	865	45,8	9,88/ <0,001
78	Dziecko rysuje kredką na kartonie różne wzory. Opowiada o tym, co narysowało.	2 157	97,0	1 100	51,0	1 057	49,0	7,66/ 0,047

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
79	Dziecko odwzorowuje koło, kwadrat, trójkąt oraz kombinacje tych kształtów.	2 114	95,1	1 074	50,8	1 040	49,2	5,04/ 0,078
80	Dziecko rysuje po śladzie (prosty graficznie obrazek na kartce A4).	2 182	98,2	1 105	50,6	1 077	49,4	4,79/ 0,348
81	Dziecko koloruje obrazek (wypełnia w całości jego kontury).	2 154	96,9	1 102	51,2	1 052	48,8	8,01/ 0,019
82	Dziecko łączy kropki według wzoru.	2 173	97,8	1 094	50,3	1 079	49,7	5,55/ 0,467
83	Dziecko lubi rysować.	2 019	90,8	1 081	53,5	938	46,5	9,12/ <0,001

Uczenie się liczenia (d150) – rozwijanie umiejętności posługiwania się liczbami i wykonywania prostych i złożonych operacji matematycznych, np. używanie symboli matematycznych dodawania i odejmowania lub stosowanie właściwych działań matematycznych w celu rozwiązania zadania

84	Dziecko rozdziela przedmioty po tyle samo innym dzieciom lub na dwie grupy.	2 146	96,5	1 074	50,0	1 072	50,0	1,000
85	Dziecko przelicza elementy zbioru.	2 140	96,3	1 066	49,8	1 074	50,2	3,66/ 0,432
86	Dziecko dostrzega różnice w wadze: ciężkie/lekkie.	2 142	96,4	1 074	50,1	1 068	49,9	2,54/ 0,669
87	Dziecko dostrzega różnice w szybkości: szybko/wolno (np. auto, żółw).	2 202	99,1	1 102	50,0	1 100	50,0	1,000
88	Dziecko porównuje, ustawia w szeregu przedmioty według ich wielkości, np. mały – mniejszy – najmniejszy.	2 167	97,5	1 087	50,2	1 080	49,8	4,16/ 0,442
89	Dziecko mierzy odległość krokami/stopami.	1 934	97,0	958	49,5	976	50,5	3,06/ 0,271
90	Dziecko rozumie pojęcia: zero, nie ma nic.	2 178	98,0	1 083	49,7	1 095	50,3	4,33/ 0,379

Nabywanie umiejętności (d155) – rozwijanie zdolności wykonywania prostych i złożonych, zintegrowanych czynności lub zadań umożliwiających nabycie umiejętności, jak np. posługiwanie się narzędziami lub zabawkami albo granie w gry

91	Dziecko nabywa umiejętności w trakcie codziennych czynności: np. podczas sprzątania, przygotowywania posiłku, ubierania się.	2 135	96,0	1 090	51,1	1 045	48,9	6,78/ 0,045
92	Dziecko nabywa umiejętności w trakcie gier dydaktycznych, np. planszowych (rzucanie kostką, gry w karty (Piotruś, Memo itp.).	2 165	97,4	1 088	50,3	1 077	49,7	3,33/ 0,405
93	Dziecko uczy się samodzielnie wykonywania nowych zadań wykorzystując różne strategie uczenia się, obserwacji innych, samodzielnego dochodzenia do wiedzy.	2 139	96,2	1 073	50,2	1 066	49,8	4,44/ 0,376
94	Dziecko uczy się nowych zadań poprzez zwracanie się o pomoc do innych, zadając pytanie. Potrafi skorzystać z wypowiedzi werbalnej.	2 144	96,4	1 075	50,1	1 069	49,9	2,99/ 0,599

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	

**Skupianie uwagi (d160) – celowe skupianie się na określonym bodźcu,
np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków**

95	Dziecko koncentruje się na twarzy rozmówcy.	1 976	88,9	1 004	50,8	972	49,2	6,05/ 0,099
96	Dziecko skupia uwagę na tym, co robi. Doprowadza zadanie do końca. Jest wytrwała.	1 901	85,5	1 002	52,7	899	47,3	8,67/ <0,001
97	Dziecko skupia uwagę na materiale dydaktycznym/ logicznym.	2 044	91,9	1 047	51,2	997	48,8	5,56/ 0,013
98	Dziecko radzi sobie z hałasem w sali.	2 083	93,7	1 060	50,9	1 023	49,1	6,08/ 0,077
99	Dziecko potrafi w przypadku rozproszenia uwagi wrócić do kontynuowania zadania.	2 010	90,4	1 040	51,7	970	48,3	9,11/ <0,001
100	Dziecko potrafi skoncentrować się przez 20–30 minut, gdy wykonuje czynności, które go interesują.	2 037	91,6	1 051	51,6	986	48,4	9,33/ <0,001

**Ukierunkowanie uwagi (d161) – celowe utrzymanie uwagi na specyficznych działaniach
lub zadaniach przez odpowiednio długi okres**

101	Dziecko kieruje uwagę na opiekuna.	2 196	98,8	1 103	50,2	1 093	49,8	4,58/ 0,559
102	Dziecko kieruje uwagę na rówieśników.	2 193	98,7	1 100	50,2	1 093	49,8	3,12/ 0,803
103	Dziecko kieruje uwagę na zadanie wskazane przez opiekuna, mimo że nie jest ono dla niego interesujące.	2 035	91,5	1 050	51,6	985	48,4	7,88/ <0,001
104	Dziecko kieruje uwagę na zadanie, które wykonuje w grupie.	2 132	95,0	1 090	51,1	1 042	48,9	8,45/ 0,021
105	Dziecko podejmuje zabawy z regułami, strukturą działania i celem (np. zabawa w berka, gra w klasy, gra planszowa), akceptuje wcześniej ustalone reguły i respektuje je.	2 126	95,6	1 083	50,9	1 043	49,1	6,65/ 0,101

**Myslenie (d163) – formułowanie i posługiwanie się pojęciami, koncepcjami i wyobrażeniami,
które są zorientowane albo nie zorientowane na osiągnięcie celu, samemu albo z innymi osobami,
z użyciem aktywności myślowej takiej jak podczas zabawy w „udawanie” lub gier słownych**

106	Dziecko bawi się w udawanie. Przyjmuje role w zabawach tematycznych.	2 104	94,6	1 070	50,9	1 034	49,1	6,48/ 0,107
107	Dziecko domyśla się, jaki będzie ciąg dalszy historyjki.	1 995	89,7	1 009	50,6	986	49,4	4,06/ 0,337
108	Dziecko potrafi sortować grupy przedmiotów/ obrazków na kilka różnych sposobów (według koloru, kształtu, rozmiaru).	2 179	98,0	1 095	50,3	1 084	49,7	5,03/ 0,619
109	Dziecko określa, co można zrobić z danym przedmiotem/do czego może on służyć.	2 169	97,6	1 084	50,0	1 085	50,0	1,000

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
110	Dziecko potrafi uzasadnić, dlaczego przedmioty z różnych kategorii tematycznych (np. piłka, but, samochód) pasują do siebie. Tworzy łańcuszek zdarzeń.	1 997	89,8	1 008	50,5	989	49,5	4,99/ 0,376
111	Dziecko potrafi wskazać/określić obiekt, który nie pasuje do danej grupy.	2 159	97,1	1 084	50,2	1 075	49,8	3,97/ 0,562
112	Dziecko rozwiązuje proste zagadki słuchowe. Identyfikuje przedmioty/obiekty na podstawie opisu ich cech i funkcji lub skojarzeń z nimi („jest to podobne do”).	2 113	95,1	1 062	50,3	1 051	49,7	5,23/ 0,678
113	Dziecko potrafi wymyślić zabawę i zaproponować ją innym, nadać im role.	1 987	89,4	1 016	51,1	971	48,9	6,52/ 0,043
114	Dziecko lubi wchodzić w rolę odkrywcy.	1 891	85,1	951	50,3	940	49,7	5,00/ 0,448

Rozwiązywanie problemów (d175) – znajdowanie odpowiedzi na pytania lub sytuacje poprzez identyfikowanie i analizowanie problemów, ustalanie możliwych rozwiązań i ocenianie ich potencjalnych skutków, a następnie wdrażanie wybranego rozwiązania

115	Dziecko wie, do kogo zwrócić się z prośbą o pomoc.	2 214	99,6	1 106	50,0	1 108	50,0	1,000
116	Dziecko potrafi prosić o pomoc.	2 164	97,3	1 084	50,1	1 081	49,9	2,66/ 0,777
117	Dziecko zadaje pytanie: „jak to zrobić?”.	2 129	95,8	1 065	50,0	1 064	50,0	1,000
118	Dziecko samodzielnie próbuje rozwiązać problem, nawet jeśli nie udało mu się to za pierwszym razem.	1 954	87,9	990	50,7	964	49,3	4,04/ 0,252

Podjęcie decyzji (d177) – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru, ocenianie jego skutków, jak np. wybieranie i kupowanie określonego artykułu lub decydowanie o podjęciu się i podejmowanie jakiegos zadania spośród wielu zadań, które należy wykonać

119	Dziecko decyduje o tym, w co się bawić.	2 193	98,7	1 096	50,0	1 097	50,0	1,000
120	Dziecko decyduje o tym, z kim się bawić.	2 196	98,8	1 099	50,0	1 097	50,0	1,000
121	Dziecko decyduje o tym, co chce zjeść.	2 197	98,8	1 098	50,0	1 099	50,0	1,000
122	Dziecko decyduje o tym, w co chce się ubrać.	2 122	95,5	1 084	51,1	1 038	48,9	6,98/ 0,039
123	Dziecko potrafi określić, czego chce. Potrafi dokonać wyboru i go uzasadnić.	2 147	96,6	1 079	50,3	1 068	49,7	4,49/ 0,372
124	Dziecko pomaga rówieśnikowi, który sobie nie radzi.	1 994	89,7	1 018	51,1	976	48,9	7,01/ 0,035

Źródło: Badania własne.

Kolejny analizowany obszar aktywności dziecka odnosi się do *Zachowań społecznych we wzajemnych kontaktach – przystosowania społecznego i emocjonalnego*. W jego obrębie uwzględniono następujące kategorie: *Podjęcie pojedynczego zadania; Realizowanie dziennego rozkładu zajęć; Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi; Kierowanie własnym*

zachowaniem oraz *Złożone kontakty międzyludzkie*. Twierdzenia składające się na ten obszar aktywności i poddane analizie prezentuje tabela nr 58.

Na podstawie dokonanej analizy zrezygnowano z dwóch twierdzeń, które odnosiły się do umiejętności występujących u mniej niż 85% dzieci w wieku 5 lat. Były to: a) Dziecko jest zainteresowane nowymi osobami (rówieśnicy), podchodzi do nich, zaprasza je do zabawy (82,1%) (z kategorii *Kierowanie własnym zachowaniem*) i b) Dziecko nie zniechęca się zbyt łatwo podczas wykonywania trudnych zadań (82,1%) (z kategorii *Złożone kontakty międzyludzkie*).

Zdecydowana większość umiejętności zaklasyfikowanych do tego obszaru aktywności cechuje 90% i więcej badanych w analizowanym wieku. Nieco rzadziej (u 85–90% dzieci) zaznaczają się następujące zachowania: inicjowanie zabawy z innymi; szybkie przyzwyczajanie się do nowego miejsca; sygnalizowanie i nazywanie swojego nastroju, lęku, stresu i opowiadanie o tym, co jest dla nich trudne; podejmowanie prób samodzielnego radzenia sobie ze stresem; obserwowanie zachowania nowych osób, inicjowanie z nimi kontaktu; wykazywanie zażenowania w sytuacji nieznannej oraz wyjaśnianie czyichś uczuć. Analiza statystyczna wykazała przy tym, iż istotnie więcej dziewczynek niż chłopców reaguje na emocje innej osoby.

Tabela 58. Wyniki badanych w obszarze *Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne* (5 lat)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Podjęmowanie pojedynczego zadania (d210) – wykonywanie prostych lub złożonych, skoordynowanych czynności umysłowych i fizycznych będących elementami realizacji pojedynczego zadania, jak np. inicjowanie zadania, ustalanie czasu, miejsca i materiałów potrzebnych do jego wykonania oraz kolejnych koniecznych kroków, realizowanie zadania, finalizowanie zadania i kontynuowanie wykonywania zadania. Obejmuje: podejmowanie prostego lub złożonego zadania, podejmowanie pojedynczego zadania samodzielnie lub w grupie								
125	Dziecko samodzielnie organizuje sobie przestrzeń do zabawy.	2 195	98,7	1 098	50,0	1 097	50,0	1,000
126	Dziecko wybiera zabawki i podejmuje nimi zabawę.	2 212	99,5	2 105	50,0	2 107	50,0	1,000
127	Dziecko zaprasza innych do zabawy.	2 061	92,7	1 033	50,1	1 028	49,9	3,01/ 0,705
128	Dziecko układa sobie rzeczy potrzebne do wykonania zadania (np. bierze kredki, blok do rysowania).	2 192	98,6	1 100	50,1	1 092	49,9	2,99/ 0,689
129	Dziecko inicjuje zabawę z innymi.	1 990	89,5	1 002	50,4	988	49,6	3,55/ 0,466
130	Dziecko porządkuje swoją przestrzeń, np. odkłada zabawki na miejsce po skończeniu zabawy, po skończeniu posiłku odkłada talerz na talerz.	2 083	93,7	1 057	50,7	1 026	49,3	5,67/ 0,189

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	

Realizowanie dziennego rozkładu zajęć (d230) – podejmowanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań związanych z planowaniem, ustalaniem i spełnianiem czynności wynikających z codziennego rozkładu zajęć i obowiązków, jak np. gospodarowanie czasem lub planowanie poszczególnych czynności wykonywanych w ciągu dnia

131	Dziecko orientuje się w schemacie dnia w przedszkolu/ domu. Potrafi zaplanować daną czynność zgodnie z rozkładem dnia.	2 143	96,4	1 070	49,9	1 073	50,1	3,33/ 0,800
132	Dziecko dostosowuje się do aktywności zgodnie ze schematem dnia w przedszkolu/domu.	2 186	98,3	1 096	50,1	1 090	49,9	3,12/ 0,777
133	Dziecko akceptuje zmiany.	2 072	93,2	1 047	50,5	1 025	49,5	4,46/ 0,307
134	Dziecko szybko przyzwyczajają się do nowego miejsca.	1 951	87,8	969	49,7	982	50,3	3,66/ 0,360

Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi (d240) – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań związanych z kontrolowaniem obciążeń psychicznych

135	Dziecko szuka pomocy u rodzica.	2 217	99,7	1 110	50,1	1 107	49,9	4,11/ 0,799
136	Dziecko szuka pomocy u nauczyciela/opiekuna.	2 173	97,8	1 093	50,3	1 080	49,7	3,55/ 0,447
137	Dziecko sygnalizuje, że chce skończyć zadanie.	2 114	95,1	1 053	49,8	1 061	50,2	4,17/ 0,685
138	Dziecko sygnalizuje, że jest zmęczone.	2 109	94,9	1 048	49,7	1 061	50,3	3,87/ 0,330
139	Dziecko sygnalizuje i nazywa swój nastrój: smutek, lęk, stres. Dziecko potrafi opowiedzieć o tym, co jest dla niego trudne.	1 965	88,4	987	50,2	978	49,8	4,61/ 0,400
140	Dziecko podejmuje próby radzenia sobie samemu ze stresem.	1 946	87,5	972	49,9	974	50,1	3,66/ 0,779

Kierowanie własnym zachowaniem (d250) – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań w spójny sposób w reakcji na nowe sytuacje, osoby lub doświadczenia

141	Dziecko jest ciekawe nowości, np. nowych potraw, zabaw.	2 056	92,5	1 034	50,3	1 022	49,7	3,33/ 0,487
142	Dziecko wchodząc do sali wita się z innymi dziećmi.	1 999	89,9	1 007	50,4	992	49,6	3,73/ 0,279
143	Dziecko prosi o pozwolenie opiekuna lub inne dziecko.	2 125	95,6	1 080	50,8	1 045	49,2	3,58/ 0,157
144	Dziecko wykonuje polecenia wydane przez opiekuna.	2 170	97,6	1 100	50,7	1 070	49,3	4,47/ 0,189
145	Dziecko obserwuje zachowanie nowych osób, np. na placu zabaw lub na spotkaniach ogólnoprzedszkolnych, inicjuje z nimi kontakt.	1 928	86,7	955	49,5	973	50,5	4,17/ 0,338

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
146	Dziecko wykazuje zażenowanie w sytuacji nieznaney.	1 899	85,4	940	49,5	959	50,5	3,67/ 0,313
147	Dziecko bawi się kreatywnie.	2 090	94,0	1 040	49,8	1 050	50,2	3,56/ 0,551
148	Dziecko podejmuje próby osiągnięcia tego, co chce.	2 155	96,9	1 075	49,9	1 080	50,1	2,33/ 0,784
149	Dziecko zwraca się o pomoc do opiekuna/rówieśnika.	2 167	97,5	1 087	50,2	1 080	49,8	3,04/ 0,800
150	Dziecko chwali się tym, co zrobiło.	2 116	95,2	1 047	49,5	1 069	50,5	4,15/ 0,290

Złożone kontakty międzyludzkie (d720) – utrzymywanie i kontrolowanie wzajemnych kontaktów z innymi ludźmi w sposób odpowiedni do danej sytuacji i akceptowany społecznie, np. kontrolowanie emocji i odruchów, kontrolowanie werbalnej i fizycznej agresji, działanie niezależne od relacji społecznych, działanie zgodnie z zasadami i zwyczajami społecznymi (np. podczas zabawy, uczenia się, pracy z innymi osobami). Obejmuje: zabawę z innymi, tworzenie i kończenie wzajemnych kontaktów, kontrolowanie zachowań w ramach wzajemnych kontaktów, nawiązywanie wzajemnych kontaktów stosownie do pełnionych ról społecznych i zachowywanie dystansu w relacjach społecznych

151	Dziecko wyraża uczucia adekwatnie do sytuacji.	2 068	93,0	1 048	50,7	1 020	49,3	2,56/ 0,568
152	Dziecko reaguje na emocje innej osoby (np. pociesza ją).	2 001	90,0	1 024	51,2	977	48,8	6,77/ 0,004
153	Dziecko pracuje w małej grupie.	2 197	98,8	1 099	50,0	1 098	50,0	1,000
154	Dziecko bawi się wspólnie z innymi dziećmi w zabawie swobodnej.	2 176	97,9	1 091	50,1	1 085	49,9	4,00/ 0,801
155	Dziecko zna zasady współpracy i zabawy.	2 193	98,7	1 105	50,4	1 088	49,6	4,33/ 0,367
156	Dziecko wykonuje polecenia skierowane do całej grupy.	2 158	97,1	1 095	50,7	1 063	49,3	3,90/ 0,203
157	Dziecko potrafi wyjaśnić czyjeś uczucia.	1 993	89,7	1 012	50,8	981	49,2	6,02/ 0,099
158	Dziecko potrafi obdarzyć wybrane osoby szczególnym zainteresowaniem i sympatią.	2 185	98,3	1 093	50,0	1 092	50,0	1,000
159	Dziecko nie izoluje się.	2 030	91,3	1 007	49,6	1 023	50,4	4,12/ 0,358
160	Dziecko używa zwrotów grzecznościowych.	2 155	96,9	1 092	50,7	1 063	49,3	5,15/ 0,168
161	Dziecko reaguje na uwagi dorosłych.	2 178	97,9	1 104	50,7	1 072	49,3	5,34/ 0,180
162	Dziecko powoli przekonuje się do osoby, której nie zna.	2 125	95,6	1 065	50,1	1 060	49,9	3,13/ 0,799

Źródło: Badania własne.

Obszar aktywności *Porozumienie się* składa się z następujących kategorii: *Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości ustne*; *Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości niewerbalne*; *Mówienie*; *Śpiewanie*; *Tworzenie wiadomości niewerbalnych* oraz *Rozmowa*. Rezultaty dotyczące twierdzeń je tworzących zaprezentowano w tabeli nr 59. Na podstawie dokonanej analizy przypisanej częstości występowania poszczególnych umiejętności z tego obszaru aktywności u dzieci w wieku 5 lat zrezygnowano z trzech twierdzeń. Ich treść dotyczyła umiejętności zaznaczających się u mniej niż 85% badanych w tym wieku. Brzmiały one następująco: a) Dziecko potrafi podzielić krótkie (1–2-sylabowe) słowa na głoski oraz połączyć je w całość (54,1%), b) Dziecko buduje rymy (61,6%), c) Dziecko stosuje poprawne formy fleksyjne wszystkich odmiennych części mowy (76,8%) (z kategorii *Mówienie*).

U wszystkich dzieci zaznacza się umiejętność w postaci znajomości swojego znaczka w szatni, w sali zabaw i innych pomieszczeniach przedszkolnych, a także na tablicach aktywności (np. obecności). Większość badanych zachowań cechuje 90% i więcej dzieci. Nieco rzadziej (u 85–90% badanych) występują takie umiejętności, jak: przedstawienie sekwencji wydarzeń podczas tworzenia opowiadania, opowiadanie krótkich historyjek, a także przedstawianie na rysunku swoich emocji. Analiza statystyczna częstości występowania poszczególnych umiejętności z uwzględnieniem płci wykazała istotne różnice. Zauważalnie więcej dziewczynek niż chłopców porozumiewa się z dorosłymi i rówieśnikami przy pomocy zrozumiałej wymowy; używa czasu przyszłego i przeszłego; krótko opowiada treść, którą usłyszało podczas czytania książeczki przez opiekuna; śpiewa proste piosenki; odtwarza prostą melodię; intonuje głos wyrażając emocje; przedstawia na rysunku swoje emocje; rozmawia z opiekunem, znanymi sobie osobami, przestrzega zasad dialogu – słucha, czeka na swoją kolej.

Tabela 59. Wyniki badanych w obszarze *Porozumiewanie się* (5 lat)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości ustne (d310) – pojmowanie dosłownego i domyślnego znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą języka mówionego, w tym:								
– rozumienie prostych komunikatów ustnych (d3101) – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”);								
– rozumienie złożonych komunikatów ustnych (d3102) – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na złożone komunikaty ustne (całe zdania), takie jak pytania lub polecenia								
163	Dziecko reaguje na komunikaty od opiekunów.	2 180	98,1	1 101	50,5	1 079	49,5	3,30/ 0,289
164	Dziecko reaguje na komunikaty od rówieśników.	2 177	97,9	1 093	50,2	1 084	49,8	2,76/ 0,442
165	Dziecko rozumie dorosłych i rówieśników.	2 204	99,1	1 107	50,2	1 097	49,8	3,06/ 0,399
166	Dziecko rozumie komunikat kierowany do niego.	2 208	99,3	1 107	50,1	1 101	49,9	2,02/ 0,659
167	Dziecko rozumie komunikat kierowany do grupy.	2 197	98,8	1 104	50,3	1 093	49,7	4,12/ 0,325
Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości niewerbalne (d315) – pojmowanie dosłownych i domyślnych znaczeń wiadomości przekazywanych za pomocą gestów, symboli lub rysunków								
168	Dziecko rozumie gesty opiekuna/rówieśników.	2 213	99,5	1 108	50,1	1 105	49,9	3,01/ 0,752
169	Dziecko rozumie mimikę opiekuna/rówieśników.	2 212	99,5	1 108	50,1	1 104	49,9	2,99/ 0,744
170	Dziecko kojarzy gesty charakterystyczne dla codziennych aktywności, np. iść, moje, mam, jeść, pić.	2 216	99,7	1 110	50,1	1 106	49,9	3,66/ 0,778
171	Dziecko identyfikuje obrazki schematyczne (piktogramy) prezentujące objekty, czynności, cechy.	2 179	98,0	1 092	50,1	1 087	49,9	4,00/ 0,755
172	Dziecko zna swój znaczek w szatni, w sali zabaw i innych pomieszczeniach przedszkolnych, a także na tablicach aktywności (np. obecności).	2 222	100	1 112	50,0	1 110	50,0	1,000
173	Dziecko zna wybrane znaki drogowe i wie, co oznacza sygnalizacja świetlna.	2 166	97,4	1 071	49,4	1 095	50,6	3,13/ 0,422
174	Dziecko wie, co będzie robić po pokazaniu mu sekwencji symboli/piktogramów w formie planów aktywności, np. klocków (budowa), książki (czytanie), poduszki (odpoczynek).	2 189	98,5	1 098	50,2	1 091	49,8	4,12/ 0,541
175	Dziecko rozumie zachowania innych osób.	2 186	98,3	1 099	50,2	1 088	49,8	4,55/ 0,633

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	

Mówienie (d330) – wypowiedzanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu, jak np. gdy przedstawia się ustnie jakiś fakt lub opowiada historię

176	Dziecko rozumie się z dorosłymi i rówieśnikami przy pomocy zrozumiałej wymowy (większość głosek, z wyjątkiem „r”, wymawia prawidłowo).	1 912	86,0	987	51,6	925	48,4	7,12/ 0,001
177	Dziecko potrafi wyjaśnić, czego potrzebuje.	2 182	98,2	1 094	50,1	1 088	49,9	2,67/ 0,609
178	Dziecko adekwatnie odpowiada na pytania kierowane do niego.	2 133	96,0	1 080	50,6	1 053	49,4	3,14/ 0,289
179	Dziecko zadaje pytania i oczekuje odpowiedzi.	2 153	96,9	1 077	50,0	1 076	50,0	1,000
180	Dziecko posługuje się zaimkami: „ja”, „ty”, „my” itp.	2 166	97,4	1 097	50,6	1 069	49,4	3,11/ 0,445
181	Dziecko opowiada treść obrazka.	2 096	94,3	1 058	50,5	1 038	49,5	4,52/ 0,337
182	Dziecko opowiada krótkie historyjki.	1 976	88,9	999	50,6	977	49,4	4,05/ 0,390
183	Dziecko używa czasu przeszłego i przyszłego.	2 035	91,5	1 035	50,9	1 000	49,1	8,01/ 0,048
184	Dziecko krótko opowiada treść, którą usłyszało podczas czytania książeczki przez opiekuna.	2 007	90,3	1 029	51,3	978	48,7	8,88/ <0,001
185	Dziecko opowiada o tym, co się wydarzyło.	2 141	96,3	1 075	50,2	1 066	49,8	5,01/ 0,333

Śpiewanie (d332) – wytwarzanie dźwięków w określonej kolejności prowadzące do powstania melodii w celu przekazania treści

186	Dziecko śpiewa proste piosenki (z repertuaru przedszkolnego).	2 107	94,8	1 086	51,5	1 021	48,5	6,99/ 0,009
187	Dziecko odtwarza prostą melodię.	2 080	93,6	1 072	51,5	1 008	48,5	8,33/ <0,001
188	Dziecko intonuje głos wyrażając emocje.	2 037	91,6	1 039	51,0	998	49,0	7,17/ 0,038

Tworzenie wiadomości niewerbalnych (d335) – posługiwanie się gestami, symbolami i rysunkami w celu przekazania wiadomości, jak np. gdy kręci się głową dla wyrażenia dezaprobaty lub rysuje się obrazek albo wykres, aby przekazać jakiś fakt lub skomplikowany pomysł

189	Dziecko posługuje się gestami zrozumiałymi dla innych.	2 202	99,1	1 105	50,2	1 097	49,8	5,06/ 0,519
190	Dziecko przedstawia na rysunku swoje emocje.	1 999	89,9	1 032	51,6	967	48,4	9,12/ <0,001
191	Dziecko wyraża mimiką swoje emocje.	2 156	97,0	1 078	50,0	1 078	50,0	1,000
192	Dziecko wspomaga się zachowaniami niewerbalnymi (gestami, postawą, mimiką) wówczas, gdy zauważa, że ktoś go nie rozumie, lub gdy nie wie, jak coś powiedzieć.	2 112	95,0	1 049	49,7	1 063	50,3	4,44/ 0,302

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
193	Dziecko szuka różnych akceptowalnych społecznie sposobów przekazania informacji o przedmiocie/czynności, kiedy nie potrafi ich określić w sposób werbalny.	2 121	95,4	1 061	50,0	1 060	50,0	1,000

Rozmowa (d350) – rozpoczęcie, kontynuowanie i kończenie wymiany myśli i poglądów za pomocą języka mówionego, z jedną osobą lub większą liczbą ludzi znajomych lub obcych w kontaktach oficjalnych lub towarzyskich

194	Dziecko rozmawia z opiekunem/znanymi mu osobami. Przestrzega zasad dialogu – słucha, czeka na swoją kolej. Rozmowa jest naprzemienna.	2 076	93,4	1 062	51,2	1 014	48,8	9,00/ 0,001
195	Dziecko rozmawia w grupie rówieśniczej. Przestrzega zasad dialogu – słucha, czeka na swoją kolej. Rozmowa jest naprzemienna.	2 039	91,7	1 032	50,6	1 007	49,4	4,04/ 0,288
196	Dziecko zadaje pytania, opowiada o tym, co widziało, i co się wydarzyło. Dzieli się swoimi wrażeniami.	2 104	94,6	1 062	50,5	1 042	49,5	3,99/ 0,404

Źródło: Badania własne.

Określony w Kwestionariuszu obszar *Aktywność ruchowa* obejmuje następujące kategorie: *Zmienianie podstawowej pozycji ciała; Utrzymywanie pozycji ciała; Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów; Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych; Chodzenie; Inne sposoby poruszania się oraz Poruszanie się w różnych miejscach*. Otrzymane wyniki dotyczące poszczególnych twierdzeń przedstawione są w tabeli nr 60.

Na podstawie analizy częstości występowania poszczególnych umiejętności z tego obszaru aktywności u dzieci w wieku 5 lat zrezygnowano z następujących twierdzeń (dotyczących umiejętności zaznaczających się u mniej niż 85% badanych): a) Dziecko wykonuje pojedynczy węzełek według pokazu i wzoru (71,8%), b) Dziecko wbiega do góry po schodach nie trzymając się poręczy (82,2%), c) Dziecko zbiega ze schodów (81,3%), d) Dziecko skacze na jednej nodze na boki i do tyłu (co najmniej pięć razy) (80%) (z kategorii *Inne sposoby poruszania się*).

Zdecydowana większość umiejętności analizowanych w obszarze aktywności: *Aktywność ruchowa – poruszanie się* cechuje 90% i więcej dzieci w wieku 5 lat. Mniejszą częstość (u 85–90% badanych) występowania zauważa się w przypadku takich umiejętności, jak: wykonywanie skoordynowanych, płynnych i zgranych ruchów podczas aktywności motorycznych; przenoszenie przedmiotów z jednego miejsca na drugie; chodzenie na palcach na odległość 3 m bez dotykania ani razu piętami podłogi. Analiza statystyczna

wykazała istotne różnice ze względu na płeć w częstości występowania pewnych zachowań. Istotnie więcej dziewczynek niż chłopców cechuje się takimi umiejętnościami, jak: wykonywanie skoordynowanych, płynnych i zgranych ruchów podczas aktywności motorycznych; chwytanie palcami stóp woreczków z grochem; adekwatność ruchów w czasie (nie są one zbyt powolne lub chaotyczne ani zbyt szybkie). Natomiast istotnie więcej chłopców w porównaniu z dziewczynkami kopie piłkę do celu na odległość powyżej 3 m.

Tabela 60. Wyniki badanych w obszarze *Aktywność ruchowa – poruszanie się* (5 lat)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Zmianianie podstawowej pozycji ciała (d410) – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne								
197	Dziecko dowolnie zmienia pozycję ciała.	2 216	99,7	1 110	50,1	1 106	49,9	3,01/ 0,777
198	Dziecko utrzymuje równowagę na nierównej powierzchni (trawnik, piasek, kamienie).	2 178	98,0	1 086	49,9	1 092	50,1	3,47/ 0,784
199	Dziecko potrafi przyjąć pozycję adekwatną do zabawy: w siadzie, leżeniu, czołganiu, klęku, sięganiu itp.	2 198	98,9	1 103	50,2	1 095	49,8	2,79/ 0,680
200	Podczas aktywności motorycznych dziecko wykonuje ruchy skoordynowane, płynne, zgrabne.	1 984	89,2	1 020	51,4	964	48,6	7,99/ 0,001
Utrzymywanie pozycji ciała (d115) – pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała, np. siedzenie lub stanie. Obejmuje: utrzymywanie pozycji leżącej, kucznej, klęczącej, siedzącej i stojącej								
201	Dziecko utrzymuje przyjętą pozycję ciała.	2 169	97,6	1 097	50,6	1 072	49,4	3,22/ 0,411
202	Dziecko wspina się, np. na urządzenia na placu zabaw.	2 194	98,7	1 095	49,9	1 099	50,1	2,55/ 0,779
203	Dziecko chętnie jeździ na rowerze/hulajnodze.	2 145	96,5	1 076	50,2	1 069	49,8	4,00/ 0,755
204	Dziecko utrzymuje pozycję podczas czynności rutynowych: mycia, ubierania się, jedzenia itp.	2 202	99,1	1 106	50,2	1 096	49,8	3,88/ 0,684
Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów (d430) – podnoszenie przedmiotu lub zabieranie czegoś z jednego miejsca na drugie, tak jak np. podczas unoszenia filiżanki lub zabawki, przenoszenia pudełka								
205	Dziecko stojąc podnosi przedmiot, który leży na podłodze.	2 196	98,8	1 100	50,1	1 096	49,9	6,17/ 0,801
206	Dziecko przenosi przedmioty z jednego miejsca na drugie (z jednego stolika na inny).	2 220	89,8	1 112	50,1	1 008	49,9	4,04/ 0,677
207	Dziecko odkłada przedmioty na wyznaczone miejsce.	2 183	98,2	1 098	50,3	1 085	49,7	3,87/ 0,366

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
208	Dziecko wykonuje czynności porządkowe.	2 200	99,0	1 103	50,1	1 097	49,9	3,66/ 0,708
209	Dziecko wiesza swoje ubranie w szatni, odstawia buty na swoje miejsce.	2 200	99,0	1 106	50,3	1 094	49,7	4,15/ 0,441

Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych (d435) – podejmowanie skoordynowanych czynności w celu poruszenia przedmiotu z użyciem nóg i stóp, tak jak np. podczas kopania piłki lub naciskania na pedały roweru. Obejmuje: naciskanie za pomocą kończyn dolnych, kopanie

210	Dziecko przesuwa stopą przedmioty leżące na podłodze.	2 200	99,0	1 101	50,0	1 099	50,0	1,000
211	Dziecko kopie piłkę do celu na odległość powyżej 3 m.	2 058	93,8	990	48,1	1 068	51,9	8,00/ <0,001
212	Dziecko siedząc przy stoliku przysuwa sobie stopą leżącą pod nim zabawkę, która znajduje się w odległości od niego, by jej dotrzeć.	2 130	95,8	1 063	49,9	1 067	50,1	3,04/ 0,772
213	Dziecko chwytając palcami stóp woreczki z grochem.	2 047	93,8	1 047	51,1	1 000	48,9	6,77/ 0,014
214	Dziecko naciska na pedały, by jechać na rowerze.	2 129	95,8	1 061	49,8	1 068	50,2	3,44/ 0,665
215	Dziecko odpycha się nogą podczas jazdy na hulajnodze.	2 172	97,5	1 091	50,2	1 081	49,8	3,07/ 0,449

Chodzenie (d450) – poruszanie się po powierzchni na stopach, krok po kroku, gdy co najmniej jedna stopa zawsze dotyka ziemi, tak jak np. podczas spacerowania, przechadzania się, chodzenia do przodu, do tyłu lub bokiem. Obejmuje: chodzenie na krótkie lub długie dystanse, chodzenie po różnych powierzchniach, omijanie przeszkód

216	Dziecko chodzi na spacerach dłuższe niż 1 km.	2 168	97,5	1 082	49,9	1 086	50,1	2,33/ 0,712
217	Dziecko chodzi na palcach na odległość 3 m nie dotykając ani razu piętami podłogi.	1 974	88,8	1 106	50,1	1 102	49,9	3,00/ 0,744
218	Dziecko chodzi po nierównej powierzchni, np. po kamkach, piasku, ścieżce sensorycznej.	2 208	99,3	1 106	50,1	1 102	49,9	2,99/ 0,731
219	Dziecko idąc omija widoczne przeszkody, przeskakuje je lub przekracza.	2 201	99,0	1 107	50,3	1 094	49,7	3,04/ 0,653
220	Dziecko chodzi po narysowanej linii.	2 197	98,8	1 102	50,2	1 095	49,8	4,14/ 0,556
221	Dziecko w spontanicznej aktywności chodzi na pełnych stopach.	2 194	98,7	1 102	50,2	1 092	49,8	3,77/ 0,489
222	Dziecko w zabawach potrafi naśladować chodzenie na palcach, piętach, całych stopach.	2 202	99,1	1 105	50,2	1 097	49,8	4,01/ 0,489

Inne sposoby poruszania się (d455) – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia, w tym: wspinanie, skakanie, bieganie

223	Dziecko wspina się na przeszkody (na placu zabaw).	2 189	98,5	1 093	49,9	1 096	50,1	2,33/ 0,827
-----	--	-------	------	-------	------	-------	------	----------------

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
224	Dziecko przeskakuje niewysokie przeszkody.	2 170	97,6	1 084	50,0	1 086	50,0	1,000
225	Dziecko skacze na jednej nodze prosto przed siebie.	2 130	95,8	1 076	50,5	1 054	49,5	4,21/ 0,336
226	Dziecko wchodzi na zjeżdżalnię i zjeżdża z niej.	2 214	99,6	1 105	49,9	1 109	50,1	3,00/ 0,767
Poruszanie się w różnych miejscach (d460) – chodzenie i poruszanie się w różnych miejscach i sytuacjach, jak np. chodzenie pomiędzy pokojami w domu, w obrębie budynku lub po ulicy w mieście, w tym: poruszanie się wewnątrz domu, czołganie się lub wspinanie w obrębie domu, chodzenie lub poruszanie się wewnątrz budynków innych niż dom oraz na zewnątrz domu i innych budynków								
227	Dziecko sprawnie porusza się po terenie przedszkola/domu.	2 215	99,6	1 108	50,0	1 107	50,0	1,000
228	Dziecko sprawnie porusza się po terenie placu zabaw.	2 219	99,8	1 110	50,0	1 109	50,0	1,000
229	Dziecko wykonuje ruchy adekwatne w czasie, nie zbyt powolne lub chaotyczne ani zbyt szybkie.	2 058	92,6	1 054	51,2	1 004	48,8	6,98/ <0,001
230	Dziecko wykazuje dużą spontaniczną aktywność ruchową, która jest celowa. Samo kreuje zabawy ruchowe, jest coraz bardziej precyzyjne w wykonywaniu czynności.	2 077	93,4	1 038	50,0	1 039	50,0	1,000

Źródło: Badania własne.

Kolejny obszar Kwestionariusza, czyli *Chwytność, manipulowanie przedmiotami, zręczność*, obejmuje następujące kategorie: *Precyzyjne używanie ręki* oraz *Używanie rąk i ramion*. Otrzymane wyniki dotyczące poszczególnych składających się na nie twierdzeń przedstawione są w tabeli nr 61.

Na podstawie analizy częstości występowania poszczególnych umiejętności z tego obszaru aktywności u dzieci w wieku 5 lat zrezygnowano z następujących twierdzeń (dotyczących umiejętności zaznaczających się u mniej niż 85% badanych): a) Dziecko wykonuje pojedynczy węzełek według pokazu i wzoru (71,8%), b) Dziecko koloruje obrazki, nie wychodząc poza linię (79,4%) (z kategorii *Precyzyjne używanie ręki*), c) Dziecko łapie piłkę rzuconą do niego z odległości 3 m (81,3%) (z kategorii *Precyzyjne używanie rąk i ramion*).

Zdecydowana większość zachowań analizowanych w obszarze aktywności *Chwytność, manipulowanie przedmiotami, zręczność* cechuje 90% i więcej dzieci w wieku 5 lat. Mniejszą częstość (u 85–90% badanych) występowania zauważa się w przypadku umiejętności poprawnego chwytania narzędzi do pisania i rysowania. Analiza statystyczna wykazała istotne różnice ze względu na płeć w częstości występowania pewnych umiejętności. Istotnie więcej

dziewczynek niż chłopców cechuje się takimi zachowaniami, jak: wycinanie figury nożyczkami; poprawne chwytanie narzędzi do pisania i rysowania; rysowanie szlaczków według wzoru; lepienie kompozycji płaskich i przestrzennych z modeliny; cięcie papieru nożyczkami po linii prostej i łamanej.

Tabela 61. Wyniki badanych w obszarze *Chwywanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność* (5 lat)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Precyzyjne używanie ręki (d440) – wykonywanie skoordynowanych czynności związanych z posługiwaniem się przedmiotami, podnoszeniem, manipulowaniem i wypuszczaniem przedmiotów przy użyciu jednej ręki, palców i kciuka, jak np. gdy zbiera się monety ze stołu lub wykreca numer telefonu. Obejmuje: podnoszenie, chwytanie, manipulowanie i odkładanie								
231	Dziecko posługuje się nożyczkami: wycina figury (kwadrat, koło).	2 023	91,0	1 051	52,0	972	48,0	9,00/ <0,001
232	Dziecko poprawnie chwytą przybory do pisania i rysowania.	1 970	88,6	1 009	51,2	961	48,8	8,67/ 0,001
233	Dziecko składa prostokąt z dwóch trójkątów według wzoru.	2 047	92,1	1 028	50,2	1 019	49,8	5,16/ 0,443
234	Dziecko rysuje szlaczki według wzoru.	2 047	92,1	1 049	51,2	998	48,8	6,77/ 0,001
235	Dziecko wskazuje palcem wskazującym kropki na kartce.	2 208	99,3	1 105	50,0	1 103	50,0	1,000
236	Dziecko zbiera palcami płaskie drobne przedmioty, np. monety, kółeczka itp.	2 210	99,4	1 103	49,9	1 107	50,1	3,14/ 0,779
237	Dziecko ugniata palcami różne masy, np. modelinę, ciasto, plastelinę.	2 211	99,5	1 110	50,2	1 101	49,8	3,13/ 0,699
238	Dziecko lepi z modeliny/plasteliny: – tworzy z wałka kompozycje płaskie, np. ślimaka, koło, postać osoby); – tworzy z wykorzystaniem wałka/kuli kompozycje przestrzenne, np.: ślimaka, postać osoby, miseczkę.	2 130	95,8	1 093	51,3	1 037	48,7	7,16/ 0,001
239	Dziecko chwytą i przenosi słomki do picia.	2 216	99,7	1 109	50,0	1 107	50,0	1,000
240	Dziecko tnę papier nożyczkami po linii prostej i łamanej.	2 115	95,1	1 078	51,0	1 035	49,0	6,66/ 0,034
241	Dziecko przykleja obrazki do kartki papieru z pomocą kleju.	2 218	99,8	1 111	50,1	1 107	49,9	3,06/ 0,708
242	Dziecko stempluje w odpowiednich miejscach w książce lub kartce na polecenie nauczyciela/opiekuna.	2 209	99,4	1 107	50,1	1 102	49,9	3,66/ 0,734
243	Dziecko palcami odkleja nalepki w książce i przykleja je na kartkę.	2 204	99,1	1 110	50,4	1 094	49,6	4,01/ 0,506
244	Dziecko dopasowuje chwyt do wielkości i kształtu przedmiotu.	2 204	99,1	1 101	50,0	1 103	50,0	1,000

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Używanie rąk i ramion (d445) – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałkę u drzwi albo gdy rzuca się lub łapie jakiś przedmiot								
245	Dziecko zamyka drzwi.	2 216	99,7	1 107	50,0	1 009	50,0	1,000
246	Dziecko otwiera drzwi.	2 220	99,9	1 110	50,0	1 009	50,0	1,000
247	Dziecko zakręca i odkręca słoiki/ butelki.	2 074	93,3	1 034	49,9	1 040	50,1	4,55/ 0,301
248	Dziecko rzuca piłką na odległość kilku metrów.	2 132	95,9	1 048	49,2	1 084	50,8	3,00/ 0,199
249	Dziecko wykorzystuje ręce do podporu przy zmianie pozycji, np. przy wstawaniu od stolika, wstawaniu z podłogi, wspinaniu się.	2 207	99,3	1 106	50,1	1 101	49,9	2,66/ 0,771
250	Dziecko wykorzystuje ręce przy przytrzymywaniu się, np. podczas wchodzenia/schodzenia ze schodów, drabinki, przyrządów na placu zabaw.	2 203	99,1	1 100	49,9	1 103	50,1	3,44/ 0,773
251	Dziecko używa rąk i ramion podczas rutynowych czynności typu: ubieranie, rozbieranie się, jedzenie, toaleta.	2 218	99,8	1 109	50,0	1 109	50,0	1,000

Źródło: Badania własne.

W końcowym etapie analiz skoncentrowano się na obszarze aktywności *Dbanie o siebie*, który obejmuje następujące kategorie: *Mycie się; Pielęgnowanie poszczególnych części ciała; Korzystanie z toalety; Ubieranie się: zakładanie, zdejmowanie; Picie oraz Jedzenie*. Tworzące je twierdzenia zawarto w tabeli nr 62. Dokonana analiza przypisanej częstości występowania poszczególnych umiejętności z tego obszaru aktywności u dzieci w wieku 5 lat dostarczyła podstaw do usunięcia dwóch twierdzeń, które odnosiły się do tych z nich, które zaznaczały się u mniej niż 85% badanych. Brzmiały one następująco: a) Dziecko zapina guziki (72,8%) i b) Dziecko rozpina guziki (74,5%) (z kategorii *Ubieranie się*). Wszystkie umiejętności, za wyjątkiem zapinania zamka błyskawicznego, cechują 90% i więcej dzieci w wieku 5 lat. Stwierdzono tylko jedną istotną statystycznie różnicę w częstości występowania umiejętności ze względu na płeć: istotnie więcej dziewczynek niż chłopców potrafi zakładać ubrania we właściwej sekwencji, odróżniając ich przód od tyłu.

Tabela 62. Wyniki badanych w obszarze *Dbanie o siebie* (5 lat)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Mycie się (d510) – mycie i suszenie całego ciała lub części ciała z użyciem wody i odpowiednich czyszczących i suszących środków i sposobów, jak np. kąpanie się, branie prysznica, mycie rąk i stóp, twarzy i włosów oraz wycieranie się ręcznikiem								
252	Dziecko myje ręce (odkręca kran, namydla, płucze).	2 218	99,8	1 111	50,1	1 107	49,9	4,03/ 0,671
253	Dziecko myje twarz (wodą) używając mydła.	2 095	94,2	1 051	50,2	1 044	49,8	3,78/ 0,662
254	Dziecko wyciera ręce i twarz ręcznikiem.	2 215	99,6	1 110	50,1	1 105	49,9	4,00/ 0,752
Pielęgnowanie poszczególnych części ciała (d520) – dbanie o części ciała, takie jak np. skóra, twarz, zęby, skóra głowy, paznokcie i genitalia, które wymagają więcej troski niż mycie i suszenie								
255	Dziecko sygnalizuje, że jest brudne.	2 165	97,4	1 090	50,3	1 075	49,7	3,44/ 0,446
256	Dziecko myje zęby (nakłada pastę, szczotkuje zęby, wypłuka pianę, płucze usta, wyciera twarz).	2 191	98,6	1 098	50,1	1 093	49,9	3,12/ 0,755
257	Dziecko dba o swój wygląd: czesze włosy.	2 114	95,1	1 076	50,9	1 038	49,1	6,17/ 0,091
Korzystanie z toalety (d530) – sygnalizowanie potrzeby, planowanie wydalania i wydalanie ludzkich odchodów (oddawanie moczu i defekacja) oraz oczyszczanie się po tych czynnościach								
258	Dziecko sygnalizuje w sposób akceptowalny społecznie potrzebę skorzystania z toalety.	2 209	99,4	1 106	50,1	1 103	49,9	2,61/ 0,811
259	Dziecko korzysta z toalety (w pełnym zakresie).	2 183	98,2	1 095	50,2	1 088	49,8	4,99/ 0,505
Ubieranie się (d540) – podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem i zdejmowaniem ubrań i obuwia we właściwej kolejności								
260	Dziecko zakłada ubrania we właściwej kolejności, odróżniając ich przód od tyłu.	2 090	94,0	1 071	51,2	1 019	48,8	8,67/ 0,001
261	Dziecko zdejmuje ubrania.	2 203	99,1	1 101	50,0	1 101	50,0	1,000
262	Dziecko zapina zamek błyskawiczny.	1 942	87,4	990	51,0	952	49,0	4,01/ 0,061
263	Dziecko zakłada buty i zapina je, np. na rzepy.	2 210	99,4	1 107	50,1	1 103	49,9	3,12/ 0,689
264	Dziecko zdejmuje buty.	2 216	99,7	1 111	50,1	1 105	49,9	3,33/ 0,701
265	Dziecko sygnalizuje w sposób akceptowalny społecznie, kiedy jest mu zimno lub gorąco.	2 209	99,4	1 110	50,1	1 099	49,9	3,01/ 0,822

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	

Jedzenie (d550) – sygnalizowanie potrzeby i podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjadanie w kulturowo akceptowany sposób, krojenie lub łamanie pożywienia na kawałki, używanie przyborów do jedzenia, zjadanie posiłków

266	Dziecko sygnalizuje w sposób akceptowalny społecznie, kiedy jest głodne.	2 189	98,5	1 094	50,0	1 095	50,0	1,000
267	Dziecko spożywa posiłki używając sztućców (łyżki, widełca, noża), może potrzebować pomocy przy smarowaniu/krojeniu.	2 206	99,2	1 101	49,9	1 105	50,1	2,22/ 0,803
268	Dziecko smaruje kromki pieczywa, np. dżemem, miękkim masłem.	2 047	92,1	1 042	50,9	1 005	49,1	4,11/ 0,082
269	Dziecko nakłada sobie jedzenie na talerz przy pomocy łyżki.	2 151	96,8	1 083	50,3	1 068	49,7	5,01/ 0,447
270	Dziecko nakłada sobie jedzenie na talerz przy pomocy widełca.	2 103	94,6	1 060	50,4	1 043	49,6	4,02/ 0,355
271	Dziecko robi sobie kanapkę: nakłada na kromkę chleba plaster wędliny, sera itp. przy pomocy ręki lub innego przyboru.	2 047	92,1	1 078	50,2	1 069	49,8	3,67/ 0,402
272	Dziecko robi sobie kanapkę (smaruje chleb miękkim masłem, nakłada na niego produkty).	2 018	90,8	1 035	51,3	993	48,7	7,12/ 0,036
273	Dziecko dokonuje wyboru tego, co chce jeść.	2 215	99,6	1 106	49,9	1 109	50,1	3,09/ 0,779

Picie (d560) – sygnalizowanie potrzeby picia i chwytanie naczynia z płynem, podnoszenie go do ust i wypijanie płynu w kulturowo akceptowany sposób, miksowanie, mieszanie i nalewanie płynów do picia, picie przez słomkę

274	Dziecko sygnalizuje w sposób akceptowalny społecznie, kiedy chce mu się pić.	2 219	99,8	1 110	50,0	1 109	50,0	1,000
275	Dziecko pije z kubka/butelki nie zalewając się.	2 215	99,6	1 111	50,2	1 104	49,8	3,56/ 0,674
276	Dziecko pije przez słomkę.	2 195	98,7	1 099	50,1	1 096	49,9	2,55/ 0,663
277	Dziecko dokonuje wyboru tego, co chce pić.	2 219	99,8	1 110	50,0	1 109	50,0	1,000
278	Dziecko nalewa napój do kubka (z dzbanka, z butelki).	2 099	94,4	1 059	50,5	1 040	49,5	4,05/ 0,344
279	Dziecko potrafi posłodzić napój i wymieszać go (może robić to niestarannie).	2 196	98,8	1 096	49,9	1 100	50,1	4,01/ 0,823

Źródło: Badania własne.

2.3.4. KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 6 LAT

Ostatni z poddanych analizie Kwestionariuszy odnosi się do obserwacji dziecka w wieku 6 lat. W badaniu nim uczestniczyło 2 287 dzieci, w tym 1 144 (50,0%) dziewczynek i 1 143 (50,0%) chłopców. Dzieci z miasta (1415 – 61,9%) przeważały liczebnie nad tymi ze wsi (872 – 38,1%).

W pierwszej kolejności przeanalizowano dane w zakresie obszaru *Uczenie się i stosowanie wiedzy*, który obejmuje następujące kategorie: *Celowe posługiwanie się zmysłami: patrzenie, słuchanie, dotykanie; Naśladowanie; Uczenie się przez działanie (zabawę) z przedmiotami; Przyswajanie informacji; Przyswajanie języka; Powtarzanie; Przyswajanie pojęć; Uczenie się czytania; Uczenie się pisania; Uczenie się liczenia; Nabywanie umiejętności; Skupienie uwagi; Ukie-runkowanie uwagi; Myślenie; Rozwiązywanie problemów oraz Podejmowanie decyzji*. Rezultaty dotyczące analizy twierdzeń składających się na ten obszar aktywności zawarte są w tabeli nr 63.

Na podstawie analizy przypisanej częstości występowania poszczególnych zachowań z tego obszaru aktywności u dzieci w wieku 6 lat zrezygnowano (podobnie jak w poprzednim kwestionariuszu) z tych twierdzeń, które odnosiły się do umiejętności zaznaczających się u poniżej 85% badanych. Należały do nich: a) Dziecko odwzorowuje (kopiuje) złożone wzory figur geometrycznych połączonych ze sobą i nakładających się na siebie: koło, kwadrat, prostokąt, trójkąt, romb (82,3%) (z kategorii *Naśladowanie*), b) Dziecko po czasie wiernie odtwarza usłyszane zdania, zwroty, opowiadania (80,1%) (z kategorii *Powtarzanie*), c) Dziecko zna pojęcia kalendarzowe: dni tygodnia, miesiące w roku, pory roku. Rozpoznaje i nazywa zjawiska atmosferyczne związane z pogodą i porą roku (79,9%), d) Dziecko potrafi określić kierunki oraz miejsca na kartce papieru (góra, dół, lewa, prawa, lewy górny róg itp.) (77,4%) (z kategorii *Przyswajanie pojęć*), e) Dziecko dzieli zdanie na wyrazy (78,2%), f) Dziecko wyodrębnia głoski w słowach o prostej budowie fonetycznej (69,2%), g) Dziecko czyta z dorosłym zdanie obrazkowo-wyrazowe (83,1%), h) Dziecko czyta ze zrozumieniem globalnie (całościowo) etykiety – nazwy przedmiotów, osób z najbliższego otoczenia (69,7%), i) Dziecko rozumie to, co czyta (72,0%) (z kategorii *Uczenie się czytania*), j) Dziecko jest zainteresowane pisaniem (82,3%), k) Dziecko wypełnia rysunkiem całą kartkę papieru (82,2%), l) Dziecko rysuje płynnie kształty nie odrywając ręki od podłoża na dużych arkuszach papieru (79,4%) (z kategorii *Uczenie się pisania*), ł) Dziecko rozróżnia stronę lewą i prawą (74,1%), m) Dziecko określa kierunki i ustala

położenie obiektów w stosunku do własnej osoby, a także w odniesieniu do innych obiektów (78,6%) (z kategorii *Uczenie się liczenia*), n) Dziecko skupia uwagę na tym, co robi. Doprowadza zadanie do końca. Jest wytrwały. W przypadku rozproszenia uwagi potrafi wrócić do kontynuowania zadania (82,5%), o) W sytuacjach zadaniowych dziecko potrafi utrzymać koncentrację przez około 30 minut nie wykazując objawów zmęczenia lub znużenia (pokładanie się, odwracanie uwagi od zadania, nadrucliwość, labilność emocjonalna itp.) (73,7%) (z kategorii *Skupianie uwagi*), p) Dziecko lubi wchodzić w rolę odkrywcy i eksperymentatora (81,3%) (z kategorii *Myslenie*).

Zdecydowana większość umiejętności cechuje 90% i więcej dzieci w wieku 6 lat. Nieco rzadziej (u 85–90% dzieci) zaznaczają się takie zachowania, jak: słuchanie dłuższych bajek/opowiadań (do 20–30 minut); nieprzejawianie w codziennej aktywności zachowań, które utrudniają funkcjonowanie podczas jedzenia, jak np. wybiórczość pokarmowa, niechęć do jedzenia itp.; odwzorowywanie kompozycji przestrzennych i płaskich z klocków, figur geometrycznych, cyfr, zwracanie uwagi na położenie, obrót symboli; powtarzanie ciągu 2–3 prostych zdań; odgrywanie ról w zabawach parateatralnych; budowanie skomplikowanych konstrukcji z klocków lub innych materiałów konstrukcyjnych, opowiadanie o tym, co się stworzyło; włączanie się do opowieści innej osoby; odtwarzanie po czasie tekstu wierszy i piosenek; wykazywanie zainteresowania literami, książkami; odczytywanie historyjek obrazkowych; prawidłowe chwytanie kredki/ołówek/długopisu; rozróżnianie błędnego liczenia od poprawnego; wyznaczanie wyniku dodawania i odejmowania; posiadanie wiedzy o tym, na czym polega pomiar długości i znajomość prostych sposobów mierzenia; kierowanie uwagi na zadanie wskazane przez opiekuna, mimo że nie jest ono interesujące; przyjmowanie ról w zajęciach parateatralnych, muzyczno-ruchowych, odgrywanie pantomimy; domyślanie się, jaki będzie ciąg dalszy historii/wydarzeń; wymyślanie zabawy i proponowanie jej innym; uzasadnianie swojego wyводу; samodzielne podejmowanie prób rozwiązania problemu, gdy za pierwszym razem się to nie udało; ocenianie skutków swoich działań, proponowanie rozwiązania postawionego problemu.

Analiza statystyczna częstości występowania poszczególnych zachowań z uwzględnieniem płci wykazała istotne różnice. Wyraźniej więcej dziewczynek niż chłopców cechuje się następującymi umiejętnościami: słuchanie dłuższych bajek/opowiadań (do 20–30 minut); naśladowanie na polecenie sekwencji ruchów obustronnych, jednostronnych i z przekroczeniem osi własnego ciała; odgrywanie ról w małych formach teatralnych; odwzorowywanie

swojego imienia drukowanymi literami; powtarzanie ciągu 2–3 prostych zdań; odgrywanie ról w zabawach parateatralnych; lepienie z plasteliny, tworzenie kompozycji przestrzennych, tworzenie nowych obiektów i nadawanie im nazw; recytowanie krótkich wierszyków i rymowanek z pakietów edukacyjnych; opowiadanie usłyszanej historii; opowiadanie o tym, czego się nauczyło; włączanie się do opowieści innej osoby; odtwarzanie treści z podstawy programowej, których wcześniej się uczyło; odtwarzanie po czasie tekstu wierszy i piosenek; wykazywanie zainteresowania literami, książkami; odczytywanie historyjek obrazkowych; lubienie rysowania; prawidłowe chwyty kredki/ołówka/długopisu; nakrywanie do stołu i sprzątanie po sobie; koncentrowanie się na twarzy rozmówcy; uważne słuchanie kogoś; koncentrowanie się na 20–30 minut wówczas, gdy robi się coś interesującego, organizowanie sobie czasu i przestrzeni; kierowanie uwagi na osobę prowadzącą zajęcia; kierowanie uwagi na zadanie wskazane przez opiekuna, mimo że nie jest ono interesujące; przyjmowanie ról w zajęciach parateatralnych/muzyczno-ruchowych, odgrywanie pantomimy; wymyślanie zabawy i proponowanie jej innym; uzasadnienie swojego wyводу; pomaganie rówieśnikowi, który sobie nie radzi. Z kolei istotnie więcej chłopców niż dziewczynek przejawia umiejętność w postaci budowania skomplikowanych konstrukcji z klocków lub innych materiałów konstrukcyjnych i opowiadania o tym, co się stworzyło.

Tabela 63. Wyniki badanych w obszarze *Uczenie się i stosowanie wiedzy* (6 lat)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Patrzeć (d110) – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych								
1	Dziecko przygląda się przedmiotom, obrazkom, symbolom graficznym (piktogramom, literom, cyfrom). Pokazuje i nazywa je.	2 272	99,3	1 135	50,0	1 137	50,0	1,000
2	Dziecko zauważa różnice i podobieństwa na obrazkach/w symbolach. Zwraca uwagę na barwę, kształt, wielkość.	2 236	97,8	1 124	50,3	1 112	49,7	3,12/ 0,551
3	Dziecko przygląda się osobom, ich mimice i gestom, obserwuje ich zachowanie.	2 270	99,3	1 141	50,3	1 129	49,7	4,00/ 0,449
4	Dziecko obserwuje to, co dzieje się wokół niego.	2 269	99,2	1 140	50,2	1 129	49,8	3,99/ 0,444
5	Dziecko patrzy na to, co robi podczas czynności dydaktycznych, np. układania wzorów, składania obrazka w całość, rysowania, pisania, lepienia, a także zabaw ruchowych oraz czynności samoobsługowych.	2 262	98,9	1 133	50,1	1 129	49,9	3,22/ 0,671

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
6	Dziecko zagląda do pudełka lub patrzy przez otwór, by zobaczyć, co się w nim znajduje (np. bawiąc się kalejdoskopem). Ustalona jest dominacja oka.	2 269	99,2	1 133	49,9	1 136	50,1	2,88/ 0,693
7	Dziecko w codziennej aktywności nie przejawia zachowań, które utrudniają funkcjonowanie, jak np. mrużenie oczu na światło, pocieranie oczu, unikanie patrzenia na kontrastowe obrazki, niezauważanie przedmiotów, szybkie męczenie się podczas patrzenia.	2 100	91,8	1 065	50,7	1 035	49,3	6,01/ 0,155
8	Dziecko w codziennej aktywności nie przejawia zachowań, które utrudniają funkcjonowanie, jak np. zbyt długie wpatrywanie się w przedmioty, obrazki itp., oglądanie przedmiotu/obrazka z bliskiej odległości (pochylenie się, przybliżanie go do oczu).	2 115	92,5	1 065	50,4	1 050	49,6	4,12/ 0,339

Słuchanie (d115) – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych

9	Dziecko słucha dłuższych bajek/opowiadań (do 20–30 minut).	1 982	86,7	1 028	51,9	954	48,1	8,88/ <0,001
10	Dziecko rozpoznaje źródło dźwięków.	2 264	99,0	1 133	50,0	1 131	50,0	1,000
11	Dziecko słucha komunikatów od innych.	2 242	98,0	1 131	50,4	1 111	49,6	3,81/ 0,309
12	Dziecko adekwatnie nasłuchuje, gdy dorosły lub rówieśnik mówi do niego szeptem/głośno i zmienia intonację.	2 228	97,4	1 120	50,3	1 108	49,7	4,55/ 0,462
13	Dziecko w codziennej aktywności nie przejawia zachowań, które utrudniają funkcjonowanie, jak np. zaciskanie uszu na dźwięki otoczenia, nadmierne unikanie hałasu.	2 090	91,4	1 060	50,7	1 030	49,3	5,66/ 0,202
14	Dziecko w codziennej aktywności nie przejawia zachowań, które utrudniają funkcjonowanie, jak np. zbyt długie nasłuchiwanie, fascynacja wybranymi dźwiękami, głośne mówienie.	2 099	91,7	1 065	50,8	1 033	49,2	6,01/ 0,188

Celowe posługiwanie się innymi zmysłami (d120) – zamierzone posługiwanie się zmysłami (dotyk, smak, węch)

15	Dziecko bada przedmioty, dotyka ich adekwatnie do ich struktury i kształtu. Nie przejawia cech nadwrażliwości ani niedowrażliwości dotykowej.	2 242	98,0	1 133	50,5	1 109	49,5	4,69/ 0,304
16	Dziecko jest zainteresowane nowym zapachem. Reaguje adekwatnie do jego intensywności. W zachowaniu dziecka nie obserwuje się cech niewrażliwości lub nadwrażliwości zapachowej.	2 241	98,0	1 130	50,4	1 111	49,6	5,02/ 0,435
17	Dziecko smakuje, np. nowe potrawy. Określa, czy rzeczy są dobre, czy też nie.	2 077	90,8	1 049	50,5	1 028	49,5	5,33/ 0,490
18	Dziecko w codziennej aktywności nie przejawia zachowań, które utrudniają funkcjonowanie podczas jedzenia, jak np. wybiórczość pokarmowa, niechęć do jedzenia.	1 994	87,2	1 012	50,8	982	49,2	6,34/ 0,208

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	

Naśladowanie (d130) – imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się, np. naśladowanie wyrazu twarzy, gestykulacji, dźwięków lub kopiowanie liter alfabetu. Obejmuje: bezpośrednie naśladowanie czynności lub zachowania

19	Dziecko naśladowuje gesty, miny i emocje oraz zachowania rówieśników w zabawie.	2 203	96,3	1 118	50,7	1 085	49,3	5,01/ 0,403
20	Dziecko naśladowuje na polecenie sekwencję ruchów obustronnych, jednostronnych i z przekroczeniem osi własnego ciała.	2 176	95,1	1 109	51,0	1 067	49,0	9,01/ <0,001
21	Dziecko odgrywa role w małych formach teatralnych.	2 067	90,4	1 077	52,1	990	47,9	9,30/ <0,001
22	Dziecko odwzorowuje swoje imię drukowanymi literami.	2 135	93,4	1 089	51,0	1 046	49,0	8,09/ 0,003
23	Dziecko odwzorowuje kilka cyfr.	2 218	97,0	1 113	50,2	1 105	49,8	4,89/ 0,403
24	Dziecko odwzorowuje (kopiuje) figury geometryczne: koło, kwadrat, prostokąt, trójkąt, romb.	2 235	97,7	1 129	50,5	1 106	49,5	3,87/ 0,300
25	Dziecko odwzorowuje kompozycje przestrzenne i płaskie z klocków, figur geometrycznych, cyfr. Zwraca uwagę na położenie i obrót symboli.	2 033	88,9	1 032	50,8	1 001	49,2	6,07/ 0,222
26	Dziecko powtarza wystukany przez dorosłego prosty 3-elementowy rytm.	2 180	95,3	1 099	50,4	1 081	49,6	5,02/ 0,358
27	Dziecko powtarza ciąg dźwięków: samogłoski i sylaby.	2 154	94,2	1 091	50,6	1 063	49,4	4,99/ 0,201
28	Dziecko powtarza ciąg słów określających nazwy przedmiotów/czynności i cechy.	2 171	94,9	1 100	50,7	1 071	49,3	3,06/ 0,211
29	Dziecko powtarza ciąg 2–3 prostych zdań.	1 953	85,4	1 024	52,4	929	47,6	9,35/ <0,001
30	Dziecko uczy się nowych zadań przez bezpośrednie naśladownictwo.	2 263	99,0	1 139	50,3	1 124	49,7	4,11/ 0,378

Uczenie się przez działanie (zabawę) z przedmiotami (d131) – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów; zabawa symboliczna, zabawa na niby, jak np. uderzanie przedmiotem, zderzanie klocków i zabawa lalkami lub samochodami

31	Dziecko wykorzystuje w zabawie układanki, karty do gry, gry dydaktyczne (zabawy logiczne).	2 155	94,2	1 094	50,8	1 061	49,2	3,44/ 0,219
32	Dziecko wykorzystuje w zabawie różne zabawki i ich zamienniki (np. klocek zamiast samochodu), bawi się kreatywnie.	2 195	96,0	1 107	50,4	1 088	49,6	2,90/ 0,400
33	Dziecko odgrywa role w zabawach parateatralnych.	2 036	89,0	1 068	52,5	968	47,5	8,91/ <0,001
34	Dziecko buduje skomplikowane konstrukcje z klocków lub innych materiałów konstrukcyjnych. Opowiada o tym, co stworzyło.	2 018	88,2	964	47,8	1 054	52,2	9,00/ <0,001

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
35	Dziecko buduje konstrukcje z różnorodnych materiałów, np. przyrodniczych.	2 165	94,7	1 093	50,5	1 072	49,5	4,05/ 0,333
36	Dziecko używa właściwie prostych narzędzi podczas majsterkowania.	2 225	97,3	1 102	49,5	1 123	50,5	4,25/ 0,341
37	Dziecko maluje farbami (posługuje się pędzlem), rysuje kredkami. Tworzy obrazy tematyczne.	2 261	98,9	1 139	50,4	1 122	49,6	3,15/ 0,404
38	Dziecko lepi z plasteliny, tworzy kompozycje przestrzenne. Tworzy nowe obiekty i nadaje im nazwy.	2 206	96,5	1 123	50,9	1 083	49,1	7,09/ 0,022
39	Dziecko eksperymentuje, co można zrobić z danym przedmiotem. Samodzielnie dochodzi do wiedzy i umiejętności.	2 086	91,2	1 051	50,4	1 035	49,6	4,66/ 0,307

Przyswajanie informacji (d138) – zdobywanie faktów o osobach, rzeczach i zdarzeniach przez pytanie „dlaczego”, „co”, „gdzie” i „jak” oraz pytanie o nazwy w sposób werbalny i/lub niewerbalny

40	Dziecko pyta o przedmioty/obrazki: „co to jest?”, „jak to się nazywa?”, „gdzie jest?”.	2 189	95,7	1 096	50,1	1 093	49,9	3,02/ 0,709
41	Dziecko pyta o osoby: „kto to jest?”, „kim jesteś?”, „gdzie jest?”.	2 144	93,7	1 079	50,3	1 065	49,7	3,07/ 0,669
42	Dziecko pyta innych: „jak masz na imię?”, „ile masz lat?”.	2 139	93,5	1 081	50,5	1 058	49,5	4,01/ 0,311
43	Dziecko dopytuje o to, co się będzie działo. Zadaje pytanie: „co robisz?”, „co robicie?”, „co będziesz robić?”, „co będziemy robić?”.	2 118	92,6	1 064	50,2	1 054	49,8	3,92/ 0,542
44	Dziecko zadaje pytanie „dlaczego?”.	2 145	93,8	1 075	50,1	1 070	49,9	4,03/ 0,800
45	Dziecko zadaje pytanie o cechy przedmiotów/osób: „jaki jest?”.	2 060	90,1	1 045	50,7	1 015	49,3	5,16/ 0,322
46	Dziecko zadaje pytanie: „o czego to służy?”, „do czego to jest?”.	2 150	94,0	1 075	50,0	1 075	50,0	1,000
47	Dziecko zadaje pytanie: „ile jest?”.	2 108	92,2	1 055	50,0	1 053	50,0	1,000
48	Dziecko jest zainteresowane otoczeniem, szuka informacji, zadaje spontanicznie pytania adekwatnie do sytuacji.	2 116	92,5	1 065	50,3	1 051	49,7	4,44/ 0,305

Przyswajanie języka (d132) – rozwijanie umiejętności reprezentowania osób, przedmiotów, wydarzeń i uczuć za pomocą słów, symboli, fraz i zdań

49	Dziecko recytuje krótkie wierszyki i rymowanki z pakietów edukacyjnych.	2 106	91,2	1 081	51,3	1 025	48,7	7,18/ 0,011
50	Dziecko opowiada usłyszaną historię.	2 066	90,3	1 061	51,4	1 005	49,6	8,01/ 0,002
51	Dziecko opowiada o tym, czego się nauczyło.	2 065	90,3	1 054	51,0	1 011	49,0	5,66/ 0,042

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
52	Dziecko opowiada o tym, co mu się przydarzyło.	2 182	95,4	1 096	50,2	1 086	49,8	6,12/ 0,401
53	Dziecko włącza się do opowieści innej osoby.	1 956	85,5	999	51,1	957	48,9	6,02/ 0,033

Powtarzanie (d135) – powtarzanie sekwencji zdarzeń lub symboli jako podstawowy element uczenia się, np. liczenie dziesiątkami lub ćwiczenie recytacji rymowanki albo wiersza łącznie z gestykulacją. Obejmuje: opóźnione naśladowanie działania lub zachowania

54	Dziecko odtwarza treści z podstawy programowej, których wcześniej się uczyło.	2 111	92,3	954	52,1	878	47,9	8,12/ <0,001
55	Dziecko odtwarza po czasie teksty wierszy i piosenek.	2 033	88,9	1 051	51,7	982	48,3	8,70/ <0,001
56	Dziecko odtwarza po czasie sekwencje czynności ruchowych, technicznych, samoobsługowych, których wcześniej się uczyło.	2 211	96,7	1 107	50,1	1 104	49,9	4,04/ 0,699

Przyswajanie pojęć (d137) – rozwijanie umiejętności rozumienia i używania prostych i złożonych pojęć reprezentujących cechy rzeczy, osób i zdarzeń

57	Dziecko przyswaja treści tematyczne z zakresu wiedzy o świecie (świecie ludzi i przyrody) zgodnie z podstawą programową.	2 212	96,7	1 115	50,4	1 097	49,6	3,89/ 0,443
58	Dziecko wie, jak trzeba zachować się w sytuacji zagrożenia, i gdzie można otrzymać pomoc.	2 261	98,9	1 132	50,1	1 129	49,9	3,24/ 0,802
59	Dziecko orientuje się w zasadach bezpiecznego poruszania się po drogach i korzystania ze środków transportu.	2 268	99,2	1 139	50,2	1 129	49,8	5,01/ 0,499
60	Dziecko wie, gdzie można się bezpiecznie bawić, a gdzie nie.	2 271	99,3	1 139	50,2	1 132	49,8	4,06/ 0,728
61	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcia wielkości: duży, mały, średni, większy, mniejszy.	2 256	98,6	1 131	50,1	1 135	49,9	3,55/ 0,776
62	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcia kształtu: okrągły, kwadratowy, trójkątny, prostokątny.	2 183	95,5	1 092	50,0	1 091	50,0	1,000
63	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcia ilości: dużo, mało, mniej, więcej.	2 238	97,9	1 123	50,2	1 115	49,8	4,16/ 0,374
64	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcia długości: długi, krótki, średniej długości, dłuższy niż, krótszy niż.	2 131	93,2	1 068	50,1	1 063	49,9	3,07/ 0,731
65	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcia podobieństwa (taki sam) i przeciwieństwa (różnią się).	2 233	97,6	1 117	50,0	1 116	50,0	1,000
66	Dziecko rozumie pojęcia schematu ciała i orientacji siebie w przestrzeni. Potrafi wskazać części ciała i kierunki (górze/dół, przód/tył) na sobie i na drugiej osobie.	2 125	92,9	1 076	50,6	1 049	49,4	3,16/ 0,455
67	Dziecko kojarzy części ciała z ich funkcją i potrafi adekwatnie korzystać z nich w sytuacji zadaniowej.	2 262	98,9	1 131	50,0	1 131	50,0	1,000

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
68	Dziecko klasyfikuje obiekty w kategorii i wyjaśnia, dlaczego dany obiekt należy do określonej grupy.	2 164	94,6	1 088	50,3	1 076	49,7	5,16/ 0,399
69	Dziecko analizuje sytuację w otoczeniu/na podstawie historyjki obrazkowej; potrafi określić, co się może zdarzyć.	2 102	91,9	1 067	50,8	1 035	49,2	4,33/ 0,201
70	Dziecko rozumie czytane mu teksty (potrafi je opowiedzieć).	2 110	92,3	1 072	50,8	1 038	49,2	4,30/ 0,200
71	Dziecko używa nazw kolorów i kształtów w opisie obiektów.	2 209	96,6	1 113	50,4	1 096	49,6	4,78/ 0,390

Uczenie się czytania (d140) – rozwijanie umiejętności płynnego i wernego czytania materiałów pisanych (w tym systemem Braille'a i z użyciem innych symboli), np. rozpoznawanie znaków alfabetu, poprawne wymawianie brzmienia zapisanych wyrazów i rozumienie wyrazów i zdań

72	Dziecko dzieli wyraz na sylaby.	2 227	97,4	1 122	50,4	1 105	49,6	5,16/ 0,303
73	Dziecko wykazuje zainteresowanie literami, książkami.	1 982	86,7	1 061	53,5	921	46,5	7,99/ <0,001
74	Dziecko odczytuje kolejno obrazki/symbole ułożone w szeregu.	2 088	91,3	1 057	50,6	1 031	49,4	3,56/ 0,311
75	Dziecko odczytuje kolejno obrazki/symbole w ułożeniu jeden pod drugim.	2 102	91,9	1 066	50,7	1 036	49,3	5,00/ 0,175
76	Dziecko odczytuje historyjki obrazkowe.	2 056	89,9	1 047	50,9	1 009	49,1	7,02/ 0,017

Uczenie się pisania (d145) – rozwijanie umiejętności tworzenia symboli reprezentujących sylaby, słowa i zdania (włączając system Braille'a i inne symbole) w celu oddania ich znaczenia

77	Dziecko lubi rysować.	2 092	91,5	1 123	53,7	969	46,3	8,05/ <0,001
78	Dziecko prawidłowo chwytą kredki/ ołówki/ długopisy.	2 009	87,8	1 035	51,5	974	48,5	5,44/ <0,001
79	Dziecko odwzorowuje litery i cyfry (np. na kartce, tablicy, tacy z piaskiem/mąką).	2 215	96,9	1 117	50,4	1 098	49,6	3,66/ 0,321
80	Dziecko odwzorowuje proste znaki graficzne.	2 258	98,7	1 129	50,0	1 129	50,0	1,000

Uczenie się liczenia (d150) – rozwijanie umiejętności posługiwania się liczbami i wykonywania prostych i złożonych operacji matematycznych, np. używanie symboli matematycznych dodawania i odejmowania lub stosowanie właściwych działań matematycznych w celu rozwiązania zadania

81	Dziecko liczy obiekty.	2 260	98,8	1 130	50,0	1 130	50,0	1,000
82	Dziecko rozróżnia błędne liczenie od poprawnego.	2 051	89,7	1 032	50,3	1 019	49,7	5,22/ 0,306
83	Dziecko wyznacza wynik dodawania i odejmowania (pomaga sobie liczeniem na palcach lub na innych zbiorach zastępczych).	2 046	89,5	1 012	49,5	1 034	50,5	4,44/ 0,389

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
84	Dziecko ustala równoliczność dwóch zbiorów, a także posługuje się liczebnikami porządkowymi.	2 261	90,1	1 026	49,8	1 035	50,2	3,60/ 0,562
85	Dziecko wie, na czym polega pomiar długości, i zna proste sposoby mierzenia: krokami, stopa za stopą.	1 945	85,0	964	49,6	981	50,4	4,67/ 0,315
86	Dziecko powtarza usłyszany rytm (wyklaskuje go).	2 160	94,4	1 094	50,6	1 066	49,4	3,13/ 0,389

Nabywanie umiejętności (d155) – rozwijanie zdolności wykonywania prostych i złożonych, zintegrowanych czynności lub zadań umożliwiających nabycie umiejętności, jak np. posługiwanie się narzędziami lub zabawkami albo granie w gry

87	Dziecko odkłada ubrania na ustalone miejsca.	2 197	96,1	1 114	50,7	1 083	49,3	4,57/ 0,370
88	Dziecko nakrywa do stołu i sprząta po sobie.	2 199	96,2	1 123	51,1	1 076	48,9	6,99/ 0,003
89	Dziecko myje i chowa do pojemnika szczoteczkę do zębów.	2 261	98,9	1 135	50,2	1 126	49,8	4,02/ 0,506
90	Dziecko nabywa umiejętności w trakcie zabaw i gier dydaktycznych.	2 279	99,7	1 142	50,1	1 137	49,9	5,15/ 0,690
91	Dziecko uczy się samodzielnie wykonywania nowych zadań wykorzystując różne strategie uczenia się, obserwacji innych, samodzielnego dochodzenia do wiedzy.	2 212	96,7	1 110	50,2	1 002	49,8	4,99/ 0,570
92	Dziecko uczy się nowych zadań poprzez zwracanie się o pomoc do innych, zadając pytanie. Potrafi skorzystać z podpowiedzi werbalnej.	2 207	96,5	1 107	50,2	1 100	49,8	3,12/ 0,777

Skupianie uwagi (d160) – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków

93	Dziecko koncentruje się na twarzy rozmówcy.	2 181	95,4	1 126	51,6	1 055	48,4	9,12/ <0,001
94	Dziecko uważnie słucha kogoś, kto coś mówi.	2 069	90,5	1 083	52,3	986	47,7	8,88/ <0,001
95	Dziecko potrafi skoncentrować się przez 20–30 minut, gdy wykonuje czynności, które go interesują. Potrafi zorganizować sobie zadanie w czasie i przestrzeni.	2 064	90,2	1 064	51,6	1 000	48,4	6,90/ <0,001

Ukierunkowanie uwagi (d161) – celowe utrzymanie uwagi na specyficznych działaniach lub zadaniach przez odpowiednio długi okres

96	Dziecko kieruje uwagę na osobę prowadzącą zajęcia.	2 199	96,2	1 128	51,3	1 071	48,7	7,67/ 0,004
97	Dziecko kieruje uwagę na rówieśników.	2 258	98,7	1 133	50,2	1 125	49,8	4,04/ 0,548
98	Dziecko kieruje uwagę na zadanie wskazane przez opiekuna, mimo że nie jest ono dla niego interesujące.	2 030	88,8	1 041	51,3	989	48,7	7,90/ 0,021

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
99	Dziecko kieruje uwagę na zadanie, które wykonuje w grupie.	2 191	95,8	1 114	50,8	1 077	49,2	5,59/ 0,200
100	Dziecko podejmuje zabawy z regułami, strukturą działania i celem (jak np. zabawa w berka, gra w klasy; gra planszowa), akceptuje wcześniej ustalone reguły, respektuje je.	2 185	95,5	1 110	50,8	1 075	49,2	6,01/ 0,223

Myślenie (d163) – formułowanie i posługiwanie się pojęciami, koncepcjami i wyobrażeniami, które są zorientowane albo nie zorientowane na osiągnięcie celu, samemu albo z innymi osobami, z użyciem aktywności myślowej takiej jak podczas zabawy w „udawanie” lub gier słownych

101	Dziecko przyjmuje role w zajęciach parateatralnych/ muzyczno-ruchowych. Odgrywa pantomimę.	1 990	87,0	1 049	52,7	941	47,3	9,99/ <0,001
102	Dziecko domyśla się, jaki będzie ciąg dalszy historii/ wydarzeń.	2 057	89,9	1 044	50,8	1 013	49,2	5,00/ 0,215
103	Dziecko potrafi sortować grupy przedmiotów/ obrazków na kilka różnych sposobów (według koloru, kształtu, rozmiaru).	2 242	98,0	1 125	50,2	1 117	49,8	3,44/ 0,500
104	Dziecko określa, co można zrobić z danym przedmiotem, do czego może on służyć.	2 247	98,3	1 120	49,8	1 127	50,2	3,33/ 0,511
105	Dziecko potrafi uzasadnić dobór przedmiotów do różnych kategorii tematycznych (np. piłka, but, samochód) i to, dlaczego pasują one do siebie. Tworzy kolekcje.	2 178	95,2	1 088	50,0	1 090	50,0	1,000
106	Dziecko potrafi wskazać/określić obiekt, który nie pasuje do danej grupy.	2 240	97,9	1 122	50,1	1 118	49,9	3,18/ 0,557
107	Dziecko rozwiązuje zagadki słuchowe/rebusy. Identyfikuje przedmioty/obiekty na podstawie opisu ich cech i funkcji lub skojarzeń z nimi („jest to podobne do”).	2 099	91,8	1 065	50,7	1 034	49,3	3,87/ 0,222
108	Dziecko potrafi wymyślić zabawę i zaproponować ją innym, nadać im role.	2 038	89,1	1 044	51,2	994	48,8	5,12/ 0,003
109	Dziecko potrafi uzasadnić swój wywód („dlaczego tak, a nie inaczej”).	1 946	85,1	990	50,9	956	49,1	8,17/ 0,043

Rozwiązywanie problemów (d175) – znajdowanie odpowiedzi na pytania lub sytuacje poprzez identyfikowanie i analizowanie problemów, ustalanie możliwych rozwiązań i ocenianie ich potencjalnych skutków, a następnie wdrażanie wybranego rozwiązania

110	Dziecko wie, do kogo zwrócić się z prośbą o pomoc.	2 279	99,7	1 139	50,0	1 140	50,0	1,000
111	Dziecko samodzielnie podejmuje próbę rozwiązania problemu, gdy za pierwszym razem mu to się nie udało.	2 015	88,1	1 022	50,7	993	49,3	4,59/ 0,300
112	Dziecko potrafi prosić o pomoc.	2 237	97,8	1 120	50,1	1 117	49,9	4,04/ 0,700
113	Dziecko zadaje pytanie typu „jak to zrobić?”	2 191	95,8	1 095	50,0	1 096	50,0	1,000

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
114	Dziecko potrafi ocenić skutki swoich działań. Potrafi udzielić odpowiedzi na postawiony problem typu „co by było, gdyby?”.	2 041	89,2	1 037	50,8	1 004	49,2	4,44/ 0,366

Podjęcie decyzji (d177) – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru, ocenianie jego skutków, jak np. wybieranie i kupowanie określonego artykułu lub decydowanie o podjęciu się i podejmowanie jakiegoś zadania spośród wielu zadań, które należy wykonać

115	Dziecko decyduje o tym, w co się bawić.	2 262	98,9	1 131	50,0	1 131	50,0	1,000
116	Dziecko decyduje o tym, z kim się bawić.	2 261	98,9	1 127	49,8	1 134	50,2	5,06/ 0,617
117	Dziecko decyduje o tym, co chce zjeść.	2 255	98,6	1 132	50,2	1 123	49,8	3,56/ 0,569
118	Dziecko decyduje o tym, w co chce się ubrać	2 220	97,1	1 121	50,5	1 099	49,5	3,77/ 0,389
119	Dziecko decyduje, dokąd chce iść.	2 210	96,6	1 103	49,9	1 107	50,1	4,18/ 0,682
120	Dziecko potrafi określić, czego chce. Potrafi dokonać wyboru i go uzasadnić.	2 203	96,3	1 100	50,1	1 103	49,9	3,87/ 0,723
121	Dziecko pomaga rówieśnikowi, który sobie nie radzi.	2 110	92,3	1 078	51,1	1 032	48,9	7,19/ 0,018

Źródło: Badania własne.

Obszar aktywności *Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach* – przystosowanie społeczne i emocjonalne obejmuje następujące kategorie: *Podjęcie pojedynczego zadania; Realizowanie dziennego rozkładu zajęć; Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi; Kierowanie własnym zachowaniem oraz Złożone kontakty międzyludzkie*. Wyniki dotyczące analizy tworzonych je twierdzeń zawiera tabela nr 64. W trakcie analizy nie zrezygnowano z żadnych twierdzeń włączonych do tego obszaru aktywności.

Zdecydowana większość umiejętności przypisanych do obszaru aktywności *Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach* – przystosowanie społeczne i emocjonalne cechuje 90% i więcej dzieci w wieku 6 lat. W grupie 85–90% badanych zaznaczają się natomiast następujące zachowania: przyzwyczajanie się do nowego miejsca i osoby; szukanie pomocy u rówieśników; sygnalizowanie i nazywanie swojego nastroju, lęku, stresu, opowiadanie o tym, co jest dla nich trudne; podejmowanie prób samodzielnego radzenia sobie ze stresem; wykazywanie zażenowania w sytuacji nieznanej;

niedokuczanie innym dzieciom. Na podstawie analizy statystycznej stwierdzono istotne różnice w częstości występowania pewnych umiejętności ze względu na płeć. Istotnie więcej dziewczynek niż chłopców charakteryzuje się takimi umiejętnościami, jak: dostosowywanie się do poleceń opiekuna; wykazywanie zażenowania w sytuacji nieznaney; kreatywne bawienie się; rozpoznawanie i nazywanie emocji swoich i innych osób; szanowanie emocji i uczuć innych osób; rozumienie potrzeb innych; kulturalne wyrażanie swoich potrzeb, używanie zwrotów grzecznościowych; niedokuczanie innym dzieciom.

Tabela 64. Wyniki badanych w obszarze *Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne (6 lat)*

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Podjęcie pojedynczego zadania (d210) – wykonywanie prostych lub złożonych, skoordynowanych czynności umysłowych i fizycznych będących elementami realizacji pojedynczego zadania, jak np. inicjowanie zadania, ustalanie czasu, miejsca i materiałów potrzebnych do jego wykonania oraz kolejnych koniecznych kroków, realizowanie zadania, finalizowanie zadania i kontynuowanie wykonywania zadania. Obejmuje: podejmowanie prostego lub złożonego zadania, podejmowanie pojedynczego zadania samodzielnie lub w grupie								
122	Dziecko samodzielnie organizuje sobie przestrzeń do zabawy, zajęć dydaktycznych (np. czytania, rysowania, liczenia, zabaw ruchowych, samoobsługowych).	2 242	98,0	1 126	50,2	1 116	49,8	4,56/ 0,378
123	Dziecko organizuje sobie czas wolny. Podejmuje działania samo lub w grupie.	2 250	98,4	1 128	50,1	1 122	49,9	3,74/ 0,642
124	Dziecko zaprasza innych do zabawy.	2 149	94,0	1 077	50,1	1 072	49,9	4,02/ 0,604
125	Dziecko układa sobie rzeczy potrzebne do zadania (np. bierze kredki, blok do rysowania).	2 258	98,7	1 135	50,3	1 123	49,7	4,12/ 0,356
Realizowanie dziennego rozkładu zajęć (d230) – podejmowanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań związanych z planowaniem, ustalaniem i spełnianiem czynności wynikających z codziennego rozkładu zajęć i obowiązków, jak np. gospodarowanie czasem lub planowanie poszczególnych czynności wykonywanych w ciągu dnia								
126	Dziecko orientuje się w schemacie dnia w przedszkolu. Potrafi zaplanować daną czynność zgodnie z rozkładem dnia.	2 177	95,2	1 095	50,3	1 082	49,7	4,48/ 0,501
127	Dziecko dostosowuje się do aktywności zgodnie ze schematem dnia w przedszkolu.	2 255	98,6	1 136	50,4	1 119	49,6	5,02/ 0,366
128	Dziecko akceptuje zmiany.	2 159	94,4	1 094	50,7	1 065	49,3	4,39/ 0,266
129	Dziecko szybko przyzwyczajają się do nowego miejsca i osoby.	2 050	89,6	1 029	50,2	1 021	49,8	4,01/ 0,652

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi (d240) – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań związanych z kontrolowaniem obciążeń psychicznych								
130	Dziecko szuka pomocy u rodzica.	2 271	99,3	1 138	50,1	1 133	49,9	3,77/ 0,702
131	Dziecko szuka pomocy u nauczyciela/opiekuna.	2 237	97,8	1 120	50,1	1 117	49,9	3,66/ 0,745
132	Dziecko szuka pomocy u rówieśników.	2 050	89,6	1 027	50,1	1 023	49,9	4,11/ 0,759
133	Dziecko sygnalizuje, że jest zmęczone.	2 186	95,6	1 087	49,7	1 099	50,3	5,02/ 0,441
134	Dziecko sygnalizuje/nazywa swój nastrój, lęk, stres. Potrafi opowiedzieć o tym, co jest dla niego trudne.	2 047	89,5	1 036	50,6	1 011	49,4	3,12/ 0,306
135	Dziecko podejmuje próby radzenia sobie samemu ze stresem.	2 020	88,3	1 027	50,8	993	49,2	3,35/ 0,401
Kierowanie własnym zachowaniem (d250) – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań w spójny sposób, w reakcji na nowe sytuacje, osoby lub doświadczenia								
136	Dziecko jest zainteresowane nowościami.	2 237	97,8	1 120	50,1	1 117	49,9	3,00/ 0,762
137	Dziecko jest zainteresowane nowymi osobami (rówieśnikami).	2 147	93,9	1 086	50,6	1 061	49,4	4,10/ 0,555
138	Dziecko dostosowuje się do poleceń opiekuna.	2 168	94,8	1 114	51,4	1 054	48,6	7,99/ 0,001
139	Dziecko wchodząc do sali wita się z innymi dziećmi.	2 090	91,4	1 056	50,5	1 034	49,5	5,00/ 0,388
140	Dziecko prosi o pozwolenie opiekuna lub inne dziecko.	2 215	96,9	1 120	50,6	1 095	49,4	4,34/ 0,312
141	Dziecko obserwuje zachowanie nowych osób, np. na placu zabaw lub spotkaniach ogólnoprzedzkolnych, inicjuje z nimi kontakt.	2 116	92,5	1 059	50,0	1 057	50,0	1,000
142	Dziecko wykazuje zażenowanie w sytuacji nieznaney.	1 969	86,1	1 005	51,0	964	49,0	6,22/ 0,028
143	Dziecko bawi się kreatywnie.	2 167	94,8	1 102	50,9	1 065	49,1	7,03/ 0,045
144	Dziecko podejmuje próby osiągnięcia tego, co chce.	2 212	96,7	1 109	50,1	1 103	49,9	4,23/ 0,622
145	Dziecko zwraca się o pomoc do opiekuna/rówieśnika.	2 228	97,4	1 116	50,1	1 112	49,9	3,89/ 0,700
146	Dziecko chwali się tym, co zrobiło.	2 145	93,8	1 077	50,2	1 068	49,8	4,13/ 0,678

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Złożone kontakty międzyludzkie (d720) – utrzymywanie i kontrolowanie wzajemnych kontaktów z innymi ludźmi w sposób odpowiedni do danej sytuacji i akceptowany społecznie, np. kontrolowanie emocji i odruchów, kontrolowanie werbalnej i fizycznej agresji, działanie niezależne od relacji społecznych, działanie zgodnie z zasadami i zwyczajami społecznymi (np. podczas zabawy, uczenia się, pracy z innymi osobami). Obejmuje: zabawę z innymi, tworzenie i kończenie wzajemnych kontaktów; kontrolowanie zachowań w ramach wzajemnych kontaktów, nawiązywanie wzajemnych kontaktów stosownie do pełnionych ról społecznych i zachowywanie dystansu w relacjach społecznych								
147	Dziecko bierze udział w zabawach grupowych. Współdziała z innymi w zabawach i w sytuacjach zadaniowych.	2 235	97,7	1 127	50,4	1 108	49,6	4,05/ 0,437
148	Dziecko inicjuje i podtrzymuje zabawy z rówieśnikami.	2 070	90,5	1 042	50,3	1 028	49,7	3,26/ 0,441
149	Dziecko rozpoznaje i nazywa emocje swoje i innych osób.	2 199	96,2	1 123	51,1	1 076	48,9	6,67/ 0,012
150	Dziecko szanuje emocje i uczucia innych osób.	2 157	94,3	1 111	51,5	1 046	48,5	7,15/ 0,001
151	Dziecko rozumie potrzeby innych.	2 166	94,7	1 110	51,2	1 056	48,8	6,11/ 0,014
152	Dziecko kulturalnie wyraża swoje potrzeby. Używa zwrotów grzecznościowych.	2 206	96,5	1 129	51,2	1 077	48,8	5,10/ 0,009
153	Dziecko nie dokucza innym dzieciom.	1 984	86,8	1 036	52,2	948	47,8	8,36/ <0,001
154	Dziecko wie, jak należy się zachować na uroczystościach, np. na przedstawieniu, w teatrze, w kinie.	2 230	97,5	1 133	50,8	1 097	49,2	6,00/ 0,237
155	Dziecko obdarza uwagę inne osoby.	2 219	97,0	1 126	50,7	1 093	49,3	4,01/ 0,348
156	Dziecko rozumie i wykonuje polecenia.	2 231	97,6	1 130	50,6	1 101	49,4	3,51/ 0,422

Źródło: Badania własne.

Kolejny analizowany obszar to *Porozumiewanie się*. Składają się na niego następujące kategorie: *Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości ustne*; *Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości niewerbalne*; *Mówienie*; *Śpiwanie*; *Tworzenie wiadomości niewerbalnych* oraz *Rozmowa*. Otrzymane rezultaty analizy twierdzeń tworzących poszczególne kategorie prezentuje tabela nr 65.

Na podstawie analizy przypisanej częstości występowania umiejętności z tego obszaru aktywności u dzieci w wieku 6 lat zrezygnowano z dwóch twierdzeń odnoszących się do tych z nich, które zaznaczyły się u poniżej

85% badanych. Brzmiały one następująco: a) Dziecko mówi poprawnie pod względem artykulacyjnym, gramatycznym, fleksyjnym i składniowym (73,4%) oraz b) Dziecko mówi płynnie, niezbyt głośno, dostosowując ton głosu do sytuacji (82,1%) (z kategorii *Mówienie*). Wszystkie zachowania z tego obszaru aktywności są charakterystyczne dla 90% i więcej dzieci w wieku 6 lat. Analiza statystyczna w zakresie częstości występowania poszczególnych umiejętności z uwzględnieniem płci wykazała istotne różnice. Wyraźnie więcej dziewczynek niż chłopców cechuje się następującymi umiejętnościami: słuchanie komunikatów opiekunów; opowiadanie o tym, co się wydarzyło/co się wydarzy, używanie zdań złożonych, czasu przeszłego i przyszłego; śpiewanie prostych piosenek; odtwarzanie melodii/rytmu; intonowanie głosu wyrażając emocje; rozmawianie z opiekunem, znanymi osobami, przestrzeganie zasad dialogu, czekanie na swoją kolej, stosowanie rozmowy naprzemiennej; rozmawianie w grupie rówieśniczej.

Tabela 65. Wyniki badanych w obszarze *Porozumiewanie się* (6 lat)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	
<p>Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości ustne (d310) – pojmowanie dosłownego i domyślnego znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą języka mówionego, w tym: – rozumienie prostych komunikatów ustnych (d3101) – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”); – rozumienie złożonych komunikatów ustnych (d3102) – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na złożone komunikaty ustne (całe zdania), takie jak pytania lub polecenia</p>								
157	Dziecko słucha komunikatów opiekunów.	2 205	96,4	1 126	51,1	1 079	48,9	8,12/ 0,025
158	Dziecko słucha komunikatów rówieśników.	2 217	96,9	1 121	50,6	1 096	49,4	4,44/ 0,214
159	Dziecko rozumie komunikaty kierowane do niego.	2 255	98,6	1 133	50,2	1 122	49,8	3,33/ 0,451
160	Dziecko rozumie komunikaty kierowane do grupy.	2 237	97,8	1 132	50,6	1 105	49,4	3,92/ 0,255
<p>Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości niewerbalne (d315) – pojmowanie dosłownych i domyślnych znaczeń wiadomości przekazywanych za pomocą gestów, symboli lub rysunków, jak np. uświadamianie sobie, że dziecko jest zmęczone, kiedy trze oczy</p>								
161	Dziecko rozumie gesty opiekuna/rówieśników w trakcie codziennych aktywności.	2 277	99,6	1 143	50,2	1 134	49,8	4,00/ 0,502
162	Dziecko rozumie mimikę opiekuna/rówieśników.	2 265	99,0	1 140	50,3	1 125	49,7	3,89/ 0,488

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	
163	Dziecko rozumie sens często stosowanych oznaczeń i symboli, np. w przedszkolu, na ulicy (np. zakaz używania telefonu, zakaz wnoszenia jedzenia, oznaczenie toalety, wybrane znaki drogowe, znaczenie sygnalizacji świetlnej).	2 231	97,6	1 118	50,1	1 113	49,9	5,02/ 0,734
164	Dziecko identyfikuje obrazki schematyczne (piktogramy), etykiety prezentujące objekty, czynności, cechy (np. instrukcja mycia rąk w łazience).	2 242	98,0	1 120	50,0	1 122	50,0	1,000
165	Dziecko identyfikuje swoją etykietę z imieniem w pomieszczeniach przedszkolnych, a także na tablicach aktywności (np. obecności) i półkach osobistych.	2 266	99,1	1 134	50,0	1 132	50,0	1,000
166	Dziecko wie, co będzie robić po pokazaniu mu sekwencji symboli/ piktogramów/ etykiet w formie planów aktywności, np. klocków (budowa), książki (czytanie), poduszki (odpoczynek).	2 252	98,5	1 130	50,2	1 122	49,8	4,05/ 0,608
167	Dziecko rozumie zachowania innych osób.	2 228	97,4	1 130	50,7	1 098	49,3	3,55/ 0,201

Mówienie (d330) – wypowiedzanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu, jak np. gdy przedstawia się ustnie jakiś fakt lub opowiada historię

168	Dziecko wypowiadając się zwraca się bezpośrednio do rozmówcy.	2 235	97,7	1 135	50,8	1 100	49,2	3,22/ 0,112
169	Dziecko pyta, jeśli czegoś nie wie, oczekuje odpowiedzi.	2 209	96,6	1 098	49,7	1 111	50,3	4,27/ 0,522
170	Dziecko zrozumiale komunikuje swoje potrzeby.	2 219	97,0	1 120	50,5	1 099	49,5	4,33/ 0,441
171	Dziecko adekwatnie odpowiada na pytania kierowane do niego.	2 168	94,8	1 100	50,7	1 068	49,3	3,57/ 0,224
172	Dziecko posługuje się zaimkami: „ja”, „ty”, „my” itp.	2 235	97,7	1 124	50,3	1 111	49,7	3,90/ 0,449
173	Dziecko opowiada o tym, co się wydarzyło/co się wydarzy, używa zdań złożonych. Używa czasu przeszłego i przyszłego.	2 088	91,3	1 068	51,1	1 020	48,9	6,66/ 0,023

Śpiewanie (d332) – wytwarzanie dźwięków w określonej kolejności prowadzące do powstania melodii w celu przekazania treści

174	Dziecko śpiewa proste piosenki (z repertuaru przedszkolnego).	2 171	94,9	1 119	51,5	1 052	48,5	8,01/ 0,001
175	Dziecko odtwarza melodię/rytm.	2 159	94,4	1 111	51,5	1 048	48,5	7,11/ 0,001
176	Dziecko intonuje głos wyrażając emocje.	2 111	92,3	1 084	51,4	1 027	48,6	7,66/ 0,001

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	
Tworzenie wiadomości niewerbalnych (d335) – posługiwanie się gestami, symbolami i rysunkami w celu przekazania wiadomości, jak np. gdy kręci się głową dla wyrażenia dezaprobaty lub rysuje się obrazek albo wykres, aby przekazać jakiś fakt lub skomplikowany pomysł								
177	Dziecko posługuje się gestami zrozumiałymi dla innych.	2 257	98,7	1 137	50,4	1 120	49,6	4,50/ 0,302
178	Dziecko wyraża mimiką swoje emocje.	2 241	98,0	1 131	50,5	1 110	49,5	4,88/ 0,339
179	Dziecko wspomaga się zachowaniami niewerbalnymi (gestami, postawą, mimiką) wówczas, gdy zauważa, że ktoś go nie rozumie, lub gdy nie wie, jak coś powiedzieć.	2 133	93,3	1 078	50,5	1 055	49,5	3,56/ 0,401
180	Dziecko szuka różnych akceptowalnych społecznie sposobów przekazania informacji o przedmiocie/ czynności, kiedy nie potrafi ich określić w sposób werbalny (np. rysowanie, wskazywanie, gesty obrazujące).	2 106	92,1	1 065	50,6	1 041	49,4	3,17/ 0,387
Rozmowa (d350) – rozpoczęcie, kontynuowanie i kończenie wymiany myśli i poglądów za pomocą języka mówionego, z jedną osobą lub większą liczbą ludzi znanych lub obcych w kontaktach oficjalnych lub towarzyskich								
181	Dziecko rozmawia z opiekunem/znanyymi mu osobami. Przestrzega zasad dialogu – słucha, czeka na swoją kolej. Rozmowa jest naprzemienna.	2 111	92,3	1 095	51,9	1 016	48,1	8,24/ <0,001
182	Dziecko rozmawia w grupie rówieśniczej. Przestrzega zasad dialogu – słucha, czeka na swoją kolej. Rozmowa jest naprzemienna.	2 058	90,0	1 075	52,2	983	47,8	9,13/ <0,001
183	Dziecko zadaje pytania, opowiada o tym, co widziało, i co się wydarzyło. Dzieli się swoimi wrażeniami.	2 172	95,0	1 094	50,4	1 078	49,6	4,44/ 0,201

Źródło: Badania własne.

Obszar *Aktywności ruchowej* składa się z następujących kategorii: *Zmianie podstawowej pozycji ciała*; *Utrzymywanie pozycji ciała*; *Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów*; *Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych*; *Chodzenie*; *Inne sposoby poruszania się* oraz *Poruszanie się w różnych miejscach*. Wyniki analizy tworzących je twierdzeń zawarte są w tabeli 66. Na jej podstawie zrezygnowano z jednego twierdzenia dotyczącego umiejętności, która występowała u poniżej 85% dzieci w wieku 6 lat, tj. Dziecko biega na dłuższe dystanse (81,2%) (z kategorii *Inne sposoby poruszania się*). Analiza częstości występowania poszczególnych zachowań z tego obszaru aktywności z uwzględnieniem płci wykazała istotne statystycznie różnice. Istotnie większa liczba dziewczynek niż chłopców cechuje się takimi umiejętnościami, jak:

wykonywanie podczas aktywności motorycznych ruchów skoordynowanych, płynnych i zgrabnych; chwytanie palcami stop woreczków z grochem. Z kolei istotnie więcej chłopców w porównaniu z dziewczynkami cechuje się umiejętnością w postaci kopania piłki do celu na odległość powyżej 3 m.

Tabela 66. Wyniki badanych w obszarze *Aktywność ruchowa – poruszanie się* (6 lat)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	
Zmienianie podstawowej pozycji ciała (d410) – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne								
184	Dziecko dowolnie zmienia pozycje ciała.	2 283	99,8	1 143	50,1	1 140	49,9	3,04/ 0,788
185	Dziecko idzie stopa za stopą po wyznaczonej linii.	2 203	96,3	1 113	50,5	1 090	49,5	4,68/ 0,362
186	Dziecko utrzymuje równowagę idąc po ławeczce/murku/ krawężniku.	2 117	92,6	1 073	50,7	1 044	49,3	3,29/ 0,321
187	Dziecko utrzymuje równowagę idąc po nierównym terenie.	2 222	97,2	1 110	50,0	1 112	50,0	1,000
188	Dziecko potrafi przyjąć pozycję adekwatną do zabawy: w siadzie, leżeniu, czołganiu, klęku, sięganiu itp.	2 258	98,7	1 139	50,4	1 119	49,6	4,01/ 0,309
189	Podczas aktywności motorycznych dziecko wykonuje ruchy skoordynowane, płynne, zgrabne.	2 065	90,3	1 064	51,5	1 001	48,5	9,02/ <0,001
Utrzymywanie pozycji ciała (d115) – pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała, np. siedzenie lub stanie. Obejmuje: utrzymywanie pozycji leżącej, kucznej, klęczącej, siedzącej i stojącej								
190	Dziecko utrzymuje pozycję siedzącą.	2 275	99,5	1 140	50,1	1 135	49,9	4,12/ 0,709
191	Dziecko stoi na jednej nodze (przez 10 sekund).	2 061	90,1	1 045	50,7	1 016	49,3	3,22/ 0,310
192	Dziecko utrzymuje pozycję stojącą.	2 277	99,6	1 139	50,0	1 138	50,0	1,000
193	Dziecko wspina się na różne przeszkody, np. na przyrządy na placu zabaw.	2 256	98,6	1 128	50,0	1 128	50,0	1,000
194	Dziecko jeździ na rowerze, hulajnodze, czasami na rolkach.	2 150	94,0	1 075	50,0	1 075	50,0	1,000
Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów (d430) – podnoszenie przedmiotu lub zabieranie czegoś z jednego miejsca na drugie, tak jak np. podczas unoszenia filiżanki lub zabawki/przenoszenia pudełka								
195	Dziecko stojąc podnosi przedmiot, który leży na podłodze.	2 273	99,4	1 138	50,1	1 135	49,9	3,09/ 0,775
196	Dziecko przenosi przedmioty z jednego miejsca na drugie (z jednego stolika na inny).	2 281	99,7	1 141	50,0	1 140	50,0	1,000
197	Dziecko odkłada przedmioty (np. ubrania, zabawki, krzesła, przybory) na wyznaczone miejsce.	2 237	97,8	1 123	50,2	1 113	49,8	4,56/ 0,540

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	
198	Dziecko przenosi przedmioty od drobnych do dużych, lekkie i ciężkie.	2 277	99,6	1 140	50,1	1 137	49,9	4,11/ 0,721

Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych (d435) – podejmowanie skoordynowanych czynności w celu poruszenia przedmiotu z użyciem nóg i stóp, tak jak np. podczas kopania piłki lub naciskania na pedały roweru. Obejmuje: naciskanie za pomocą kończyn dolnych, kopanie

199	Dziecko przesuwa stopą przedmioty leżące na podłodze.	2 271	99,3	1 137	50,1	1 134	49,9	5,01/ 0,803
200	Dziecko kopie piłkę do celu na odległość powyżej 3 metrów.	2 085	91,2	1 009	48,4	1 076	51,6	9,22/ <0,001
201	Dziecko chwytą palcami stóp woreczki z grochem.	2 121	92,7	1 083	51,1	1 038	48,9	6,17/ 0,009
202	Dziecko naciska na pedały, by jechać na rowerze.	2 167	94,8	1 087	50,2	1 080	49,8	5,06/ 0,781
203	Dziecko odpycha się nogą podczas jazdy na hulajnodze.	2 204	96,4	1 116	50,6	1 088	49,4	4,05/ 0,246

Chodzenie (d450) – poruszanie się po powierzchni na stopach, krok po kroku, gdy co najmniej jedna stopa zawsze dotyka ziemi, tak jak np. podczas spacerowania, przechadzania się, chodzenia do przodu, do tyłu lub bokiem. Obejmuje: chodzenie na krótkie lub długie dystanse, chodzenie po różnych powierzchniach, omijanie przeszkód

204	Dziecko chodzi na spacerach dłuższe niż 1 km.	2 187	95,6	1 100	50,3	1 087	49,7	5,11/ 0,379
205	Dziecko chodzi po różnych powierzchniach (trawnik, kamienie, piasek) zachowując równowagę.	2 259	98,8	1 132	50,1	1 127	49,9	4,30/ 0,725
206	Dziecko pokonuje tor przeszkód.	2 265	99,0	1 135	50,1	1 130	49,9	6,02/ 0,801
207	Dziecko chodzi po narysowanej linii.	2 240	97,9	1 124	50,2	1 116	49,8	4,49/ 0,602
208	Dziecko w spontanicznej aktywności chodzi na pełnych stopach.	2 269	99,2	1 135	50,0	1 134	50,0	1,000
209	W zabawach potrafi naśladować chodzenie na palcach, piętach, całych stopach.	2 264	99,0	1 136	50,2	1 128	48,8	4,02/ 0,779

Inne sposoby poruszania się (d455) – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia, w tym: wspinanie, skakanie, bieganie

210	Dziecko przeskakuje niewysokie przeszkody.	2 228	97,4	1 112	49,9	1 116	50,1	5,05/ 0,800
211	Dziecko przeskakuje bez rozbiegu przez przeszkodę (o wysokości 20 cm).	2 055	89,9	1 031	50,2	1 024	49,8	4,44/ 0,771
212	Dziecko skacze na jednej nodze przed siebie, na boki i do tyłu (co najmniej pięć razy).	2 073	90,5	1 053	50,8	1 020	49,2	3,13/ 0,506
213	Dziecko sprawnie korzysta z drabinek, huśtawek, zjeżdżalni na placu zabaw.	2 245	98,2	1 126	50,2	1 119	49,8	4,10/ 0,699

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	
Poruszanie się w różnych miejscach (d460) – chodzenie i poruszanie się w różnych miejscach i sytuacjach, jak np. chodzenie pomiędzy pokojami w domu, w obrębie budynku lub po ulicy w mieście, w tym: poruszanie się wewnątrz domu, czołganie się lub wspinanie w obrębie domu, chodzenie lub poruszanie się wewnątrz budynków innych niż dom oraz na zewnątrz domu i innych budynków								
214	Dziecko sprawnie porusza się po terenie przedszkola.	2 273	99,4	1 138	50,1	1 135	49,9	4,67/ 0,813
215	Dziecko sprawnie porusza się po terenie placu zabaw.	2 272	99,3	1 136	50,0	1 136	50,0	1,000
216	Ruchy dziecka są adekwatne w czasie: nie są zbyt powolne lub chaotyczne ani zbyt szybkie.	2 129	93,1	1 088	51,1	1 041	48,9	6,66/ 0,048
217	Dziecko wykazuje dużą spontaniczną aktywność ruchową, która jest celowa. Samo kreuje zabawy ruchowe, jest coraz bardziej precyzyjne w wykonywaniu czynności.	2 145	93,7	1 126	50,2	1 119	49,8	5,11/ 0,755

Źródło: Badania własne.

Kolejny w Kwestionariuszu obszar, czyli *Chwywanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność*, obejmuje dwie kategorie: *Precyzyjne używanie ręki* oraz *Używanie rąk i ramion*. Otrzymane wyniki dotyczące poszczególnych składających się na nie twierdzeń przedstawione są w tabeli nr 67. Na jej podstawie zrezygnowano z dwóch twierdzeń dotyczących zachowań, które występowały u poniżej 85% badanych w wieku 6 lat, tj. a) Dziecko składa proste origami z papieru (82,3%) oraz b) Dziecko koloruje obrazki, nie wychodząc poza linię (81,6%) (z kategorii *Precyzyjne używanie ręki*). Umiejętność w postaci używania rąk i ramion podczas rutynowych czynności (typu: ubieranie, rozbieranie się, jedzenie, toaleta) charakteryzuje wszystkie dzieci w wieku 6 lat. Poza zdolnością prawidłowego trzymania narzędzia pisarskiego pozostałe umiejętności występują u 90% i więcej badanych w analizowanym wieku. Analiza częstości występowania poszczególnych umiejętności z tego obszaru aktywności z uwzględnieniem płci wykazała istotne statystycznie różnice. Istotnie większa liczba dziewczynek niż chłopców cechuje się takimi umiejętnościami, jak; wycinanie nożyczkami po narysowanym śladzie; prawidłowe trzymania narzędzia pisarskiego; lepienie kompozycji płaskich i przestrzennych z modeliny, uzupełnianie ich o szczegóły, doklejanie drobnych elementów; wykonywanie ruchów adekwatnych w czasie.

Tabela 67. Wyniki badanych w obszarze *Chwyatanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność* (6 lat)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Precyzyjne używanie ręki (d440) – wykonywanie skoordynowanych czynności związanych z posługiwaniem się przedmiotami, podnoszeniem, manipulowaniem i wypuszczaniem przedmiotów przy użyciu jednej ręki, palców i kciuka, jak np. gdy zbiera się monety ze stołu lub wykreca numer telefonu. Obejmuje: podnoszenie, chwyatanie, manipulowanie i odkładanie								
218	Dziecko wycina nożyczkami obrazek.	2 164	94,6	1 112	51,4	1 052	48,6	9,33/ 0,001
219	Dziecko prawidłowo trzyma narzędzia pisarskie.	1 991	87,1	1 024	51,4	967	48,6	9,51/ 0,001
220	Dziecko odkręca i zakręca nakrętki pojemników o różnej wielkości, np. słoika, tubki od pasty.	2 252	98,5	1 122	49,8	1 130	50,2	5,06/ 0,448
221	Dziecko nawleka/przekłada sznurówkę przez otwory.	2 202	96,3	1 111	50,5	1 091	49,5	5,66/ 0,292
222	Dziecko zbiera płacami płaskie drobne przedmioty, np. monety, kółeczka.	2 279	99,7	1 141	50,1	1 138	49,9	4,70/ 0,806
223	Dziecko ugniata palcami różne masy, np. modelinę, ciasto.	2 275	99,5	1 140	50,1	1 135	49,9	3,12/ 0,707
224	Dziecko lepi z modeliny kompozycje płaskie i przestrzenne, np. ślimaka, postać, kubek. Uzupelnia je o szczegóły, dokleja drobne elementy.	2 162	94,5	1 114	51,5	1 048	48,5	7,99/ <0,001
225	Dziecko chwytą i przenosi słomki do picia.	2 277	99,6	1 139	50,0	1 138	50,0	1,000
226	Dziecko dopasowuje chwyt dłoni adekwatnie do wielkości, kształtu i ciężaru przedmiotów.	2 261	98,9	1 137	50,3	1 124	49,7	5,06/ 0,432
227	U dziecka obserwuje się dominację jednej ręki i współdziałanie drugiej ręki.	2 249	98,3	1 126	50,1	1 123	49,9	4,02/ 0,749
Używanie rąk i ramion (d445) – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałką u drzwi albo gdy rzuca się lub łapie jakiś przedmiot								
228	Dziecko otwiera drzwi.	2 284	99,9	1 143	50,0	1 141	50,0	1,000
229	Dziecko zakręca i odkręca słoiki/butelki.	2 242	98,0	1 113	49,6	1 129	50,4	4,15/ 0,402
230	Dziecko rzuca piłką do celu (kosza oddalonego od niego o 3 m).	2 057	90,0	1 013	49,2	1 044	50,8	6,19/ 0,448
231	Dziecko łapie piłkę rzucaną z przodu i z boku.	2 107	92,1	1 047	49,7	1 060	50,3	5,06/ 0,339
232	Dziecko wykorzystuje ręce do podporu przy zmianie pozycji, np. przy wstawaniu od stolika, wstawaniu z podłogi, wspinaniu się.	2 268	99,2	1 134	49,9	1 137	50,1	4,49/ 0,771
233	Dziecko wykorzystuje ręce przy przytrzymywaniu się, np. podczas wchodzenia/schodzenia ze schodów, drabinki, przyrządów na placu zabaw.	2 278	99,6	1 139	50,0	1 139	50,0	1,000
234	Dziecko używa rąk i ramion podczas rutynowych czynności typu: ubieranie, rozbieranie się, jedzenie, toaleta.	2 286	100	1 143	50,0	1 143	50,0	1,000

Źródło: Badania własne.

Ostatni z analizowanych obszarów to *Dbanie o siebie*. Obejmuje on następujące kategorie: *Mycie się; Pielęgnowanie poszczególnych części ciała; Korzystanie z toalety; Ubieranie się: zakładanie, zdejmowanie; Picie oraz Jedzenie*. Wyniki analizy tworzących je twierdzeń przedstawione są w tabeli 68. Wszystkie z uwzględnionych twierdzeń zostały utrzymane: dotyczą one umiejętności zaznaczających się u 85% i więcej dzieci w wieku 6 lat. Dwie umiejętności, czyli zdejmowanie butów oraz picie z kubka lub butelki nie zalewając się, występują u wszystkich badanych. Analiza statystyczna w zakresie częstości występowania poszczególnych zachowań z tego obszaru aktywności u dzieci w wieku 6 lat wykazała istotne statystyczne różnice. Istotnie więcej dziewczynek niż chłopców charakteryzuje się następującymi umiejętnościami: zakładanie ubrania we właściwej sekwencji odróżniając ich przód od tyłu; zapinanie guzików/zamków/zatrząsków oraz przestrzeganie porządku i zasad podczas ubierania/rozbierania się.

Tabela 68. Wyniki badanych w obszarze *Dbanie o siebie* (6 lat)

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Mycie się (d510) – mycie i suszenie całego ciała lub części ciała z użyciem wody i odpowiednich czyszczących i suszących środków i sposobów, jak np. kąpanie się, branie prysznicza, mycie rąk i stóp, twarzy i włosów oraz wycieranie się ręcznikiem								
235	Dziecko sygnalizuje w sposób akceptowalny społecznie, że się ubrudziło.	2 261	98,9	1 137	50,3	1 124	49,7	4,55/ 0,410
236	Dziecko myje ręce i twarz.	2 283	99,8	1 142	50,0	1 141	50,0	1,000
237	Dziecko wyciera się ręcznikiem.	2 285	99,9	1 143	50,0	1 142	50,0	1,000
238	Dziecko kontroluje swoje czynności podczas mycia.	2 273	99,4	1 139	50,1	1 134	49,9	6,11/ 0,799
Pielęgnowanie poszczególnych części ciała (d520) – dbanie o części ciała, takie jak np. skóra, twarz, zęby, skóra głowy, paznokcie i genitalia, które wymagają więcej troski niż mycie i suszenie								
239	Dziecko sygnalizuje, że jest brudne.	2 243	98,1	1 128	50,3	1 115	49,7	4,99/ 0,657
240	Dziecko myje zęby (nakłada pastę, szczotkuje zęby, wypłukuje pianę, płucze usta, wyciera twarz).	2 276	99,5	1 136	49,9	1 140	50,1	4,90/ 0,712
241	Dziecko dba o swój wygląd: czesze włosy.	2 213	96,8	1 120	50,6	1 093	49,4	4,33/ 0,213
Korzystanie z toalety (d530) – sygnalizowanie potrzeby, planowanie wydalania i wydalanie ludzkich odchodów (oddawanie moczu i defekacja) oraz oczyszczanie się po tych czynnościach								
242	Dziecko sygnalizuje w sposób akceptowalny społecznie potrzebę skorzystania z toalety.	2 284	99,9	1 144	50,1	1 140	49,9	4,11/ 0,803

Lp.	Umiejętności	Cała grupa		Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
		TAK (N)	%	TAK (N)	%	TAK (N)	%	
243	Dziecko korzysta z toalety (w pełnym zakresie).	2 271	99,3	1 137	50,1	1 134	49,9	4,09/ 0,778
244	Dziecko przestrzega higieny podczas korzystania z toalety (spuszcza wodę, myje ręce itp.).	2 267	99,1	1 140	50,3	1 127	49,7	4,56/ 0,501

Ubieranie się (d540) – podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem i zdejmowaniem ubrań i obuwia we właściwej kolejności

245	Dziecko sygnalizuje w sposób akceptowalny społecznie, kiedy jest mu zimno lub gorąco.	2 277	99,6	1 137	49,9	1 140	50,1	4,90/ 0,749
246	Dziecko zakłada ubrania we właściwej kolejności odróżniając ich przód od tyłu.	2 218	97,0	1 132	51,0	1 086	49,0	6,89/ 0,031
247	Dziecko zdejmuje ubrania.	2 280	99,7	1 141	50,0	1 139	50,0	1,000
248	Dziecko zapina guziki/ zamki/ zatrzaski.	2 108	92,2	1 083	51,4	1 025	48,6	8,35/ 0,009
249	Dziecko rozpina guziki/ zamki/ zatrzaski.	2 227	97,4	1 125	50,5	1 102	49,5	4,11/ 0,302
250	Dziecko samodzielnie zakłada buty, potrafi zapiąć rzepy lub zawiązać sznurowadła.	2 085	91,2	1 056	50,6	1 029	49,4	4,01/ 0,299
251	Dziecko zdejmuje buty.	2 286	100,0	1 144	50,0	1 142	50,0	1,000
252	Dziecko przestrzega porządku i zasad podczas ubierania/rozbierania się.	2 142	93,7	1 100	51,4	1 042	48,6	7,99/ 0,001

Jedzenie (d550) – sygnalizowanie potrzeby i podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjadanie w kulturowo akceptowany sposób, krojenie lub łamanie pożywienia na kawałki, używanie przyborów do jedzenia, zjadanie posiłków

253	Dziecko sygnalizuje w sposób akceptowalny społecznie, kiedy jest głodne.	2 257	98,7	1 128	50,0	1 129	50,0	1,000
254	Dziecko spożywa posiłki używając sztućców.	2 274	99,4	1 136	50,0	1 138	50,0	1,000
255	Dziecko przestrzega zasad podczas posiłków.	2 223	97,2	1 124	50,6	1 099	49,4	5,02/ 0,267
256	Dziecko dba o porządek podczas posiłku, np. korzysta z serwetki, wyciera, gdy coś się rozleje.	2 220	97,1	1 120	50,5	1 100	49,5	4,36/ 0,283

Picie (d560) – sygnalizowanie potrzeby picia i chwytanie naczynia z płynem, podnoszenie go do ust i wypijanie płynu w kulturowo akceptowany sposób, miksowanie, mieszanie i nalewanie płynów do picia, picie przez słomkę

257	Dziecko sygnalizuje w sposób akceptowalny społecznie, że chce mu się pić.	2 281	99,7	1 140	50,0	1 141	50,0	1,000
258	Dziecko pije z kubka lub butelki nie zalewając się.	2 287	100,0	1 144	50,0	1 143	50,0	1,000
259	Dziecko pije przez słomkę.	2 266	99,1	1 134	50,0	1 132	50,0	1,000

Źródło: Badania własne.

2.3.5. PODSUMOWANIE

Na podstawie przeprowadzanych analiz w wersji ostatecznej Kwestionariuszy SRMD w okresie średniego dzieciństwa zostały uwzględnione wyłącznie te twierdzenia, które odnosiły się do umiejętności występujących u 85% dzieci w wieku 3–6 lat. Wyniki dotyczące liczby trafności poszczególnych twierdzeń składających się na uwzględnione obszary funkcjonowania w grupie wiekowej 3–6 lat w wersji ostatecznej SRMD (2024) prezentowane są w tabeli 69.

Tabela 69. Wyniki dotyczące liczby trafności poszczególnych twierdzeń składających się na uwzględnione obszary funkcjonowania w grupie wiekowej 3–6 lat w wersji ostatecznej SRMD (2024) w odniesieniu do wersji badawczej (2022)

SRMD 1/2	2022	2024	2022	2024	2022	2024	2022	2024
	wiek		wiek		wiek		wiek	
	3 lata		4 lata		5 lat		6 lat	
Uczenie się i stosowanie wiedzy	106	84	131	115	144	124	138	121
Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne	27	22	39	37	40	38	35	35
Porozumiewanie się	30	22	34	31	38	34	29	27
Aktywność ruchowa – poruszanie się,	38	37	44	43	38	34	35	34
Chwytywanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność	20	17	25	23	24	21	19	17
Dbanie o siebie	29	29	29	29	28	28	25	25
RAZEM	250	211	302	278	312	279	281	259

Źródło: Badania własne.

W porównaniu do wersji badawczej SRMD (2022), liczba twierdzeń została zmniejszona we wszystkich grupach wiekowych i obszarach ICF. Największa redukcja twierdzeń dotyczyła obszarów *Uczenie się i stosowanie wiedzy* oraz *Porozumiewanie się*. Pomimo ograniczenia liczby twierdzeń zachowano proporcje między najważniejszymi obszarami rozwojowymi. Struktura kwestionariuszy została dopasowana do etapów rozwoju dziecka i oparta na trafnych wskaźnikach rozwojowych, co zwiększa ich wartość diagnostyczną i praktyczną w pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym.

W toku analiz dokonano również porównania częstości występowania poszczególnych umiejętności u dzieci w danym wieku ze względu na płeć. Zestawienie ich wyników w grupie wiekowej 3–6 lat znajduje się w Tabelach 70–75. Na podstawie przedstawionych danych statystycznych dotyczących rozwoju dzieci w wieku od 3 do 6 lat stwierdzono istotne różnice między dziewczynkami

a chłopcami w zakresie rozwoju umiejętności w wybranych obszarach aktywności i uczestnictwa, które ujawniają się wraz z wiekiem dziecka.

W przedziale wiekowym 3–6 lat zaobserwowano statystycznie istotne różnice między dziewczynkami a chłopcami w wybranych zachowaniach w następujących obszarach rozwoju: *Uczenie się i stosowanie wiedzy*; *Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne*; *Porozumiewanie się*; *Aktywność ruchowa – poruszanie się*; *Chwytywanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność oraz Dbanie o siebie*. Mimo niewielkich różnic procentowych zostały one potwierdzone za pomocą testu chi-kwadrat (X^2), przy poziomie istotności $p < 0,05$, a w niektórych przypadkach $p < 0,001$.

W obszarze *Uczenie się i stosowanie wiedzy* istotne różnice ze względu na płeć wystąpiły:

- w grupie 3 lata – w 15 aktywnościach na 84 (17,9%),
- w grupie 4 lata – w 15 aktywnościach na 115 (13%),
- w grupie 5 lat – w 25 aktywnościach na 124 (20,2%),
- w grupie 6 lat – w 28 aktywnościach na 121 (23,1%).

Szczegółowe dane prezentowane są w tabeli nr 70.

Tabela 70. Zestawienie zachowań dziecięcych, w których wykazano istotność statystyczną różnic ze względu na płeć, w czterech grupach wiekowych: 3, 4, 5 i 6 lat. Obszar *Uczenie się i stosowanie wiedzy*

SRMD		Uczenie się i stosowanie wiedzy	Dziewczynki		Chłopcy		X ² /p
wiek	Poz.		TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Naśladowanie							
3	13	Dziecko naśladowuje czynności podczas zabaw muzyczno-ruchowych.	1 034	51,1	988	48,9	9,01/ <0,001
3	14	Dziecko naśladowuje czynności z życia codziennego, bawi się w udawanie.	1 008	51,1	964	48,9	8,88/ <0,001
Uczenie się przez działanie							
3	18	Dziecko bawi się w zabawy tematyczne, np. sklep, dom, lekarza. Bawi się modelami i miniaturowymi przedmiotów.	1 004	51,6	943	48,4	7,57/ <0,001
Przyswajanie informacji – Przyswajanie języka							
3	25	Dziecko wie, gdzie występują znane mu kolory (np. że niebo jest niebieskie).	934	51,1	894	48,9	5,95/ 0,049
3	30	Dziecko zna imiona kolegów i koleżanek z grupy, identyfikuje ich.	954	51,3	905	48,7	9,71/ 0,008
3	34	Dziecko odpowiada na pytanie „co robi?”.	939	51,1	898	48,9	8,23/ 0,001

SRMD		Uczenie się i stosowanie wiedzy	Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
wiek	Poz.		TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Uczenie się czytania							
3	48	Dziecko odczytuje treść obrazka. Nazywa osoby, przedmioty, zwierzęta, czynności; opowiada sytuacje przedstawione na obrazku.	945	51,2	899	48,8	7,72/ 0,008
Uczenie się pisania							
3	51	Dziecko odwzorowuje na kartce kreskę pionową i poziomą oraz koło.	988	51,3	937	48,7	6,77/ 0,019
3	52	Dziecko koloruje – wypełnia cały obszar konturu obrazka wyciętego z kartki.	960	53,0	853	47,0	8,12/ <0,001
3	53	Dziecko koloruje – wypełnia cały obszar konturu obrazka wewnątrz szablonu.	955	52,9	852	47,1	9,00 <0,001
Uczenie się liczenia							
3	54	Dziecko próbuje przeliczać w zakresie trzech na polecenie lub spontanicznie zabawki albo inne przedmioty: klocki, cukierki itp.	947	51,9	879	48,1	7,88/ 0,002
3	56	Dziecko odpowiada na pytanie „ile masz lat?” (pokazuje: tyle lub określa liczebnik).	947	51,9	879	48,1	7,88/ 0,002
Nabywanie umiejętności							
3	63	Dziecko uczy się nowych zadań. W sytuacji trudności prosi innych o pomoc, zadaje pytania. Potrafi skorzystać z werbalnych wskazówek.	953	51,0	917	49,0	6,07/ 0,039
Ukierunkowanie uwagi							
3	70	Dziecko potrafi czekać w zabawach naprzemiennych na swoją kolej.	958	51,4	907	48,6	7,99/ <0,001
3	72	Dziecko skupia się na tym, co robi, np. podczas jedzenia, ubierania, zabawy.	1 027	51,2	980	48,8	8,08/ 0,001
Naśladowanie							
4	23	Dziecko bawi się w pisanie naśladowując dorosłych (odwzorowuje proste wzory).	993	53,2	812	46,8	9,11/ <0,001
4	24	Dziecko powtarza wystukany przez dorosłego prosty rytm 2-elementowy.	977	51,4	925	48,6	5,55/ 0,023
Powtarzanie							
4	51	Dziecko zapamiętuje teksty krótkich wierszy i piosenek.	979	52,4	890	47,6	8,88/ <0,001
4	52	Dziecko powtarza wierszyki i gesty z wykorzystaniem zabaw muzyczno-ruchowych i językowych.	1 004	51,4	951	48,6	8,47/ 0,001
Uczenie się czytania							
4	68	Dziecko słucha dorosłego, który mu czyta. Czeki na sygnał „koniec”.	949	51,1	909	48,9	9,19/ 0,010

SRMD		Uczenie się i stosowanie wiedzy	Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
wiek	Poz.		TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Uczenie się pisania							
4	71	Dziecko pewnie chwytą kredki/flamastry.	992	52,00	916	48,00	8,02/ <0,001
4	75	Dziecko odwzorowuje koło, kwadrat, X.	957	51,3	907	48,7	7,62/ 0,022
4	77	Dziecko koloruje – wypełnia kolorem cały kontur obrazka wewnątrz szablonu.	1 010	51,4	954	48,6	8,74/ 0,019
4	78	Dziecko koloruje obrazek o wypukłych konturach (kontury wyklejone sznurkiem lub innym materiałem). Wypełnia kolorem cały jego kontur.	1 000	51,3	949	48,7	6,77/ 0,043
Nabywanie umiejętności							
4	86	Dziecko zasuwa zamek błyskawiczny (czasem wymaga pomocy).	896	51,3	850	48,7	5,01/ 0,047
Skupianie uwagi							
4	89	Dziecko koncentruje się na 10–20 minut wówczas, gdy robi coś interesującego.	961	51,6	900	48,4	9,00/ 0,001
4	90	Dziecko koncentruje się na twarzy rozmówcy.	995	51,2	950	48,8	9,64 <0,001
Ukierunkowanie uwagi							
4	97	Dziecko potrafi czekać na swoją kolej w zabawach naprzemiennych.	970	51,5	912	48,5	8,03/ 0,017
4	100	Dziecko skupia się na tym, co robi, podczas zadań dydaktycznych: układania, składania, dobierania, rysowania.	983	51,1	940	48,9	9,99/ 0,001
Myślenie							
4	101	Dziecko bawi się w udawanie. Przyjmuje role w zabawach tematycznych.	994	51,2	947	48,8	9,06/ 0,001
Celowe posługiwanie się zmysłami: patrzenie, słuchanie, dotykanie							
5	9	Dziecko słucha dłuższych bajek/opowiadań (do 20 minut).	1 021	52,1	940	47,9	7,99/ <0,001
5	12	Dziecko w codziennej aktywności nie przejawia zachowań, które utrudniają funkcjonowanie, jak np. zaciskanie uszu na dźwięki otoczenia, nadmierne unikanie hałasu.	1 003	50,9	969	49,1	8,01/ 0,032
Naśladowanie							
5	22	Dziecko odwzorowuje kilka liter.	1 018	51,5	958	48,5	9,01/ 0,001
5	23	Dziecko odwzorowuje kilka cyfr.	1 017	51,4	963	48,6	8,02/ 0,001
5	24	Dziecko odwzorowuje figury geometryczne: koło, kwadrat, prostokąt, trójkąt, romb.	1 057	50,9	1 021	49,1	7,72/ 0,009

SRMD		Uczenie się i stosowanie wiedzy	Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
wiek	Poz.		TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Uczenie się przez działanie							
5	28	Dziecko lepi z plasteliny, tworzy kompozycje (np. ślimaka, postać człowieka).	1 089	51,4	1 028	48,6	7,17/ 0,028
5	30	Dziecko nawleka koraliki na sznurek.	1 095	50,9	1 056	49,1	6,66/ 0,031
5	32	Dziecko buduje skomplikowane konstrukcje z klocków lub innych materiałów konstrukcyjnych. Opowiada o tym, co stworzyło.	947	47,3	1 056	52,7	9,11/ <0,001
Powtarzanie							
5	55	Dziecko zapamiętuje teksty wierszy i piosenek. Odtwarza je na życzenie.	1 024	51,5	965	48,5	9,22/ <0,001
Uczenie się czytania							
5	73	Dziecko wykazuje zainteresowanie literami, książkami.	1 018	52,5	922	47,5	9,44/ <0,001
Uczenie się pisania							
5	76	Dziecko prawidłowo chwytta kredki/ ołówki/ długopis.	1 006	51,2	959	48,8	8,90/ 0,001
5	77	Dziecko wypełnia rysunkiem całą kartkę papieru.	1 025	54,2	865	45,8	9,88/ <0,001
5	78	Dziecko rysuje kredką na kartonie różne wzory. Opowiada o tym, co narysowało.	1 100	51,0	1 057	49,0	7,66/ 0,047
5	81	Dziecko koloruje obrazek (wypełnia w całości jego kontury).	1 102	51,2	1 052	48,8	8,01/ 0,019
5	83	Dziecko lubi rysować.	1 081	53,5	938	46,5	9,12/ <0,001
Nabywanie umiejętności							
5	91	Dziecko nabywa umiejętności w trakcie codziennych czynności: podczas sprzątania, przygotowywania posiłku, ubierania się itp.	1 090	51,1	1 045	48,9	6,78/ 0,045
Skupianie uwagi							
5	96	Dziecko skupia uwagę na tym, co robi. Doprowadza zadanie do końca. Jest wytrwałe.	1 002	52,7	899	47,3	8,67/ <0,001
5	97	Dziecko skupia uwagę na materiale dydaktycznym/ logicznym.	1 047	51,2	997	48,8	5,56/ 0,013
5	99	Dziecko potrafi w przypadku rozproszenia uwagi wrócić do kontynuowana zadania.	1 040	51,7	970	48,3	9,11/ <0,001
5	100	Dziecko potrafi skoncentrować się przez 20–30 minut, gdy wykonuje czynności, które je interesują.	1 051	51,6	986	48,4	9,33/ <0,001

SRMD		Uczenie się i stosowanie wiedzy	Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
wiek	Poz.		TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Ukierunkowanie uwagi							
5	103	Dziecko kieruje uwagę na zadanie wskazane przez opiekuna, mimo że nie jest ono dla niego interesujące.	1 050	51,6	985	48,4	7,88/ <0,001
5	104	Dziecko kieruje uwagę na zadanie, które wykonuje w grupie.	1 090	51,1	1 042	48,9	8,45/ 0,021
Myślenie							
5	113	Dziecko potrafi wymyślić zabawę i zaproponować ją innym, nadać im role.	1 016	51,1	971	48,9	6,52/ 0,043
Podejmowanie decyzji							
5	122	Dziecko decyduje o tym, w co chce się ubrać.	1 084	51,1	1 038	48,9	6,98/ 0,039
5	124	Dziecko pomaga rówieśnikowi, który sobie nie radzi.	1 018	51,1	976	48,9	7,01/ 0,035
Celowe posługiwanie się zmysłami: patrzenie, słuchanie, dotykanie							
6	9	Dziecko słucha dłuższych bajek/opowiadań (do 20–30 minut).	1 028	51,9	954	48,1	8,88/ <0,001
Naśladowanie							
6	20	Dziecko naśladuje na polecenie sekwencję ruchów obustronnych, jednostronnych i z przekroczeniem osi własnego ciała.	1 109	51,0	1 067	49,0	9,01/ <0,001
6	21	Dziecko odgrywa role w małych formach teatralnych.	1 077	52,1	990	47,9	9,30/ <0,001
6	22	Dziecko odwzorowuje swoje imię drukowanymi literami.	1 089	51,0	1 046	49,0	8,09/ 0,003
6	29	Dziecko powtarza ciąg 2–3 prostych zdań.	1 024	52,4	929	47,6	9,35/ <0,001
Uczenie się przez działanie							
6	33	Dziecko odgrywa role w zabawach parateatralnych.	1 068	52,5	968	47,5	8,91/ <0,001
6	34	Dziecko buduje skomplikowane konstrukcje z klocków lub innych materiałów konstrukcyjnych. Opowiada o tym, co stworzyło.	964	47,8	1 054	52,2	9,00/ <0,001
6	38	Dziecko lepi z plasteliny, tworzy kompozycje przestrzenne. Tworzy nowe obiekty i nadaje im nazwy.	1 123	50,9	1 083	49,1	7,09/ 0,022
Przyswajanie języka							
6	49	Dziecko recytuje krótkie wierszyki i rymowanki z pakietów edukacyjnych.	1 081	51,3	1 025	48,7	7,18/ 0,011
6	50	Dziecko opowiada usłyszaną historię.	1 061	51,4	1 005	49,6	8,01/ 0,002

SRMD		Uczenie się i stosowanie wiedzy	Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
wiek	Poz.		TAK (N)	%	TAK (N)	%	
6	51	Dziecko opowiada o tym, czego się nauczyło.	1 054	51,0	1 011	49,0	5,66/ 0,042
6	53	Dziecko włącza się do opowieści innej osoby.	999	51,1	957	48,9	6,02/ 0,033
Powtarzanie							
6	54	Dziecko odtwarza treści z podstawy programowej, których wcześniej się uczyło.	954	52,1	878	47,9	8,12/ <0,001
6	55	Dziecko odtwarza po czasie teksty wierszy i piosenek.	1 051	51,7	982	48,3	8,70/ <0,001
Uczenie się czytania							
6	73	Dziecko wykazuje zainteresowanie literami, książkami.	1 061	53,5	921	46,5	7,99/ <0,001
6	76	Dziecko odczytuje historyjki obrazkowe.	1 047	50,9	1 009	49,1	7,02/ 0,017
Uczenie się pisania							
6	77	Dziecko lubi rysować.	1 123	53,7	969	46,3	8,05/ <0,001
6	78	Dziecko prawidłowo chwyta kredki/ ołówki/ długopisy.	1 035	51,5	974	48,5	5,44/ <0,001
Nabywanie umiejętności							
6	88	Dziecko nakrywa do stołu i sprząta po sobie.	1 123	51,1	1 076	48,9	6,99/ 0,003
Skupianie uwagi							
6	93	Dziecko koncentruje się na twarzy rozmówcy.	1 126	51,6	1 055	48,4	9,12/ <0,001
6	94	Dziecko uważnie słucha kogoś, kto coś mówi.	1 083	52,3	986	47,7	8,88/ <0,001
6	95	Dziecko potrafi skoncentrować się przez 20–30 minut, gdy wykonuje czynności, które je interesują. Potrafi zorganizować sobie zadanie w czasie i przestrzeni.	1 064	51,6	1 000	48,4	6,90/ <0,001
Ukierunkowanie uwagi							
6	96	Dziecko kieruje uwagę na osobę prowadzącą zajęcia.	1 128	51,3	1 071	48,7	7,67/ 0,004
6	98	Dziecko kieruje uwagę na zadanie wskazane przez opiekuna, mimo że nie jest ono dla niego interesujące.	1 041	51,3	989	48,7	7,90/ 0,021
Myślenie							
6	101	Dziecko przyjmuje role w zajęciach parateatralnych/ muzyczno-ruchowych. Odgrywa pantomimę.	1 049	52,7	941	47,3	9,99/ <0,001
6	109	Dziecko potrafi uzasadnić swój wywód („dlaczego tak, a nie inaczej”).	990	50,9	956	49,1	8,17/ 0,043

Źródło: Badania własne.

W obszarze *Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne* istotne różnice ze względu na płeć wystąpiły:

- w grupie 3 lata – w 5 aktywnościach na 22 (22,7%),
- w grupie 4 lata – w 7 aktywnościach na 37 (18,9%),
- w grupie 5 lat – w 1 aktywności na 38 (2,6%),
- w grupie 6 lat – w 7 aktywnościach na 35 (20%).

Szczegółowe dane prezentowane są w tabeli nr 71.

Tabela 71. Zestawienie zachowań dziecięcych, w których wykazano istotność statystyczną różnic ze względu na płeć, w czterech grupach wiekowych: 3, 4, 5 i 6 lat. Obszar *Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne*

SRMD		Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne	Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
wiek	Poz.		TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Podejmowanie pojedynczego zadania							
3	87	Dziecko próbuje się samodzielnie ubrać (zakładać spodnie, kurtkę, czapkę).	982	51,8	912	48,2	7,99/ <0,001
Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi							
3	90	Dziecko zaniepokojone przytula się do opiekuna.	951	52,00	878	48,00	7,99/ <0,001
Złożone kontakty międzyludzkie							
3	102	Dziecko przestrzega ustalonych zasad obowiązujących w grupie.	993	51,6	930	48,4	7,77/ 0,029
3	103	Dziecko czeka na swoją kolej.	979	51,4	926	48,6	8,02/ 0,036
3	105	Dziecko dzieli się zabawkami z innymi dziećmi.	968	51,3	919	48,7	8,34/ 0,039
Podejmowanie pojedynczego zadania							
4	120	Dziecko porządkuje swoją przestrzeń, np. odkłada zabawki na miejsce po skończeniu zabawy, po skończeniu posiłku odkłada talerz na talerz.	990	51,4	935	48,6	6,89/ 0,002
Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi							
4	122	Dziecko dostosowuje się do aktywności zgodnie ze schematem dnia w przedszkolu/domu.	823	51,2	784	48,8	8,92/ 0,013
Kierowanie własnym zachowaniem							
4	129	Dziecko dostosowuje się do poleceń opiekuna.	997	51,4	944	48,6	7,80/ 0,003
Złożone kontakty międzyludzkie							
4	140	Dziecko okazuje troskę wobec innych dzieci wówczas, gdy dzieje się im coś złego lub są one w stresie.	934	51,3	885	48,7	5,11/ 0,022

SRMD		Sygnały społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne	Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
wiek	Poz.		TAK (N)	%	TAK (N)	%	
4	148	Dziecko przestrzega ustalonych zasad obowiązujących w grupie.	984	52,5	891	47,5	9,00/ <0,001
4	150	Dziecko dzieli się zabawkami z innymi dziećmi.	996	51,3	944	48,7	4,55/ 0,025
4	151	Dziecko stosuje się do ustalonych zasad.	988	52,5	895	47,5	8,90/ <0,001

Złożone kontakty międzyludzkie

5	152	Dziecko reaguje na emocje innej osoby (np. pociesza ją).	1 024	51,2	977	48,8	6,77/ 0,004
---	-----	--	-------	------	-----	------	----------------

Kierowanie własnym zachowaniem

6	142	Dziecko wykazuje zażenowanie w sytuacji nieznannej.	1 005	51,0	964	49,0	6,22/ 0,028
6	143	Dziecko bawi się kreatywnie.	1 102	50,9	1 065	49,1	7,03/ 0,045

Złożone kontakty międzyludzkie

6	149	Dziecko rozpoznaje i nazywa emocje swoje i innych osób.	1 123	51,1	1 076	48,9	6,67/ 0,012
6	150	Dziecko szanuje emocje i uczucia innych osób.	1 111	51,5	1 046	48,5	7,15/ 0,001
6	151	Dziecko rozumie potrzeby innych.	1 110	51,2	1 056	48,8	6,11/ 0,014
6	152	Dziecko kulturalnie wyraża swoje potrzeby. Używa zwrotów grzecznościowych.	1 129	51,2	1 077	48,8	5,10/ 0,009
6	153	Dziecko nie dokucza innym dzieciom.	1 036	52,2	948	47,8	8,36/ <0,001

Źródło: Badania własne.

W obszarze *Porozumiewanie się* istotne różnice ze względu na płeć wystąpiły:

- w grupie 3 lata – w 4 aktywnościach na 22 (18,2%),
- w grupie 4 lata – w 3 aktywnościach na 31 (9,7%),
- w grupie 5 lat – w 8 aktywnościach na 34 (23,6%),
- w grupie 6 lat – w 6 aktywnościach na 27 (22%).

Szczegółowe dane prezentowane są w tabeli nr 72.

Tabela 72. Zestawienie zachowań dziecięcych, w których wykazano istotność statystyczną różnic ze względu na płeć, w czterech grupach wiekowych: 3, 4, 5 i 6 lat. Obszar *Porozumiewanie się*

SRMD		Porozumiewanie się	Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
wiek	Poz.		TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Mówienie							
3	116	Dziecko odpowiada na proste pytania.	951	51,1	911	48,9	5,81/ 0,016
3	117	Dziecko posługuje się zdaniami prostymi.	978	51,1	937	48,9	6,01/ 0,017
3	118	Dziecko komunikuje się w sposób zrozumiały dla innych.	950	51,4	897	48,6	9,03/ 0,001
3	120	Dziecko intonuje głos wyrażając emocje.	949	51,4	897	48,6	9,03/ 0,001
Mówienie							
4	165	Dziecko porozumiewa się z dorosłymi i rówieśnikami przy pomocy zrozumiałej wymowy (może popełniać jeszcze błędy, np. w odmianie, ale większość głosek wymawia prawidłowo).	947	51,1	907	48,9	6,22/ 0,049
Śpiewanie							
4	174	Dziecko potrafi samodzielnie zaśpiewać krótką piosenkę, której się uczyło.	945	53,5	823	46,5	9,87/ <0,001
4	175	Dziecko odtwarza prostą melodię.	973	52,1	894	47,9	9,22/ <0,001
Mówienie							
5	176	Dziecko porozumiewa się z dorosłymi i rówieśnikami przy pomocy zrozumiałej wymowy (większość głosek, z wyjątkiem „r”, wymawia prawidłowo).	987	51,6	925	48,4	7,12/ 0,001
5	183	Dziecko używa czasu przeszłego i przyszłego.	1 035	50,9	1 000	49,1	8,01/ 0,048
5	184	Dziecko krótko opowiada treść, którą usłyszało podczas czytania książeczki przez opiekuna.	1 029	51,3	978	48,7	8,88/ <0,001
Śpiewanie							
5	186	Dziecko śpiewa proste piosenki (z repertuaru przedszkolnego).	1 086	51,5	1 021	48,5	6,99/ 0,009
5	187	Dziecko odtwarza prostą melodię.	1 072	51,5	1 008	48,5	8,33/ <0,001
5	188	Dziecko intonuje głos wyrażając emocje.	1 039	51,0	998	49,0	7,17/ 0,038
Tworzenie wiadomości niewerbalnych							
5	190	Dziecko przedstawia na rysunku swoje emocje.	1 032	51,6	967	48,4	9,12/ <0,001
5	194	Dziecko rozmawia z opiekunem/znanymi mu osobami. Przestrzega zasad dialogu – słucha, czeka na swoją kolej. Rozmowa jest naprzemienna.	1 062	51,2	1 014	48,8	9,00/ 0,001

SRMD		Porozumiewanie się	Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
wiek	Poz.		TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości ustne							
6	157	Dziecko słucha komunikatów opiekunów.	1 126	51,1	1 079	48,9	8,12/ 0,025
Śpiewanie							
6	174	Dziecko śpiewa proste piosenki (z repertuaru przedszkolnego).	1 119	51,5	1 052	48,5	8,01/ 0,001
6	175	Dziecko odtwarza melodię/rytm.	1 111	51,5	1 048	48,5	7,11/ 0,001
6	176	Dziecko intonuje głos wyrażając emocje.	1 084	51,4	1 027	48,6	7,66/ 0,001
Rozmowa							
6	181	Dziecko rozmawia z opiekunem/znanyymi mu osobami. Przestrzega zasad dialogu – słucha, czeka na swoją kolej. Rozmowa jest naprzemienna.	1 095	51,9	1 016	48,1	8,24/ <0,001
6	182	Dziecko rozmawia w grupie rówieśniczej. Przestrzega zasad dialogu – słucha, czeka na swoją kolej. Rozmowa jest naprzemienna.	1 075	52,2	983	47,8	9,13/ <0,001

Źródło: Badania własne.

W obszarze *Aktywność ruchowa – poruszanie się* istotne różnice ze względu na płeć wystąpiły:

- w grupie 3 lata – w 3 aktywnościach na 37 (8,1%),
- w grupie 4 lata – w 6 aktywnościach na 43 (13,9%),
- w grupie 5 lat – w 3 aktywności na 34 (8,8%),
- w grupie 6 lat – w 3 aktywnościach na 34 (8,8%).

Szczegółowe dane prezentowane są w tabeli nr 73.

Tabela 73. Zestawienie zachowań dziecięcych, w których wykazano istotność statystyczną różnic ze względu na płeć, w czterech grupach wiekowych: 3, 4, 5 i 6 lat. Obszar *Aktywność ruchowa – poruszanie się*

SRMD		Aktywność ruchowa – poruszanie się	Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
wiek	Poz.		TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Zmienianie podstawowej pozycji ciała							
135	3	Dziecko podczas aktywności motorycznych wykonuje ruchy skoordynowane, płynne, zgrabne.	970	51,2	925	48,8	7,77/ <0,001
Inne sposoby poruszania się							
159	3	Dziecko tańczy w rytm słyszanej muzyki.	1 032	51,5	970	48,5	8,02/ <0,001

SRMD		Aktywność ruchowa – poruszanie się	Dziewczynki		Chłopcy		X2/p
wiek	Poz.		TAK (N)	%	TAK (N)	%	
165	3	Ruchy dziecka są adekwatne w czasie: nie są zbyt powolne lub chaotyczne ani zbyt szybkie.	992	51,3	940	48,7	7,90/ 0,018
Utrzymywanie pozycji ciała							
191	4	Dziecko wytrzymuje kilkanaście minut w pozycji siedzącej podczas zajęć w przedszkolu lub w domu.	978	51,7	913	48,3	6,12/ <0,001
192	4	Dziecko stoi, np. czekając na swoją kolej.	1 001	51,5	944	48,5	9,17/ <0,001
197	4	Dziecko podczas aktywności motorycznych wykonuje ruchy skoordynowane, płynne, zgrabne.	949	50,9	914	49,1	7,68/ 0,022
Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów							
201	4	Dziecko podczas sprzątania sali lub pokoju odkłada przedmioty na miejsce.	1 008	50,9	971	49,1	6,17/ 0,034
Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych							
206	4	Dziecko kopie piłkę w kierunku celu na odległość co najmniej 3 m.	934	48,5	991	51,5	8,88/ 0,001
Inne sposoby poruszania się							
216	4	Dziecko biegnąc kopie piłkę.	874	47,7	960	52,3	9,22/ <0,001
Zmianie podstawowej pozycji ciała							
200	5	Dziecko podczas aktywności motorycznych wykonuje ruchy skoordynowane, płynne, zgrabne.	1 020	51,4	964	48,6	7,99/ 0,001
Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych							
211	5	Dziecko kopie piłkę do celu na odległość powyżej 3 m.	990	48,1	1 068	51,9	8,00/ <0,001
Poruszanie się w różnych miejscach							
229	5	Ruchy dziecka są adekwatne w czasie: nie są zbyt powolne lub chaotyczne ani zbyt szybkie.	1 054	51,2	1 004	48,8	6,98/ <0,001
Zmianie podstawowej pozycji ciała							
189	6	Dziecko podczas aktywności motorycznych wykonuje ruchy skoordynowane, płynne, zgrabne.	1 064	51,5	1 001	48,5	9,02/ <0,001
Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych							
200	6	Dziecko kopie piłkę do celu na odległość powyżej 3 m.	1 009	48,4	1 076	51,6	9,22/ <0,001
Poruszanie się w różnych miejscach							
216	6	Ruchy dziecka są adekwatne w czasie: nie są zbyt powolne lub chaotyczne ani zbyt szybkie.	1 088	51,1	1 041	48,9	6,66/ 0,048

Źródło: Badania własne.

W obszarze *Chwywanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność* istotne statystyczne różnice ze względu na płeć wystąpiły jedynie w kategorii *Precyzyjne używanie ręki*:

- w grupie 3 lata – w 1 aktywności na 17 (5,9%),
- w grupie 4 lata – w 2 aktywnościach na 23 (8,7%),
- w grupie 5 lat – w 5 aktywnościach na 21 (23,8%),
- w grupie 6 lat – w 3 aktywnościach na 17 (17,6%).

Szczegółowe dane prezentowane są w tabeli nr 74.

Tabela 74. Zestawienie zachowań dziecięcych, w których wykazano istotność statystyczną różnic ze względu na płeć, w czterech grupach wiekowych: 3, 4, 5 i 6 lat. Obszar *Chwywanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność*

SRMD		Chwywanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność	Dziewczynki		Chłopcy		X ² /p
wiek	Poz.		TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Precyzyjne używanie ręki							
3	170	Dziecko manipuluje przedmiotami podczas czynności samoobsługowych typu odpinanie, zapinanie, nawlekanie.	946	52,0	872	48,0	7,90/ <0,001
4	227	Dziecko wykonuje ruchy wymagające precyzji dłoni, np. drze papier na małe kawałki.	979	52,2	897	48,8	8,79/ <0,001
4	231	Dziecko odrywa mały skrawek papieru trzymając go między kciukami a palcami wskazującymi obu dłoni.	923	51,6	865	48,4	8,99/ <0,001
5	231	Dziecko posługuje się nożyczkami: wycina figury (kwadrat, koło).	1 051	52,0	972	48,0	9,00/ <0,001
5	232	Dziecko poprawnie chwyta przybory do pisania i rysowania.	1 009	51,2	961	48,8	8,67/ 0,001
5	234	Dziecko rysuje szlaczki według wzoru.	1 049	51,2	998	48,8	6,77/ 0,001
5	238	Dziecko lepi z modeliny/plasteliny: - tworzy z wałka kompozycje płaskie, np. ślimaka, koło, postać osoby; - tworzy z wykorzystaniem wałka/kuli kompozycje przestrzenne, np. ślimaka, postać osoby, miseczkę.	1 093	51,3	1 037	48,7	7,16/ 0,001
5	240	Dziecko tnie papier nożyczkami po linii prostej i łamanej.	1 078	51,0	1 035	49,0	6,66/ 0,034
6	218	Dziecko wycina nożyczkami obrazek.	1 112	51,4	1 052	48,6	9,33/ 0,001
6	219	Dziecko prawidłowo trzyma narzędzia pisarskie.	1 024	51,4	967	48,6	9,51/ 0,001
6	224	Dziecko lepi z modeliny kompozycje płaskie i przestrzenne, np. ślimaka, postać, kubek. Uzupełnia je o szczegóły, dokleja drobne elementy.	1 114	51,5	1 048	48,5	7,99/ <0,001

Źródło: Badania własne.

Ostatni analizowany obszar to *Dbanie o siebie*. Istotne statystycznie różnice między dziewczynkami a chłopcami wystąpiły w jego obrębie:

- w grupie 3 lata – w 1 aktywności na 17 (5,8%),
- w grupie 4 lata – w 2 aktywnościach na 23 (8,7%),
- w grupie 5 lat – w 5 aktywnościach na 21 (23,8%),
- w grupie 6 lat – w 3 aktywnościach na 17 (17,6%).

Szczegółowe dane prezentowane są w tabeli nr 75.

Tabela 75. Zestawienie zachowań dziecięcych, w których wykazano istotność statystyczną różnic ze względu na płeć, w czterech grupach wiekowych: 3, 4, 5 i 6 lat. Obszar *Dbanie o siebie*

SRMD		Dbanie o siebie	Dziewczynki		Chłopcy		X ² /p
wiek	Poz.		TAK (N)	%	TAK (N)	%	
Pielęgnowanie poszczególnych części ciała							
3	188	Dziecko wypłuka pianę i płucze usta nie połykając wody.	963	51,2	917	48,8	9,01/ 0,012
3	190	Dziecko korzysta z serwetki podczas posiłku, wyciera sobie buzię/ręce, gdy zauważy, że są brudne.	963	51,2	917	48,8	7,99/ 0,016
Ubieranie się							
3	196	Dziecko z pomocą lub samodzielnie zdejmuje odzież, w której wychodzi na zewnątrz: kurtkę/ czapkę/ szalik/ rękawiczki.	1 030	51,0	989	49,0	8,55/ 0,031
3	201	Dziecko współpracuje podczas lub podejmuje samodzielne próby zakładania koszulki/bluzy.	1 004	51,0	966	49,0	7,89/ 0,022
3	202	Dziecko z pomocą lub samodzielnie wkłada poprawnie czapkę i szalik.	1 001	51,1	957	48,9	3,14/ 0,019
4	264	Dziecko zakłada koszulkę/bluzę.	911	52,3	832	47,7	8,88/ <0,001
5	260	Dziecko zakłada ubrania we właściwej kolejności, odróżniając ich przód od tyłu.	1 071	51,2	1 019	48,8	8,67/ 0,001
Jedzenie							
5	272	Dziecko robi sobie kanapkę (smaruje chleb miękkim masłem, nakłada na niego produkty).	1 035	51,3	993	48,7	7,12/ 0,036
Ubieranie się							
6	246	Dziecko zakłada ubrania we właściwej kolejności, odróżniając ich przód od tyłu.	1 132	51,0	1 086	49,0	6,89/ 0,031
6	248	Dziecko zapina guziki/ zamki/ zatraski.	1 083	51,4	1 025	48,6	8,35/ 0,009
6	252	Dziecko przestrzega porządku i zasad podczas ubierania/ rozbierania się.	1 100	51,4	1 042	48,6	7,99/ 0,001

Źródło: Badania własne.

Dane zawarte w tabeli nr 76 przedstawiają liczbę aktywności, w których występowaniu zaobserwowano statystycznie istotne różnice ze względu na płeć, w podziale na obszary funkcjonowania według klasyfikacji ICF oraz grupy wiekowe: 3-latki, 4-latki, 5-latki i 6-latki. Obok liczby aktywności z różnicą podano również całkowitą liczbę aktywności ocenianych w danym obszarze w SRMD.

Tabela 76. Zestawienie danych: liczba aktywności z istotnymi statystycznie różnicami występowania ze względu na płeć/ liczba ogółem aktywności w kwestionariuszu SRMD w grupie wiekowej 3–6 lat

Obszar aktywności i uczestnictwa	3 lata	4 lata	5 lat	6 lat
Uczenie się i stosowanie wiedzy	15/84	15/115	25/124	28/121
Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne	5/22	7/37	1/38	7/35
Porozumiewanie się	4/22	3/31	8/34	6/27
Aktywność ruchowa – poruszanie się	3/37	6/43	3/34	3/34
Chwywanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność	1/17	2/23	5/21	3/17
Dbanie o siebie	5/29	1/29	2/28	3/25
Razem	33/211	34/278	44/279	50/259
Procent	15,6	12,2	15,8	19,3

Źródło: Badania własne.

Najwięcej aktywności, które różnicują dziewczynki i chłopców, odnotowano u 6-latków, zarówno liczbowo (50 aktywności), jak i procentowo (19,3%). W grupie 4-latków różnic było najmniej (12,2%). Płeć dziecka ma istotne znaczenie dla wybranych aspektów jego funkcjonowania, a rozbieżności te są najbardziej widoczne w obszarze *Uczenia się i stosowania wiedzy*, szczególnie u starszych dzieci, co może świadczyć o nasilaniu się zróżnicowanego tempa rozwoju lub odmiennym stylu uczenia się chłopców i dziewczynek. Obszary dotyczące przystosowania emocjonalno-społecznego oraz porozumiewania się (kategorie *Mówienie* i *Śpiewanie*) również wykazują różnice, ale są one mniej częste i dotyczą pojedynczych zachowań. Obszary *Aktywność ruchowa*, *Chwywanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność* i *Dbanie o siebie* wykazywały natomiast mniejszą liczbę istotnych rozbieżności, co sugeruje bardziej zbliżony rozwój funkcji motorycznych i samoobsługowych u dziewczynek i chłopców.

Rozdział 3.

Wykorzystanie Skriningu Rozwoju Małego Dziecka w procesie oceny funkcjonalnej i planowaniu wsparcia w modelu WWR

3.1. Procedura realizacji obserwacji funkcjonalnej z wykorzystaniem SRMD

Jednym z najlepszych sposobów poznania dziecka i jego zasobów jest obserwacja funkcjonalna przebiegu rozwoju przeprowadzana przez najbliższych opiekunów przez dłuższy czas. Stanowi ona podstawę procesu monitorowania rozwoju w profilaktyce dziecięcej.

Obserwacja dziecka powinna być prowadzona w sposób naturalny, ale bardzo wnikliwie, zwłaszcza w pierwszych tygodniach, miesiącach i latach jego życia. Dynamicznie rozwijające się struktury i funkcje ciała warunkują jego aktywności we wszystkich obszarach rozwoju – fizycznym, poznawczym, komunikacyjnym i emocjonalno-społecznym. Aktywność dziecka i jego uczestnictwo w rutynach dnia stanowią źródła informacji dla osób towarzyszących mu w rozwoju. Uzyskane informacje z obserwacji funkcjonalnej mają zaś kluczowe znaczenie dla szybkiego i trafnego rozpoznania potrzeb i zasobów dziecka, ale także ograniczeń i barier w jego funkcjonowaniu.

W procesie badawczo-diagnostycznym ocena stanowi:

- proces rozpoznawania problemu (diagnozy), aktualnego stanu rozwoju dziecka, poziomu jego aktywności i uczestnictwa (zarówno w aspekcie możliwości, jak i ograniczeń);

- proces wspomagania rozwoju dziecka oraz planowania wsparcia w sytuacji stwierdzonych barier i ograniczeń wynikających z jego rozwoju i kontekstu środowiska.

W procesie wspomagania rozwoju dziecka i wsparcia jego rodziny te dwie kwestie są ze sobą ściśle powiązane, współgrając z celami i zakresem oddziaływań. Stanowią one o kompleksowości działań podejmowanych na rzecz dziecka i rodziny.

Obserwacja funkcjonalna aktywności i uczestnictwa dziecka podczas codziennych, naturalnych sytuacji jest fazą przygotowawczą do kolejnych działań. Ważne jest stworzenie warunków, w których dziecko będzie czuło się bezpiecznie emocjonalnie, i w których określone sytuacje badawcze będą realne do zaobserwowania. Istotnymi elementami w tym procesie są:

- nawiązanie kontaktu z osobami dziecku najbliższymi, zdobycie ich zaufania i akceptacji dla podejmowanych działań;
- nawiązanie z dzieckiem relacji opartej na interakcjach;
- umiejętność bacznej obserwacji;
- rozpoznanie potencjału dziecka oraz określenie pozytywnego obrazu jego funkcjonowania;
- określenie zasobów środowiska społecznego i fizycznego dziecka, w tym określenie osób dla niego znaczących, jego preferowanych przestrzeni i aktywności oraz planu dnia.

Istotą obserwacji funkcjonalnej jest więc ujawnienie faktów, których interpretacja pozwoliłaby z jednej strony na określenie poziomu aktualnego funkcjonowania dziecka w różnorodnych naturalnych sytuacjach, jak najbardziej podobnych do tych w jego realnym życiu, a z drugiej – na odkrycie potencjału rozwojowego tkwiącego „w dojrzewającym dopiero sposobie jego funkcjonowania”, a w efekcie na opracowanie skutecznego sposobu wpływania na rozwój badanego dziecka przez udzielanie mu adekwatnej pomocy w sferze najbliższego rozwoju⁵⁵.

Ważne jest przy tym pozyskiwanie informacji z różnych źródeł, które zwiększa dokładność uzyskanych wyników obserwacji i oceny⁵⁶. Pozwala

⁵⁵ Smykowski, B. (2000). Podejście rozwojowe do badania złożonych form zachowań (137–152). W A. Brzezińska (red.). *Z Wygotskim w tle*. Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika.

⁵⁶ Sandall, S. et al. (2005). *DEC Recommended Practices: A Comprehensive Guide for Practical Application in Early Intervention/Early Childhood Special Education*. Longmont, CO: Sopris West.

ono też stworzyć wieloprofilowy, spójny obraz rozwoju dziecka oraz jakości jego najbliższego otoczenia. Kluczowe elementy w tym procesie stanowią podmiotowość i indywidualizacja. Aktywność dziecka stanowi źródło informacji o nim samym, uczestnictwo zaś o innych osobach, grupach, sytuacjach, zdarzeniach. Ważne jest więc zebranie danych zarówno o dziecku, jak i o kontekście jego funkcjonowania – o jego rodzinie (rodzicach, rodzeństwie, dalszych krewnych), grupach rówieśniczych, społeczności i przestrzeni, w której żyje.

Cały kompleksowy proces oceny funkcjonalnej, której elementem jest obserwacja funkcjonalna, musi więc obejmować⁵⁷:

- zasoby dziecka, określające jego możliwości działania w różnych sytuacjach samodzielnie i przy pomocy drugiej osoby;
- właściwości otoczenia, w jakim dziecko żyje i działa, czyli wymagania i oczekiwania, jakie to otoczenie mu stawia, gotowość do udzielania wsparcia stosownie do jego specyficznych i/lub specjalnych potrzeb rozwojowych oraz wsparcie, jakiego faktycznie mu udziela, gdy nie radzi sobie ono samodzielnie z ich spełnianiem w ogóle bądź w określonych okolicznościach, takich jak np. działanie w małej przestrzeni, pod presją czasu, w grupie nieznanymi osobami, w sytuacjach nagłych czy wyjątkowo trudnych emocjonalnie;
- jakość relacji dziecko–otoczenie, czyli stopień dopasowania między możliwościami, określanymi przez wielkość posiadanych zasobów (potencjał dziecka) i gotowość oraz motywację dziecka do ich użycia, a wymaganiami, oczekiwaniami i zadaniami (a także wyzwaniem), jakie są mu stawiane w jego otoczeniu.

Obserwacja funkcjonalna pozwala zatem także na systematyczną analizę osiągnięć dziecka w procesie jego dojrzewania, czyli monitorowanie rozwoju⁵⁸. Monitoring nie dotyczy jednak tylko samego dziecka. W ujęciu ekosystemowym ważny jest bowiem także kontekst środowiskowy. Obejmuje on trzy obszary:

- 1) monitorowanie rozwoju dziecka – czyli obserwacja funkcjonalna aktywności i uczestnictwa w różnych obszarach rozwoju. Obejmuje działania osób z najbliższego otoczenia dziecka będących ze sobą w stałej relacji,

⁵⁷ Brzezińska, A.I., Jabłoński, S., Ziółkowska, B. (2014). Specyficzne i specjalne potrzeby edukacyjne. *Edukacja*, 2(127), 37–52.

⁵⁸ Mielcarek, M., Ratajczyk, A. (2014). *Rozpoznanie zasobów dziecka i środowiska rozwoju. Wczesne dzieciństwo*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

tworzących zespół (rodzic lub opiekun, wychowawcy, nauczyciele, rówieśnicy) zarówno w codziennych sytuacjach (jak np. pielęgnacja, karmienie, zabawa, sen), jak i w sytuacjach nietypowych (także trudnych bądź sporadycznych dla dziecka);

- 2) monitorowanie otoczenia społecznego, które w okresie wczesnego i średniego dzieciństwa jest systematycznie poszerzane – od relacji z matką w pierwszych godzinach życia, aż do relacji rówieśniczych z obcymi dziećmi przed ukończeniem 3. roku życia; od środowiska domowego do środowiska społecznego w placówce opiekuńczo-wychowawczej czy edukacyjnej;
- 3) monitorowanie otoczenia fizycznego, które w powiązaniu z otoczeniem społecznym tworzy kontekst rozwoju dziecka. To ocena aranżacji otoczenia, które może stanowić przestrzeń dostępną i wspierającą rozwój dziecka – może jednak być dla niego także barierą i ograniczeniem, czy też powodować zakłócenia w rozwoju. Uwzględnia się tu więc nie tylko przestrzeń fizyczną (czy zabawki), ale przede wszystkim jej funkcjonalność: dostępność, projektowanie uniwersalne dostosowane do warunków fizycznych dziecka, jego potrzeb oraz zasobów środowiska wychowawczego.

Uwzględnienie wymienionych trzech obszarów – wzajemnie ze sobą powiązanych – pozwala na uzyskanie szerokiego obrazu warunków rozwoju dziecka, a także wiedzy o zasobach potencjalnie ten rozwój wspierających i o czynnikach ryzyka potencjalnie go zakłócających. Ważne jest, aby kompleksowa analiza rozwoju dziecka oraz warunków, w których ono żyje i uczy się, uwzględniała różne perspektywy: dziecka, rodzica i innych towarzyszących mu osób (dorosłych i rówieśników). Tym samym obserwacja funkcjonalna w ramach badania z wykorzystaniem SRMD powinna być:

- pracą zespołową w dokonywanej obserwacji, opartą na współpracy opiekunów, wychowawców, specjalistów w placówce, rodziców, prawnych opiekunów dziecka oraz innych specjalistów z zakresu zdrowia, edukacji, pomocy społecznej;
- wynikiem rozmowy i wymiany informacji o funkcjonowaniu dziecka z osobami z jego najbliższego otoczenia;
- oparta na modelu rozwojowym dziecka oraz modelu metodyk i strategii nauczania;
- oparta na zabawie swobodnej i kierowanej, w sytuacjach naturalnych i zaaranżowanych, w środowisku znanym i nowym;

- oparta na modelu aktywności w środowisku naturalnym⁵⁹;
- oceną zachowań funkcjonalnych, ukierunkowaną na analizę zachowania: tego, w jaki sposób dziecko radzi sobie z zadaniem, czy w jaki sposób wykonuje określone zadania lub funkcje⁶⁰.

Jednocześnie należy być ostrożnym przy wyciąganiu wniosków z tego procesu. Każde dziecko jest inne, a dodatkowo w zależności od przyjmowanej perspektywy (rodzica, dziadków, lekarza, opiekunki) inaczej można dostrzeżać i oceniać niektóre aspekty jego rozwoju. W związku z tym bardzo ważna jest świadomość błędów często popełnianych przez dorosłych przy obserwacji. Umiejętność ich rozpoznania pozwoli im zapobiec i w związku z tym uzyskać bardziej adekwatny i jasny obraz dziecka i środowiska jego rozwoju.

Pełna interpretacja wyników obserwacji funkcjonalnej, a w efekcie oceny funkcjonowania dziecka, wymaga analizy z trzech perspektyw czasowych:

- a) teraźniejszości: analizy problemu na tle związku dziecko – otoczenie, czyli tego, jak dziecko radzi sobie z problemem wykorzystując posiadane zasoby i aktualne wsparcie ze strony otoczenia;
- b) przeszłości: analizy genezy problemu, jego uwarunkowań i mechanizmów powstania i utrwalania się;
- c) przyszłości: analizy tego, jak będzie się toczyła droga dalszego rozwoju dziecka, gdyby pozostawić je bez wsparcia, i jakie działania należy podjąć, aby tę drogę znacząco odmienić.

Proces oceny funkcjonalnej wymaga ścisłej, opartej na zrozumieniu i zaufaniu współpracy rodziców z opiekunami, nauczycielami oraz specjalistami w placówce/poradni. Rozpoczyna się on od bieżącej obserwacji dziecka podczas rutyn dnia w środowisku domowym i społecznym. Następny krok stanowi rzetelna, ukierunkowana obserwacja aktywności i uczestniczenia dziecka (np. z wykorzystaniem SRMD). Kolejne kroki w procesie oceny funkcjonalnej zostały przedstawione poniżej:

1. Rodzice przekazują do placówki opieki nad małym dzieckiem do lat 3/ przedszkola informacje istotne dla bezpiecznego funkcjonowania dziecka

⁵⁹ Donahue, P.J., Falk, B., Provet, A.G. (2007). Promoting social-emotional development in young children: Mental health supports in early childhood environments (281–312). In D.F. Perry, R.K. Kaufmann, J. Knitzer (eds.). *Social and Emotional Health in Early Childhood: Building Bridges Between Services and Systems*. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing.

⁶⁰ Dichtelmiller, M.L., Ensler, L. (2004). *Infant/Toddler Assessment: One Program's Experience*. Dostępne na www.naeyc.org/files/yc/file/200401/dichtel.pdf [11.11.2024].

w placówce i planowania pracy, w tym te dotyczące potrzeby realizacji wsparcia. Jeśli jest taka potrzeba, placówka za zgodą rodziców powinna nawiązać współpracę z zespołem WWR, który realizował wsparcie.

2. Opiekunowie, wychowawcy, nauczyciele we współpracy ze specjalistami zatrudnionymi w placówce oraz w ramach zadań związanych z organizacją i udzielaniem pomocy psychologiczno-pedagogicznej prowadzą obserwacje funkcjonalne w celu oceny potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dzieci oraz czynników środowiskowych wpływających na ich funkcjonowanie.

3. W sytuacji stwierdzenia problemu związanego z funkcjonowaniem i/lub postępami dziecka prowadzone są konsultacje specjalistyczne w placówce, a w wypadku braku specjalistów z udziałem poradni specjalistycznych w systemie zdrowia, poradni psychologiczno-pedagogicznych w resorcie edukacji, placówek specjalistycznych, centrów usług społecznych, ośrodka wsparcia kryzysowego w sektorze pomocy społecznej. Mają one na celu pogłębioną ocenę funkcjonalną i kliniczną. Wynikiem konsultacji jest określenie poziomu wsparcia, w wyniku którego są podejmowane zintegrowane działania opiekunów, wychowawców, nauczycieli w ramach bieżącej pracy z dzieckiem, określone w opracowanym w porozumieniu z rodzicami indywidualnym programie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka oraz programie międzysektorowego, skoordynowanego wsparcia rodziny realizowanego przez podmioty w lokalnej sieci wsparcia (najbliżej miejsca zamieszkania dziecka i rodziny).

4. Działania w placówkach specjalistycznych lub w poradni psychologiczno-pedagogicznej podejmowane są na wniosek rodziców/opiekunów dziecka. W oparciu o analizę wyników z obserwacji funkcjonalnej dziecka z wykorzystaniem kwestionariuszy SRMD, jego profilu funkcjonalnego, wywiadu z rodzicami oraz dokumentacji dziecka, podczas pierwszej sesji konsultacyjnej wskazywany jest specjalista wiodący, który koordynuje proces oceny funkcjonalnej, włączając stosownie do potrzeb rodzinę dziecka i innych specjalistów. Na tym etapie kluczowy jest przepływ informacji i współpraca w zebraniu danych o uwarunkowaniach funkcjonowania dziecka i rodziny w celu ustalenia planu wsparcia.

5. W zależności od potrzeb i jakości danych przeprowadzana jest pogłębiona ocena funkcjonalna dziecka i rodziny w modelu transdyscyplinarnym. Rodzice lub inni opiekunowie dziecka są aktywnymi uczestnikami oceny. W proces oceny w zależności od potrzeb włączeni są również pracownicy innych podmiotów realizujących działania WWR, zgodnie z ich kompetencjami (m.in. opiekunowie w żłobkach/klubach dziecięcych, nauczyciele i specjaliści

z placówek wychowania przedszkolnego, placówek ochrony zdrowia, pomocy rodzinie i pomocy społecznej).

6. Efektem oceny funkcjonalnej jest sporządzenie profilu funkcjonalnego dziecka i ekomapy (mapy zasobów wsparcia rodziny) oraz dokonanie rozstrzygnięcia, czy konieczne jest wdrożenie działań wspierających rozwój dziecka i rodzinę – określenie i zakwalifikowanie do poziomu wsparcia (1, 2 lub 3).

Wyniki oceny funkcjonalnej i poziom wsparcia stanowią podstawę do określenia celów, form, metod i środków w zakresie wspomaganie rozwoju dziecka oraz wsparcia rodziny.

Efektom OF w PPP będzie docelowo określenie poziomu wsparcia (1, 2 lub 3), a w obecnym stanie prawnym odpowiednio:

- 1) ukierunkowanie rodziców/opiekunów dziecka w zakresie wspierania go podczas czynności życia codziennego/przebywania w instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3;
- 2) objęcie pomocą psychologiczno-pedagogiczną w przedszkolu lub w poradni psychologiczno-pedagogicznej;
- 3) objęcie kompleksowym wsparciem w WOKRO;
- 4) objęcie aktualnie obowiązującym wczesnym wspomaganie rozwoju dziecka (jeśli u dziecka stwierdzono niepełnosprawność);
- 5) objęcie kształceniem specjalnym (jeśli u dziecka w wieku umożliwiającym realizację wychowania przedszkolnego stwierdzono niepełnosprawność wskazaną w przepisach oraz potrzebę stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy);
- 6) objęcie zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi (jeśli u dziecka w wieku co najmniej 3 lat stwierdzono niepełnosprawność intelektualną w stopniu głębokim oraz potrzebę objęcia takimi zajęciami).

3.2. Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka i jego rodziny w kontekście współpracy międzysektorowej

Współpraca międzysektorowa w procesie wspomaganie rozwoju małego dziecka jest kluczowym warunkiem efektywności podejmowanych działań. Nie może więc dziwić, że jej znaczenie bywa wyraźnie uwydatniane w definicji wczesnego wspomaganie rozwoju – utożsamianego ze wspieraniem dziecka i rodziny. To ostatnie powinno być skoordynowane, ciągłe, kompleksowe oraz

prowadzone w środowisku, w którym rozwija się dziecko; oczywiście z założeniem, że wyższa jego spójność warunkuje wyższą skuteczność oddziaływania⁶¹. Procesy wspierania realizowane są w różnych środowiskach, m.in. lokalnym, szkolnym, zawodowym i rodzinnym. Jego efektywność stanowi splot wielu złożonych czynników, dlatego pozostaje w obszarze zainteresowania instytucji oświatowych, ochrony zdrowia, a także wsparcia społecznego – zarządzanych przez różne (generalnie słabo współdziałające ze sobą) resorty. W związku z tym procesy diagnozowania i zaspokajania potrzeb realizowane bywają równoległe przez niewspółpracujące ze sobą instytucje. W praktyce obniża to efektywność oddziaływań terapeutycznych oraz wspierających dziecko i jego rodzinę, a ponadto prowadzi do nieefektywnego wykorzystywania publicznych środków finansowych⁶². Ten ustalony i scharakteryzowany problem nie jest typowy wyłącznie dla polskiego systemu wsparcia, ponieważ występuje również w innych krajach⁶³.

Mimo tego, że wspieranie rozwoju dzieci we wczesnym okresie ich życia deklaratorywnie wpisuje się w pierwszoplanowe działania wielu państw⁶⁴, ciągle brakuje szerszych badań nad procesami współpracy międzysektorowej traktowanej jako priorytetowe podejście w środowiskach lokalnych (zwłaszcza wiejskich) w budowaniu szerszego systemu opieki i wsparcia⁶⁵. W efekcie

⁶¹ Piotrowicz, R. (2023). Wczesne wspomaganie... Op. cit.

⁶² Gajdzica, Z. et al. (2023). *Projekt innowacyjno-wdrożeniowy w zakresie oceny funkcjonalnej polegający na badaniu i opracowaniu modelowych rozwiązań na rzecz świadczonych lokalnie międzysektorowego wsparcia dla dzieci, uczniów i rodzin na podstawie metodyki oceny funkcjonalnej z wykorzystaniem Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania Niepełnosprawności i Zdrowia – ICF. Raport końcowy*. Katowice: Uniwersytet Śląski w Katowicach; Widawska, E., Jachimczak, B., Gajdzica, Z. (2023). Budowanie modelowych rozwiązań wsparcia międzysektorowego na poziomie lokalnym (40–52). W M. Walkiewicz-Krutak (red.). *Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci i wsparcie rodzin*. Warszawa: APS.

⁶³ Woodhead, M. et al. (2014). *Early Childhood Development: delivering inter-sectoral policies, programmes and services in low-resource settings*. Oxford: Health & Education Advice & Resource Team (HEART); Bilodeau, A. et al. (2018). Understanding the challenges of intersectoral action in public health through a case study of early childhood programmes and services. *Critical Public Health*, 28(2), 225–236; Metzner, G. et al. (2022). Evaluation of a cross-sectoral care intervention for families with psychosocial burden: a study protocol of a controlled trial. *BMC Health Services Research*, 22, 475.

⁶⁴ Woodhead, M. et al. (2014). *Early Childhood...* Op. cit.

⁶⁵ Johns, S. (2010). Early childhood service development and intersectoral collaboration in rural Australia. *Australian Journal of Primary Health*, 16(1), 40–46; Okeyo, I., Lehmann, U., Schneider, H. (2020). The impact of differing frames on early stages of

(w szerszej perspektywie zróżnicowanych warunków ekonomicznych, kulturowych i prawnych wielu krajów) nie posiadamy wystarczającej ilości danych obrazujących omawiany problem, co uniemożliwia konstruowanie rozwiązań opartych na dowodach naukowych służących jako sprawdzone dobre praktyki budowania wielowymiarowego, międzysektorowego wsparcia. Wskazana niezadawalająca ilość danych nie oznacza jednak ich całkowitego braku. Jednym z dobrych przykładów w tym zakresie była implementacja wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka w system wsparcia międzysektorowego innowacyjnie prowadzona w Polsce na terenie 36 powiatów w 2022 i 2023 r., w ramach projektu zleconego przez MEiN⁶⁶. W dalszej części tego rozdziału skrótowo scharakteryzowano wykorzystany model wsparcia międzysektorowego oraz wybrane wnioski ukonstruowane na bazie tego wdrożenia.

W niektórych państwach koncepcja współpracy międzysektorowej jest odpowiedzią na identyfikowane nierówności, głównie w dostępie do usług medycznych⁶⁷ – stąd też instytucje działające na rzecz profilaktyki i opieki medycznej pełnią w niej priorytetowe role. W rodzimej koncepcji kluczową rolę organizacyjną odgrywają natomiast instytucje oświatowe, a cały model został zainicjowany przez wczesne Ministerstwo Edukacji i Nauki⁶⁸. Niemniej jednak jednym z istotnych założeń wydolnego systemu wsparcia międzysektorowego jest zaangażowanie instytucji z kilku sektorów. W Polsce, podobnie jak w innych krajach⁶⁹, są to sektory edukacji, zdrowia i wsparcia społecznego⁷⁰.

---

intersectoral collaboration: the case of the First 1000 Days Initiative in the Western Cape Province. *Health Research Policy and Systems*, 18, 1–14.

⁶⁶ Gajdzica, Z. et al. (2023). *Projekt innowacyjno-wdrożeniowy...* Op. cit.

⁶⁷ Such, E. et al. (2022). Governance of Intersectoral Collaborations for Population Health and to Reduce Health Inequalities in High-Income Countries: A Complexity-Informed Systematic Review. *International Journal of Health Policy and Management*, 11(12), 2780; Chircop, A., Bassett, R., Taylor, E. (2015). Evidence on how to practice intersectoral collaboration for health equity: a scoping review. *Critical Public Health*, 25(2), 178–191.

⁶⁸ *Propozycja zapisów modelu wsparcia międzysektorowego ujętych w formie wzorowanej na aktach prawnych* (2022). Warszawa: Departament Edukacji Włączającej MEiN.

⁶⁹ Johns, S. (2010). *Early childhood...* Op. cit.

⁷⁰ Kamińska, E. et al. (2022). *Model wsparcia międzysektorowego na rzecz zintegrowania działań wokół dzieci, uczniów i rodzin – wersja skrócona*. MEiN, UŚ, APS, UAM, KUL, UMCS. Dostępne na https://mwm.us.edu.pl/wp-content/uploads/2022/10/MWM-mapa_wdrozenie.pdf [11.11.2024]; Widawska, E., Gajdzica, Z. (2024). *Szkoła dostępna dla wszystkich – z perspektywy dyrektora. Międzysektorowe wsparcie osób uczących się i ich rodzin*. Warszawa: IBE.

Budowanie lokalnych modeli wsparcia międzysektorowego jest utrudnione z powodu wielu czynników. Badacze omawianych zagadnień wskazują, że problemem wyjściowym jest zbyt mała uwaga poświęcana w dyskursie politycznym kwestiom związanym z potrzebą budowania/optimalizowania systemu współpracy międzysektorowej. W efekcie w rządowej polityce międzyresortowej, przekładającej się także na niższe szczeble zarządzania, brak jest dojrzałych prób koordynowania współpracy oraz wyraźnego zezwolenia na prowadzenie lokalnych negocjacji służących budowaniu omawianej kooperacji⁷¹. Problem ten widoczny jest również w rodzimym systemie, gdzie jednym z istotnych wskazywanych hamulców rozwoju lokalnego wsparcia międzysektorowego są niewystarczające rozwiązania prawne, co skutecznie zniechęca do współpracy. Inne utrudnienia stanowią różne kultury pracy organizacyjnej w poszczególnych instytucjach i środowiskach, zróżnicowane priorytety resortowe, czy też braki w systemie komunikacji między podmiotami zarządzanymi przez różne szczeble jednostek samorządowych⁷².

Na potrzeby dalszych analiz przyjmujemy, że wsparcie międzysektorowe to kompleksowe, zintegrowane, spójne, a jednocześnie elastyczne współdziałanie podmiotów na rzecz dzieci/osób uczących się i ich rodzin w zakresie realizacji zadań publicznych o charakterze ponadgminnym. Do zadań tych zaliczyć należy przede wszystkim te dotyczące: edukacji, promocji i ochrony zdrowia, pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej⁷³. Nieco inaczej ujmując, na poziomie WWR, jest to międzyresortowe, kompleksowe oddziaływanie pomocowe skierowane do rodzin oczekujących narodzin lub wychowujących dziecko w wieku od urodzenia do rozpoczęcia spełniania obowiązku szkolnego, ukierunkowane na rozwijanie więzi rodzinnych, optymalizację rozwoju dziecka oraz zapewnienie włączenia społecznego jego i rodziny⁷⁴.

Międzysektorowe wsparcie to zatem podejście oparte na współpracy i integracji działań różnorodnych sektorów. Jest ono ukierunkowane na

⁷¹ Okeyo, I., Lehmann, U., Schneider, H. (2020). The impact... Op. cit.

⁷² Widawska, E., Jachimczak, B., Gajdzica, Z. (2023). Budowanie modelowych... Op. cit.

⁷³ Widawska, E., Gajdzica, Z. (2024). *Szkoła dostępna...* Op. cit.; Widawska, E., Bełza-Gajdzica, M., Gajdzica, Z. (2023). Międzysektorowe wsparcie dzieci, uczniów i ich rodzin na poziomie lokalnym – wstępne założenia modelu (103–116). W E. Widawska (red.). *Młode pokolenie w (nie)przyjaznym świecie – konteksty teoretyczne, metodologiczne i praktyczne*. Katowice: AT Wydawnictwo; Widawska, E., Jachimczak, B., Gajdzica, Z. (2023). Budowanie modelowych... Op. cit.

⁷⁴ Piotrowicz, R. (2023). Wczesne wspomaganie... Op. cit.

rozwiązywanie problemów społecznych w obszarze lokalnym. W jego ramach podmioty współpracujące ze sobą dzielą się swoimi zasobami, wiedzą i doświadczeniem, aby osiągnąć wspólne cele. Wdrażanie międzysektorowej kooperacji pozwala na pełniejsze uwzględnienie różnorodnych potrzeb dziecka/ucznia i jego rodziny, co może przełożyć się na podniesienie skuteczności podejmowanych interwencji. Międzysektorowe podejście umożliwia koordynację i zapewnienie spójnego, kompleksowego wsparcia, które może lepiej odpowiadać potrzebom danej osoby⁷⁵. W kreowaniu jego modelu szczególnie nacisk kładzie się na współpracę, która buduje potencjał rodziny i społeczności.

W praktyce współdziałanie to opiera się na sześciu podstawowych komponentach: działaniach skoncentrowanych na dziecku i jego rodzinie; komunikacji międzysektorowej (międzyinstytucjonalnej); określeniu roli poszczególnych instytucji w procesie wspierania; zbudowaniu funkcjonalnego zespołu; ustaleniu kryteriów liderowania (przywództwa); a także sprawnym rozwiązywaniu konfliktów⁷⁶. Zaproponowany model wsparcia międzysektorowego uwzględnia wszystkie przywołane komponenty.

Prezentowane rozwiązanie międzysektorowego systemu wsparcia dzieci, uczniów i rodzin dotyczy opisu możliwych działań, które można wdrażać również na poziomie JST, by efektywnie realizować proces wspierania wielozakresowego wsparcia dzieci/uczniów z dodatkowymi potrzebami i ich rodzin. Model prezentuje:

- cele, strukturę i zasady funkcjonowania systemu, a także zadania podmiotów udzielających wsparcia;
- zadania administracji publicznej w zakresie zapewnienia równego dostępu do systemu wsparcia;
- zasady, tryb i formy wsparcia;
- zasady przepływu i udostępniania danych w procesie udzielania wsparcia;
- zasady zapewniania jakości wsparcia, w tym przygotowania i doskonalenia kadr go udzielających⁷⁷.

Model wsparcia międzysektorowego oparty jest o strukturę trzypoziomową (zob. Schemat 3). Nadrzędną wobec pozostałych elementów rolę pełni w nim

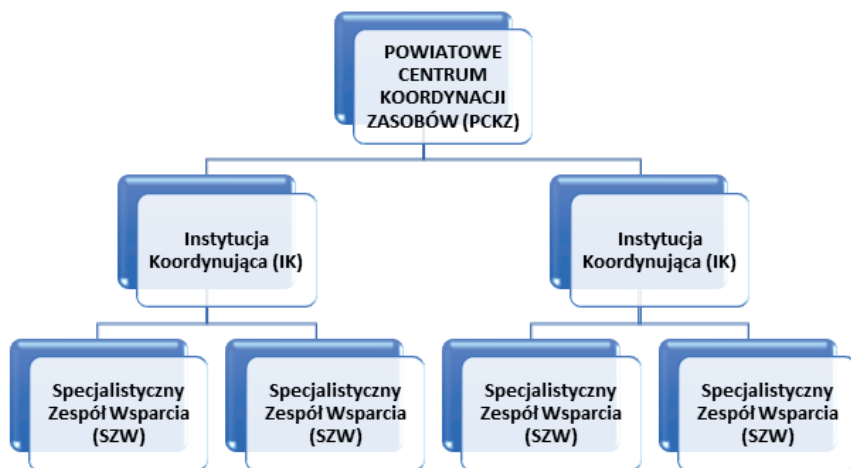
⁷⁵ Gajdzica, Z. et al. (2024). *Ocena funkcjonalna...* Op. cit.

⁷⁶ Lamb, J., Doucet, S., Luke, A. (2021). Interprofessional Collaboration in the Care of Children with Complex Care Needs: The Experiences of Children, Their Families, and the Intersectoral Care Team. *Healthy Populations Journal*, 1(2), 68–78.

⁷⁷ *Propozycja zapisów...* Op. cit.; Widawska, E., Gajdzica, Z. (2024). *Szkoła dostępna...* Op. cit.

Powiatowe Centrum Koordynacji Zasobów (PCKZ). Na drugim poziomie ulokowane zostały Instytucje Koordynujące (IK), które współpracują ze Specjalistycznymi Zespołami Wsparcia (SZW) osadzonymi na poziomie trzecim. Poniżej pokrótce scharakteryzowano pozycję oraz zadania poszczególnych elementów modelu.

Schemat 3. Struktura organizacyjna funkcjonowania Modelu wsparcia międzysektorowego

Źródło: Gajdzica, Z. et al. (2023). *Projekt innowacyjno-wdrożeniowy...* Op. cit.

Powiatowe Centrum Koordynacji Zasobów (PCKZ, w niektórych wersjach określane też jako centrum koordynujące CK) to podmiot (jednostka lub zespół) identyfikujący, integrujący i koordynujący zasoby w obszarze powiatu ulokowane w różnych sektorach (zarówno publiczne, jak i niepubliczne, prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego różnych szczebli), określający procedury dostosowane do potrzeb na danym obszarze JST. We wstępnej koncepcji ma być on powołany w ramach istniejących już struktur JST (np. Wydziału Polityki Społecznej, Wydziału Edukacji) lub działać w odrębnej instytucji (np. w Centrum Rozwoju Rodziny). Jest to komórka o charakterze strategicznym, której cel stanowi konstruowanie i prowadzenie aktywnego partnerstwa różnych podmiotów udzielających wsparcia dzieciom, uczniom i rodzinom, opartego na lokalnych zasobach.

Do ważniejszych projektowanych zadań PCKZ należą m.in.:

- tworzenie mapy zasobów na terenie powiatu i jej aktualizowanie;
- tworzenie partnerstwa formalnego;

- identyfikowanie lokalnych zasobów pod kątem budowania partnerstwa lokalnego;
- projektowanie strategii rozwiązywania zidentyfikowanych problemów i monitorowanie jej realizacji;
- zawieranie umów/porozumień;
- monitorowanie realizacji przyjętej strategii.

Instytucja Koordynująca (IK) jest jednostką prowadzoną przez powiat działającą w terenie, ściśle współpracującą z Powiatowym Centrum Koordynacji Zasobów. Na obszarze powiatu może funkcjonować jedna lub kilka IK, w zależności od realnych potrzeb. Ich liczba powinna być warunkowana obszarem działań, liczbą mieszkańców (dzieci i osób uczących się), rodzajem oferowanych usług specjalistycznych, a także posiadanymi zasobami (osobowymi, infrastrukturalnymi itd.). Podstawowe zadania IK ujęte w formie uogólnionej to:

- monitorowanie rozwoju i profilaktyka zaburzeń rozwoju dzieci i młodzieży;
- koordynowanie wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci i wsparcia rodzin w wieku od urodzenia do rozpoczęcia nauki w szkole;
- uzupełnienie oferty specjalistycznej niedostępnej na poziomie gminy;
- wsparcie dla specjalistów;
- wsparcie dla rodzin;
- koordynowanie współpracy między różnymi instytucjami udzielającymi wsparcia prowadzącymi działalność opiekuńczą, rehabilitacyjną, wychowawczą, edukacyjną itp.

Instytucja Koordynująca może zostać powołana w ramach funkcjonowania prowadzonej przez powiat jednostki – np. poradni psychologiczno-pedagogicznej, powiatowego centrum pomocy rodzinie, szkoły lub placówki specjalnej – albo na drodze porozumienia/umowy z powiatem jednostki prowadzonej przez inny organ (np. gminę, organizację pozarządową).

Specjalistyczne Zespoły Wsparcia (SZW) to jednostki operacyjne realizujące zadania bezpośredniego wsparcia dziecka/ucznia i jego rodziny. Są one elementem systemu wsparcia na terenie powiatu. Przyjmują postać:

- zespołów wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka i wsparcia rodziny (WWR), obejmujących pomocą dzieci w wieku od urodzenia do momentu rozpoczęcia realizacji obowiązku szkolnego, ich rodziny oraz środowiska;
- zespołów wspierających osobę uczącą się i jej środowisko.

Na obszarze powiatu może powstać wiele takich zespołów. Ich liczba uzależniona jest od potrzeb oraz posiadanych zasobów. W skład zespołu wchodzi osoby, które prowadzą działania wspierające dziecko/osobę objętą opieką, wychowaniem, kształceniem i jej rodzinę w: żłobku, przedszkolu, szkole, środowiskowym centrum zdrowia psychicznego, poradni psychologiczno-pedagogicznej (PPP), specjalistycznym centrum wspierającym edukację włączającą (SCWEW). Skład SZW zależy od potrzeb dziecka/osoby uczącej się i rodziny – mogą to być m.in. nauczyciele, wychowawcy, pedagodzy specjaliści, nauczyciele współorganizujący kształcenie, logopedzi, terapeuci, psycholodzy, rehabilitanci, lekarze, pielęgniarki środowiskowe, położne, pracownicy społeczni i asystenci.

Do podstawowych projektowanych zadań Specjalistycznych Zespołów Wsparcia należą:

- konstruowanie ścieżek wsparcia z wykorzystaniem dostępnych zasobów instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych;
- bezpośrednia praca z dziećmi, uczniami i rodzinami.

Prace zespołu koordynują osoby odpowiedzialne za wsparcie konkretnego dziecka/osoby uczącej się i jego rodziny. Do ich zadań należą:

- zaprojektowanie i monitorowanie indywidualizacji/personalizacji wsparcia przez dostosowanie rodzaju i zakresu pomocy do rzeczywistych potrzeb dziecka/ucznia i jego rodziny oraz środowiska pozarodzinnego;
- zintegrowanie działań wokół dziecka, ucznia i rodziny, które rozumiane są jako połączenie w jeden instrument wsparcia wielu aktualnie funkcjonujących form organizacyjnych;
- zaprojektowanie i monitorowanie działań ukierunkowanych na zajmowanie się pojedynczym dzieckiem/ucznikiem w taki sposób, by zapewnić jemu i jego środowisku skorzystanie ze zróżnicowanych działań pomocowych we właściwej formie oraz w odpowiednim czasie;
- zmniejszanie obciążeń proceduralnych rodzin i pełnoletnich osób uczących się związanych z uzyskaniem dostępu do wsparcia w ramach wczesnego wspomaganie rozwoju⁷⁸.

Zaprezentowany model wsparcia międzysektorowego stanowi próbę zniesienia problemu, jakim jest brak lub niski stopień współpracy wewnątrzsektorowej i międzysektorowej. Należy jednak pamiętać, że jest on tylko

⁷⁸ Gajdzica, Z. et al. (2023). *Projekt innowacyjno-wdrożeniowy...* Op. cit.

jednym z kilku istotnych elementów szeroko pojętej zmiany ukierunkowanej na wzmocnienie włączania edukacyjnego i społecznego osób z dodatkowymi potrzebami. Choć w modelu tym kładzie się szeroki nacisk na współpracę, która buduje zintegrowany system wsparcia, to finalnym efektem tych działań jest wsparcie rozwoju dziecka/ucznia oraz wzmocnienie potencjału rodziny i społeczności lokalnych. Ważny element całego łańcucha działań stanowi wczesne wspomaganie rozwoju dziecka, w swoich wielozakresowych działaniach oparte na biopsychospołecznym modelu niepełnosprawności, i przez to silnie wpisane w strukturę pracy międzysektorowej. Dobrze już umocowana w tradycji WWR interdyscyplinarność wiedzy, kompetencji i podejmowanych działań wymaga sprawnego przepływu informacji między instytucjami i specjalistami. To newralgiczny element całego modelu, ponieważ obudowany jest on wątpliwościami dotyczącymi prawa do prywatności i zarządzania wrażliwymi danymi. Efektywne działanie modelu będzie zatem związane z koniecznością dostosowania regulacji prawnych, często rozproszonych w różnych aktach prawnych, do nowego sposobu funkcjonowania instytucji publicznych⁷⁹.

Innym istotnym elementem całego modelu jest szybkie rozpoznawanie dodatkowych potrzeb, czemu służą badania przesiewowe – skrining małego dziecka oraz szkolna ocena funkcjonalna. Cel tych badań stanowi przede wszystkim możliwie najszybsze wykrycie potrzeby wsparcia i w razie potrzeby zainicjowanie głębszej diagnozy ukierunkowanej na wskazanie jego sprecyzowanego poziomu, a w jego obszarze konkretnych działań wpisanych w szeroki wachlarz oddziaływań placówek ogólnodostępnych i specjalistycznych. W całym systemie ważne jest zatem również wpieranie i uzupełnianie potencjału przedszkola czy szkoły ogólnodostępnej przez Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne, Specjalistyczne Centra Wspierania Edukacji Włączającej oraz inne podmioty świadczące usługi opiekuńcze, wychowawcze, edukacyjne i terapeutyczne prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego wszystkich szczebli.

Analizy wyników badań naukowych pokazują, że sukces zintegrowanego wsparcia społecznego warunkowany jest trzema grupami czynników działających współzależnie. Są to: kapitał społeczny, przywództwo i lokalne czynniki środowiskowe⁸⁰. Można zatem powiedzieć, że warunkami

---

⁷⁹ Ibidem.

⁸⁰ Johns, S. (2010). *Early childhood...* Op. cit.

koniecznymi urzeczywistniania modelu wsparcia międzysektorowego ukierunkowanego na budowanie kultury inkluzyjnej są nie tylko zmiana organizacyjna czy podnoszenie kompetencji specjalistycznych kadry placówek ogólnodostępnych, ale przede wszystkim pozytywne nastawienie społeczności tych placówek do współpracy, współdziałania i angażującej pracy w środowiskach osób o zróżnicowanych potrzebach i możliwościach rozwojowych. To zaś ciągle wydaje się problemem wymagającym nieustannej troski nas wszystkich⁸¹.

3.3. Współpraca z rodziną i środowiskiem dziecka w obserwacji funkcjonalnej

Współpraca z rodziną i środowiskiem jest kluczowym elementem opieki skoncentrowanej na rodzinie. W praktyce wydaje się ona jednak być wyzwaniem zarówno dla rodziców, jak i środowiska opieki i wychowania dziecka oraz specjalistów, w tym terapeutów.

Badanie przesiewowe skriningowe i ocena funkcjonalna powinny być wspólnym doświadczeniem osób udzielających wsparcia oraz rodziców⁸². Rodziny codziennie wchodzi w interakcje ze swoimi dziećmi i widzą ich umiejętności w różnych kontekstach. Członkowie rodziny zwykle znają swoje dziecko lepiej niż inne osoby z zespołu oceniającego i często mają o nim unikalną wiedzę, która nie zawsze jest dostępna dla innych. Ponadto, ponieważ dzieci mogą wykazywać inne umiejętności podczas badania przesiewowego i oceny niż w pozostałych kontekstach sytuacyjnych, członkowie rodziny są kluczowym pomostem do pomagania zespołowi w lepszym zrozumieniu zachowań dziecka. Włączenie ich wiedzy na temat dziecka może zwiększyć wiarygodność, efektywność i ważność skriningu⁸³.

---

⁸¹ Widawska, E., Belza-Gajdzica, M., Gajdzica, Z. (2023). Międzysektorowe wsparcie... Op. cit.

⁸² Division for Early Childhood of the Council for Exceptional Children (2017). *Position Statement on Challenging Behavior and Young Children*. Dostępne na https://challengingbehavior.org/docs/DEC_PositionStatement_ChallengingBehavior.pdf [12.10.2024].

⁸³ Squires, J. (1996). Parent-Completed Developmental Questionnaires: A Low-Cost Strategy for Child-Find and Screening. *Infants & Young Children*, 9(1), 16–28.

Podstawą odniesienia we współpracy jest model skoncentrowany na rodzinie. Wiąże się on z pozytywnymi wynikami podejmowanej kooperacji dla wszystkich zaangażowanych podmiotów, a także dla budowania przyszłych i wzmacniania już istniejących interakcji⁸⁴. Coraz bardziej podkreśla się znaczenie współpracy rodziny i specjalistów – osób uczestniczących w procesie wspomagania i wspierania rozwoju małych dzieci, w tym tych z zaburzeniami rozwojowymi – jako kluczowego elementu opieki skoncentrowanej na rodzinie⁸⁵. Mihee An i Robert J. Palisano opisują współpracę jako wzajemnie wspierające się interakcje, dzięki którym następuje wymiana wiedzy i umiejętności, dochodzi do obustronnego zrozumienia, i ostatecznie podejmowane są wspólne decyzje⁸⁶. Tak pojmowana współpraca wymaga uwzględnienia znaczenia budowania relacji⁸⁷ i współuczestnictwa⁸⁸.

---

⁸⁴ Dempsey, I., Keen, D. (2008). A review... Op. cit.; Dunst, C.J., Trivette, C.M. (2009). Capacity-Building Family-Systems Intervention Practices. *Journal of Family Social Work*, 12(2), 119–143. Dostępne na <https://doi.org/10.1080/10522150802713322> [12.10.2024]; King, S.M. et al. (2004). Family-Centered Service for Children with Cerebral Palsy and Their Families: A Review of the Literature. *Seminars in Pediatric Neurology*, 11(1), 78–86. Dostępne na <https://doi.org/10.1016/j.spen.2004.01.009> [12.10.2024]; Kuhlthau, K.A. et al. (2011). Evidence for Family-Centered Care for Children with Special Health Care Needs: A Systematic Review. *Academic Pediatrics*, 11(2), 136–143. Dostępne na <https://doi.org/10.1016/j.acap.2010.12.014> [12.10.2024].

⁸⁵ An, M., Palisano, R.J. (2013). Family-professional collaboration in pediatric rehabilitation: A practice model. *Disability and Rehabilitation*, 36(5), 434–440. Dostępne na <https://doi.org/10.3109/09638288.2013.797510> [12.10.2024]; Harniess, P.A. et al. (2021). Parental engagement in early intervention for infants with cerebral palsy – A realist synthesis. *Child: Care, Health and Development*, 48(3), 359–377. Dostępne na <https://doi.org/10.1111/cch.12916> [12.10.2024]; Klatte, I.S. et al. (2020). Collaboration between parents and SLTs produces optimal outcomes for children attending speech and language therapy: Gathering the evidence. *International Journal of Language and Communication Disorders*, 55(4), 618–628. Dostępne na <https://doi.org/10.1111/1460-6984.12538> [12.10.2024]; Kokorelias, K.M. et al. (2019). Towards a universal model of family centered care: A scoping review. *BMC Health Services Research*, 19(1), 564. Dostępne na <https://doi.org/10.1186/s12913-019-4394-5> [12.10.2024].

⁸⁶ An, M., Palisano, R. J. (2013). Family-professional collaboration... Op. cit.

⁸⁷ Klatte, I.S., Harding, S., Roulstone, S. (2019). Speech and language therapists' views on parents' engagement in Parent-Child Interaction Therapy (PCIT). *International Journal of Language & Communication Disorders*, 54(4), 553–564. Dostępne na <https://doi.org/10.1111/1460-6984.12459> [12.20.2024]; Kokorelias, K.M. et al. (2019). Towards a universal... Op. cit.

⁸⁸ Dunst, C.J., Trivette, C.M. (2009). Capacity-Building Family-Systems... Op. cit.

Współpraca skoncentrowana na relacjach ma więc celu budowanie interakcji z rodzicami. Obejmuje takie kwestie, jak: empatia, aktywne i refleksyjne słuchanie, skuteczna komunikacja i wrażliwość kulturowa na wartości oraz potrzeby rodziców⁸⁹.

Współuczestnictwo w procesie podejmowania decyzji i wypracowywania adekwatnych do potrzeb działań ma na celu zwiększenie zaangażowania rodziców i obejmuje takie zachowania, jak: wspólne wyznaczanie celów, wykorzystywanie potencjału rodziców czy promowanie nabywania nowych umiejętności⁹⁰. Wszystkie praktyki współpracy powinny być realizowane w duchu dwustronnej interakcji między rodzicami i opiekunami a wychowawcami i specjalistami⁹¹. Obejmuje to nie tylko informowanie rodziców i wyjaśnianie im przebiegu procesu oceny funkcjonalnej, ale także wysłuchiwanie ich obaw i udzielanie im głosu.

Istotne dla przeprowadzenia SRMD w obserwacji funkcjonalnej są zatem:

1. **Wykorzystanie wiedzy rodzin jako źródła informacji** o umiejętnościach społeczno-emocjonalnych ich dzieci. Jest to niezwykle cenne dla procesu oceny. Rodzice mogą być dokładnymi oceniającymi rozwój małych dzieci, zwłaszcza gdy są proszeni o opisywanie ich zachowań w codziennych aktywnościach w domu⁹². Badania wykazały, że rodziny są niezawodne w wypełnianiu narzędzi przesiewowych i list kontrolnych dotyczących rozwojowych zachowań ich dzieci⁹³.

---

⁸⁹ Hill, C.E. (ed.) (2001). *Helping skills: The empirical foundation*. American Psychological Association. Dostępne na <https://doi.org/10.1037/10412-000> [12.10.2024].

⁹⁰ An, M., Palisano, R.J. (2013). Family-professional collaboration... Op. cit.

⁹¹ Ibidem; Melvin, K., Meyer, C., Scarinci, N. (2019). What does “engagement” mean in early speech pathology intervention? A qualitative systematised review. *Disability and Rehabilitation*, 42(18), 2665–2678. Dostępne na <https://doi.org/10.1080/09638288.2018.1563640> [12.20.2024].

⁹² Bricker, D., Squires, J. (1989). The Effectiveness of Parental Screening of At-Risk Infants: The Infant Monitoring Questionnaires. *Topics in Early Childhood Special Education*, 9(3), 67–85. Dostępne na <https://doi.org/10.1177/027112148900900306> [12.20.2024]; Diamond, K.E., Squires, J. (1993). The Role of Parental Report in the Screening and Assessment of Young Children. *Journal of Early Intervention*, 17(2), 107–115. Dostępne na <https://doi.org/10.1177/105381519301700203> [12.20.2024]; Meisels, S.J. et al. (1993). New Evidence for the Effectiveness of the Early Screening Inventory. *Early Childhood Research Quarterly*, 8(3), 327–346. Dostępne na [https://doi.org/10.1016/S0885-2006\(05\)80071-7](https://doi.org/10.1016/S0885-2006(05)80071-7) [12.10.2024].

⁹³ Margaret, J. et al. (2004). The Brief Infant-Toddler Social and Emotional Assessment: Screening for Social-Emotional Problems and Delays in Competence. *Journal of*

2. **Zaangażowanie rodzin w proces oceny**, które może prowadzić do lepszego zrozumienia umiejętności i aktywności dziecka. Informacje zebrane od rodzin podczas oceny pozwalają na uzyskanie pełniejszego obrazu funkcjonowania dziecka i mogą również służyć jako punkt odniesienia dla członków zespołu oceniającego. Obserwacja i zbieranie informacji w domu lub innych naturalnych środowiskach albo podczas interakcji z głównymi opiekunami może prowadzić do lepszego zrozumienia umiejętności interpersonalnych, osobowości, temperamentu, zdolności komunikacyjnych i przywiązania dziecka do dorosłych. Ponadto partnerstwo z rodzinami oznacza, że uznawana jest waga informacji, którymi te dysponują, a ich perspektywa jest ceniona.
3. **Zachęcanie rodzin do aktywnego bycia członkami zespołów oceniających**, co może pomóc w zebraniu większej ilości informacji na temat mocnych stron i potrzeb społeczno-emocjonalnych dziecka. Rodziny odgrywają ważną, a wręcz kluczową rolę we wspieraniu kompetencji rozwojowych dziecka. Kiedy rodziny są aktywne w procesie oceny, zwiększa to ich wiedzę i zrozumienie mechanizmów rozwoju ich dziecka. Rodziny, które są dobrze poinformowane, są w stanie skuteczniej wspierać rozwój dzieci w domu, a także w placówkach opieki i edukacji przedszkolnej oraz w społeczności lokalnej. Ponadto dobrze poinformowani rodzice czują się bardziej pewni siebie i kompetentni i stają się bardziej skłonni do bycia aktywnymi uczestnikami zespołów oceniających.
4. **Zwiększenie obecności i udziału rodzin w procesie oceny** może pomóc dzieciom w nawiązaniu relacji i budowaniu zaufania z członkami zespołu oceniającego. U dzieci, szczególnie w okresie wczesnego dzieciństwa, poczucie bezpieczeństwa i pewności są kluczowe dla dokładnej oceny ich kompetencji społeczno-emocjonalnych, dlatego obecność w pobliżu opiekunów lub znajomych dorosłych, którzy wzmagają poczucie komfortu, może wspomóc wyniki oceny.

3.4. Skrining Rozwoju Małego Dziecka w planowaniu indywidualnego programu wsparcia na rzecz dziecka, rodziny i środowiska

Wczesna identyfikacja potrzeb rozwojowych małego dziecka stanowi kluczowy element skutecznego planowania indywidualnego programu wsparcia, który skierowany jest zarówno do dziecka, jak i do jego rodziny oraz środowiska. W tym kontekście Skrining Rozwoju Małego Dziecka (SRMD) pełni istotną rolę jako narzędzie umożliwiające wczesne wykrycie ewentualnych trudności oraz określenie zakresu niezbędnego wsparcia.

Proces oceny funkcjonalnej z wykorzystaniem kwestionariuszy SRMD opiera się na systematycznej ocenie zachowań dziecka w obszarach aktywności zgodnie z ramami Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia.

Skrining rozwoju dzięki swojej strukturze i metodologii stanowi podstawę dla tworzenia spersonalizowanych programów wsparcia, dostosowanych do indywidualnych potrzeb dziecka i jego otoczenia.

Na pakiet walidowanej, ostatecznej wersji SRMD składa się 10 kwestionariuszy, przeznaczonych dla dzieci w danym wieku:

- 1) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 6 miesięcy,
- 2) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 8 miesięcy,
- 3) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 12–14 miesięcy,
- 4) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 18–20 miesięcy,
- 5) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 24–26 miesięcy,
- 6) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 30–32 miesięcy,
- 7) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 3 lat,
- 8) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 4 lat.
- 9) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 5 lat.
- 10) Kwestionariusz obserwacji aktywności dziecka w wieku 6 lat.

Istotne jest, aby w przypadku przeprowadzania oceny dziecka urodzonego przedwcześnie dokonać skorygowania wieku kalendarzowego (metrykalnego) do wieku rozwojowego. Należy wówczas od wieku metrykalnego odjąć liczbę tygodni, których zabrakło do narodzin o czasie, czyli np. jeśli dziecko urodziło się w 28. tygodniu ciąży, należy od wieku metrykalnego odjąć 12 tygodni. Oznacza to, że od dziecka urodzonego w 28. tygodniu ciąży umiejętności typowych dla wieku 12 miesięcy oczekujemy wówczas, gdy dziecko osiągnie wiek kalendarzowy 15 miesięcy. Taką korekcję wieku stosuje się jednak nie dłużej niż do ukończenia przez dziecko 2. roku życia.

W każdym kwestionariuszu obserwacji aktywności sprecyzowano obszary rozwoju, w których wyodrębniono kategorie aktywności i uczestnictwa, zgodnie z Klasyfikacją ICF. Określonej kategorii aktywności przypisane są zachowania dziecięce, które zostały zweryfikowane, i których zgodność została określona w badaniu walidacyjnym. Każde opisane zachowanie w kwestionariuszu podlega obserwacji funkcjonalnej i ocenie dychotomicznej: TAK – występuje; NIE – nie występuje. Zachowaniu ocenionemu na TAK nadaje się 1 pkt, zaś ocenionemu na NIE – 0 pkt.

Po przeprowadzeniu obserwacji funkcjonalnej i ocenieniu wszystkich zachowań rejestruje się wyniki w Kwestionariuszu SRMD w danej kategorii i obszarze rozwoju. Następnie sumuje się liczbę punktów i oblicza wskaźnik procentowy zachowań dziecięcych na TAK, po czym przenosi się rezultaty do arkusza zbiorczego wyników (suma punktów oraz wskaźnik procentowy), który stanowi profil funkcjonalny dziecka.

Na podstawie uzyskanych wyników (wskaźnika procentowego) ustala się kwalifikator (zgodnie z tabelą nr 77), który określa wstępnie stopień proponowanego wsparcia lub skalę trudności rozwojowych:

- 95–100%, kwalifikator 0 – oznacza, że dziecko posiada kompetencje i umiejętności charakterystyczne dla tej grupy wiekowej, w której się znajduje – nie wymaga specjalistycznego wsparcia;
- 75–95%, kwalifikator 1 – oznacza, że dziecko zмага się z nieznacznymi trudnościami lub że jest w trakcie uczenia się danej czynności – wymagane jest nieznaczne wsparcie (poziom wsparcia 1.);
- 51–74%, kwalifikator 2 – oznacza, że dziecko zмага się z umiarkowanymi trudnościami rozwojowymi – wymagane jest umiarkowane wsparcie oraz pogłębiona diagnoza (poziom wsparcia 2.);
- 5–50%, kwalifikator 3 – oznacza, że dziecko zмага się ze znacznymi trudnościami rozwojowymi – wymagane jest znaczące wsparcie oraz pogłębiona diagnoza (poziom wsparcia 3.);
- 0–4%, kwalifikator 4 – oznacza, że dziecko zмага się ze skrajnie dużymi trudnościami rozwojowymi – wymagane jest znaczące wsparcie oraz pogłębiona diagnoza (poziom wsparcia 3.).

Tabela 77. Kwalifikatory – opis i wartości procentowe, poziom wsparcia

Kod kwalifikatora	Opis	Wskaźnik zachowań dziecięcych na TAK	Wskaźnik zachowań dziecięcych na NIE	Proponowany poziom wsparcia
0	BRAK trudności	96–100%	0–4%	0
1	NIEZNACZNE trudności (niewielkie, małe)	75–95%	5–24%	1.
2	UMIARKOWANE trudności (średnie)	51–74%	25–49%	2.
3	ZNACZNE trudności (wielkie, silne)	5–50%	50–95%	3.
4	SKRAJNIE DUŻE trudności (zupelne)	0–4%	96–100%	
8	nieokreślone			
9	nie dotyczy			

Źródło: Światowa Organizacja Zdrowia (2009). *Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF)*. Dostępne na https://www.cez.gov.pl/fileadmin/user_upload/Wytyczne/statystyka/icf_polish_version_56a8f7984213a.pdf [11.11.2024].

Poziom wsparcia 1. dotyczy dzieci z wynikiem 75–95% obserwowanych aktywności ocenionych na TAK (kwalifikator 1). Dziecko z wynikiem w tym przedziale procentowym zmagają się z nieznacznymi trudnościami lub jest w trakcie uczenia się danej czynności. Wymagane na tym poziomie wsparcie jest nieznaczne. Docelowo będą nim obejmowane rodziny i dzieci w wieku od urodzenia do 3 lat z trudnościami w funkcjonowaniu o niewielkim nasileniu (stopień nasilenia z zastosowaniem kwalifikatorów ICF: 1 – niewielki/lekki problem) w odniesieniu do kamieni milowych w zakresie wybranych obszarów rozwojowych.

Kryterium pomocnicze w ocenie stanowi odchylenie rozwojowe w stosunku do normy wiekowej, wynoszące:

- do 1,5 miesiąca u dzieci w wieku 6 miesięcy,
- do 3 miesięcy u dzieci w wieku 12 miesięcy,
- do 6 miesięcy u dzieci w wieku 12–36 miesięcy,
- do 12 miesięcy u dzieci w wieku przedszkolnym.

Wsparcie udzielane jest w toku bieżącej pracy z dzieckiem w grupie opiekuńczej/wychowawczej. Zorganizowanie wsparcia dziecka na 1. poziomie oznacza dostosowanie otoczenia, zastosowanie zindywidualizowanych metod pracy, aranżację sytuacji, podpowiedzi, inicjowanie doświadczeń itp.

Działania te są realizowane podczas codziennej pracy w domu, przy wsparciu konsultacyjnym specjalistów (np. z poradni). Wsparcie jest równolegle realizowane w grupie żłobkowej czy przedszkolnej z wykorzystaniem zasobów osobowych placówki, w której dziecko przebywa. Działania, które wspomagają rozwój dziecka zakwalifikowanego do pierwszego poziomu wsparcia, realizowane są odpowiednio przez instytucję opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3 lub placówkę wychowania przedszkolnego. Udzielanie wsparcia na poziomie pierwszym wchodzi w standard realizacji wychowania przedszkolnego.

Poziom wsparcia 2. dotyczy dzieci z wynikiem 51–74% obserwowanych aktywności ocenionych na TAK (kwalifikator 2). Dziecko z wynikiem w tym przedziale procentowym zmagają się z umiarkowanymi trudnościami rozwojowymi. Wsparciem na tym poziomie docelowo obejmowane są rodziny i dzieci. Kryterium pomocnicze w ocenie stanowi odchylenie rozwojowe w stosunku do normy wiekowej wynoszące:

- w przedziale 4–6 miesięcy u dzieci w wieku 0–12 miesięcy,
- w przedziale 6–12 miesięcy u dzieci w wieku 24–36 miesięcy,
- w przedziale 12–18 miesięcy u dzieci w wieku od powyżej 3 lat do momentu rozpoczęcia nauki szkolnej.

Dziecko zakwalifikowane do poziomu wsparcia 2. wymaga:

- pogłębionej diagnozy specjalistycznej, jeśli taka nie została wcześniej przeprowadzona;
- działań terapeutycznych ze wsparciem specjalistów w placówce oraz innych podmiotach, w tym: poradni psychologiczno-pedagogicznej, poradni sektora medycznego, placówek wsparcia społecznego.

Zorganizowanie wsparcia dziecka na 2. poziomie oznacza:

- wsparcie w trakcie codziennej pracy w domu realizowane przez opiekunów dziecka we współpracy ze specjalistami;
- wsparcie na poziomie placówki (żłobka, przedszkola) z wykorzystaniem zakresu wsparcia z poziomu 1. (w tym: dostosowania otoczenia, zastosowania zindywidualizowanych metod pracy, aranżacji sytuacji, podpowiedzi, inicjowania doświadczeń);
- wsparcie dodatkowe realizowane w oparciu o pogłębioną ocenę specjalistyczną w placówce lub w poradni;
- zajęcia specjalistyczne w zależności od potrzeb rozwojowych dziecka, jego rodziny i środowiska.

Poziom wsparcia 3. dotyczy dzieci z wynikiem 5–50% obserwowanych aktywności ocenionych na TAK (kwalifikator 3) oraz dzieci z wynikiem 0–4% (kwalifikator 4). Dziecko z wynikami w tych przedziałach procentowych zmagają się ze znacznymi lub skrajnie dużymi trudnościami rozwojowymi w odniesieniu wielu obszarów rozwojowych.

Kryterium pomocnicze w ocenie stanowi odchylenie rozwojowe w stosunku do normy wiekowej wynoszące:

- 6 miesięcy i więcej u dzieci w wieku 0–18 miesięcy,
- 12 miesięcy i więcej u dzieci w wieku 18–36 miesięcy,
- 24 miesiące i więcej u dzieci w wieku od powyżej 3 lat do momentu rozpoczęcia nauki szkolnej.

Zakwalifikowanie dziecka do poziomu wsparcia 3. jest związane z:

- wielospecjalistyczną diagnozą funkcjonalną i kryterialną;
- na poziomie placówki (żłobka, przedszkola): dostosowaniem otoczenia, specjalnymi metodami pracy, aranżacją sytuacji, wsparciem specjalistycznym w grupie, zajęciami specjalistycznymi – w zależności od potrzeb rozwojowych dziecka i środowiska;
- specjalistycznymi międzysektorowymi działaniami leczniczymi, terapeutycznymi i rehabilitacyjnymi w placówce wsparcia, tj. poradni rehabilitacyjnej, specjalistycznej opieki ambulatoryjnej, poradni zdrowia psychicznego (sektor zdrowia), poradni psychologiczno-pedagogicznej (sektor edukacji), podmiotach wsparcia społecznego, m.in. ośrodkach pomocy społecznej (sektor pomocy społecznej).

W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości (podejrzenia zaburzenia lub zespołu zaburzeń) kolejnym krokiem jest ukierunkowanie rodziców na podjęcie decyzji o włączeniu w proces wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka i wsparcia rodziny (WWR), w tym przeprowadzeniu pogłębionej oceny funkcjonalnej oraz ewentualnie, w zależności od potrzeb i stanu zdrowia dziecka, diagnostyki medycznej w celu wykluczenia lub ustalenia rozpoznania klinicznego, zgodnie z obowiązującą klasyfikacją zaburzeń. Włączenie w proces WWR umożliwia podjęcie działań terapeutycznych wobec dziecka oraz działań wspierających jego rodzinę i środowisko pozarodzinne.

Jak już wcześniej wielokrotnie wskazywano, ocena funkcjonalna przeprowadzana jest przez specjalistów we współpracy z rodzicami, opiekunami, nauczycielami oraz – w zależności od potrzeb – z udziałem lekarzy, terapeutów środowiskowych, asystentów rodziny itp. Daje to podstawę do zaplanowania

programu wsparcia dla dziecka i jego rodziny w sposób adekwatny do potrzeb, ale także możliwości systemu rodzinnego.

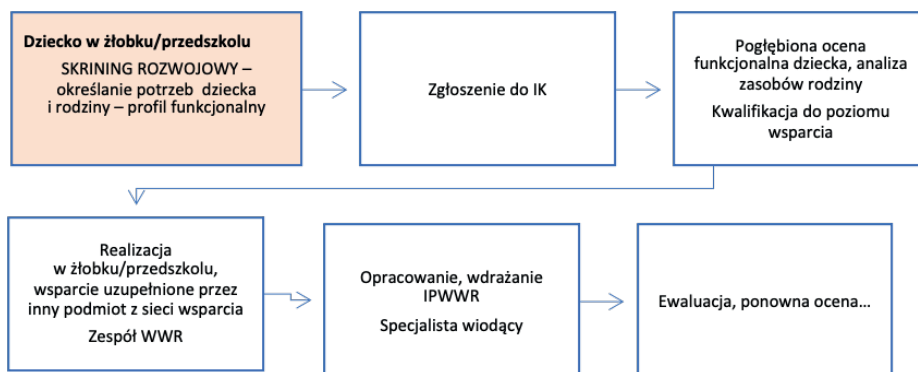
Działania wspierające dziecko i rodzinę, w zależności od wskazań wynikających ze wstępnej oceny lub z wielospecjalistycznej pogłębionej analizy rozwoju, obejmują:

- 1) kwalifikację dziecka do jednego z trzech poziomów wsparcia WWR;
- 2) wspólne ustalenie z rodzicami i opiekunami priorytetowych celów dla rodziny i celów pracy z dzieckiem oraz zasad wspierania jego rozwoju poprzez codzienne rutynowe czynności, aktywności, pielęgnację, postępowanie z dzieckiem w domu oraz w placówkach realizujących wychowanie żłobkowe i przedszkolne, do których dziecko uczęszcza;
- 3) opracowanie, realizację i ewaluację indywidualnego planu wspomaganie rozwoju dziecka i wsparcia rodziny z udziałem tej ostatniej;
- 4) indywidualne wsparcie informacyjno-emocjonalno-społeczne rodziny;
- 5) organizację i moderowanie rodzinnych grup wsparcia;
- 6) wskazówki i instruktaż postępowania z dzieckiem dla rodziców oraz opiekunów i nauczycieli z placówek, do których dziecko uczęszcza (przedszkole, inna forma wychowania przedszkolnego); organizację i moderowanie rodzinnych grup wsparcia.

Ocena postępów i osiągnięć dziecka oraz kompetencji rodziców w odniesieniu do ustalonych celów poddawane są bieżącej ewaluacji. Okresowa ocena postępów ponawiana jest nie rzadziej niż:

- co 3 miesiące u dzieci w wieku 0–12 miesięcy,
- co 6 miesięcy u dzieci powyżej 1. roku życia,
- co rok u dzieci w wieku przedszkolnym powyżej 3 lat.

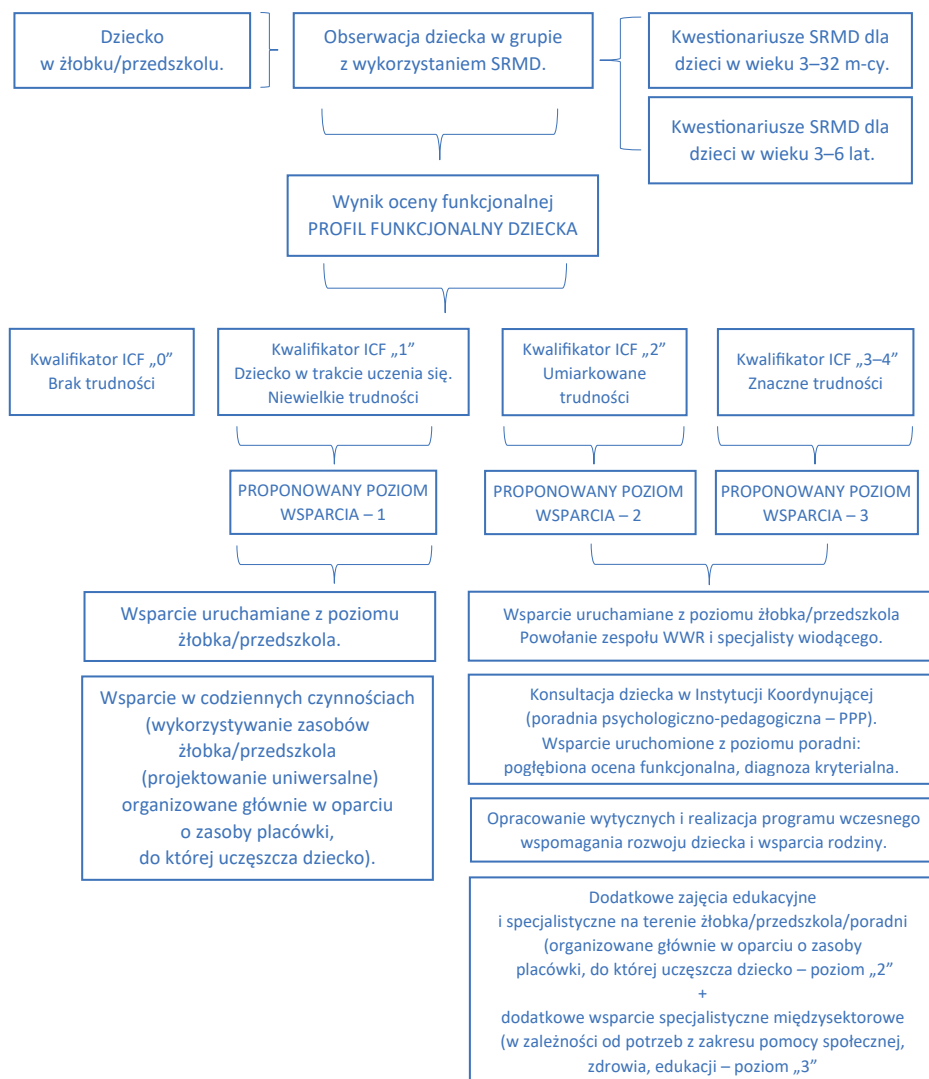
Przyjmuje się dwie ścieżki wykorzystania SRMD w pracy z dzieckiem i jego rodziną w systemie wczesnego wspomaganie rozwoju (WWR), obejmujące diagnozę potrzeb, kwalifikację i planowanie pomocy. Jedna z nich dotyczy dzieci objętych opieką instytucjonalną (zob. Schematy 4 i 5), druga natomiast dzieci, które nie korzystają z opieki żłobkowej ani edukacji przedszkolnej (zob. Schematy 6 i 7).

Schemat 4. Ścieżka wsparcie w WWR dzieci objętych opieką instytucjonalną; w żłobku/przedszkolu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ministerstwo Edukacji i Nauki (2021). *Nowy Model Wczesnego Wspomagania Rozwoju Dziecka i Wsparcia Rodziny*.

Pierwsza ścieżka przedstawia wsparcie **dzieci objętych opieką instytucjonalną** (w żłobku, klubie dziecięcym, przedszkolu):

1. W toku bieżącej pracy z dzieckiem w placówce przeprowadzana jest jego obserwacja z wykorzystaniem SRMD (wstępna ocena funkcjonalna dziecka).
2. Na podstawie zebranych danych z obserwacji i rozmów oraz analizy dokumentacji określone są zasoby i potrzeby dziecka i jego rodziny – profil funkcjonalny oraz, w wyniku zestawienia danych, proponowany poziom wsparcia.
3. W przypadku stwierdzenia potrzeby wsparcia rodzic wraz z dzieckiem jest kierowany do placówki specjalistycznej (poradni, instytucji koordynującej) w celu pogłębionej oceny funkcjonalna dziecka i analizy zasobów rodziny, oceny kryterialnej i kwalifikacji do poziomu wsparcia (określenia, jak intensywnej pomocy potrzeba).
4. Na podstawie wyników oceny opracowywane są cele i zakres wsparcia, które stanowią podstawę indywidualnego programu wczesnego wspomagania rozwoju dziecka i wsparcia rodziny. Program realizuje Zespół, którego prace koordynuje specjalista wiodący.
5. Realizacja programu odbywa się w żłobku/przedszkolu, uzupełniana przez inne instytucje z sieci wsparcia. Działania są prowadzone przez Zespół WWR.
6. Zespół dokonuje cyklicznej ewaluacji – weryfikacji skuteczności działań i ewentualnej modyfikacji programu i zakresu wsparcia.

Schemat 5. Algorytm postępowania wobec dzieci objętych opieką instytucjonalną

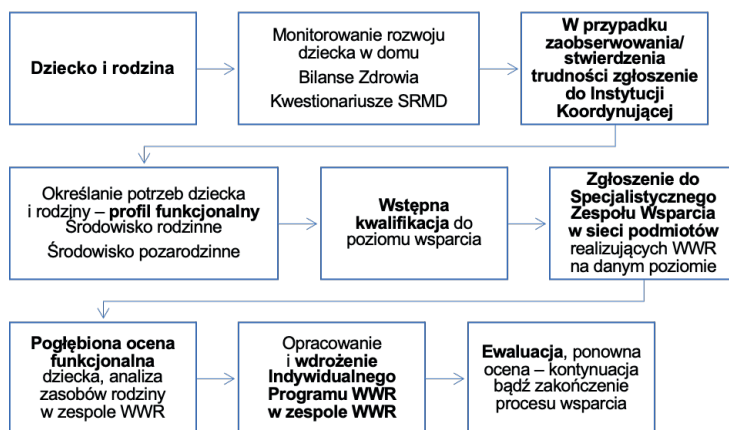
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ministerstwo Edukacji i Nauki (2021). *Nowy Model Wczesnego Wspomagania Rozwoju Dziecka i Wsparcia Rodziny*.

Druga ścieżka przedstawia wsparcie **dzieci nieobjętych opieką instytucjonalną**:

1. Proces zaczyna się w środowisku domowym, gdzie rodzice/opiekunowie obserwują rozwój dziecka. Monitorowania go dokonują na podstawie obserwacji innych dzieci, wiedzy rodzicielskiej oraz kwestionariuszy obserwacji, w tym SRMD.

2. Monitorowanie rozwoju dziecka odbywa się również w cyklicznych badaniach przesiewowych (Bilanse Zdrowia) w zakresie opieki pediatrycznej.
3. W przypadku zaobserwowania/stwierdzenia trudności rodzice z dzieckiem są skierowani do poradni specjalistycznej lub sami zgłaszają się do poradni psychologiczno-pedagogicznej (Instytucji Koordynującej).
4. W kolejnym kroku dokonywana jest wstępna ocena funkcjonalna dziecka. Na podstawie zebranych danych z obserwacji, rozmów oraz analizy dokumentacji, określane są zasoby i potrzeby dziecka i jego rodziny – profil funkcjonalny oraz, w wyniku zestawienia danych, proponowany poziom wsparcia.
5. W przypadku stwierdzenia potrzeby wsparcia przeprowadzana jest pogłębiona diagnostyka, w tym ocena kryterialna i kwalifikacji do poziomu wsparcia (następuje określenie, jak intensywnej pomocy potrzeba).
6. Na podstawie wyników oceny opracowywane są cele i zakres wsparcia, które stanowią podstawę indywidualnego programu wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka i wsparcia rodziny.
7. Dziecko zostaje skierowane do odpowiedniego **Specjalistycznego Zespołu Wsparcia** w ramach sieci WWR (Wczesnego Wspomagania Rozwoju), zgodnie z przypisanym poziomem wsparcia.
8. Program realizuje Zespół, którego pracę koordynuje specjalista wiodący.
9. Realizacja programu odbywa w domu dziecka oraz placówkach realizujących WWR. Działania są prowadzone przez Zespół WWR.
10. Proces kończy się ponowną oceną skuteczności wsparcia oraz decyzją o jego kontynuacji lub zakończeniu, w zależności od uzyskanych efektów.

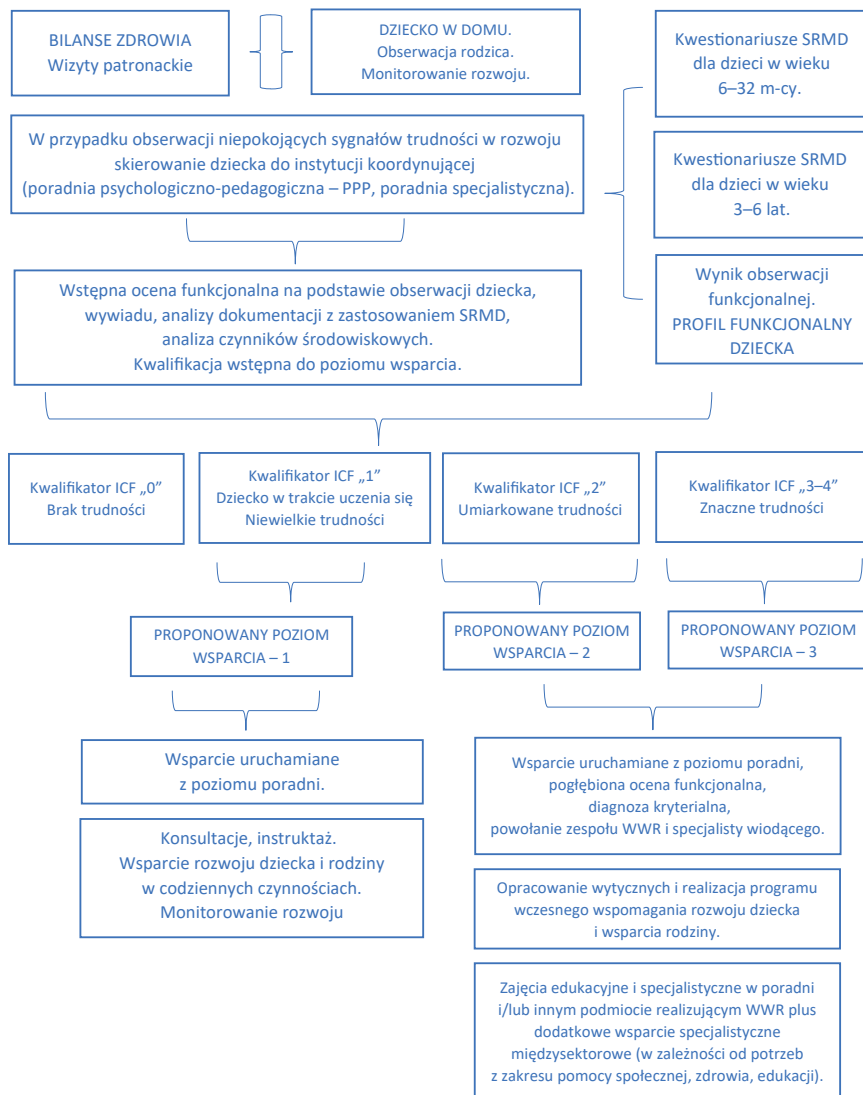
Schemat 6. Ścieżka wsparcia w WWR dzieci nieobjętych opieką instytucjonalną

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ministerstwo Edukacji i Nauki (2021). *Nowy Model Wczesnego Wspomagania Rozwoju Dziecka i Wsparcia Rodziny*.

Schemat nr 7 ilustruje algorytm postępowania – zintegrowaną i wieloetapową ścieżkę pomocy dziecku nieobjętemu dzienną opieką instytucjonalną – od obserwacji w domu, przez diagnozę i opracowanie planu, po realizację działań i ocenę efektów.

Schemat 7. Algorytm postępowania – **zintegrowana i wieloetapowa ścieżka pomocy dziecku nieobjętemu dzienną opieką instytucjonalną** – od obserwacji w domu, przez diagnozę i opracowanie planu, po realizację działań i ocenę ich efektów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ministerstwo Edukacji i Nauki (2021). *Nowy Model Wczesnego Wspomagania Rozwoju Dziecka i Wsparcia Rodziny*.

informacje jako wartościowe uzupełnienie całego badania, pozwalające dokonać oceny przyczyn oraz mechanizmów funkcjonowania dziecka.

Nauczyciele przedszkoli uczestniczący w badaniu pozytywnie oceniali możliwość wykonywania badań skriningowych. Ich zdaniem badania te – choć obszerne i wymagające czasu – są niezwykle potrzebne, gdyż pozwalają na szybkie wychwycenie problemów funkcjonalnych dzieci i co za tym idzie podjęcie adekwatnych działań wspierających ich rozwój.

Dodatkowy atut SRMD to możliwość wykorzystania jednego narzędzia we wszystkich placówkach. Ujednolicona forma oceny pozwala odnieść się do uzyskanych przez dziecko wyników nauczycielom z różnych placówek⁹⁴.

Podsumowując, można wskazać na korzyści ze stosowania SRMD w odniesieniu do: dziecka, rodziny, osoby wykonującej skrining w placówce, a także dla samej instytucji. Zostały one hasłowo uporządkowane na podstawie wypowiedzi osób używających narzędzia w toku badań pilotażowych i walidacyjnych⁹⁵ (zob. tab. 78).

Tabela 78. Korzyści z badań skriningowych – perspektywa dziecka, rodzica/opiekuna, osoby badającej, placówki

Dziecko	<ul style="list-style-type: none"> — Poczucie wyróżnienia u dziecka tym, że poświęca mu się więcej uwagi. — Szczegółowe zwrócenie uwagi na codzienne funkcjonowanie dziecka, przeniesienie ciężaru uwagi z zadań edukacyjnych na funkcjonowanie dziecka na co dzień, w tym dbanie o własny dobrostan i samodzielność dziecka. — Umożliwienie określenia ryzyka występowania nieprawidłowości w rozwoju lub wykrycia nieprawidłowości zanim jeszcze wystąpią poważne trudności w życiu dziecka, a dzięki temu podjęcia działań zapobiegawczych. — Zapewnienie bardzo istotnego elementu profilaktyki, dzięki której dziecko ma szansę na szybkie otrzymanie wsparcia i prawidłowy rozwój. — Uruchomienie po badaniu procedur pomocy psychologiczno-pedagogicznej. — Holistyczne podejście do dziecka. — Przy rzetelnie i merytorycznie prowadzonych badaniach: pozycjonowanie i opisywanie trudności rozwojowych dziecka we wszystkich obszarach wraz z podsumowaniem w postaci Profilu Końcowego i proponowanego mu Poziomu Wsparcia (dobre narzędzie przesiewowe).
---------	--

⁹⁴ *Raport z przeprowadzenia ewaluacji procesu badań skriningowych na poziomie WWR realizowanych przez koordynatorów ds. badań WWR w powiatach w Projekcie innowacyjno-wdrożeniowym w zakresie oceny funkcjonalnej pt. Model Wsparcia Międzysektorowego* (2022). Katowice: UŚ.

⁹⁵ *Ibidem.*

Rodzic/ opiekun	<ul style="list-style-type: none"> — Monitorowanie rozwoju dziecka (wczesne rozpoznanie jego indywidualnych możliwości psychofizycznych, trudności lub dysfunkcji rozwojowych). — Uzyskanie informacji zwrotnej na temat tego, z czym dziecko ma problem, a z czym radzi sobie bardzo dobrze; wzbudzenie refleksji na temat swojego dziecka. — Pogłębienie wiedzy/świadomości na temat tworzenia warunków do rozwoju różnych umiejętności. — Przy masowości badań: danie rodzicom większej odwagi do skorzystania z nich — Uzyskanie całościowego obrazu funkcjonowania dziecka. — Określenie profilu bieżącego funkcjonowania dziecka. — Możliwość wprowadzenia aktywności domowych, które poprawiłyby funkcjonowanie dziecka w określonej sferze. — Zwiększenie świadomości na temat rozwoju dziecka. — Efektywność ekonomiczna badań: łatwiej jest zapobiegać niż leczyć. — Bezpośrednia informacja zwrotna na temat tego, na jakim poziomie rozwoju jest dziecko oraz czy i jakiego rodzaju wsparcia potrzebuje zarówno ono, jak i cała rodzina.
Osoba badająca	<p>Lepsze poznanie dziecka:</p> <ul style="list-style-type: none"> — bardziej świadoma obserwacja dzieci, która przekłada się na jakość współpracy z rodzicami; — przybliżenie aktualnego stanu rozwojowego dziecka, wyszczególnienie jego mocnych oraz słabych stron, a przede wszystkim wyznaczenie kierunku oddziaływań pedagogiczno-wychowawczych, jakim powinien podążyć nauczyciel; — poznanie dziecka z innej strony niż tylko dydaktyczna i wychowawcza; — możliwość obserwowania dzieci w kontekście danej aktywności dogłębniej niż ma to zwykle miejsce (mając pytania pomocnicze wiadomo, na czym się skupić); — pozyskiwanie na bieżąco wiedzy na temat tego, jakiego wsparcia potrzebują dzieci, na co trzeba zwrócić szczególną uwagę i o co wzbogacić ofertę edukacyjną; — możliwość zaplanowania indywidualnej pracy z dzieckiem oraz pracy z całą grupą; — możliwość oceny funkcjonowania grupy i ewentualnego wsparcia tych dzieci, które będą tego potrzebowały. <p>Rozwój własny:</p> <ul style="list-style-type: none"> — przypomnienie wiadomości dotyczących rozwoju dziecka; — odkrycie przez nauczycieli, że każde dziecko ma mocne strony, nie tylko trudności; — wiedza na temat możliwości wykorzystania w codziennej pracy nowych lub zapomnianych, innych niż używane na co dzień sprzętów, zabawek, przedmiotów do oceny funkcjonowania dziecka na danym etapie rozwojowym; — dodatkowa umiejętność dla osób badających, które będą mogły w późniejszym czasie przekazać zdobyte informacje wszystkim nauczycielom; — pomoc przy tworzeniu codziennych zajęć dla dzieci, w tym wskazówki, na co można zwrócić większą uwagę, aby stymulować je do rozwoju; — poznanie nowego narzędzia, czyli arkuszy skriningowych, i możliwości ich praktycznego zastosowania; — nowe doświadczenie zawodowe w roli badacza. <p>Praca zespołowa:</p> <ul style="list-style-type: none"> — zaangażowanie nauczycieli/specjalistów do innowacyjnej pracy; — ujednoczenie spojrzenia na dziecko przez różnych specjalistów; — możliwość odniesienia się do wyników w rozmowie z rodzicem na temat funkcjonowania dziecka – uzyskane wyniki ułatwiają przygotowanie diagnozy funkcjonowania dziecka dla potrzeb zespołu diagnostycznego Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej; — możliwość wykorzystania skriningów jako podstawy do rozmów z rodzicami dzieci, u których nauczyciele zauważyli coś niepokojącego. <p>Organizacja pracy:</p> <ul style="list-style-type: none"> — ujednoczenie narzędzi i skal diagnostycznych ICF i ICD – ze szczególnym naciskiem na opis funkcjonowania dziecka, a nie jedynie skategoryzowanie go zgodnie z katalogiem kodów chorobowych; — zaplanowanie procesu wspomaganie rozwoju dziecka w bieżącej pracy i ze specjalistami; — korzyści finansowe wynikające z przeprowadzania badań.

Placówka	<ul style="list-style-type: none"> — Poszerzenie, a właściwie wskazanie nowej drogi w holistycznym traktowaniu dziecka i jego potrzeb rozwojowych. — Poznanie katalogu umiejętności właściwych dla wieku dziecka – narzędzie ujednolicone. — Stosunkowo szybkie uzyskanie informacji o potencjalnym zakresie pomocy koniecznym do udzielenia dziecku, bez potrzeby wykonywania specjalistycznej diagnozy. — Bieżące aktualizowanie zajęć/programów edukacyjnych dla dzieci odpowiednio do ich stwierdzonych potrzeb rozwojowych (słabych i mocnych stron) w różnych badanych obszarach. — Możliwość zakupienia dodatkowych pomocy, przeorganizowania przestrzeni w salach, wzbogacenia oferty edukacyjnej (np. o zajęcia dodatkowe, koncerty) dzięki wiedzy, w jakiej sferze dzieci wymagają wsparcia. Realizowanie wsparcia podczas bieżącej pracy. — Wzrost kompetencji opiekunów/nauczycieli. — Ukierunkowanie dalszej diagnozy specjalistycznej. — Posiadanie punktu do zainicjowania rozmowy z rodzicami opornymi: takimi, którzy nie chcą diagnozy, chociaż nauczycielka widzi, że coś jest nie tak – w badaniach przesiewowych bada się całą grupę, więc rodzic wyraża zgodę chętniej niż indywidualnie, co potem daje pretekst do rozmowy z nim. — Wzmocnienie świadomości, że w danej placówce jest dogłębnie przeprowadzana analiza dzieci, co stanowi bazę do dostosowania działań do ich możliwości. — Lepsze zaplanowanie pracy w kolejnym roku (przegląd statystyczny problemów i stworzenie arkusza organizacyjnego dla specjalistów).
----------	---

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Raport z przeprowadzenia...* (2022). Op. cit.

Naturalnie, stosowanie SRMD niesie ze sobą także wyzwania, wynikające z konieczności wygospodarowania odpowiedniej ilości czasu potrzebnego do wypełniania narzędzia, posiadania dobrej i wielostronnej znajomości dziecka, a także prowadzenia nieustannej refleksyjnej obserwacji. Jesteśmy jednak przekonani, że nie są to przeszkody w efektywnym procesie wstępnej, ale zarazem ciągłej oceny rozwoju dziecka.

Proponowany Skrining Rozwoju Małego Dziecka (SRMD) stanowi początkowy etap oceny rozwoju dziecka. Jest również punktem wyjścia dla planowania działań wspierających rozwój dziecka oraz jego rodziny. W przypadku stwierdzenia potrzeby wsparcia konieczna jest jednak dalsza, pogłębiona diagnoza, wymagająca stosowania dodatkowych narzędzi.

Żywimy nadzieję, że książka ta stanie się źródłem podstawowej wiedzy nie tylko dla specjalistów, ale również dla opiekunów, wychowawców i rodziców, którzy znajdą w niej przynajmniej część odpowiedzi na nurtujące ich pytania dotyczące założeń i wykorzystywania SRMD oraz konstruowania szeroko pojętego wsparcia dla dzieci i ich rodzin.

- In D.F. Perry, R.K. Kaufmann, J. Knitzer (eds.). *Social and Emotional Health in Early Childhood: Building Bridges Between Services and Systems*. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing.
- Dunst, C.J., Trivette, C.M. (2009). Capacity-Building Family-Systems Intervention Practices. *Journal of Family Social Work*, 12(2), 119–143. Dostępne na <https://doi.org/10.1080/10522150802713322>
- Dunst, C.J., Trivette, C.M., Hamby, D.W. (2007). Meta-analysis of family-centered helping practices research. *Mental Retardation and Developmental Disabilities Research Reviews*, 13(4), 370–378.
- European Agency for Special Needs and Inclusive Education (2025). *Home*. Dostępne na <https://www.european-agency.org/>
- Gajdzica, Z. et al. (2023). *Projekt innowacyjno-wdrożeniowy w zakresie oceny funkcjonalnej polegający na badaniu i opracowaniu modelowych rozwiązań na rzecz świadczonego lokalnie międzysektorowego wsparcia dla dzieci, uczniów i rodzin na podstawie metody oceny funkcjonalnej z wykorzystaniem Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania Niepełnosprawności i Zdrowia – ICF. Raport końcowy*. Katowice: Uniwersytet Śląski w Katowicach.
- Gajdzica, Z. et al. (2024). *Ocena funkcjonalna w szkole dla każdego – założenia, pomiar, zastosowanie*. Kraków: AT Wydawnictwo.
- Harniess, P.A. et al. (2021). Parental engagement in early intervention for infants with cerebral palsy – A realist synthesis. *Child: Care, Health and Development*, 48(3), 359–377. Dostępne na <https://doi.org/10.1111/cch.12916>
- Hill, C.E. (ed.) (2001). *Helping skills: The empirical foundation*. American Psychological Association. Dostępne na <https://doi.org/10.1037/10412-000>
- Jachimczak, B., Podgórska-Jachnik, D., Tomaszewska, A. (2023). *Szkola dla każdego – od idei do realizacji. Z doświadczeń pierwszego łódzkiego Specjalistycznego Centrum Wspierającego Edukację Włączającą*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. Dostępne na <https://doi.org/10.18778/8331-222-4>
- Johns, S. (2010). Early childhood service development and intersectoral collaboration in rural Australia. *Australian Journal of Primary Health*, 16(1), 40–46.
- Kamińska, E. et al. (2022). *Model wsparcia międzysektorowego na rzecz zintegrowania działań wokół dzieci, uczniów i rodzin – wersja skrócona*. MEiN, UŚ, APS, UAM, KUL, UMCS. Dostępne na https://mwm.us.edu.pl/wp-content/uploads/2022/10/MWM-mapa_wdrozenie.pdf
- Kancelaria Prezesa Rady Ministrów (2021). *Projekt ustawy o wsparciu dzieci, uczniów i rodzin*. Dostępne na <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-ustawy-o-wsparciu-dzieci-uczniow-i-rodzin2>
- King, G. et al. (2009). The Application of a Transdisciplinary Model for Early Intervention Services. *Infants & Young Children*, 22, 211–223.
- King, S.M. et al. (2004). Family-Centered Service for Children With Cerebral Palsy and Their Families: A Review of the Literature. *Seminars in Pediatric Neurology*, 11(1), 78–86. Dostępne na <https://doi.org/10.1016/j.spen.2004.01.009>

- Klatte, I.S. et al. (2020). Collaboration between parents and SLTs produces optimal outcomes for children attending speech and language therapy: Gathering the evidence. *International Journal of Language and Communication Disorders*, 55(4), 618–628. Dostępne na <https://doi.org/10.1111/1460-6984.12538>
- Klatte, I.S., Harding, S., Roulstone, S. (2019). Speech and language therapists' views on parents' engagement in Parent-Child Interaction Therapy (PCIT). *International Journal of Language & Communication Disorders*, 54(4), 553–564. Dostępne na <https://doi.org/10.1111/1460-6984.12459>
- Koegel, L.K., Ashbaugh, K., Koegel, R.L. (2016). Pivotal Response Treatment (85–112). In R. Lang, T.B. Hancock, N.N. Singh (eds.). *Early Intervention for Young Children with Autism Spectrum Disorder*. Cham, Switzerland: Springer International Publishing AG. Dostępne na https://doi.org/10.1007/978-3-319-30925-5_4
- Kokorelias, K.M. et al. (2019). Towards a universal model of family centered care: A scoping review. *BMC Health Services Research*, 19(1). Dostępne na <https://doi.org/10.1186/s12913-019-4394-5>
- Kuhlthau, K.A. et al. (2011). Evidence for Family-Centered Care for Children With Special Health Care Needs: A Systematic Review. *Academic Pediatrics*, 11(2), 136–143. Dostępne na <https://doi.org/10.1016/j.acap.2010.12.014>
- Kulasek, M. et al. (2021). *Interpelacja nr 18205 do ministra edukacji narodowej w sprawie systemu wczesnego wspomagania dzieci*. Dostępne na <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=BXHHGZ&view=null>
- Lamb, J., Doucet, S., Luke, A. (2021). Interprofessional Collaboration in the Care of Children with Complex Care Needs: The Experiences of Children, Their Families, and the Intersectoral Care Team. *Healthy Populations Journal*, 1(2), 68–78.
- Margaret, J. et al. (2004). The Brief Infant-Toddler Social and Emotional Assessment: Screening for Social-Emotional Problems and Delays in Competence. *Journal of Pediatric Psychology*, 29(2), 143–155. Dostępne na <https://doi.org/10.1093/jpepsy/jsh017>
- McWilliam, R.A. et al. (2020). The Routines-Based Model Internationally Implemented. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(22), 1–19.
- Meisels, S.J. et al. (1993). New Evidence for the Effectiveness of the Early Screening Inventory. *Early Childhood Research Quarterly*, 8(3), 327–346. Dostępne na [https://doi.org/10.1016/S0885-2006\(05\)80071-7](https://doi.org/10.1016/S0885-2006(05)80071-7)
- Melvin, K., Meyer, C., Scarinci, N. (2019). What does “engagement” mean in early speech pathology intervention? A qualitative systematised review. *Disability and Rehabilitation*, 42(18), 2665–2678. Dostępne na <https://doi.org/10.1080/09638288.2018.1563640>
- Metzner, G. et al. (2022). Evaluation of a cross-sectoral care intervention for families with psychosocial burden: a study protocol of a controlled trial. *BMC Health Services Research*, 22. Dostępne na <https://bmchealthservres.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12913-022-07787-9>
- Mielcarek, M., Ratajczyk, A. (2014). *Rozpoznanie zasobów dziecka i środowiska rozwoju. Wczesne dzieciństwo*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

- Ministerstwo Edukacji i Nauki (2021). *Nowy Model Wczesnego Wspomagania Rozwoju Dziecka i Wsparcia Rodziny* (materiał niepublikowany).
- Ministerstwo Edukacji Narodowej (2017). *Powołanie Zespołu do spraw opracowania modelu kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*. Dostępne na <https://www.gov.pl/web/edukacja/powolanie-zespolu-do-spraw-opracowania-modelu-ksztalcenia-uczniow-ze-specjalnymi-potrzebami-edukacyjnymi>
- Ministerstwo Edukacji Narodowej (2021). *Pilotaż standardów w zakresie organizacji wczesnego wspomagania rozwoju dziecka i wsparcia rodzin*. Dostępne na <https://www.gov.pl/web/edukacja/pilotaz-standardow-w-zakresie-organizacji-wczesnego-wspomagania-rozwoju-dziecka-i-wsparcia-rodzin>
- Ministerstwo Edukacji Narodowej (b.d.). *Projekt realizowany w ramach Program Wsparcia Reform Strukturalnych*. Dostępne na <https://www.gov.pl/web/edukacja/projekt-realizowany-w-ramach-program-wsparcia-reform-strukturalnych>
- Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (2021). *Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030* (2021). Dostępne na https://dap-static.infor.pl/dap/003_cp/714/177/MPO_2021-0218_zal.pdf [11.10.2024].
- Odpowiedź ministra edukacji i nauki – z upoważnienia prezesa Rady Ministrów – na interpelację nr 401 w sprawie usprawnienia sposobu pełnej, rzeczywistej realizacji programu rządowego – pilotażu 2005–2007 „Wczesna, wielospecjalistyczna, kompleksowa, skoordynowana i ciągła pomoc dziecku zagrożonemu niepełnosprawnością lub niepełnosprawnemu i jego rodzinie”. Dostępne na <https://orka2.sejm.gov.pl/IZ5.nsf/main/1F302D8F> [11.10.2024].
- O projekcie*. Dostępne na <https://mwm.us.edu.pl/>
- Okeyo, I., Lehmann, U., Schneider, H. (2020). The impact of differing frames on early stages of intersectoral collaboration: the case of the First 1000 Days Initiative in the Western Cape Province. *Health Research Policy and Systems*, 18, 1–14.
- Ośrodek Rozwoju Edukacji (2014). *Liderzy ds. wczesnego wspomagania rozwoju dziecka (WWRD)*. Dostępne na <https://ore.edu.pl/2014/07/liderzy-ds-wczesnego-wspomagania-rozwoju-dziecka-wwrld/>
- Ośrodek Rozwoju Edukacji (2020). *Międzynarodowa konferencja „Budowanie koalicji międzysektorowej na rzecz wczesnego wspomagania rozwoju dzieci i wsparcia rodziny”*. Dostępne na <https://ore.edu.pl/2020/09/konferencjawnwr/>
- Piotrowicz, R. (red.) (2017). *Małe dziecko. Troska – Akceptacja – Bezpieczeństwo – Uczucie*. Warszawa: Wydawnictwo APS.
- Piotrowicz, R. (2023). Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka i wsparcie rodziny w modelu międzysektorowego wsparcia (15–39). W M. Walkiewicz-Krutak (red.). *Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci i wsparcie rodzin*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej. Dostępne na https://www.aps.edu.pl/media/miufvzyy/wczesne_wspomaganie_2023.pdf
- Piotrowicz, R. et al. (2021). *Skrining rozwoju dziecka w okresie wczesnego dzieciństwa (0–3 lata)*. Materiał niepublikowany.
- Propozycja zapisów modelu wsparcia międzysektorowego ujętych w formie wzorowanej na aktach prawnych* (2022). Warszawa: Departament Edukacji Włączającej MEiN.

- Raport z przeprowadzenia ewaluacji procesu badań skriningowych na poziomie WWR realizowanych przez koordynatorów ds. badań WWR w powiatach w Projekcie innowacyjno-wdrożeniowym w zakresie oceny funkcjonalnej, pt. Model Wsparcia Międzysektorowego* (2022). Katowice: UŚ.
- Sandall, S. et al. (2005). *DEC Recommended Practices: A Comprehensive Guide for Practical Application in Early Intervention/Early Childhood Special Education*. Longmont, CO: Sopris West.
- Smykowski, B. (2000). Podejście rozwojowe do badania złożonych form zachowań (137–152). W A. Brzezińska (red.). *Z Wygotskim w tle*. Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika.
- Squires, J. (1996). Parent-Completed Developmental Questionnaires: A Low-Cost Strategy for Child-Find and Screening. *Infants & Young Children* 9(1), 16–28.
- Squires, J., Bricker, D., Twombly, E. (2002). *The ASQ:SE User's Guide: For the Ages & Stages Questionnaires: Social-Emotional*. Baltimore, MD: Paul H. Brookes Publishing.
- Such, E. et al. (2022). Governance of Intersectoral Collaborations for Population Health and to Reduce Health Inequalities in High-Income Countries: A Complexity-Informed Systematic Review. *International Journal of Health Policy and Management*, 11(12), 2780.
- Światowa Organizacja Zdrowia (2009). *Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF)*. Dostępne na https://www.cez.gov.pl/fileadmin/user_upload/Wytyczne/statystyka/icf_polish_version_56a8f7984213a.pdf
- Widawska, E., Belza-Gajdzica, M., Gajdzica, Z. (2023). Międzysektorowe wsparcie dzieci, uczniów i ich rodzin na poziomie lokalnym – wstępne założenia modelu (103–116). W E. Widawska (red.). *Młode pokolenie w (nie)przyjaznym świecie – konteksty teoretyczne, metodologiczne i praktyczne*. Katowice: AT Wydawnictwo.
- Widawska, E., Gajdzica, Z. (2024). *Szkoła dostępna dla wszystkich – z perspektywy dyrektora. Międzysektorowe wsparcie osób uczących się i ich rodzin*. Warszawa: IBE.
- Widawska, E., Jachimczak, B., Gajdzica, Z. (2023). Budowanie modelowych rozwiązań wsparcia międzysektorowego na poziomie lokalnym (40–52). W M. Walkiewicz-Krutak (red.). *Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci i wsparcie rodzin*. Warszawa: APS.
- Woodhead, M. et al. (2014). *Early Childhood Development (ECD): delivering inter-sectoral policies, programmes and services in low-resource settings*. Oxford: Health & Education Advice & Resource Team (HEART).
- Woodruff, G., McGonigel, M.J. (1988). *Early Intervention Team Approaches: The Transdisciplinary Model*. Dostępne na <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED302971.pdf>
- Zaremba, L. (2014). *Specjalne potrzeby rozwojowe i edukacyjne dzieci i młodzieży. Identyfikowanie SPR i SPE oraz sposoby ich zaspokajania*. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Akty prawne

- Konwencja ONZ o prawach dziecka. T.j. Dz.U. z 1991 r., nr 120, poz. 526 z późn. zm.
- Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. T.j. Dz.U. 2012 r., poz. 1169.
- Uchwała nr 160 Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 2016 r. w sprawie programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”. T.j. M.P. z 2016 r., poz. 1250.
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. T.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 750 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3. T.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 338 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”. T.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1860.
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe. T.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 737 z późn. zm.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 30 sierpnia 2023 r. w sprawie szczegółowych zadań wiodących ośrodków koordynacyjno-rehabilitacyjno-opiekuńczych. T.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1801.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych. T.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2499.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej. T.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 356 z późn. zm.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach. T.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1798.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 września 2017 r. w sprawie wydawania orzeczeń i opinii przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych. T.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2061.
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 19 września 2023 r. w sprawie standardów opieki sprawowanej nad dziećmi w wieku do lat 3. T.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2121.
- Zalecenie Rady UE z dnia 22 maja 2019 r. w sprawie wysokiej jakości systemów wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem. T.j. Dz.U.U.E.C z 2019 r., nr 189.
- Zarządzenie nr 3 Prezesa Rady Ministrów z 7 stycznia 2005 r. w sprawie powołania Międzyresortowego Zespołu do Spraw Koordynacji Zadań Wynikających z Programu Rządowego – Pilotaż 2005–2007 „Wczesna, wielospecjalistyczna, kompleksowa, skoordynowana i ciągła pomoc dziecku zagrożonemu niepełnosprawnością lub niepełnosprawnemu oraz jego rodzinie”. T.j. M.P. z 2005 r., nr 3, poz. 30.

Spis tabel, schematów, wykresów

Spis tabel

1. Formy organizacyjne, w ramach których dzieciom w wieku do rozpoczęcia nauki w szkole może być udzielona wczesna pomoc.....	15
2. Obszary aktywności i uczestnictwa oraz kluczowe kategorie zachowań w rozwoju dziecka	37
3. Liczba dzieci badanych w województwach z podziałem na grupy wiekowe, N=21 944	41
4. Liczba badanych dzieci i liczba analizowanych twierdzeń w poszczególnych kategoriach wiekowych.....	45
5. Wyniki badanych w obszarze <i>Uczenie się i stosowanie wiedzy</i> (6 miesięcy)	48
6. Wyniki badanych w obszarze <i>Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne</i> (6 miesięcy)	51
7. Wyniki badanych w obszarze <i>Porozumiewanie się</i> (6 miesięcy)	53
8. Wyniki badanych w obszarze <i>Aktywność ruchowa – poruszanie się</i> (6 miesięcy)	55
9. Wyniki badanych w obszarze <i>Przenoszenie – poruszanie i manipulowanie przedmiotami</i> (6 miesięcy)	56
10. Wyniki badanych w obszarze <i>Uczenie się i stosowanie wiedzy</i> (8 miesięcy)	58
11. Wyniki badanych w obszarze <i>Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne</i> (8 miesięcy)	61
12. Wyniki badanych w obszarze <i>Porozumiewanie się</i> (8 miesięcy)	63
13. Wyniki badanych w obszarze <i>Aktywność ruchowa – poruszanie się</i> (8 miesięcy)	65
14. Wyniki badanych w obszarze <i>Przenoszenie – poruszanie i manipulowanie przedmiotami</i> (8 miesięcy)	67
15. Wyniki badanych w obszarze <i>Uczenie się i stosowanie wiedzy</i> (12–14 miesięcy).....	69
16. Wyniki badanych w obszarze <i>Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne</i> (12–14 miesięcy)	75
17. Wyniki badanych w obszarze <i>Porozumiewanie się</i> (12–14 miesięcy)	77
18. Wyniki badanych w obszarze <i>Aktywność ruchowa – poruszanie się</i> (12–14 miesięcy).....	79
19. Wyniki badanych w obszarze <i>Aktywność ruchowa – przenoszenie, poruszanie się i manipulowanie przedmiotami</i> (12–14 miesięcy)	82
20. Wyniki badanych w obszarze <i>Uczenie się i stosowanie wiedzy</i> (18–20 miesięcy).....	85
21. Wyniki badanych w obszarze <i>Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne</i> (18–20 miesięcy)	91
22. Wyniki badanych w obszarze <i>Porozumiewanie się</i> (18–20 miesięcy)	93
23. Wyniki badanych w obszarze <i>Poruszanie się</i> (18–20 miesięcy)	95
24. Wyniki badanych w obszarze <i>Przenoszenie, poruszanie i manipulowanie przedmiotami</i> (18–20 miesięcy)	98
25. Wyniki badanych w obszarze <i>Dbanie o siebie</i> (18–20 miesięcy)	100
26. Wyniki badanych w obszarze <i>Uczenie się i stosowanie wiedzy</i> (24–26 miesięcy)	103
27. Wyniki badanych w obszarze <i>Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne</i> (24–26 miesięcy)	110
28. Wyniki badanych w obszarze <i>Porozumiewanie się</i> (24–26 miesięcy)	112
29. Wyniki badanych w obszarze <i>Aktywność ruchowa – poruszanie się</i> (24–26 miesięcy).....	114

30. Wyniki badanych w obszarze <i>Przenoszenie, poruszanie i manipulowanie przedmiotami</i> (24–26 miesięcy)	117
31. Wyniki badanych w obszarze <i>Dbanie o siebie</i> (24–26 miesięcy)	119
32. Wyniki badanych w obszarze <i>Uczenie się i stosowanie wiedzy</i> (30–32 miesięcy)	123
33. Wyniki badanych w obszarze <i>Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne</i> (30–32 miesięcy)	130
34. Wyniki badanych w obszarze <i>Porozumiewanie się</i> (30–32 miesięcy)	133
35. Wyniki badanych w obszarze <i>Aktywność ruchowa – poruszanie się</i> (30–32 miesięcy)	135
36. Wyniki badanych w obszarze <i>Przenoszenie, poruszanie i manipulowanie przedmiotami</i> (30–32 miesięcy)	137
37. Wyniki badanych w obszarze <i>Dbanie o siebie</i> (30–32 miesięcy)	140
38. Wyniki dotyczące liczby trafności poszczególnych twierdzeń w grupie wiekowej 6–8 miesięcy składających się na uwzględnione obszary funkcjonowania w wersji ostatecznej SRMD (2024) w odniesieniu do wersji badawczej (2022)	143
39. Wyniki dotyczące liczby trafności poszczególnych twierdzeń w grupie wiekowej 12–32 miesięcy składających się na uwzględnione obszary funkcjonowania w wersji ostatecznej SRMD (2024) w odniesieniu do wersji badawczej (2022)	143
40. Zestawienie zachowań dziecięcych, w których wykazano istotną statystycznie różnicę ze względu na płeć, w czterech grupach wiekowych: 6–32 miesięcy. Obszar <i>Uczenie się i stosowanie wiedzy</i>	145
41. Zestawienie zachowań dziecięcych, w których wykazano istotną statystycznie różnicę ze względu na płeć, w czterech grupach wiekowych: 6–32 miesięcy. Obszar <i>Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne</i>	146
42. Zestawienie zachowań dziecięcych, w których wykazano istotną statystycznie różnicę występowania ze względu na płeć, w czterech grupach wiekowych: 6–32 miesięcy. Obszar <i>Porozumiewanie się</i>	147
43. Zestawienie zachowań dziecięcych, w których wykazano istotną statystycznie różnicę ze względu na płeć, w czterech grupach wiekowych: 6–32 miesięcy. Obszar <i>Dbanie o siebie</i>	148
44. Zestawienie danych: liczba aktywności istotnie statystycznie zróżnicowanych ze względu na płeć/ogólna liczba aktywności w kwestionariuszu SRMD w danej grupie wiekowej: 6–32 miesięcy	149
45. Wyniki badanych w obszarze <i>Uczenie się i stosowanie wiedzy</i> (3 lata)	153
46. Wyniki badanych w obszarze <i>Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne</i> (3 lata)	159
47. Wyniki badanych w obszarze <i>Porozumiewanie się</i> (3 lata)	162
48. Wyniki badanych w obszarze <i>Aktywność ruchowa</i> (3 lata)	164
49. Wyniki badanych w obszarze <i>Chwywanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność</i> (3 lata)	167
50. Wyniki badanych w obszarze <i>Dbanie o siebie</i> (3 lata)	169
51. Wyniki badanych w obszarze <i>Uczenie się i stosowanie wiedzy</i> (4 lata)	173
52. Wyniki badanych w obszarze <i>Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach społecznych – przystosowanie społeczne i emocjonalne</i> (4 lata)	181
53. Wyniki badanych w obszarze <i>Porozumiewanie się</i> (4 lata)	184
54. Wyniki badanych w obszarze <i>Aktywność ruchowa</i> (4 lata)	187
55. Wyniki badanych w obszarze <i>Chwywanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność</i> (4 lata)	191
56. Wyniki badanych w obszarze <i>Dbanie o siebie</i> (4 lata)	192
57. Wyniki badanych w obszarze <i>Uczenie się i stosowanie wiedzy</i> (5 lat)	197
58. Wyniki badanych w obszarze <i>Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne</i> (5 lat)	205
59. Wyniki badanych w obszarze <i>Porozumiewanie się</i> (5 lat)	209
60. Wyniki badanych w obszarze <i>Aktywność ruchowa – poruszanie się</i> (5 lat)	212
61. Wyniki badanych w obszarze <i>Chwywanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność</i> (5 lat)	215
62. Wyniki badanych w obszarze <i>Dbanie o siebie</i> (5 lat)	217
63. Wyniki badanych w obszarze <i>Uczenie się i stosowanie wiedzy</i> (6 lat)	221
64. Wyniki badanych w obszarze <i>Zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne</i> (6 lat)	230

65. Wyniki badanych w obszarze <i>Porozumiewanie się</i> (6 lat)	233
66. Wyniki badanych w obszarze <i>Aktywność ruchowa – poruszanie się</i> (6 lat)	236
67. Wyniki badanych w obszarze <i>Chwywanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność</i> (6 lat)	239
68. Wyniki badanych w obszarze <i>Dbanie o siebie</i> (6 lat)	240
69. Wyniki dotyczące liczby trafności poszczególnych twierdzeń składających się na uwzględnione obszary funkcjonowania w grupie wiekowej 3–6 lat w wersji ostatecznej SRMD (2024) w odniesieniu do wersji badawczej (2022)	242
70. Zestawienie zachowań dziecięcych, w których wykazano istotność statystyczną różnic ze względu na płeć, w czterech grupach wiekowych: 3, 4, 5 i 6 lat. Obszar <i>Uczenie się i stosowanie wiedzy</i>	243
71. Zestawienie zachowań dziecięcych, w których wykazano istotność statystyczną różnic ze względu na płeć, w czterech grupach wiekowych: 3, 4, 5 i 6 lat. Obszar <i>Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – przystosowanie społeczne i emocjonalne</i>	249
72. Zestawienie zachowań dziecięcych, w których wykazano istotność statystyczną różnic ze względu na płeć, w czterech grupach wiekowych: 3, 4, 5 i 6 lat. Obszar <i>Porozumiewanie się</i>	251
73. Zestawienie zachowań dziecięcych, w których wykazano istotność statystyczną różnic ze względu na płeć, w czterech grupach wiekowych: 3, 4, 5 i 6 lat. Obszar <i>Aktywność ruchowa – poruszanie się</i>	252
74. Zestawienie zachowań dziecięcych, w których wykazano istotność statystyczną różnic ze względu na płeć, w czterech grupach wiekowych: 3, 4, 5 i 6 lat. Obszar <i>Chwywanie, manipulowanie przedmiotami, zręczność</i>	254
75. Zestawienie zachowań dziecięcych, w których wykazano istotność statystyczną różnic ze względu na płeć, w czterech grupach wiekowych: 3, 4, 5 i 6 lat. Obszar <i>Dbanie o siebie</i>	255
76. Zestawienie danych: liczba aktywności z istotnymi statystycznie różnicami występowania ze względu na płeć/liczba ogółem aktywności w kwestionariuszu SRMD w grupie wiekowej 3–6 lat	256
77. Kwalifikatory – opis i wartości procentowe, poziom wsparcia	278
78. Korzyści z badań skringingowych – perspektywa dziecka, rodzica/opiekuna, osoby badającej, placówki	288

Spis schematów

1. Profilaktyczny wymiar badań skringingowych	27
2. Zakres zadań w ramach procesu monitorowania rozwoju i profilaktyki zaburzeń rozwoju dzieci i młodzieży	31
3. Struktura organizacyjna funkcjonowania Modelu wsparcia międzysektorowego	268
4. Ścieżka wsparcia w WWR dzieci objętych opieką instytucjonalną: w żłobku/przedszkolu	282
5. Algorytm postępowania wobec dzieci objętych opieką instytucjonalną	283
6. Ścieżka wsparcia w WWR dzieci nieobjętych opieką instytucjonalną	284
7. Algorytm postępowania – zintegrowana i wieloetapowa ścieżka pomocy dziecku nieobjętemu dzienną opieką instytucjonalną – od obserwacji w domu, przez diagnozę i opracowanie planu, po realizację działań i ocenę ich efektów	285

Spis wykresów

1. Liczba dzieci objętych zajęciami wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci w latach 2008–2024	20
2. Wiek badanych, N=21 944	41
3. Płeć badanych, N=21 944	42
4. Miejsce zamieszkania badanych, N=21 944	42

SKRINING ROZWOJU MAŁEGO DZIECKA (SRMD)

KWESTIONARIUSZE OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 6–30 MIESIĘCY

(Autorstwo kwestionariuszy: R. Piotrowicz, M. Walkiewicz-Krutak,
I. Gelleta, A. Jegier, A. Mikler-Chwastek, K. Pawlak, K. Wereszka 2022
Walidacja: Z. Gajdzica, E. Widawska, E. Domagała-Zyśk,
S. Byra, B. Jachimczak, R. Piotrowicz 2024)

ZAŁĄCZNIK 1.1.

Instrukcja

Skrining Rozwoju Małego Dziecka (SRMD) to narzędzie służące do monitorowania rozwoju dziecka w okresie wczesnego dzieciństwa (od 6 do 36 miesięcy) oraz średniego dzieciństwa (od 3 do 6 lat), który stanowi opis funkcjonowania dziecka w obszarach rozwoju zdefiniowanych w Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF).

SRMD jest źródłem informacji dla rodziców, opiekunów i specjalistów, stanowiącym bazę do skutecznego realizowania aktywności opiekuńczych, wychowawczych oraz edukacyjnych, a wyniki SRMD są wsparciem w tych działaniach.

Kwestionariusze przypisane są do wieku metrykalnego dziecka, stąd należy wybrać kwestionariusz zgodnie z wiekiem życia dziecka.

Istotne jest, aby w przypadku przeprowadzania oceny dziecka urodzonego przedwcześnie, dokonać skorygowania wieku kalendarzowego (metrykalnego) do wieku rozwojowego. Należy wówczas od wieku metrykalnego odjąć liczbę tygodni, których zabrakło do narodzin o czasie, np. jeśli dziecko urodziło się w 28 tygodniu ciąży, należy od wieku metrykalnego odjąć 12 tygodni. Oznacza to, że od dziecka urodzonego w 28 tygodniu ciąży, umiejętności typowych dla wieku 12 miesięcy oczekujemy wówczas, gdy dziecko osiągnie wiek

kalendaryzowy 15 miesięcy. Taką korekcję wieku stosuje się jednak nie dłużej niż do ukończenia przez dziecko 2. roku życia.

W każdym kwestionariuszu sprecyzowano obszary rozwoju, w których wyodrębniono kategorie aktywności i uczestnictwa zgodnie z Klasyfikacją ICF. Określonej kategorii aktywności przypisane są zachowania dziecięce, które zostały zweryfikowane i których zgodność została określona w badaniu walidacyjnym. Wskazane zachowania dziecięce podlegają obserwacji funkcjonalnej i ocenie dychotomicznej: TAK – występuje; NIE – nie występuje. Zachowaniu ocenionemu na TAK nadaje się 1 pkt, zaś ocenionemu na NIE – 0 pkt.

Jak poprawnie wykonać SRMD:

- 1) Zapoznaj się z całym kwestionariuszem i zakresem aktywności do obserwacji. Zweryfikuj, czy dziecko miało możliwość doświadczania danej aktywności. Jeśli nie, stwórz sytuację, aby dać dziecku szansę na pokazanie danej umiejętności.
- 2) Przeznacz czas na poznanie dziecka i uzyskanie informacji o nim od osób towarzyszących mu w rozwoju (rodziców, opiekunów).
- 3) Rejestruj wyniki w kwestionariuszu na podstawie obserwacji funkcjonalnej dziecka podczas naturalnych, spontanicznych aktywności, rutynowych (codziennych) czynności w domu i placówce oraz w zaaranżowanych sytuacjach zadaniowych, takich jak zabawy samodzielne, czynności samoobsługowe i zaplanowane zajęcia dydaktyczne.
- 4) W obserwacji wykorzystuj przestrzeń, w której dziecko funkcjonuje, przedmioty codziennego użytku, zabawki, z których dziecko korzysta na co dzień.
- 5) Czas obserwacji dostosuj do wieku i możliwości dziecka – **daj sobie czas na dokonanie obserwacji** od dwóch tygodni do miesiąca. Kwestionariusze są przypisane do wieku dziecka, co pozwala na prowadzenie systematycznej obserwacji aktywności dziecka. Zachęcamy do ponawiania obserwacji dziecka zgodnie z przedziałami wiekowymi w SRMD.
- 6) Wyniki obserwacji warto rejestrować w Kwestionariuszu systematycznie.
- 7) Uzupełnij obserwację o informacje od rodziców, dziadków i innych osób sprawujących opiekę nad dzieckiem oraz nauczycieli, specjalistów. **Wynik obserwacji jest efektem pracy zespołowej.**
- 8) Po przeprowadzeniu obserwacji funkcjonalnej i ocenieniu wszystkich zachowań rejestruje się wyniki w Kwestionariuszu SRMD w danej kategorii i obszarze rozwoju. Następnie sumuje się liczbę punktów i oblicza wskaźnik procentowy zachowań dziecięcych na TAK. Kolejnym krokiem

jest przeniesienie wyników z poszczególnych arkuszy do arkusza zbiorczego (suma punktów oraz wskaźnik procentowy), który stanowi profil funkcjonalny dziecka.

- 9) Na podstawie uzyskanych wyników (wskaźnika procentowego) określa się kwalifikator zgodnie z tabelą załączoną w Kwestionariuszu. **Kwalifikator określa skalę trudności, która definiuje poziom wsparcia^{1*}:**
- a) 95–100% – kwalifikator 0 – oznacza, że dziecko posiada kompetencje i umiejętności charakterystyczne dla tej grupy wiekowej, w której się znajduje – nie wymaga specjalistycznego wsparcia – poziom wsparcia 0;
  - b) 75–95% – kwalifikator 1 – oznacza, że dziecko zмага się z nieznacznymi trudnościami lub że dziecko jest w trakcie uczenia się danej czynności – wymagane jest nieznaczne wsparcie – poziom wsparcia 1;
  - c) 51–74% – kwalifikator 2 – oznacza, że dziecko zмага się z umiarkowanymi trudnościami rozwojowymi – wymagane jest umiarkowane wsparcie – poziom wsparcia 2;
  - d) 5–50% – kwalifikator 3 – oznacza, że dziecko zмага się ze znacznymi trudnościami rozwojowymi – wymagane jest znaczące wsparcie – poziom wsparcia 3;
  - e) 0–4% – kwalifikator 4 – oznacza, że dziecko zмага się ze skrajnie dużymi trudnościami rozwojowymi – wymagane jest znaczące wsparcie – poziom wsparcia 3.

Ważne: W przypadku stwierdzenia poziomu drugiego lub trzeciego, kolejnym krokiem jest ukierunkowanie rodziców na podjęcie decyzji o włączeniu w proces wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka i wsparcia rodziny (WWR), w tym przeprowadzenie pogłębionej oceny funkcjonalnej oraz ewentualnie, w zależności od potrzeb i stanu zdrowia dziecka, diagnostyki medycznej w celu wykluczenia lub ustalenia rozpoznania klinicznego, zgodnie z obowiązującą klasyfikacją zaburzeń. Włączenie w proces WWR umożliwi podjęcie działań terapeutycznych wobec dziecka oraz działań wspierających jego rodzinę i środowisko pozarodzinne.

* Poziomy wsparcia zostały zdefiniowane w rozdziale 3.4. Skrining Rozwoju Małego Dziecka w planowaniu indywidualnego programu wsparcia na rzecz dziecka, rodziny i środowiska s. 298–303.

ZAŁĄCZNIK 1.3.

**KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI
AKTYWNOŚCI DZIECKA
W WIEKU 6 MIESIĘCY**

SKRINING ROZWOJU MAŁEGO DZIECKA (SRMD)

KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 6 MIESIĘCY

(Autorstwo kwestionariusza: R. Piotrowicz, M. Walkiewicz-Krutak, I. Gellera, A. Jegier, A. Mikler-Chwastek, K. Pawlak, K. Wereszka 2022
Walidacja: Z. Gajdzica, E. Widawska, E. Domagała-Zyśk, S. Byra, B. Jachimczak, R. Piotrowicz 2024)

OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY

Obejmuje:

- Celowe posługiwanie się zmysłami: patrzenie, słuchanie, dotykanie;
- Uczenie się przez działanie;
- Uczenie się – skupienie uwagi.

ID	Wiek rozwoju	Patrzenie – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych		
1/1	6 miesięcy	Dziecko utrzymuje spojrzenie na średniej wielkości bodźcu – grzechotce lub innym obiekcie o średnicy 5–10 cm prezentowanym na wprost oczu w odległości 25–30 cm od oczu.	☐ TAK	☐ NIE
2/2	6 miesięcy	Oczy są ustawione centralnie na obiekcie (żadne oko nie zezuje, tj. nie jest odchylone od ustawienia centralnego).	☐ TAK	☐ NIE
3/3	6 miesięcy	Dziecko płynnie śledzi wzrokiem ruchomy bodziec – grzechotkę lub inny obiekt o średnicy 5–10 cm prezentowany w odległości 25–30 cm od oczu i przesuwany powoli w linii poziomej (na prawo i na lewo od linii środkowej ciała) i pionowej (do góry i na dół).	☐ TAK	☐ NIE
4/4	6 miesięcy	Oczy dziecka równo schodzą się do środka w sytuacji, kiedy patrzy ono na mały bodziec (np. pacynkę nałożoną na palec oceniającego lub kolorową końcówkę ołówka) przesuwany od odległości ok. 30 cm od oczu w kierunku czubka nosa (obserwuje się zbieżny ruch oczu).	☐ TAK	☐ NIE
5/5	6 miesięcy	Dziecko kilka razy przenosi spojrzenie między dwoma bodźcami, np. dwiema pacynkami umieszczonymi jedna w prawej, druga w lewej części pola widzenia dziecka. Oceniający porusza na zmianę jedną z pacynek, aby sprowokować przeniesienie spojrzenia.	☐ TAK	☐ NIE
6/6	6 miesięcy	Dziecko bacznie obserwuje otoczenie, skupia uwagę na zmianach w otoczeniu.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Słuchanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych		
1/7	6 miesięcy	Dziecko reaguje na głośne dźwięki dzwonka (ok. 70 dB) przestraszaniem/mrużeniem oczu/odwróceniem głowy w kierunku źródła dźwięku/naprężeniem lub ruchami całego ciała.	☐ TAK	☐ NIE
2/8	6 miesięcy	Dziecko odwraca się/odwraca głowę w kierunku źródła dźwięku – dzwonka, grzechotki i lokalizuje źródło dźwięku.	☐ TAK	☐ NIE

3/9	6 miesięcy	Dziecko reaguje na zmiany rytmu głosu drugiej osoby – ruchami głowy lub ciała; przygląda się osobie z zainteresowaniem.	☐ TAK	☐ NIE
4/10	6 miesięcy	Dziecko skupia uwagę słuchową, patrzy na osobę, która do niego mówi.	☐ TAK	☐ NIE
5/11	6 miesięcy	Dziecko naśladuje dźwięki mowy.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Dotykanie – badanie przedmiotów przy użyciu palców rąk lub nóg albo innych części ciała		
1/12	6 miesięcy	Dziecko akceptuje zabawy dotykowe typu łaskotanie, raczki, gimnastyka nóżek, rączek, delikatny masaż, głaskanie, dociskanie większości części swojego ciała – brzucha, pleców, dotykania głowy.	☐ TAK	☐ NIE
2/13	6 miesięcy	Dziecko akceptuje i lubi zabawy paluszkowe.	☐ TAK	☐ NIE
3/14	6 miesięcy	Dziecko porusza dłońmi, stopami lub całym ciałem, kiedy leży na różnych powierzchniach: gładkich, miękkich, szorstkich (wykładzina, dywan). Dotyka różnych powierzchni, głaszcze, bawi się materiałami o różnej fakturze, np. kocykiem.	☐ TAK	☐ NIE
4/15	6 miesięcy	Dziecko szuka nowych doświadczeń dotykowych – dotyka różnych przedmiotów, faktur i mas (np. dotyka jedzenia, bawi się łyżeczką, pojemnikiem z bańkami mydlanymi, kocykiem, wprawia w ruch zabawki itp.).	☐ TAK	☐ NIE
5/16	6 miesięcy	Dziecko bawi się swoimi rękoma, nogami, dotyka siebie.	☐ TAK	☐ NIE
6/17	6 miesięcy	Dziecko lokalizuje dotyk na sobie. Patrzy na miejsce, które zostało dotknięte przez osobę zabawką.	☐ TAK	☐ NIE
7/18	6 miesięcy	Dziecko reaguje grymasem, płaczem, smutną miną, unikaniem kontaktu na nieprzyjemny dotyk – ból, nagłą zmianę pozycji.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Uczenie się przez działanie – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów, zabawa symboliczna, zabawa na niby		
1/19	6 miesięcy	Dziecko eksperymentuje pojedynczymi przedmiotami, zabawką, wykonuje czynności takie jak: manipulowanie, zderzanie, poruszanie, upuszczanie zabawki.	☐ TAK	☐ NIE
2/20	6 miesięcy	Dziecko wprawia w ruch piłkę, np. popycha ją.	☐ TAK	☐ NIE
3/21	6 miesięcy	Dziecko tworzy sekwencję działań w trakcie zabawy zabawką lub osobą: patrzy na pojemnik z bańkami mydlanymi, sięga po niego, chwytą, potrząsa, przekłada z ręki do ręki, próbuje odkręcić, kieruje do buzi.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Skupienie uwagi – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków		
1/22	6 miesięcy	Dziecko naśladuje wyraz twarzy, proste pojedyncze gesty, dźwięki.	☐ TAK	☐ NIE
2/23	6 miesięcy	Dziecko skupia uwagę na twarzy osoby znanej (dotyka, bada rękami, chwytą za nos itp.), dotyku lub głosie osoby.	☐ TAK	☐ NIE

3/24	6 miesięcy	Dziecko skupia uwagę na osobie, która je dotyka (odwraca się, przygląda się, sygnalizuje swoje zadowolenie lub niezadowolenie).	☐ TAK	☐ NIE
4/25	6 miesięcy	Dziecko skupia uwagę na osobie, która do niego mówi (odwraca się, przygląda się, nasłuchuje, podejmuje próby przemieszczania się do niej).	☐ TAK	☐ NIE
5/26	6 miesięcy	Dziecko cieszy się na widok bańki mydlanej. Reaguje zdziwieniem na pojawienie się bańki.	☐ TAK	☐ NIE
6/27	6 miesięcy	Dziecko obserwuje twarz osoby lub zabawkę przesuwaną za kocykiem, poduszką. W momencie zniknięcia twarzy lub zabawki za przesłoną dziecko patrzy w przeciwną stronę, aż zabawka, twarz pojawi się zza przesłony.	☐ TAK	☐ NIE
7/28	6 miesięcy	Dziecko szuka zabawki, która została ukryta przez osobę lub spadła na podłogę.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%

OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE

Obejmuje:

- Odróżnianie znajomych osób;
- Inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych;
- Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych.

ID	Wiek rozwoju	Odróżnianie znajomych osób – okazywanie odmiennych reakcji poszczególnym osobom		
1/1/29	6 miesięcy	Dziecko cieszy się na widok znanej osoby. Reaguje ożywieniem, uśmiechem, wyciąga ręce do niej, podejmuje próby przemieszczania się do niej.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/30	6 miesięcy	Dziecko zauważa nowe osoby w otoczeniu, obserwuje je. Reaguje ożywieniem w momencie pojawienia się nowej osoby.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/31	6 miesięcy	Dziecko wyraża niepokój w sytuacji przekazania go przez znaną mu osobę obcej osobie.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/32	6 miesięcy	W bezpośrednim kontakcie z obcą osobą, dziecko rozgląda się, szuka wzrokiem znanej mu osoby.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych – rozpoczęcie obustronnych kontaktów społecznych i stosowne reagowanie w trakcie kontaktów społecznych z innymi		
1/5/33	6 miesięcy	Dziecko przygląda się sobie w lustrze. Dotyka lustra, reaguje zdziwieniem na swój obraz, uśmiecha się i głaszcze swoje odbicie w lustrze.	☐ TAK	☐ NIE
2/6/34	6 miesięcy	Dziecko aktywnie szuka kontaktu z osobą: wpatruje się w osobę; przywołuje ją, wokalizując; przemieszcza się do osoby; zaczepia ją.	☐ TAK	☐ NIE
3/7/35	6 miesięcy	Dziecko inicjuje kontakt w bezpośredniej relacji z osobą przez zachowanie typu: dotykanie, badanie twarzy osoby, wchodzenie we wspólne pole uwagi oraz prowokowanie do zabaw dotykowych.	☐ TAK	☐ NIE

4/8/36	6 miesięcy	Dziecko bacznie obserwuje osoby podczas rutynowych czynności (skupia wzrok na nich, śledzi wzrokiem, rozgląda się), przywołuje je, wokalizując lub przyciąga uwagę poprzez zmianę zachowania typu: stukanie grzechotką, upuszczanie zabawki, wyciąganie rączek.	☐ TAK	☐ NIE
5/9/37	6 miesięcy	Dziecko wokalizuje niezadowolone, gdy osoba przerwała jego aktywność, która sprawiała mu przyjemność.	☐ TAK	☐ NIE
6/10/38	6 miesięcy	Dziecko prezentuje radosną wokalizację.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych – kontrolowanie postępowania w celu utrzymania kontaktów społecznych		
1/11/39	6 miesięcy	Dziecko bawi się z osobą w zabawę „a kuku”, śmieje się podczas zabawy, zabawa sprawia mu przyjemność, podtrzymuje zabawę (skupia wzrok na twarzy dorosłego, reaguje zdziwieniem, zmianą mimiki, szuka, odsłania twarz dorosłego).	☐ TAK	☐ NIE
2/12/40	6 miesięcy	Dziecko chętnie uczestniczy w zabawach ruchowych typu baraszkowanie z dorosłym (bujanie, zawijanie w kocyk, mocowanie się, łaskotanie itp.). Dziecko śmieje się podczas zabawy. Zabawa sprawia mu przyjemność, podtrzymuje zabawę, domaga się kontynuowania zabawy.	☐ TAK	☐ NIE
3/13/41	6 miesięcy	Dziecko okazuje zainteresowanie osobie, która stara się je zabawić, np. poprzez zabawy „a kuku”, baraszkowanie, zabawy paluszkowe. Dziecko odwraca się w kierunku osoby, przerywa wcześniejszą aktywność, zmienia pozycję, podejmuje zabawę naprzemienną.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%

OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ

Obejmuje:

- Reagowanie na ludzki głos;
- Porozumiewanie się – odbieranie – język ciała;
- Tworzenie wiadomości – gaworzenie.

ID	Wiek rozwoju	Reagowanie na ludzki głos – reagowanie na ludzki głos w najprostszy sposób, odzwierciedlony zmianą tempa oddychania lub przez nieznaczne lub wyraźne ruchy ciała; Odbieranie – język ciała – pojmowanie znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą grymasów twarzy, ruchów lub znaków wykonywanych ręką, przyjmowanych póż ciała i innych form języka ciała		
1/1/42	6 miesięcy	Dziecko jest zainteresowane dźwiękami mowy. Reaguje zmianą mimiki, ożywieniem, nasłuchiowaniem, odwraca się w kierunku osoby przywołującej je.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/43	6 miesięcy	Dziecko patrzy na osobę, która do niego mówi.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/44	6 miesięcy	Dziecko reaguje na własne imię, kieruje spojrzenie w stronę osoby przywołującej je, odwraca się w kierunku osoby przywołującej je.	☐ TAK	☐ NIE

4/4/45	6 miesięcy	Dziecko reaguje adekwatnie zmianą mimiki i zachowania na zmianę miny u dorosłego z wesołej na smutną i odwrotnie.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Gaworzenie – wokalizowanie w sytuacji, gdy uświadamiana jest obecność innej osoby w najbliższym otoczeniu, jak np. wydawanie dźwięków, gdy matka jest w pobliżu; gaworzenie; gaworzenie w odpowiedzi na komunikat słowny. Wokalizowanie jako reakcja na mowę przez naśladowanie dźwięków mowy		
1/5/46	6 miesięcy	Dziecko aktywnie uczestniczy w „rozmowie” z dorosłym naprzemiennie wokalizuje z nim. Gaworzy.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/1	___/100%

OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ

Obejmuje:

- Zmienianie podstawowej pozycji ciała;
- Utrzymywanie pozycji (utrzymywanie pozycji siedzącej, utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji);
- Inne sposoby poruszania się.

ID	Wiek rozwoju	Zmienianie podstawowej pozycji ciała – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne, np. turlanie się, podciąganie		
1/1/47	6 miesięcy	Dziecko obraca się z pozycji na plecach na jeden lub drugi bok.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/48	6 miesięcy	Dziecko zmienia pozycję z leżącej na brzuchu do podpartej. Dziecko w leżeniu na brzuchu podpira się na dłoniach, unosi tułów, nogi są wyprostowane.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/49	6 miesięcy	Dziecko przekręca się na boki w obu kierunkach, aby sięgnąć po zabawkę.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/50	6 miesięcy	Dziecko w pozycji leżenia na brzuchu obraca się dookoła własnej osi w jedną i drugą stronę.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/51	6 miesięcy	Dziecko z pozycji leżenia na plecach obraca się na brzuch.	☐ TAK	☐ NIE
6/6/52	6 miesięcy	Dziecko trzymane przez osobę na kolanach pochyla się w kierunku upuszczonej zabawki.	☐ TAK	☐ NIE
7/7/53	6 miesięcy	Dziecko wyciąga rączki do osoby, chwytając jej dłoń i podciąga się do pozycji siedzącej.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/7	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji – kontrolowanie pozycji głowy i utrzymywanie jej ciężaru przez określony czas		
1/8/54	6 miesięcy	Dziecko w pozycji siedzącej utrzymuje głowę w linii prostej, w osi.	☐ TAK	☐ NIE
2/9/55	6 miesięcy	Dziecko posadzone na kolanach u osoby odwraca głowę w prawo, lewo, by się rozejrzeć na boki.	☐ TAK	☐ NIE

3/10/56	6 miesięcy	Dziecko posadzone na kolanach u osoby unosi głowę w kierunku góra dół, by zobaczyć lub sięgnąć zabawki.	☐ TAK	☐ NIE
4/11/57	6 miesięcy	Dziecko unosi głowę i podiera się na rękach, leżąc na brzuchu. Utrzymuje taką pozycję przez 2–3 minuty.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Inne sposoby poruszania się – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia		
1/12/58	6 miesięcy	Dziecko przemieszcza się na brzuchu, wykonując ruch po okręgu.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/1	___/100%

OBSZAR: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI

Obejmuje:

- Precyzyjne używanie ręki;
- Używanie rąk i ramion.

ID	Wiek rozwoju	Precyzyjne używanie ręki – wykonywanie skoordynowanych czynności związanych z posługiwaniem się przedmiotami, podnoszeniem, manipulowaniem i wypuszczaniem przedmiotów przy użyciu jednej ręki, palców i kciuka		
1/1/59	6 miesięcy	Dziecko chwyta dłońią i podnosi położoną przed nim piłeczkę.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/60	6 miesięcy	Dziecko chwyta położoną przed nim łyżeczkę.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/61	6 miesięcy	Dziecko chwyta dłońią położoną przed nim podłużny pojemnik typu pojemnik do baniek mydlanych, grzechotkę.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/62	6 miesięcy	Dziecko chwyta podawany mu uchwyt do baniek mydlanych.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/63	6 miesięcy	Dziecko grabi palcami małe przedmioty położone przed nim na stole lub na podłodze.	☐ TAK	☐ NIE
6/6/64	6 miesięcy	Dziecko celowo upuszcza zabawkę.	☐ TAK	☐ NIE
7/7/65	6 miesięcy	Dziecko wypuszcza zabawkę lub przedmiot z ręki, by sięgnąć po inny.	☐ TAK	☐ NIE
8/8/66	6 miesięcy	Dziecko bawi się nogami. Dziecko chwyta obiema dłońiami za obie lub jedną stopę. Przytrzymuje dłońiami stopę, kieruje ją do buzi.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___8	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Używanie rąk i ramion – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion		
1/9/67	6 miesięcy	Dziecko sięga po przedmioty, które są przed nim w linii prostej.	☐ TAK	☐ NIE
2/10/68	6 miesięcy	Dziecko kieruje ręce w stronę przedmiotów będących poza zasięgiem jego rąk.	☐ TAK	☐ NIE
3/11/69	6 miesięcy	Dziecko ciągnie za kocyk, serwetkę na stole.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%

PROFIL KOŃCOWY

PROFIL OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY

Patrzanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Słuchanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Dotykanie – badanie przedmiotów przy użyciu palców rąk lub nóg albo innych części ciała								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Uczenie się przez działanie – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów; zabawa symboliczna; zabawa na niby								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Skupienie uwagi – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: OBSZAR UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY								
Łączny Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/28	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

PROFIL OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE

Odróżnianie znajomych osób – okazywanie odmiennych reakcji poszczególnym osobom								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych – rozpoczynanie obustronnych kontaktów społecznych i stosowne reagowanie w trakcie kontaktów społecznych z innymi								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych – kontrolowanie postępowania w celu utrzymania kontaktów społecznych								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/13	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

PROFIL OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ

Reagowanie na ludzki głos – reagowanie na ludzki głos w najprostszy sposób, odzwierciedlony zmianą tempa oddychania lub przez nieznaczne lub wyraźne ruchy ciała; Odbieranie – język ciała – pojmowanie znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą grymasów twarzy, ruchów lub znaków wykonywanych ręką, przyjmowanych póz ciała i innych form języka ciała									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Gaworzenie – wokalizowanie w sytuacji, gdy uświadamiana jest obecność innej osoby w najbliższym otoczeniu, jak np. wydawanie dźwięków, gdy matka jest w pobliżu; gaworzenie; gaworzenie w odpowiedzi na komunikat słowny. Wokalizowanie jako reakcja na mowę przez naśladowanie dźwięków mowy									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/1	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: POROZUMIEWANIE SIĘ									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ

Zmianianie podstawowej pozycji ciała – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne, jak np. turlanie się, zginanie, podciąganie									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji – kontrolowanie pozycji głowy i utrzymywanie jej ciężaru przez określony czas									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Inne sposoby poruszania się – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/1	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/12	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI

Precyzyjne używanie ręki – wykonywanie skoordynowanych czynności związanych z posługiwaniem się przedmiotami, podnoszeniem, manipulowaniem i wypuszczaniem przedmiotów przy użyciu jednej ręki, palców i kciuka									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Używanie rąk i ramion – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/11	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

Arkusz zbiorczy PROFIL KOŃCOWY – podsumowanie

OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/28	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/13	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/12	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/11	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
PODSUMOWANIE: PROFIL KOŃCOWY							
Łączny wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/69	___/100%	PROPONOWANY Poziom wsparcia	0	1	2	3

Poziom wsparcia	Kod kwalifikatora	Opis	Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	Wskaźnik nieprawidłowych zachowań dziecięcych
0	0	BRAK trudności (żadne, nieobecne, nieistotne)	96–100%	0–4%
1	1	NIEZNACZNE trudności (niewielkie, małe)	75–95%	5–24%
2	2	UMIARKOWANE trudności (średnie, spore)	51–74%	25–49%
3	3	ZNACZNE trudności (wielkie, silne)	5–50%	50–95%
	4	SKRAJNIE DUŻE trudności (zupełne)	0–4%	96–100%

Dodatkowe informacje po przeprowadzanej obserwacji:

ZAŁĄCZNIK 1.4.

**KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI
AKTYWNOŚCI DZIECKA
W WIEKU 8 MIESIĘCY**

SKRINING ROZWOJU MAŁEGO DZIECKA (SRMD)

KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 8 MIESIĘCY

(Autorstwo kwestionariusza: R. Piotrowicz, M. Walkiewicz-Krutak, I. Gellata, A. Jegier, A. Mikler-Chwastek, K. Pawlak, K. Wereszka 2022
Walidacja: Z. Gajdzica, E. Widawska, E. Domagała-Zyśk, S. Byra, B. Jachimczak, R. Piotrowicz 2024)

OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY

Obejmuje:

- Celowe posługiwanie się zmysłami: patrzenie, słuchanie, dotykanie;
- Uczenie się przez działanie;
- Uczenie się – skupienie uwagi.

ID	Wiek rozwoju	Patrzenie – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych		
1/1	8 miesięcy	Dziecko utrzymuje spojrzenie na średniej wielkości bodźcu – grzechotce lub innym obiekcie o średnicy 5–10 cm prezentowanym na wprost oczu w odległości 25–30 cm od oczu.	☐ TAK	☐ NIE
2/2	8 miesięcy	Dziecko płynnie śledzi wzrokiem ruchomy bodziec – grzechotkę lub inny obiekt o średnicy 5–10 cm prezentowany w odległości 25–30 cm od oczu i przesuwany powoli w linii poziomej (na prawo i na lewo od linii środkowej ciała) i pionowej (do góry i na dół).	☐ TAK	☐ NIE
3/3	8 miesięcy	Oczy dziecka równo schodzą się do środka w sytuacji, kiedy patrzy ono na mały bodziec (np. pacynkę nałożoną na palec oceniającego lub kolorową końcówkę ołówka) przesuwany od odległości ok. 30 cm od oczu w kierunku czubka nosa (obserwuje się zbieżny ruch oczu).	☐ TAK	☐ NIE
4/4	8 miesięcy	Dziecko kilka razy przenosi spojrzenie między dwoma bodźcami, np. dwiema pacynkami umieszczonymi jedna w prawej, druga w lewej części pola widzenia dziecka. Oceniający porusza na zmianę jedną z pacynek, aby sprowokować przeniesienie spojrzenia.	☐ TAK	☐ NIE
5/5	8 miesięcy	Dziecko bacznie obserwuje otoczenie, skupia uwagę na zmianach w otoczeniu.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Słuchanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych		
1/6	8 miesięcy	Dziecko reaguje na głośne dźwięki dzwonka (ok. 70 dB) przestraszonym/mrużeniem oczu/odwróceniem głowy w kierunku źródła dźwięku/naprężeniem lub ruchami całego ciała.	☐ TAK	☐ NIE
2/7	8 miesięcy	Dziecko odwraca się/odwraca głowę w kierunku źródła dźwięku – dzwonka, grzechotki i lokalizuje źródło dźwięku.	☐ TAK	☐ NIE
3/8	8 miesięcy	Dziecko reaguje na zmiany rytmu głosu drugiej osoby – ruchami głowy lub ciała, przygląda się osobie z zainteresowaniem.	☐ TAK	☐ NIE

4/9	8 miesięcy	Dziecko skupia uwagę słuchową, patrzy na osobę, która do niego mówi.	☐ TAK	☐ NIE
5/10	8 miesięcy	Dziecko naśladuje dźwięki mowy.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Dotykanie – badanie przedmiotów przy użyciu palców rąk lub nóg albo innych części ciała		
1/11	8 miesięcy	Dziecko akceptuje zabawy dotykowe typu łaskotanie, raczki, gimnastyka nówek, rączek, delikatny masaż, głaskanie, dociskanie większości części swojego ciała – brzucha, pleców, dotykania głowy.	☐ TAK	☐ NIE
2/12	8 miesięcy	Dziecko akceptuje i lubi zabawy paluszkowe.	☐ TAK	☐ NIE
3/13	8 miesięcy	Dziecko porusza dłońmi, stopami lub całym ciałem, kiedy leży na różnych powierzchniach: gładkich, miękkich, szorstkich (wykładzina, dywan). Dotyka różnych powierzchni, głaszcze, bawi się materiałami o różnej fakturze np. kocykiem.	☐ TAK	☐ NIE
4/14	8 miesięcy	Dziecko szuka nowych doświadczeń dotykowych – dotyka różnych przedmiotów, faktur i mas (np. dotyka jedzenia, bawi się łyżeczką, pojemnikiem z bańkami mydlanymi, kocykiem, wprawia w ruch zabawki itp.).	☐ TAK	☐ NIE
5/15	8 miesięcy	Dziecko bawi się swoimi rękoma, nogami, dotyka siebie.	☐ TAK	☐ NIE
6/16	8 miesięcy	Dziecko lokalizuje dotyk na sobie. Patrzy na miejsce, które zostało dotknięte przez osobę zabawką.	☐ TAK	☐ NIE
7/17	8 miesięcy	Dziecko reaguje grymasem, płaczem, smutną miną, unikaniem kontaktu na nieprzyjemny dotyk – ból, nagłą zmianą pozycji.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Uczenie się przez działanie – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów, zabawa symboliczna, zabawa na niby		
1/18	8 miesięcy	Dziecko eksperymentuje pojedynczymi przedmiotami, zabawką, wykonuje czynności takie jak manipulowanie, zderzanie, poruszanie, upuszczanie zabawki.	☐ TAK	☐ NIE
2/19	8 miesięcy	Dziecko wprawia w ruch zabawkę.	☐ TAK	☐ NIE
3/20	8 miesięcy	Dziecko tworzy sekwencję działań w trakcie zabawy. Dziecko bawiąc się zabawką: patrzy na nią, następnie sięga po nią, chwyta i manipuluje nią.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Skupienie uwagi – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozprasających dźwięków		
1/21	8 miesięcy	Dziecko skupia uwagę na twarzy osoby znanej (dotyka, bada rękami, chwyta za nos itp.).	☐ TAK	☐ NIE
2/22	8 miesięcy	Dziecko skupia uwagę na osobie, która je dotyka (odwraca się, przygląda się, sygnalizuje swoje zadowolenie lub niezadowolenie).	☐ TAK	☐ NIE
3/23	8 miesięcy	Dziecko skupia uwagę na osobie, która do niego mówi (odwraca się, przygląda się, nasłuchuje, podejmuje próby przemieszczania się do niej).	☐ TAK	☐ NIE

4/24	8 miesięcy	Dziecko obserwuje twarz osoby lub zabawkę przesuwaną za kocykiem, poduszką. W momencie zniknięcia twarzy lub zabawki za przesłoną dziecko patrzy w przeciwną stronę, aż zabawka, twarz pojawi się zza przesłony.	☐ TAK	☐ NIE
5/25	8 miesięcy	Dziecko szuka zabawki, która została ukryta przez osobę lub spadła na podłogę.	☐ TAK	☐ NIE
6/26	8 miesięcy	Dziecko odnajduje częściowo ukrytą zabawkę, którą wcześniej się bawiło (np. częściowo zasłoniętą kocykiem). Patrzy na widoczną część zabawki i sięga po nią.	☐ TAK	☐ NIE
7/27	8 miesięcy	Dziecko naśladuje mimikę twarzy, dźwięki.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%

OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE

Obejmuje:

- Odróżnianie znajomych osób;
- Inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych;
- Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych.

ID	Wiek rozwoju	Odróżnianie znajomych osób – okazywanie odmiennych reakcji poszczególnym osobom		
1/1/28	8 miesięcy	Dziecko cieszy się na widok znanej osoby. Reaguje ożywieniem, uśmiechem, wyciąga ręce do niej, podejmuje próby przemieszczania się do niej.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/29	8 miesięcy	Dziecko zauważa nowe osoby w otoczeniu, obserwuje je. Reaguje ożywieniem w momencie pojawienia się nowej osoby.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/30	8 miesięcy	Dziecko wyraża niepokój w sytuacji przekazania go przez znaną mu osobę obcej osobie na ręce.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/31	8 miesięcy	W bezpośrednim kontakcie z obcą osobą dziecko rozgląda się, szuka wzrokiem znanej mu osoby.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych – rozpoczynanie obustronnych kontaktów społecznych i stosowne reagowanie w trakcie kontaktów społecznych z innymi		
1/5/32	8 miesięcy	Dziecko przygląda się sobie w lustrze. Dotyka lustro, reaguje zdziwieniem na swój obraz, uśmiecha się i głaszcze swoje odbicie w lustrze.	☐ TAK	☐ NIE
2/6/33	8 miesięcy	Dziecko aktywnie szuka kontaktu z osobą: wpatruje się w osobę, przywołuje ją wokalizując, przemieszcza się do osoby, zaczepta ją.	☐ TAK	☐ NIE
3/7/34	8 miesięcy	Dziecko inicjuje kontakt w bezpośredniej relacji z osobą przez zachowanie typu: dotykanie, badanie twarzy osoby, wchodzenie we wspólne pole uwagi oraz prowokowanie do zabaw dotykowych.	☐ TAK	☐ NIE
4/8/35	8 miesięcy	Dziecko bacznie obserwuje osoby podczas rutynowych czynności (skupia wzrok na nich, śledzi wzrokiem, rozgląda się), przywołuje je wokalizując lub przyciąga uwagę poprzez zmianę zachowania typu stukanie grzechotką, upuszczanie zabawki, wyciąganie rączek.	☐ TAK	☐ NIE

5/9/36	8 miesięcy	Dziecko wokalizuje niezadowolenie, gdy osoba przerwała jego aktywność, która sprawiała mu przyjemność, np. gdy osoba zabrała mu zabawkę, którą się bawiło.	☐ TAK	☐ NIE
6/10/37	8 miesięcy	Dziecko prezentuje radosną wokalizację.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych – kontrolowanie postępowania w celu utrzymania kontaktów społecznych		
1/11/38	8 miesięcy	Dziecko bawi się z osobą w zabawę „A kuku”, śmieje się podczas zabawy, zabawa sprawia mu przyjemność, podtrzymuje zabawę (skupia wzrok na twarzy dorosłego, reaguje zdziwieniem, zmianą mimiki, szuka, odślania twarz dorosłego).	☐ TAK	☐ NIE
2/12/39	8 miesięcy	Dziecko chętnie uczestniczy w zabawach ruchowych typu barszkowanie z dorosłym (bujanie, zawijanie w kocyk, mocowanie się, łaskotanie itp.). Dziecko śmieje się podczas zabawy. Zabawa sprawia mu przyjemność, podtrzymuje zabawę, domaga się kontynuowania zabawy.	☐ TAK	☐ NIE
3/13/40	8 miesięcy	Dziecko okazuje zainteresowanie osobie, która stara się je zabrać, np. poprzez zabawy a kuku, barszkowanie, zabawy paluszkowe. Dziecko odwraca się w kierunku osoby, przerywa wcześniejszą aktywność, zmienia pozycję, podejmuje zabawę naprzemienną.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%

OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ

Obejmuje:

- Reagowanie na ludzki głos;
- Porozumiewanie się – odbieranie – język ciała;
- Kontynuowanie rozmowy;
- Tworzenie wiadomości – gaworzenie.

ID	Wiek rozwoju	Reagowanie na ludzki głos – reagowanie na ludzki głos w najprostszym sposobie, odzwierciedlony zmianą tempa oddychania lub przez nieznaczne lub wyraźne ruchy ciała. Odbieranie – język ciała – pojmowanie znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą grymasów twarzy, ruchów lub znaków wykonywanych ręką, przyjmowanych póz ciała i innych form języka ciała		
1/1/41	8 miesięcy	Dziecko jest zainteresowane dźwiękami mowy. Reaguje zmianą mimiki, odwróceniem, nasłuchiowaniem, odwraca się w kierunku osoby przywołującej je.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/42	8 miesięcy	Dziecko patrzy na osobę, która do niego mówi.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/43	8 miesięcy	Dziecko reaguje adekwatnie zmianą mimiki i zachowania na zmianę miny u dorosłego z wesołej na smutną i odwrotnie.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Kontynuowanie rozmowy – kontynuowanie i konstruowanie dialogu lub wymiany informacji poprzez naprzemiennie wokalizowanie, mówienie lub pokazywanie. Gaworzenie – wokalizowanie w sytuacji, gdy uświadamiata jest obecność innej osoby w najbliższym otoczeniu, jak np. wydawanie dźwięków, gdy matka jest w pobliżu; gaworzenie; gaworzenie w odpowiedzi na komunikat słowny. Wokalizowanie jako reakcja na mowę przez naśladowanie dźwięków mowy		
1/1/44	8 miesięcy	Dziecko aktywnie uczestniczy w „rozmowie” z dorosłym, naprzemiennie wokalizuje z nim. Gaworzy.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/1	___/100%

OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ

Obejmuje:

- Zmienianie podstawowej pozycji ciała;
- Utrzymywanie pozycji (utrzymywanie pozycji siedzącej, utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji);
- Inne sposoby poruszania się.

ID	Wiek rozwoju	Zmienianie podstawowej pozycji ciała – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne, np. turlanie się, podciąganie		
1/1/45	8 miesięcy	Dziecko obraca się z pozycji na plecach na jeden lub drugi bok.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/46	8 miesięcy	Dziecko zmienia pozycję z leżącej na brzuchu do podpartej. Dziecko w leżeniu na brzuchu podpira się na dłoniach, unosi tułów, nogi są wyprostowane.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/47	8 miesięcy	Dziecko z pozycji podpartej w ułożeniu na brzuchu podpira się na rękach i przechodzi do pozycji czworaczkiej oraz utrzymuje tę pozycję.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/48	8 miesięcy	Dziecko przekręca się na boki w obu kierunkach, aby sięgnąć po zabawkę.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/49	8 miesięcy	Dziecko w pozycji leżenia na brzuchu obraca się dookoła własnej osi w jedną i drugą stronę.	☐ TAK	☐ NIE
6/6/50	8 miesięcy	Dziecko z pozycji leżenia na plecach obraca się na brzuch.	☐ TAK	☐ NIE
7/7/51	8 miesięcy	Dziecko obraca się z brzucha na plecy i z pleców na brzuch, inicjuje ruch w jedną i drugą stronę (w lewą i w prawą stronę).	☐ TAK	☐ NIE
8/8/52	8 miesięcy	Dziecko trzymane przez osobę na kolanach pochyla się w kierunku upuszczanej zabawki.	☐ TAK	☐ NIE
9/9/53	8 miesięcy	Dziecko wyciąga rączki do osoby, chwytając jej dłonie i podciąga się do pozycji siedzącej.	☐ TAK	☐ NIE
10/10/54	8 miesięcy	Dziecko chwytając się osoby lub przedmiotu, podciąga się do siadu.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/10	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji – kontrolowanie pozycji głowy i utrzymywanie jej ciężaru przez określony czas		
1/11/55	8 miesięcy	Dziecko w pozycji siedzącej utrzymuje głowę w linii prostej, w osi.	☐ TAK	☐ NIE
2/12/56	8 miesięcy	Dziecko posadzone na kolanach u osoby odwraca głowę w prawo, lewo, by się rozejrzeć na boki.	☐ TAK	☐ NIE
3/13/57	8 miesięcy	Dziecko posadzone na kolanach u osoby unosi głowę w kierunku góra dół, by zobaczyć lub sięgnąć zabawki.	☐ TAK	☐ NIE
4/14/58	8 miesięcy	Dziecko leżąc na plecach, unosi głowę z podłoża i podejmuje próbę siadania.	☐ TAK	☐ NIE
5/15/59	8 miesięcy	Dziecko unosi głowę i podpira się na rękach, leżąc na brzuchu. Utrzymuje taką pozycję przez 2–3 minuty.	☐ TAK	☐ NIE
6/16/60	8 miesięcy	Dziecko siedzi podpierając się rękoma z przodu o podłoże.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Inne sposoby poruszania się – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia		
1/17/61	8 miesięcy	Dziecko przemieszcza się pełzając w kierunku zabawki.	☐ TAK	☐ NIE
2/18/62	8 miesięcy	Dziecko przesuwa się na brzuchu do przodu lub do tyłu.	☐ TAK	☐ NIE
3/19/63	8 miesięcy	Dziecko przemieszcza się na brzuchu wykonując ruch po okręgu.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%

OBSZAR: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI

Obejmuje:

- Precyzyjne używanie ręki;
- Używanie rąk i ramion.

ID	Wiek rozwoju	Precyzyjne używanie ręki – wykonywanie skoordynowanych czynności związanych z posługiwaniem się przedmiotami, podnoszeniem, manipulowaniem i wypuszczaniem przedmiotów przy użyciu jednej ręki, palców i kciuka		
1/1/64	8 miesięcy	Dziecko chwyta dłońią i podnosi położoną przed nim piłeczkę.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/65	8 miesięcy	Dziecko chwyta dłońią, palcami położoną przed nim łyżeczkę.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/66	8 miesięcy	Dziecko chwyta dłońią położoną przed nim podłużny pojemnik typu pojemnik do baniek mydlanych, grzechotkę.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/67	8 miesięcy	Dziecko chwyta palcami podawaną mu grzechotkę.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/68	8 miesięcy	Dziecko grabi palcami małe przedmioty położone przed nim na stole lub na podłodze.	☐ TAK	☐ NIE
6/6/69	8 miesięcy	Dziecko celowo upuszcza zabawkę.	☐ TAK	☐ NIE
7/7/70	8 miesięcy	Dziecko wypuszcza zabawkę lub przedmiot z ręki, by sięgnąć po inny.	☐ TAK	☐ NIE

8/8/71	8 miesięcy	Dziecko bawi się nogami. Dziecko chwyta obiema dłońmi za obie lub jedną stopę. Przytrzymuje dłońmi stopę, kieruje ją do buzi.	☐ TAK	☐ NIE
9/9/72	8 miesięcy	Dziecko bawi się kilkoma zabawkami (przedmiotami), wykonuje dwie lub więcej czynności: przesuwa, wkłada, wyjmuje, stuka nimi, obraca, manipuluje.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___9	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Używanie rąk i ramion – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion		
1/10/73	8 miesięcy	Dziecko sięga po przedmioty, które są przed nim w linii prostej.	☐ TAK	☐ NIE
2/11/74	8 miesięcy	Dziecko kieruje ręce w stronę przedmiotów będących poza zasięgiem jego rąk.	☐ TAK	☐ NIE
3/12/75	8 miesięcy	Dziecko trzyma dwa małe przedmioty w dłoni, np. klocek i pojemnik po bańkach, grzechotkę, następnie próbuje sięgnąć po inny przedmiot, który wzbudził jego zainteresowanie.	☐ TAK	☐ NIE
4/13/76	8 miesięcy	Dziecko ciągnie za kocyk, serwetkę na stole.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%

PROFIL KOŃCOWY

PROFIL OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY

Patrzanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Słuchanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Dotykanie – badanie przedmiotów przy użyciu palców rąk lub nóg albo innych części ciała									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Uczenie się przez działanie – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów, zabawa symboliczna, zabawa na niby									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Skupienie uwagi – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszących dźwięków									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: OBSZAR UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/27	___/100%	Poziom wsparcia	1	2	3	3		

PROFIL OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE

Odróżnianie znanych osób – okazywanie odmiennych reakcji poszczególnym osobom									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych – rozpoczynanie obustronnych kontaktów społecznych i stosowne reagowanie w trakcie kontaktów społecznych z innymi									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych – kontrolowanie postępowania w celu utrzymania kontaktów społecznych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/13	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ

Reagowanie na ludzki głos – reagowanie na ludzki głos w najprostszy sposób, odzwierciedlony zmianą tempa oddychania lub przez nieznaczne lub wyraźne ruchy ciała. Odbieranie – język ciała – pojmowanie znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą grymasów twarzy, ruchów lub znaków wykonywanych ręką, przyjmowanych pozycji ciała i innych form języka ciała									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Kontynuowanie rozmowy – kontynuowanie i konstruowanie dialogu lub wymiany informacji poprzez naprzemienne wokalizowanie, mówienie lub pokazywanie. Gaworzenie – wokalizowanie w sytuacji, gdy uświadamiana jest obecność innej osoby w najbliższym otoczeniu, jak np. wydawanie dźwięków, gdy matka jest w pobliżu; gaworzenie; gaworzenie w odpowiedzi na komunikat słowny. Wokalizowanie jako reakcja na mowę przez naśladowanie dźwięków mowy									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/1	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: POROZUMIEWANIE SIĘ									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ

Zmienianie podstawowej pozycji ciała – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne, jak np. turlanie się, zginanie, podciąganie									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/10	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji – kontrolowanie pozycji głowy i utrzymywanie jej ciężaru przez określony czas									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Inne sposoby poruszania się – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/19	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI

Precyzyjne używanie ręki (d440) – wykonywanie skoordynowanych czynności związanych z posługiwaniem się przedmiotami, podnoszeniem, manipulowaniem i wypuszczaniem przedmiotów przy użyciu jednej ręki, palców i kciuka									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/9	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Używanie rąk i ramion – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/13	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

Arkusz zbiorczy PROFIL KOŃCOWY – podsumowanie

OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/27	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	
OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/13	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	
OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	
OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/19	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	
OBSZAR: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/13	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	
PODSUMOWANIE: PROFIL KOŃCOWY								
Łączny wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/76	___/100%	PROPONOWANY Poziom wsparcia	0	1	2	3	

Poziom wsparcia	Kod kwalifikatora	Opis	Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	Wskaźnik nieprawidłowych zachowań dziecięcych
0	0	BRAK trudności (żadne, nieobecne, nieistotne)	96–100%	0–4%
1	1	NIEZNACZNE trudności (niewielkie, małe)	75–95%	5–24%
2	2	UMIARKOWANE trudności (średnie, spore)	51–74%	25–49%
3	3	ZNACZNE trudności (wielkie, silne)	5–50%	50–95%
	4	SKRAJNIE DUŻE trudności (zupełne)	0–4%	96–100%

Dodatkowe informacje po przeprowadzanej obserwacji:

ZAŁĄCZNIK 1.5.

**KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI
AKTYWNOŚCI DZIECKA
W WIEKU 12-14 MIESIĘCY**

SKRINING ROZWOJU MAŁEGO DZIECKA (SRMD)

KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 12–14 MIESIĘCY

(Autorstwo kwestionariusza: R. Piotrowicz, M. Walkiewicz-Krutak, I. Gelleta, A. Jegier, A. Mikler-Chwastek, K. Pawlak, K. Wereszka 2022
Walidacja: Z. Gajdzica, E. Widawska, E. Domagała-Zyśk, S. Byra, B. Jachimczak, R. Piotrowicz 2024)

OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY

Obejmuje:

- Celowe posługiwanie się zmysłami: patrzenie, słuchanie, dotykanie;
- Uczenie się przez działanie;
- Uczenie się – skupienie uwagi;
- Przyswajanie pojedynczych słów lub symboli posiadających znaczenie;
- Naśladowanie;
- Nabywanie prostych umiejętności;
- Rozwiązywanie problemów;
- Podejmowanie decyzji.

ID	Wiek rozwoju	Patrzenie – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych		
1/1	12–14 miesięcy	Dziecko utrzymuje spojrzenie na małym bodźcu wzrokowym, np. pacynce na palec lub piłeczce o średnicy nie większej niż 5 cm, prezentowanym na wprost oczu w odległości 25–30 cm od oczu. Oczy są ustawione centralnie na obiekcie (żadne oko nie zezuje, tj. nie jest odchylone od ustawienia centralnego).	☐ TAK	☐ NIE
2/2	12–14 miesięcy	Dziecko płynnie śledzi wzrokiem ruchomy bodziec, np. małą piłeczkę przesuwaną w linii poziomej (z prawej strony na lewą i z lewej strony na prawą) oraz pionowej (przesuwaną z góry na dół i z dołu do góry).	☐ TAK	☐ NIE
3/3	12–14 miesięcy	Dziecko zbieżnie ustawia oczy w odpowiedzi na przesuwanie małego bodźca do czubka nosa dziecka (np. pacynki nałożonej na palec lub ołówka z kolorową końcówką) – oceniający obserwuje jednoczesny i symetryczny ruch obu oczu do środka.	☐ TAK	☐ NIE
4/4	12–14 miesięcy	Dziecko, bawiąc się tablicą manipulacyjną, przenosi spojrzenie z jego elementu tablicy na inny i dotyka tego elementu (tej części tablicy), na który patrzy.	☐ TAK	☐ NIE
5/5	12–14 miesięcy	Dziecko bawi się jedzeniem, patrzy na swoje ręce i na plamy, które zostawia. Wykazuje zainteresowanie wzrokowe plamą.	☐ TAK	☐ NIE
6/6	12–14 miesięcy	Dziecko patrzy na ślad, który pozostawia przedmiot (auto, pędzel, kreda, pisak). Wykazuje zainteresowanie wzrokowe aktywnością graficzną.	☐ TAK	☐ NIE
7/7	12–14 miesięcy	Dziecko zagląda pod przedmioty, za przedmioty, do środka przedmiotów (np. pudełek) oraz ogląda przedmioty z zewnątrz.	☐ TAK	☐ NIE

8/8	12–14 miesiące	Dziecko przegląda się w lustrze.	☐ TAK	☐ NIE
9/9	12–14 miesiące	Dziecko bacznie obserwuje otoczenie i zachowania osób wykonujących rutynowe czynności, skupia uwagę na zmianach w otoczeniu.	☐ TAK	☐ NIE
10/10	12–14 miesiące	Dziecko podąża wzrokiem za gestem wskazywania drugiej osoby (budowanie wspólnego pola uwagi), towarzyszy temu często wymiana spojrzeń między osobami.	☐ TAK	☐ NIE
11/11	12–14 miesiące	Dziecko wykazuje zainteresowanie dużymi, kolorowymi obrazkami w książeczkach (patrzy, dotyka, przenosi spojrzenie z jednej strony na drugą).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/11	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Słuchanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych		
1/12	12–14 miesiące	Dziecko zwraca się do osoby mówiącej, patrzy na nią, słucha, gdy się do niego mówi.	☐ TAK	☐ NIE
2/13	12–14 miesiące	Dziecko nasłuchuje, jeśli się do niego mówi – przerywa czynność, którą wykonuje.	☐ TAK	☐ NIE
3/14	12–14 miesiące	Dziecko, siedząc, nasłuchuje dźwięku dochodzącego z boku poniżej poziomu ucha (obraca się, schyla się w kierunku źródła dźwięku).	☐ TAK	☐ NIE
4/15	12–14 miesiące	Dziecko, siedząc, nasłuchuje dźwięku dochodzącego z boku powyżej poziomu ucha (obraca się, patrzy w kierunku źródła dźwięku).	☐ TAK	☐ NIE
5/16	12–14 miesiące	Dziecko słucha wierszy, bajek czytanych lub opowiadanych przez osobę.	☐ TAK	☐ NIE
6/17	12–14 miesiące	Dziecko reaguje na zmiany tonu mowy (zakazy/nakazy), zmianą mimiki lub zachowaniem.	☐ TAK	☐ NIE
7/18	12–14 miesiące	Dziecko słucha i adekwatnie reaguje na intonację mowy osoby, która wyraża radość, smutek, złość.	☐ TAK	☐ NIE
8/19	12–14 miesiące	Dziecko reaguje na swoje imię – odwraca się, przemieszcza się do osoby, która go woła.	☐ TAK	☐ NIE
9/20	12–14 miesiące	Dziecko słucha muzyki. Porusza się w rytm muzyki.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/9	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Dotykanie – badanie przedmiotów przy użyciu palców rąk lub nóg albo innych części ciała		
1/21	12–14 miesiące	Dziecko naśladuje pojedyncze proste ruchy w obrębie własnego ciała, np. zakrywa oczy, dotyka brzucha, uderza dłońmi o nogi, klaszcze.	☐ TAK	☐ NIE
2/22	12–14 miesiące	Dziecko bawi się jedzeniem (dotyka, ugniata, rozdrabnia).	☐ TAK	☐ NIE
3/23	12–14 miesiące	Dziecko dotyka, bada masy o różnej konsystencji, typu ciasto, gniecie, kruszy, spontanicznie oddziałuje na masę plastyczną.	☐ TAK	☐ NIE

4/24	12–14 miesięcy	Dziecko dotyka masy typu: jedzenie, farba, rozciera, stempluje dłonią.	☐ TAK	☐ NIE
5/25	12–14 miesięcy	Dziecko wkłada ręce do miski z produktami sypkimi. Dotyka, miesza, przesypuje.	☐ TAK	☐ NIE
6/26	12–14 miesięcy	Dziecko dotyka przedmiotów, zabawek. Bada dotykowo ich elementy, np. wkłada palce w otwory.	☐ TAK	☐ NIE
7/27	12–14 miesięcy	Dziecko reaguje wycofywaniem się, unikiem na nieprzyjemny dotyk czy ból, nagłe zmiany pozycji, uderzenie się.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Uczenie się przez działanie – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów, zabawa symboliczna, zabawa na niby		
1/28	12–14 miesięcy	Dziecko eksperymentuje pojedynczym przedmiotem, zabawką itp., bawi się pudełkiem lub garnkiem, łyżką, które próbuje przekładać, wkładać, przesuwać, wyjmować, stosując metodę prób i błędów.	☐ TAK	☐ NIE
2/29	12–14 miesięcy	Dziecko bawi się pudełkami, garnkami lub innymi znanymi przedmiotami, które próbuje wkładać jeden w drugi, ustawia przedmioty jeden na drugim.	☐ TAK	☐ NIE
3/30	12–14 miesięcy	Dziecko zdaje sobie sprawę, że jeden pojemnik może służyć jako miejsce dla drugiego: opróżnia miski, pudełka, kubki i wkłada do nich inne przedmioty.	☐ TAK	☐ NIE
4/31	12–14 miesięcy	Dziecko przewraca wieżę z dużych elementów, np. pudła. Cieszy się. Prowokuje osobę do budowy wieży, by ponownie ją przewrócić.	☐ TAK	☐ NIE
5/32	12–14 miesięcy	Dziecko tworzy ciąg z kilku znanych mu działań podczas zabawy przedmiotami, np. turla, popycha, podnosi, próbuje rzucać piłkę.	☐ TAK	☐ NIE
6/33	12–14 miesięcy	Dziecko tworzy ciąg z kilku znanych mu działań z wykorzystaniem dwóch lub więcej przedmiotów, np. wkłada łyżeczkę do kubka i miesza.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Skupienie uwagi – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków		
1/34	12–14 miesięcy	Dziecko bacznie obserwuje osoby w trakcie rutynowych czynności.	☐ TAK	☐ NIE
2/35	12–14 miesięcy	Dziecko skupia uwagę na obiektach: zagląda pod przedmioty, za przedmioty, do środka przedmiotów (np. pudełek) oraz ogląda przedmioty z zewnątrz.	☐ TAK	☐ NIE
3/36	12–14 miesięcy	Dziecko celowo skupia uwagę na przedmiotach zmieniających kształt, np. ciasto, płama, bańka mydlana.	☐ TAK	☐ NIE
4/37	12–14 miesięcy	Dziecko skupia uwagę na zmianach w otoczeniu. Bacznie obserwuje zabawę przedmiotami o różnej wielkości typu: Matrioszką, pudełkami o różnej wielkości (składa, rozkłada, wkłada jeden element w drugi).	☐ TAK	☐ NIE
5/38	12–14 miesięcy	Dziecko skupia uwagę na zabawie bańkami mydlanymi. Wskazuje miejsce, gdzie bańka prysnęła.	☐ TAK	☐ NIE

6/39	12–14 miesięcy	Dziecko skupia uwagę na twarzy osoby, która chowa się za kocykiem (zabawa „A kuku”). Dorosły przesuwa swoją twarz za kocykiem w lewą stronę, ukazuje się dziecku. Dorosły powtarza czynność zabawy. W momencie zniknięcia twarzy dziecko patrzy w stronę, gdzie wcześniej pojawiała się twarz (przewiduje miejsce pojawienia się twarzy).	☐ TAK	☐ NIE
7/40	12–14 miesięcy	Dziecko skupia uwagę na pacynce – zabawce, która jest chowana za kocykiem (zabawa „A kuku”). Dorosły przesuwa pacynkę w lewą lub prawą stronę, ukazuje ją dziecku. Dorosły powtarza czynność zabawy. W momencie zniknięcia pacynki, dziecko patrzy w stronę, gdzie wcześniej się ona pojawiała (przewiduje miejsce pojawienia się pacynki).	☐ TAK	☐ NIE
8/41	12–14 miesięcy	Dziecko skupia uwagę na małej zabawce, która jest chowana w linii prostej przed nim lub z boku (z jego prawej, lewej strony) pod jednym z dwóch przykryć (serwetka, miseczka itp.).	☐ TAK	☐ NIE
9/42	12–14 miesięcy	Dziecko odnajduje ukrytą zabawkę, która wzbudziła jego zainteresowanie pod jednym z dwóch przykryć (serwetka, miseczka itp.).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/9	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Pryswajanie pojedynczych słów lub symboli – uczenie się słów lub symboli posiadających znaczenie, jak np. znaków graficznych, symboli		
1/43	12–14 miesięcy	Dziecko identyfikuje osoby z najbliższego otoczenia: mamę, tatę (patrzy na nich, wyciąga do nich rączki, przemieszcza się do wskazanej osoby).	☐ TAK	☐ NIE
2/44	12–14 miesięcy	Dziecko rozumie i adekwatnie do sytuacji stosuje proste gesty, posiadające znaczenie, np. <i>pa, pa</i> (pożegnanie), kierowanie rączki do buzi (jedzenie), brawo, gest wskazywania na przedmiot lub osobę (sygnalizujący <i>ja chcę</i>).	☐ TAK	☐ NIE
3/45	12–14 miesięcy	Dziecko identyfikuje dźwięki z obiektami lub czynnościami, np. <i>am, am</i> (jedzenie), <i>hau hau</i> (pies), <i>kosi</i> (klaskanie). Dziecko patrzy na obiekty powiązane z tymi dźwiękami lub szuka ich w otoczeniu (rozgląda się za nimi).	☐ TAK	☐ NIE
4/46	12–14 miesięcy	Dziecko używa przedmiotów stosowanych w rutynowych czynnościach, zgodnie z ich przeznaczeniem, np. kieruje łyżkę do buzi, wyciera buzię serwetką, pije z kubka, turla piłkę itp.	☐ TAK	☐ NIE
5/47	12–14 miesięcy	Dziecko reaguje na prośby i proste polecenia kierowane do niego werbalnie z wykorzystaniem równoległe gestów, np. <i>chodź, daj</i> .	☐ TAK	☐ NIE
6/48	12–14 miesięcy	Dziecko adekwatnie reaguje na słowa w zabawie: <i>jest – nie ma</i> (rozgląda się, szuka przedmiotu).	☐ TAK	☐ NIE
7/49	12–14 miesięcy	Dziecko rozumie i adekwatnie reaguje na pytanie: <i>Gdzie jest</i> (np. mama, tata, piłka)? Dziecko szuka osoby, przedmiotu, wskazuje na nie.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Naśladowanie – imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się		
1/50	12–14 miesięcy	Dziecko powtarza proste pojedyncze gesty i czynności, np. <i>pa pa, kosi kosi</i> , stukanie łyżką, mieszanie łyżką.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/1	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Nabywanie prostych umiejętności – uczenie się elementarnych, celowych czynności, np. posługiwanie się prostymi przedmiotami		
1/51	12–14 miesięcy	Dziecko próbuje wkładać jeden pojemnik w drugi.	☐ TAK	☐ NIE
2/52	12–14 miesięcy	Dziecko bawi się pudełkami, garnkami, ustawia jeden na drugim.	☐ TAK	☐ NIE
3/53	12–14 miesięcy	Dziecko posługuje się łyżką, podejmuje próby kierowania łyżki do buzi podczas karmienia.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Rozwiązywanie problemów – znajdowanie rozwiązania prostego problemu dotyczącego pojedynczej kwestii		
1/54	12–14 miesięcy	Dziecko zmienia zachowanie, gdy jest ono nieskuteczne, np. dotyka osoby, wspina się na nią (zaczepia ją), a brak reakcji osoby powoduje zmianę aktywności dziecka, typu: dziecko zaczyna wokalizować, wchodzić we wspólne pole uwagi itp.	☐ TAK	☐ NIE
2/55	12–14 miesięcy	Dziecko stara się uruchomić zabawkę, gdy przestaje ona działać.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/2	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Podejmowanie decyzji – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru		
1/56	12–14 miesięcy	Dziecko wybiera zabawkę, którą chce się bawić.	☐ TAK	☐ NIE
2/57	12–14 miesięcy	Dziecko, widząc dwie i więcej osób, wybiera spośród nich osobę, z którą chce się bawić.	☐ TAK	☐ NIE
3/58	12–14 miesięcy	Dziecko podejmuje decyzję o zakończeniu zabawy, gdy staje się ona dla niego nudna. Dziecko odwraca się, protestuje w przypadku, gdy osoba dalej chce kontynuować zabawę.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%

**OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH –
PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE**

Obejmuje:

- Kontakt fizyczny – nawiązywanie kontaktu fizycznego i reagowanie na kontakt fizyczny;
- Odróżnianie znajomych osób;
- Inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych;
- Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych.

ID	Wiek rozwoju	Kontakt fizyczny – nawiązywanie kontaktu fizycznego i reagowanie na kontakt fizyczny		
1/1/59	12–14 miesięcy	Dziecko przytula się do osoby, którą zna, lubi.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/60	12–14 miesięcy	Dziecko przytula się do zabawki, którą lubi.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/2	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Odróżnianie znajomych osób – okazywanie odmiennych reakcji poszczególnym osobom		
1/3/61	12–14 miesięcy	Dziecko cieszy się na widok znanej mu osoby. Reaguje ożywieniem, uśmiechem, wyciąga ręce do niej, podejmuje próby przemieszczania się do niej.	☐ TAK	☐ NIE
2/4/62	12–14 miesięcy	Dziecko zauważa nowe osoby w otoczeniu, obserwuje je. Reaguje ożywieniem w momencie pojawienia się znanej mu osoby.	☐ TAK	☐ NIE
3/5/63	12–14 miesięcy	Dziecko wyraża niepokój widoczny, np. w mimice twarzy, w sytuacji przekazania go przez znaną mu osobę na ręce obcej osobie.	☐ TAK	☐ NIE
4/6/64	12–14 miesięcy	W bezpośrednim kontakcie z obcą osobą dziecko rozgląda się, szuka wzrokiem znanej mu osoby.	☐ TAK	☐ NIE
5/7/65	12–14 miesięcy	Dziecko identyfikuje osoby z najbliższego otoczenia: mamę, tatę (patrzy na te osoby, wyciąga do nich ręce, przemieszcza się do wskazanej osoby).	☐ TAK	☐ NIE
6/8/66	12–14 miesięcy	Dziecko spontanicznie czworakuje w obecności znanej mu osoby, zatrzymuje się i odwraca się w jej kierunku, wraca do niej po zbyt dużym oddaleniu się od niej.	☐ TAK	☐ NIE
7/9/67	12–14 miesięcy	Dziecko spontanicznie czworakuje w obecności znanej mu osoby. W momencie pojawienia się obcej osoby zatrzymuje się i szuka znanej mu osoby (odwraca się, upewnia się, że jest w jej polu widzenia).	☐ TAK	☐ NIE
8/10/68	12–14 miesięcy	Dziecko zaczyna dostrzegać inne dzieci, obserwuje je, różnicuje dzieci od dorosłych; płacz innego dziecka wywołuje u niego niepokój.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/8	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych – rozpoczynanie obustronnych kontaktów społecznych i stosowne reagowanie w trakcie kontaktów społecznych z innymi		
1/11/69	12–14 miesięcy	Dziecko przegląda się w lustrze, jest zainteresowane swoim odbiciem oraz odbiciem innych przedmiotów, wskazuje na odbicie w lustrze, szuka odbitych przedmiotów za lustrem – zagląda za lustro.	☐ TAK	☐ NIE
2/12/70	12–14 miesięcy	Dziecko aktywnie szuka kontaktu z osobą, np. przywołuje osobę, przemieszcza się do osoby, zaczepta ją, wskazuje objekty.	☐ TAK	☐ NIE
3/13/71	12–14 miesięcy	Dziecko inicjuje kontakt w bezpośredniej relacji z drugą osobą, np. podejmuje próby wspinania się na kolana, przemieszcza się do niej, wokalizuje, sięga w kierunku osoby stojącej lub siedzącej obok.	☐ TAK	☐ NIE
4/14/72	12–14 miesięcy	Dziecko zmienia swoje zachowanie, gdy jest ono nieskuteczne. Używa sekwencji zachowań, aby przyciągnąć i utrzymać uwagę osoby, np. wyciąga ręce, wskazuje na przedmiot, który jest poza jego zasięgiem. Jeśli to nie działa, dziecko wskazuje na osobę, wokalizuje, patrzy na nią.	☐ TAK	☐ NIE
5/15/73	12–14 miesięcy	Dziecko obserwuje inne dzieci, przemieszcza się do nich, dotyka, zaczepta je.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych – kontrolowanie postępowania w celu utrzymania kontaktów społecznych		
1/16/74	12–14 miesięcy	Dziecko okazjonalnie powtarza zachowanie, które jest naśladowane przez znaną osobę, np. – dziecko kręci głową (<i>nie, nie</i>), osoba dorosła naśladuje aktywność dziecka; dziecko przerywa swoją aktywność skupia uwagę na osobie, by za chwilę kontynuować aktywność; – dziecko stuka klockiem o podłogę, osoba dorosła naśladuje aktywność dziecka; mówiąc <i>puk, puk</i> , dziecko przerywa swoją aktywność skupia uwagę na osobie, by za chwilę kontynuować; – dziecko dotyka swojej głowy, osoba dorosła naśladuje aktywność dziecka; dotyka swojej głowy i mówi <i>oj głowa</i> dziecko przerywa swoją aktywność skupia uwagę na osobie, by za chwilę kontynuować.	☐ TAK	☐ NIE
2/17/75	12–14 miesięcy	Dziecko powtarza czynność, która wywołała uśmiech na twarzy osoby dorosłej.	☐ TAK	☐ NIE
3/18/76	12–14 miesięcy	Dziecko wzbudza zainteresowanie sobą u opiekuna. Patrzy na niego, uśmiecha się, robi miny. Dorosły odwzajemnia emocje, następnie traci zainteresowanie dzieckiem. Dziecko podejmuje ponownie aktywność, by wywołać u dorosłego zainteresowanie.	☐ TAK	☐ NIE
4/19/77	12–14 miesięcy	Dziecko denerwuje się lub smuci się, gdy zabawa zostanie przerwana i zostanie samo.	☐ TAK	☐ NIE
5/20/78	12–14 miesięcy	Dziecko podejmuje zabawę naprzemienną z osobą z wykorzystaniem zabawki, np. naprzemiennie turla piłki, popycha auto itp.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%

OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ

Obejmuje:

- Reagowanie na ludzki głos;
- Rozumienie prostych komunikatów ustnych;
- Porozumiewanie się – odbieranie – język ciała;
- Mówienie – Rozmowa.

ID	Wiek rozwoju	Reagowanie na ludzki głos – reagowanie na ludzki głos w najprostszy sposób, odzwierciedlony zmianą tempa oddychania lub przez nieznaczne lub wyraźne ruchy ciała		
1/1/79	12–14 miesięcy	Dziecko patrzy na osobę, która do niego mówi.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/80	12–14 miesięcy	Dziecko lubi, gdy inna osoba do niego mówi, opowiada, czyta mu. Dziecko nasłuchuje, odpowiednio reaguje na zmianę intonacji głosu i emocje wyrażane przez osobę.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/81	12–14 miesięcy	Dziecko reaguje na dźwięki o zabarwieniu emocjonalnym (np. <i>ojoj! ała! ups!</i> , itp.), patrzy na twarz osoby wydającej komunikat, rozgląda się, aby zinterpretować sytuację.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Rozumienie prostych komunikatów ustnych – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak próśby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”)		
1/4/82	12–14 miesięcy	Dziecko reaguje na własne imię, kieruje spojrzenie w lub odwraca się w stronę osoby przywołującej je.	☐ TAK	☐ NIE
2/5/83	12–14 miesięcy	Dziecko reaguje na kilka sygnałów werbalnych typu <i>chodź, daj, am, am</i> lub inne przywołania.	☐ TAK	☐ NIE
3/6/84	12–14 miesięcy	Dziecko rozumie często używane słowa, proste zwroty (np. <i>Gdzie jest? Idziemy lulu. Idziemy jeść</i>). Reaguje werbalnie lub poprzez zachowanie.	☐ TAK	☐ NIE
4/7/85	12–14 miesięcy	Dziecko rozpoznaje znaną melodię, piosenkę (cieszy się, buja się w jej rytm, przyciąga uwagę osoby).	☐ TAK	☐ NIE
5/8/86	12–14 miesięcy	Dziecko reaguje na zakaz nie, nie wolno – zaprzestaje działania i patrzy na osobę, często próbuje ponownie osiągnąć cel, sprawdzając przy tym jej reakcję.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Porozumiewanie się – odbieranie – język ciała – pojmowanie znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą grymasów twarzy, ruchów lub znaków wykonywanych ręką, przyjmowanych póz ciała i innych form języka ciała		
1/9/87	12–14 miesięcy	Dziecko adekwatnie do sytuacji odczytuje kilka gestów skierowanych do niego przez drugą osobę, np.: <ul style="list-style-type: none"> – osoba wyciąga ręce w kierunku dziecka, dziecko przemieszcza się do niej; – osoba wyciąga rękę po przedmiot do dziecka (w geście „daj”), dziecko daje przedmiot. 	☐ TAK	☐ NIE

2/10/88	12–14 miesiące	Dziecko reaguje na kręcenie głową drugiej osoby lub kiwanie palcem sygnalizującym zakaz: <i>nie, nie wolno</i> – zaprzestaje działania i patrzy na osobę, często próbuje ponownie osiągnąć cel, sprawdzając przy tym jej reakcję.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/2	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Mówienie – Rozmowa – wypowiedzianie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu, rozpoczynanie, kontynuowanie oraz kończenie wymiany myśli i poglądów za pomocą języka mówionego		
1/11/89	12–14 miesiące	Dziecko podejmuje próby lub wypowiada kilka prostych słów.	☐ TAK	☐ NIE
2/12/90	12–14 miesiące	Dziecko prowokuje drugą osobę do nazywania, opowiadania, wskazując na obiekty, współuczestniczy w dialogu w sposób prewerbalny i werbalny.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/2	___/100%

OBZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ

Obejmuje:

- Zmienianie podstawowej pozycji ciała;
- Utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji;
- Utrzymywanie pozycji ciała;
- Inne sposoby poruszania się;
- Chodzenie.

ID	Wiek rozwoju	Zmienianie podstawowej pozycji ciała – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne, np. turlanie się, podciąganie		
1/1/91	12–14 miesiące	Dziecko, adekwatnie do sytuacji, zmienia pozycję, kiedy sięga po zabawkę znajdującą się na różnej wysokości poza zasięgiem jego rąk, np.: – zabawka jest na podłodze – dziecko odwraca się, turla, pełza, raczkuje w kierunku zabawki; – zabawka jest na podwyższeniu – dziecko wspina się, klęka, podciąga się, aby ją wziąć.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/92	12–14 miesiące	Dziecko płynnie przechodzi z pozycji leżącej na plecach lub leżącej na brzuchu do siadu.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/93	12–14 miesiące	Dziecko płynnie przechodzi z siadu do raczkowania i odwrotnie.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/94	12–14 miesiące	Dziecko płynnie przechodzi z raczkowania do klęku.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/95	12–14 miesiące	Dziecko chwytą się mebli lub osoby, podciąga się do stania.	☐ TAK	☐ NIE
6/6/96	12–14 miesiące	Dziecko, stojąc przy meblach, schyla się po zabawkę.	☐ TAK	☐ NIE
7/7/97	12–14 miesiące	Dziecko, siedząc, wyciąga rączki do osoby, chwytą jej dłonie i podciąga się do pozycji stojącej.	☐ TAK	☐ NIE

8/8/98	12–14 miesięcy	Dziecko, siedząc, chwytą się osoby lub przedmiotu i wstaje.	☐ TAK	☐ NIE
			Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	
			___/8	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji – kontrolowanie pozycji głowy i utrzymywanie jej ciężaru przez określony czas		
1/9/99	12–14 miesięcy	Dziecko w pozycji stojącej utrzymuje głowę w osi ciała.	☐ TAK	☐ NIE
2/10/100	12–14 miesięcy	Dziecko prawidłowo utrzymuje głowę podczas raczkowania.	☐ TAK	☐ NIE
3/11/101	12–14 miesięcy	Dziecko prawidłowo kontroluje pozycję głowy, przechodząc z raczkowania do siadania.	☐ TAK	☐ NIE
4/12/102	12–14 miesięcy	Dziecko prawidłowo kontroluje pozycję głowy, przechodząc z pozycji siedzącej do stania i chodzenia.	☐ TAK	☐ NIE
			Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	
			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Utrzymywanie pozycji ciała – pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała (pozycja siedząca i stojąca)		
1/13/103	12–14 miesięcy	Dziecko samodzielnie siada na różnych podłożach.	☐ TAK	☐ NIE
2/14/104	12–14 miesięcy	Dziecko utrzymuje równowagę, siedząc na różnych podłożach.	☐ TAK	☐ NIE
3/15/105	12–14 miesięcy	Dziecko w trakcie poruszania się i zabawy stosuje różne pozycje siedzące, np. nogi wyprostowane, skrzyżowane, siedzenie na boku itp.	☐ TAK	☐ NIE
4/16/106	12–14 miesięcy	Dziecko próbuje utrzymać pozycję siedzącą wówczas, gdy osoba delikatnie próbuje je popchnąć albo przewrócić.	☐ TAK	☐ NIE
5/17/107	12–14 miesięcy	Dziecko podciąga się do pozycji stojącej, używając mebli lub osoby.	☐ TAK	☐ NIE
6/18/108	12–14 miesięcy	Dziecko stojąc, całym ciężarem upada na pupę, kiedy puszcza się mebli lub osoby.	☐ TAK	☐ NIE
7/19/109	12–14 miesięcy	Dziecko stoi, przytrzymując się stołu lub innego nieruchomego oparcia. Przenosi ciężar ciała z jednej nogi na drugą.	☐ TAK	☐ NIE
			Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	
			___/7	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Inne sposoby poruszania się – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia		
1/20/110	12–14 miesięcy	Dziecko przemieszcza się z miejsca na miejsce – raczkuje. Pokonuje dystans o długości co najmniej 3 metrów.	☐ TAK	☐ NIE
2/21/111	12–14 miesięcy	Dziecko, raczkując, pokonuje niskie przeszkody, omijając je lub przechodząc nad nimi.	☐ TAK	☐ NIE
3/22/112	12–14 miesięcy	Dziecko wspina się na niskie obiekty, np. poduchy, kliny, materace, na kolana siedzącej osoby.	☐ TAK	☐ NIE

4/23/113	12–14 miesiący	Dziecko wspina się na stopnie schodów raczkując na rękach i kolanach.	☐ TAK	☐ NIE
5/24/114	12–14 miesiący	Dziecko zsuwa się na pupie z pochylni.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Chodzenie – poruszanie się po powierzchni na stopach, krok po kroku, gdy co najmniej jedna stopa zawsze dotyka ziemi, jak np. podczas spacerowania, przechadzania się, chodzenia do przodu, do tyłu lub bokiem		
1/25/115	12–14 miesiący	Dziecko chodzi trzymane za obie rączki.	☐ TAK	☐ NIE
2/26/116	12–14 miesiący	Dziecko chodzi trzymane za jedną rączkę.	☐ TAK	☐ NIE
3/27/117	12–14 miesiący	Dziecko chodzi bokiem przy meblach krokiem odstawno-dostawnym.	☐ TAK	☐ NIE
4/28/118	12–14 miesiący	Dziecko buja się do przodu i do tyłu w pozycji czworacznej.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%

OBSZAR: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI

Obejmuje:

- Chwywanie – precyzyjne używanie ręki;
- Wypuszczanie – precyzyjne używanie ręki;
- Manipulowanie – precyzyjne używanie ręki;
- Używanie rąk i ramion.

ID	Wiek rozwoju	Chwywanie – precyzyjne używanie ręki: używanie jednej lub obu rąk, aby coś uchwycić i przytrzymać		
1/1/119	12–14 miesiący	Dziecko chwyta różne przedmioty: okrągłe, podłużne, duże, małe. Chwytając, układa dłoń odpowiednio do kształtu przedmiotu.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/120	12–14 miesiący	Dziecko chwyta i podnosi przedmioty lekkie, plastikowe (puste) i drewniane, pełne (ciężkie).	☐ TAK	☐ NIE
3/3/121	12–14 miesiący	Dziecko je rękami.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/122	12–14 miesiący	Dziecko chwyta łyżkę.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/123	12–14 miesiący	Dziecko chwyta kubek.	☐ TAK	☐ NIE
6/6/124	12–14 miesiący	Dziecko chwyta drobne przedmioty opuszkami palców – stosuje chwyt pęsetkowy.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Wypuszczanie – precyzyjne używanie ręki: wypuszczenie lub uwolnienie przedmiotu z palców i dłoni, który, wskutek tego spada lub zmienia pozycję, jak np. gdy upuszcza się zabawkę		
1/7/125	12–14 miesięcy	Dziecko umieszcza przedmioty na stole lub w pojemnikach.	☐ TAK	☐ NIE
2/8/126	12–14 miesięcy	Dziecko wykorzystuje umiejętność wypuszczania podczas rzucania, np. piłki, klocków i oddawania zabawki osobie.	☐ TAK	☐ NIE
3/9/127	12–14 miesięcy	Dziecko wykorzystuje umiejętność wypuszczania obiektów podczas ich dawania, np. na polecenie „daj”.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Manipulowanie – precyzyjne używanie ręki: używanie palców i ręki do kontrolowania, sterowania lub poruszania czymś, np. gdy posługujemy się zabawkami lub innymi małymi przedmiotami		
1/10/128	12–14 miesięcy	Dziecko próbuje odpakować zabawkę z papieru.	☐ TAK	☐ NIE
2/11/129	12–14 miesięcy	Dziecko rozkłada proste zabawki na części: próbuje odkręcać, otwierać, rozdzielać.	☐ TAK	☐ NIE
3/12/130	12–14 miesięcy	Dziecko manipuluje klockami, tak, by wyjąć je z pojemnika lub przecisnąć klocek przez otwór (zabawka – skrzynka z otworami).	☐ TAK	☐ NIE
4/13/131	12–14 miesięcy	Dziecko manipuluje łyżką, kubkiem.	☐ TAK	☐ NIE
5/14/132	12–14 miesięcy	Dziecko manipuluje pokrętłami, przyciskami, pilotem tak, by włączyć, uruchomić zabawkę.	☐ TAK	☐ NIE
6/15/133	12–14 miesięcy	Dziecko zdejmuje duże kółka z kijka.	☐ TAK	☐ NIE
7/16/134	12–14 miesięcy	Dziecko przesuwają duże korale na sznurka.	☐ TAK	☐ NIE
8/17/135	12–14 miesięcy	Dziecko wyciąga duże/małe kołeczki z wkładanki.	☐ TAK	☐ NIE
9/18/136	12–14 miesięcy	Dziecko podejmuje próby wkładania i wyjmowania owalnych elementów w układankach.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/9	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Używanie rąk i ramion: podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałkę u drzwi lub gdy rzuca się lub łapie jakiś przedmiot (przyciąganie lub popychanie przedmiotów, zabawek, obracanie lub skręcanie rąk lub ramion, rzucanie, łapanie)		
1/19/137	12–14 miesięcy	Dziecko sięga po przedmioty, które są po prawej i/albo po lewej jego stronie.	☐ TAK	☐ NIE
2/20/138	12–14 miesięcy	Dziecko siedząc, sięga po przedmioty, które są za nim (odwraca się po nie).	☐ TAK	☐ NIE

3/21/139	12–14 miesiący	Dziecko sięga oburącz po duże przedmioty typu: piłka plażowa, pudło, natomiast jedną ręką sięga po małe przedmioty.	☐ TAK	☐ NIE
4/22/140	12–14 miesiący	Dziecko sięga i przyciąga do siebie pudło, auto, dużą zabawkę.	☐ TAK	☐ NIE
5/23/141	12–14 miesiący	Dziecko podejmuje próby wysuwania, przyciągania np.: szuflady, dużego pudła, pufy, krzeselka.	☐ TAK	☐ NIE
6/24/142	12–14 miesiący	Dziecko podejmuje próby pchania, wsuwania, dużego pudełka, pufy, szuflady, krzeselka.	☐ TAK	☐ NIE
7/25/143	12–14 miesiący	Dziecko odpycha od siebie piłkę.	☐ TAK	☐ NIE
8/26/144	12–14 miesiący	Dziecko obraca łyżkę próbując ją włożyć, skierować do buzi.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/8	___/100%

PROFIL KOŃCOWY

PROFIL OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY

Patrzanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/11	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Słuchanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/9	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Dotykanie – badanie przedmiotów przy użyciu palców rąk lub nóg albo innych części ciała									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Uczenie się przez działanie – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów, zabawa symboliczna, zabawa na niby									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Skupienie uwagi – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/9	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Przyswajanie pojedynczych słów lub symboli – uczenie się słów lub symboli posiadających znaczenie, jak np. znaków graficznych, symboli									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Naśladowanie – imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/1	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Nabywanie prostych umiejętności – uczenie się elementarnych, celowych czynności, np. posługiwanie się prostymi przedmiotami									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Rozwiązywanie problemów – znajdowanie rozwiązania prostego problemu dotyczącego pojedynczej kwestii									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/2	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Podejmowanie decyzji – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: OBSZAR UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/58	___/100%	Poziom wsparcia	1	2	3	3		

**PROFIL OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH –
PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE**

Kontakt fizyczny – nawiązywanie kontaktu fizycznego i reagowanie na kontakt fizyczny								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/2	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Odróżnianie znajomych osób – okazywanie odmiennych reakcji poszczególnym osobom								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych – rozpoczynanie obustronnych kontaktów społecznych i stosowne reagowanie w trakcie kontaktów społecznych z innymi								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych – kontrolowanie postępowania w celu utrzymania kontaktów społecznych								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/20	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

PROFIL OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ

Reagowanie na ludzki głos: reagowanie na ludzki głos w najprostszym sposobie, odzwierciedlony zmianą tempa oddychania lub przez nieznaczne lub wyraźne ruchy ciała								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Rozumienie prostych komunikatów ustnych: reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”)								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Porozumiewanie się – odbieranie – język ciała: pojmowanie znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą grymasów twarzy, ruchów lub znaków wykonywanych ręką, przyjmowanych pozycji ciała i innych form języka ciała								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/2	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Mówienie – Rozmowa: wypowiadanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu, rozpoczynanie, kontynuowanie oraz kończenie wymiany myśli i poglądów za pomocą języka mówionego								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/2	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: POROZUMIEWANIE SIĘ								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/12	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

PROFIL OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ

Zmienianie podstawowej pozycji ciała: zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne, jak np. turlanie się, zginanie, podciąganie									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji: kontrolowanie pozycji głowy i utrzymywanie jej ciężaru przez określony czas									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Utrzymywanie pozycji ciała: pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała (pozycja siedząca i stojąca).									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Inne sposoby poruszania się: przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Chodzenie: poruszanie się po powierzchni na stopach, krok po kroku, gdy co najmniej jedna stopa zawsze dotyka ziemi, jak np. podczas spacerowania, przechadzania się, chodzenia do przodu, do tyłu lub bokiem									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/28	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI

Chwyatanie – precyzyjne używanie ręki: używanie jednej lub obu rąk, aby coś uchwycić i przytrzymać								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Wypuszczanie – precyzyjne używanie ręki, wypuszczenie lub uwolnienie przedmiotu z palców i dłoni, który, wskutek tego spada lub zmienia pozycję, jak np. gdy upuszcza się zabawkę								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Manipulowanie – precyzyjne używanie ręki: używanie palców i ręki do kontrolowania, sterowania lub poruszania czymś, np. gdy posługujemy się zabawkami lub innymi małymi przedmiotami								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/9	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Używanie rąk i ramion: podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałkę u drzwi lub gdy rzuca się, lub łapie jakiś przedmiot (przyciąganie lub popychanie przedmiotów, zabawek, obracanie lub skręcanie rąk lub ramion, rzucanie, łapanie)								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/26	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

Arkusz zbiorczy PROFIL KOŃCOWY – podsumowanie

OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/58	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/20	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/12	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/28	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/26	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
PODSUMOWANIE: PROFIL KOŃCOWY							
Łączny wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/144	___/100%	PROPONOWANY Poziom wsparcia	0	1	2	3

Poziom wsparcia	Kod kwalifikatora	Opis	Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	Wskaźnik nieprawidłowych zachowań dziecięcych
0	0	BRAK trudności (żadne, nieobecne, nieistotne)	96–100%	0–4%
1	1	NIEZNACZNE trudności (niewielkie, małe)	75–95%	5–24%
2	2	UMIARKOWANE trudności (średnie, spore)	51–74%	25–49%
3	3	ZNACZNE trudności (wielkie, silne)	5–50%	50–95%
	4	SKRAJNIE DUŻE trudności (zupelne)	0–4%	96–100%

Dodatkowe informacje po przeprowadzanej obserwacji:

ZAŁĄCZNIK 1.6.

**KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI
AKTYWNOŚCI DZIECKA
W WIEKU 18–20 MIESIĘCY**

SKRINING ROZWOJU MAŁEGO DZIECKA (SRMD)

KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 18–20 MIESIĘCY

(Autorstwo kwestionariusza: R. Piotrowicz, M. Walkiewicz-Krutak,
I. Gelleta, A. Jegier, A. Mikler-Chwastek, K. Pawlak, K. Wereszka 2022
Walidacja: Z. Gajdzica, E. Widawska, E. Domagała-Zyśk, S. Byra,
B. Jachimczak, R. Piotrowicz 2024)

OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY

Obejmuje:

- Celowe posługiwanie się zmysłami: patrzenie, słuchanie, dotykanie;
- Uczenie się przez działanie;
- Przyswajanie pojedynczych słów lub symboli posiadających znaczenie;
- Uczenie się – skupienie uwagi;
- Rozwiązywanie problemów;
- Podejmowanie decyzji.

ID	Wiek rozwoju	Patrzenie – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych		
1/1	18–20 miesięcy	Dziecko prezentuje prawidłowe funkcje okoruchowe (zatrzymanie spojrzenia, śledzenie wzrokiem, zbieżność, przenoszenie spojrzenia) w odpowiedzi na stymulację małym bodźcem wzrokowym (o średnicy nie większej niż 5 cm) oraz dwoma małymi bodźcami w przypadku funkcji przenoszenia spojrzenia.	☐ TAK	☐ NIE
2/2	18–20 miesięcy	Dziecko patrzy na osobę przywołującą je z odległości 7–10 m, obserwuje także, kiedy osoba się porusza (śledzi wzrokiem ruch osoby z odległości ok. 7–10 m).	☐ TAK	☐ NIE
3/3	18–20 miesięcy	Dziecko rozpoznaje wybrane obiekty na obrazkach jednoelementowych. Na prośbę dokonuje wyboru spośród dwóch obrazków (obrazki przedstawiają zabawki lub przedmioty codziennego użytku, np. piłka, miś, lala, łyżka, kubek).	☐ TAK	☐ NIE
4/4	18–20 miesięcy	Dziecko podąża wzrokiem za gestem wskazywania drugiej osoby, towarzyszy temu często wymiana spojrzeń między nimi.	☐ TAK	☐ NIE
5/5	18–20 miesięcy	Dziecko patrzy na ruch ręki osoby, która za pomocą np. autka lub pędzla do golenia kreśli linie proste: przesuwając z góry na dół, od lewej do prawej, po skosie, po okręgu.	☐ TAK	☐ NIE
6/6	18–20 miesięcy	Dziecko bacznie obserwuje, jak osoba chowa zabawkę pod jednym z dwóch przykryć, np. pod ściereczką lub pod miseczką, a następnie szuka jej w tym miejscu, gdzie ostatnio ją widziało.	☐ TAK	☐ NIE
7/7	18–20 miesięcy	Dziecko, poruszając się w pomieszczeniu, zagląda pod stół, kanapę, za zasłony, do szuflad, szafek itp.	☐ TAK	☐ NIE
8/8	18–20 miesięcy	Dziecko przegląda się w lustrze, robi miny.	☐ TAK	☐ NIE

9/9	18–20 miesięcy	Dziecko, chodząc, zauważa dziurę w podłożu, stara się ją ominąć.	☐ TAK	☐ NIE
10/10	18–20 miesięcy	Dziecko zauważa i wskazuje brak części w znanej mu zabawce/ przedmiocie, np. brak koła u samochodu, brak ubrania na lalce, brak chusteczek w pojemniku, w którym zawsze były itp.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/10	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Sluchanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych		
1/11	18–20 miesięcy	Dziecko lokalizuje dźwięki z boku, powyżej oraz poniżej ucha w różnych pozycjach ciała (w siadzie, staniu, podczas raczkowania itp.).	☐ TAK	☐ NIE
2/12	18–20 miesięcy	Dziecko słucha muzyki, tańczy w rytm muzyki.	☐ TAK	☐ NIE
3/13	18–20 miesięcy	Dziecko słucha wierszy, bajek czytanych lub mówionych przez osobę.	☐ TAK	☐ NIE
4/14	18–20 miesięcy	Dziecko nasłuchuje, przybliża się, gdy osoba mówi coraz ciszej.	☐ TAK	☐ NIE
5/15	18–20 miesięcy	Dziecko rozumie proste polecenia i pytania, np.: <i>Gdzie jest twój but? Chodź! Podaj piłkę.</i>	☐ TAK	☐ NIE
6/16	18–20 miesięcy	Dziecko reaguje na polecenie <i>stop</i> – zatrzymuje się, przerywa zabawę.	☐ TAK	☐ NIE
7/17	18–20 miesięcy	Dziecko reaguje na polecenie słowne <i>nie wolno</i> – zatrzymuje się, przerywa zabawę.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Dotykanie – badanie przedmiotów przy użyciu palców rąk lub nóg albo innych części ciała		
1/18	18–20 miesięcy	Dziecko bawi się jedzeniem.	☐ TAK	☐ NIE
2/19	18–20 miesięcy	Dziecko dotyka, bada, ścisną różne masy, np. ciasto, modelina.	☐ TAK	☐ NIE
3/20	18–20 miesięcy	Dziecko lokalizuje dotyk na sobie. Dotyka miejsca, gdzie zostało dotknięte.	☐ TAK	☐ NIE
4/21	18–20 miesięcy	Dziecko wskazuje na sobie miejsce, gdzie je boli. Trze oko, gdy coś mu wpadło do oka, pokazuje paluszek, gdy się ukłuje itp.	☐ TAK	☐ NIE
5/22	18–20 miesięcy	Dziecko dotyka przedmiotów o różnej fakturze: szorstkich, gładkich, chropowatych i adekwatnie na nie reaguje – przedmioty szorstkie, ostre chwyta delikatnie i ostrożnie, rzeczy pluszowe, gładkie chwyta pewnie.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Uczenie się przez działanie – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów, zabawa symboliczna, zabawa na niby		
1/23	18–20 miesięcy	Dziecko używa przedmiotów i zabawek zgodnie z ich przeznaczeniem (pije z kubka, miesza łyżką, stawia klocek na klocek, przesuwa samochód, tuli misia, włącza/wyłącza zabawki wydające dźwięk, wkłada brakujące elementy do układanki itp.).	☐ TAK	☐ NIE
2/24	18–20 miesięcy	Dziecko, metodą prób i błędów, podejmuje działania nowymi przedmiotami.	☐ TAK	☐ NIE

3/25	18–20 miesięcy	Dziecko podejmuje działania nowymi przedmiotami obserwując działania innych osób w jego otoczeniu.	☐ TAK	☐ NIE
4/26	18–20 miesięcy	Dziecko podczas aktywności ruchowych poznaje otoczenie i bawi się kreatywnie, np.: – widząc pudło, podejmuje próby wchodzenia do niego, chowa się w nim, – widząc koc, próbuje wchodzić pod niego, ciągnąc na nim zabawki, rozkłada go i składa.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Skupienie uwagi – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków		
1/27	18–20 miesięcy	Dziecko skupia uwagę na nowo pojawiających się osobach w jego otoczeniu.	☐ TAK	☐ NIE
2/28	18–20 miesięcy	Dziecko przerywa swoją zabawę, kiedy pojawia się nowość – nowa zabawka lub nowa aktywność innej osoby lub dzieci. Dziecko bacznie obserwuje zachowanie innych.	☐ TAK	☐ NIE
3/29	18–20 miesięcy	Dziecko skupia uwagę na zabawach z pacynką – zabawa w teatrzyk.	☐ TAK	☐ NIE
4/30	18–20 miesięcy	Dziecko bacznie obserwuje, jak osoba chowa zabawkę pod jednym z przykryć (pod ściereczką, pod miseczką), a następnie szuka jej w tym miejscu, gdzie ostatnio ją widziało.	☐ TAK	☐ NIE
5/31	18–20 miesięcy	Dziecko bacznie obserwuje, jak osoba chowa zabawkę w dłoń, następnie osoba chowa dłoń z zabawką pod ściereczkę, zostawia tam zabawkę i wyjmuje dłoń – dziecko początkowo szuka zabawki w dłoni osoby. Kiedy nie znajdzie jej w dłoni osoby, szuka zabawki pod ściereczką.	☐ TAK	☐ NIE
6/32	18–20 miesięcy	Dziecko bacznie obserwuje, jak dorosły chowa zabawkę w dłoń, a następnie dorosły udaje, że chowa ją kolejno pod różne przedmioty – ściereczkę, kubek, miseczkę, pod którą ostatecznie ukrywa zabawkę. Dziecko szuka zabawki pod przedmiotami, aż ją znajdzie.	☐ TAK	☐ NIE
7/33	18–20 miesięcy	Dziecko skupia się na składaniu, rozkładaniu zabawek (w tym układanek), gdy mu coś nie wychodzi, podejmuje ponownie co najmniej 2 próby.	☐ TAK	☐ NIE
8/34	18–20 miesięcy	Dziecko pamięta, gdzie w pokoju przechowywane są jego ulubione zabawki i odnajduje je.	☐ TAK	☐ NIE
9/35	18–20 miesięcy	Dziecko zauważa wyjście znanej mu osoby z pokoju, rozgląda się za nią i szuka jej w mieszkaniu. Dziecko szuka znanej mu osoby na placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/9	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Przyswajanie pojedynczych słów lub symboli – uczenie się słów lub symboli posiadających znaczenie, jak np. znaków graficznych, symboli		
1/36	18–20 miesięcy	Dziecko identyfikuje osoby z najbliższego otoczenia: mamę, tatę i przywołuje je (patrzy na osoby, przemieszcza się do wskazanej osoby, woła: <i>mama, tata, baba, chodź</i> itp.).	☐ TAK	☐ NIE
2/37	18–20 miesięcy	Dziecko rozumie i stosuje, adekwatnie do sytuacji, proste gesty podczas powitania, np. podawanie ręki, zabawy na powitanie: przybijanie piątki, „żółwik”.	☐ TAK	☐ NIE

3/38	18–20 miesięcy	Dziecko rozumie słowa i gesty i je stosuje, np.: <i>nie ma, duży, mały</i> .	☐ TAK	☐ NIE
4/39	18–20 miesięcy	Dziecko rozumie, stosuje słowa i gesty oznaczające czynności, np.: <i>daj, chodź, pić, jeść, jechać</i> .	☐ TAK	☐ NIE
5/40	18–20 miesięcy	Dziecko rozpoznaje na zdjęciach znane mu osoby (mama, tata, babcia) i zabawki, którymi często się bawi. Wskazuje obiekty na polecenie: <i>Gdzie jest np. miś, auto, mama, pies itp.?</i>	☐ TAK	☐ NIE
6/41	18–20 miesięcy	Dziecko przewiduje znane mu wydarzenia na podstawie obserwacji poprzedzających je zazwyczaj działań. Odczytuje czynności przygotowawcze i kojarzy je z tym, co się wydarzy, np.: – przyniesienie i postawienie przez opiekuna talerza – wie, że będzie jedzenie, podchodzi do stołu i wspina się/ siada na krzeselko, – kiedy opiekun wyjmuje kurtkę, dziecko kieruje się do niego, szykuje się do wyjścia na spacer, – dziecko, widząc przygotowanie do kąpieli, podejmuje próby rozbierania się.	☐ TAK	☐ NIE
7/42	18–20 miesięcy	Dziecko rozumie i adekwatnie reaguje na pytanie: <i>Gdzie jest, np. mama, tata, piłka?</i> Dziecko szuka osoby, przedmiotu, wskazuje na nie.	☐ TAK	☐ NIE
8/43	18–20 miesięcy	Dziecko rozumie, że dany przedmiot oznacza rutynową czynność. Kiedy dziecko dostaje do ręki, np.: – łyżkę z jedzeniem, to z niej je, – ręcznik (w trakcie mycia rąk), to wyciera nim rączki i buzię, – małą szczotkę, to podejmuje próby zamiatania nią podłogi, – szczotkę lub grzebień do włosów, to czesze się; – kredę lub pędzel, to maluje lub bazgrze.	☐ TAK	☐ NIE
9/44	18–20 miesięcy	Dziecko rozumie słowa i gesty związane bezpośrednio ze znanymi czynnościami. Gdy osoba mówi, np.: – <i>chodź</i> – dziecko przychodzi; – <i>kop</i> – dziecko kopie; – <i>brawo, brawo</i> – dziecko klaszcze; – <i>nóżki robią tup, tup</i> – dziecko tupie nogami; – <i>rzuć piłkę</i> – dziecko rzuca piłkę.	☐ TAK	☐ NIE
10/45	18–20 miesięcy	Dziecko rozumie, że zdjęcie/rysunek może oznaczać przedmiot (obrazek przedstawiający przedmiot o takim samym kształcie i kolorze, jak ten, który dziecko zna) – dziecko wybiera przedmiot, np. łyżkę, kiedy osoba pokaże mu obrazek z łyżką lub piłkę, gdy osoba pokaże mu obrazek z piłką.	☐ TAK	☐ NIE
11/46	18–20 miesięcy	Dziecko zaczyna reagować na żarty, np. na niestandardowe działania typu nałożenie przez dorosłego miski na głowę zamiast czapki, śmieje się i powtarza żarty w formie zabawy.	☐ TAK	☐ NIE
			Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT ____/11 ____/100%	
ID	Wiek rozwoju	Naśladowanie – imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się		
1/47	18–20 miesięcy	Dziecko naśladuje pojedyncze proste ruchy w obrębie własnego ciała: zakrywa oczy, dotyka brzucha, uderza rękami o nogi, klaszcze.	☐ TAK	☐ NIE
2/48	18–20 miesięcy	Dziecko powtarza proste gesty i czynności innej osoby, np.: tulenie lali, wycieranie buzi serwetką, włączanie zabawki, wprawianie w ruch zabawki.	☐ TAK	☐ NIE

3/49	18–20 miesięcy	Dziecko powtarza jedną ręką i oburącz proste czynności osoby w obrębie własnego ciała, np. dotykanie oka, dotykanie ucha, dotykanie nogi, dotykanie obu uszu itp.	☐ TAK	☐ NIE
4/50	18–20 miesięcy	Dziecko powtarza proste słowa.	☐ TAK	☐ NIE
5/51	18–20 miesięcy	Dziecko powtarza czynności osoby w zabawie z ciastem/modeliną – gniecie, rozrywa, robi placek.	☐ TAK	☐ NIE
6/52	18–20 miesięcy	Dziecko powtarza po osobie czynności podczas malowania: odciskanie dłoni, robienie kropek palcami, rysowanie linii palcami.	☐ TAK	☐ NIE
7/53	18–20 miesięcy	Dziecko potrafi skorzystać z podpowiedzi dorosłego – demonstracji czynności podczas zabaw konstrukcyjnych w przestrzeni: ustawianie jeden na drugim, układanie w ciągu (pociąg).	☐ TAK	☐ NIE
8/54	18–20 miesięcy	Dziecko naśladuje proste spontaniczne zachowania innych dzieci.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/8	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Nabywanie prostych umiejętności – uczenie się elementarnych, celowych czynności, np. posługiwanie się prostymi przedmiotami		
1/55	18–20 miesięcy	Dziecko układa 2–3 przedmioty jeden na drugim (pudełka, kubki, klocki, książeczki itp.).	☐ TAK	☐ NIE
2/56	18–20 miesięcy	Dziecko wkłada i wyjmuje okrągłe części układanki.	☐ TAK	☐ NIE
3/57	18–20 miesięcy	Dziecko składa w całość dwuczęściową układankę.	☐ TAK	☐ NIE
4/58	18–20 miesięcy	Dziecko dokłada do znanej mu zabawki brakującą część, np. koło do samochodu, jeśli odpadło lub próbuje nałożyć lalce ubranko.	☐ TAK	☐ NIE
5/59	18–20 miesięcy	Dziecko wykorzystuje pędzel do golenia lub kredę do rysowania kresek w różne strony – tworzy bazgroły.	☐ TAK	☐ NIE
6/60	18–20 miesięcy	Dziecko zdejmuje czapkę i podejmuje próby jej zakładania.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Rozwiązywanie problemów – znajdowanie rozwiązania prostego problemu dotyczącego pojedynczej kwestii		
1/61	18–20 miesięcy	Dziecko prosi osobę o pomoc – pokazuje na zabawkę, ciągnie osobę za rękę, przyprawdza ją.	☐ TAK	☐ NIE
2/62	18–20 miesięcy	Dziecko próbuje rozwiązać problem i mimo niepowodzenia podejmuje kolejne próby, np. dziecko próbuje odkręcić pojemnik, jeśli mu się nie udaje mimo podejmowanego wysiłku, złości się, lecz po chwili ponawia próbę.	☐ TAK	☐ NIE
3/63	18–20 miesięcy	Dziecko wykorzystuje przedmioty w swoim otoczeniu, aby osiągnąć cel, np.: – kiedy zabawka wpadła pod fotel, dziecko podejmuje próbę przesunięcia fotela, – kiedy zabawka jest za wysoko, aby ją dosięgnąć, dziecko próbuje wspiąć się na palcach; a kiedy to nie działa, przysuwa krzesło lub inny przedmiot i wspina się na niego, aby dosięgnąć zabawki.	☐ TAK	☐ NIE
4/64	18–20 miesięcy	Dziecko, pijąc z kubka z jednym uchwytem, trzyma go jedną ręką. W przypadku trudności, rozlewania pomaga sobie drugą ręką, trzyma kubek w obu dłoniach.	☐ TAK	☐ NIE

5/65	18–20 miesięcy	Kiedy osoba podczas jedzenia zabierze dziecku łyżkę, dziecko domaga się jej oddania. Kiedy osoba nie reaguje na prośbę dziecka, dziecko wykorzystuje swoje ręce – je rękami.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Podjęcie decyzji – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru		
1/66	18–20 miesięcy	Dziecko wybiera spośród wielu te zabawki, którymi chce się bawić.	☐ TAK	☐ NIE
2/67	18–20 miesięcy	Dziecko widząc dwie lub więcej osób, wybiera spośród nich osobę, z którą chce się bawić.	☐ TAK	☐ NIE
3/68	18–20 miesięcy	Dziecko podejmuje decyzję o zakończeniu zabawy, gdy staje się ona dla niego nudna. Sygnalizuje <i>nie chce</i> .	☐ TAK	☐ NIE
4/69	18–20 miesięcy	Dziecko prosi osobę o pomoc, np. podanie mu zabawki.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%

OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE

Obejmuje:

- Kontakt fizyczny – nawiązywanie kontaktu fizycznego i reagowanie na kontakt fizyczny;
- Odróżnianie znajomych osób;
- Inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych;
- Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych.

ID	Wiek rozwoju	Kontakt fizyczny – nawiązywanie kontaktu fizycznego i reagowanie na kontakt fizyczny		
1/1/70	18–20 miesięcy	Dziecko lubi zabawy relacyjne, typu <i>razem</i> – baraszkowanie: turlanie się, zawijanie w koc, przytulanie się. Zabawy te sprawiają dziecku radość.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/71	18–20 miesięcy	Dziecko lubi zabawy relacyjne, typu <i>przeciw</i> : odpychanie się, mocowanie się podczas baraszkowania. Zabawy te sprawiają dziecku radość.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/2	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Odróżnianie znajomych osób – okazywanie odmiennych reakcji poszczególnym osobom		
1/3/72	18–20 miesięcy	Dziecko dostrzega inne dzieci, obserwuje je, różnicuje dzieci od dorosłych, podchodzi, zaczepia.	☐ TAK	☐ NIE
2/4/73	18–20 miesięcy	Dziecko odmiennie reaguje na znane i nieznanne mu osoby podczas powitania (podawanie ręki, „przybijanie piątki”).	☐ TAK	☐ NIE
3/5/74	18–20 miesięcy	Dziecko w obecności nowych osób okazuje zakłopotanie.	☐ TAK	☐ NIE
4/6/75	18–20 miesięcy	Dziecko powoli przekonuje się do nowej osoby (której nie zna), potrzebuje czasu na oswojenie się z nową osobą.	☐ TAK	☐ NIE

5/7/76	18–20 miesięcy	Dziecko zostaje na chwilę z obcą osobą i cieszy się na widok znanej mu osoby po jej powrocie.	☐ TAK	☐ NIE
6/8/77	18–20 miesięcy	Dziecko okazuje uczucia osobom mu znanym (z najbliższego otoczenia).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych – rozpoczynanie obustronnych kontaktów społecznych i stosowne reagowanie w trakcie kontaktów s połączonych z innymi		
1/9/78	18–20 miesięcy	Dziecko używa gestów i wokalizacji w celu przyciągnięcia uwagi, wyrażania żądań, pokazywania przedmiotów w otoczeniu, np. dziecko wyciąga rękę, w której trzyma przedmiot w kierunku opiekuna – pokazuje opiekunowi przedmiot lub przynosi przedmiot do opiekuna (próba dzielenia zainteresowania i budowania wspólnego pola uwagi, zainicjowania wspólnej aktywności).	☐ TAK	☐ NIE
2/10/79	18–20 miesięcy	Dziecko przygląda się sobie w lustrze, jest zainteresowane swoim odbiciem oraz odbiciem innych osób lub przedmiotów, wskazuje je w lustrze, odwraca się, ogląda się za siebie.	☐ TAK	☐ NIE
3/11/80	18–20 miesięcy	Dziecko pokazuje osobie, że jest brudne: pokazuje brudne rączki, wskazuje palcem brudne miejsce na bluzce, spodenkach itp.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych – kontrolowanie postępowania w celu utrzymania kontaktów społecznych		
1/12/81	18–20 miesięcy	Dziecko aktywnie obserwuje zachowanie osób w otoczeniu w trakcie rutynowych czynności. Włącza się w ich aktywność, podejmuje współdziałanie, samo zaczyna wykonywać czynność, którą wcześniej obserwowało, np. podaje pieluszkę lub ubranko podczas przebierania, wyrzuca brudną pieluszkę do kosza.	☐ TAK	☐ NIE
2/13/82	18–20 miesięcy	Dziecko dąży do zabawy z innymi osobami. Lubi obecność innych.	☐ TAK	☐ NIE
3/14/83	18–20 miesięcy	Dziecko naśladuje inne dzieci – chce bawić się w to samo, dąży do kontaktu z innymi.	☐ TAK	☐ NIE
4/15/84	18–20 miesięcy	Dziecko obserwuje inne dzieci, przemieszcza się do nich, dotyka, zaczepta.	☐ TAK	☐ NIE
5/16/85	18–20 miesięcy	Dziecko potrafi zaczekać na zabawkę 5–10 s.	☐ TAK	☐ NIE
6/17/86	18–20 miesięcy	Dziecko sporadycznie podaje zabawki innym dzieciom (oferuje je innym).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%

OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ

Obejmuje:

- Reagowanie na ludzki głos;
- Rozumienie prostych komunikatów ustnych;
- Mówienie – Rozmowa – wypowiedanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu, rozpoczynanie, kontynuowanie i kończenie wymiany myśli i poglądów za pomocą języka mówionego.

ID	Wiek rozwoju	Reagowanie na ludzki głos – reagowanie na ludzki głos w najprostszy sposób, odzwierciedlony zmianą tempa oddychania lub przez nieznaczne lub wyraźne ruchy ciała		
1/1/87	18–20 miesięcy	Dziecko patrzy na osobę, która do niego mówi.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/88	18–20 miesięcy	Dziecko lubi, gdy osoba do niego mówi, opowiada, czyta mu. Dziecko nasłuchuje, odpowiednio reaguje na zmianę intonacji głosu i emocje wyrażane przez osobę.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/89	18–20 miesięcy	Dziecko reaguje na dźwięki o zabarwieniu emocjonalnym, np. <i>ojoj!</i> , <i>ata!</i> , <i>ups!</i> itp., patrzy na twarz, rozgląda się, aby zinterpretować sytuację.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/90	18–20 miesięcy	Dziecko obserwuje osoby rozmawiające w jego otoczeniu.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/91	18–20 miesięcy	Dziecko, słysząc śmiech lub wesołą i głośną zabawę innych, przerywa swoją aktywność, obserwuje, śmieje się, podchodzi do bawiących się osób.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Rozumienie prostych komunikatów ustnych – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”)		
1/6/92	18–20 miesięcy	Dziecko reaguje na własne imię, kieruje spojrzenie w stronę osoby przywołującej je, odwraca się w kierunku osoby przywołującej.	☐ TAK	☐ NIE
2/7/93	18–20 miesięcy	Dziecko rozumie proste polecenia i pytania, np.: <i>Gdzie jest twój but? Chodź! Podaj piłkę.</i>	☐ TAK	☐ NIE
3/8/94	18–20 miesięcy	Dziecko wskazuje na sobie nazywane przez osobę główne części ciała, np. głowę, rękę, nogę, brzuch.	☐ TAK	☐ NIE
4/9/95	18–20 miesięcy	Dziecko rozpoznaje i wskazuje na obrazkach zwierzęta oraz przedmioty stosowane i nazywane podczas codziennych zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
5/10/96	18–20 miesięcy	Dziecko adekwatnie reaguje na zakaz <i>nie</i> , <i>nie wolno</i> .	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Mówienie – rozmowa – wypowiedanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu, rozpoczynanie, kontynuowanie i kończenie wymiany myśli i poglądów za pomocą języka mówionego		
1/11/97	18–20 miesięcy	Dziecko nazywa obiekty (mowa dziecięca) typu: <i>hau-hau</i> , gdy widzi pasa; <i>brum brum</i> , gdy jedzie auto; <i>am am</i> , gdy widzi jedzenie; <i>mama</i> , gdy widzi mamę; <i>auto</i> , gdy widzi samochód itp.	☐ TAK	☐ NIE

2/12/98	18–20 miesięcy	Dziecko prowadzi dialog z osobą lub innymi dziećmi w swoim języku (mowa dziecięca).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/2	___/100%

OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ

Obejmuje:

- Zmienianie podstawowej pozycji ciała;
- Utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji;
- Utrzymywanie pozycji ciała;
- Inne sposoby poruszania się;
- Chodzenie.

ID	Wiek rozwoju	Zmienianie podstawowej pozycji ciała – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne, np. turlanie się, podciąganie		
1/1/99	18–20 miesięcy	Dziecko zmienia pozycje, adekwatnie do sytuacji, kiedy sięga po zabawkę znajdującą się na różnej wysokości poza zasięgiem jego rąk, np.: – zabawka jest na podłodze – dziecko odwraca się, turla, pełza, raczkuje w kierunku zabawki, – zabawka jest na podwyższeniu – dziecko wspina się, kłęka, wstaje z podłogi, – zabawka jest pod stołem – dziecko, stojąc, schyla się, kuca itp.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/100	18–20 miesięcy	Dziecko płynnie przechodzi z pozycji stojącej do kucania i siadania.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/101	18–20 miesięcy	Dziecko płynnie przechodzi z pozycji stojącej do raczkowania i odwrotnie.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/102	18–20 miesięcy	Dziecko, stojąc, schyla się, kuca, by sięgnąć po zabawkę.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/103	18–20 miesięcy	Dziecko potrafi usiąść na małym krzeselku, kontroluje swoje ruchy, nie upada całym ciężarem.	☐ TAK	☐ NIE
6/6/104	18–20 miesięcy	Dziecko wstaje bez przytrzymywania się, opierając się na rękach i kolanach, kłęka na jedno kolano i wstaje.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji – kontrolowanie pozycji głowy i utrzymywanie jej ciężaru przez określony czas		
1/7/105	18–20 miesięcy	Dziecko w pozycji stojącej utrzymuje głowę w osi ciała.	☐ TAK	☐ NIE
2/8/106	18–20 miesięcy	Dziecko chodzi prosto, nie pochyla się.	☐ TAK	☐ NIE
3/9/107	18–20 miesięcy	Dziecko siedzi wyprostowane na krzeselku.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Utrzymywanie pozycji ciała – pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała (pozycja siedząca i stojąca).		
1/10/108	18–20 miesięcy	Dziecko potrafi utrzymać równowagę kucając, czyli w przysiadzie na zgiętych nogach.	☐ TAK	☐ NIE
2/11/109	18–20 miesięcy	Dziecko potrafi utrzymać pozycję i ciężar ciała w kłękach (bez podpierania się).	☐ TAK	☐ NIE
3/12/110	18–20 miesięcy	Dziecko utrzymuje równowagę siedząc na krześle.	☐ TAK	☐ NIE
4/13/111	18–20 miesięcy	Dziecko, siedząc, turla piłkę do osoby.	☐ TAK	☐ NIE
5/14/112	18–20 miesięcy	Dziecko, siedząc na krześle przy stoliku, wkłada i wyjmuje elementy układanek, je łyżką.	☐ TAK	☐ NIE
6/15/113	18–20 miesięcy	Dziecko, stojąc samodzielnie, manipuluje zabawkami, sięga po nie, rzuca nimi.	☐ TAK	☐ NIE
7/16/114	18–20 miesięcy	Dziecko utrzymuje równowagę, kiedy kopie dużą piłkę, umieszczoną przed nim.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Inne sposoby poruszania się – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia		
1/17/115	18–20 miesięcy	Dziecko czworakuje po schodach, posuwając się w górę.	☐ TAK	☐ NIE
2/18/116	18–20 miesięcy	Dziecko czworakuje po schodach, posuwając się w dół.	☐ TAK	☐ NIE
3/19/117	18–20 miesięcy	Dziecko zależnie od sytuacji stosuje różne formy przemieszczania się: czołganie, wspinanie, raczkowanie, pełzanie.	☐ TAK	☐ NIE
4/20/118	18–20 miesięcy	Dziecko próbuje podskakiwać.	☐ TAK	☐ NIE
5/21/119	18–20 miesięcy	Dziecko wspina się na niskie meble, takie jak kanapa, krzesło oraz schodzi z nich.	☐ TAK	☐ NIE
6/22/120	18–20 miesięcy	Dziecko wspina się na niskie objekty na placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
7/23/121	18–20 miesięcy	Dziecko wchodzi po schodach trzymane za jedną rękę (chód odstawno-dostawny).	☐ TAK	☐ NIE
8/24/122	18–20 miesięcy	Dziecko schodzi po schodach trzymane za jedną rękę (chód odstawno-dostawny).	☐ TAK	☐ NIE
9/25/123	18–20 miesięcy	Dziecko biega na sztywnych nogach, stopy są ustawione płasko. Przebiega odległość 2–3 metrów.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/9	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Chodzenie – poruszanie się po powierzchni na stopach, k rok po kroku, gdy co najmniej jedna stopa zawsze dotyka ziemi, jak np. podczas spacerowania, przechadzania się, chodzenia do przodu, do tyłu lub bokiem.		
1/26/124	18–20 miesięcy	Dziecko sprawnie i samodzielnie chodzi na wąsko rozstawionych nogach.	☐ TAK	☐ NIE

2/27/125	18–20 miesięcy	Dziecko chodzi samodzielnie i trzyma oburącz piłkę, pudło – przenosi przedmioty.	☐ TAK	☐ NIE
3/28/126	18–20 miesięcy	Dziecko chodzi samodzielnie i ciągnie za sobą poduszkę, lalkę, misia itp.	☐ TAK	☐ NIE
4/29/127	18–20 miesięcy	Dziecko stąpa po pochyłym podłożu.	☐ TAK	☐ NIE
5/30/128	18–20 miesięcy	Dziecko, chodząc, zauważa inne osoby i przedmioty w otoczeniu, stara się je omijać.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Poruszanie się w różnych miejscach – chodzenie i poruszanie się w różnych miejscach i sytuacjach, jak np. chodzenie pomiędzy pokojami w domu, poruszanie się na zewnątrz domu, np. podczas spaceru, na placu zabaw.		
1/31/129	18–20 miesięcy	Dziecko przemieszcza się po całym mieszkaniu.	☐ TAK	☐ NIE
2/32/130	18–20 miesięcy	Dziecko przemieszcza się w piaskownicy, po całym placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/2	___/100%

OBSZAR: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI

Obejmuje:

- Chwytywanie – Wypuszczanie: precyzyjne używanie ręki;
- Manipulowanie – precyzyjne używanie ręki;
- Używanie rąk i ramion.

ID	Wiek rozwoju	Chwytywanie – wypuszczanie – precyzyjne używanie ręki – używanie jednej lub obu rąk, aby coś uchwycić i przytrzymać; wypuszczenie lub uwolnienie przedmiotu z palców i dłoni, który wskutek tego spada lub zmienia pozycję, jak np. gdy upuszcza się zabawkę.		
1/1/131	18–20 miesięcy	Dziecko chwyta różne objekty: okrągłe, podłużne, płaskie, duże, małe. Układa dłoń odpowiednio do kształtu i wielkości przedmiotu.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/132	18–20 miesięcy	Dziecko chwyta jedną ręką lub oburącz przedmioty w zależności od ich wielkości, wagi i położenia.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/133	18–20 miesięcy	Dziecko chwyta obrazki.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/134	18–20 miesięcy	Dziecko wykorzystuje umiejętność wypuszczania obiektów podczas dawania, zabawy wieloma przedmiotami, np. wkładania, nakładania, odkładania itp.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Manipulowanie – precyzyjne używanie ręki – używanie palców i ręki do kontrolowania, sterowania lub poruszania czymś, np. gdy posługujemy się zabawkami lub innymi małymi przedmiotami.		
1/5/135	18–20 miesięcy	Dziecko używa jednej ręki, by utrzymać przedmiot, drugą zaś wykorzystuje do manipulacji nim, np.: – przytrzymuje książeczkę jedną ręką, drugą przekłada kartki, jedną ręką trzyma bębenek, drugą uderza w niego pałeczką, – przytrzymuje pojemnik, drugą ręką wkłada do niego inne przedmioty.	☐ TAK	☐ NIE
2/6/136	18–20 miesięcy	Dziecko potrafi uruchomić zabawki, które wymagają użycia siły i koordynacji (bączek, nakręcanie przy pomocy korbki, wciskanie).	☐ TAK	☐ NIE
3/7/137	18–20 miesięcy	Dziecko odpina rzepy.	☐ TAK	☐ NIE
4/8/138	18–20 miesięcy	Dziecko rozkłada na części oraz składa proste zabawki typu: piramidka, wieże z klocków, kubeczki różnej wielkości.	☐ TAK	☐ NIE
5/9/139	18–20 miesięcy	Dziecko spontanicznie bazgrze (kreśli linie nieukierunkowane), posługując się pędzlem do golenia, zabawką, kredą.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Używanie rąk i ramion – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałką u drzwi lub gdy rzuca się lub łapie jakiś przedmiot (przyciąganie lub popychanie przedmiotów, zabawek, obracanie lub skręcanie rąk lub ramion, rzucanie, łapanie).		
1/10/140	18–20 miesięcy	Dziecko sięga po przedmioty znajdujące się na różnej wysokości i w różnej odległości od niego.	☐ TAK	☐ NIE
2/11/141	18–20 miesięcy	Dziecko sięga i przyciąga do siebie duży pojemnik, np. pudło z zabawkami.	☐ TAK	☐ NIE
3/12/142	18–20 miesięcy	Dziecko wysuwa np. szuflady.	☐ TAK	☐ NIE
4/13/143	18–20 miesięcy	Dziecko odpycha się podczas zabawy relacyjnej z osobą, np. podczas baraszkowania.	☐ TAK	☐ NIE
5/14/144	18–20 miesięcy	Dziecko pcha pudło z zabawkami lub krzeselko.	☐ TAK	☐ NIE
6/15/145	18–20 miesięcy	Dziecko obraca łyżkę, kieruje ją prawidłowo do buzi.	☐ TAK	☐ NIE
7/16/146	18–20 miesięcy	Dziecko obraca pojemnik z otworami tak, by włożyć do niego elementy.	☐ TAK	☐ NIE
8/17/147	18–20 miesięcy	Dziecko manipuluje obrazkiem – odwraca go, by zobaczyć, co się znajduje na odwróconej stronie.	☐ TAK	☐ NIE
9/18/148	18–20 miesięcy	Dziecko łapie dużą, kolorową, plażową piłkę, którą osoba turla do niego.	☐ TAK	☐ NIE
10/19/149	18–20 miesięcy	Dziecko rzuca oburącz dużą piłkę w trakcie zabawy.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/10	___/100%

OBSZAR: DBANIE O SIEBIE

Obejmuje:

- Picie – Jedzenie;
- Ubieranie się;
- Mycie się;
- Pielęgnowanie poszczególnych części ciała;
- Korzystanie z toalety;
- Troska o własne zdrowie.

ID	Wiek rozwoju	Picie – Jedzenie: sygnalizowanie potrzeby picia i chwytanie naczyń z płynem, podnoszenie go do ust i wypijanie płynu w kulturowo akceptowany sposób, miksowanie, mieszanie i nalewanie płynów do picia, picie przez słomkę; sygnalizowanie potrzeby i podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjadanie w kulturowo akceptowany sposób, krojenie lub łamanie pożywienia na kawałki, używanie przyborów do jedzenia, zjadanie posiłków		
1/1/150	18–20 miesięcy	Dziecko pije z kubka bez uchwytów, trzyma kubek oburącz, przechyla go.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/151	18–20 miesięcy	Dziecko pije z kubka z jednym lub dwoma uchwytami (uszami), chwytając go jedną ręką, manipulując nim, próbuje z niego pić, często rozlewając.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/152	18–20 miesięcy	Dziecko je łyżką. Dziecko nabiera pokarm łyżką z miseczki, prowadzi ją do buzi, powtarza sekwencję czynności.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/153	18–20 miesięcy	Dziecko je łyżką. Próbuje nabierać pokarm łyżką z talerza, w sytuacji niepowodzenia nakłada pokarm na łyżkę drugą ręką, prowadzi ją do buzi, powtarza sekwencję czynności.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/154	18–20 miesięcy	Kiedy dziecko skończy jeść, sygnalizuje koniec (odsuwa talerz, odchodzi) lub prosi o dokładkę.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Ubieranie się – podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem i zdejmowaniem ubrań i obuwia we właściwej kolejności		
1/6/155	18–20 miesięcy	Dziecko inicjuje proste czynności – rozbieranie się podczas rutynowych aktywności (przygotowanie do spania, kąpiele), np. ściąganie skarpetek, podnoszenie bluzki, zsuwanie spodni, zdejmowanie czapki, odpinanie pampersa itp.	☐ TAK	☐ NIE
2/7/156	18–20 miesięcy	Dziecko pomaga przy ubieraniu się: wsuwa rączkę w rękaw, wsuwa głowę w otwór bluzki, podejmuje próby zakładania czapki.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/2	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Mycie się – mycie i suszenie całego ciała lub części ciała z użyciem wody i odpowiednich czyszczących i suszących środków i sposobów, jak np. kąpanie się, branie prysznicza, mycie rąk i stóp, twarzy i włosów i wycieranie się ręcznikiem		
1/8/157	18–20 miesięcy	Dziecko współdziała podczas mycia, podstawią rączki do mycia, podejmuje próby mycia buzi.	☐ TAK	☐ NIE
2/9/158	18–20 miesięcy	Dziecko współdziała podczas kąpieli – dotyka brzuszka.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/2	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Pielęgnowanie poszczególnych części ciała – Korzystanie z toalety: dbanie o części ciała, takie jak np. skóra, twarz, nos, które wymagają więcej troski niż mycie; sygnalizowanie potrzeb fizjologicznych.		
1/10/159	18–20 miesięcy	Dziecko współdziała z osobą podczas czynności higienicznych: mycie zębów, wycieranie nosa chusteczką, czesanie.	☐ TAK	☐ NIE
2/11/160	18–20 miesięcy	Dziecko przejmuje inicjatywę od osoby podczas rutynowych czynności. Chce robić samo – odkręca wodę, przelewa, wyciera ręce itp.	☐ TAK	☐ NIE
3/12/161	18–20 miesięcy	Dziecko wykazuje zainteresowanie nocnikiem podczas toalety.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Troska o własne zdrowie – sygnalizowanie potrzeby lub zapewnienie sobie dobrych warunków bytowych, zdrowia oraz fizycznego i psychicznego dobrostanu		
1/13/162	18–20 miesięcy	Dziecko sygnalizuje, że jest zmęczone, pociera oczy, pokłada się, szuka poduszki.	☐ TAK	☐ NIE
2/14/163	18–20 miesięcy	Dziecko przespia w domu noc.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/2	___/100%

PROFIL KOŃCOWY

PROFIL OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY

Patrzanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/10	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Słuchanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Dotykanie – badanie przedmiotów przy użyciu palców rąk lub nóg albo innych części ciała.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Uczenie się przez działanie – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów, zabawa symboliczna, zabawa na niby.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Skupienie uwagi – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/9	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Przyswajanie pojedynczych słów lub symboli – uczenie się słów lub symboli posiadających znaczenie, jak np. znaków graficznych, symboli.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/11	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Naśladowanie – imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Nabywanie prostych umiejętności – uczenie się elementarnych, celowych czynności, np. posługiwanie się prostymi przedmiotami.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Rozwiązywanie problemów – znajdowanie rozwiązania prostego problemu dotyczącego pojedynczej kwestii.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Podejmowanie decyzji – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: OBSZAR UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/69	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

**PROFIL OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH –
PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE**

Kontakt fizyczny – nawiązywanie kontaktu fizycznego i reagowanie na kontakt fizyczny.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/2	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Odróżnianie znajomych osób – okazywanie odmiennych reakcji poszczególnym osobom.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych – rozpoczynanie obustronnych kontaktów społecznych i stosowne reagowanie w trakcie kontaktów społecznych z innymi.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych – kontrolowanie postępowania w celu utrzymania kontaktów społecznych.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/17	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ

Reagowanie na ludzki głos – reagowanie na ludzki głos w najprostszy sposób, odzwierciedlony zmianą tempa oddychania lub przez nieznaczne lub wyraźne ruchy ciała.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Rozumienie prostych komunikatów ustnych – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”).									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Mówienie – rozmowa – wypowiedzianie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu, rozpoczynanie, kontynuowanie i kończenie wymiany myśli i poglądów za pomocą języka mówionego.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/2	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: POROZUMIEWANIE SIĘ									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/12	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ

Zmienianie podstawowej pozycji ciała – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne, jak np. turlanie się, zginanie, podciąganie.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji – kontrolowanie pozycji głowy i utrzymywanie jej ciężaru przez określony czas.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Utrzymywanie pozycji ciała – pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała (pozycja siedząca i stojąca).									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Inne sposoby poruszania się – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/9	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Chodzenie – poruszanie się po powierzchni na stopach, krok po kroku, gdy co najmniej jedna stopa zawsze dotyka ziemi, jak np. podczas spacerowania, przechadzania się, chodzenia do przodu, do tyłu lub bokiem.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Poruszanie się w różnych miejscach – chodzenie i poruszanie się w różnych miejscach i sytuacjach, jak np. chodzenie pomiędzy pokojami w domu, poruszanie się na zewnątrz domu, np. podczas spaceru, na placu zabaw.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/2	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/32	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI

Chwywanie – wypuszczanie: precyzyjne używanie ręki – używanie jednej lub obu rąk, aby coś uchwycić i przytrzymać; precyzyjne używanie ręki – wypuszczenie lub uwolnienie przedmiotu z palców i dłoni, który, wskutek tego spada lub zmienia pozycję, jak np. gdy upuszcza się zabawkę.								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Manipulowanie – precyzyjne używanie ręki – używanie palców i ręki do kontrolowania, sterowania lub poruszania czymś, np. gdy posługujemy się zabawkami lub innymi małymi przedmiotami.								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Używanie rąk i ramion – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałkę u drzwi lub gdy rzuca się lub łapie jakiś przedmiot (przyciąganie lub popychanie przedmiotów, zabawek, obracanie lub skręcanie rąk lub ramion, rzucanie, łapanie).								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/10	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/19	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

PROFIL OBSZAR: DBANIE O SIEBIE

Picie – jedzenie: sygnalizowanie potrzeby picia i chwytanie naczynia z płynem, podnoszenie go do ust i wypijanie płynu w kulturowo akceptowany sposób, miksowanie, mieszanie i nalewanie płynów do picia, picie przez słomkę; sygnalizowanie potrzeby i podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjadanie w kulturowo akceptowany sposób, krojenie lub łamanie pożywienia na kawałki, używanie przyborów do jedzenia, zjadanie posiłków.								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Ubieranie się – podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem i zdejmowaniem ubrań i obuwia we właściwej kolejności.								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/2	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Mycie się – mycie i suszenie całego ciała lub części ciała z użyciem wody i odpowiednich czyszczących i suszących środków i sposobów, jak np. kąpanie się, branie prysznica, mycie rąk i stóp, twarzy i włosów i wycieranie się ręcznikiem.								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/2	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Pielęgnowanie poszczególnych części ciała – korzystanie z toalety: dbanie o części ciała, takie jak np. skóra, twarz, nos, które wymagają więcej troski niż mycie; sygnalizowanie potrzeb fizjologicznych.								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Troska o własne zdrowie – sygnalizowanie potrzeby lub zapewnienie sobie dobrych warunków bytowych, zdrowia oraz fizycznego i psychicznego dobrostanu.								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/2	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: DBANIE O SIEBIE								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/14	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

Arkusz zbiorczy PROFIL KOŃCOWY – podsumowanie

OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/69	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/17	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/12	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/33	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/19	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: DBANIE O SIEBIE							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/14	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
PODSUMOWANIE: PROFIL KOŃCOWY							
Łączny wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/163	___/100%	Proponowany POZIOM WSPARCIA	0	1	2	3

Poziom wsparcia	Kod kwalifikatora	Opis	Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	Wskaźnik nieprawidłowych zachowań dziecięcych
0	0	BRAK trudności (żadne, nieobecne, nieistotne)	96–100%	0–4%
1	1	NIEZNACZNE trudności (niewielkie, małe)	75–95%	5–24%
2	2	UMIARKOWANE trudności (średnie, spore)	51–74%	25–49%
3	3	ZNACZNE trudności (wielkie, silne)	5–50%	50–95%
	4	SKRAJNIE DUŻE trudności (zupełne)	0–4%	96–100%

Dodatkowe informacje po przeprowadzanej obserwacji:

ZAŁĄCZNIK 1.7.

**KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI
AKTYWNOŚCI DZIECKA
W WIEKU 24–26 MIESIĘCY**

SKRINING ROZWOJU MAŁEGO DZIECKA (SRMD)

KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 24–26 MIESIĘCY

(Autorstwo kwestionariusza: R. Piotrowicz, M. Walkiewicz-Krutak, I. Gellera, A. Jegier, A. Mikler-Chwastek, K. Pawlak, K. Wereszka 2022
Walidacja: Z. Gajdzica, E. Widawska, E. Domagała-Zyśk, S. Byra, B. Jachimczak, R. Piotrowicz 2024)

OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY

Obejmuje:

- Celowe posługiwanie się zmysłami: patrzenie, słuchanie, dotykanie;
- Uczenie się przez działanie;
- Skupienie uwagi;
- Przystawianie pojedynczych słów lub symboli posiadających znaczenie;
- Naśladowanie;
- Nabywanie prostych umiejętności;
- Uczenie się czytania;
- Uczenie się pisania;
- Rozwiązywanie problemów;
- Podejmowanie decyzji.

ID	Wiek rozwoju	Patrzenie – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych		
1/1	24–26 miesięcy	Dziecko prezentuje prawidłowe funkcje okoruchowe (zatrzymanie spojrzenia, śledzenie wzrokiem, zbieżność, przenoszenie spojrzenia) w odpowiedzi na stymulację małym bodźcem wzrokowym (o średnicy nie większej niż 5 cm) oraz dwoma małymi bodźcami w przypadku funkcji przenoszenia spojrzenia.	☐ TAK	☐ NIE
2/2	24–26 miesięcy	Dziecko rozpoznaje niektóre obiekty na obrazkach jednoelementowych (zabawki, przedmioty codziennego użytku) oraz dobiera obrazek do przedmiotu (wybiera odpowiedni obrazek/zdjęcie spośród trzech).	☐ TAK	☐ NIE
3/3	24–26 miesięcy	Dziecko wskazuje znany mu przedmiot/osobę z odległości 10 m.	☐ TAK	☐ NIE
4/4	24–26 miesięcy	Dziecko reaguje na polecenie: <i>Popatrz tam</i> . Patrzy na przedmioty wskazane przez osobę.	☐ TAK	☐ NIE
5/5	24–26 miesięcy	Dziecko umieszcza klocki o różnym kształcie w odpowiadających im otworach w sorterze.	☐ TAK	☐ NIE
6/6	24–26 miesięcy	Dziecko patrzy na czytany przez osobę dorosłą tekst i ilustracje w książeczce.	☐ TAK	☐ NIE
7/7	24–26 miesięcy	Dziecko obserwuje ruch ręki osoby podczas rysowania kredką lub kredą.	☐ TAK	☐ NIE
8/8	24–26 miesięcy	Dziecko zauważa przeszkody, stara się je ominąć.	☐ TAK	☐ NIE
9/9	24–26 miesięcy	Dziecko zauważa głębie, jest ostrożne przy schodzeniu ze schodów.	☐ TAK	☐ NIE

10/10	24–26 miesięcy	Dziecko przegląda się w lustrze, rozpoznaje siebie w lustrze.	☐ TAK	☐ NIE
11/11	24–26 miesięcy	Dziecko widzi i rozpoznaje odbicie w lustrze osoby stojącej za nim, odwraca się do niej.	☐ TAK	☐ NIE
12/12	24–26 miesięcy	Dziecko chodząc, zauważa dziurę w podłożu, próbuje ją ominąć.	☐ TAK	☐ NIE
13/13	24–26 miesięcy	Dziecko zauważa braki części przedmiotu na obrazku itp.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/13	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Słuchanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych		
1/14	24–26 miesięcy	Dziecko reaguje na polecenia i pytania: – chodź! – idzie w kierunku osoby mówiącej lub wycofuje się i ucieka; – daj! – wyciąga rękę lub chowa za siebie trzymany przedmiot; gdzie? – wskazuje palcem kierunek, patrzy w kierunku wskazywanym.	☐ TAK	☐ NIE
2/15	24–26 miesięcy	Dziecko identyfikuje odgłosy z najbliższego otoczenia (np. dźwięk łyżki, dźwięk dzwonka, głos psa oraz głosy znanych osób), wskazuje objekty i osoby na obrazkach.	☐ TAK	☐ NIE
3/16	24–26 miesięcy	Dziecko dostrzega rytmizowaną mowę – lubi zabawy z rymowanymi, np. idzie rak, koci-koci itp.	☐ TAK	☐ NIE
4/17	24–26 miesięcy	Dziecko słyszy dźwięki przetworzone – skupia uwagę słuchową na znanych mu melodiach.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Dotykanie – badanie przedmiotów przy użyciu palców rąk lub nóg albo innych części ciała		
1/18	24–26 miesięcy	Dziecko ostrożnie chwytą rzeczy drobne, kruche.	☐ TAK	☐ NIE
2/19	24–26 miesięcy	Dziecko dotyka przedmiotów o różnej fakturze: szorstkich, gładkich, chropowatych i adekwatnie na nie reaguje. Przedmioty szorstkie i ostre chwytą delikatnie i ostrożnie, przedmioty pluszowe i gładkie chwytą pewnie.	☐ TAK	☐ NIE
3/20	24–26 miesięcy	Dziecko odczuwa mokro – sucho, np. w sytuacji zanieczyszczenia się, oblania się wodą podczas mycia rąk przy umywalce.	☐ TAK	☐ NIE
4/21	24–26 miesięcy	Dziecko dotykając, bada temperaturę wody lub przedmiotu, np. sprawdza, czy kubek z napojem jest zimny czy gorący.	☐ TAK	☐ NIE
5/22	24–26 miesięcy	Dziecko bawi się różnymi masami (zabawy brudzące), np. ciastem, kisleem, malowanie dłonią farbami, klejenie.	☐ TAK	☐ NIE
6/23	24–26 miesięcy	Dziecko bada dłonią powierzchnie: gładkie – chropowate. Ustawia zabawkę na gładkiej powierzchni, by ją przesunąć.	☐ TAK	☐ NIE
7/24	24–26 miesięcy	Dziecko bada podłoże stopami: gładkie, chropowate, twarde, miękkie. Ostrożnie stąpa po podłożu.	☐ TAK	☐ NIE
8/25	24–26 miesięcy	Dziecko bada różne podłoża stopami: twarde – chodnik, sypkie – piasek, równe i nierówne, stabilne i niestabilne. Kontroluje chód po różnych podłożach.	☐ TAK	☐ NIE

9/26	24–26 miesięcy	Dziecko wskazuje na sobie miejsce bólu, np.: trze oko, gdy coś mu wpadło do oka, pokazuje paluszek, gdy się ukłuje, itp.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/9	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Uczenie się przez działanie – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów, zabawa symboliczna, zabawa na niby		
1/27	24–26 miesięcy	Dziecko używa przedmiotów i zabawek zgodnie z ich przeznaczeniem.	☐ TAK	☐ NIE
2/28	24–26 miesięcy	Dziecko podejmuje działania nowymi przedmiotami obserwując, jak inni je wykorzystują.	☐ TAK	☐ NIE
3/29	24–26 miesięcy	Dziecko bawi się kreatywnie jednym przedmiotem, wymyśla nowe sposoby zabawy nim.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Skupienie uwagi – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków		
1/30	24–26 miesięcy	Dziecko jest aktywne i skupia na sobie uwagę innych osób – chodzi, zaczepia, bawi się głośno, obserwuje, czy podejmowane przez nie działania przyciągają uwagę innych osób.	☐ TAK	☐ NIE
2/31	24–26 miesięcy	Dziecko przerywa swoją zabawę, kiedy pojawia się nowość – nowa zabawka lub nowa aktywność innej osoby lub dzieci – wówczas bacznie obserwuje zachowanie innych.	☐ TAK	☐ NIE
3/32	24–26 miesięcy	Dziecko skupia uwagę na zabawach z pacynką – zabawa w teatrzyk.	☐ TAK	☐ NIE
4/33	24–26 miesięcy	Dziecko szuka swoich zabawek.	☐ TAK	☐ NIE
5/34	24–26 miesięcy	Dziecko pamięta, gdzie są jego zabawki.	☐ TAK	☐ NIE
6/35	24–26 miesięcy	Dziecko skupia się na tym, co robi osoba, naśladuje ją.	☐ TAK	☐ NIE
7/36	24–26 miesięcy	Dziecko skupia uwagę słuchową, zapamiętuje i powtarza ciągi dwóch słów.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Przyswajanie pojedynczych słów lub symboli – uczenie się słów lub symboli posiadających znaczenie, jak np. znaków graficznych, symboli		
1/37	24–26 miesięcy	Dziecko przyswaja kilka najczęściej używanych słów/ znaków określających jedzenie, zabawki, ubrania, zwierzęta, osoby.	☐ TAK	☐ NIE
2/38	24–26 miesięcy	Dziecko właściwie nazywa kilka przedmiotów codziennego użytku.	☐ TAK	☐ NIE
3/39	24–26 miesięcy	Dziecko identyfikuje słowa z gestami oznaczającymi czynności, stosuje je, np. siadać, jeść, pić, dać.	☐ TAK	☐ NIE
4/40	24–26 miesięcy	Dziecko rozpoznaje emocje na prostych obrazkach konturowych z rysunkami twarzy spośród dwóch różnych wskazuje obrazek z uśmiechniętą twarzą.	☐ TAK	☐ NIE

5/41	24–26 miesięcy	Dziecko rozpoznaje na obrazkach znane mu osoby (mamę, tatę, babcię) oraz zabawki, którymi często się bawi. Wskazuje określone obiekty na polecenie: <i>Gdzie jest miś, auto, mama, pies, itp.?</i>	☐ TAK	☐ NIE
6/42	24–26 miesięcy	Dziecko różnicuje i rozpoznaje dźwięki otoczenia i wskazuje na obrazkach ich źródło, np. kiedy słyszy szczekanie psa – wskazuje na obrazku psa, kiedy słyszy głos mamy – wskazuje zdjęcie mamy.	☐ TAK	☐ NIE
7/43	24–26 miesięcy	Dziecko odczytuje czynności przygotowawcze i kojarzy je z tym, co się wydarzy, np.: – przyniesienie i postawienie przez mamę talerza – dziecko wie, że będzie jedzenie, podchodzi do stołu i wspina się na krzeselko, zajmuje miejsce przy stole; – mama wyjmuje kurtkę, dziecko kieruje się do niej, szykuje się do wyjścia na spacer; – dziecko widząc przygotowanie do kąpieli podejmuje próby rozbierania się.	☐ TAK	☐ NIE
8/44	24–26 miesięcy	Dziecko wykorzystuje przedmiot na wiele sposobów, np. łyżką można jeść, mieszać w garnku lub w misce, stukać.	☐ TAK	☐ NIE
9/45	24–26 miesięcy	Dziecko rozpoznaje siebie na zdjęciu.	☐ TAK	☐ NIE
10/46	24–26 miesięcy	Dziecko rozpoznaje znane mu osoby na zdjęciach.	☐ TAK	☐ NIE
11/47	24–26 miesięcy	Dziecko wskazuje obrazek, na którym jest obiekt prezentowany na zdjęciu i odwrotnie.	☐ TAK	☐ NIE
12/48	24–26 miesięcy	Dziecko reaguje na żarty, a zwłaszcza na pomyłki słowne osoby lub na niestandardowe działania typu nałożenie przez dorosłego miski na głowę zamiast czapki, śmieje się i powtarza żarty w formie zabawy.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/12	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Naśladowanie – imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się		
1/49	24–26 miesięcy	Dziecko powtarza 2-elementową sekwencję czynności, np. branie na ręce misia i tulenie, podnoszenie piłki i jej rzucanie, zabawa rączkami <i>jest, nie ma</i> .	☐ TAK	☐ NIE
2/50	24–26 miesięcy	Dziecko powtarza prostą 2-elementową sekwencję czynności jedną ręką i obręcz w obrębie własnego ciała, np. dotykanie oka i dotykanie ucha, dotykanie głowy i dotykanie brzucha.	☐ TAK	☐ NIE
3/51	24–26 miesięcy	Dziecko potrafi powtórzyć za osobą ciąg dwóch słów, np. <i>mama – pies, miś – lala, auto – but, mama – chodź</i> . Dziecko może skracać lub zniekształcać powtarzane słowa.	☐ TAK	☐ NIE
4/52	24–26 miesięcy	Dziecko powtarza czynności osoby w zabawie z ciastem lub modeliną, np. wałkowanie ciasta.	☐ TAK	☐ NIE
5/53	24–26 miesięcy	Dziecko powtarza po osobie czynności podczas malowania, np. kreślenie linii.	☐ TAK	☐ NIE
6/54	24–26 miesięcy	Dziecko naśladuje zabawy klockami – ustawia je w szereg, wieżę, dom.	☐ TAK	☐ NIE
7/55	24–26 miesięcy	Dziecko naśladuje proste spontaniczne zachowania innych dzieci w piaskownicy i na placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Nabywanie prostych umiejętności – uczenie się elementarnych, celowych czynności, np. posługiwanie się prostymi przedmiotami		
1/56	24–26 miesięcy	Dziecko układa 3–5 przedmiotów jeden na drugim (kubki, klocki, książeczki itp.).	☐ TAK	☐ NIE
2/57	24–26 miesięcy	Dziecko ustawia w szeregu zabawki.	☐ TAK	☐ NIE
3/58	24–26 miesięcy	Dziecko układa z klocków pociąg (3–5 elementów).	☐ TAK	☐ NIE
4/59	24–26 miesięcy	Dziecko próbuje dopasować klocki w kształcie koła, kwadratu, trójkąta, prostokąta do otworów w układance. Początkowo robi to metodą prób i błędów, następnie patrzy na klocek i na otwór w układance (wzrokowe różnicowanie) i przyporządkowuje elementy do otworów.	☐ TAK	☐ NIE
5/60	24–26 miesięcy	Dziecko składa obrazek z dwóch prostych części w całość. Łączy elementy w całość, patrząc na wzór. Potrafi skorzystać z podpowiedzi osoby (w postaci demonstracji czynności).	☐ TAK	☐ NIE
6/61	24–26 miesięcy	Dziecko dokłada do znanej mu zabawki dwie brakujące części, np. koła do samochodu.	☐ TAK	☐ NIE
7/62	24–26 miesięcy	Dziecko wykorzystuje pędzel lub kredę jako przybory do rysowania kresek pionowych, poziomych, kształtów kolistych (linie i wzory ukierunkowane).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Uczenie się czytania (przygotowanie do czytania bez znajomości liter) – nabywanie umiejętności rozpoznawania symboli, w tym cyfr, piktogramów, znaków		
1/63	24–26 miesięcy	Dziecko nazywa kolejno wskazywane przez osobę znaną mu przedmioty lub zabawki ustawione przed nim w szeregu.	☐ TAK	☐ NIE
2/64	24–26 miesięcy	Dziecko nazywa kolejno na obrazkach ułożonych w szeregu kolejno znane mu przedmioty (po wskazaniu przez osobę).	☐ TAK	☐ NIE
3/65	24–26 miesięcy	Dziecko współuczestniczy z osobą dorosłą w czytaniu zdania wyrazowo-obrazkowego. Uzupełnia wypowiedź o nazwę obrazka (werbalnie lub niewerbalnie), np. To jest ... (obrazek: lala).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Uczenie się pisania (aktywność graficzna) – uczenie się podstawowych działań związanych z zapisywaniem symboli lub liter, takich jak trzymanie ołówka, kredy lub pędzla		
1/66	24–26 miesięcy	Dziecko po pokazaniu przez osobę sposobu rysowania grubą kredą linii, chwytą grubą kredę do rysowania i rysuje nią linię.	☐ TAK	☐ NIE
2/67	24–26 miesięcy	Dziecko posługuje się np. pędzlem do golenia, gąbką i zamalowuje kształt wycięty z papieru.	☐ TAK	☐ NIE
3/68	24–26 miesięcy	Dziecko odtwarza z pomocą osoby proste czynności z użyciem gąbki, kredy, pędzla, grubej kredki świecowej, pasteli, typu: rysowanie kropek, linii poziomych (od lewej do prawej strony), linii pionowych (z góry na dół).	☐ TAK	☐ NIE

4/69	24–26 miesięcy	Dziecko spontanicznie kreśli długie linie od siebie i do siebie, siedząc na podłodze lub przy stoliku.	☐ TAK	☐ NIE
5/70	24–26 miesięcy	Dziecko spontanicznie kreśli kreski z góry na dół, stojąc przy ścianie.	☐ TAK	☐ NIE
6/71	24–26 miesięcy	Dziecko naśladuje kreślenie linii pionowych (od siebie i do siebie).	☐ TAK	☐ NIE
7/72	24–26 miesięcy	Dziecko naśladuje kreślenie linii poziomych (od lewej do prawej strony i odwrotnie).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Rozwiązywanie problemów – znajdowanie rozwiązania prostego problemu dotyczącego pojedynczej kwestii		
1/73	24–26 miesięcy	Dziecko słownie lub przy pomocy gestów prosi o pomoc, np. kiedy nie może samodzielnie otworzyć pudełka, sięgnąć po zabawkę.	☐ TAK	☐ NIE
2/74	24–26 miesięcy	Dziecko podejmuje kolejne próby typu: wkładania, nakładania, otwierania, które kończą się niepowodzeniem.	☐ TAK	☐ NIE
3/75	24–26 miesięcy	Dziecko wykorzystuje przedmioty w swoim otoczeniu, aby osiągnąć cel, np.: – zabawka wpadła pod łóżko, dziecko próbuje ją wyciągnąć za pomocą innego przedmiotu lub podejmuje próbę przesunięcia łóżka, – kiedy zabawka jest wysoko, dziecko próbuje wspiąć się na palce, by jej dosięgnąć, a kiedy to nie działa, wspina się na przedmioty, by sięgnąć po zabawkę.	☐ TAK	☐ NIE
4/76	24–26 miesięcy	Dziecko, pijąc z kubka z jednym uchwytem, trzyma go jedną ręką. W przypadku trudności, rozlewania, pomaga sobie drugą ręką. Trzyma kubek w obu dłoniach.	☐ TAK	☐ NIE
5/77	24–26 miesięcy	Kiedy osoba podczas jedzenia zabierze dziecku łyżkę, dziecko podejmuje próby typu: domaga się jej oddania, je rękami.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Podejmowanie decyzji – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru		
1/78	24–26 miesięcy	Dziecko wybiera, spośród co najmniej 10 przedmiotów zabawki, którymi chce się bawić.	☐ TAK	☐ NIE
2/79	24–26 miesięcy	Dziecko podejmuje decyzję o zakończeniu zabawy, gdy staje się ona dla niego nudna. Mówi: <i>Nie chcę</i> lub nieśmiało to okazuje swoim zachowaniem, np. kręci głową, wskazuje na inną zabawkę.	☐ TAK	☐ NIE
3/80	24–26 miesięcy	Dziecko wybiera osoby, z którymi chce się bawić.	☐ TAK	☐ NIE
4/81	24–26 miesięcy	Spośród dwóch rzeczy dziecko wybiera, co chce założyć.	☐ TAK	☐ NIE
5/82	24–26 miesięcy	Dziecko wybiera, co chce zjeść. Nakłada sobie samo jedzenie na talerz lub wskazuje co chce, aby mu nałożyć.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%

**OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH –
PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE**

Obejmuje:

- Dostosowywanie się do rutynowych zajęć;
- Podstawowe kontakty międzyludzkie;
- Realizowanie poleceń innych osób dotyczących uczestniczenia w podstawowych codziennych czynnościach i obowiązkach;
- Inicjowanie i kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych;
- Złożone kontakty międzyludzkie.

ID	Wiek rozwoju	Dostosowywanie się do rutynowych zajęć – realizowanie poleceń innych osób dotyczących uczestniczenia w podstawowych codziennych czynnościach i obowiązkach		
1/1/83	24–26 miesięcy	Dziecko zdaje sobie sprawę z porządku dnia. Przewiduje rutynowe czynności.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/84	24–26 miesięcy	Dziecko pomaga osobie w rutynowych czynnościach.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/85	24–26 miesięcy	Dziecko naśladuje elementy zajęć z codziennego planu dnia.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/86	24–26 miesięcy	Dziecko chce samo wykonywać wiele czynności rutynowych.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Podstawowe kontakty międzyludzkie – nawiązywanie kontaktów z ludźmi w sposób odpowiedni do sytuacji i akceptowany społecznie, jak np. okazywanie stosownych względów i poważania lub reagowanie na uczucia innych. Obejmuje: okazywanie szacunku, serdeczności, uznania i tolerancji w kontaktach; reagowanie na krytykę i sygnały społeczne we wzajemnych kontaktach; zachowanie odpowiedniego kontaktu fizycznego we wzajemnych relacjach		
1/5/87	24–26 miesięcy	Dziecko podejmuje zabawy relacyjne typu: <i>razem, przeciw</i> , np.: turlanie się, mocowanie się.	☐ TAK	☐ NIE
2/6/88	24–26 miesięcy	Dziecko dostrzega inne dzieci, obserwuje je, różnicuje dzieci od dorosłych; bawi się obok nich (zabawa równoległa).	☐ TAK	☐ NIE
3/7/89	24–26 miesięcy	Dziecko bawi się samodzielnie przez pewien czas.	☐ TAK	☐ NIE
4/8/90	24–26 miesięcy	Dziecko w obecności nowych osób okazuje zakłopotanie.	☐ TAK	☐ NIE
5/9/91	24–26 miesięcy	Dziecko okazuje nieśmiałość w nowych sytuacjach.	☐ TAK	☐ NIE
6/10/92	24–26 miesięcy	Dziecko czuje zakłopotanie w sytuacji, kiedy wszyscy na niego patrzą i wskazują je palcem.	☐ TAK	☐ NIE
7/11/93	24–26 miesięcy	Dziecko odnajduje swoje zabawki i inne rzeczy. Komunikuje, że to są jego rzeczy.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Inicjowanie i kontynuowanie wzajemnych kontaktów – inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych; Rozpoczynanie obustronnych kontaktów społecznych i stosowne reagowanie w trakcie kontaktów społecznych z innymi; Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych: kontrolowanie postępowania w celu utrzymania kontaktów społecznych		
1/12/94	24–26 miesięcy	Dziecko używa gestów i wokalizacji w celu przyciągnięcia uwagi, wyrażania żądań, pokazywania przedmiotów w otoczeniu; pojawia się wyciąganie przedmiotu w kierunku opiekuna lub przynoszenie przedmiotu do opiekuna jako próba dzielenia zainteresowania, budowania wspólnego pola uwagi, zainicjowania wspólnej aktywności.	☐ TAK	☐ NIE
2/13/95	24–26 miesięcy	Dziecko rozpoznaje siebie i innych w lustrze, odwraca się do osób, których odbicie widzi w lustrze.	☐ TAK	☐ NIE
3/14/96	24–26 miesięcy	Dziecko aktywnie obserwuje zachowanie osób w otoczeniu w trakcie rutynowych czynności. Włącza się w ich aktywność, podejmuje współdziałanie, samo zaczyna czynność, którą wcześniej obserwowało.	☐ TAK	☐ NIE
4/15/97	24–26 miesięcy	Dziecko szuka zabawy z innymi osobami, zaczepia, bawi się w udawanie (początek zabawy tematycznej).	☐ TAK	☐ NIE
5/16/98	24–26 miesięcy	Dziecko pomaga osobom w codziennych rutynowych czynnościach, np. przy nakrywaniu do stołu, sprzątaniu.	☐ TAK	☐ NIE
6/17/99	24–26 miesięcy	Dziecko pomaga osobie odłożyć na miejsce swoje rzeczy (zabawki, ubranie).	☐ TAK	☐ NIE
7/18/100	24–26 miesięcy	Dziecko naśladuje inne dzieci – chce bawić się w to samo (zabawy konstrukcyjne, początki zabawy tematycznej).	☐ TAK	☐ NIE
8/19/101	24–26 miesięcy	Dziecko w trakcie zabawy z osobą, kiedy słyszy: <i>Nie wolno</i> , bacznie obserwuje jej reakcję i mimo zakazu podejmuje z uśmiechem próby kontynuowania zabawy. Sprawdza reakcje osoby.	☐ TAK	☐ NIE
9/20/102	24–26 miesięcy	Dziecko potrafi zaczekać na zabawkę 15–20 s.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/9	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Złożone kontakty międzyludzkie – utrzymywanie i kontrolowanie wzajemnych kontaktów z innymi ludźmi w sposób odpowiedni do danej sytuacji i akceptowany społecznie, np. kontrolowanie emocji i odruchów, kontrolowanie werbalnej i fizycznej agresji, działanie niezależne od relacji społecznych, działanie zgodnie z zasadami i zwyczajami społecznymi		
1/21/103	24–26 miesięcy	Dziecko obserwuje inne dzieci w sali lub na placu zabaw, przemieszcza się do nich, zaczepia – wskazuje na zabawki, mówi do nich.	☐ TAK	☐ NIE
2/22/104	24–26 miesięcy	Dziecko sporadycznie podaje zabawki innym dzieciom (oferuje je innym).	☐ TAK	☐ NIE
3/23/105	24–26 miesięcy	Dziecko naśladuje inne dzieci – chce bawić się w to samo, dąży do kontaktu z nimi.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%

Obszar: Porozumiewanie się

Obejmuje:

- Reagowanie na ludzki głos;
- Rozumienie prostych i złożonych komunikatów ustnych;
- Mówienie – Rozmowa.

ID	Wiek rozwoju	Reagowanie na ludzki głos – reagowanie na ludzki głos w najprostszy sposób, odzwierciedlony zmianą tempa oddychania lub przez nieznaczne lub wyraźne ruchy ciała		
1/1/106	24–26 miesięcy	Dziecko słucha tego, co mówią osoby w jego otoczeniu.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/107	24–26 miesięcy	Dziecko reaguje na własne imię, kieruje spojrzenie w stronę osoby przywołującej je, odwraca się w kierunku osoby przywołującej.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/108	24–26 miesięcy	Dziecko identyfikuje imiona osób znanych mu wypowiedziane w jego obecności.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/109	24–26 miesięcy	Dziecko reaguje na polecenia i pytania: <i>chodź!</i> – idzie w kierunku osoby mówiącej lub wycofuje się i ucieka; <i>daj!</i> – wyciąga rękę lub chowa za siebie trzymany przedmiot; <i>gdzie?</i> – wskazuje palcem kierunek, patrzy w kierunku znaczącym.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Rozumienie prostych komunikatów ustnych – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”)		
1/5/110	24–26 miesięcy	Dziecko przychodzi na zawołanie.	☐ TAK	☐ NIE
2/6/111	24–26 miesięcy	Dziecko reaguje na słowo <i>Uważaj!</i> Zatrzymuje się, bada otoczenie.	☐ TAK	☐ NIE
3/7/11	24–26 miesięcy	Dziecko reaguje na polecenie <i>Popatrz tam</i> . Patrzy na przedmioty wskazane przez osobę.	☐ TAK	☐ NIE
4/8/113	24–26 miesięcy	Dziecko rozumie i właściwie reaguje na trzy prośby dotyczące tego samego przedmiotu, np. <i>weź lałę, połóż lałę, daj lałę /auto/ misia</i> .	☐ TAK	☐ NIE
5/9/114	24–26 miesięcy	Dziecko wykonuje polecenia typu: <i>umyj ręce, zjedz kaszkę, wypij sok</i> .	☐ TAK	☐ NIE
6/10/115	24–26 miesięcy	Dziecko rozumie i adekwatnie reaguje na pytanie: <i>Gdzie jest ...? Co robi ...? Jak robi ...?</i>	☐ TAK	☐ NIE
7/11/116	24–26 miesięcy	Dziecko wskazuje na zabawce nazywane przez osobę główne części ciała: <i>głowę, rękę, nogę, brzuch</i> .	☐ TAK	☐ NIE
8/12/117	24–26 miesięcy	Dziecko rozpoznaje i wskazuje na obrazkach zwierzęta i przedmioty stosowane podczas codziennych zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
9/13/118	24–26 miesięcy	Dziecko adekwatnie reaguje na zakaz <i>nie, nie wolno</i> .	☐ TAK	☐ NIE
10/14/119	24–26 miesięcy	Dziecko rozumie słowa <i>moje-twoje</i> .	☐ TAK	☐ NIE
11/15/120	24–26 miesięcy	Dziecko rozumie pojęcie <i>duży-mały</i> . Prawidłowo wskazuje obiekty według kryterium wielkości.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/11	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Mówienie – Rozmowa: wypowiadanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu; rozpoczynanie, kontynuowanie i kończenie wymiany myśli i poglądów za pomocą języka mówionego.		
1/16/121	24–26 miesięcy	Dziecko mówi o sobie <i>ja</i> , wskazuje na siebie.	☐ TAK	☐ NIE
2/17/122	24–26 miesięcy	Dziecko bawi się słowami. Powtarza słowa, krótkie zdania. Tworzy nowe słowa.	☐ TAK	☐ NIE
3/18/123	24–26 miesięcy	Dziecko spontanicznie łączy 2–3 słowa w wypowiedzi typu: <i>mama daj</i> , itp.	☐ TAK	☐ NIE
4/19/124	24–26 miesięcy	Dziecko prowokuje osobę do nazywania, opowiadania, wskazuje na objekty. Dziecko zadaje pytania <i>A to? Co to?</i>	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%

OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ

Obejmuje:

- Zmienianie podstawowej pozycji ciała;
- Utrzymywanie pozycji (utrzymywanie pozycji siedzącej, utrzymywanie pozycji stojącej, utrzymywanie głowy w odpowiedniej pozycji, kucanie, klęknięcie);
- Inne sposoby poruszania się (czołganie się, rączkowanie, chodzenie, wspinanie się);
- Chodzenie;
- Poruszanie się w różnych miejscach.

ID	Wiek rozwoju	Zmienianie podstawowej pozycji ciała – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne, np. turlanie się, podciąganie		
1/1/125	24–26 miesięcy	Dziecko, bawiąc się z innymi, zmienia pozycje, adekwatnie do sytuacji.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/126	24–26 miesięcy	Dziecko płynnie przechodzi z pozycji stojącej do kucania, siadania, leżenia i odwrotnie.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/127	24–26 miesięcy	Dziecko płynnie przechodzi z pozycji stojącej do rączkowania i odwrotnie.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/128	24–26 miesięcy	Dziecko, stojąc, schyla się, kuca, wykorzystuje przybory – podesty, aby sięgnąć po zabawkę.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/129	24–26 miesięcy	Dziecko siada na krzeselku, pufie, poduszce oraz wstaje z nich samodzielnie.	☐ TAK	☐ NIE
6/6/130	24–26 miesięcy	Dziecko przesiada się z poduszki na poduszkę, z jednego krzeselka na drugie.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Utrzymywanie pozycji siedzącej, stojącej, kucznej, klęczącej – pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała, tak jak np. siedzenie lub stanie podczas zabaw przy stoliku, obejmuje: utrzymywanie pozycji leżącej, kucznej, klęczącej, siedzącej i stojącej		
1/7/131	24–26 miesięcy	Dziecko utrzymuje równowagę kucając, czyli w przysiadzie na zgiętych nogach.	☐ TAK	☐ NIE
2/8/132	24–26 miesięcy	Dziecko siada i utrzymuje pozycję siedzącą.	☐ TAK	☐ NIE
3/9/133	24–26 miesięcy	Dziecko utrzymuje równowagę, siedząc na krzeselku.	☐ TAK	☐ NIE
4/10/134	24–26 miesięcy	Dziecko utrzymuje pozycję klęczną obunóż i na jednej nodze.	☐ TAK	☐ NIE
5/11/135	24–26 miesięcy	Dziecko potrafi utrzymać pozycję i ciężar ciała w pozycji klęku bez podpierania się.	☐ TAK	☐ NIE
6/12/136	24–26 miesięcy	Dziecko, siedząc na krzeselku przy stoliku, wykonuje zadania wymagające sięgania i schylania się po przedmiot.	☐ TAK	☐ NIE
7/13/137	24–26 miesięcy	Dziecko próbuje stanąć na jednej nodze, utrzymuje równowagę przez 1–2 s.	☐ TAK	☐ NIE
8/14/138	24–26 miesięcy	Dziecko, stojąc samodzielnie, popchnięte lekko przez osobę w bok, do tyłu lub do przodu, stara się utrzymać równowagę, nie upada.	☐ TAK	☐ NIE
9/15/139	24–26 miesięcy	Dziecko utrzymuje równowagę, kiedy kopie dużą piłkę umieszczoną przed nim.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/9	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Inne sposoby poruszania się – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia, jak np. wspinanie się na skałę, bieganie po ulicy, podskakiwanie, trucht, skakanie, koziołkowanie, bieganie pomiędzy przeszkodami. Obejmuje: czołganie się, wspinanie się, bieganie, skakanie, pływanie, kołysanie się, turlanie i szuranie		
1/16/140	24–26 miesięcy	Dziecko zeskakuje z podwyższenia – jednego schodka.	☐ TAK	☐ NIE
2/17/141	24–26 miesięcy	Dziecko podskakuje obunóż co najmniej 3 razy.	☐ TAK	☐ NIE
3/18/142	24–26 miesięcy	Dziecko wspina się na wysokie krzesło i z niego schodzi.	☐ TAK	☐ NIE
4/19/143	24–26 miesięcy	Dziecko wspina się na rowerek trójkołowy lub rowerek biegowy. Siada na niego i odpycha się nogami, porusza się na nim do przodu i do tyłu, np. po domu, sali, na placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
5/20/144	24–26 miesięcy	Dziecko zależnie od sytuacji i zabawy stosuje różne formy przemieszczania się: czołganie, wspinanie, raczkowanie itp.	☐ TAK	☐ NIE
6/21/145	24–26 miesięcy	Dziecko wspina się na drabinki, zjeżdżalnię na placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
7/22/146	24–26 miesięcy	Dziecko wspina się na niskie obiekty na placu zabaw, np. na ławkę lub w domu na tapczan.	☐ TAK	☐ NIE
8/23/147	24–26 miesięcy	Dziecko samodzielnie wchodzi po schodach krokiem odstawno-dostawnym, trzymając się poręczy.	☐ TAK	☐ NIE

9/24/148	24–26 miesięcy	Dziecko samodzielnie schodzi po schodach krokiem odstawno-dostawnym, trzymając się poręczy.	☐ TAK	☐ NIE
10/25/149	24–26 miesięcy	Dziecko potrafi biegać. Przebiega odległość 2–3 metrów. Biega na całych stopach.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/10	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Chodzenie na małe odległości – chodzenie na odległość poniżej jednego kilometra, jak np. podczas chodzenia po pokoju lub wzdłuż korytarzy, w obrębie budynku lub na krótkie dystanse na zewnątrz		
1/26/150	24–26 miesięcy	Dziecko sprawnie chodzi krokiem naprzemiennym.	☐ TAK	☐ NIE
2/27/151	24–26 miesięcy	Dziecko, chodząc samodzielnie, przynosi przedmioty.	☐ TAK	☐ NIE
3/28/152	24–26 miesięcy	Dziecko, chodząc samodzielnie, ciągnie za sobą zabawki, pcha wózek.	☐ TAK	☐ NIE
4/29/153	24–26 miesięcy	Dziecko chodzi po nierównym podłożu.	☐ TAK	☐ NIE
5/30/154	24–26 miesięcy	Dziecko, chodząc, omija dziury i przeszkody.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Poruszanie się w różnych miejscach – chodzenie i poruszanie się w różnych miejscach i sytuacjach, jak np. chodzenie pomiędzy pokojami w domu, poruszanie się na zewnątrz domu, np. podczas spaceru, na placu zabaw		
1/31/155	24–26 miesięcy	Dziecko porusza się po mieszkaniu, salach w żłobku.	☐ TAK	☐ NIE
2/32/156	24–26 miesięcy	Dziecko otwiera i zamyka drzwi.	☐ TAK	☐ NIE
3/33/157	24–26 miesięcy	Dziecko porusza się po całym placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%

OBSZAR: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI

Obejmuje:

- Precyzyjne używanie ręki: chwytanie, wypuszczanie, manipulowanie;
- Używanie rąk i ramion: sięganie, przyciąganie, popychanie, obracanie.

ID	Wiek rozwoju	Chwytanie – precyzyjne używanie ręki – używanie jednej lub obu rąk, aby coś uchwycić i przytrzymać		
1/1/158	24–26 miesięcy	Dziecko chwytą przedmioty lekkie i ciężkie, np. pusty kubek – pełny kubek.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/159	24–26 miesięcy	Dziecko przyciąga zabawkę przytrzymywaną przez osobę dorosłą.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/2	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Manipulowanie – precyzyjne używanie ręki – używanie palców i ręki do kontrolowania, sterowania lub poruszania czymś, np. gdy posługujemy się zabawkami lub innymi małymi przedmiotami		
1/3/160	24–26 miesięcy	Dziecko potrafi uruchomić zabawki, które wymagają użycia siły i koordynacji (np. nakręcanie przy pomocy korbki, wciskanie).	☐ TAK	☐ NIE
2/4/161	24–26 miesięcy	Dziecko podejmuje próby wyciskania z tuby pasty do zębów, farby.	☐ TAK	☐ NIE
3/5/162	24–26 miesięcy	Dziecko potrafi posługiwać się rękami w takich czynnościach jak, np. przedzieranie gazety, odpinanie suwaka, rozciąganie taśmy.	☐ TAK	☐ NIE
4/6/163	24–26 miesięcy	Dziecko przekłada sznurówkę przez duży otwór, np. w zabawce – bucie, kartonik z dużymi otworami.	☐ TAK	☐ NIE
5/7/164	24–26 miesięcy	Dziecko przykleja obrazek do kartki za pomocą kleju.	☐ TAK	☐ NIE
6/8/165	24–26 miesięcy	Dziecko bawi się ciastem, modeliną – kruszy, wałkuje, lepi.	☐ TAK	☐ NIE
7/9/166	24–26 miesięcy	Dziecko siłuje się z twardym ciastem, plasteliną: uciska, ugniata, rozrywa.	☐ TAK	☐ NIE
8/10/167	24–26 miesięcy	Dziecko manipuluje dużymi puzzlami, próbuje złożyć obrazek w całość z 3 elementów.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/8	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Używanie rąk i ramion – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałką u drzwi lub gdy rzuca się lub łapie jakiś przedmiot (przyciąganie lub popychanie przedmiotów, zabawek, obracanie lub skręcanie rąk lub ramion, rzucanie, łapanie)		
1/11/168	24–26 miesięcy	Dziecko sprawnie wykonuje zadania wymagające współpracy rąk i zręczności, np. odkręcanie nakrętki, wyciskanie pasty, mieszanie jedzenia, nawlekanie dużych koralików na sznurek.	☐ TAK	☐ NIE
2/12/169	24–26 miesięcy	Dziecko bawi się, wykorzystując poznane wcześniej aktywności – ciągnięcie, pchanie, mocowanie się, przyciąganie, rzucanie.	☐ TAK	☐ NIE
3/13/170	24–26 miesięcy	Dziecko potrafi wrzucić pięć dużych koralików/krażków do kubeczka.	☐ TAK	☐ NIE
4/14/171	24–26 miesięcy	Dziecko wysuwa i wsuwa szuflady.	☐ TAK	☐ NIE
5/15/172	24–26 miesięcy	Dziecko otwiera i zamyka szafki.	☐ TAK	☐ NIE
6/16/173	24–26 miesięcy	Dziecko pcha wózek, krzeselko.	☐ TAK	☐ NIE
7/17/174	24–26 miesięcy	Dziecko próbuje wyciągnąć np. pranie z pralki, mokry ręcznik z miski.	☐ TAK	☐ NIE
8/18/175	24–26 miesięcy	Dziecko miesza dużą pałką lub łyżką w garnku.	☐ TAK	☐ NIE
9/19/176	24–26 miesięcy	Dziecko nabija pokarm na widelec.	☐ TAK	☐ NIE
10/20/177	24–26 miesięcy	Dziecko obraca w dłoni małe zabawki, przedmioty.	☐ TAK	☐ NIE
11/21/178	24–26 miesięcy	Dziecko manipuluje obrazkiem – odwraca go, aby zobaczyć, co się znajduje na odwróconej stronie.	☐ TAK	☐ NIE
12/22/179	24–26 miesięcy	Dziecko łapie dużą, kolorową, płazową piłkę, którą osoba rzuca do niego z odległości 1 metra.	☐ TAK	☐ NIE

13/23/180	24–26 miesięcy	Dziecko wrzuca piłkę do kosza z bliskiej odległości.	☐ TAK	☐ NIE
14/24/181	24–26 miesięcy	Dziecko w trakcie zabawy rzuca oburącz dużą piłkę na odległość 0,5 metra.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/14	___/100%

OBSZAR: DBANIE O SIEBIE

Obejmuje:

- Picie;
- Jedzenie;
- Mycie się;
- Ubieranie się: zakładanie, zdejmowanie;
- Pielęgnowanie poszczególnych części ciała;
- Korzystanie z toalety;
- Troskę o własne zdrowie.

ID	Wiek rozwoju	Picie – sygnalizowanie potrzeby picia i chwytanie naczynia z płynem, podnoszenie go do ust i wypijanie płynu w kulturowo akceptowany sposób, miksowanie, mieszanie i nalewanie płynów do picia, picie przez słomkę		
1/1/182	24–26 miesięcy	Dziecko pije samodzielnie z otwartego kubka bez uchwytów, trzyma kubek oburącz lub jedną ręką, kubek wypełniony jest w ½ objętości.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/183	24–26 miesięcy	Dziecko pije z otwartego kubka z jednym lub dwoma uchwytami (uszami), chwytą go jedną ręką, pije z niego, nie rozlewając.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/184	24–26 miesięcy	Dziecko podejmuje próby picia przez słomkę.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/185	24–26 miesięcy	Dziecko podejmuje próby nalewania sobie wody, soku do kubka. Czasami rozlewa.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Jedzenie – sygnalizowanie potrzeby i podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjadanie w kulturowo akceptowany sposób, krojenie lub łamanie pożywienia na kawałki, używanie przyborów do jedzenia, zjadanie posiłków		
1/5/186	24–26 miesięcy	Dziecko samodzielnie je łyżką musy, nie przechyla łyżki/łyżeczki – nie rozlewa.	☐ TAK	☐ NIE
2/6/187	24–26 miesięcy	Dziecko nabiera łyżką pokarm z talerza, prowadzi ją do buzi, powtarza sekwencję czynności.	☐ TAK	☐ NIE
3/7/188	24–26 miesięcy	Dziecko rozpakowuje sobie ciastko zawinięte w papier.	☐ TAK	☐ NIE
4/8/189	24–26 miesięcy	Dziecko samodzielnie zjada pokarmy trzymane w ręce: ciastko, małą kanapkę, biszkopt.	☐ TAK	☐ NIE

5/9/190	24–26 miesięcy	Kiedy dziecko skończy jeść, sygnalizuje koniec (odsuwa talerz, odchodzi) lub prosi o dokładkę.	☐ TAK	☐ NIE
			Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/5 ___/100%
ID	Wiek rozwoju	Ubieranie się – podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem i zdejmowaniem ubrań i obuwia we właściwej kolejności		
1/10/191	24–26 miesięcy	Dziecko opuszcza spodenki/spódniczkę/rajstopy do kolan.	☐ TAK	☐ NIE
2/11/192	24–26 miesięcy	Dziecko zdejmuje skarpetki, buty.	☐ TAK	☐ NIE
3/12/193	24–26 miesięcy	Dziecko zdejmuje rozpiętą przez osobę kurtkę.	☐ TAK	☐ NIE
4/13/194	24–26 miesięcy	Dziecko odpina rzepy, rozwiązuje sznurówki przy butach.	☐ TAK	☐ NIE
5/14/195	24–26 miesięcy	Dziecko podejmuje próby zakładania buta na nogę – zakłada but na przód stopy.	☐ TAK	☐ NIE
6/15/196	24–26 miesięcy	Dziecko współdziała z osobą przy zakładaniu spodni – wsuwa nogę w nogawkę, przy zakładaniu bluzki – wsuwa rękę w rękaw.	☐ TAK	☐ NIE
7/16/197	24–26 miesięcy	Dziecko zakłada czapkę.	☐ TAK	☐ NIE
			Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/7 ___/100%
ID	Wiek rozwoju	Mycie się – mycie i suszenie całego ciała lub części ciała z użyciem wody i odpowiednich czyszczących i suszących środków i sposobów, jak np. kąpanie się, branie prysznicza, mycie rąk i stóp, twarzy i włosów i wycieranie się ręcznikiem		
1/17/198	24–26 miesięcy	Dziecko próbuje myć i wycierać ręce: – pociera dłonie pod strumieniem wody, – sięga po ręcznik, – wyciera ręce.	☐ TAK	☐ NIE
2/18/199	24–26 miesięcy	Dziecko myje buzię i wyciera ją: – myje buzię rączkami, – sięga po ręcznik, – wyciera buzię ręcznikiem (wykonuje krótkie ruchy).	☐ TAK	☐ NIE
3/19/200	24–26 miesięcy	Dziecko pomaga osobie przy myciu zębów szczoteczką – gdy dorosły przytrzyma szczoteczkę w dłoni dziecka, dziecko wkłada ją do buzi, porusza szczoteczką do przodu i tyłu, na boki.	☐ TAK	☐ NIE
4/20/201	24–26 miesięcy	Dziecko współdziała podczas kąpieli lub zabawy: – wykonuje ruchy okrężne rączkami na brzuchu, podejmuje próby używania mydła, choć mydło często wypada mu z rąk, – wciera szampon we włosy.	☐ TAK	☐ NIE
5/21/202	24–26 miesięcy	Dziecko próbuje wypluwać wodę/pastę podczas mycia zębów.	☐ TAK	☐ NIE
			Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/5 ___/100%

ID	Wiek rozwoju	Pielęgnowanie poszczególnych części ciała – Korzystanie z toalety: dbanie o części ciała, takie jak np. skóra, twarz, nos, które wymagają więcej troski niż mycie; sygnalizowanie potrzeb fizjologicznych		
1/22/203	24–26 miesięcy	Dziecko pokazuje osobie, że jest brudne. Podejmuje próby czyszczenia, np.: – pokazuje brudny nos, a następnie go pociera, – pokazuje plamę na bluzce, a następnie ją wyciera.	☐ TAK	☐ NIE
2/23/204	24–26 miesięcy	Dziecko współdziała z osobą podczas czynności higienicznych: mycia zębów, wycierania nosa chusteczką, czesania, kąpeli.	☐ TAK	☐ NIE
3/24/205	24–26 miesięcy	Dziecko przejmuje inicjatywę od osoby podczas rutynowych czynności. Chce samodzielnie odkręcać wodę, przelewać, wycierać ręce itp.	☐ TAK	☐ NIE
4/25/206	24–26 miesięcy	Dziecko czesze się, podnosi szczotkę do góry i próbuje uczesać włosy podczas rutynowych czynności.	☐ TAK	☐ NIE
5/26/207	24–26 miesięcy	Dziecko siada na nocnik. Posadzone przez osobę na odpowiednio przystosowanej desce sedesowej siedzi przez krótki okres (3–5 min), często wstaje.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Troska o własne zdrowie – sygnalizowanie potrzeby lub zapewnienie sobie dobrych warunków bytowych, zdrowia oraz fizycznego i psychicznego dobrostanu		
1/27/208	24–26 miesięcy	Dziecko komunikuje <i>nie, nie chcę</i> , kiedy jest zmęczone.	☐ TAK	☐ NIE
2/28/209	24–26 miesięcy	Dziecko sygnalizuje osobie, że go coś boli, podchodzi do osoby i pokazuje, gdzie boli.	☐ TAK	☐ NIE
3/29/210	24–26 miesięcy	Dziecko zaczyna ostrożnie używać przedmiotów kruchych, łatwo ulegających rozbiciu.	☐ TAK	☐ NIE
4/30/211	24–26 miesięcy	Dziecko pilnuje swoich zabawek. Domaga się swojej własności, sygnalizuje <i>moje</i> .	☐ TAK	☐ NIE
5/31/212	24–26 miesięcy	Dziecko używa przyborów, by utrzymać równowagę, np. poręczny.	☐ TAK	☐ NIE
6/32/213	24–26 miesięcy	Dziecko jest ostrożne przy wchodzeniu na zjeżdżalnię i podczas zjeżdżania z niej.	☐ TAK	☐ NIE
7/33/214	24–26 miesięcy	Dziecko reaguje na słowo <i>nie wolno</i> .	☐ TAK	☐ NIE
8/34/215	24–26 miesięcy	Dziecko przespia w ciągu dnia 2–5 godz.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/8	___/100%

PROFIL KOŃCOWY

PROFIL OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY

Patrzanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/13	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Słuchanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Dotykanie – badanie przedmiotów przy użyciu palców rąk lub nóg albo innych części ciała									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/9	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Uczenie się przez działanie – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów, zabawa symboliczna, zabawa na niby									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Skupienie uwagi – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozprasających dźwięków									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Przyswajanie pojedynczych słów lub symboli – uczenie się słów lub symboli posiadających znaczenie, jak np. znaków graficznych, symboli									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/12	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Naśladowanie – imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Nabywanie prostych umiejętności – uczenie się elementarnych, celowych czynności, np. posługiwanie się prostymi przedmiotami									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Uczenie się czytania (przygotowanie do czytania bez znajomości liter) – nabywanie umiejętności rozpoznawania symboli, w tym cyfr, piktogramów, znaków									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Uczenie się pisania (aktywność graficzna) – uczenie się podstawowych działań związanych z zapisywaniem symboli lub liter, takich jak trzymanie ołówka, kredy lub pędzla									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Rozwiązywanie problemów – znajdowanie rozwiązania prostego problemu dotyczącego pojedynczej kwestii									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Podejmowanie decyzji – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: OBSZAR UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/82	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	4	

**PROFIL OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH –
PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE**

Dostosowywanie się do rutynowych zajęć – realizowanie poleceń innych osób dotyczących uczestniczenia w podstawowych codziennych czynnościach i obowiązkach									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Podstawowe kontakty międzyludzkie – nawiązywanie kontaktów z ludźmi w sposób odpowiedni do sytuacji i akceptowany społecznie, jak np. okazywanie stosownych względów i poważania lub reagowanie na uczucia innych. Obejmuje: okazywanie szacunku, serdeczności, uznania i tolerancji w kontaktach; reagowanie na krytykę i sygnały społeczne we wzajemnych kontaktach; zachowanie odpowiedniego kontaktu fizycznego we wzajemnych relacjach									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Inicjowanie i kontynuowanie wzajemnych kontaktów – inicjowanie wzajemnych kontaktów społecznych; Rozpoczynanie obustronnych kontaktów społecznych i stosowne reagowanie w trakcie kontaktów społecznych z innymi; Kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych: kontrolowanie postępowania w celu utrzymania kontaktów społecznych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/9	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Złożone kontakty międzyludzkie – utrzymywanie i kontrolowanie wzajemnych kontaktów z innymi ludźmi, w sposób odpowiedni do danej sytuacji i akceptowany społecznie, np. kontrolowanie emocji i odruchów, kontrolowanie werbalnej i fizycznej agresji, działanie niezależne od relacji społecznych, działanie zgodnie z zasadami i zwyczajami społecznymi									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/23	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ

Reagowanie na ludzki głos – reagowanie na ludzki głos w najprostszy sposób, odzwierciedlony zmianą tempa oddychania lub przez nieznaczne lub wyraźne ruchy ciała									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Rozumienie prostych komunikatów ustnych – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”)									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/11	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Mówienie – Rozmowa: wypowiadanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu; rozpoczynanie, kontynuowanie i kończenie wymiany myśli i poglądów za pomocą języka mówionego.									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: POROZUMIEWANIE SIĘ									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/19	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ

Zmienianie podstawowej pozycji ciała – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne, jak np. gdy turla się z jednej strony na drugą, siada się, wstaje z krzesła, aby usiąść na podłodze lub położyć się na dywanie lub zmienia pozycję ciała na siedzącą, stojącą, kłęzącą albo kuczną i z powrotem.								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Utrzymywanie pozycji siedzącej, stojącej, kucznej, kłęzącej – pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała, tak jak np. siedzenie lub stanie podczas zabaw przy stoliku, obejmuje: utrzymywanie pozycji leżącej, kucznej, kłęzącej, siedzącej i stojącej								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/9	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Inne sposoby poruszania się – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia, jak np. wspinanie się po zabawkę, bieganie po sali, podskakiwanie, skakanie. Obejmuje: czołganie się, wspinanie się, bieganie, skakanie, pływanie, kołysanie się, turlanie								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/10	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Chodzenie na małe odległości – chodzenie na odległość poniżej jednego kilometra, jak np. podczas chodzenia po pokoju lub wzdłuż korytarzy, w obrębie budynku lub na krótkie dystanse na zewnątrz.								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Poruszanie się w różnych miejscach – chodzenie i poruszanie się w różnych miejscach i sytuacjach, jak np. chodzenie pomiędzy pokojami w domu, w obrębie budynku lub po ulicy w mieście.								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/33	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

PROFIL OBSZAR: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI

Chwytność – precyzyjne używanie ręki – używanie jednej lub obu rąk, aby coś uchwycić i przytrzymać								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/2	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Manipulowanie – precyzyjne używanie ręki – używanie palców i ręki do kontrolowania, sterowania lub poruszania czymś, np. gdy posługujemy się zabawkami lub innymi małymi przedmiotami								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Używanie rąk i ramion – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałkę u drzwi lub gdy rzuca się lub łapie jakiś przedmiot (przyciąganie lub popychanie przedmiotów, zabawek, obracanie lub skręcanie rąk lub ramion, rzucanie, łapanie)								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/14	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/24	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

PROFIL OBSZAR: DBANIE O SIEBIE

Picie – sygnalizowanie potrzeby picia i chwytanie naczynia z płynem, podnoszenie go do ust i wypijanie płynu w kulturowo akceptowany sposób, miksowanie, mieszanie i nalewanie płynów do picia, picie przez słomkę									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Jedzenie – sygnalizowanie potrzeby i podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjadanie w kulturowo akceptowany sposób, krojenie lub łamanie pożywienia na kawałki, używanie przyborów do jedzenia, zjadanie posiłków									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Ubieranie się – podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem i zdejmowaniem ubrań i obuwia we właściwej kolejności									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Mycie się – mycie i suszenie całego ciała lub części ciała z użyciem wody i odpowiednich czyszczących i suszących środków i sposobów, jak np. kąpanie się, branie prysznica, mycie rąk i stóp, twarzy i włosów i wycieranie się ręcznikiem									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Pielęgnowanie poszczególnych części ciała – Korzystanie z toalety: dbanie o części ciała, takie jak np. skóra, twarz, nos, które wymagają więcej troski niż mycie; sygnalizowanie potrzeb fizjologicznych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Troska o własne zdrowie – sygnalizowanie potrzeby lub zapewnienie sobie dobrych warunków bytowych, zdrowia oraz fizycznego i psychicznego dobrostanu									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: DBANIE O SOEBIE									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/34	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

Arkusz zbiorczy PROFIL KOŃCOWY – podsumowanie

OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY				
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/82	___/100%	Poziom wsparcia	0 1 2 3
OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE				
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/23	___/100%	Poziom wsparcia	0 1 2 3
OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ				
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/19	___/100%	Poziom wsparcia	0 1 2 3
OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ				
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/33	___/100%	Poziom wsparcia	0 1 2 3
OBSZAR: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI				
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/24	___/100%	Poziom wsparcia	0 1 2 3
OBSZAR: DBANIE O SIEBIE				
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/34	___/100%	Poziom wsparcia	0 1 2 3
PODSUMOWANIE: PROFIL KOŃCOWY				
Łączny wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/215	___/100%	Proponowany POZIOM WSPARCIA	0 1 2 3

Poziom wsparcia	Kod kwalifikatora	Opis	Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	Wskaźnik nieprawidłowych zachowań dziecięcych
0	0	BRAK trudności (żadne, nieobecne, nieistotne)	96–100%	0–4%
1	1	NIEZNACZNE trudności (niewielkie, małe)	75–95%	5–24%
2	2	UMIARKOWANE trudności (średnie, spore)	51–74%	25–49%
3	3	ZNACZNE trudności (wielkie, silne)	5–50%	50–95%
	4	SKRAJNIE DUŻE trudności (zupełne)	0–4%	96–100%

Dodatkowe informacje po przeprowadzanej obserwacji:

ZAŁĄCZNIK 1.8.

**KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI
AKTYWNOŚCI DZIECKA
W WIEKU 30–32 MIESIĘCY**

SKRINING ROZWOJU MAŁEGO DZIECKA (SRMD)

KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 30–32 MIESIĘCY

(Autorstwo kwestionariusza: R. Piotrowicz, M. Walkiewicz-Krutak, I. Gelleta, A. Jegier, A. Mikler-Chwastek, K. Pawlak, K. Wereszka 2022
Walidacja: Z. Gajdzica, E. Widawska, E. Domagała-Zyśk, S. Byra, B. Jachimczak, R. Piotrowicz 2024)

OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY

Obejmuje:

- Celowe posługiwanie się zmysłami – patrzeć, słuchać, dotykać;
- Uczenie się przez działanie (zabawę) z przedmiotami;
- Przyswajanie pojedynczych słów lub symboli posiadających znaczenie;
- Uczenie się – skupienie uwagi;
- Powtarzanie – naśladowanie;
- Nabywanie prostych i złożonych czynności;
- Rozwiązywanie problemów;
- Podejmowanie decyzji.

ID	Wiek rozwoju	Patrzeć – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych		
1/1	30–32 miesiące	Dziecko prezentuje prawidłowe funkcje okoruchowe (zatrzymanie spojrzenia, śledzenie wzrokiem, zbieżność, przenoszenie spojrzenia) w odpowiedzi na stymulację małym bodźcem wzrokowym (o średnicy nie większej niż 5 cm) oraz dwoma małymi bodźcami w przypadku funkcji przenoszenia spojrzenia.	☐ TAK	☐ NIE
2/2	30–32 miesiące	Dziecko wskazuje znany mu obiekt na obrazku, na którym znajdują się różne obiekty (wskazuje właściwy).	☐ TAK	☐ NIE
3/3	30–32 miesiące	Dziecko składa obrazek przedstawiający jeden obiekt, np. jabłko, z dwóch części.	☐ TAK	☐ NIE
4/4	30–32 miesiące	Dziecko rozpoznaje za pomocą wzroku figury geometryczne: koło, kwadrat, trójkąt, odnajduje taką samą.	☐ TAK	☐ NIE
5/5	30–32 miesiące	Dziecko śledzi wzrokiem czytany przez osobę tekst w książeczce.	☐ TAK	☐ NIE
6/6	30–32 miesiące	Dziecko obserwuje ruch swojej ręki podczas rysowania kresek pionowych, poziomych, kształtów kolistych.	☐ TAK	☐ NIE
7/7	30–32 miesiące	Dziecko ustawia małe klocki w wyznaczonych na planszy polach.	☐ TAK	☐ NIE
8/8	30–32 miesiące	Dziecko odnajduje takie same obrazki z zestawu par obrazków, łącząc je w pary.	☐ TAK	☐ NIE
9/9	30–32 miesiące	Dziecko dopasowuje do siebie klocki takiego samego koloru (3 kolory).	☐ TAK	☐ NIE
10/10	30–32 miesiące	Dziecko zauważa różnice w wielkości 4 klocków ustawionych w szeregu od najmniejszego do największego. Wskazuje spośród nich duży, mały.	☐ TAK	☐ NIE

11/11	30–32 miesiące	Dziecko kontroluje wzrokowo przestrzeń. Porusza się pewnie. Omija przeszkody znajdujące się na podłodze oraz inne dzieci będące w ruchu.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/11	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Słuchanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych		
1/12	30–32 miesiące	Dziecko reaguje na komunikaty przekazane szeptem z odległości około 2 metrów.	☐ TAK	☐ NIE
2/13	30–32 miesiące	Dziecko słyszy wołanie zza przeszkody (reaguje na imię, szuka osoby mówiącej).	☐ TAK	☐ NIE
3/14	30–32 miesiące	Dziecko słucha radia, TV na tym samym poziomie głośności, co dorośli.	☐ TAK	☐ NIE
4/15	30–32 miesiące	Dziecko zapamiętuje i powtarza pojedynczo po dorosłym trzy słowa, np.: miś, lala, auto.	☐ TAK	☐ NIE
5/16	30–32 miesiące	Dziecko zapamiętuje i powtarza po dorosłym sekwencję trzech słów.	☐ TAK	☐ NIE
6/17	30–32 miesiące	Dziecko słyszy dźwięki przetworzone – skupia uwagę słuchową na znanych piosenkach. Zapamiętuje 1–2 zdania.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Dotykanie – badanie przedmiotów przy użyciu palców rąk lub nóg albo innych części ciała		
1/18	30–32 miesiące	Dziecko chodzi boso po powierzchniach o różnej fakturze, stąpanie dostosowuje do rodzaju podłoża.	☐ TAK	☐ NIE
2/19	30–32 miesiące	Dziecko dotyka rzeczy śliskich, np. mydła, stara się je utrzymać w rękach.	☐ TAK	☐ NIE
3/20	30–32 miesiące	Dziecko chwyta i manipuluje przedmiotami o różnej fakturze. Dostosowuje chwyt i ucisk do wielkości, faktury i gęstości przedmiotu.	☐ TAK	☐ NIE
4/21	30–32 miesiące	Dziecko zgniata/gniecie butelkę plastikową lub wyciska rękoma pastę z tuby.	☐ TAK	☐ NIE
5/22	30–32 miesiące	Dziecko rysuje kredą po arkuszu, który znajduje się na podłodze, odpowiednio dociska kredę.	☐ TAK	☐ NIE
6/23	30–32 miesiące	Dziecko dotyka kciukiem jednej ręki kolejno palce drugiej ręki.	☐ TAK	☐ NIE
7/24	30–32 miesiące	Dziecko lokalizuje na sobie miejsce, gdzie osoba dorosła ukryła pod ubraniem dziecka jakiś mały i płaski przedmiot np. przedmiot ukryto w rękawie lub w nogawce.	☐ TAK	☐ NIE
8/25	30–32 miesiące	Dziecko wskazuje na sobie dwa miejsca, gdzie zostało dotknięte przez znaną mu osobę. Osoba dotyka jednocześnie części ciała dziecka, np. głowy i ręki. Dziecko wskazuje miejsca, gdzie odczuło dotknięcie.	☐ TAK	☐ NIE
9/26	30–32 miesiące	Dziecko akceptuje mycie twarzy, wycieranie ręcznikiem, czesanie włosów.	☐ TAK	☐ NIE
10/27	30–32 miesiące	Dziecko poprawia na sobie ubranie, gdy mu ono przeszkadza lub sygnalizuje to osobie, np. wskazuje na metkę u bluzki.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/10	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Uczenie się przez działanie – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów, zabawa symboliczna, zabawa na niby		
1/28	30–32 miesiące	Dziecko bawi się kilkoma przedmiotami, łączy je w zabawie. Manipuluje nimi, odkręca, zakręca, przekłada jeden przez drugi. Tworzy proste konstrukcje.	☐ TAK	☐ NIE
2/29	30–32 miesiące	Dziecko wykorzystuje zabawki do naśladowania rutynowych czynności znanych mu osób, np. wycieranie kurzu, zamiatanie, prasowanie, odkurzanie (początek zabawy symbolicznej).	☐ TAK	☐ NIE
3/30	30–32 miesiące	Dziecko bawi się zabawkami, np. lalkami, autami oraz innymi modelami i miniaturowymi przedmiotami, adekwatnie do ich przeznaczenia, wymyśla nowe zabawy. Zabawa stanowi ciąg logiczny.	☐ TAK	☐ NIE
4/31	30–32 miesiące	Dziecko łączy w zabawie zabawki zgodnie z przeznaczeniem, np.: samochód – garaż; lala – łóżeczko; miś – stolik; grzebień – lusterko itp. Tworzy zabawę tematyczną.	☐ TAK	☐ NIE
5/32	30–32 miesiące	Dziecko bawi się dużymi przedmiotami, np. pudłami, wykorzystuje meble, koce. Aranżuje przestrzeń do zabawy w domu/żłobku lub na placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
6/33	30–32 miesiące	Dziecko bawi się w udawanie – udaje, że coś robi na niby, zastępuje oryginalny przedmiot, nadaje mu inne znaczenie, np. klocek jest samochodem, samolotem. Dziecko odgrywa scenę lub rolę, w których identyfikuje się z osobą lub postacią z bajki.	☐ TAK	☐ NIE
7/34	30–32 miesiące	Dziecko aktywnie włącza się jako pomocnik do codziennych czynności. Sygnalizuje, że chce wykonać coś samo.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Skupienie uwagi – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków		
1/35	30–32 miesiące	Dziecko skupia uwagę w zabawie z osobą (przez 5 minut).	☐ TAK	☐ NIE
2/36	30–32 miesiące	Dziecko przerywa swoją zabawę, kiedy pojawia się nowość – nowa zabawka lub nowa aktywność innej osoby lub dzieci. Następnie wraca do swojej zabawy, kontynuuje ją po zachęceniu przez opiekuna lub samodzielnie kontynuuje wcześniejszą zabawę.	☐ TAK	☐ NIE
3/37	30–32 miesiące	Dziecko skupia uwagę na zabawach muzyczno-ruchowych z pokazywaniem.	☐ TAK	☐ NIE
4/38	30–32 miesiące	Dziecko wie, gdzie są jego rzeczy, np. poduszka, ulubiona zabawka, krzeselko itp.	☐ TAK	☐ NIE
5/39	30–32 miesiące	Dziecko czeka na swoją kolej w zabawie naprzemiennej, np. podczas rzucania do kosza, budowania z klocków, wspólnego rysowania itp.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Przyswajanie pojedynczych słów lub symboli – uczenie się słów lub symboli posiadających znaczenie, jak np. znaków graficznych, symboli		
1/40	30–32 miesiące	Dziecko rozpoznaje na obrazkach podstawowe czynności, typu: <i>Pokaż na obrazku: gdzie miś siedzi, gdzie miś stoi. Pokaż, na którym obrazku miś myje się, miś ubiera się itp.</i>	☐ TAK	☐ NIE
2/41	30–32 miesiące	Dziecko rozumie polecenia typu: <i>włóż łyżeczkę do kubeczka, wrzuć klocek do pudełka, postaw kubek na talerzyku, schowaj rączki do kieszeni.</i>	☐ TAK	☐ NIE
3/42	30–32 miesiące	Dziecko identyfikuje po imieniu dzieci w grupie lub osoby znane mu z jego najbliższego otoczenia.	☐ TAK	☐ NIE
4/43	30–32 miesiące	Dziecko identyfikuje swoje rzeczy.	☐ TAK	☐ NIE
5/44	30–32 miesiące	Dziecko rozumie żarty, rozpoznaje śmieszne sytuacje na obrazkach.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Przyswajanie pojęć – rozwijanie umiejętności rozumienia i używania prostych i złożonych pojęć reprezentujących cechy rzeczy, osób i zdarzeń		
1/45	30–32 miesiące	Dziecko rozumie i wskazuje przeciwieństwa duży – mały, jest – nie ma, czyste – brudne na sobie lub na obrazkach.	☐ TAK	☐ NIE
2/46	30–32 miesiące	Dziecko rozumie pojęcie taki sam. Przyporządkowuje dwa identyczne obrazki oraz obrazek przedmiotu do przedmiotu.	☐ TAK	☐ NIE
3/47	30–32 miesiące	Dziecko współdziała przy sprzątaniu zabawek – odkłada klocki do pudła z klockami, auta na półkę z autami itp.	☐ TAK	☐ NIE
4/48	30–32 miesiące	Dziecko identyfikuje znane mu przedmioty stosowane w rutynowych czynnościach poprzez ich funkcję. Rozumie polecenia typu: <i>podaj kubek; co założymy na głowę; czym jemy? Wybiera poprawnie spośród 3 prezentowanych mu przedmiotów lub obrazków.</i>	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Powtarzanie – naśladowanie – powtarzanie sekwencji zdarzeń lub symboli jako podstawowy element uczenia się		
1/49	30–32 miesiące	Dziecko powtarza sekwencje trzech czynności za osobą, która często je wykonuje podczas rutynowych czynności, np. mycia rąk, jedzenia itp.	☐ TAK	☐ NIE
2/50	30–32 miesiące	Dziecko powtarza proste sekwencje 2-elementowych ruchów jedną ręką i obracając w obrębie własnego ciała, np. dotykanie oka i ucha, dotykanie głowy i brzucha (w tym dotykanie z przekroczeniem osi ciała).	☐ TAK	☐ NIE
3/51	30–32 miesiące	Dziecko potrafi powtórzyć za osobą zdanie składające się z 3 słów.	☐ TAK	☐ NIE
4/52	30–32 miesiące	Dziecko powtarza czynności osoby podczas zabaw z ciastem, modeliną – wałkowanie ciasta, łączenie końców w koło, robienie kuli.	☐ TAK	☐ NIE
5/53	30–32 miesiące	Dziecko rysuje linie pionowe, poziome, kształty koliste, naśladowując osobę, która rysuje razem z nim.	☐ TAK	☐ NIE

6/54	30–32 miesiące	Dziecko odtwarza sekwencję ułożoną z czterech klocków o różnych kolorach – ustawia klocki według wzoru zaprezentowanego przez osobę.	☐ TAK	☐ NIE
7/55	30–32 miesiące	Dziecko naśladuje sekwencje zachowań innych dzieci podczas zabawy, na placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Uczenie się czytania (przygotowanie do czytania bez znajomości liter) – nabywanie umiejętności rozpoznawania symboli, w tym cyfr, piktogramów, znaków		
1/56	30–32 miesiące	Dziecko identyfikuje obiekty na obrazkach, nazywa i wskazuje na ich podstawie rzeczy, czynności, cechy przedmiotów występujących w jego otoczeniu.	☐ TAK	☐ NIE
2/57	30–32 miesiące	Dziecko nazywa kolejno znane mu przedmioty lub zabawki na obrazkach ułożone w szeregu lub jeden pod drugim.	☐ TAK	☐ NIE
3/58	30–32 miesiące	Dziecko współuczestniczy z dorosłym w czytaniu krótkich tekstów wyrazowo-obrazkowych. Śledzi wzrokiem i gestem wskazywania czytany tekst.	☐ TAK	☐ NIE
4/59	30–32 miesiące	Dziecko wykazuje zainteresowanie znakami, symbolami, zadaje pytanie werbalnie lub niewerbalnie: <i>Co to?</i>	☐ TAK	☐ NIE
5/60	30–32 miesiące	Dziecko jest zainteresowane książeczkami, aktywnie uczestniczy w czytaniu dłuższych opowiadań lub wierszy przez osobę (zadaje pytania, wskazuje, prosi o powtórzenie, powtarza słowa, zdania).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Uczenie się pisania (aktywność graficzna) – uczenie się podstawowych działań związanych z zapisywaniem symboli lub liter, takich jak trzymanie ołówka, kredy lub pędzla		
1/61	30–32 miesiące	Dziecko kreśli palcem, gąbką, kredą linie poziome, pionowe, kształty koliste na arkuszu papieru, siedząc przy stoliku (linie i wzory ukierunkowane).	☐ TAK	☐ NIE
2/62	30–32 miesiące	Dziecko rysuje kreski poziome, pionowe, kształty koliste na arkuszu papieru na podłodze.	☐ TAK	☐ NIE
3/63	30–32 miesiące	Dziecko podejmuje próby rysowania prostych wzorów za pomocą grubej kredki (rysuje kropki, kreski, obserwując osobę równolegle rysującą).	☐ TAK	☐ NIE
4/64	30–32 miesiące	Dziecko spontanicznie kreśli linie faliste, koliste na dużych arkuszach. Tworzy obraz.	☐ TAK	☐ NIE
5/65	30–32 miesiące	Dziecko naśladuje kreślenie linii pionowych (od siebie i do siebie), posługując się pędzlem do golenia, zabawką, kredą, grubą kredką.	☐ TAK	☐ NIE
6/66	30–32 miesiące	Dziecko naśladuje kreślenie linii poziomych (od lewej do prawej strony i odwrotnie), posługując się pędzlem do golenia, zabawką, kredą.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Nabywanie umiejętności – rozwijanie zdolności wykonywania prostych i złożonych, zintegrowanych czynności lub zadań, umożliwiających nabycie umiejętności, np. posługiwanie się narzędziami, zabawkami lub granie w gry		
1/67	30–32 miesiące	Dziecko układa wieżę, dom, pociąg z 6 elementów.	☐ TAK	☐ NIE
2/68	30–32 miesiące	Dziecko ustawia zabawki w szeregu.	☐ TAK	☐ NIE
3/69	30–32 miesiące	Dziecko dopasowuje za pomocą wzroku klocki w kształcie koła, kwadratu, trójkąta, prostokąta do otworów w układance (różnicowanie wzrokowe).	☐ TAK	☐ NIE
4/70	30–32 miesiące	Dziecko składa w całość 4-częściową układankę z klocków (koło, kwadrat itp.).	☐ TAK	☐ NIE
5/71	30–32 miesiące	Dziecko składa obrazek z dwóch prostych części w całość. Łączy elementy w całość, patrząc na obrazek. Potrafi skorzystać z podpowiedzi osoby (demonstracja czynności).	☐ TAK	☐ NIE
6/72	30–32 miesiące	Dziecko składa 4 pojemniki, jeden w drugi różnej wielkości, początkowo metodą prób i błędów.	☐ TAK	☐ NIE
7/73	30–32 miesiące	Dziecko układa piramidkę z 6 kółek różnej wielkości. Układa z pomocą od największego do najmniejszego.	☐ TAK	☐ NIE
8/74	30–32 miesiące	Dziecko układa duże proste puzzle (co najmniej 3 elementy).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/8	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Rozwiązywanie problemów – znajdowanie rozwiązania prostego problemu dotyczącego pojedynczej kwestii		
1/75	30–32 miesiące	Dziecko prosi osobę o pomoc.	☐ TAK	☐ NIE
2/76	30–32 miesiące	Dziecko próbuje rozwiązać problem, mimo niepowodzenia podejmuje kolejne próby, w tym prosi o pomoc.	☐ TAK	☐ NIE
3/77	30–32 miesiące	Dziecko pyta o rzeczy, których nie zna lub o rzeczy, których nie ma w jego otoczeniu. Zadaje werbalnie lub niewerbalnie pytania: <i>Co to jest? Dlaczego? Po co? Gdzie jest?</i>	☐ TAK	☐ NIE
4/78	30–32 miesiące	Dziecko wykorzystuje przedmioty, meble, osoby w swoim otoczeniu, by osiągnąć cel.	☐ TAK	☐ NIE
5/79	30–32 miesiące	Dziecko domaga się tego, co chce, stosując strategie wymuszania zmiany zachowania osoby względem jego osoby, typu: sprawdzam co działa.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Podejmowanie decyzji – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru		
1/80	30–32 miesiące	Dziecko w trakcie posiłku wybiera to, co chce jeść.	☐ TAK	☐ NIE
2/81	30–32 miesiące	Dziecko wybiera aktywności, które lubi, np. zabawy ruchowe. Potrafi powiedzieć <i>nie</i> – okazać sprzeciw.	☐ TAK	☐ NIE
3/82	30–32 miesiące	Dziecko wybiera, z kim chce się bawić.	☐ TAK	☐ NIE

4/83	30–32 miesiące	Dziecko podkreśla w zachowaniu swoją samodzielność. Komunikuje drugiej osobie swoją wolę: <i>Ja chcę...</i> , <i>Ja sam...</i>	☐ TAK	☐ NIE
5/84	30–32 miesiące	Dziecko podejmuje decyzję, którą ręką sięgnąć, wziąć przedmiot, zależnie od tego, jak jest on usytuowany w stosunku do dziecka, np. przed dzieckiem położono łyżkę z trzosem po lewej stronie – dziecko zastanawia się, którą ręką łatwiej mu będzie ją wziąć.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%

OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE

Obejmuje:

- Dostosowywanie się do rutynowych zajęć;
- Realizowanie poleceń innych osób dotyczących uczestniczenia w podstawowych codziennych czynnościach i obowiązkach;
- Kontakt fizyczny i odróżnianie znajomych osób;
- Inicjowanie i kontynuowanie wzajemnych kontaktów społecznych;
- Złożone kontakty międzyludzkie.

ID	Wiek rozwoju	Realizowanie dziennego rozkładu zajęć – podejmowanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań, związanych z planowaniem, ustalaniem i spełnianiem czynności wynikających z codziennego rozkładu zajęć i obowiązków, jak np. gospodarowanie czasem lub planowanie poszczególnych czynności wykonywanych w ciągu dnia		
1/1/85	30–32 miesiące	Dziecko zdaje sobie sprawę z porządku dnia. Przewiduje rutynowe czynności.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/86	30–32 miesiące	Dziecko pomaga osobie w rutynowych i nowych czynnościach, które wzbudzają jego zainteresowanie i kiedy zostaje poproszone o pomoc.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/87	30–32 miesiące	Dziecko woli ustalony porządek, schemat działań podczas wykonywania rutynowych czynności.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/88	30–32 miesiące	Dziecko naśladuje zajęcia z codziennego planu dnia.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Kontakt fizyczny we wzajemnych relacjach, odróżnianie znajomych osób – nawiązywanie kontaktu fizycznego i reagowanie na kontakt fizyczny z innymi osobami w sposób odpowiedni do sytuacji i akceptowany społecznie, – okazywanie odmiennych reakcji poszczególnym osobom, jak np. wyciąganie ręki do znajomej osoby, odróżnianie jej od obcych i reagowanie we właściwy sposób		
1/5/89	30–32 miesiące	Dziecko podejmuje zabawy relacyjne typu: razem, przeciw, z.	☐ TAK	☐ NIE
2/6/90	30–32 miesiące	Dziecko dostrzega inne dzieci, obserwuje je, różnicuje dzieci od dorosłych. Bawi się obok nich (zabawa równoległa).	☐ TAK	☐ NIE
3/7/91	30–32 miesiące	Dziecko bawi się z innymi dziećmi.	☐ TAK	☐ NIE

4/8/92	30–32 miesiące	Dziecko lubi bawić się w otoczeniu innych dzieci. Preferuje zabawę z wybranym dzieckiem.	☐ TAK	☐ NIE
5/9/93	30–32 miesiące	Dziecko podejmuje zabawę naprzemienną: <i>ty – ja</i> .	☐ TAK	☐ NIE
6/10/94	30–32 miesiące	Dziecko okazuje zakłopotanie w obecności nowych osób.	☐ TAK	☐ NIE
7/11/95	30–32 miesiące	Dziecko może być nieśmiałe w sytuacjach, które wcześniej były dla niego obojętne.	☐ TAK	☐ NIE
8/12/96	30–32 miesiące	Dziecko czuje zakłopotanie, kiedy wszyscy na nie patrzą i wskazują je palcem.	☐ TAK	☐ NIE
9/13/97	30–32 miesiące	Dziecko chce decydować o tym, czym i z kim się bawi.	☐ TAK	☐ NIE
10/14/98	30–32 miesiące	Dziecko jest świadome swojej płci. Potrafi określić, czy jest chłopcem czy dziewczynką.	☐ TAK	☐ NIE
11/15/99	30–32 miesiące	Dziecko różnicuje rzeczy swoje od rzeczy innych osób. Potrafi określić, do kogo należą.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/11	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Sygnaly społeczne we wzajemnych kontaktach – wysyłanie odpowiednich sygnałów i znaków i stosowne reagowanie na sygnały i gesty innych ludzi pojawiające się w kontaktach społecznych		
1/16/100	30–32 miesiące	Dziecko używa gestów i wokalizacji w celu przyciągnięcia uwagi, wyrażania żądań, typu: <i>Ja chcę</i> .	☐ TAK	☐ NIE
2/17/101	30–32 miesiące	Dziecko rozpoznaje siebie i innych w lustrze lub na zdjęciach. Nazywa znane mu osoby, o osoby nieznanne pyta: <i>Kto to?</i>	☐ TAK	☐ NIE
3/18/102	30–32 miesiące	Dziecko pociesza innych i samo poszukuje pocieszenia, gdy jest mu źle.	☐ TAK	☐ NIE
4/19/103	30–32 miesiące	Dziecko aktywnie obserwuje zachowanie osób w otoczeniu w trakcie rutynowych czynności. Włącza się w ich aktywności, podejmuje współdziałanie, z czasem przejmuje całkowicie inicjatywę.	☐ TAK	☐ NIE
5/20/104	30–32 miesiące	Dziecko szuka zabawy z innymi osobami, bawi się w udawanie, często bawi się z wybraną osobą (początek zabawy tematycznej).	☐ TAK	☐ NIE
6/21/105	30–32 miesiące	Dziecko pomaga osobom w codziennych, rutynowych czynnościach, np. przy nakrywaniu do stołu, sprzątaniu.	☐ TAK	☐ NIE
7/22/106	30–32 miesiące	Dziecko naśladuje inne dzieci, bawi się w to samo, na chwilę dołącza do innego dziecka, podejmuje z własnej inicjatywy krótką naprzemienną zabawę.	☐ TAK	☐ NIE
8/23/107	30–32 miesiące	Dziecko podejmuje zabawę w role, zabawę tematyczną.	☐ TAK	☐ NIE
9/24/108	30–32 miesiące	Dziecko reaguje na zakaz: <i>Nie wolno</i> .	☐ TAK	☐ NIE
10/25/109	30–32 miesiące	Dziecko kończy czynność rozpoczętą przez dorosłego i pokazuje mu, jak wykonać zadanie, gdy dorosły demonstruje, że nie wie, jak to zrobić.	☐ TAK	☐ NIE
11/26/110	30–32 miesiące	Dziecko potrafi zaczekać na zabawkę 15 s. Czeka na swoją kolej w zabawie.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/11	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Złożone kontakty międzyludzkie – utrzymywanie i kontrolowanie wzajemnych kontaktów z innymi ludźmi, w sposób odpowiedni do danej sytuacji i akceptowany społecznie, np. kontrolowanie emocji i odruchów, kontrolowanie werbalnej i fizycznej agresji, działanie niezależne od relacji społecznych, działanie zgodnie z zasadami i zwyczajami społecznymi		
1/27/111	30–32 miesiące	Dziecko obserwuje inne dzieci w sali lub na placu zabaw, podejmuje krótkie aktywności typu: dzielenie się zabawką, wymiana zabawki.	☐ TAK	☐ NIE
2/28/112	30–32 miesiące	Dziecko wita się na powitanie i żegna na pożegnanie z osobami.	☐ TAK	☐ NIE
3/29/113	30–32 miesiące	Dziecko jest ciekawskie.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%

OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ

Obejmuje:

- Rozumienie prostych i złożonych komunikatów ustnych;
- Mówienie – Rozmowa.

ID	Wiek rozwoju	Rozumienie prostych i złożonych komunikatów ustnych – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”), reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na złożone komunikaty ustne (całe zdania), takie jak pytania lub polecenia		
1/1/114	30–32 miesiące	Dziecko słucha, co mówią osoby w jego otoczeniu. Podchodzi, nasłuchuje, komentuje na swój sposób.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/115	30–32 miesiące	Dziecko reaguje na swoje imię. Zawołane przychodzi.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/116	30–32 miesiące	Dziecko rozpoznaje imiona i nazwiska osób, które zna, gdy są one wypowiedzane w jego obecności. Nazywa te osoby po imieniu.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/117	30–32 miesiące	Dziecko po modulacji głosu drugiej osoby potrafi odczytać jej intencję, emocje i nastawienie do niego.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/118	30–32 miesiące	Dziecko lubi słuchać piosenek i mowy rytmizowanej.	☐ TAK	☐ NIE
6/6/119	30–32 miesiące	Dziecko rozumie różne formy znanych sobie czasowników, wyrażone za pomocą słów, np. <i>Ja mam. Ty masz.</i>	☐ TAK	☐ NIE
7/7/120	30–32 miesiące	Dziecko rozumie przyimki <i>na, w, pod</i> , które są wypowiedzane w trakcie zabawy lub rutynowych czynności.	☐ TAK	☐ NIE
8/8/121	30–32 miesiące	Dziecko identyfikuje według funkcji kilka przedmiotów, które są wykorzystywane podczas codziennej zabawy lub w trakcie rutynowych czynności, np. <i>Pokaż, co jeździ? Pokaż, co zakładamy na głowę?</i> itp.	☐ TAK	☐ NIE
9/9/122	30–32 miesiące	Dziecko wykonuje polecenia typu: <i>umyj ręce, zjedz, wypij, pobaw się.</i>	☐ TAK	☐ NIE
10/10/123	30–32 miesiące	Dziecko wykonuje polecenia typu: <i>połóż rączki na kolanach, na głowie, włóż rączki do kieszeni, włóż rączki pod nogi.</i>	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/10	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Mówienie – Rozmowa: wypowiadanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu, jak np. gdy przedstawia się ustnie jakiś fakt lub opowiada historię; rozpoczynanie, kontynuowanie i kończenie wymiany myśli i poglądów za pomocą języka mówionego		
1/11/124	30–32 miesiące	Dziecko mówi o sobie ja, wskazuje na siebie, używa zaimków: <i>ja, ty, on, ona</i> .	☐ TAK	☐ NIE
2/12/125	30–32 miesiące	Dziecko regularnie używa połączeń rzeczownik i czasownik, np. <i>Pies siedzi. Ja jem</i> .	☐ TAK	☐ NIE
3/13/126	30–32 miesiące	Dziecko używa rzeczowników (określa miejsca, rzeczy, osoby), czasowników (określa znane mu rutynowe czynności), przymiotników (duży, mały, brudny, czysty), przysłówków (brudno, czysto).	☐ TAK	☐ NIE
4/14/127	30–32 miesiące	Dziecko komunikuje się prostymi zdaniami.	☐ TAK	☐ NIE
5/15/128	30–32 miesiące	Dziecko opowiada to, co widziało, opowiada o tym, co się wydarzyło.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%

OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ

Obejmuje:

- Zmienianie podstawowej pozycji ciała;
- Utrzymywanie pozycji siedzącej, stojącej, kucznej, klęczącej;
- Chodzenie i inne sposoby poruszania się (wspinanie, skakanie, bieganie);
- Poruszanie się w różnych miejscach.

ID	Wiek rozwoju	Zmienianie podstawowej pozycji ciała – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne, np. turlanie się, podciąganie		
1/1/129	30–32 miesiące	Dziecko, bawiąc się z innymi, samodzielnie, spontanicznie lub na polecenie zmienia pozycje ciała, adekwatnie do sytuacji.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/130	30–32 miesiące	Dziecko samodzielnie siada, kuca, klęczy, wstaje, raczkuje i schyla się po zabawkę, przy czym utrzymuje równowagę podczas zmiany pozycji.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/131	30–32 miesiące	Dziecko zmienia pozycje w przestrzeni. Przesiada się z jednego krzeselka na inne, z podłogi na krzeselko i odwrotnie.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Utrzymywanie pozycji siedzącej, stojącej, kucznej, klęczącej – pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała, tak jak np. siedzenie lub stanie podczas zabaw przy stoliku, obejmuje: utrzymywanie pozycji leżącej, kucznej, klęczącej, siedzącej i stojącej		
1/4/132	30–32 miesiące	Dziecko utrzymuje równowagę kucając, czyli w przysiadzie na zgiętych nogach.	☐ TAK	☐ NIE
2/5/133	30–32 miesiące	Dziecko utrzymuje pozycję siedzącą na rowerze trójkołowym.	☐ TAK	☐ NIE

3/6/134	30–32 miesiące	Dziecko utrzymuje równowagę siedząc na krzeselku.	☐ TAK	☐ NIE
4/7/135	30–32 miesiące	Dziecko utrzymuje równowagę w pozycji siedzącej na bujaku.	☐ TAK	☐ NIE
5/8/136	30–32 miesiące	Dziecko utrzymuje pozycję klęczną obunóż i na jednej nodze.	☐ TAK	☐ NIE
6/9/137	30–32 miesiące	Dziecko potrafi utrzymać pozycję i ciężar ciała w pozycji kłęk bez podpierania się.	☐ TAK	☐ NIE
7/10/138	30–32 miesiące	Dziecko, siedząc na krzeselku przy stoliku, wykonuje zadania wymagające sięgania, schyłania się po przedmiot, rysowania, przekładania, manipulowania.	☐ TAK	☐ NIE
8/11/139	30–32 miesiące	Dziecko, stojąc samodzielnie, popchnięte lekko przez osobę w bok, do tyłu lub do przodu, stara się utrzymać równowagę, nie upada.	☐ TAK	☐ NIE
9/12/140	30–32 miesiące	Dziecko utrzymuje równowagę, kiedy kopie dużą piłkę znajdującą się przed nim.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/9	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Inne sposoby poruszania się – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia, jak np. wspinanie się na skałę, bieganie po ulicy, podskakiwanie, trucht, skakanie, koziółkowanie, bieganie pomiędzy przeszkodami. Obejmuje: czołganie się, wspinanie się, bieganie, skakanie, pływanie, kołysanie się, turlanie i szuranie		
1/13/141	30–32 miesiące	Dziecko zeskakuje z jednego stopnia schodów na dwie nogi.	☐ TAK	☐ NIE
2/14/142	30–32 miesiące	Dziecko skacze obunóż po podłodze – w miejscu lub do przodu.	☐ TAK	☐ NIE
3/15/143	30–32 miesiące	Dziecko wspina się na bujak, huśtawkę na placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
4/16/144	30–32 miesiące	Dziecko wspina się po drabinkach na placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
5/17/145	30–32 miesiące	Dziecko wchodzi na zjeżdżalnię i zsuwa się z niej.	☐ TAK	☐ NIE
6/18/146	30–32 miesiące	Dziecko próbuje kopnąć piłkę, która turla się do niego.	☐ TAK	☐ NIE
7/19/147	30–32 miesiące	Dziecko wchodzi i schodzi po schodach krokiem odstawno-dostawnym lub naprzemiennym, bez przytrzymywania się.	☐ TAK	☐ NIE
8/20/148	30–32 miesiące	Dziecko chodzi do tyłu.	☐ TAK	☐ NIE
9/21/149	30–32 miesiące	Dziecko chodzi po szerokiej linii.	☐ TAK	☐ NIE
10/22/150	30–32 miesiące	Dziecko, biegając, stara się omijać przeszkody leżące na podłodze oraz inne dzieci.	☐ TAK	☐ NIE
11/23/151	30–32 miesiące	Dziecko, siedząc na rowerku trzykołowym, odpycha się do przodu lub do tyłu, by wprawić go w ruch. Porusza się na nim po pokoju/sali lub w trakcie spaceru.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/11	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Poruszanie się w różnych miejscach – chodzenie i poruszanie się w różnych miejscach i sytuacjach, np. chodzenie pomiędzy pokojami w domu, w obrębie budynku lub po placu zabaw, w tym: poruszanie się wewnątrz domu, czołganie się lub wspinanie w obrębie domu, chodzenie lub poruszanie się wewnątrz budynków innych niż dom oraz na zewnątrz domu i innych budynków – plac zabaw		
1/24/152	30–32 miesiące	Dziecko porusza się po całym mieszkaniu.	☐ TAK	☐ NIE
2/25/153	30–32 miesiące	Dziecko otwiera i zamyka drzwi, chowa się.	☐ TAK	☐ NIE
3/26/154	30–32 miesiące	Dziecko porusza się po całym placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Chodzenie na małe odległości – chodzenie na odległość poniżej jednego kilometra, jak np. podczas chodzenia po pokoju lub wzdłuż korytarzy, w obrębie budynku lub na krótkie dystanse na zewnątrz		
1/27/155	30–32 miesiące	Dziecko sprawnie chodzi krokiem naprzemiennym.	☐ TAK	☐ NIE
2/28/156	30–32 miesiące	Dziecko chodzi samodzielnie i przenosi przedmioty małe i duże. Przenosi je samodzielnie, jak również w parze z innym dzieckiem.	☐ TAK	☐ NIE
3/29/157	30–32 miesiące	Dziecko chodzi samodzielnie, ciągnie za sobą zabawki, pcha wózek.	☐ TAK	☐ NIE
4/30/158	30–32 miesiące	Dziecko chodzi po nierównym podłożu.	☐ TAK	☐ NIE
5/31/159	30–32 miesiące	Dziecko, chodząc, omija dziury i przeszkody.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%

OBSZAR: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI

Obejmuje:

- Precyzyjne używanie ręki: chwytanie, wypuszczanie, manipulowanie;
- Używanie rąk i ramion: sięganie, przyciąganie, popychanie, obracanie.

ID	Wiek rozwoju	Chwytanie – precyzyjne używanie ręki – używanie jednej lub obu rąk, aby coś uchwycić i przytrzymać		
1/1/160	30–32 miesiące	Dziecko chwytą długopis.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/161	30–32 miesiące	Dziecko potrafi chwycić przedmioty o różnej wielkości, różnym kształcie i o różnej masie.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/162	30–32 miesiące	Dziecko przenosi przedmioty z miejsca na miejsce oburącz oraz jedną ręką.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Manipulowanie – precyzyjne używanie ręki – używanie palców i ręki do kontrolowania, sterowania lub poruszania czymś, np. gdy posługujemy się zabawkami lub innymi małymi przedmiotami		
1/4/163	30–32 miesiące	Dziecko potrafi uruchomić zabawki, które wymagają użycia siły i koordynacji (bączek, nakręcanie przy pomocy korbki, wciskanie).	☐ TAK	☐ NIE

2/5/164	30–32 miesiące	Dziecko odkręca duże pojemniki i próbuje je zakręcać.	☐ TAK	☐ NIE
3/6/165	30–32 miesiące	Dziecko odkręca nakrętkę tubki z pastą.	☐ TAK	☐ NIE
4/7/166	30–32 miesiące	Dziecko wyciska z tubki pastę, farby.	☐ TAK	☐ NIE
5/8/167	30–32 miesiące	Dziecko potrafi manipulować przedmiotami w taki sposób, że jedną ręką porusza w przeciwnym kierunku niż drugą, np. przy przedzieraniu gazety, odpinaniu suwaka czy rozciąganiu taśmy.	☐ TAK	☐ NIE
6/9/168	30–32 miesiące	Dziecko potrafi nawlec duże korale na sznurówkę (co najmniej 3 elementy).	☐ TAK	☐ NIE
7/10/169	30–32 miesiące	Dziecko przekłada sznurówkę przez otwór w zabawce typu but lub przez otwór w butcie.	☐ TAK	☐ NIE
8/11/170	30–32 miesiące	Dziecko przekłada sznurówkę przez kartonik z dużymi otworami.	☐ TAK	☐ NIE
9/12/171	30–32 miesiące	Dziecko podejmuje próby zapinania dużych guzików na zabawkach manipulacyjnych, leżących przed nim.	☐ TAK	☐ NIE
10/13/172	30–32 miesiące	Dziecko przykleja obrazek do kartki za pomocą kleju.	☐ TAK	☐ NIE
11/14/173	30–32 miesiące	Dziecko bawi się ciastem, ciastoliną, modeliną – dociska, wałkuje.	☐ TAK	☐ NIE
12/15/174	30–32 miesiące	Dziecko siłuje się z twardym ciastem, plasteliną, uciska, gniecie, rozrywa.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/12	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Używanie rąk i ramion – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałkę u drzwi lub gdy rzuca się lub łapie jakiś przedmiot (przyciąganie lub popychanie przedmiotów, zabawek, obracanie lub skręcanie rąk lub ramion, rzucanie, łapanie)		
1/16/175	30–32 miesiące	Dziecko rzuca dużą piłkę na odległość 1 metra.	☐ TAK	☐ NIE
2/17/176	30–32 miesiące	Dziecko wrzuca dużą piłkę do kosza, umieszczonego na wysokości wzroku dziecka z odległości 0,5 metra.	☐ TAK	☐ NIE
3/18/177	30–32 miesiące	Dziecko łapie dużą piłkę dmuchaną, którą rzuca do niego osoba z odległości 1,5 metra.	☐ TAK	☐ NIE
4/19/178	30–32 miesiące	Dziecko próbuje złapać piłkę, która odbija się kołując od podłogi.	☐ TAK	☐ NIE
5/20/179	30–32 miesiące	Dziecko manipuluje małymi przyborami, które wymagają użycia obu rąk, np. odpinanie i zapinanie guzików, przypinanie i odpinanie dużych klamerek do prania, odkręcanie pojemników.	☐ TAK	☐ NIE
6/21/180	30–32 miesiące	Dziecko sięga po przedmioty, które leżą na półkach na różnej wysokości lub leżą na stole oddalone od niego.	☐ TAK	☐ NIE
7/22/181	30–32 miesiące	Dziecko ciągnie koc, na którym leżą zabawki lub siedzi inne dziecko.	☐ TAK	☐ NIE
8/23/182	30–32 miesiące	Dziecko pcha wózek z zabawkami.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/8	___/100%

OBSZAR: DBANIE O SIEBIE

Obejmuje:

- Picie;
- Jedzenie;
- Mycie się;
- Ubieranie się: zakładanie, zdejmowanie;
- Pielęgnowanie poszczególnych części ciała;
- Korzystanie z toalety;
- Troska o własne zdrowie.

ID	Wiek rozwoju	Picie – sygnalizowanie potrzeby picia i chwytanie naczynia z płynem, podnoszenie go do ust i wypijanie płynu w kulturowo akceptowany sposób, miksowanie, mieszanie i nalewanie płynów do picia, picie przez słomkę		
1/1/183	30–32 miesiące	Dziecko pije przez słomkę.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/184	30–32 miesiące	Dziecko samodzielnie pije z różnych rodzajów otwartych kubków, takich jak plastikowe czy papierowe, choć czasami może rozlewać płyn.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/185	30–32 miesiące	Dziecko samodzielnie pije z różnej wielkości kubków otwartych: dużych i małych.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/186	30–32 miesiące	Dziecko samodzielnie pije z kubków otwartych wypełnionych w ¾ objętości.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/187	30–32 miesiące	Dziecko nalewa sobie wodę lub sok do kubka, choć czasami może rozlać.	☐ TAK	☐ NIE
6/6/188	30–32 miesiące	Dziecko miesza łyżeczką płyny w kubku.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Jedzenie – sygnalizowanie potrzeby i podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjadanie w kulturowo akceptowany sposób, krojenie lub łamanie pożywienia na kawałki, używanie przyborów do jedzenia, zjadanie posiłków		
1/7/189	30–32 miesiące	Dziecko samodzielnie je zupę łyżką, choć może się pobrudzić lub rozlać.	☐ TAK	☐ NIE
2/8/190	30–32 miesiące	Dziecko je łyżką. Nabiera ziemniaki, musy łyżką z talerza, prowadzi ją do buzi. Powtarza sekwencję czynności.	☐ TAK	☐ NIE
3/9/191	30–32 miesiące	Dziecko trzyma łyżkę palcami podczas jedzenia	☐ TAK	☐ NIE
4/10/192	30–32 miesiące	Dziecko rozpakowuje sobie ciastko zawinięte w papier, podejmuje próby otwarcia batona, odwinienia cukierka.	☐ TAK	☐ NIE
5/11/193	30–32 miesiące	Dziecko podejmuje próby nabijania pokarmu na widelec.	☐ TAK	☐ NIE
6/12/194	30–32 miesiące	Dziecko różnicuje rzeczy jadalne od niejadalnych.	☐ TAK	☐ NIE
7/13/195	30–32 miesiące	Dziecko prawidłowo odgryza kęs kanapki, żuje, połyka.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Ubieranie się – podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem i zdejmowaniem ubrań i obuwia we właściwej kolejności		
1/14/196	30–32 miesiące	Dziecko rozbiera się podczas rutynowych czynności (spanie, leżakowanie, kąpiel, siadanie na nocnik), potrzebuje pomocy osoby przy odpinaniu guzików, zdejmowaniu zbyt ciasnych ubrań.	☐ TAK	☐ NIE
2/15/197	30–32 miesiące	Dziecko rozsuwa duży suwak przy kurtce lub spodniach.	☐ TAK	☐ NIE
3/16/198	30–32 miesiące	Dziecko odpina napy.	☐ TAK	☐ NIE
4/17/199	30–32 miesiące	Dziecko zdejmuje spodnie, rajstopy.	☐ TAK	☐ NIE
5/18/200	30–32 miesiące	Dziecko samodzielnie rozpoczyna zakładanie niektórych części garderoby, takich jak majtki, bluzka czy spodnie, jednak potrzebuje pomocy przy zapięciach i nie zawsze rozróżnia przód od tyłu.	☐ TAK	☐ NIE
6/19/201	30–32 miesiące	Dziecko podciąga majtki, spodnie, rajstopy.	☐ TAK	☐ NIE
7/20/202	30–32 miesiące	Dziecko zasuwu suwak, gdy wcześniej został połączony przez dorosłego.	☐ TAK	☐ NIE
8/21/203	30–32 miesiące	Dziecko samodzielnie zakłada luźne, rozsznurowane buty lub kalosze, choć nie zawsze na właściwą stopę.	☐ TAK	☐ NIE
9/22/204	30–32 miesiące	Dziecko próbuje samodzielnie zakładać skarpetkę, choć nie zawsze umieszcza piętę we właściwym miejscu.	☐ TAK	☐ NIE
10/23/205	30–32 miesiące	Dziecko podejmuje próby zapinania dużych guzików.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/10	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Mycie się – mycie i suszenie całego ciała lub części ciała z użyciem wody i odpowiednich czyszczących i suszących środków i sposobów, jak np. kąpanie się, branie prysznica, mycie rąk i stóp, twarzy i włosów i wycieranie się ręcznikiem		
1/24/206	30–32 miesiące	Dziecko myje i wyciera ręce, wykonując następujące czynności: – pociera dłonie pod strumieniem wody, – sięga po ręcznik, – wyciera ręce, – sprawdza, czy są czyste.	☐ TAK	☐ NIE
2/25/207	30–32 miesiące	Dziecko myje buzię i wyciera ją, wykonując następujące czynności: – myje buzię rączkami, – sięga po ręcznik, – wyciera buzię ręcznikiem, – sprawdza w lustrze, czy buzia jest czysta.	☐ TAK	☐ NIE
3/26/208	30–32 miesiące	Dziecko samodzielnie podejmuje próby mycia zębów szczoteczką – trzyma ją, wkłada do ust i porusza do przodu i do tyłu.	☐ TAK	☐ NIE
4/27/209	30–32 miesiące	Dziecko współdziała podczas kąpieli, wykonując następujące czynności: – wykonuje ruchy okrężne rączkami na brzuchu, – podejmuje próby używania mydła, mydło często wypada mu z rąk, – pociera mydłem dłonie, ręce, brzuch, – wciera szampon we włosy.	☐ TAK	☐ NIE

5/28/210	30–32 miesiące	Dziecko próbuje wypluwać wodę podczas mycia zębów.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Pielęgnowanie poszczególnych części ciała: dbanie o części ciała, takie jak np. skóra, twarz, nos, które wymagają więcej troski niż mycie		
1/29/211	30–32 miesiące	Dziecko po zabawach brudzących (np. lepieniu, klejeniu, malowaniu, zabawie w piasku) sprawdza, czy jest czyste, i sygnalizuje, gdy jest brudne.	☐ TAK	☐ NIE
2/30/212	30–32 miesiące	Dziecko współdziała z dorosłym podczas czynności higienicznych, takich jak mycie zębów, wycieranie nosa chusteczką, czesanie czy kąpiel.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/2	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Korzystanie z toalety – sygnalizowanie potrzeb fizjologicznych oraz oczyszczanie się po tych czynnościach		
1/31/213	30–32 miesiące	Dziecko korzysta z nocnika lub sedesu w ciągu dnia.	☐ TAK	☐ NIE
2/32/214	30–32 miesiące	Dziecko korzysta z toalety, choć może potrzebować pomocy przy takich czynnościach jak: rozpinanie i zsuwanie ubrań, wchodzenie na duży sedes, wycieranie pupy, spuszczenie wody oraz zapinanie zapieć.	☐ TAK	☐ NIE
3/33/215	30–32 miesiące	Dziecko samodzielnie podejmuje czynności związane z rozbieraniem się, ubieraniem i myciem rąk, wykonując je pod kontrolą opiekuna.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Troska o własne zdrowie – sygnalizowanie potrzeby lub zapewnienie sobie dobrych warunków bytowych, zdrowia oraz fizycznego i psychicznego dobrostanu		
1/34/216	30–32 miesiące	Dziecko współdziała z osobą podczas czynności higienicznych, takich jak mycie zębów, wycieranie nosa chusteczką czy czesanie włosów.	☐ TAK	☐ NIE
2/35/217	30–32 miesiące	Dziecko sygnalizuje zmęczenie, pociera oczy, kładzie się i szuka poduszki.	☐ TAK	☐ NIE
3/36/218	30–32 miesiące	Dziecko sygnalizuje, że chce bawić się samo.	☐ TAK	☐ NIE
4/37/219	30–32 miesiące	Dziecko rozumie, na czym polega niebezpieczeństwo, jest ostrożne przy wchodzeniu i schodzeniu ze schodów.	☐ TAK	☐ NIE
5/38/220	30–32 miesiące	Dziecko ostrożnie posługuje się rzeczami, których wcześniej nie używało.	☐ TAK	☐ NIE
6/39/221	30–32 miesiące	Dziecko reaguje na słowo <i>Uważaj</i> .	☐ TAK	☐ NIE
7/40/222	30–32 miesiące	Dziecko sygnalizuje osobie, że go coś boli.	☐ TAK	☐ NIE
8/41/223	30–32 miesiące	Dziecko troszczy się o siebie i innych (pomaga innym, pociesza).	☐ TAK	☐ NIE
9/42/224	30–32 miesiące	Dziecko przesypia w ciągu dnia od 1 do 3 godzin.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/9	___/100%

PROFIL KOŃCOWY

PROFIL OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY

Patrzanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/11	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Słuchanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Dotykanie – badanie przedmiotów przy użyciu palców rąk lub nóg albo innych części ciała									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/10	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Uczenie się przez działanie – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów, zabawa symboliczna, zabawa na niby									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Skupienie uwagi – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Przyswajanie pojedynczych słów lub symboli posiadających znaczenie – uczenie się słów lub symboli posiadających znaczenie, np. znaków graficznych lub migowych, uczenie się składania słów we frazy i zdania, uczenie się tworzenia właściwie zbudowanych zdań lub zestawów zdań									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Przyswajanie pojęć – rozwijanie umiejętności rozumienia i używania prostych i złożonych pojęć reprezentujących cechy rzeczy, osób i zdarzeń									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Powtarzanie – Naśladowanie – Imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Uczenie się czytania (przygotowanie do czytania bez znajomości liter) – nabywanie umiejętności rozpoznawania symboli, w tym cyfr, piktogramów, znaków									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Uczenie się pisania (aktywność graficzna) – uczenie się podstawowych działań związanych z zapisywaniem symboli lub liter, takich jak trzymanie ołówka, kredy lub pędzla									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Nabywanie umiejętności – uczenie się elementarnych, celowych czynności, np. posługiwanie się prostymi przedmiotami									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Rozwiązywanie problemów – znajdowanie rozwiązania prostego problemu dotyczącego pojedynczej kwestii									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	

Podejmowanie decyzji – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: OBSZAR UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/84	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE

Realizowanie dziennego rozkładu zajęć – podejmowanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań, związanych z planowaniem, ustalaniem i spełnianiem czynności wynikających z codziennego rozkładu zajęć i obowiązków, jak np. gospodarowanie czasem lub planowanie poszczególnych czynności wykonywanych w ciągu dnia									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Kontakt fizyczny we wzajemnych relacjach, odróżnianie znajomych osób – nawiązywanie kontaktu fizycznego i reagowanie na kontakt fizyczny z innymi osobami w sposób odpowiedni do sytuacji i akceptowany społecznie; – okazywanie odmiennych reakcji poszczególnym osobom, jak np. wyciąganie ręki do znajomej osoby, odróżnianie jej od obcych i reagowanie we właściwy sposób									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/11	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Sygnały społeczne we wzajemnych kontaktach – wysyłanie odpowiednich sygnałów i znaków i stosowne reagowanie na sygnały i gesty innych ludzi pojawiające się w kontaktach społecznych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/11	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Złożone kontakty międzyludzkie – utrzymywanie i kontrolowanie wzajemnych kontaktów z innymi ludźmi, w sposób odpowiedni do danej sytuacji i akceptowany społecznie, jak np. kontrolowanie emocji i odruchów, kontrolowanie werbalnej i fizycznej agresji, działanie niezależne od relacji społecznych, działanie zgodnie z zasadami i zwyczajami społecznymi, np. podczas zabawy, uczenia się, pracy z innymi osobami									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/29	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ

Rozumienie prostych i złożonych komunikatów ustnych – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”), reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na złożone komunikaty ustne (całe zdania), takie jak pytania lub polecenia									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/10	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Mówienie – Rozmowa: wypowiadanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu, jak np. gdy przedstawia się ustnie jakiś fakt lub opowiada historię; rozpoczynanie, kontynuowanie i kończenie wymiany myśli i poglądów za pomocą języka mówionego									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: POROZUMIEWANIE SIĘ									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/15	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ

Zmienianie podstawowej pozycji ciała – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne, jak np. gdy turla się z jednej strony na drugą, siada się, wstaje z krzesła, aby usiąść na podłodze lub położyć się na dywanie lub zmienia pozycję ciała na siedzącą, stojącą, kłęzącą albo kuczną i z powrotem								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Utrzymywanie pozycji siedzącej, stojącej, kucznej, kłęzącej – pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała, tak jak np. siedzenie lub stanie podczas zabaw przy stoliku, obejmuje: utrzymywanie pozycji leżącej, kucznej, kłęzącej, siedzącej i stojącej								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/9	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Inne sposoby poruszania się – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia, jak np. wspinanie się po zabawkę, bieganie po sali, podskakiwanie, skakanie. Obejmuje: czołganie się, wspinanie się, bieganie, skakanie, pływanie, kołysanie się, turlanie								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/11	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Poruszanie się w różnych miejscach – chodzenie i poruszanie się w różnych miejscach i sytuacjach, jak np. chodzenie pomiędzy pokojami w domu, w obrębie budynku lub po ulicy w mieście								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Chodzenie na małe odległości – chodzenie na odległość poniżej jednego kilometra, jak np. podczas chodzenia po pokoju lub wzdłuż korytarzy, w obrębie budynku lub na krótkie dystanse na zewnątrz								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/31	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

PROFIL OBSZAR: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI

Chwytywanie – precyzyjne używanie ręki – używanie jednej lub obu rąk, aby coś uchwycić i przytrzymać								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Manipulowanie – precyzyjne używanie ręki – używanie palców i ręki do kontrolowania, sterowania lub poruszania czymś, np. gdy posługujemy się zabawkami lub innymi małymi przedmiotami								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/12	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Używanie rąk i ramion – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałkę u drzwi lub gdy rzuca się lub łapie jakiś przedmiot (przyciąganie lub popychanie przedmiotów, zabawek, obracanie lub skręcanie rąk lub ramion, rzucanie, łapanie)								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/23	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

PROFIL OBSZAR: DBANIE O SIEBIE

Picie – sygnalizowanie potrzeby picia i chwytanie naczynia z płynem, podnoszenie go do ust i wypijanie płynu w kulturowo akceptowany sposób, miksowanie, mieszanie i nalewanie płynów do picia, picie przez słomkę									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Jedzenie – sygnalizowanie potrzeby i podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjadanie w kulturowo akceptowany sposób, krojenie lub łamanie pożywienia na kawałki, używanie przyborów do jedzenia, zjadanie posiłków									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Ubieranie się – podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem i zdejmowaniem ubrań i obuwia we właściwej kolejności									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/10	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Mycie się – mycie i suszenie całego ciała lub części ciała z użyciem wody i odpowiednich czyszczących i suszących środków i sposobów, jak np. kąpanie się, branie prysznicza, mycie rąk i stóp, twarzy i włosów i wycieranie się ręcznikiem									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Pielęgnowanie poszczególnych części ciała – dbanie o części ciała, takie jak np. skóra, twarz, zęby, skóra głowy, paznokcie i genitalia, które wymagają więcej troski niż mycie i suszenie									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/2	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Korzystanie z toalety – sygnalizowanie potrzeb fizjologicznych oraz oczyszczanie się po tych czynnościach									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Troska o własne zdrowie – sygnalizowanie potrzeby lub zapewnienie sobie dobrych warunków bytowych, zdrowia oraz fizycznego i psychicznego dobrostanu									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/9	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: DBANIE O SOEBIE									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/42	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

Arkusz zbiorczy PROFIL KOŃCOWY – podsumowanie

OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/84	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	
OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/29	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	
OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/15	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	
OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/31	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	
OBSZAR: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/23	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	
OBSZAR: DBANIE O SIEBIE								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/42	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	
PODSUMOWANIE: PROFIL KOŃCOWY								
Łączny wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/224	___/100%	Proponowany POZIOM WSPARCIA	0	1	2	3	

Poziom wsparcia	Kod kwalifikatora	Opis	Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	Wskaźnik nieprawidłowych zachowań dziecięcych
0	0	BRAK trudności (żadne, nieobecne, nieistotne)	96–100%	0–4%
1	1	NIEZNACZNE trudności (niewielkie, małe)	75–95%	5–24%
2	2	UMIARKOWANE trudności (średnie, spore)	51–74%	25–49%
3	3	ZNACZNE trudności (wielkie, silne)	5–50%	50–95%
	4	SKRAJNIE DUŻE trudności (zupelne)	0–4%	96–100%

Dodatkowe informacje po przeprowadzanej obserwacji:

SKRINING ROZWOJU MAŁEGO DZIECKA (SRMD)

KWESTIONARIUSZE OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 3–6 LAT

(Autorstwo kwestionariuszy: R. Piotrowicz, M. Walkiewicz-Krutak,
I. Gelleta, A. Jegier, A. Mikler-Chwastek, K. Pawlak, K. Wereszka 2022
Walidacja: Z. Gajdzica, E. Widawska, E. Domagała-Zyśk,
S. Byra, B. Jachimczak, R. Piotrowicz 2024)

ZAŁĄCZNIK 2.1.

Instrukcja

Skrining Rozwoju Małego Dziecka (SRMD) to narzędzie służące do monitorowania rozwoju dziecka w okresie wczesnego dzieciństwa (od 6 do 36 miesięcy) oraz średniego dzieciństwa (od 3 do 6 lat), który stanowi opis funkcjonowania dziecka w obszarach rozwoju zdefiniowanych w Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF).

SRMD jest źródłem informacji dla rodziców, opiekunów i specjalistów,
stanowiącym bazę do skutecznego realizowania aktywności opiekuńczych,
wychowawczych oraz edukacyjnych, a wyniki SRMD są wsparciem w tych działaniach.

Kwestionariusze przypisane są do wieku metrykalnego dziecka, stąd należy wybrać kwestionariusz zgodnie z wiekiem życia dziecka.

W każdym kwestionariuszu sprecyzowano obszary rozwoju, w których wyodrębniono kategorie aktywności i uczestnictwa zgodnie z Klasyfikacją ICF. Określonej kategorii aktywności przypisane są zachowania dziecięce, które zostały zweryfikowane i których zgodność została określona w badaniu walidacyjnym. Wskazane zachowania dziecięce podlegają obserwacji funkcjonalnej i ocenie dychotomicznej: TAK – występuje; NIE – nie występuje. Zachowaniu ocenionemu na TAK nadaje się 1 pkt, zaś ocenionemu na NIE – 0 pkt.

Jak poprawnie wykonać SRMD:

- 1) Zapoznaj się z całym kwestionariuszem i zakresem aktywności do obserwacji. Zweryfikuj, czy dziecko miało możliwość doświadczenia danej aktywności. Jeśli nie, stwórz sytuację, aby dać dziecku szansę na pokazanie danej umiejętności.
- 2) Przeznacz czas na poznanie dziecka i uzyskanie informacji o nim od osób towarzyszących mu w rozwoju (rodziców, opiekunów).
- 3) Rejestruj wyniki w kwestionariuszu na podstawie obserwacji funkcjonalnej dziecka podczas naturalnych, spontanicznych aktywności, rutynowych (codziennych) czynności w domu i placówce oraz w zaaranżowanych sytuacjach zadaniowych, takich jak zabawy samodzielne, czynności samoobsługowe i zaplanowane zajęcia dydaktyczne.
- 4) W obserwacji wykorzystuj przestrzeń, w której dziecko funkcjonuje, przedmioty codziennego użytku, zabawki, z których dziecko korzysta na co dzień.
- 5) Czas obserwacji dostosuj do wieku i możliwości dziecka – **daj sobie czas na dokonanie obserwacji** od dwóch tygodni do miesiąca. Kwestionariusze są przypisane do wieku dziecka, co pozwala na prowadzenie systematycznej obserwacji aktywności dziecka. Zachęcamy do ponawiania obserwacji dziecka zgodnie z przedziałami wiekowymi w SRMD.
- 6) Wyniki obserwacji warto rejestrować w Kwestionariuszu systematycznie.
- 7) Uzupełnij obserwację o informacje od rodziców, dziadków i innych osób sprawujących opiekę nad dzieckiem oraz nauczycieli, specjalistów. **Wynik obserwacji jest efektem pracy zespołowej.**
- 8) Po przeprowadzeniu obserwacji funkcjonalnej i ocenieniu wszystkich zachowań rejestruje się wyniki w Kwestionariuszu SRMD w danej kategorii i obszarze rozwoju. Następnie sumuje się liczbę punktów i oblicza wskaźnik procentowy zachowań dziecięcych na TAK. Kolejnym krokiem jest przeniesienie wyników z poszczególnych arkuszy do arkusza zbiorczego (suma punktów oraz wskaźnik procentowy), który stanowi profil funkcjonalny dziecka.
- 9) Na podstawie uzyskanych wyników (wskaźnika procentowego) określa się kwalifikator zgodnie z tabelą załączoną w Kwestionariuszu. Kwalifikator określa skalę trudności, która definiuje poziom wsparcia*:

---

* Poziomy wsparcia zostały zdefiniowane w rozdziale: 3.4. Skrining Rozwoju Małego Dziecka w planowaniu indywidualnego programu wsparcia na rzecz dziecka, rodziny i środowiska, s. 298–303.

- a) 95–100% – kwalifikator 0 – oznacza, że dziecko posiada kompetencje i umiejętności charakterystyczne dla tej grupy wiekowej, w której się znajduje – nie wymaga specjalistycznego wsparcia – poziom wsparcia 0;
- b) 75–95% – kwalifikator 1 – oznacza, że dziecko zмага się z nieznacznymi trudnościami lub że dziecko jest w trakcie uczenia się danej czynności – wymagane jest nieznaczne wsparcie – poziom wsparcia 1;
- c) 51–74% – kwalifikator 2 – oznacza, że dziecko zмага się z umiarkowanymi trudnościami rozwojowymi – wymagane jest umiarkowane wsparcie – poziom wsparcia 2;
- d) 5–50% – kwalifikator 3 – oznacza, że dziecko zмага się ze znacznymi trudnościami rozwojowymi – wymagane jest znaczące wsparcie – poziom wsparcia 3;
- e) 0–4% – kwalifikator 4 – oznacza, że dziecko zмага się ze skrajnie dużymi trudnościami rozwojowymi – wymagane jest znaczące wsparcie – poziom wsparcia 3.

Ważne: W przypadku stwierdzenia poziomu drugiego lub trzeciego, kolejnym krokiem jest ukierunkowanie rodziców na podjęcie decyzji o włączeniu w proces wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka i wsparcia rodziny (WWR), w tym przeprowadzenie pogłębionej oceny funkcjonalnej oraz ewentualnie, w zależności od potrzeb i stanu zdrowia dziecka, diagnostyki medycznej w celu wykluczenia lub ustalenia rozpoznania klinicznego, zgodnie z obowiązującą klasyfikacją zaburzeń. Włączenie w proces WWR umożliwia podjęcie działań terapeutycznych wobec dziecka oraz działań wspierających jego rodzinę i środowisko pozarodzinne.

ZAŁĄCZNIK 2.2.

SKRINING ROZWOJU MAŁEGO DZIECKA (SRMD)

Kwestionariusz danych podstawowych dziecka w wieku 3–6 lat

D	D	M	M	R	R	R	R		

Data badania

Identyfikator dziecka w placówce

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

NR BADANIA

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Dane dziecka

Imię

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Nazwisko

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Data urodzenia

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

D D M M R R R R

Wiek życia

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Płeć dziecka

K

M

Narodowość dziecka

PL

inna

Teren zamieszkania

miasto

wieś

Kwestionariusz SRMD

3 lata

4 lata

5 lat

6 lat

Źródła informacji o dziecku

wywiad z rodzicami/opiekunami prawnymi
(w tym wywiad oparty o rutyny)

analiza dokumentów

własna obserwacja
aktywności dziecka

Dane opiekuna prawnego

Imię

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Nazwisko

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Imię

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Nazwisko

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Kontakt / adres e-mail

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Miejsce realizacji/nazwa placówki

Osoba przeprowadzająca obserwację

ZAŁĄCZNIK 2.3.

**KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI
AKTYWNOŚCI DZIECKA
W WIEKU 3 LAT**

SKRINING ROZWOJU MAŁEGO DZIECKA (SRMD)

KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 3 LAT

(Autorstwo kwestionariusza: R. Piotrowicz, M. Walkiewicz-Krutak,
I. Gellea, A. Jegier, A. Mikler-Chwastek, K. Pawlak, K. Wereszka 2022
Walidacja: Z. Gajdzica, E. Widawska, E. Domagała-Zyśk, S. Byra,
B. Jachimczak, R. Piotrowicz 2024)

OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY

Obejmuje:

- Celowe posługiwanie się zmysłami: patrzenie, słuchanie, dotykanie;
- Naśladowanie;
- Uczenie się przez działanie (zabawę) z przedmiotami;
- Przystawianie informacji – Przystawianie języka;
- Powtarzanie;
- Przystawianie pojęć;
- Uczenie się czytania;
- Uczenie się pisanie;
- Uczenie się liczenia;
- Nabywanie umiejętności;
- Skupienie uwagi;
- Ukierunkowanie uwagi;
- Myślenie;
- Rozwiązywanie problemów;
- Podejmowanie decyzji.

ID	Wiek rozwoju	Patrzenie – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych		
1/1	3 lata	Dziecko śledzi tor lotu zabawki, którą rzuca.	☐ TAK	☐ NIE
2/2	3 lata	Dziecko przygląda się innym dzieciom, naśladuje ich zachowanie.	☐ TAK	☐ NIE
3/3	3 lata	Dziecko patrzy na osobę, która do niego mówi. Zwraca uwagę na jej mimikę.	☐ TAK	☐ NIE
4/4	3 lata	Dziecko przygląda się obrazkom na kartce, zwraca uwagę na ich położenie.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Słuchanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych		
1/5	3 lata	Dziecko słucha, gdy dorosły mu czyta.	☐ TAK	☐ NIE
2/6	3 lata	Dziecko nasłuchuje, skąd dobiegają dźwięki, lokalizuje źródło dźwięku.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/2	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Celowe posługiwanie się innymi zmysłami – zamierzone posługiwanie się zmysłami (dotyk, smak, węch)		
1/7	3 lata	Dziecko dotyka, bada nowe przedmioty palcami pod kontrolą wzroku (ogląda je).	☐ TAK	☐ NIE
2/8	3 lata	Dziecko bada przedmioty (np. produkty spożywcze), wykorzystując węch.	☐ TAK	☐ NIE
3/9	3 lata	Dziecko smakuje jedzenie i napoje, określa, czy jest to dobre, czy nie.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Naśladowanie – imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się, np. naśladowanie wyrazu twarzy, gestykulacji, dźwięków lub kopiowanie liter alfabetu. Obejmuje bezpośrednie naśladowanie czynności lub zachowania		
1/10	3 lata	Dziecko naśladowuje zachowanie innych dzieci podczas zabawy lub czynności rutynowych, np. podczas posiłku, ubierania itp.	☐ TAK	☐ NIE
2/11	3 lata	Dziecko naśladowuje mimikę opiekuna.	☐ TAK	☐ NIE
3/12	3 lata	Dziecko naśladowuje gesty innych osób.	☐ TAK	☐ NIE
4/13	3 lata	Dziecko naśladowuje czynności podczas zabaw muzyczno-ruchowych.	☐ TAK	☐ NIE
5/14	3 lata	Dziecko naśladowuje czynności z życia codziennego, bawi się w udawanie.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Uczenie się przez działanie – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów, zabawa symboliczna, zabawa na niby, jak np. uderzanie przedmiotem, zderzanie klocków i zabawa lalkami lub samochodami		
1/15	3 lata	Dziecko bawi się klockami, buduje z nich różne konstrukcje, np. wieża, most, dom itp.	☐ TAK	☐ NIE
2/16	3 lata	Dziecko rzuca oburącz piłkę na odległość 3 m do drugiej osoby stojącej na wprost niego.	☐ TAK	☐ NIE
3/17	3 lata	Dziecko umieszcza kształty: koło, kwadrat, trójkąt na układance.	☐ TAK	☐ NIE
4/18	3 lata	Dziecko bawi się w zabawy tematyczne, np. sklep, dom, lekarz itp. Bawi się modelami i miniaturowymi przedmiotami.	☐ TAK	☐ NIE
5/19	3 lata	Dziecko samodzielnie składa obrazek z trzech części, może to robić metodą prób i błędów.	☐ TAK	☐ NIE
6/20	3 lata	Dziecko tworzy (kreuje) zabawę z użyciem przedmiotów codziennego użytku, zabawek.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Przyswajanie informacji – Przyswajanie języka: zdobywanie faktów o osobach, rzeczach i zdarzeniach przez pytanie: dlaczego, co, gdzie i jak oraz pytanie o nazwy werbalnie lub niewerbalnie; rozwijanie umiejętności reprezentowania osób, przedmiotów, wydarzeń i uczyć za pomocą słów, symboli komunikacji niewerbalnej, fraz i zdań		
1/21	3 lata	Dziecko jest ciekawe tego, co się wokół niego znajduje, zadaje pytania: <i>co to? kto? co robi? gdzie jest?</i>	☐ TAK	☐ NIE

2/22	3 lata	Dziecko zna nazwy dwóch–trzech zwierząt i wie, jakie odgłosy wydają.	☐ TAK	☐ NIE
3/23	3 lata	Dziecko zna nazwy zabawek, którymi się posługuje, i wie, do czego służą.	☐ TAK	☐ NIE
4/24	3 lata	Dziecko zna nazwy przedmiotów codziennego użytku i domowych czynności.	☐ TAK	☐ NIE
5/25	3 lata	Dziecko wie, gdzie występują znane mu kolory (np. niebo jest niebieskie).	☐ TAK	☐ NIE
6/26	3 lata	Dziecko zna imiona bohaterów bajek, które ogląda (słucha).	☐ TAK	☐ NIE
7/27	3 lata	Dziecko zna nazwy części ciała (oko, ucho, nos, usta, buzia, brzuch, plecy, nogi, ręce).	☐ TAK	☐ NIE
8/28	3 lata	Dziecko zna swoje imię.	☐ TAK	☐ NIE
9/29	3 lata	Dziecko zna i rozpoznaje członków swojej rodziny.	☐ TAK	☐ NIE
10/30	3 lata	Dziecko zna imiona kolegów i koleżanek z grupy, identyfikuje ich.	☐ TAK	☐ NIE
11/31	3 lata	Dziecko rozwiązuje proste zagadki, np. <i>Kto robi hau, hau?</i>	☐ TAK	☐ NIE
12/32	3 lata	Dziecko wie, ile ma lat.	☐ TAK	☐ NIE
13/33	3 lata	Dziecko odpowiada na pytania: <i>Co to? Kto to?</i>	☐ TAK	☐ NIE
14/34	3 lata	Dziecko odpowiada na pytanie: <i>Co robi?</i>	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/14	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Powtarzanie – powtarzanie sekwencji zdarzeń lub symboli jako podstawowy element uczenia się, np. liczenie dziesiątkami lub ćwiczenie recytacji rymowanki lub wiersza łącznie z gestykulacją		
1/35	3 lata	Dziecko powtarza po dorosłym lub innym dziecku sekwencję dwóch–trzech czynności w przestrzeni, np. rzucenie piłki, siadanie na krześle.	☐ TAK	☐ NIE
2/36	3 lata	Dziecko odtwarza za dorosłym konstrukcje z trzech–czterech przedmiotów, np. pudełek, klocków, poduszek lub innych zabawek.	☐ TAK	☐ NIE
3/37	3 lata	Dziecko powtarza sekwencję pojedynczych czynności podczas rutynowych czynności: ubierania, mycia, jedzenia itp.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Przyswajanie pojęć – rozwijanie umiejętności rozumienia oraz używania prostych i złożonych pojęć reprezentujących cechy rzeczy, osób i zdarzeń		
1/38	3 lata	Dziecko rozumie i używa pojęcia wielkości: duży/mały.	☐ TAK	☐ NIE
2/39	3 lata	Dziecko rozumie i używa pojęcia kształtu: koło.	☐ TAK	☐ NIE
3/40	3 lata	Dziecko rozumie i używa pojęcia ilości: dużo/mało.	☐ TAK	☐ NIE
4/41	3 lata	Dziecko rozumie i używa pojęcia: <i>taki sam</i> .	☐ TAK	☐ NIE
5/42	3 lata	Dziecko segreguje przedmioty/obrazki ze względu na kolor i kształt.	☐ TAK	☐ NIE
6/43	3 lata	Dziecko rozpoznaje dźwięki z najbliższego otoczenia.	☐ TAK	☐ NIE
7/44	3 lata	Dziecko wskazuje obrazki kojarzące się z danym dźwiękiem.	☐ TAK	☐ NIE
8/45	3 lata	Dziecko rozpoznaje i wskazuje części ciała u innych osób lub zabawek, takie jak: oczy, uszy, głowa, ręce, nogi, brzuch, plecy.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/8	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Uczenie się czytania – rozwijanie umiejętności płynnego i wiernego czytania materiałów pisanych (w tym systemem Braille’a i z użyciem innych symboli), np. rozpoznawanie znaków alfabetu, poprawne wymawianie brzmienia zapisanych wyrazów i rozumienie wyrazów i zdań		
1/46	3 lata	Dziecko ogląda książeczkę. Wskazuje obiekty, o które pyta dorosły.	☐ TAK	☐ NIE
2/47	3 lata	Dziecko odtwarza za dorosłym ustawienie zabawek na półce w szeregu według takiej samej kolejności różnych zabawek.	☐ TAK	☐ NIE
3/48	3 lata	Dziecko odczytuje treść obrazka. Nazywa osoby, przedmioty, zwierzęta, czynności, opowiada sytuacje przedstawione na obrazku.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Uczenie się pisania – rozwijanie umiejętności tworzenia symboli reprezentujących sylaby, słowa i zdania (włączając system Braille’a i inne symbole) w celu oddania ich znaczenia		
1/49	3 lata	Dziecko maluje farbami plamy za pomocą pędzla, gąbki.	☐ TAK	☐ NIE
2/50	3 lata	Dziecko bazgrze z użyciem kredki, ołówka, długopisu.	☐ TAK	☐ NIE
3/51	3 lata	Dziecko odwzorowuje na kartce kreskę pionową, poziomą, koło.	☐ TAK	☐ NIE
4/52	3 lata	Dziecko koloruje – wypełnia cały obszar konturu obrazka wyciętego z kartki.	☐ TAK	☐ NIE
5/53	3 lata	Dziecko koloruje – wypełnia cały obszar konturu obrazka wewnątrz szablonu.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Uczenie się liczenia – rozwijanie umiejętności posługiwania się liczbami oraz wykonywania prostych i złożonych operacji matematycznych, np. używanie symboli matematycznych dodawania i odejmowania lub stosowanie właściwych działań matematycznych w celu rozwiązania zadania		
1/54	3 lata	Dziecko próbuje przeliczać w zakresie trzech na polecenie lub spontanicznie zabawki lub inne przedmioty: klocki, cukierki itp.	☐ TAK	☐ NIE
2/55	3 lata	Dziecko rozdziela po jednym elemencie dla każdego.	☐ TAK	☐ NIE
3/56	3 lata	Dziecko odpowiada na pytanie: <i>Ile masz lat?</i> (pokazuje: tyle na palcach lub określa liczebnik).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Nabywanie umiejętności – rozwijanie zdolności wykonywania prostych i złożonych, zintegrowanych czynności lub zadań, umożliwiających nabycie umiejętności, jak np. posługiwanie się narzędziami lub zabawkami lub granie w gry		
1/57	3 lata	Dziecko posługuje się łyżką i widelcem, spożywając posiłek.	☐ TAK	☐ NIE
2/58	3 lata	Dziecko bawi się znanymi zabawkami.	☐ TAK	☐ NIE
3/59	3 lata	Dziecko bawi się piłką z innymi dziećmi (turla, kopie, rzuca).	☐ TAK	☐ NIE
4/60	3 lata	Dziecko bawi się przedmiotami codziennego użytku (garnki, łyżki, szczotka itp.).	☐ TAK	☐ NIE
5/61	3 lata	Dziecko samodzielnie uczy się wykonywać nowe zadania metodą prób i błędów.	☐ TAK	☐ NIE

6/62	3 lata	Dziecko uczy się samodzielnie wykonywać nowe zadania, naśladowując innych.	☐ TAK	☐ NIE
7/63	3 lata	Dziecko uczy się nowych zadań. W sytuacji trudności prosi innych o pomoc, zadaje pytania. Potrafi skorzystać z werbalnych wskazówek.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/7	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Skupianie uwagi – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków		
1/64	3 lata	Dziecko słucha dorosłego/dziecka, który/które do niego mówi.	☐ TAK	☐ NIE
2/65	3 lata	Dziecko patrzy na dorosłego/dziecko, który/które do niego mówi.	☐ TAK	☐ NIE
3/66	3 lata	Dziecko skupia uwagę na tym, co robi inne dziecko lub dorosły przez minimum 30 sekund.	☐ TAK	☐ NIE
4/67	3 lata	Dziecko skupia uwagę na zabawkach, obrazkach przez minimum 30 sekund.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Ukierunkowanie uwagi – celowe utrzymanie uwagi na specyficznych działaniach lub zadaniach przez odpowiednio długi okres		
1/68	3 lata	Dziecko kieruje uwagę na dorosłego, który coś mu pokazuje, przez kilkanaście sekund.	☐ TAK	☐ NIE
2/69	3 lata	Dziecko kieruje uwagę na rówieśnika, który wykonuje interesującą je czynność, przez kilkanaście sekund.	☐ TAK	☐ NIE
3/70	3 lata	Dziecko potrafi czekać w zabawach naprzemiennych na swoją kolej.	☐ TAK	☐ NIE
4/71	3 lata	Dziecko słucha dorosłego, który mu czyta.	☐ TAK	☐ NIE
5/72	3 lata	Dziecko skupia się na tym, co robi, np. podczas jedzenia, ubierania, zabawy.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Myslenie – formułowanie i posługiwanie się pojęciami, koncepcjami i wyobrażeniami, podczas zabawy w „udawanie”, gier słownych		
1/73	3 lata	Dziecko odgrywa prostą pantomimę: wyraża i odtwarza emocje, postacie, proste czynności i sytuacje za pomocą gestów, mimiki i ruchów ciała, bez używania słów.	☐ TAK	☐ NIE
2/74	3 lata	Dziecko odgaduje przedmiot na podstawie jego fragmentu.	☐ TAK	☐ NIE
3/75	3 lata	Dziecko bawi się w udawanie, wchodzi w rolę w zabawie tematycznej.	☐ TAK	☐ NIE
4/76	3 lata	Dziecko identyfikuje miejsce z wykonywanymi czynnościami w określonym czasie, np. siadanie przy stole w południe – posiłek, siadanie na dywanie – zabawa, kąciki zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Rozwiązywanie problemów – znajdowanie odpowiedzi na pytania lub sytuacje poprzez identyfikowanie i analizowanie problemów, ustalanie możliwych rozwiązań i ocenianie potencjalnych skutków tych rozwiązań, a następnie wdrażanie wybranego rozwiązania		
1/77	3 lata	Dziecko szuka łyżki, jeśli zauważy, że jej nie ma obok talerza.	☐ TAK	☐ NIE

2/78	3 lata	Dziecko przysuwa sobie krzesło, jeśli chce usiąść przy stole.	☐ TAK	☐ NIE
3/79	3 lata	Dziecko prosi dorosłego o pomoc, jeśli nie może sobie poradzić (np. gdy nie może czegoś dosięgnąć).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Podejmowanie decyzji – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru, ocenianie skutków dokonanego wyboru		
1/80	3 lata	Dziecko potrafi określić, z którym dzieckiem chce iść w parze lub chce się bawić.	☐ TAK	☐ NIE
2/81	3 lata	Dziecko zapytane potrafi powiedzieć, co chce zjeść.	☐ TAK	☐ NIE
3/82	3 lata	Dziecko dokonuje wyboru przedmiotu spośród prezentowanych mu przedmiotów przez dorosłego.	☐ TAK	☐ NIE
4/83	3 lata	Dziecko dokonuje wyboru tego, gdzie i czym chce się bawić.	☐ TAK	☐ NIE
5/84	3 lata	Dziecko dokonuje wyboru, co chce robić spośród oferowanych mu aktywności przez dorosłego lub inne dziecko.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%

OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE

Obejmuje:

- Podejmowanie pojedynczego zadania;
- Realizowanie dziennego rozkładu zajęć;
- Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi;
- Kierowanie własnym zachowaniem;
- Złożone kontakty międzyludzkie.

ID	Wiek rozwoju	Podejmowanie pojedynczego zadania – wykonywanie prostych lub złożonych, skoordynowanych czynności umysłowych i fizycznych będących elementami realizacji pojedynczego zadania, jak np. inicjowanie zadania, ustalanie czasu, miejsca i materiałów potrzebnych do wykonania zadania, kolejne kroki wykonania zadania, realizowanie zadania, finalizowanie zadania i kontynuowanie wykonywania zadania. Obejmuje: podejmowanie prostego lub złożonego zadania, podejmowanie pojedynczego zadania samodzielnie lub w grupie		
1/1/85	3 lata	Dziecko samodzielnie podejmuje zabawę swobodną.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/86	3 lata	Dziecko samodzielnie organizuje sobie przestrzeń do zabawy.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/87	3 lata	Dziecko próbuje się samodzielnie ubrać (spodnie, kurtka, czapka).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Realizowanie dziennego rozkładu zajęć – podejmowanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań związanych z planowaniem, ustalaniem i spełnianiem czynności wynikających z codziennego rozkładu zajęć i obowiązków, jak np. gospodarowanie czasem lub planowanie poszczególnych czynności wykonywanych w ciągu dnia		
1/4/88	3 lata	Dziecko rozumie i wykonuje proste polecenia opiekunów.	☐ TAK	☐ NIE
2/5/89	3 lata	Dziecko dostosowuje się do aktywności zgodnie ze schematem dnia w przedszkolu.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/2	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań związanych z kontrolowaniem obciążeń psychicznych		
1/6/90	3 lata	Dziecko zaniepokojone przytula się do opiekuna.	☐ TAK	☐ NIE
2/7/91	3 lata	Dziecko zaniepokojone szuka wzrokiem opiekuna.	☐ TAK	☐ NIE
3/8/92	3 lata	Dziecko sygnalizuje, że chce skończyć (odchodzi, kiwa głową, pokłada się).	☐ TAK	☐ NIE
4/9/93	3 lata	Dziecko sygnalizuje, że jest zmęczone.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Kierowanie własnym zachowaniem – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań w spójny sposób, w reakcji na nowe sytuacje, osoby lub doświadczenia		
1/10/94	3 lata	Dziecko akceptuje nowości proponowane przez opiekuna, np. nowa droga podczas spaceru, nowa zabawa.	☐ TAK	☐ NIE
2/11/95	3 lata	Dziecko wita się.	☐ TAK	☐ NIE
3/12/96	3 lata	Dziecko wykonuje polecenia wydane przez opiekuna.	☐ TAK	☐ NIE
4/13/97	3 lata	Dziecko potrafi zorganizować lub kontynuować zabawę, gdy zostaje samo, bawi się kreatywnie.	☐ TAK	☐ NIE
5/14/98	3 lata	Dziecko podejmuje próby osiągnięcia tego, co chce.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Złożone kontakty międzyludzkie – utrzymywanie i kontrolowanie wzajemnych kontaktów z innymi ludźmi, w sposób odpowiedni do danej sytuacji i akceptowany społecznie. Obejmuje: zabawę z innymi, tworzenie i kończenie wzajemnych kontaktów; kontrolowanie zachowań w ramach wzajemnych kontaktów, nawiązywanie wzajemnych kontaktów stosownie do pełnionych ról społecznych i zachowywanie dystansu w relacjach społecznych		
1/15/99	3 lata	Dziecko spontanicznie okazuje emocje.	☐ TAK	☐ NIE
2/16/10	3 lata	Dziecko bawi się przez pewien czas z rówieśnikami.	☐ TAK	☐ NIE
3/17/101	3 lata	Dziecko przez chwilę bawi się samotnie.	☐ TAK	☐ NIE
4/18/102	3 lata	Dziecko przestrzega ustalonych zasad obowiązujących w grupie.	☐ TAK	☐ NIE

5/19/103	3 lata	Dziecko czeka na swoją kolej.	☐ TAK	☐ NIE
6/20/104	3 lata	Dziecko informuje opiekuna o swoich potrzebach (chcę do toalety/pić mi się chce itp.).	☐ TAK	☐ NIE
7/21/105	3 lata	Dziecko dzieli się zabawkami z innymi dziećmi.	☐ TAK	☐ NIE
8/22/106	3 lata	Dziecko stosuje się do prostych zasad (np. siedzimy przy stolikach podczas jedzenia).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/8	___/100%

OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ

Obejmuje:

- Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości ustne;
- Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości niewerbalne;
- Mówienie;
- Tworzenie wiadomości niewerbalnych;
- Rozmowa.

ID	Wiek rozwoju	Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości ustne – pojmowanie dosłownego i domyślnego znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą języka mówionego, w tym: – rozumienie prostych komunikatów ustnych; – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”); – rozumienie złożonych komunikatów ustnych; – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na złożone komunikaty ustne (całe zdania), takie jak pytania lub polecenia		
1/1/107	3 lata	Dziecko przywołane przez opiekuna po imieniu reaguje na polecenia.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/108	3 lata	Dziecko wykonuje proste polecenia typu: podaj, chodź, idziemy, daj mi, przynieś.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/109	3 lata	Dziecko rozumie to, co mówi do niego opiekun.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości niewerbalne – pojmowanie dosłownych i domyślnych znaczeń wiadomości przekazywanych za pomocą gestów, symboli lub rysunków, jak np. uświadamianie sobie, że dziecko jest zmęczone, kiedy trze swoje oczy		
1/4/110	3 lata	Dziecko rozumie mowę ciała (kiwanie głową na tak i nie, wzruszanie ramionami, uciskanie poprzez przyłożenie palca do ust).	☐ TAK	☐ NIE
2/5/111	3 lata	Dziecko rozumie gesty, np. przywoływanie dłonią.	☐ TAK	☐ NIE
3/6/112	3 lata	Dziecko identyfikuje swój znaczek: np. znaczek w szatni.	☐ TAK	☐ NIE
4/7/113	3 lata	Dziecko wie, co będzie robić po pokazaniu mu przedmiotów lub zdjęć, obrazków przedmiotów, obrazków w formie planów aktywności, np. ręcznik (mycie), łyżka (jedzenie), piłka (zabawa).	☐ TAK	☐ NIE

5/8/114	3 lata	Dziecko identyfikuje osoby z konkretnymi aktywnościami, np. zabawami muzycznymi, toaleta.	☐ TAK	☐ NIE
			Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/5 ___/100%
ID	Wiek rozwoju	Mówienie – wypowiedzanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu, jak np. gdy przedstawia się ustnie jakiś fakt lub opowiada historię		
1/9/115	3 lata	Dziecko rozumie się z dorosłymi i rówieśnikami za pomocą zrozumiałej wymowy (może popełniać jeszcze błędy, np. w odmianie).	☐ TAK	☐ NIE
2/10/116	3 lata	Dziecko odpowiada na proste pytania.	☐ TAK	☐ NIE
3/11/117	3 lata	Dziecko posługuje się zdaniami prostymi.	☐ TAK	☐ NIE
4/12/118	3 lata	Dziecko komunikuje się w sposób zrozumiały dla innych.	☐ TAK	☐ NIE
5/13/119	3 lata	Dziecko wyraża swoje potrzeby.	☐ TAK	☐ NIE
6/14/120	3 lata	Dziecko intonuje głos, wyrażając emocje.	☐ TAK	☐ NIE
			Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/6 ___/100%
ID	Wiek rozwoju	Tworzenie wiadomości niewerbalnych – posługiwanie się gestami, symbolami i rysunkami w celu przekazania wiadomości, jak np. gdy kręci się głową dla wyrażenia dezaprobaty lub rysuje się obrazek albo wykres, aby przekazać jakiś fakt lub skomplikowany pomysł		
1/15/121	3 lata	Dziecko używa swojej mimiki: grymasy twarzy, krzywienie się, śmiech do komunikacji.	☐ TAK	☐ NIE
2/16/122	3 lata	Dziecko podchodzi do osób, które lubi, i sygnalizuje, czego od nich chce.	☐ TAK	☐ NIE
3/17/123	3 lata	Dziecko posługuje się gestami, np. macha na pożegnanie.	☐ TAK	☐ NIE
4/18/124	3 lata	Dziecko wspomaga się zachowaniami niewerbalnymi (gestami, postawą, mimiką), wówczas gdy zauważa, że podczas mówienia, ktoś go nie rozumie.	☐ TAK	☐ NIE
5/19/125	3 lata	Dziecko szuka różnych sposobów przekazania informacji o przedmiocie, czynności, kiedy nie potrafi tego określić w sposób werbalny.	☐ TAK	☐ NIE
			Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/5 ___/100%
ID	Wiek rozwoju	Rozmowa – rozpoczęcie, kontynuowanie i zakończenie wymiany myśli oraz poglądów za pomocą języka mówionego, z jedną osobą lub większą liczbą ludzi znajomych lub obcych w kontaktach oficjalnych lub towarzyskich		
1/20/126	3 lata	Dziecko prowadzi krótki dialog z rówieśnikiem.	☐ TAK	☐ NIE
2/21/127	3 lata	Dziecko prowadzi krótki dialog z opiekunem.	☐ TAK	☐ NIE
3/22/128	3 lata	Dziecko odpowiada na proste pytania.	☐ TAK	☐ NIE
			Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/3 ___/100%

OBZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ

Obejmuje:

- Zmienianie podstawowej pozycji ciała;
- Utrzymywanie pozycji ciała;
- Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów;
- Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych;
- Chodzenie;
- Inne sposoby poruszania się;
- Poruszanie się w różnych miejscach.

ID	Wiek rozwoju	Zmienianie podstawowej pozycji ciała – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne		
1/1/129	3 lata	Dziecko potrafi z pozycji stojącej położyć się w dowolnej pozycji na podłodze lub na łóżku.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/130	3 lata	Dziecko potrafi z pozycji siedzącej położyć się w dowolnej pozycji na podłodze lub na łóżku.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/131	3 lata	Dziecko stojąc, potrafi przykucnąć.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/132	3 lata	Dziecko potrafi przyjąć postawę klęczącą, np. podczas zabawy.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/133	3 lata	Dziecko potrafi usiąść na krześle dopasowanym do swojego wzrostu.	☐ TAK	☐ NIE
6/6/134	3 lata	Dziecko potrafi turlać się po podłodze.	☐ TAK	☐ NIE
7/7/135	3 lata	Ruchy wykonywane przez dziecko podczas aktywności motorycznych są skoordynowane, płynne, zgrabne.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Utrzymywanie pozycji ciała – pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała, np. siedzenie lub stanie. Obejmuje: utrzymywanie pozycji: leżącej, kucznej, klęczącej, siedzącej i stojącej		
1/8/136	3 lata	Dziecko siedzi podczas zajęć stolikowych, w trakcie jedzenia w przedszkolu lub w domu przez kilka minut.	☐ TAK	☐ NIE
2/9/137	3 lata	Dziecko potrafi stać przez dłuższą chwilę, np. czekając na swoją kolejkę w łazience.	☐ TAK	☐ NIE
3/10/138	3 lata	Dziecko podczas sprzątania sali lub pokoju odkłada przedmioty na miejsce.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów – podnoszenie przedmiotu lub zabieranie czegoś z jednego miejsca na drugie, tak jak np. podczas unoszenia filiżanki lub zabawki, przenoszenia pudełka		
1/11/139	3 lata	Dziecko podnosi zabawkę, która upadła.	☐ TAK	☐ NIE
2/12/140	3 lata	Dziecko przenosi kubek z pićem lub zabawkę z jednego miejsca na drugie (z jednego stolika na inny).	☐ TAK	☐ NIE
3/13/141	3 lata	Dziecko podczas sprzątania sali lub pokoju odkłada przedmioty na miejsce.	☐ TAK	☐ NIE

4/14/142	3 lata	Dziecko przysuwa do, odsuwa krzeselko od stolika.	☐ TAK	☐ NIE
5/15/143	3 lata	Dziecko przenosi duże przedmioty z miejsca na miejsce, np. pudełka, poduszki.	☐ TAK	☐ NIE
6/16/144	3 lata	Dziecko przenosi swoje ubranie z miejsca na miejsce.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych – podejmowanie skoordynowanych czynności w celu poruszenia przedmiotu z użyciem nóg i stóp, tak jak np. podczas kopania piłki lub naciskania na pedały roweru. Obejmuje: naciskanie za pomocą kończyn dolnych, kopanie		
1/17/145	3 lata	Dziecko przesuwa stopą zabawkę leżącą na podłodze.	☐ TAK	☐ NIE
2/18/146	3 lata	Dziecko przysuwa do siebie przedmioty, np. zabawkę, but.	☐ TAK	☐ NIE
3/19/147	3 lata	Dziecko kopie piłkę w kierunku celu na odległość 2 m.	☐ TAK	☐ NIE
4/20/148	3 lata	Dziecko, siedząc na rowerku lub innym przedmiocie, przesuwa się, odpychając się nogami od podłogi.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Chodzenie – poruszanie się po powierzchni na stopach, krok po kroku, gdy co najmniej jedna stopa zawsze dotyka ziemi, tak jak np. podczas spacerowania, przechadzania się, chodzenia do przodu, do tyłu lub bokiem. Obejmuje: chodzenie na krótkie lub długie dystanse, chodzenie po różnych powierzchniach, omijanie przeszkód		
1/21/149	3 lata	Dziecko chodzi na spacerach nie dłuższe niż 1 km.	☐ TAK	☐ NIE
2/22/150	3 lata	Dziecko chodzi po nierównej powierzchni, np. po trawniku, utrzymując równowagę.	☐ TAK	☐ NIE
3/23/151	3 lata	Dziecko, idąc, omija widoczne przeszkody, przechodząc obok nich.	☐ TAK	☐ NIE
4/24/152	3 lata	Dziecko maszeruje podczas zabaw ruchowych, rytmicznych do przodu, do tyłu, do boku.	☐ TAK	☐ NIE
5/25/153	3 lata	Dziecko w spontanicznej aktywności chodzi na pełnych stopach.	☐ TAK	☐ NIE
6/26/154	3 lata	W zabawach potrafi naśladować chodzenie na palcach, piętach, całych stopach.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Inne sposoby poruszania się – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia (w tym: wspinanie, skakanie, bieganie)		
1/27/155	3 lata	Dziecko biega na krótkie dystanse – do 30 m.	☐ TAK	☐ NIE
2/28/156	3 lata	Dziecko podskakuje obunóż.	☐ TAK	☐ NIE
3/29/157	3 lata	Dziecko wspina się na niskie przeszkody.	☐ TAK	☐ NIE
4/30/158	3 lata	Dziecko wchodzi i schodzi po schodach, trzymając się poręczy.	☐ TAK	☐ NIE

5/31/159	3 lata	Dziecko tańczy w rytm słyszanej muzyki.	☐ TAK	☐ NIE
6/32/160	3 lata	Dziecko czworakuje, czołga się, jeśli, np. musi wejść pod stół.	☐ TAK	☐ NIE
7/33/161	3 lata	Dziecko skacze obunóż z miejsca na miejsce, przesuając się do przodu.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Poruszanie się w różnych miejscach – chodzenie i poruszanie się w różnych miejscach i sytuacjach, jak np. chodzenie pomiędzy pokojami w domu, w obrębie budynku lub po ulicy w mieście, w tym: poruszanie się wewnątrz domu, czołganie się lub wspinanie w obrębie domu, chodzenie lub poruszanie się wewnątrz budynków innych niż dom oraz na zewnątrz domu i innych budynków		
1/34/162	3 lata	Dziecko sprawnie porusza się w sali przedszkolnej, szatni i łazience/w domu.	☐ TAK	☐ NIE
2/35/163	3 lata	Dziecko sprawnie porusza się po terenie przedszkolnego ogródka lub placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
3/36/164	3 lata	Dziecko wykazuje dużą spontaniczną aktywność ruchową, która jest celowa.	☐ TAK	☐ NIE
4/37/165	3 lata	Ruchy dziecka są adekwatne w czasie, nie są zbyt powolne lub chaotyczne ani zbyt szybkie.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%

OBSZAR: CHWYTANIE, MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI, ZRĘCNOŚĆ

Obejmuje:

- Precyzyjne używanie ręki;
- Używanie rąk i ramion.

ID	Wiek rozwoju	Precyzyjne używanie ręki – wykonywanie skoordynowanych czynności związanych z posługiwaniem się przedmiotami, podnoszeniem, manipulowaniem i wypuszczaniem przedmiotów przy użyciu jednej ręki, palców i kciuka, jak np. gdy zbiera się monety ze stołu lub wykręca numer telefonu. Obejmuje: podnoszenie, chwytanie, manipulowanie i odkładanie		
1/1/166	3 lata	Dziecko używa wszystkich rodzajów chwytów do podniesienia przedmiotu.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/167	3 lata	Dziecko chwytą przedmioty jedną ręką (zamiennie lewą i prawą, głównie dominującą).	☐ TAK	☐ NIE
3/3/168	3 lata	Dziecko chwytą przedmioty obiema rękami.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/169	3 lata	Dziecko chwytą palcami drobne przedmioty i potrafi wrzucać je do pojemników.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/170	3 lata	Dziecko manipuluje przedmiotami podczas czynności samoobsługowych typu, odpinanie, zapinanie, nawlekanie.	☐ TAK	☐ NIE

6/6/171	3 lata	Dziecko maluje palcami przy użyciu farb.	☐ TAK	☐ NIE
7/7/172	3 lata	Dziecko lepi walec z mas plastycznych, pocierając dłonie lub przesuwając dłonie na blacie stołu.	☐ TAK	☐ NIE
8/8/173	3 lata	Dziecko odkleja naklejkę i przykleja ją we wskazane miejsce, np. w książeczce.	☐ TAK	☐ NIE
9/9/174	3 lata	Dziecko stempluje w odpowiednich miejscach w książce lub kartce na polecenie nauczyciela/opiekuna.	☐ TAK	☐ NIE
10/10/175	3 lata	Dziecko rozdziera papier na dwa kawałki.	☐ TAK	☐ NIE
11/11/176	3 lata	Dziecko zgina papier.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/11	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Używanie rąk i ramion – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałkę u drzwi lub gdy rzuca się lub łapie jakiś przedmiot		
1/12/177	3 lata	Dziecko przymyka drzwi, ciągnąc je do siebie.	☐ TAK	☐ NIE
2/13/178	3 lata	Dziecko popycha drzwi, żeby je zamknąć.	☐ TAK	☐ NIE
3/14/179	3 lata	Dziecko sięga po oddalone przedmioty, które je interesują.	☐ TAK	☐ NIE
4/15/180	3 lata	Dziecko rzuca piłkę na bliską odległość (2 m).	☐ TAK	☐ NIE
5/16/181	3 lata	Dziecko używa rąk do podporu przy zmianie pozycji, np. przy wstawaniu od stolika, podczas wstawania z podłogi, wspinaniu się.	☐ TAK	☐ NIE
6/17/182	3 lata	Dziecko używa rąk przy przytrzymywaniu się, np. podczas wchodzenia, schodzenia ze schodów, drabinki, przyrządów na placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%

OBSZAR: DBANIE O SIEBIE

Obejmuje:

- Mycie się;
- Pielęgnowanie poszczególnych części ciała;
- Korzystanie z toalety;
- Ubieranie się: zakładanie, zdejmowanie;
- Picie;
- Jedzenie.

ID	Wiek rozwoju	Mycie się – mycie i suszenie całego ciała lub części ciała z użyciem wody i odpowiednich czyszczących i suszących środków i sposobów, jak np. kąpanie się, branie prysznic, mycie rąk i stóp, twarzy i włosów i wycieranie się ręcznikiem		
1/1/183	3 lata	Dziecko namydla ręce.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/184	3 lata	Dziecko płucze ręce.	☐ TAK	☐ NIE

3/3/185	3 lata	Dziecko myje twarz wodą.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/186	3 lata	Dziecko wyciera ręce i twarz ręcznikiem (może to robić niestarannie).	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Pielęgnowanie poszczególnych części ciała – dbanie o części ciała, takie jak np. skóra, twarz, zęby, skóra głowy, paznokcie i genitalia, które wymagają więcej troski niż mycie i suszenie		
1/5/187	3 lata	Dziecko próbuje myć zęby (wymaga nadzoru dorosłego i pomocy).	☐ TAK	☐ NIE
2/6/188	3 lata	Dziecko wypłukuje pianę. Dziecko płucze usta, nie połykając wody.	☐ TAK	☐ NIE
3/7/189	3 lata	Dziecko sygnalizuje, że się ubrudziło.	☐ TAK	☐ NIE
4/8/190	3 lata	Dziecko korzysta z serwetki podczas posiłku, wyciera sobie buzię, ręce, gdy zauważy, że są brudne.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Korzystanie z toalety – sygnalizowanie potrzeb fizjologicznych oraz oczyszczanie się po tych czynnościach		
1/9/191	3 lata	Dziecko zgłasza potrzeby fizjologiczne.	☐ TAK	☐ NIE
2/10/192	3 lata	Dziecko korzysta z sedesu/nocnika (podejmuje próby podcierania się).	☐ TAK	☐ NIE
3/11/193	3 lata	Dziecko podciąga majtki i spodnie/spódniczkę po skorzystaniu z toalety.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Ubieranie się – podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem oraz zdejmowaniem ubrań i obuwia we właściwej kolejności		
1/12/194	3 lata	Dziecko sygnalizuje, że jest mu zimno.	☐ TAK	☐ NIE
2/13/195	3 lata	Dziecko sygnalizuje, że jest mu gorąco.	☐ TAK	☐ NIE
3/14/196	3 lata	Dziecko z pomocą lub samodzielnie zdejmuje odzież, w której wychodzi na zewnątrz – kurtka/czapka/szalik/rękawiczki.	☐ TAK	☐ NIE
4/15/2197	3 lata	Dziecko z pomocą lub samodzielnie zdejmuje odzież – rozpinana bluza.	☐ TAK	☐ NIE
5/16/2198	3 lata	Dziecko z pomocą lub samodzielnie zdejmuje odzież – spodnie na gumce.	☐ TAK	☐ NIE
6/17/199	3 lata	Dziecko z pomocą lub samodzielnie zdejmuje odzież – bielizna.	☐ TAK	☐ NIE
7/18/200	3 lata	Dziecko z pomocą lub samodzielnie zakłada majtki, spodnie.	☐ TAK	☐ NIE
8/19/201	3 lata	Dziecko współpracuje lub samodzielnie podejmuje próby zakładania koszulki/bluzy.	☐ TAK	☐ NIE
9/20/202	3 lata	Dziecko z pomocą lub samodzielnie wkłada poprawnie czapkę i szalik.	☐ TAK	☐ NIE
10/21/203	3 lata	Dziecko z pomocą lub samodzielnie zakłada buty niewymagające wiązania.	☐ TAK	☐ NIE
11/22/204	3 lata	Dziecko z pomocą lub samodzielnie zdejmuje buty.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/11	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Jedzenie – sygnalizowanie potrzeby i podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjadanie w kulturowo akceptowany sposób, krojenie lub łamanie pożywienia na kawałki, używanie przyborów do jedzenia, zjadanie posiłków		
1/23/205	3 lata	Dziecko sygnalizuje, że jest głodne.	☐ TAK	☐ NIE
2/24/206	3 lata	Dziecko spożywa posiłki (za pomocą łyżki – nie zawsze robi to starannie).	☐ TAK	☐ NIE
3/25/207	3 lata	Dziecko spożywa posiłki (za pomocą widelca, jeśli twardsze produkty zostały pokrojone – ruchy nieprecyzyjne).	☐ TAK	☐ NIE
4/26/208	3 lata	Dziecko je kanapki lub owoce za pomocą rąk.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Picie – sygnalizowanie potrzeby picia i chwytanie naczynia z płynem, podnoszenie go do ust i wypijanie płynu w kulturowo akceptowany sposób, miksowanie, mieszanie i nalewanie płynów do picia, picie przez słomkę		
1/27/209	3 lata	Dziecko sygnalizuje, że chce pić.	☐ TAK	☐ NIE
2/28/210	3 lata	Dziecko pije z kubka – może się zalewać.	☐ TAK	☐ NIE
3/29/211	3 lata	Dziecko pije przez słomkę.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%

PODSUMOWANIE PROFILI W OBSZARACH

PROFIL OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY

Patrzeć – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Słuchanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/2	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Celowe posługiwanie się innymi zmysłami – zamierzone posługiwanie się zmysłami (dotyk, smak, węch)									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Naśladowanie – imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się, np. naśladowanie wyrazu twarzy, gestykulacji, dźwięków lub kopiowanie liter alfabetu. Obejmuje: bezpośrednie naśladowanie czynności lub zachowania									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Uczenie się przez działanie (zabawę) z przedmiotami – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów, zabawa symboliczna, zabawa na niby, jak np. uderzanie przedmiotem, zderzanie klocków i zabawa lalkami lub samochodami									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Przyswajanie informacji – Przyswajanie języka: zdobywanie faktów o osobach, rzeczach i zdarzeniach przez pytania: dlaczego, co, gdzie i jak oraz pytanie o nazwy, Przyswajanie języka – rozwijanie umiejętności reprezentowania osób, przedmiotów, wydarzeń i uczuć za pomocą słów, symboli, fraz i zdań									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/14	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Powtarzanie – powtarzanie sekwencji zdarzeń lub symboli jako podstawowy element uczenia się, np. liczenie dziesiątkami lub ćwiczenie recytacji rymowanki lub wiersza łącznie z gestykulacją. Obejmuje: opóźnione naśladowanie działania lub zachowania									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Przyswajanie pojęć – rozwijanie umiejętności rozumienia oraz używania prostych i złożonych pojęć reprezentujących cechy rzeczy, osób i zdarzeń									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Uczenie się czytania – rozwijanie umiejętności płynnego i wiernego czytania materiałów pisanych (w tym systemem Braille'a i z użyciem innych symboli), np. rozpoznawanie znaków alfabetu, poprawne wymawianie brzmienia zapisanych wyrazów i rozumienie wyrazów i zdań									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Uczenie się pisania – rozwijanie umiejętności tworzenia symboli reprezentujących sylaby, słowa i zdania (włączając system Braille'a i inne symbole) w celu oddania ich znaczenia									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	

Uczenie się liczenia – rozwijanie umiejętności posługiwania się liczbami i wykonywania prostych i złożonych operacji matematycznych, np.: używanie symboli matematycznych dodawania i odejmowania lub stosowanie właściwych działań matematycznych w celu rozwiązania zadania									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Nabywanie umiejętności – rozwijanie zdolności wykonywania prostych i złożonych, zintegrowanych czynności lub zadań umożliwiających nabycie umiejętności, jak np. posługiwanie się narzędziami lub zabawkami lub granie w gry									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Skupianie uwagi – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozprasających dźwięków									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Ukierunkowanie uwagi – celowe utrzymanie uwagi na specyficznych działaniach lub zadaniach przez odpowiednio długi okres									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Myślenie – formułowanie i posługiwanie się pojęciami, koncepcjami i wyobrażeniami, które są zorientowane albo niezorientowane na osiągnięcie celu, samemu albo z innymi osobami, z użyciem aktywności myślowej, takiej jak podczas zabawy w „udawanie”, gier słownych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Rozwiązywanie problemów – znajdowanie odpowiedzi na pytania lub sytuacje poprzez identyfikowanie i analizowanie problemów, ustalanie możliwych rozwiązań i ocenianie potencjalnych skutków tych rozwiązań, a następnie wdrażanie wybranego rozwiązania									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Podejmowanie decyzji – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru, ocenianie skutków dokonanego wyboru, jak np. wybieranie i kupowanie określonego artykułu lub decydowanie o podjęciu się i podejmowanie jakiegoś zadania spośród wielu zadań, które należy wykonać									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: OBSZAR UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/84	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	3	

PROFIL OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE

Podejmowanie pojedynczego zadania – podejmowanie prostego lub złożonego zadania, podejmowanie pojedynczego zadania samodzielnie lub w grupie								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Realizowanie dziennego rozkładu zajęć – podejmowanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań związanych z planowaniem, ustalaniem i spełnianiem czynności wynikających z codziennego rozkładu zajęć i obowiązków, jak np. gospodarowanie czasem lub planowanie poszczególnych czynności wykonywanych w ciągu dnia								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/2	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4

Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań związanych z kontrolowaniem obciążeń psychicznych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Kierowanie własnym zachowaniem – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań w spójny sposób, w reakcji na nowe sytuacje, osoby lub doświadczenia									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Złożone kontakty międzyludzkie – utrzymywanie i kontrolowanie wzajemnych kontaktów z innymi ludźmi w sposób odpowiedni do danej sytuacji i akceptowany społecznie. Obejmuje: zabawę z innymi, tworzenie i kończenie wzajemnych kontaktów; kontrolowanie zachowań w ramach wzajemnych kontaktów, nawiązywanie wzajemnych kontaktów stosownie do pełnionych ról społecznych i zachowywanie dystansu w relacjach społecznych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/22	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ

Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości ustne – pojmowanie dosłownego i domyślnego znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą języka mówionego, w tym: – rozumienie prostych komunikatów ustnych; – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”); – rozumienie złożonych komunikatów ustnych – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na złożone komunikaty ustne (całe zdania), takie jak pytania lub polecenia									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości niewerbalne – pojmowanie dosłownych i domyślnych znaczeń wiadomości przekazywanych za pomocą gestów, symboli lub rysunków, jak np. uświadamianie sobie, że dziecko jest zmęczone, kiedy trze swoje oczy									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Mówienie – wypowiadanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu, jak np. gdy przedstawia się ustnie jakiś fakt lub opowiada historię									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Tworzenie wiadomości niewerbalnych – posługiwanie się gestami, symbolami i rysunkami w celu przekazania wiadomości, jak np. gdy kręci się głową dla wyrażenia dezaprobaty lub rysuje się obrazek albo wykres, aby przekazać jakiś fakt lub skomplikowany pomysł									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Rozmowa – rozpoczęcie, kontynuowanie i kończenie wymiany myśli oraz poglądów za pomocą języka mówionego z jedną osobą lub większą liczbą ludzi znajomych lub obcych w kontaktach oficjalnych lub towarzyskich									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: POROZUMIEWANIE SIĘ									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/22	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ

Zmienianie podstawowej pozycji ciała – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Utrzymywanie pozycji ciała – pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała, np. siedzenie lub stanie. Obejmuje: utrzymywanie pozycji leżącej, kucznej, klęczącej, siedzącej i stojącej									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów – podnoszenie przedmiotu lub zabieranie czegoś z jednego miejsca na drugie, tak jak np. podczas unoszenia filiżanki lub zabawki, przeniesienia pudełka									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych – podejmowanie skoordynowanych czynności w celu poruszenia przedmiotu z użyciem nóg i stóp, tak jak np. podczas kopania piłki lub naciskania na pedały roweru. Obejmuje: naciskanie za pomocą kończyn dolnych, kopanie									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Chodzenie – poruszanie się po powierzchni na stopach, krok po kroku, gdy co najmniej jedna stopa zawsze dotyka ziemi, tak jak np. podczas spacerowania, przechadzania się, chodzenia do przodu, do tyłu lub bokiem. Obejmuje: chodzenie na krótkie lub długie dystanse, chodzenie po różnych powierzchniach, omijanie przeszkód									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Inne sposoby poruszania się – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia (w tym: wspinanie, skakanie, bieganie)									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Poruszanie się w różnych miejscach – chodzenie i poruszanie się w różnych miejscach i sytuacjach, jak np. chodzenie pomiędzy pokojami w domu, w obrębie budynku lub po ulicy w mieście, w tym: poruszanie się wewnątrz domu, czołganie się lub wspinanie w obrębie domu, chodzenie lub poruszanie się wewnątrz budynków innych niż dom oraz na zewnątrz domu i innych budynków									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/37	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: CHWYTANIE, MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI, ZRĘCNOŚĆ

Precyzyjne używanie ręki – wykonywanie skoordynowanych czynności związanych z posługiwaniem się przedmiotami, podnoszeniem, manipulowaniem i wypuszczaniem przedmiotów przy użyciu jednej ręki, palców i kciuka, jak np. gdy zbiera się monety ze stołu lub wykręca numer telefonu. Obejmuje: podnoszenie, chwytanie, manipulowanie i odkładanie									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/11	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Używanie rąk i ramion – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałkę u drzwi lub gdy rzuca się lub łapie jakiś przedmiot									

Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: CHWYCIENIE, MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI, ZRĘCZNOŚĆ								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/17	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

PROFIL OBSZAR: DBANIE O SIEBIE

Mycie się – mycie i suszenie całego ciała lub części ciała z użyciem wody i odpowiednich czyszczących oraz suszących środków i sposobów, jak np. kąpanie się, branie prysznicza, mycie rąk i stóp, twarzy i włosów i wycieranie się ręcznikiem								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Pielęgnowanie poszczególnych części ciała – dbanie o części ciała, takie jak np. skóra, twarz, zęby, skóra głowy, paznokcie i genitalia, które wymagają więcej troski niż mycie i suszenie								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Korzystanie z toalety – sygnalizowanie potrzeb fizjologicznych oraz oczyszczanie się po tych czynnościach								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Ubieranie się – podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem i zdejmowaniem ubrań i obuwia we właściwej kolejności								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/11	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Jedzenie – sygnalizowanie potrzeby i podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjadanie w kulturowo akceptowany sposób, krojenie lub łamanie pożywienia na kawałki, używanie przyborów do jedzenia, zjadanie posiłków								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Picie – sygnalizowanie potrzeby picia i chwytanie naczynia z płynem, podnoszenie go do ust i wypijanie płynu w kulturowo akceptowany sposób, miksowanie, mieszanie i nalewanie płynów do picia, picie przez słomkę								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: DBANIE O SIEBIE								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/29	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

Arkusz zbiorczy PROFIL KOŃCOWY – podsumowanie

OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/84	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/22	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/22	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ,							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/37	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: CHWYTANIE, MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI, ZRĘCZNOŚĆ							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/17	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: DBANIE O SIEBIE							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/29	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
PODSUMOWANIE: PROFIL KOŃCOWY							
Łączny wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/211	___/100%	Proponowany POZIOM WSPARCIA	0	1	2	3

Poziom wsparcia	Kod kwalifikatora	Opis	Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	Wskaźnik nieprawidłowych zachowań dziecięcych
0	0	BRAK trudności (żadne, nieobecne, nieistotne)	96–100%	0–4%
1	1	NIEZNACZNE trudności (niewielkie, małe)	75–95%	5–24%
2	2	UMIARKOWANE trudności (średnie, spore)	51–74%	25–49%
3	3	ZNACZNE trudności (wielkie, silne)	5–50%	50–95%
	4	SKRAJNIE DUŻE trudności (zupelne)	0–4%	96–100%

Dodatkowe informacje po przeprowadzanej obserwacji:

ZAŁĄCZNIK 2.4.

**KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI
AKTYWNOŚCI DZIECKA
W WIEKU 4 LAT**

SKRINING ROZWOJU MAŁEGO DZIECKA (SRMD)

KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 4 LAT

(Autorstwo kwestionariusza: R. Piotrowicz, M. Walkiewicz-Krutak,
I. Gellata, A. Jegier, A. Mikler-Chwastek, K. Pawlak, K. Wereszka 2022
Walidacja: Z. Gajdzica, E. Widawska, E. Domagała-Zyśk, S. Byra,
B. Jachimczak, R. Piotrowicz 2024)

OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY

Obejmuje:

- Celowe posługiwanie się zmysłami: patrzenie, słuchanie, dotykanie;
- Naśladowanie;
- Uczenie się przez działanie (zabawę) z przedmiotami;
- Przyswajanie informacji;
- Przyswajanie języka;
- Powtarzanie;
- Przyswajanie pojęć;
- Uczenie się czytania;
- Uczenie się pisania;
- Uczenie się liczenia;
- Nabywanie umiejętności;
- Skupienie uwagi;
- Ukierunkowanie uwagi;
- Myślenie;
- Rozwiązywanie problemów;
- Podejmowanie decyzji.

ID	Wiek rozwoju	Patrzenie – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych		
1/1	4 lata	Dziecko przygląda się przedmiotom.	☐ TAK	☐ NIE
2/2	4 lata	Dziecko przygląda się osobom.	☐ TAK	☐ NIE
3/3	4 lata	Dziecko śledzi tor zabawki przesuwanej przez inne dziecko.	☐ TAK	☐ NIE
4/4	4 lata	Dziecko jest zainteresowane wzrokowo obrazkami. Wyodrębnia elementy z całości.	☐ TAK	☐ NIE
5/5	4 lata	Dziecko patrzy na to, co robi, np. składanie zabawki, jedzenie łyżką.	☐ TAK	☐ NIE
6/6	4 lata	Dziecko zagląda do pudełka lub patrzy przez otwór, by zobaczyć, co się w nim znajduje, np. zabawa kalejdoskopem.	☐ TAK	☐ NIE
7/7	4 lata	Dziecko nie przejawia zachowań o cechach nadwrażliwości wzrokowej w codziennej aktywności, które mogą utrudniać mu funkcjonowanie, typu: mrużenie oczu na światło, pocieranie oczu, unikanie patrzenia na kontrastowe obrazki, niezauważanie przedmiotów.	☐ TAK	☐ NIE

8/8	4 lata	Dziecko nie przejawia zachowań o cechach niedowrażliwości wzrokowej w codziennej aktywności, które mogą utrudniać mu funkcjonowanie, typu zbyt długie wpatrywanie się w przedmioty, obrazki itp., oglądanie przedmiotu, obrazka z bliskiej odległości (pochylenie się, przykładanie blisko oczu).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/8	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Słuchanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych		
1/9	4 lata	Dziecko słucha dłuższych bajek, opowiadań (nawet do 10 min).	☐ TAK	☐ NIE
2/10	4 lata	Dziecko nasłuchuje, skąd dobiegają dźwięki; lokalizuje źródło dźwięku.	☐ TAK	☐ NIE
3/11	4 lata	Dziecko adekwatnie nasłuchuje, gdy dorosły mówi szeptem lub głośno i zmienia tonację.	☐ TAK	☐ NIE
4/12	4 lata	Dziecko nie przejawia zachowań o cechach nadwrażliwości słuchowej w codziennej aktywności, które mogą utrudniać mu funkcjonowanie, np. zaciskanie uszu na dźwięki otoczenia, nadmierne unikanie hałasu.	☐ TAK	☐ NIE
5/13	4 lata	Dziecko nie przejawia zachowań o cechach niedowrażliwości słuchowej w codziennej aktywności, które mogą utrudniać mu funkcjonowanie, np. zbyt długie nasłuchiwanie, fascynacje wybranymi dźwiękami, głośne mówienie.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Celowe posługiwanie się innymi zmysłami – zamierzone posługiwanie się zmysłami (dotyk, smak, węch)		
1/14	4 lata	Dziecko bada przedmioty, dotyka je adekwatnie do ich struktury, kształtu. Nie przejawia cech nadwrażliwości, niedowrażliwości dotykowej.	☐ TAK	☐ NIE
2/15	4 lata	Dziecko wącha, by poczuć zapach.	☐ TAK	☐ NIE
3/16	4 lata	Dziecko smakuje, np. nowe potrawy. Określa, czy jest to dobre, czy nie.	☐ TAK	☐ NIE
4/17	4 lata	Dziecko nie przejawia zachowań w codziennej aktywności, które mogą utrudniać mu funkcjonowanie podczas jedzenia, np. wybiórczość pokarmowa, niechęć do jedzenia itp.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Naśladowanie – imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się, np. naśladowanie wyrazu twarzy, gestykulacji, dźwięków lub kopiowanie liter alfabetu. Obejmuje: bezpośrednie naśladowanie czynności lub zachowania		
1/18	4 lata	Dziecko naśladowuje gesty innych.	☐ TAK	☐ NIE
2/19	4 lata	Dziecko naśladowuje zachowanie innych dzieci podczas zabawy lub czynności rutynowych, np. podczas posiłku, ubierania itp.	☐ TAK	☐ NIE
3/20	4 lata	Dziecko naśladowuje miny wyrażające emocje: smutek, radość, złość.	☐ TAK	☐ NIE
4/21	4 lata	Dziecko naśladowuje czynności podczas zabaw muzyczno-ruchowych.	☐ TAK	☐ NIE
5/22	4 lata	Dziecko naśladowuje czynności z życia codziennego; bawi się w udawanie.	☐ TAK	☐ NIE
6/23	4 lata	Dziecko bawi się w pisanie, naśladowując dorosłych (odwzorowuje proste wzory).	☐ TAK	☐ NIE

7/24	4 lata	Dziecko powtarza wystukany przez dorosłego prosty rytm dwuelementowy.	☐ TAK	☐ NIE
8/25	4 lata	Dziecko powtarza dźwięki: samogłoski i sylaby.	☐ TAK	☐ NIE
9/26	4 lata	Dziecko powtarza proste słowa.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/9	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Uczenie się przez działanie – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów, zabawa symboliczna, zabawa na niby, jak np. uderzanie przedmiotem, zderzanie klocków i zabawa lalkami lub samochodami		
1/27	4 lata	Dziecko lepi z plasteliny, toczy kule i wałek	☐ TAK	☐ NIE
2/28	4 lata	Dziecko maluje farbami (posługuje się pędzlem).	☐ TAK	☐ NIE
3/29	4 lata	Dziecko nawleka koraliki na sznurek.	☐ TAK	☐ NIE
4/30	4 lata	Dziecko buduje z piasku (tunele, budowle).	☐ TAK	☐ NIE
5/31	4 lata	Dziecko bawi się na niby w proste zabawy tematyczne, np. zabawa samochodami, lalkami itp.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Przyswajanie informacji – zdobywanie faktów o osobach, rzeczach i zdarzeniach przez pytanie: dlaczego, co, gdzie i jak oraz pytanie o nazwy werbalnie lub niewerbalnie		
1/32	4 lata	Dziecko szuka zabawki, pyta o zabawkę: <i>Gdzie jest?</i>	☐ TAK	☐ NIE
2/33	4 lata	Dziecko szuka osoby, pyta o osobę: <i>Gdzie jest?</i>	☐ TAK	☐ NIE
3/34	4 lata	Dziecko pyta o osoby: <i>Kto to jest?</i>	☐ TAK	☐ NIE
4/35	4 lata	Dziecko zadaje pytanie: <i>Co robisz?</i>	☐ TAK	☐ NIE
5/36	4 lata	Dziecko zadaje pytanie: <i>Co to jest?</i>	☐ TAK	☐ NIE
6/37	4 lata	Dziecko zadaje pytanie: <i>Co będziemy robić?</i>	☐ TAK	☐ NIE
7/38	4 lata	Dziecko pyta innych: <i>Jak masz na imię?</i>	☐ TAK	☐ NIE
8/39	4 lata	Dziecko zadaje pytanie: <i>Dlaczego?</i>	☐ TAK	☐ NIE
9/40	4 lata	Dziecko jest zainteresowane otoczeniem, szuka informacji, zadaje spontanicznie pytania adekwatnie do sytuacji.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/9	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Przyswajanie języka – rozwijanie umiejętności reprezentowania osób, przedmiotów, wydarzeń i uczuć za pomocą słów, symboli komunikacji niewerbalnej, fraz i zdań		
1/41	4 lata	Dziecko zna swoje imię.	☐ TAK	☐ NIE
2/42	4 lata	Dziecko wie, ile ma lat.	☐ TAK	☐ NIE
3/43	4 lata	Dziecko zna nazwy części ciała.	☐ TAK	☐ NIE
4/44	4 lata	Dziecko nazywa własne uczucia.	☐ TAK	☐ NIE

5/45	4 lata	Rozumie i nazywa cudze uczucia.	☐ TAK	☐ NIE
6/46	4 lata	Dziecko zna nazwy przedmiotów codziennego użytku i domowych czynności.	☐ TAK	☐ NIE
7/47	4 lata	Dziecko nazywa zabawki (także nadaje im imiona).	☐ TAK	☐ NIE
8/48	4 lata	Dziecko nazywa zdarzenia (np. Mama przyszła).	☐ TAK	☐ NIE
9/49	4 lata	Dziecko nazywa osoby z najbliższego otoczenia (członków swojej rodziny, kolegów i koleżanki z grupy).	☐ TAK	☐ NIE
10/50	4 lata	Dziecko odpowiada na pytania: <i>Co to, Kto to, Co robi, Jak to zrobić, Dlaczego?</i>	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/10	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Powtarzanie – powtarzanie sekwencji zdarzeń lub symboli jako podstawowy element uczenia się, np. liczenie dziesiątkami lub ćwiczenie recytacji rymowanki lub wiersza łącznie z gestykulacją		
1/51	4 lata	Dziecko zapamiętuje tekst krótkich wierszy i piosenek.	☐ TAK	☐ NIE
2/52	4 lata	Dziecko powtarza wierszyki i gesty z wykorzystaniem zabaw muzyczno-ruchowych i językowych.	☐ TAK	☐ NIE
3/53	4 lata	Dziecko powtarza po dorosłym lub innym dziecku sekwencję dwóch–trzech czynności w przestrzeni, np. rzucenie piłki, siadanie na krześle, tor przeszkód.	☐ TAK	☐ NIE
4/54	4 lata	Dziecko odtwarza za dorosłym konstrukcje z trzech–czterech przedmiotów, np. pudełek, klocków, poduszek lub innych zabawek.	☐ TAK	☐ NIE
5/55	4 lata	Dziecko powtarza liczebniki od 1 do 10.	☐ TAK	☐ NIE
6/56	4 lata	Dziecko powtarza sekwencję ruchów podczas zabaw ruchowych, muzycznych.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Przyswajanie pojęć – rozwijanie umiejętności rozumienia i używania prostych i złożonych pojęć reprezentujących cechy rzeczy, osób i zdarzeń		
1/57	4 lata	Dziecko rozumie i używa pojęcia wielkości: duży/mały.	☐ TAK	☐ NIE
2/58	4 lata	Dziecko rozumie i używa pojęcia kształtu: koło.	☐ TAK	☐ NIE
3/59	4 lata	Dziecko rozumie i używa pojęcia ilości: dużo/mało.	☐ TAK	☐ NIE
4/60	4 lata	Dziecko rozumie i używa pojęcia długości: długi/krótki.	☐ TAK	☐ NIE
5/61	4 lata	Dziecko rozumie i używa pojęcia podobieństwo: taki sam.	☐ TAK	☐ NIE
6/62	4 lata	Dziecko rozumie i używa pojęcia przeciwieństwo: inny.	☐ TAK	☐ NIE
7/63	4 lata	Dziecko grupuje przedmioty według koloru.	☐ TAK	☐ NIE
8/64	4 lata	Dziecko rozpoznaje dźwięki z najbliższego otoczenia.	☐ TAK	☐ NIE
9/65	4 lata	Dziecko wskazuje obrazki kojarzące się z danym dźwiękiem.	☐ TAK	☐ NIE
10/66	4 lata	Dziecko zna schemat ciała drugiej osoby. Dziecko nazywa i pokazuje na drugiej osobie lub zabawce podstawowe części ciała.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/10	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Uczenie się czytania – rozwijanie umiejętności płynnego i wiernego czytania materiałów pisanych (w tym systemem Braille’a i z użyciem innych symboli), np. rozpoznawanie znaków alfabetu, poprawne wymawianie brzmienia zapisanych wyrazów i rozumienie wyrazów i zdań		
1/67	4 lata	Dziecko ogląda książeczki. Wskazuje obiekty, o które pyta dorosły.	☐ TAK	☐ NIE
2/68	4 lata	Dziecko słucha dorosłego, który mu czyta. Czeka na sygnał <i>koniec</i> .	☐ TAK	☐ NIE
3/69	4 lata	Dziecko odtwarza za dorosłym ułożenie obrazków zabawek, przedmiotów codziennego użytku w szeregu według takiej samej kolejności.	☐ TAK	☐ NIE
4/70	4 lata	Dziecko odczytuje obrazkowe plany codziennych aktywności, przedstawiające sekwencję czynności do wykonania.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Uczenie się pisania – rozwijanie umiejętności tworzenia symboli reprezentujących sylaby, słowa i zdania (włączając system Braille’a i inne symbole) w celu oddania ich znaczenia		
1/71	4 lata	Dziecko pewnie chwyta kredki, flamastry.	☐ TAK	☐ NIE
2/72	4 lata	Dziecko, rysując linie, hamuje na polecenie <i>Stop</i> .	☐ TAK	☐ NIE
3/73	4 lata	Dziecko łączy kreską duże kropki, obrazki.	☐ TAK	☐ NIE
4/74	4 lata	Dziecko rysuje kredą na dużych arkuszach papieru różne wzory. Opowiada, co narysowało.	☐ TAK	☐ NIE
5/75	4 lata	Dziecko odwzorowuje koło, kwadrat, X.	☐ TAK	☐ NIE
6/76	4 lata	Dziecko rysuje po śladzie (prosty graficznie obrazek na dużej kartce A4).	☐ TAK	☐ NIE
7/77	4 lata	Dziecko koloruje – wypełnia kolorem cały kontur obrazka wewnątrz szablonu.	☐ TAK	☐ NIE
8/78	4 lata	Dziecko koloruje obrazek o wypukłych konturach (kontury wyklejone sznurkiem lub innym materiałem). Wypełnia kolorem cały kontur obrazka.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/8	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Uczenie się liczenia – rozwijanie umiejętności posługiwania się liczbami i wykonywania prostych i złożonych operacji matematycznych, np. używanie symboli matematycznych dodawania i odejmowania lub stosowanie właściwych działań matematycznych w celu rozwiązania zadania		
1/79	4 lata	Dziecko dobiera przedmioty według koloru.	☐ TAK	☐ NIE
2/80	4 lata	Dziecko dobiera przedmioty z uwzględnieniem dwóch cech: kolor i wielkość.	☐ TAK	☐ NIE
3/81	4 lata	Dziecko przelicza przedmioty.	☐ TAK	☐ NIE
4/82	4 lata	Dziecko odpowiada na pytanie: <i>Ile masz?</i> (pokazuje tyle lub określa liczebnik).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Nabywanie umiejętności – rozwijanie zdolności wykonywania prostych i złożonych, zintegrowanych czynności lub zadań, umożliwiających nabycie umiejętności, jak np. posługiwanie się narzędziami lub zabawkami lub granie w gry		
1/83	4 lata	Dziecko nakłada sobie kanapkę na talerz.	☐ TAK	☐ NIE
2/84	4 lata	Dziecko pomaga w przygotowaniu posiłku, np. nakłada plaster sera na kanapkę itp.	☐ TAK	☐ NIE
3/85	4 lata	Dziecko nalewa napój do kubka (z dzbanka, butelki).	☐ TAK	☐ NIE
4/86	4 lata	Dziecko zasuwa zamek błyskawiczny (czasem wymaga pomocy).	☐ TAK	☐ NIE
5/87	4 lata	Dziecko uczy się samodzielnie wykonywania nowych zadań, wykorzystując różne strategie uczenia się: metodę prób i błędów, obserwacji innych.	☐ TAK	☐ NIE
6/88	4 lata	Dziecko uczy się nowych zadań poprzez zwracanie się o pomoc do innych, zadając pytanie. Potrafi skorzystać z podpowiedzi werbalnej.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Skupianie uwagi – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozprasających dźwięków		
1/89	4 lata	Dziecko koncentruje się na 10–20 min, wówczas gdy robi coś interesującego.	☐ TAK	☐ NIE
2/90	4 lata	Dziecko koncentruje się na twarzy rozmówcy.	☐ TAK	☐ NIE
3/91	4 lata	Dziecko skupia uwagę na tym, co robi dorosły lub inne dziecko.	☐ TAK	☐ NIE
4/92	4 lata	Dziecko skupia uwagę na wzorach i obrazkach.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Ukierunkowanie uwagi – celowe utrzymanie uwagi na specyficznych działaniach lub zadaniach przez odpowiednio długi okres		
1/93	4 lata	Dziecko kieruje uwagę na opiekuna.	☐ TAK	☐ NIE
2/94	4 lata	Dziecko kieruje uwagę na rówieśników.	☐ TAK	☐ NIE
3/95	4 lata	Dziecko kieruje uwagę na dorosłego, który coś mu pokazuje przez 2–3 min.	☐ TAK	☐ NIE
4/96	4 lata	Dziecko kieruje uwagę na rówieśnika, który wykonuje interesującą je czynność przez 2–3 min.	☐ TAK	☐ NIE
5/97	4 lata	Dziecko potrafi czekać na swoją kolej w zabawach naprzemiennych.	☐ TAK	☐ NIE
6/98	4 lata	Dziecko wyszukuje w grupie opiekuna lub inne dzieci, którym chce coś pokazać lub powiedzieć.	☐ TAK	☐ NIE
7/99	4 lata	Dziecko skupia się na tym, co robi, np. podczas rutynowych czynności (jedzenia, ubierania).	☐ TAK	☐ NIE
8/100	4 lata	Dziecko skupia się na tym, co robi, podczas zadań dydaktycznych: układania, składania, dobierania, rysowania.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/8	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Myślenie – formułowanie i posługiwanie się pojęciami, koncepcjami i wyobrażeniami, podczas zabawy w „udawanie”, gier słownych		
1/101	4 lata	Dziecko bawi się w udawanie. Przyjmuje rolę w zabawach tematycznych.	☐ TAK	☐ NIE
2/102	4 lata	Dziecko bawi się kreatywnie. Wymyśla nowe sposoby użycia przedmiotów.	☐ TAK	☐ NIE
3/103	4 lata	Dziecko potrafi uzasadnić dobór przedmiotów różnych kategorii tematycznych (np. piłka, bramka, but, spodnie) Odpowiada na pytanie: dlaczego pasują do siebie? Tworzy pary.	☐ TAK	☐ NIE
4/104	4 lata	Dziecko potrafi przyporządkować klocki o różnych kształtach (kula, cylinder, stożek itp.) do odpowiadających im obrazkom konturowym z kształtami przedmiotów: koło, prostokąt, trójkąt itp.	☐ TAK	☐ NIE
5/105	4 lata	Dziecko szuka rozwiązania, kiedy nie może sobie poradzić z podejmowaną z własnej inicjatywy aktywnością lub wykonaniem zadania na polecenie.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Rozwiązywanie problemów – znajdowanie odpowiedzi na pytania lub sytuacji poprzez identyfikowanie i analizowanie problemów, ustalanie możliwych rozwiązań i ocenianie potencjalnych skutków tych rozwiązań, a następnie wdrażanie wybranego rozwiązania		
1/106	4 lata	Dziecko wie, do kogo się może zwrócić z prośbą o pomoc.	☐ TAK	☐ NIE
2/107	4 lata	Dziecko samodzielnie podejmuje próbę rozwiązania problemu (np. zapięcia kurtki), gdy za pierwszym razem to się nie udało.	☐ TAK	☐ NIE
3/108	4 lata	Dziecko potrafi prosić o pomoc.	☐ TAK	☐ NIE
4/109	4 lata	Dziecko szuka sposobu rozwiązania zadania. Kieruje pytanie do osoby: Jak to zrobić?	☐ TAK	☐ NIE
5/110	4 lata	Dziecko szuka sposobu rozwiązania zadania. Wykorzystuje strategię: eksperymentuje metodą prób i błędów, obserwuje i naśladuje innych.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Podejmowanie decyzji – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru, ocenianie skutków dokonanego wyboru		
1/111	4 lata	Dziecko decyduje o tym, w co się bawić.	☐ TAK	☐ NIE
2/112	4 lata	Dziecko decyduje o tym, z kim się bawić.	☐ TAK	☐ NIE
3/113	4 lata	Dziecko decyduje o tym, co chce zjeść.	☐ TAK	☐ NIE
4/114	4 lata	Dziecko decyduje o tym, w co chce się ubrać.	☐ TAK	☐ NIE
5/115	4 lata	Dziecko potrafi dokonać wyboru zabawki spośród czterech przedmiotów.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%

**OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH –
PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE**

Obejmuje:

- Podejmowanie pojedynczego zadania;
- Realizowanie dziennego rozkładu zajęć;
- Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi;
- Kierowanie własnym zachowaniem;
- Złożone kontakty międzyludzkie.

ID	Wiek rozwoju	Podejmowanie pojedynczego zadania – wykonywanie prostych lub złożonych, skoordynowanych czynności umysłowych i fizycznych będących elementami realizacji pojedynczego zadania, jak np. inicjowanie zadania, ustalanie czasu, miejsca i materiałów potrzebnych do wykonania zadania, kolejne kroki wykonania zadania, realizowanie zadania, finalizowanie zadania i kontynuowanie wykonywania zadania. Obejmuje: podejmowanie prostego lub złożonego zadania, podejmowanie pojedynczego zadania samodzielnie lub w grupie		
1/1/116	4 lata	Dziecko samodzielnie organizuje sobie przestrzeń do zabawy.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/117	4 lata	Dziecko wybiera zabawki i podejmuje zabawę nimi.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/118	4 lata	Dziecko zaprasza innych do zabawy.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/119	4 lata	Dziecko próbuje się samodzielnie ubrać.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/120	4 lata	Dziecko porządkuje swoją przestrzeń, np. odkłada zabawki na miejsce po skończeniu zabawy, po skończeniu posiłku odkłada talerz na talerz.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Realizowanie dziennego rozkładu zajęć – podejmowanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań, związanych z planowaniem, ustalaniem i spełnianiem czynności wynikających z codziennego rozkładu zajęć i obowiązków, jak np. gospodarowanie czasem lub planowanie poszczególnych czynności wykonywanych w ciągu dnia		
1/6/121	4 lata	Dziecko orientuje się w schemacie dnia w przedszkolu/domu. Przewiduje czynności rutynowe w przedszkolu/domu.	☐ TAK	☐ NIE
2/7/122	4 lata	Dziecko dostosowuje się do aktywności zgodnie ze schematem dnia w przedszkolu/domu.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/2	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań, związanych z kontrolowaniem obciążeń psychicznych		
1/8/123	4 lata	Dziecko sygnalizuje opiekunowi, że się czegoś boi, lęka.	☐ TAK	☐ NIE
2/9/124	4 lata	Dziecko szuka pomocy u nauczyciela/opiekuna/rodzica.	☐ TAK	☐ NIE
3/10/125	4 lata	Dziecko sygnalizuje, że chce skończyć zadanie.	☐ TAK	☐ NIE

4/11/126	4 lata	Dziecko sygnalizuje, że jest zmęczone.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Kierowanie własnym zachowaniem – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań w spójny sposób, w reakcji na nowe sytuacje, osoby lub doświadczenia		
1/12/127	4 lata	Dziecko jest ciekawe nowości. Wykazuje zainteresowanie tym, co się pojawia w jego otoczeniu, np. podchodzi, ogląda, zadaje pytania.	☐ TAK	☐ NIE
2/13/128	4 lata	Dziecko akceptuje nowości proponowane przez opiekuna, np. nowa zabawa, nowe zadanie.	☐ TAK	☐ NIE
3/14/129	4 lata	Dziecko dostosowuje się do poleceń opiekuna.	☐ TAK	☐ NIE
4/15/130	4 lata	Dziecko wykonuje proste polecenia wydane przez opiekuna (podaj mi . . . , chodź do mnie, usiądź).	☐ TAK	☐ NIE
5/16/131	4 lata	Dziecko obserwuje zachowanie nowych osób, np. na placu zabaw lub w spotkaniach ogólnoprzedzkolnych/rodzinnych, inicjuje z nimi kontakt.	☐ TAK	☐ NIE
6/17/132	4 lata	Dziecko wykazuje zażenowanie w sytuacji nieznannej.	☐ TAK	☐ NIE
7/18/133	4 lata	Dziecko bawi się kreatywnie.	☐ TAK	☐ NIE
8/19/134	4 lata	Dziecko podejmuje próby osiągnięcia tego, co chce.	☐ TAK	☐ NIE
9/20/135	4 lata	Dziecko zwraca się o pomoc do opiekuna.	☐ TAK	☐ NIE
10/21/136	4 lata	Dziecko zwraca się o pomoc do rówieśnika.	☐ TAK	☐ NIE
11/22/137	4 lata	Dziecko chwali się tym, co zrobiło.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/11	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Złożone kontakty międzyludzkie – utrzymywanie i kontrolowanie wzajemnych kontaktów z innymi ludźmi, w sposób odpowiedni do danej sytuacji i akceptowany społecznie. Obejmuje: zabawa z innymi, tworzenie i kończenie wzajemnych kontaktów; kontrolowanie zachowań w ramach wzajemnych kontaktów, nawiązywanie wzajemnych kontaktów stosownie do pełnionych ról społecznych i zachowywanie dystansu w relacjach społecznych		
1/23/138	4 lata	Dziecko rozpoznaje własne uczucia.	☐ TAK	☐ NIE
2/24/139	4 lata	Dziecko rozpoznaje uczucia innych.	☐ TAK	☐ NIE
3/25/140	4 lata	Dziecko okazuje troskę wobec innych dzieci wówczas, gdy dzieje się im coś złego lub są w stresie.	☐ TAK	☐ NIE
4/26/141	4 lata	Dziecko obserwuje zachowanie innych dzieci, rozpoznaje stan emocjonalny: radość, smutek, zażenowanie, lęk.	☐ TAK	☐ NIE
5/27/142	4 lata	Dziecko domyśla się przyczyn emocji u innych.	☐ TAK	☐ NIE
6/28/143	4 lata	Dziecko chętnie bawi się w grupie i z jednym dzieckiem.	☐ TAK	☐ NIE
7/29/144	4 lata	Dziecko czeka na swoją kolej.	☐ TAK	☐ NIE
8/30/145	4 lata	Dziecko bawi się z rówieśnikami w zabawy tematyczne.	☐ TAK	☐ NIE
9/31/146	4 lata	Dziecko ma w grupie koleżanki/kolegów, z którymi często podejmuje zabawy lub z którymi lubi przebywać podczas czynności rutynowych, np. podczas posiłku, spaceru, na placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE

10/32/147	4 lata	Dziecko przez chwilę bawi się samotnie.	☐ TAK	☐ NIE
11/33/148	4 lata	Dziecko przestrzega ustalonych zasad obowiązujących w grupie.	☐ TAK	☐ NIE
12/34/149	4 lata	Dziecko informuje opiekuna o swoich potrzebach (chcę do toalety/pić mi się chce itp.).	☐ TAK	☐ NIE
13/35/150	4 lata	Dziecko dzieli się zabawkami z innymi dziećmi.	☐ TAK	☐ NIE
14/36/151	4 lata	Dziecko stosuje się do ustalonych zasad.	☐ TAK	☐ NIE
15/37/152	4 lata	Dziecko, gdy kogoś nie zna, powoli przekonuje się do nowej osoby.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/15	___/100%

OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ

Obejmuje:

- Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości ustne;
- Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości niewerbalne;
- Mówienie;
- Śpiewanie;
- Tworzenie wiadomości niewerbalnych;
- Rozmowa.

ID	Wiek rozwoju	Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości ustne – pojmowanie dosłownego i domyślnego znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą języka mówionego, w tym: – rozumienie prostych komunikatów ustnych; – reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”); – rozumienie złożonych komunikatów ustnych, reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na złożone komunikaty ustne (całe zdania), takie jak pytania lub polecenia		
1/1/153	4 lata	Dziecko przywołane przez opiekuna po imieniu reaguje na polecenia.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/154	4 lata	Dziecko słucha komunikatów opiekunów.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/155	4 lata	Dziecko słucha komunikatów rówieśników.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/156	4 lata	Dziecko rozumie komunikat kierowany do niego.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/157	4 lata	Dziecko rozumie komunikat kierowany do grupy.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości niewerbalne – pojmowanie dosłownych i domyślnych znaczeń wiadomości przekazywanych za pomocą gestów, symboli lub rysunków, jak np. uświadamianie sobie, że dziecko jest zmęczone, kiedy trze swoje oczy		
1/6/158	4 lata	Dziecko rozumie gesty opiekuna/rówieśników, np. gest wskazywania, przywoływania, gesty powitania.	☐ TAK	☐ NIE

2/7/159	4 lata	Dziecko kojarzy gesty charakterystyczne dla codziennych aktywności, np. iść, moje, mam, jeść, pić itp.	☐ TAK	☐ NIE
3/8/160	4 lata	Dziecko rozumie mimikę opiekuna/rówieśników.	☐ TAK	☐ NIE
4/9/161	4 lata	Dziecko identyfikuje obrazki prezentujące przedmioty z czynnościami, zadaniami do wykonania, np. książka – czytanie, talerz – jedzenie, buty – spacer itp.	☐ TAK	☐ NIE
5/10/162	4 lata	Dziecko zna swój znaczek w szatni, w sali zabaw i innych pomieszczeniach przedszkolnych/domu, a także na tablicach aktywności, np. obecności.	☐ TAK	☐ NIE
6/11/163	4 lata	Dziecko wie, co będzie robić po pokazaniu mu sekwencji zdjęć, obrazków przedmiotów – w formie planów aktywności, np. klocki (budowa), książka (czytanie), poduszka (odpoczynek).	☐ TAK	☐ NIE
7/12/164	4 lata	Dziecko odczytuje zachowanie innych dzieci.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Mówienie – wypowiadanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu, jak np. gdy przedstawia się ustnie jakiś fakt lub opowiada historię		
1/13/165	4 lata	Dziecko porozumiewa się z dorosłymi i rówieśnikami za pomocą zrozumiałej wymowy (może popełniać jeszcze błędy, np. w odmianie, większość głosek wymawia prawidłowo).	☐ TAK	☐ NIE
2/14/166	4 lata	Dziecko wyraża swoje potrzeby.	☐ TAK	☐ NIE
3/15/167	4 lata	Dziecko adekwatnie odpowiada na pytania kierowane do niego.	☐ TAK	☐ NIE
4/16/168	4 lata	Dziecko zadaje pytania i oczekuje odpowiedzi.	☐ TAK	☐ NIE
5/17/169	4 lata	Dziecko komunikuje się zdaniami, które składają się z 4–5 słów.	☐ TAK	☐ NIE
6/18/170	4 lata	Dziecko posługuje się zaimkami: ja, ty, my itp.	☐ TAK	☐ NIE
7/19/171	4 lata	Dziecko opowiada treść obrazka.	☐ TAK	☐ NIE
8/20/172	4 lata	Dziecko używa czasu przeszłego i przyszłego. np. <i>byłem, będę</i> .	☐ TAK	☐ NIE
9/21/173	4 lata	Dziecko opowiada o tym, co się wydarzyło.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/9	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Śpiewanie – wytwarzanie dźwięków w określonej kolejności prowadzące do powstania melodii w celu przekazania treści		
1/22/174	4 lata	Dziecko potrafi samodzielnie zaśpiewać krótką piosenkę, której się uczyło.	☐ TAK	☐ NIE
2/23/175	4 lata	Dziecko odtwarza prostą melodię.	☐ TAK	☐ NIE
3/24/176	4 lata	Dziecko intonuje głos, wyrażając emocje.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Tworzenie wiadomości niewerbalnych – posługiwanie się gestami, symbolami i rysunkami w celu przekazania wiadomości, jak np. gdy kręci się głową dla wyrażenia dezaprobaty lub rysuje się obrazek albo wykres, aby przekazać jakiś fakt lub skomplikowany pomysł		
1/25/177	4 lata	Dziecko posługuje się gestami (macha na pożegnanie, kręci głową wyrażając sprzeciw, potakuje, wykorzystuje gest wskazywania, naśladuje zachowanie innych).	☐ TAK	☐ NIE
2/26/178	4 lata	Dziecko wyraża mimiką swoje emocje.	☐ TAK	☐ NIE
3/27/179	4 lata	Dziecko wspomaga się zachowaniami niewerbalnymi (gestami, postawą, mimiką) wówczas, gdy zauważa, że podczas mówienia ktoś go nie rozumie lub nie wie, jak coś powiedzieć.	☐ TAK	☐ NIE
4/28/180	4 lata	Dziecko szuka różnych sposobów przekazania informacji o przedmiocie, czynności, kiedy nie potrafi tego określić w sposób werbalny.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Rozmowa – rozpoczęcie, kontynuowanie i kończenie wymiany myśli oraz poglądów za pomocą języka mówionego, z jedną osobą lub większą liczbą ludzi znanych lub obcych w kontaktach oficjalnych lub towarzyskich		
1/29/181	4 lata	Dziecko inicjuje kontakt słowny z innymi dziećmi, osobami dorosłymi. Zadaje pytania, opowiada o tym, co widziało, co się wydarzyło. Dzieli się swoimi wrażeniami.	☐ TAK	☐ NIE
2/30/182	4 lata	Dziecko odpowiada na pytania.	☐ TAK	☐ NIE
3/31/183	4 lata	Dziecko rozmawia z opiekunem/innym dzieckiem, przestrzegając zasad dialogu – słucha, czeka na swoją kolej. Rozmowa jest naprzemienna.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%

OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ

Obejmuje:

- Zmienianie podstawowej pozycji ciała;
- Utrzymywanie pozycji ciała;
- Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów;
- Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych;
- Chodzenie;
- Inne sposoby poruszania się;
- Poruszanie się w różnych miejscach.

ID	Wiek rozwoju	Zmienianie podstawowej pozycji ciała – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne		
1/1/184	4 lata	Dziecko potrafi położyć się na podłodze lub na łóżku.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/185	4 lata	Dziecko stojąc, potrafi przykucnąć.	☐ TAK	☐ NIE

3/3/186	4 lata	Dziecko potrafi przyjąć postawę kłęzącą, np. podczas zabawy, i wytrwać w niej kilka minut.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/187	4 lata	Dziecko potrafi usiąść na krześle dopasowanym do swojego wzrostu.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/188	4 lata	Dziecko potrafi turlać się po podłodze.	☐ TAK	☐ NIE
6/6/189	4 lata	Dziecko przechodzi, np. po ławeczce, szerokim krawężniku, zachowując równowagę.	☐ TAK	☐ NIE
7/7/190	4 lata	Dziecko potrafi przyjąć pozycję adekwatną do zabawy: w siadzie, w leżeniu, czołganiu, kłęk, sięganiu itp.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Utrzymywanie pozycji ciała – pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała, np. siedzenie lub stanie. Obejmuje: utrzymywanie pozycji leżącej, kucznej, kłęjącej, siedzącej i stojącej		
1/8/191	4 lata	Dziecko wytrzymuje kilkanaście minut w pozycji siedzącej podczas zajęć w przedszkolu lub w domu.	☐ TAK	☐ NIE
2/9/192	4 lata	Dziecko stoi, np. czekając na swoją kolej.	☐ TAK	☐ NIE
3/10/193	4 lata	Dziecko stoi na jednej nodze z otwartymi oczami.	☐ TAK	☐ NIE
4/11/194	4 lata	Dziecko wspina się na drabinki lub meble.	☐ TAK	☐ NIE
5/12/195	4 lata	Dziecko próbuje jeździć na rowerze, hulajnodze.	☐ TAK	☐ NIE
6/13/196	4 lata	Dziecko utrzymuje pozycję podczas czynności rutynowych, np. podczas mycia, ubierania się, jedzenia itp.	☐ TAK	☐ NIE
7/14/197	4 lata	Ruchy wykonywane przez dziecko podczas aktywności motorycznych są skoordynowane, płynne, zgrabne.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów – podnoszenie przedmiotu lub zabieranie czegoś z jednego miejsca na drugie, tak jak np. podczas unoszenia filiżanki lub zabawki, przenoszenia pudełka		
1/15/198	4 lata	Dziecko stojąc, podnosi przedmiot, który leży na podłodze.	☐ TAK	☐ NIE
2/16/199	4 lata	Dziecko przenosi przedmioty z jednego miejsca na drugie (z jednego stolika na inny).	☐ TAK	☐ NIE
3/17/200	4 lata	Dziecko odkłada przedmioty na wyznaczone miejsce.	☐ TAK	☐ NIE
4/18/201	4 lata	Dziecko podczas sprzątania sali lub pokoju odkłada przedmioty na miejsce.	☐ TAK	☐ NIE
5/19/202	4 lata	Dziecko przysuwa i odsuwa krzesło od stolika.	☐ TAK	☐ NIE
6/20/203	4 lata	Dziecko wiesza swoje ubranie na wyznaczone miejsce w szatni, odstawia buty na miejsce.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych – podejmowanie skoordynowanych czynności w celu poruszenia przedmiotu z użyciem nóg i stóp, tak jak np. podczas kopania piłki lub naciskania na pedały roweru. Obejmuje: naciskanie za pomocą kończyn dolnych, kopanie		
1/21/204	4 lata	Dziecko przesuwa stopą zabawkę leżącą na podłodze.	☐ TAK	☐ NIE
2/22/205	4 lata	Dziecko przysuwa sobie stopą zabawkę, by ją sięgnąć, kiedy siedzi przy stoliku, a która znajduje się pod stolikiem.	☐ TAK	☐ NIE
3/23/206	4 lata	Dziecko kopie piłkę w kierunku celu na odległość co najmniej 3 m.	☐ TAK	☐ NIE
4/24/207	4 lata	Dziecko, siedząc na rowerku lub innym przedmiocie, przesuwa się, odpychając się nogami od podłogi.	☐ TAK	☐ NIE
5/25/208	4 lata	Dziecko naciska na pedały, by jechać na rowerze.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Chodzenie – poruszanie się po powierzchni na stopach, krok po kroku, gdy co najmniej jedna stopa zawsze dotyka ziemi, tak jak np. podczas spacerowania, przechadzania się, chodzenia do przodu, do tyłu lub bokiem. Obejmuje: chodzenie na krótkie lub długie dystanse, chodzenie po różnych powierzchniach, omijanie przeszkód		
1/26/209	4 lata	Dziecko chodzi na spacer, pokonując dystans 1 km i więcej.	☐ TAK	☐ NIE
2/27/210	4 lata	Dziecko chodzi po nierównej powierzchni, np. po kamkach, piasku. Utrzymuje równowagę.	☐ TAK	☐ NIE
3/28/211	4 lata	Dziecko idąc, omija widoczne przeszkody.	☐ TAK	☐ NIE
4/29/212	4 lata	Dziecko maszeruje podczas zabaw ruchowych, rytmicznych do przodu, do tyłu, do boku.	☐ TAK	☐ NIE
5/30/213	4 lata	Dziecko w spontanicznej aktywności chodzi na pełnych stopach.	☐ TAK	☐ NIE
6/31/214	4 lata	W zabawach potrafi naśladować chodzenie na palcach, piętach, całych stopach.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Inne sposoby poruszania się – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia (w tym: wspinanie, skakanie, bieganie)		
1/32/215	4 lata	Dziecko biega po terenie placu zabaw/ogrodzie.	☐ TAK	☐ NIE
2/33/216	4 lata	Dziecko biegnąc, kopie piłkę.	☐ TAK	☐ NIE
3/34/217	4 lata	Dziecko skacze obunóż do przodu, na boki i do tyłu (co najmniej 5 razy).	☐ TAK	☐ NIE
4/35/218	4 lata	Dziecko skacze na jednej nodze.	☐ TAK	☐ NIE
5/36/219	4 lata	Dziecko wskakuje do środka, np. obręczy.	☐ TAK	☐ NIE
6/37/220	4 lata	Dziecko przeskakuje z nogi na nogę w miejscu i w przód.	☐ TAK	☐ NIE
7/38/221	4 lata	Dziecko wchodzi i schodzi ze schodów, stawiając nogi na przemian (trzymając się poręczy).	☐ TAK	☐ NIE

8/39/222	4 lata	Dziecko wykorzystuje różne sposoby poruszania się (np. czworakuje, jeśli musi wyciągnąć coś spod stołu).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/8	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Poruszanie się w różnych miejscach – chodzenie i poruszanie się w różnych miejscach i sytuacjach, jak np. chodzenie pomiędzy pokojami w domu, w obrębie budynku lub po ulicy w mieście, w tym: poruszanie się wewnątrz domu, czołganie się lub wspinanie w obrębie domu, chodzenie lub poruszanie się wewnątrz budynków innych niż dom oraz na zewnątrz domu i innych budynków		
1/40/223	4 lata	Dziecko sprawnie porusza się po terenie przedszkola/domu.	☐ TAK	☐ NIE
2/41/224	4 lata	Dziecko sprawnie porusza się po terenie placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
3/42/225	4 lata	Dziecko wykazuje dużą spontaniczną aktywność ruchową, która jest celowa.	☐ TAK	☐ NIE
4/43/226	4 lata	Ruchy dziecka są adekwatne w czasie nie są zbyt powolne lub chaotyczne, szybkie.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%

OBSZAR: CHWYTANIE, MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI, ZRĘCZNOŚĆ

Obejmuje:

- Precyzyjne używanie ręki;
- Używanie rąk i ramion.

ID	Wiek rozwoju	Precyzyjne używanie ręki – wykonywanie skoordynowanych czynności związanych z posługiwaniem się przedmiotami, podnoszeniem, manipulowaniem i wypuszczaniem przedmiotów przy użyciu jednej ręki, palców i kciuka, jak np. gdy zbiera się monety ze stołu lub wykręca numer telefonu. Obejmuje: podnoszenie, chwytanie, manipulowanie i odkładanie		
1/1/227	4 lata	Dziecko wykonuje ruchy wymagające precyzji dłoni, np. drze papier na małe kawałki.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/228	4 lata	Dziecko chwytą przedmioty jedną ręką (zamiennie lewą i prawą, głównie dominującą).	☐ TAK	☐ NIE
3/3/229	4 lata	Dziecko chwytą przedmioty obiema rękami.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/230	4 lata	Dziecko przedziera kartkę papieru na dwie części.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/231	4 lata	Dziecko odrywa mały skrawek, trzymając papier między kciukami a palcami wskazującymi obu dłoni.	☐ TAK	☐ NIE
6/6/232	4 lata	Dziecko wskazuje kropki palcem wskazującym na kartce.	☐ TAK	☐ NIE
7/7/233	4 lata	Dziecko zbiera palcami płaskie drobne przedmioty, np. monety, kółeczka itp.	☐ TAK	☐ NIE
8/8/234	4 lata	Dziecko ugniata palcami różne masy, np. modelina, ciasto itp.	☐ TAK	☐ NIE

9/9/235	4 lata	Dziecko lepi wałek z mas plastycznych, pocierając dłonie lub przesuwając dłonie na blacie stołu.	☐ TAK	☐ NIE
10/10/236	4 lata	Dziecko chwytą i przenosi słomki do picia.	☐ TAK	☐ NIE
11/11/237	4 lata	Dziecko tnę papier nożyczkami.	☐ TAK	☐ NIE
12/12/238	4 lata	Dziecko przykleja obrazki do kartki papieru.	☐ TAK	☐ NIE
13/13/239	4 lata	Dziecko stempluje w odpowiednich miejscach w książce lub kartce na polecenie nauczyciela/opiekuna.	☐ TAK	☐ NIE
14/14/240	4 lata	Dziecko odkleja naklejkę i przykleja ją we wskazane miejsce, np. w książeczce.	☐ TAK	☐ NIE
15/15/241	4 lata	Dziecko dopasowuje chwyt do wielkości i kształtu przedmiotu.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/15	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Używanie rąk i ramion – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałkę u drzwi lub gdy rzuca się lub łapie jakiś przedmiot		
1/16/242	4 lata	Dziecko zamyka drzwi.	☐ TAK	☐ NIE
2/17/243	4 lata	Dziecko otwiera drzwi.	☐ TAK	☐ NIE
3/18/244	4 lata	Dziecko odkręca pojemniki.	☐ TAK	☐ NIE
4/19/245	4 lata	Dziecko rzuca piłkę na bliską odległość (3 m).	☐ TAK	☐ NIE
5/20/246	4 lata	Dziecko łapie piłkę rzuconą do niego z bliskiej odległości (2–3 m).	☐ TAK	☐ NIE
6/21/247	4 lata	Dziecko używa rąk do podparcia przy zmianie pozycji, np. przy wstawaniu od stolika, wstawaniu z podłogi, wspinaniu się.	☐ TAK	☐ NIE
7/22/248	4 lata	Dziecko używa rąk przy przytrzymywaniu się, np. podczas wchodzenia, schodzenia ze schodów, drabinki, przyrządów na placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
8/23/249	4 lata	Dziecko używa rąk i ramion podczas rutynowych czynności typu: ubieranie, rozbieranie się, jedzenie, toaleta.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/8	___/100%

OBSZAR: DBANIE O SIEBIE

Obejmuje:

- Mycie się;
- Pielęgnowanie poszczególnych części ciała;
- Korzystanie z toalety;
- Ubieranie się: zakładanie, zdejmowanie;
- Picie;
- Jedzenie.

ID	Wiek rozwoju	Mycie się – mycie i suszenie całego ciała lub części ciała z użyciem wody i odpowiednich czyszczących oraz suszących środków i sposobów, jak np. kąpanie się, branie prysznic, mycie rąk i stóp, twarzy i włosów i wycieranie się ręcznikiem		
1/1/250	4 lata	Dziecko myje ręce (odkręca kran, namydla, płucze).	☐ TAK	☐ NIE
2/2/251	4 lata	Dziecko myje twarz (wodą).	☐ TAK	☐ NIE
3/3/252	4 lata	Dziecko wyciera ręce i twarz ręcznikiem.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Pielęgnowanie poszczególnych części ciała – dbanie o części ciała, takie jak np. skóra, twarz, zęby, skóra głowy, paznokcie i genitalia, które wymagają więcej troski niż mycie i suszenie		
1/4/253	4 lata	Dziecko myje zęby (wymaga nadzoru dorosłego, wykonuje czynność niestarannie).	☐ TAK	☐ NIE
2/5/254	4 lata	Dziecko wypluwa pianę po umyciu zębów i płucze usta, nie połykając wody.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/2	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Korzystanie z toalety – sygnalizowanie potrzeb fizjologicznych oraz oczyszczanie się po tych czynnościach		
1/6/255	4 lata	Dziecko zgłasza potrzeby fizjologiczne.	☐ TAK	☐ NIE
2/7/256	4 lata	Dziecko korzysta z sedesu (wycieranie pupy może sprawiać mu jeszcze duży kłopot).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/2	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Ubieranie się – podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem oraz zdejmowaniem ubrań i obuwia we właściwej kolejności		
1/8/257	4 lata	Dziecko sygnalizuje, że jest mu zimno, gorąco.	☐ TAK	☐ NIE
2/9/258	4 lata	Dziecko zdejmuje odzież – kurtka/czapka/szalik/rękawiczki.	☐ TAK	☐ NIE
3/10/259	4 lata	Dziecko zdejmuje odzież – bluza.	☐ TAK	☐ NIE
4/11/260	4 lata	Dziecko zdejmuje odzież – spodnie.	☐ TAK	☐ NIE
5/12/261	4 lata	Dziecko zdejmuje odzież – bielizna.	☐ TAK	☐ NIE

6/13/262	4 lata	Dziecko zdejmuje buty.	☐ TAK	☐ NIE
7/14/263	4 lata	Dziecko zakłada majtki, spodnie.	☐ TAK	☐ NIE
8/15/264	4 lata	Dziecko zakłada koszulkę/bluzę.	☐ TAK	☐ NIE
9/16/265	4 lata	Dziecko wkłada poprawnie czapkę i szalik (może to robić niestarannie).	☐ TAK	☐ NIE
10/17/266	4 lata	Dziecko zakłada buty i zapina na rzep.	☐ TAK	☐ NIE
			Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/10 ___/100%
ID	Wiek rozwoju	Jedzenie – sygnalizowanie potrzeby i podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjadanie w kulturowo akceptowany sposób, krojenie lub łamanie pożywienia na kawałki, używanie przyborów do jedzenia, zjadanie posiłków		
1/18/267	4 lata	Dziecko sygnalizuje, że jest głodne.	☐ TAK	☐ NIE
2/19/268	4 lata	Dziecko spożywa posiłki za pomocą łyżki.	☐ TAK	☐ NIE
3/20/269	4 lata	Dziecko spożywa posiłki (za pomocą widelca, jeśli twardsze produkty zostały pokrojone).	☐ TAK	☐ NIE
4/21/270	4 lata	Dziecko podejmuje próby smarowania kromki pieczywa, np. dżemem, miękkim masłem.	☐ TAK	☐ NIE
5/22/271	4 lata	Dziecko nakłada sobie jedzenie na talerz za pomocą łyżki.	☐ TAK	☐ NIE
6/23/272	4 lata	Dziecko nakłada sobie jedzenie na talerz za pomocą widelca.	☐ TAK	☐ NIE
7/24/273	4 lata	Dziecko robi sobie kanapkę: nakłada na kromkę plaster wędliny, sera itp. za pomocą ręki lub innego przyboru.	☐ TAK	☐ NIE
8/25/274	4 lata	Dziecko dokonuje wyboru tego, co chce jeść.	☐ TAK	☐ NIE
			Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/8 ___/100%
ID	Wiek rozwoju	Picie – sygnalizowanie potrzeby picia i chwytanie naczynia z płynem, podnoszenie go do ust i wypijanie płynu w kulturowo akceptowany sposób, miksowanie, mieszanie i nalewanie płynów do picia, picie przez słomkę		
1/26/275	4 lata	Dziecko sygnalizuje, że chce mu się pić.	☐ TAK	☐ NIE
2/27/276	4 lata	Dziecko pije z kubka, nie zalewając się.	☐ TAK	☐ NIE
3/28/277	4 lata	Dziecko pije przez słomkę.	☐ TAK	☐ NIE
4/29/278	4 lata	Dziecko dokonuje wyboru tego, co chce pić.	☐ TAK	☐ NIE
			Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/4 ___/100%

PODSUMOWANIE PROFILI W OBSZARACH

PROFIL OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY

Patrzanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Słuchanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Celowe posługiwanie się innymi zmysłami – zamierzone posługiwanie się zmysłami (dotyk, smak, węch)									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Naśladowanie – imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się, np. naśladowanie wyrazu twarzy, gestykulacji, dźwięków lub kopiowanie liter alfabetu. Obejmuje: bezpośrednie naśladowanie czynności lub zachowania									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/9	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Uczenie się przez działanie (zabawę) z przedmiotami – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów, zabawa symboliczna, zabawa na niby, jak np. uderzanie przedmiotem, zderzanie klocków i zabawa lalkami lub samochodami									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Przyswajanie informacji – zdobywanie faktów o osobach, rzeczach i zdarzeniach przez pytanie: dlaczego, co, gdzie i jak oraz pytanie o nazwy									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/9	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Przyswajanie języka – rozwijanie umiejętności reprezentowania osób, przedmiotów, wydarzeń i uczuć za pomocą słów, symboli, fraz i zdań									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/10	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Powtarzanie – powtarzanie sekwencji zdarzeń lub symboli jako podstawowy element uczenia się, np. liczenie dziesiątkami lub ćwiczenie recytacji rymowanki lub wiersza łącznie z gestykulacją. Obejmuje: opóźnione naśladowanie działania lub zachowania									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Przyswajanie pojęć – rozwijanie umiejętności rozumienia i używania prostych i złożonych pojęć reprezentujących cechy rzeczy, osób i zdarzeń									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/10	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Uczenie się czytania – rozwijanie umiejętności płynnego i wiernego czytania materiałów pisanych (w tym systemem Braille'a i z użyciem innych symboli), np. rozpoznawanie znaków alfabetu									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Uczenie się pisania (d145) – rozwijanie umiejętności tworzenia symboli reprezentujących sylaby, słowa i zdania (włączając system Braille'a i inne symbole) w celu oddania ich znaczenia									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	

Uczenie się liczenia – rozwijanie umiejętności posługiwania się liczbami oraz wykonywania prostych i złożonych operacji matematycznych np. używanie symboli matematycznych dodawania i odejmowania lub stosowanie właściwych działań matematycznych w celu rozwiązania zadania									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Nabywanie umiejętności – rozwijanie zdolności wykonywania prostych i złożonych, zintegrowanych czynności lub zadań, umożliwiających nabycie umiejętności, jak np. posługiwanie się narzędziami lub zabawkami lub granie w gry									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Skupianie uwagi – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Ukierunkowanie uwagi – celowe utrzymanie uwagi na specyficznych działaniach lub zadaniach przez odpowiednio długi okres									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Myślenie – formułowanie i posługiwanie się pojęciami, koncepcjami i wyobrażeniami, które są zorientowane albo niezorientowane na osiągnięcie celu, samemu albo z innymi osobami, z użyciem aktywności myślowej, takiej jak podczas zabawy w „udawanie”, gier słownych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Rozwiązywanie problemów – znajdowanie odpowiedzi na pytania lub sytuacje poprzez identyfikowanie i analizowanie problemów, ustalanie możliwych rozwiązań i ocenianie potencjalnych skutków tych rozwiązań, a następnie wdrażanie wybranego rozwiązania									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Podejmowanie decyzji – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru, ocenianie skutków dokonanego wyboru, jak np. wybieranie i kupowanie określonego artykułu lub decydowanie o podjęciu się i podejmowanie jakiegoś zadania spośród wielu zadań, które należy wykonać									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: OBSZAR UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/115	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE

Podejmowanie pojedynczego zadania – podejmowanie prostego lub złożonego zadania, podejmowanie pojedynczego zadania samodzielnie lub w grupie								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Realizowanie dziennego rozkładu zajęć – podejmowanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań, związanych z planowaniem, ustalaniem i spełnianiem czynności wynikających z codziennego rozkładu zajęć i obowiązków, jak np. gospodarowanie czasem lub planowanie poszczególnych czynności wykonywanych w ciągu dnia								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/2	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4

Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań związanych z kontrolowaniem obciążeń psychicznych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Kierowanie własnym zachowaniem – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań w spójny sposób, w reakcji na nowe sytuacje, osoby lub doświadczenia									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/11	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Złożone kontakty międzyludzkie – utrzymywanie i kontrolowanie wzajemnych kontaktów z innymi ludźmi, w sposób odpowiedni do danej sytuacji i akceptowany społecznie, tak jak np. kontrolowanie emocji i odruchów, kontrolowanie werbalnej i fizycznej agresji, działanie niezależne od relacji społecznych, działanie zgodnie z zasadami i zwyczajami społecznymi, np. podczas zabawy, uczenia się, pracy z innymi osobami. Obejmuje: zabawa z innymi, tworzenie i kończenie wzajemnych kontaktów; kontrolowanie zachowań w ramach wzajemnych kontaktów, nawiązywanie wzajemnych kontaktów stosownie do pełnionych ról społecznych i zachowywanie dystansu w relacjach społecznych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/15	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/37	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ

Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości ustne – pojmowanie dosłownego i domyślnego znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą języka mówionego, w tym: – rozumienie prostych komunikatów ustnych, reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”); – rozumienie złożonych komunikatów ustnych, reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na złożone komunikaty ustne (całe zdania), takie jak pytania lub polecenia									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości niewerbalne – pojmowanie dosłownych i domyślnych znaczeń wiadomości przekazywanych za pomocą gestów, symboli lub rysunków, jak np. uświadamianie sobie, że dziecko jest zmęczone, kiedy trze swoje oczy									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Mówienie – wypowiadanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu, jak np. gdy przedstawia się ustnie jakiś fakt lub opowiada historię									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/9	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Śpiewanie – wytwarzanie dźwięków w określonej kolejności prowadzące do powstania melodii w celu przekazania treści									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Tworzenie wiadomości niewerbalnych – posługiwanie się gestami, symbolami i rysunkami w celu przekazania wiadomości, jak np. gdy kręci się głową dla wyrażenia dezaprobaty lub rysuje się obrazek albo wykres, aby przekazać jakiś fakt lub skomplikowany pomysł									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	

Rozmowa – rozpoczynanie, kontynuowanie i kończenie wymiany myśli i poglądów za pomocą języka mówionego, z jedną osobą lub większą liczbą ludzi znajomych lub obcych w kontaktach oficjalnych lub towarzyskich								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: POROZUMIEWANIE SIĘ								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/31	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

PROFIL OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA

Zmienianie podstawowej pozycji ciała – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Utrzymywanie pozycji ciała – pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała, np. siedzenie lub stanie. Obejmuje: utrzymywanie pozycji leżącej, kucznej, klęczącej, siedzącej i stojącej								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów – podnoszenie przedmiotu lub zabieranie czegoś z jednego miejsca na drugie, tak jak np. podczas unoszenia filiżanki lub zabawki, przenoszenia pudełka								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych – podejmowanie skoordynowanych czynności w celu poruszenia przedmiotu z użyciem nóg i stóp, tak jak np. podczas kopania piłki lub naciskania na pedały roweru. Obejmuje: naciskanie za pomocą kończyn dolnych, kopanie								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Chodzenie – poruszanie się po powierzchni na stopach, krok po kroku, gdy co najmniej jedna stopa zawsze dotyka ziemi, tak jak np. podczas spacerowania, przechadzania się, chodzenia do przodu, do tyłu lub bokiem. Obejmuje: chodzenie na krótkie lub długie dystanse, chodzenie po różnych powierzchniach, omijanie przeszkód								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Inne sposoby poruszania się – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia, w tym: wspinanie, skakanie, bieganie								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Poruszanie się w różnych miejscach – chodzenie i poruszanie się w różnych miejscach i sytuacjach, jak np. chodzenie pomiędzy pokojami w domu, w obrębie budynku lub po ulicy w mieście, w tym: poruszanie się wewnątrz domu, czołganie się lub wspinanie w obrębie domu, chodzenie lub poruszanie się wewnątrz budynków innych niż dom oraz na zewnątrz domu i innych budynków								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/43	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

PROFIL OBSZAR: CHWYTANIE, MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI, ZRĘCZNOŚĆ

Precyzyjne używanie ręki – wykonywanie skoordynowanych czynności związanych z posługiwaniem się przedmiotami, podnoszeniem, manipulowaniem i wypuszczaniem przedmiotów przy użyciu jednej ręki, palców i kciuka, jak np. gdy zbiera się monety ze stołu lub wykręca numer telefonu. Obejmuje: podnoszenie, chwytanie, manipulowanie i odkładanie								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/15	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Używanie rąk i ramion – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałkę u drzwi lub gdy rzuca się lub łapie jakiś przedmiot								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: CHWYTANIE, MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI, ZRĘCZNOŚĆ								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/23	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

PROFIL OBSZAR: DBANIE O SIEBIE

Mycie się – mycie i suszenie całego ciała lub części ciała z użyciem wody i odpowiednich czyszczących oraz suszących środków i sposobów, jak np. kąpanie się, branie prysznic, mycie rąk i stóp, twarzy i włosów, wycieranie się ręcznikiem								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Pielęgnowanie poszczególnych części ciała – dbanie o części ciała, takie jak np. skóra, twarz, zęby, skóra głowy, paznokcie i genitalia, które wymagają więcej troski niż mycie i suszenie								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/2	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Korzystanie z toalety – sygnalizowanie potrzeb fizjologicznych oraz oczyszczanie się po tych czynnościach								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/2	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Ubieranie się – podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem oraz zdejmowaniem ubrań i obuwia we właściwej kolejności								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/10	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Jedzenie – sygnalizowanie potrzeby i podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjadanie w kulturowo akceptowany sposób, krojenie lub łamanie pożywienia na kawałki, używanie przyborów do jedzenia, zjadanie posiłków								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Picie – sygnalizowanie potrzeby picia i chwytanie naczynia z płynem, podnoszenie go do ust i wypijanie płynu w kulturowo akceptowany sposób, miksowanie, mieszanie i nalewanie płynów do picia, picie przez słomkę								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: DBANIE O SIEBIE								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/29	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

Arkusz zbiorczy PROFIL KOŃCOWY – podsumowanie

OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/115	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/37	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/31	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/43	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: CHWYTANIE, MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI, ZRĘCZNOŚĆ							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/23	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: DBANIE O SIEBIE							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/29	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
PODSUMOWANIE: PROFIL KOŃCOWY							
Łączny wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/278	___/100%	Proponowany POZIOM WSPARCIA	0	1	2	3

Poziom wsparcia	Kod kwalifikatora	Opis	Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	Wskaźnik nieprawidłowych zachowań dziecięcych
0	0	BRAK trudności (żadne, nieobecne, nieistotne)	96–100%	0–4%
1	1	NIEZNACZNE trudności (niewielkie, małe)	75–95%	5–24%
2	2	UMIARKOWANE trudności (średnie, spore)	51–74%	25–49%
3	3	ZNACZNE trudności (wielkie, silne)	5–50%	50–95%
	4	SKRAJNIE DUŻE trudności (zupełne)	0–4%	96–100%

Dodatkowe informacje po przeprowadzanej obserwacji:

ZAŁĄCZNIK 2.5.

**KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI
AKTYWNOŚCI DZIECKA
W WIEKU 5 LAT**

SKRINING ROZWOJU MAŁEGO DZIECKA (SRMD)

KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 5 LAT

(Autorstwo kwestionariusza: R. Piotrowicz, M. Walkiewicz-Krutak,
I. Gelleta, A. Jegier, A. Mikler-Chwastek, K. Pawlak, K. Wereszka 2022
Walidacja: Z. Gajdzica, E. Widawska, E. Domagała-Zyśk, S. Byra,
B. Jachimczak, R. Piotrowicz 2024)

OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY

Obejmuje:

- Celowe posługiwanie się zmysłami: patrzenie, słuchanie, dotykanie;
- Naśladowanie;
- Uczenie się przez działanie (zabawę) z przedmiotami;
- Przystawianie informacji;
- Przystawianie języka;
- Powtarzanie;
- Przystawianie pojęć;
- Uczenie się czytania;
- Uczenie się pisania;
- Uczenie się liczenia;
- Nabywanie umiejętności;
- Skupienie uwagi;
- Ukierunkowanie uwagi;
- Myślenie;
- Rozwiązywanie problemów;
- Podejmowanie decyzji.

ID	Wiek rozwoju	Patrzenie – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych		
1/1	5 lat	Dziecko przygląda się przedmiotom, obrazkom, symbolom graficznym (piktogramom, literom, cyfrom). Pokazuje i nazywa je.	☐ TAK	☐ NIE
2/2	5 lat	Dziecko zauważa różnice i podobieństwa na obrazkach. Zwraca uwagę na barwę, kształt, wielkość.	☐ TAK	☐ NIE
3/3	5 lat	Dziecko przygląda się osobom, ich mimice i gestom, obserwuje ich zachowanie.	☐ TAK	☐ NIE
4/4	5 lat	Dziecko obserwuje to, co dzieje się wokół niego.	☐ TAK	☐ NIE
5/5	5 lat	Dziecko patrzy na to, co robi podczas czynności dydaktycznych (np. składanie zabawki, rysowania, lepienia), zabaw ruchowych oraz czynności samoobsługowych.	☐ TAK	☐ NIE
6/6	5 lat	Dziecko zagląda do pudełka lub patrzy przez otwór, by zobaczyć, co się w nim znajduje, np. zabawa z kalejdoskopem.	☐ TAK	☐ NIE

7/7	5 lat	Dziecko nie przejawia zachowań o cechach nadwrażliwości wzrokowej w codziennej aktywności, które mogą utrudniać mu funkcjonowanie, typu: mrużenie oczu na światło, pocieranie oczu, unikanie patrzenia na kontrastowe obrazki, niezauważanie przedmiotów.	☐ TAK	☐ NIE
8/8	5 lat	Dziecko nie przejawia zachowań o cechach niedowrażliwości wzrokowej w codziennej aktywności, które mogą utrudniać mu funkcjonowanie, typu: zbyt długie wpatrywanie się w przedmioty, obrazki itp., oglądanie przedmiotu, obrazka z bliskiej odległości (pochylenie się, przykładanie blisko oczu).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/8	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Śluchanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych		
1/9	5 lat	Dziecko słucha dłuższych bajek, opowiadań (do 20 min).	☐ TAK	☐ NIE
2/10	5 lat	Dziecko nasłuchuje, skąd dobiegają dźwięki, lokalizuje źródło dźwięku.	☐ TAK	☐ NIE
3/11	5 lat	Dziecko adekwatnie nasłuchuje, gdy dorosły mówi szeptem lub głośno i zmienia intonację.	☐ TAK	☐ NIE
4/12	5 lat	Dziecko nie przejawia zachowań o cechach nadwrażliwości słuchowej w codziennej aktywności, które mogą utrudniać mu funkcjonowanie, np. zaciskanie uszu na dźwięki otoczenia, nadmierne unikanie hałasu.	☐ TAK	☐ NIE
5/13	5 lat	Dziecko nie przejawia zachowań o cechach niedowrażliwości słuchowej w codziennej aktywności, które mogą utrudniać mu funkcjonowanie, np. zbyt długie nasłuchiwanie, fascynacje wybranymi dźwiękami, głośne mówienie.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Celowe posługiwanie się innymi zmysłami – zamierzone posługiwanie się zmysłami (dotyk, smak, węch)		
1/14	5 lat	Dziecko bada przedmioty, dotyka je adekwatnie do ich struktury, kształtu. Nie przejawia cech nadwrażliwości, niedowrażliwości dotykowej.	☐ TAK	☐ NIE
2/15	5 lat	Dziecko wącha, by poczuć zapach.	☐ TAK	☐ NIE
3/16	5 lat	Dziecko smakuje, np. nowe potrawy. Określa, czy jest to dobre, czy nie.	☐ TAK	☐ NIE
4/17	5 lat	Dziecko nie przejawia zachowań w codziennej aktywności, które mogą utrudniać mu funkcjonowanie podczas jedzenia, np. wybiórczość pokarmowa, niechęć do jedzenia itp.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Naśladowanie – imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się, np. naśladowanie wyrazu twarzy, gestykulacji, dźwięków lub kopiowanie liter alfabetu. Obejmuje: bezpośrednie naśladowanie czynności lub zachowania		
1/18	5 lat	Dziecko naśladowuje gesty.	☐ TAK	☐ NIE
2/19	5 lat	Dziecko naśladowuje rówieśników w zabawie.	☐ TAK	☐ NIE
3/20	5 lat	Dziecko naśladowuje głosy z otoczenia.	☐ TAK	☐ NIE
4/21	5 lat	Dziecko naśladowuje miny i emocje.	☐ TAK	☐ NIE

5/22	5 lat	Dziecko odwzorowuje kilka liter.	☐ TAK	☐ NIE
6/23	5 lat	Dziecko odwzorowuje kilka cyfr.	☐ TAK	☐ NIE
7/24	5 lat	Dziecko odwzorowuje figury geometryczne: koło, kwadrat, prostokąt, trójkąt, romb.	☐ TAK	☐ NIE
8/25	5 lat	Dziecko uczy się nowych zadań przez naśladownictwo.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/8	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Uczenie się przez działanie – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów, zabawa symboliczna, zabawa na niby, jak np. uderzanie przedmiotem, zderzanie klocków i zabawa lalkami lub samochodami		
1/26	5 lat	Dziecko w zabawie tematycznej używa kilku zabawek.	☐ TAK	☐ NIE
2/27	5 lat	Dziecko podczas zabawy udaje/odgrywa role.	☐ TAK	☐ NIE
3/28	5 lat	Dziecko lepi z plasteliny, tworzy kompozycje, np. ślimak, postać człowieka itp.	☐ TAK	☐ NIE
4/29	5 lat	Dziecko maluje farbami (posługuje się pędzlem), rysuje kredkami. Tworzy obrazy tematyczne.	☐ TAK	☐ NIE
5/30	5 lat	Dziecko nawleka koraliki na sznurek.	☐ TAK	☐ NIE
6/31	5 lat	Dziecko wykorzystuje w zabawie układanki, karty do gry, gry dydaktyczne (zabawy logiczne).	☐ TAK	☐ NIE
7/32	5 lat	Dziecko buduje skomplikowane konstrukcje z klocków lub innych materiałów konstrukcyjnych. Opowiada o tym, co stworzyło.	☐ TAK	☐ NIE
8/33	5 lat	Dziecko eksperymentuje, co można zrobić z danym przedmiotem. Samodzielnie dochodzi do wiedzy i umiejętności.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/8	___/100%
ID	5 lat	Przyswajanie informacji – zdobywanie faktów o osobach, rzeczach i zdarzeniach przez pytanie: dlaczego, co, gdzie i jak oraz pytanie o nazwy werbalnie lub niewerbalnie		
1/34	5 lat	Dziecko pyta o przedmioty, obrazki: <i>Co to jest? Jak to się nazywa? Gdzie jest?</i>	☐ TAK	☐ NIE
2/35	5 lat	Dziecko pyta o osoby: <i>Kto to jest? Kim jesteś? Gdzie jest?</i>	☐ TAK	☐ NIE
3/36	5 lat	Dziecko zadaje pytanie: <i>Co robisz?</i>	☐ TAK	☐ NIE
4/37	5 lat	Dziecko zadaje pytanie: <i>Co będziemy robić?</i>	☐ TAK	☐ NIE
5/38	5 lat	Dziecko pyta innych: <i>Jak masz na imię? Ile masz lat?</i>	☐ TAK	☐ NIE
6/39	5 lat	Dziecko zadaje pytanie: <i>Dlaczego?</i>	☐ TAK	☐ NIE
7/40	5 lat	Dziecko zadaje pytanie o cechy przedmiotów, osób: <i>Jaki jest?</i>	☐ TAK	☐ NIE
8/41	5 lat	Dziecko zadaje pytanie: <i>Do czego to służy? Do czego to jest?</i>	☐ TAK	☐ NIE
9/42	5 lat	Dziecko zadaje pytanie: <i>Ile jest?</i>	☐ TAK	☐ NIE
10/43	5 lat	Dziecko jest zainteresowane otoczeniem, szuka informacji, zadaje spontanicznie pytania adekwatnie do sytuacji.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/10	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Przyswajanie języka – rozwijanie umiejętności reprezentowania osób, przedmiotów, wydarzeń i uczuć za pomocą słów, symboli komunikacji niewerbalnej, fraz i zdań		
1/44	5 lat	Dziecko wie, jak się nazywa (podaje swoje imię i nazwisko), wie, ile ma lat.	☐ TAK	☐ NIE
2/45	5 lat	Dziecko wie, gdzie się znajduje. Potrafi nazwać miejsce.	☐ TAK	☐ NIE
3/46	5 lat	Dziecko potrafi opisać przeżywane emocje.	☐ TAK	☐ NIE
4/47	5 lat	Rozumie i nazywa cudze uczucia.	☐ TAK	☐ NIE
5/48	5 lat	Dziecko nazywa przedmioty, zwierzęta z otoczenia.	☐ TAK	☐ NIE
6/49	5 lat	Dziecko wymienia członków swojej rodziny.	☐ TAK	☐ NIE
7/50	5 lat	Dziecko zna imiona dzieci z grupy przedszkolnej i wychowawców/ze swego najbliższego otoczenia.	☐ TAK	☐ NIE
8/51	5 lat	Dziecko dostrzega zależności temperatury i długości dnia od pory roku. Dziecko określa pogodę (ciepło, zimno, deszczowo, słonecznie itp.).	☐ TAK	☐ NIE
9/52	5 lat	Dziecko zna czynności zawodowe i cechy ubioru charakterystyczne dla niektórych zawodów.	☐ TAK	☐ NIE
10/53	5 lat	Dziecko opowiada treść książeczki omówionej przez opiekuna.	☐ TAK	☐ NIE
11/54	5 lat	Dziecko odpowiada na pytania: co to, kto to, co robi, jak to zrobić, dlaczego?	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/11	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Powtarzanie – powtarzanie sekwencji zdarzeń lub symboli jako podstawowy element uczenia się, np. liczenie dziesiątkami lub ćwiczenie recytacji rymowanki lub wiersza łącznie z gestykulacją		
1/55	5 lat	Dziecko zapamiętuje tekst wierszy i piosenek. Odtwarza je na życzenie.	☐ TAK	☐ NIE
2/56	5 lat	Dziecko powtarza po dorosłym lub innym dziecku sekwencję trzech–czterech czynności w przestrzeni, np. rzucenie piłki, siadanie na krześle, tor przeszkód (podczas zabaw ruchowych, muzycznych, samoobsługowych).	☐ TAK	☐ NIE
3/57	5 lat	Dziecko odtwarza za dorosłym konstrukcje z trzech–czterech przedmiotów, np. pudełek, klocków, poduszek lub innych zabawek.	☐ TAK	☐ NIE
4/58	5 lat	Dziecko odtwarza za dorosłym ułożenie obrazków symboli (kształtów, liter, cyfr) według takiej samej kolejności.	☐ TAK	☐ NIE
5/59	5 lat	Dziecko powtarza wystukany przez dorosłego prosty, trzejelementowy rytm.	☐ TAK	☐ NIE
6/60	5 lat	Dziecko powtarza ciąg 3 dźwięków: samogłoski, sylaby.	☐ TAK	☐ NIE
7/61	5 lat	Dziecko powtarza ciąg trzech słów określających nazwy przedmiotów.	☐ TAK	☐ NIE
8/62	5 lat	Dziecko wymienia z pamięci liczebniki od 1 do 10.	☐ TAK	☐ NIE
9/63	5 lat	Dziecko uczy się przez powtórzenie czynności.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/9	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Przyswajanie pojęć – rozwijanie umiejętności rozumienia i używania prostych oraz złożonych pojęć reprezentujących cechy rzeczy, osób i zdarzeń		
1/64	5 lat	Dziecko przyswaja treści tematyczne z zakresu wiedzy o świecie (świecie ludzi i przyrody) zgodnie z podstawą programową.	☐ TAK	☐ NIE
2/65	5 lat	Dziecko rozumie i używa pojęcia wielkości: <i>taki sam, duży, mały, większy, mniejszy, największy, najmniejszy</i> .	☐ TAK	☐ NIE
3/66	5 lat	Dziecko rozumie i używa pojęcia kształtu: <i>koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt, romb</i> .	☐ TAK	☐ NIE
4/67	5 lat	Dziecko rozumie i używa pojęcia ilości: <i>tyle samo, więcej, mniej</i> .	☐ TAK	☐ NIE
5/68	5 lat	Dziecko rozumie i używa pojęcia długości: <i>taki sam, długi, krótki, dłuższy, krótszy</i> .	☐ TAK	☐ NIE
6/69	5 lat	Dziecko rozumie i używa pojęcia wysokości: <i>taka sama, wysoko, niski</i> .	☐ TAK	☐ NIE
7/70	5 lat	Dziecko rozumie i używa pojęć: <i>podobieństwo, przeciwieństwo</i> .	☐ TAK	☐ NIE
8/71	5 lat	Dziecko dobiera przedmioty według ich cech jakościowych (kolor, kształt, wielkość, funkcja, kategoria).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/8	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Uczenie się czytania – rozwijanie umiejętności płynnego i wiernego czytania materiałów pisanych (w tym systemem Braille'a i z użyciem innych symboli), np. rozpoznawanie znaków alfabetu, poprawne wymawianie brzmienia zapisanych wyrazów i rozumienie wyrazów i zdań		
1/72	5 lat	Dziecko dzieli wyrazy dwusylabowe i trzysylabowe na sylaby	☐ TAK	☐ NIE
2/73	5 lat	Dziecko wykazuje zainteresowanie literami, książkami.	☐ TAK	☐ NIE
3/74	5 lat	Dziecko odczytuje obrazkowe plany codziennych aktywności, przedstawiające sekwencję czynności do wykonania.	☐ TAK	☐ NIE
4/75	5 lat	Dziecko odczytuje historyjki obrazkowe.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Uczenie się pisania – rozwijanie umiejętności tworzenia symboli reprezentujących sylaby, słowa i zdania (włączając system Braille'a i inne symbole) w celu oddania ich znaczenia		
1/76	5 lat	Dziecko prawidłowo chwytą kredki/ołówki, długopis.	☐ TAK	☐ NIE
2/77	5 lat	Dziecko wypełnia rysunkiem całą kartkę.	☐ TAK	☐ NIE
3/78	5 lat	Dziecko rysuje kredką na kartonie różne wzory. Opowiada o tym, co narysowało.	☐ TAK	☐ NIE
4/79	5 lat	Dziecko odwzorowuje koło, kwadrat, trójkąt oraz kombinacje tych kształtów.	☐ TAK	☐ NIE
5/80	5 lat	Dziecko rysuje po śladzie (prosty graficznie obrazek na dużej kartce A4).	☐ TAK	☐ NIE
6/81	5 lat	Dziecko koloruje obrazek (wypełnia w całości kontury obrazka).	☐ TAK	☐ NIE
7/82	5 lat	Dziecko łączy kropki według wzoru.	☐ TAK	☐ NIE
8/83	5 lat	Dziecko lubi rysować.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/8	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Uczenie się liczenia – rozwijanie umiejętności posługiwania się liczbami i wykonywania prostych i złożonych operacji matematycznych, np. używanie symboli matematycznych dodawania i odejmowania lub stosowanie właściwych działań matematycznych w celu rozwiązania zadania		
1/84	5 lat	Dziecko rozdziela przedmioty po tyle samo innym dzieciom lub na dwie grupy.	☐ TAK	☐ NIE
2/85	5 lat	Dziecko przelicza elementy zbioru.	☐ TAK	☐ NIE
3/86	5 lat	Dziecko dostrzega różnice w wadze: <i>ciężkie/lekkie</i> .	☐ TAK	☐ NIE
4/87	5 lat	Dziecko dostrzega różnice w szybkości: <i>szybko/wolno</i> (np. auto, żółw).	☐ TAK	☐ NIE
5/88	5 lat	Dziecko porównuje, ustawia w szeregu przedmioty według wielkości przedmiotów, np. <i>mały – mniejszy – najmniejszy</i> .	☐ TAK	☐ NIE
6/89	5 lat	Dziecko mierzy odległość krokami, stopami.	☐ TAK	☐ NIE
7/90	5 lat	Dziecko rozumie pojęcia: zero, <i>nie ma nic</i> .	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Nabywanie umiejętności – rozwijanie zdolności wykonywania prostych i złożonych, zintegrowanych czynności lub zadań, umożliwiających nabycie umiejętności, jak np. posługiwanie się narzędziami lub zabawkami lub granie w gry		
1/91	5 lat	Dziecko nabywa umiejętności w trakcie codziennych czynności: np. podczas sprzątnięcia, przygotowywania posiłku, ubierania się itp.	☐ TAK	☐ NIE
2/92	5 lat	Dziecko nabywa umiejętności w trakcie gier dydaktycznych, np. planszowych – rzucanie kostką, gra w karty (Piotruś, Memo itp.).	☐ TAK	☐ NIE
3/93	5 lat	Dziecko uczy się samodzielnie wykonywania nowych zadań, wykorzystując różne strategie uczenia się, obserwacji innych, samodzielnego dochodzenia do wiedzy.	☐ TAK	☐ NIE
4/94	5 lat	Dziecko uczy się nowych zadań poprzez zwracanie się o pomoc do innych, zadając pytanie. Potrafi skorzystać z podpowiedzi werbalnej.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Skupianie uwagi – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków		
1/95	5 lat	Dziecko koncentruje się na twarzy rozmówcy.	☐ TAK	☐ NIE
2/96	5 lat	Dziecko skupia uwagę na tym, co robi. Doprowadza zadanie do końca. Jest wytrwałe.	☐ TAK	☐ NIE
3/97	5 lat	Dziecko skupia uwagę na materiale dydaktycznym, logicznym.	☐ TAK	☐ NIE
4/98	5 lat	Dziecko radzi sobie z hałasem w sali.	☐ TAK	☐ NIE
5/99	5 lat	Dziecko potrafi w przypadku rozproszenia uwagi wrócić do kontynuowania zadania.	☐ TAK	☐ NIE
6/100	5 lat	Dziecko potrafi skoncentrować się przez 20–30 minut, gdy wykonuje czynności, które je interesują.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Ukierunkowanie uwagi – celowe utrzymanie uwagi na specyficznych działaniach lub zadaniach przez odpowiednio długi okres		
1/101	5 lat	Dziecko kieruje uwagę na opiekuna.	☐ TAK	☐ NIE
2/102	5 lat	Dziecko kieruje uwagę na rówieśników.	☐ TAK	☐ NIE
3/103	5 lat	Dziecko kieruje uwagę na zadanie wskazane przez opiekuna, mimo że nie jest ono dla niego interesujące.	☐ TAK	☐ NIE
4/104	5 lat	Dziecko kieruje uwagę na zadanie, które wykonuje w grupie.	☐ TAK	☐ NIE
5/105	5 lat	Dziecko podejmuje zabawy z regułami, strukturą działania i celem (np. zabawa w berka, gra w klasy, gra planszowa), akceptuje wcześniej ustalone reguły, respektuje je.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Myslenie – formułowanie i posługiwanie się pojęciami, koncepcjami i wyobrażeniami, podczas zabawy w „udawanie”, gier słownych		
1/106	5 lat	Dziecko bawi się w udawanie. Przyjmuje rolę w zabawach tematycznych.	☐ TAK	☐ NIE
2/107	5 lat	Dziecko domyśla się, jaki będzie ciąg dalszy historyjki.	☐ TAK	☐ NIE
3/108	5 lat	Dziecko potrafi sortować grupy przedmiotów, obrazków na kilka różnych sposobów (kolor, kształt, rozmiar).	☐ TAK	☐ NIE
4/109	5 lat	Dziecko określa, co można zrobić z danym przedmiotem, do czego może służyć.	☐ TAK	☐ NIE
5/110	5 lat	Dziecko potrafi uzasadnić dobór przedmiotów różnych kategorii tematycznych (np. piłka, but, samochód), dlaczego pasują do siebie. Tworzy łańcuszek zdarzeń.	☐ TAK	☐ NIE
6/111	5 lat	Dziecko potrafi wskazać, określić obiekt, który nie pasuje do danej grupy.	☐ TAK	☐ NIE
7/112	5 lat	Dziecko rozwiązuje proste zagadki słuchowe. Identyfikuje przedmioty, obiekty na podstawie ich opisu cech, funkcji, skojarzeń (<i>jest to podobne do</i>).	☐ TAK	☐ NIE
8/113	5 lat	Dziecko potrafi wymyśleć zabawę i zaproponować innym, nadać im rolę.	☐ TAK	☐ NIE
9/114	5 lat	Dziecko lubi wchodzić w rolę odkrywcy.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/9	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Rozwiązywanie problemów – znajdowanie odpowiedzi na pytania lub sytuacje poprzez identyfikowanie i analizowanie problemów, ustalanie możliwych rozwiązań i ocenianie potencjalnych skutków tych rozwiązań, a następnie wdrażanie wybranego rozwiązania		
1/115	5 lat	Dziecko wie, do kogo się zwrócić z prośbą o pomoc.	☐ TAK	☐ NIE
2/116	5 lat	Dziecko potrafi prosić o pomoc.	☐ TAK	☐ NIE
3/117	5 lat	Dziecko zadaje pytanie: <i>Jak to zrobić?</i>	☐ TAK	☐ NIE
4/118	5 lat	Dziecko samodzielnie próbuje rozwiązać problem, nawet jeśli nie udało mu się to za pierwszym razem.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Podjęcie decyzji – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru, ocenianie skutków dokonanego wyboru		
1/119	5 lat	Dziecko decyduje o tym, w co się bawić.	☐ TAK	☐ NIE
2/120	5 lat	Dziecko decyduje o tym, z kim się bawić.	☐ TAK	☐ NIE
3/121	5 lat	Dziecko decyduje o tym, co chce zjeść.	☐ TAK	☐ NIE
4/122	5 lat	Dziecko decyduje o tym, w co chce się ubrać.	☐ TAK	☐ NIE
5/123	5 lat	Dziecko potrafi określić, co chce. Potrafi dokonać wyboru i go uzasadnić.	☐ TAK	☐ NIE
6/124	5 lat	Dziecko pomaga rówieśnikowi, który sobie nie radzi.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%

OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE

Obejmuje:

- Podjęcie pojedynczego zadania;
- Realizowanie dziennego rozkładu zajęć;
- Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi;
- Kierowanie własnym zachowaniem;
- Złożone kontakty międzyludzkie.

ID	Wiek rozwoju	Podjęcie pojedynczego zadania – wykonywanie prostych lub złożonych, skoordynowanych czynności umysłowych i fizycznych będących elementami realizacji pojedynczego zadania, jak np. inicjowanie zadania, ustalanie czasu, miejsca i materiałów potrzebnych do wykonania zadania, kolejne kroki wykonania zadania, realizowanie zadania, finalizowanie zadania i kontynuowanie wykonywania zadania. Obejmuje: podejmowanie prostego lub złożonego zadania, podejmowanie pojedynczego zadania samodzielnie lub w grupie		
1/1/125	5 lat	Dziecko samodzielnie organizuje sobie przestrzeń do zabawy.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/126	5 lat	Dziecko wybiera zabawki i podejmuje nimi zabawę.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/127	5 lat	Dziecko zaprasza innych do zabawy.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/128	5 lat	Dziecko układa sobie rzeczy potrzebne do zadania (np. bierze kredki, blok do rysowania).	☐ TAK	☐ NIE
5/5/129	5 lat	Dziecko inicjuje zabawę z innymi.	☐ TAK	☐ NIE
6/6/130	5 lat	Dziecko porządkuje swoją przestrzeń, np. odkłada zabawki na miejsce po skończeniu zabawy, po skończeniu posiłku odkłada talerz na talerz.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Realizowanie dziennego rozkładu zajęć – podejmowanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań, związanych z planowaniem, ustalaniem i spełnianiem czynności wynikających z codziennego rozkładu zajęć i obowiązków, jak np. gospodarowanie czasem lub planowanie poszczególnych czynności wykonywanych w ciągu dnia		
1/7/131	5 lat	Dziecko orientuje się w schemacie dnia w przedszkolu/domu. Potrafi zaplanować daną czynność zgodnie z rozkładem dnia.	☐ TAK	☐ NIE
2/8/132	5 lat	Dziecko dostosowuje się do aktywności zgodnie ze schematem dnia w przedszkolu/domu.	☐ TAK	☐ NIE
3/9/133	5 lat	Dziecko akceptuje zmiany.	☐ TAK	☐ NIE
4/10/134	5 lat	Dziecko szybko przyzwyczaja się do nowego miejsca.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań, związanych z kontrolowaniem obciążeń psychicznych		
1/11/135	5 lat	Dziecko szuka pomocy u rodzica.	☐ TAK	☐ NIE
2/12/136	5 lat	Dziecko szuka pomocy u nauczyciela/opiekuna.	☐ TAK	☐ NIE
3/13/137	5 lat	Dziecko sygnalizuje, że chce skończyć zadanie.	☐ TAK	☐ NIE
4/14/138	5 lat	Dziecko sygnalizuje, że jest zmęczone.	☐ TAK	☐ NIE
5/15/139	5 lat	Dziecko sygnalizuje, nazywa swój nastrój: smutek, lęk, stres. Dziecko potrafi opowiedzieć o tym, co jest dla niego trudne.	☐ TAK	☐ NIE
6/16/140	5 lat	Dziecko podejmuje próby radzenia sobie samemu ze stresem.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Kierowanie własnym zachowaniem – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań w spójny sposób, w reakcji na nowe sytuacje, osoby lub doświadczenia		
1/17/141	5 lat	Dziecko jest ciekawe nowości, np. nowych potraw, zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
2/18/142	5 lat	Dziecko, wchodząc do sali, wita się z innymi dziećmi.	☐ TAK	☐ NIE
3/19/143	5 lat	Dziecko prosi o pozwolenie opiekuna lub inne dziecko.	☐ TAK	☐ NIE
4/20/144	5 lat	Dziecko wykonuje polecenia wydane przez opiekuna.	☐ TAK	☐ NIE
5/21/145	5 lat	Dziecko obserwuje zachowanie nowych osób, np. na placu zabaw lub w spotkaniach ogólnoprzedszkolnych/rodzinnych inicjuje z nimi kontakt.	☐ TAK	☐ NIE
6/22/146	5 lat	Dziecko wykazuje zażenowanie w sytuacji nieznaney.	☐ TAK	☐ NIE
7/23/147	5 lat	Dziecko bawi się kreatywnie.	☐ TAK	☐ NIE
8/24/148	5 lat	Dziecko podejmuje próby osiągnięcia tego, co chce.	☐ TAK	☐ NIE

9/25/149	5 lat	Dziecko zwraca się o pomoc do opiekuna, rówieśnika.	☐ TAK	☐ NIE
10/26/150	5 lat	Dziecko chwali się tym, co zrobiło.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/10	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Złożone kontakty międzyludzkie – utrzymywanie i kontrolowanie wzajemnych kontaktów z innymi ludźmi, w sposób odpowiedni do danej sytuacji i akceptowany społecznie Obejmuje: zabawa z innymi, tworzenie i kończenie wzajemnych kontaktów; kontrolowanie zachowań w ramach wzajemnych kontaktów, nawiązywanie wzajemnych kontaktów stosownie do pełnionych ról społecznych i zachowywanie dystansu w relacjach społecznych		
1/27/151	5 lat	Dziecko wyraża uczucia adekwatnie do sytuacji.	☐ TAK	☐ NIE
2/28/152	5 lat	Dziecko reaguje na emocje innej osoby (np. pociesza).	☐ TAK	☐ NIE
3/29/153	5 lat	Dziecko pracuje w małej grupie.	☐ TAK	☐ NIE
4/30/154	5 lat	Dziecko bawi się wspólnie z dziećmi w zabawie swobodnej.	☐ TAK	☐ NIE
5/31/155	5 lat	Dziecko zna zasady współpracy i zabawy.	☐ TAK	☐ NIE
6/32/156	5 lat	Dziecko wykonuje polecenia skierowane do całej grupy.	☐ TAK	☐ NIE
7/33/157	5 lat	Dziecko potrafi wyjaśnić czyjeś uczucia.	☐ TAK	☐ NIE
8/34/158	5 lat	Dziecko potrafi obdarzyć wybrane osoby szczególnym zainteresowaniem i sympatią.	☐ TAK	☐ NIE
9/35/159	5 lat	Dziecko nie izoluje się.	☐ TAK	☐ NIE
10/36/160	5 lat	Dziecko używa zwrotów grzecznościowych.	☐ TAK	☐ NIE
11/37/161	5 lat	Dziecko reaguje na uwagi dorosłych.	☐ TAK	☐ NIE
12/38/162	5 lat	Dziecko powoli przekonuje się do osoby, której nie zna.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/12	___/100%

Obszar: Porozumiewanie się

Obejmuje:

- Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości ustne;
- Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości niewerbalne;
- Mówienie;
- Śpiewanie;
- Tworzenie wiadomości niewerbalnych;
- Rozmowa.

ID	Wiek rozwoju	Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości ustne – pojmowanie dosłownego i domyślnego znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą języka mówionego, w tym: – rozumienie prostych komunikatów ustnych, reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”); – rozumienie złożonych komunikatów ustnych, reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na złożone komunikaty ustne (całe zdania), takie jak pytania lub polecenia		
1/1/163	5 lat	Dziecko reaguje na komunikaty od opiekunów.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/164	5 lat	Dziecko reaguje na komunikaty od rówieśników.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/165	5 lat	Dziecko rozumie dorosłych i rówieśników.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/166	5 lat	Dziecko rozumie komunikat kierowany do niego.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/167	5 lat	Dziecko rozumie komunikat kierowany do grupy.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości niewerbalne – pojmowanie dosłownych i domyślnych znaczeń wiadomości przekazywanych za pomocą gestów, symboli lub rysunków, jak np. uświadamianie sobie, że dziecko jest zmęczone, kiedy trze swoje oczy		
1/6/168	5 lat	Dziecko rozumie gesty opiekuna/rówieśników.	☐ TAK	☐ NIE
2/7/169	5 lat	Dziecko rozumie mimikę opiekuna/rówieśników.	☐ TAK	☐ NIE
3/8/170	5 lat	Dziecko kojarzy gesty charakterystyczne dla codziennych aktywności, np. iść, moje, mam, jeść, pić itp.	☐ TAK	☐ NIE
4/9/171	5 lat	Dziecko identyfikuje obrazki schematyczne (piktogramy) prezentujące obiekty, czynności, cechy.	☐ TAK	☐ NIE
5/10/172	5 lat	Dziecko zna swój znaczek w szatni, w sali zabaw i innych pomieszczeniach przedszkolnych/domu, także na tablicach aktywności, np. obecności	☐ TAK	☐ NIE
6/11/173	5 lat	Dziecko zna wybrane znaki drogowe, wie, co oznacza sygnalizacja światlna.	☐ TAK	☐ NIE

7/12/174	5 lat	Dziecko wie, co będzie robić po pokazaniu mu sekwencji symboli piktogramów – w formie planów aktywności, np. klocki (budowa), książka (czytanie), poduszka (odpoczynek).	☐ TAK	☐ NIE
8/13/175	5 lat	Dziecko rozumie zachowania innych osób.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/8	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Mówienie – wypowiedzanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu, jak np. gdy przedstawia się ustnie jakiś fakt lub opowiada historię		
1/14/176	5 lat	Dziecko porozumiewa się z dorosłymi i rówieśnikami za pomocą zrozumiałej wymowy (większość głosek wymawia prawidłowo z wyjątkiem „r”).	☐ TAK	☐ NIE
2/15/177	5 lat	Dziecko potrafi wyjaśnić, czego potrzebuje.	☐ TAK	☐ NIE
3/16/178	5 lat	Dziecko adekwatnie odpowiada na pytania kierowane do niego.	☐ TAK	☐ NIE
4/17/179	5 lat	Dziecko zadaje pytania i oczekuje odpowiedzi.	☐ TAK	☐ NIE
5/18/180	5 lat	Dziecko posługuje się zaimkami: ja, ty, my itp.	☐ TAK	☐ NIE
6/19/181	5 lat	Dziecko opowiada treść obrazka.	☐ TAK	☐ NIE
7/20/182	5 lat	Dziecko opowiada krótkie historyjki.	☐ TAK	☐ NIE
8/21/183	5 lat	Dziecko używa czasu przeszłego i przyszłego.	☐ TAK	☐ NIE
9/22/184	5 lat	Dziecko krótko opowiada treść, którą usłyszało podczas czytania książeczki przez opiekuna.	☐ TAK	☐ NIE
10/23/185	5 lat	Dziecko opowiada o tym, co się wydarzyło.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/10	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Śpiewanie – wytwarzanie dźwięków w określonej kolejności prowadzące do powstania melodii w celu przekazania treści		
1/24/186	5 lat	Dziecko śpiewa proste piosenki (z repertuaru przedszkolnego).	☐ TAK	☐ NIE
2/25/187	5 lat	Dziecko odtwarza prostą melodię.	☐ TAK	☐ NIE
3/26/188	5 lat	Dziecko intonuje głos, wyrażając emocje.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Tworzenie wiadomości niewerbalnych – posługiwanie się gestami, symbolami i rysunkami w celu przekazania wiadomości, jak np. gdy kręci się głową dla wyrażenia dezaprobaty lub rysuje się obrazek albo wykres, aby przekazać jakiś fakt lub skomplikowany pomysł		
1/27/189	5 lat	Dziecko posługuje się gestami zrozumiałymi dla innych.	☐ TAK	☐ NIE
2/28/190	5 lat	Dziecko przedstawia w rysunku swoje emocje.	☐ TAK	☐ NIE
3/29/191	5 lat	Dziecko wyraża mimiką swoje emocje.	☐ TAK	☐ NIE
4/30/192	5 lat	Dziecko wspomaga się zachowaniami niewerbalnymi (gestami, postawą, mimiką) wówczas, gdy zauważa, że ktoś go nie rozumie lub nie wie, jak coś powiedzieć.	☐ TAK	☐ NIE

5/31/193	5 lat	Dziecko szuka różnych akceptowalnych społecznie sposobów przekazania informacji o przedmiocie, czynności, kiedy nie potrafi tego określić w sposób werbalny.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Rozmowa – rozpoczęcie, kontynuowanie i zakończenie wymiany myśli oraz poglądów za pomocą języka mówionego, z jedną osobą lub większą liczbą ludzi znajomych lub obcych w kontaktach oficjalnych lub towarzyskich		
1/32/194	5 lat	Dziecko rozmawia z opiekunem, znanymi mu osobami. Przestrzega zasad dialogu – słucha, czeka na swoją kolej. Rozmowa jest naprzemienna.	☐ TAK	☐ NIE
2/33/195	5 lat	Dziecko rozmawia w grupie rówieśniczej. Przestrzega zasad dialogu – słucha, czeka na swoją kolej. Rozmowa jest naprzemienna.	☐ TAK	☐ NIE
3/34/196	5 lat	Dziecko zadaje pytania, opowiada o tym, co widziało, co się wydarzyło. Dzieli się swoimi wrażeniami.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%

OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ

Obejmuje:

- Zmienianie podstawowej pozycji ciała;
- Utrzymywanie pozycji ciała;
- Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów;
- Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych;
- Chodzenie;
- Inne sposoby poruszania się;
- Poruszanie się w różnych miejscach.

ID	Wiek rozwoju	Zmienianie podstawowej pozycji ciała – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne		
1/1/197	5 lat	Dziecko dowolnie zmienia pozycje ciała.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/198	5 lat	Dziecko utrzymuje równowagę na nierównej powierzchni (trawnik, piasek, kamienie).	☐ TAK	☐ NIE
3/3/199	5 lat	Dziecko potrafi przyjąć pozycję adekwatną do zabawy: w siadzie, w leżeniu, czołganiu, klęku, sięganiu itp.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/200	5 lat	Ruchy wykonywane przez dziecko podczas aktywności motorycznych są skoordynowane, płynne, zgrabne.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Utrzymywanie pozycji ciała – pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała, np. siedzenie lub stanie. Obejmuje: utrzymywanie pozycji leżącej, kucznej, klęczącej, siedzącej i stojącej		
1/5/201	5 lat	Dziecko utrzymuje przyjętą pozycję ciała.	☐ TAK	☐ NIE
2/6/202	5 lat	Dziecko wspina się, np. na urządzenia na placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
3/7/203	5 lat	Dziecko chętnie jeździ na rowerze, hulajnodze.	☐ TAK	☐ NIE
4/8/204	5 lat	Dziecko utrzymuje pozycje podczas czynności rutynowych: mycia, ubierania się, jedzenia itp.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów – podnoszenie przedmiotu lub zabieranie czegoś z jednego miejsca na drugie, tak jak np. podczas unoszenia filizanki lub zabawki, przenoszenia pudełka.		
1/9/205	5 lat	Dziecko stojąc, podnosi przedmiot, który leży na podłodze.	☐ TAK	☐ NIE
2/10/206	5 lat	Dziecko przenosi przedmioty z jednego miejsca na drugie (z jednego stolika na inny).	☐ TAK	☐ NIE
3/11/207	5 lat	Dziecko odkłada przedmioty na wyznaczone miejsce.	☐ TAK	☐ NIE
4/12/208	5 lat	Dziecko wykonuje czynności porządkowe.	☐ TAK	☐ NIE
5/13/209	5 lat	Dziecko wiesza swoje ubranie w szatni, odstawia buty na swoje miejsce.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych – podejmowanie skoordynowanych czynności w celu poruszenia przedmiotu z użyciem nóg i stóp, tak jak np. podczas kopania piłki lub naciskania na pedały roweru. Obejmuje: naciskanie za pomocą kończyn dolnych, kopanie		
1/14/210	5 lat	Dziecko przesuwa stopą przedmioty leżące na podłodze.	☐ TAK	☐ NIE
2/15/211	5 lat	Dziecko kopie piłkę do celu na odległość powyżej 3 m.	☐ TAK	☐ NIE
3/16/212	5 lat	Dziecko przysuwa sobie stopą zabawkę, by jej sięgnąć, kiedy siedzi przy stoliku, a która znajduje się w odległości od niego pod stolikiem.	☐ TAK	☐ NIE
4/17/213	5 lat	Dziecko chwyta palcami stóp woreczki z grochem.	☐ TAK	☐ NIE
5/18/214	5 lat	Dziecko naciska na pedały, by jechać na rowerze.	☐ TAK	☐ NIE
6/19/215	5 lat	Dziecko odpycha się nogą podczas jazdy na hulajnodze.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___6	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Chodzenie – poruszanie się po powierzchni na stopach, krok po kroku, gdy co najmniej jedna stopa zawsze dotyka ziemi, tak jak np. podczas spacerowania, przechadzania się, chodzenia do przodu, do tyłu lub bokiem. Obejmuje: chodzenie na krótkie lub długie dystanse, chodzenie po różnych powierzchniach, omijanie przeszkód		
1/20/216	5 lat	Dziecko chodzi na spacery dłuższe niż 1 km.	☐ TAK	☐ NIE
2/21/217	5 lat	Dziecko chodzi na palcach na odległości 3 m, nie dotykając ani razu piętami podłogi.	☐ TAK	☐ NIE
3/22/218	5 lat	Dziecko chodzi po nierównej powierzchni, np. po kamkach, piasku, ścieżce sensorycznej.	☐ TAK	☐ NIE
4/23/219	5 lat	Dziecko idąc, omija widoczne przeszkody, przeskakuje je lub przekracza.	☐ TAK	☐ NIE
5/24/220	5 lat	Dziecko chodzi po narysowanej linii.	☐ TAK	☐ NIE
6/25/221	5 lat	Dziecko w spontanicznej aktywności chodzi na pełnych stopach.	☐ TAK	☐ NIE
7/26/222	5 lat	W zabawach potrafi naśladować chodzenie na palcach, piętach, całych stopach.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Inne sposoby poruszania się –przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia (w tym: wspinanie, skakanie, bieganie)		
1/27/223	5 lat	Dziecko wspina się na przeszkody (na placu zabaw).	☐ TAK	☐ NIE
2/28/224	5 lat	Dziecko przeskakuje niewysokie przeszkody.	☐ TAK	☐ NIE
3/29/225	5 lat	Dziecko skacze na jednej nodze prosto przed siebie.	☐ TAK	☐ NIE
4/30/226	5 lat	Dziecko wchodzi i zjeżdża ze zjeżdżalni.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___ 4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Poruszanie się w różnych miejscach – chodzenie i poruszanie się w różnych miejscach i sytuacjach, jak np. chodzenie pomiędzy pokojami w domu, w obrębie budynku lub po ulicy w mieście, w tym: poruszanie się wewnątrz domu, czołganie się lub wspinanie w obrębie domu, chodzenie lub poruszanie się wewnątrz budynków innych niż dom oraz na zewnątrz domu i innych budynków		
1/31/227	5 lat	Dziecko sprawnie porusza się po terenie przedszkola/domu.	☐ TAK	☐ NIE
2/32/228	5 lat	Dziecko sprawnie porusza się po terenie placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
3/33/229	5 lat	Ruchy dziecka są adekwatne w czasie, nie są zbyt powolne lub chaotyczne ani zbyt szybkie.	☐ TAK	☐ NIE
4/34/230	5 lat	Dziecko wykazuje dużą spontaniczną aktywność ruchową, która jest celowa. Samo kreuje zabawy ruchowe, jest coraz bardziej precyzyjne w wykonywaniu czynności.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%

OBSZAR: CHWYTANIE, MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI, ZRĘCNOŚĆ

Obejmuje:

- Precyzyjne używanie ręki;
- Używanie rąk i ramion.

ID	Wiek rozwoju	Precyzyjne używanie ręki – wykonywanie skoordynowanych czynności związanych z posługiwaniem się przedmiotami, podnoszeniem, manipulowaniem i wypuszczaniem przedmiotów przy użyciu jednej ręki, palców i kciuka, jak np. gdy zbiera się monety ze stołu lub wykręca numer telefonu. Obejmuje: podnoszenie, chwytanie, manipulowanie i odkładanie		
1/1/231	5 lat	Dziecko posługuje się nożyczkami: wycina figury (kwadrat, koło).	☐ TAK	☐ NIE
2/2/232	5 lat	Dziecko poprawnie chwytą przybory do pisania i rysowania.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/233	5 lat	Dziecko składa prostokąt z dwóch trójkątów według wzoru.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/234	5 lat	Dziecko rysuje szlaczki według wzoru.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/235	5 lat	Dziecko wskazuje palcem wskazującym kropki na kartce.	☐ TAK	☐ NIE
6/6/236	5 lat	Dziecko zbiera palcami płaskie drobne przedmioty, np. monety, kółeczka itp.	☐ TAK	☐ NIE
7/7/237	5 lat	Dziecko ugniata palcami różne masy, np. modelina, ciasto itp.	☐ TAK	☐ NIE
8/8/238	5 lat	Dziecko lepi z modeliny/plasteliny: – tworzy z wálka kompozycje płaskie np. ślimaka, koło, postać osoby) – tworzy kompozycje przestrzenne z wykorzystaniem wálka, kuli np.: ślimak, postać osoby, miseczkę	☐ TAK	☐ NIE
9/9/239	5 lat	Dziecko chwytą i przenosi słomki do picia.	☐ TAK	☐ NIE
10/10/240	5 lat	Dziecko tnie papier nożyczkami po linii prostej i łamanej.	☐ TAK	☐ NIE
11/11/241	5 lat	Dziecko przykleja obrazki do kartki z pomocą kleju.	☐ TAK	☐ NIE
12/12/242	5 lat	Dziecko stempluje w odpowiednich miejscach w książce lub kartce na polecenie nauczyciela/opiekuna.	☐ TAK	☐ NIE
13/13/243	5 lat	Dziecko palcami odkleja nalepki w książce i przykleja je do kartki.	☐ TAK	☐ NIE
14/14/244	5 lat	Dziecko dopasowuje chwyt do wielkości i kształtu przedmiotu.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/14	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Używanie rąk i ramion – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałkę u drzwi lub gdy rzuca się lub łapie jakiś przedmiot		
1/15/245	5 lat	Dziecko zamyka drzwi.	☐ TAK	☐ NIE
2/16/246	5 lat	Dziecko otwiera drzwi.	☐ TAK	☐ NIE
3/17/247	5 lat	Dziecko zakręca i odkręca słoiki/butelki.	☐ TAK	☐ NIE

4/18/248	5 lat	Dziecko rzuca piłką na odległość kilku metrów.	☐ TAK	☐ NIE
5/19/249	5 lat	Dziecko używa rąk do podporu przy zmianie pozycji, np. przy wstawaniu od stolika, wstawaniu z podłogi, wspinaniu się.	☐ TAK	☐ NIE
6/20/250	5 lat	Dziecko używa rąk przy przytrzymywaniu się, np. podczas wchodzenia, schodzenia ze schodów, drabinki, przyrządów na placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
7/21/251	5 lat	Dziecko używa rąk i ramion podczas rutynowych czynności typu: ubieranie, rozbieranie się, jedzenie, toaleta.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%

OBSZAR: DBANIE O SIEBIE

Obejmuje:

- Mycie się;
- Pielęgnowanie poszczególnych części ciała;
- Korzystanie z toalety;
- Ubieranie się: zakładanie, zdejmowanie;
- Picie;
- Jedzenie.

ID	Wiek rozwoju	Mycie się – mycie i suszenie całego ciała lub części ciała z użyciem wody i odpowiednich czyszczących oraz suszących środków i sposobów, jak np. kąpanie się, branie prysznicza, mycie rąk i stóp, twarzy i włosów, wycieranie się ręcznikiem		
1/1/252	5 lat	Dziecko myje ręce (odkręca kran, namydla, płucze).	☐ TAK	☐ NIE
2/2/253	5 lat	Dziecko myje twarz (wodą), używając mydła.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/254	5 lat	Dziecko wyciera ręce i twarz ręcznikiem.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Pielęgnowanie poszczególnych części ciała – dbanie o części ciała, takie jak np. skóra, twarz, zęby, skóra głowy, paznokcie i genitalia, które wymagają więcej troski niż mycie i suszenie.		
1/4/255	5 lat	Dziecko sygnalizuje, że jest brudne.	☐ TAK	☐ NIE
2/5/256	5 lat	Dziecko myje zęby (nakłada pastę, szczotkuje zęby, wypluwa pianę, płucze usta, wyciera twarz).	☐ TAK	☐ NIE
3/6/257	5 lat	Dziecko dba o swój wygląd: czesze włosy.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Korzystanie z toalety – sygnalizowanie potrzeb fizjologicznych oraz oczyszczanie się po tych czynnościach		
1/7/258	5 lat	Dziecko sygnalizuje w sposób akceptowalny społecznie potrzebę skorzystania z toalety.	☐ TAK	☐ NIE

2/8/259	5 lat	Dziecko korzysta z toalety (w pełnym zakresie).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/2	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Ubieranie się – podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem i zdejmowaniem ubrań i obuwia we właściwej kolejności		
1/9/260	5 lat	Dziecko zakłada ubrania we właściwej kolejności, odróżniając przód od tyłu ubrania.	☐ TAK	☐ TAK
2/10/261	5 lat	Dziecko zdejmuje ubrania.	☐ TAK	☐ TAK
3/11/262	5 lat	Dziecko zapina zamek błyskawiczny.	☐ TAK	☐ TAK
4/12/263	5 lat	Dziecko zakłada buty i zapina je, np. na rzepy.	☐ TAK	☐ TAK
5/13/264	5 lat	Dziecko zdejmuje buty.	☐ TAK	☐ TAK
6/14/265	5 lat	Dziecko sygnalizuje w sposób akceptowalny społecznie, kiedy jest mu zimno lub gorąco.	☐ TAK	☐ TAK
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Jedzenie – sygnalizowanie potrzeby i podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjadanie w kulturowo akceptowany sposób, krojenie lub łamanie pożywienia na kawałki, używanie przyborów do jedzenia, zjadanie posiłków		
1/15/266	5 lat	Dziecko sygnalizuje w sposób akceptowalny społecznie, kiedy jest głodne.	☐ TAK	☐ TAK
2/16/267	5 lat	Dziecko spożywa posiłki, używając sztućców (łyżki, widelca, noża), może potrzebować pomocy przy smarowaniu, krojeniu.	☐ TAK	☐ TAK
3/17/268	5 lat	Dziecko smaruje kromki pieczywa, np. dżemem, miękkim masłem.	☐ TAK	☐ TAK
4/18/269	5 lat	Dziecko nakłada sobie jedzenie na talerz za pomocą łyżki.	☐ TAK	☐ TAK
5/19/270	5 lat	Dziecko nakłada sobie jedzenie na talerz za pomocą widelca.	☐ TAK	☐ TAK
6/20/271	5 lat	Dziecko robi sobie kanapkę: nakłada na kromkę plaster wędliny, sera itp., używając ręki lub innego przyboru.	☐ TAK	☐ TAK
7/21/272	5 lat	Dziecko robi sobie kanapkę (smaruje miękkim masłem, nakłada produkty na chleb).	☐ TAK	☐ TAK
8/22/273	5 lat	Dziecko dokonuje wyboru tego, co chce jeść.	☐ TAK	☐ TAK
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/8	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Picie – sygnalizowanie potrzeby picia i chwytanie naczynia z płynem, podnoszenie go do ust i wypijanie płynu w kulturowo akceptowany sposób, miksowanie, mieszanie i nalewanie płynów do picia, picie przez słomkę		
1/23/274	5 lat	Dziecko sygnalizuje w sposób akceptowalny społecznie, kiedy chce mu się pić.	☐ TAK	☐ TAK

2/24/275	5 lat	Dziecko pije z kubka, butelki, nie zalewając się.	☐ TAK	☐ TAK
3/25/276	5 lat	Dziecko pije przez słomkę.	☐ TAK	☐ TAK
4/26/277	5 lat	Dziecko dokonuje wyboru tego, co chce pić.	☐ TAK	☐ TAK
5/27/278	5 lat	Dziecko nalewa napój do kubka (z dzbanka, z butelki).	☐ TAK	☐ TAK
6/28/279	5 lat	Dziecko potrafi posłodzić napój i wymieszać go, może robić to niestarannie.	☐ TAK	☐ TAK
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/6	___/100%

PODSUMOWANIE PROFILI W OBSZARACH

PROFIL OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY

Patrzanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Słuchanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Celowe posługiwanie się innymi zmysłami – zamierzone posługiwanie się zmysłami (dotyk, smak, węch)								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Naśladowanie – imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się, np. naśladowanie wyrazu twarzy, gestykulacji, dźwięków lub kopiowanie liter alfabetu. Obejmuje: bezpośrednie naśladowanie czynności lub zachowania								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Uczenie się przez działanie (zabawę) z przedmiotami – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów, zabawa symboliczna, zabawa na niby, jak np. uderzanie przedmiotem, zderzanie klocków i zabawa lałkami lub samochodami								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Przyswajanie informacji – zdobywanie faktów o osobach, rzeczach i zdarzeniach przez pytanie: dlaczego, co, gdzie i jak oraz pytanie o nazwy								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/10	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Przyswajanie języka – rozwijanie umiejętności reprezentowania osób, przedmiotów, wydarzeń i uczuć za pomocą słów, symboli, fraz i zdań								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/11	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Powtarzanie – powtarzanie sekwencji zdarzeń lub symboli jako podstawowy element uczenia się, np. liczenie dziesiątkami lub ćwiczenie recytacji rymowanki, lub wiersza łącznie z gestykulacją. Obejmuje: opóźnione naśladowanie działania lub zachowania								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/9	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Przyswajanie pojęć – rozwijanie umiejętności rozumienia i używania prostych i złożonych pojęć reprezentujących cechy rzeczy, osób i zdarzeń								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Uczenie się czytania – rozwijanie umiejętności płynnego i wiernego czytania materiałów pisanych (w tym systemem Braille'a i z użyciem innych symboli), np. rozpoznawanie znaków alfabetu, poprawne wymawianie brzmienia zapisanych wyrazów i rozumienie wyrazów i zdań								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Uczenie się pisania – rozwijanie umiejętności tworzenia symboli reprezentujących sylaby, słowa i zdania (włączając system Braille'a i inne symbole) w celu oddania ich znaczenia								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4

Uczenie się liczenia – rozwijanie umiejętności posługiwania się liczbami i wykonywania prostych i złożonych operacji matematycznych np. używanie symboli matematycznych dodawania i odejmowania lub stosowanie właściwych działań matematycznych w celu rozwiązania zadania									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Nabywanie umiejętności – rozwijanie zdolności wykonywania prostych i złożonych, zintegrowanych czynności lub zadań, umożliwiających nabycie umiejętności, jak np. posługiwanie się narzędziami lub zabawkami lub granie w gry									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Skupianie uwagi – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Ukierunkowanie uwagi – celowe utrzymanie uwagi na specyficznych działaniach lub zadaniach przez odpowiednio długi okres									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Myslenie – formułowanie i posługiwanie się pojęciami, koncepcjami i wyobrażeniami, które są zorientowane albo niezorientowane na osiągnięcie celu, samemu albo z innymi osobami, z użyciem aktywności myślowej, takiej jak podczas zabawy w „udawanie”, gier słownych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/9	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Rozwiązywanie problemów – znajdowanie odpowiedzi na pytania lub sytuacji poprzez identyfikowanie i analizowanie problemów, ustalanie możliwych rozwiązań i ocenianie potencjalnych skutków tych rozwiązań, a następnie wdrażanie wybranego rozwiązania									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Podejmowanie decyzji – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru, ocenianie skutków dokonanego wyboru, jak np. wybieranie i kupowanie określonego artykułu lub decydowanie o podjęciu się i podejmowanie jakiegoś zadania spośród wielu zadań, które należy wykonać									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: OBSZAR UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/124	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE

Podejmowanie pojedynczego zadania – podejmowanie prostego lub złożonego zadania, podejmowanie pojedynczego zadania samodzielnie lub w grupie								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Realizowanie dziennego rozkładu zajęć – podejmowanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań, związanych z planowaniem, ustalaniem i spełnianiem czynności wynikających z codziennego rozkładu zajęć i obowiązków, jak np. gospodarowanie czasem lub planowanie poszczególnych czynności wykonywanych w ciągu dnia								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4

Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań, związanych z kontrolowaniem obciążeń psychicznych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Kierowanie własnym zachowaniem – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań w spójny sposób, w reakcji na nowe sytuacje, osoby lub doświadczenia									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/10	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Złożone kontakty międzyludzkie – utrzymywanie i kontrolowanie wzajemnych kontaktów z innymi ludźmi, w sposób odpowiedni do danej sytuacji i akceptowany społecznie. Obejmuje: zabawę z innymi, tworzenie i kończenie wzajemnych kontaktów; kontrolowanie zachowań w ramach wzajemnych kontaktów, nawiązywanie wzajemnych kontaktów stosownie do pełnionych ról społecznych i zachowywanie dystansu w relacjach społecznych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/12	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/38	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ

Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości ustne – pojmowanie dosłownego i domyślnego znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą języka mówionego, w tym: – rozumienie prostych komunikatów ustnych, reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”); – rozumienie złożonych komunikatów ustnych, reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na złożone komunikaty ustne (całe zdania), takie jak pytania lub polecenia									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości niewerbalne – pojmowanie dosłownych i domyślnych znaczeń wiadomości przekazywanych za pomocą gestów, symboli lub rysunków, jak np. uświadomienie sobie, że dziecko jest zmęczone, kiedy trze swoje oczy									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Mówienie – wypowiedzianie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu, jak np. gdy przedstawia się ustnie jakiś fakt lub opowiada historię									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/10	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Śpiewanie – wytwarzanie dźwięków w określonej kolejności prowadzące do powstania melodii w celu przekazania treści									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Tworzenie wiadomości niewerbalnych – posługiwanie się gestami, symbolami i rysunkami w celu przekazania wiadomości, jak np. gdy kręci się głową dla wyrażenia dezaprobaty lub rysuje się obrazek albo wykres, aby przekazać jakiś fakt lub skomplikowany pomysł									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	

Rozmowa – rozpoczynanie, kontynuowanie i kończenie wymiany myśli i poglądów za pomocą języka mówionego, z jedną osobą lub większą liczbą ludzi znajomych lub obcych w kontaktach oficjalnych lub towarzyskich									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: POROZUMIEWANIE SIĘ									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/34	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ

Zmienianie podstawowej pozycji ciała – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Utrzymywanie pozycji ciała – pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała, np. siedzenie lub stanie. Obejmuje: utrzymywanie pozycji leżącej, kucznej, kłęczącej, siedzącej i stojącej									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów – podnoszenie przedmiotu lub zabieranie czegoś z jednego miejsca na drugie, tak jak np. podczas unoszenia filizanki lub zabawki, przeniesienia pudełka									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych – podejmowanie skoordynowanych czynności w celu poruszenia przedmiotu z użyciem nóg i stóp, tak jak np. podczas kopania piłki lub naciskania na pedały roweru. Obejmuje: naciskanie za pomocą kończyn dolnych, kopanie									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Chodzenie – poruszanie się po powierzchni na stopach, krok po kroku, gdy co najmniej jedna stopa zawsze dotyka ziemi, tak jak np. podczas spacerowania, przechadzania się, chodzenia do przodu, do tyłu lub bokiem. Obejmuje: chodzenie na krótkie lub długie dystanse, chodzenie po różnych powierzchniach, omijanie przeszkód									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Inne sposoby poruszania się – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia (w tym: wspinanie, skakanie, bieganie)									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Poruszanie się w różnych miejscach – chodzenie i poruszanie się w różnych miejscach i sytuacjach, jak np. chodzenie pomiędzy pokojami w domu, w obrębie budynku lub po ulicy w mieście, w tym: poruszanie się wewnątrz domu, czołganie się lub wspinanie w obrębie domu, chodzenie lub poruszanie się wewnątrz budynków innych niż dom oraz na zewnątrz domu i innych budynków									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/34	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3		

PROFIL OBSZAR: CHWYTANIE, MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI, ZRĘCZNOŚĆ

Precyzyjne używanie ręki – wykonywanie skoordynowanych czynności związanych z posługiwaniem się przedmiotami, podnoszeniem, manipulowaniem i wypuszczaniem przedmiotów przy użyciu jednej ręki, palców i kciuka, jak np. gdy zbiera się monety ze stołu lub wykręca numer telefonu. Obejmuje: podnoszenie, chwytanie, manipulowanie i odkładanie								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/14	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Używanie rąk i ramion – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałkę u drzwi lub gdy rzuca się lub łapie jakiś przedmiot								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: CHWYTANIE, MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI, ZRĘCZNOŚĆ								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/21	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

PROFIL OBSZAR: DBANIE O SIEBIE

Mycie się – mycie i suszenie całego ciała lub części ciała z użyciem wody i odpowiednich czyszczących oraz suszących środków i sposobów, jak np. kąpanie się, branie prysznicza, mycie rąk i stóp, twarzy i włosów, wycieranie się ręcznikiem								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Pielęgnowanie poszczególnych części ciała – dbanie o części ciała, takie jak np. skóra, twarz, zęby, skóra głowy, paznokcie i genitalia, które wymagają więcej troski niż mycie i suszenie								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Korzystanie z toalety – sygnalizowanie potrzeb fizjologicznych oraz oczyszczanie się po tych czynnościach								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/2	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Ubieranie się – podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem oraz zdejmowaniem ubrań i obuwia we właściwej kolejności								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Jedzenie – sygnalizowanie potrzeby i podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjadanie w kulturowo akceptowany sposób, krojenie lub łamanie pożywienia na kawałki, używanie przyborów do jedzenia, zjadanie posiłków								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Picie – sygnalizowanie potrzeby picia i chwytanie naczynia z płynem, podnoszenie go do ust i wypijanie płynu w kulturowo akceptowany sposób, miksowanie, mieszanie i nalewanie płynów do picia, picie przez słomkę								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: DBANIE O SIEBIE								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/28	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

Arkusz zbiorczy PROFIL KOŃCOWY – podsumowanie

OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/124	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/38	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/34	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/34	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: CHWYTANIE, MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI, ZRĘCZNOŚĆ							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/21	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: DBANIE O SIEBIE							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/28	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
PODSUMOWANIE: PROFIL KOŃCOWY							
Łączny Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/279	___/100%	Proponowany POZIOM WSPARCIA	0	1	2	3

Poziom wsparcia	Kod kwalifikatora	Opis	Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	Wskaźnik nieprawidłowych zachowań dziecięcych
0	0	BRAK trudności (żadne, nieobecne, nieistotne)	96–100%	0–4%
1	1	NIEZNACZNE trudności (niewielkie, małe)	75–95%	5–24%
2	2	UMIARKOWANE trudności (średnie, spore)	51–74%	25–49%
3	3	ZNACZNE trudności (wielkie, silne)	5–50%	50–95%
	4	SKRAJNIE DUŻE trudności (zupelne)	0–4%	96–100%

Dodatkowe informacje po przeprowadzanej obserwacji:

ZAŁĄCZNIK 2.6.

**KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI
AKTYWNOŚCI DZIECKA
W WIEKU 6 LAT**

SKRINING ROZWOJU MAŁEGO DZIECKA (SRMD)

KWESTIONARIUSZ OBSERWACJI AKTYWNOŚCI DZIECKA W WIEKU 6 LAT

(Autorstwo kwestionariusza: R. Piotrowicz, M. Walkiewicz-Krutak,
I. Gellata, A. Jegier, A. Mikler-Chwastek, K. Pawlak, K. Wereszka 2022
Walidacja: Z. Gajdzica, E. Widawska, E. Domagała-Zyśk, S. Byra,
B. Jachimczak, R. Piotrowicz 2024)

OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY

Obejmuje:

- Celowe posługiwanie się zmysłami: patrzenie, słuchanie, dotykanie;
- Naśladowanie;
- Uczenie się przez działanie (zabawę) z przedmiotami;
- Przystawianie informacji;
- Przystawianie języka;
- Powtarzanie;
- Przystawianie pojęć;
- Uczenie się czytania;
- Uczenie się pisania;
- Uczenie się liczenia;
- Nabywanie umiejętności;
- Skupienie uwagi;
- Ukierunkowanie uwagi;
- Myślenie;
- Rozwiązywanie problemów;
- Podejmowanie decyzji.

ID	Wiek rozwoju	Patrzenie – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych		
1/1	6 lat	Dziecko przygląda się przedmiotom, obrazkom, symbolom graficznym (piktogramom, literom, cyfrom). Pokazuje i nazywa je.	☐ TAK	☐ NIE
2/2	6 lat	Dziecko zauważa różnice i podobieństwa na obrazkach, w symbolach. Zwraca uwagę na barwę, kształt, wielkość.	☐ TAK	☐ NIE
3/3	6 lat	Dziecko przygląda się osobom, ich mimice i gestom, obserwuje ich zachowanie.	☐ TAK	☐ NIE
4/4	6 lat	Dziecko obserwuje to, co dzieje się wokół niego.	☐ TAK	☐ NIE
5/5	6 lat	Dziecko patrzy na to, co robi podczas czynności dydaktycznych, np. układania wzorów, składania obrazka w całość, rysowania pisanie, lepienia, a także zabaw ruchowych oraz czynności samoobsługowych.	☐ TAK	☐ NIE
6/6	6 lat	Dziecko zagląda do pudełka lub patrzy przez otwór, by zobaczyć, co się w nim znajduje, np. zabawa z kalejdoskopem. Ustalona jest dominacja oka.	☐ TAK	☐ NIE

7/7	6 lat	Dziecko nie przejawia zachowań w codziennej aktywności, które utrudniają funkcjonowanie, np. mrużenie oczu na światło, pocieranie oczu, unikanie patrzenia na kontrastowe obrazki, niezauważanie przedmiotów, szybkie zmęczenie podczas patrzenia.	☐ TAK	☐ NIE
8/8	6 lat	Dziecko nie przejawia zachowań w codziennej aktywności, które utrudniają funkcjonowanie, np. zbyt długie wpatrywanie się w przedmioty, obrazki itp., oglądanie przedmiotu, obrazka z bliskiej odległości (pochylenie się, przybliżanie do oczu).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/8	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Słuchanie – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych		
1/9	6 lat	Dziecko słucha dłuższych bajek, opowiadań (do 20–30 min).	☐ TAK	☐ NIE
2/10	6 lat	Dziecko rozpoznaje źródło dźwięków.	☐ TAK	☐ NIE
3/11	6 lat	Dziecko słucha komunikatów od innych.	☐ TAK	☐ NIE
4/12	6 lat	Dziecko adekwatnie nasłuchuje, gdy dorosły lub rówieśnik mówi do niego szeptem, głośno i zmienia intonację.	☐ TAK	☐ NIE
5/13	6 lat	Dziecko nie przejawia zachowań o cechach nadwrażliwości słuchowej w codziennej aktywności, które mogą utrudniać mu funkcjonowanie, np. zaciskanie uszu na dźwięki otoczenia, nadmierne unikanie hałasu.	☐ TAK	☐ NIE
6/14	6 lat	Dziecko nie przejawia zachowań o cechach niedowrażliwości słuchowej w codziennej aktywności, które mogą utrudniać mu funkcjonowanie, np. zbyt długie nasłuchiwanie, fascynacje wybranymi dźwiękami, głośne mówienie.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Celowe posługiwanie się innymi zmysłami – zamierzone posługiwanie się zmysłami (dotyk, smak, węch)		
1/15	6 lat	Dziecko bada przedmioty, dotyka ich adekwatnie do ich struktury, kształtu. Nie przejawia cech nadwrażliwości, niedowrażliwości dotykowej.	☐ TAK	☐ NIE
2/16	6 lat	Dziecko jest zainteresowane nowym zapachem. Reaguje adekwatnie do intensywności zapachu. W zachowaniu dziecka nie obserwuje się cech niewrażliwości lub nadwrażliwości zapachowej.	☐ TAK	☐ NIE
3/17	6 lat	Dziecko smakuje, np. nowe potrawy. Określa, czy jest to dobre, czy nie.	☐ TAK	☐ NIE
4/18	6 lat	Dziecko nie przejawia zachowań w codziennej aktywności, które mogą utrudniać mu funkcjonowanie podczas jedzenia, np. wybiórczość pokarmowa, niechęć do jedzenia itp.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Naśladowanie – imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się, np. naśladowanie wyrazu twarzy, gestykulacji, dźwięków lub kopiowanie liter alfabetu. Obejmuje: bezpośrednie naśladowanie czynności lub zachowania		
1/19	6 lat	Dziecko naśladowuje gesty, miny i emocje, zachowania rówieśników w zabawie.	☐ TAK	☐ NIE
2/20	6 lat	Dziecko naśladowuje na polecenie sekwencję ruchów obustronnych, jednostronnych i z przekroczeniem osi własnego ciała na sobie.	☐ TAK	☐ NIE
3/21	6 lat	Dziecko odgrywa role w małych formach teatralnych.	☐ TAK	☐ NIE
4/22	6 lat	Dziecko odwzorowuje swoje imię drukowanymi literami.	☐ TAK	☐ NIE
5/23	6 lat	Dziecko odwzorowuje kilka cyfr.	☐ TAK	☐ NIE
6/24	6 lat	Dziecko odwzorowuje (kopiuje) figury geometryczne: koło, kwadrat, prostokąt, trójkąt, romb.	☐ TAK	☐ NIE
7/25	6 lat	Dziecko odwzorowuje kompozycje przestrzenne i płaskie z klocków, figur geometrycznych, cyfr. Zwraca uwagę na położenie, obrót symboli.	☐ TAK	☐ NIE
8/26	6 lat	Dziecko powtarza wystukany przez dorosłego prosty, trzelementowy rytm.	☐ TAK	☐ NIE
9/27	6 lat	Dziecko powtarza ciąg dźwięków: samogłoski i sylaby.	☐ TAK	☐ NIE
10/28	6 lat	Dziecko powtarza ciąg słów określających nazwy przedmiotów, czynności, cechy.	☐ TAK	☐ NIE
11/29	6 lat	Dziecko powtarza ciąg dwóch–trzech prostych zdań.	☐ TAK	☐ NIE
12/30	6 lat	Dziecko uczy się nowych zadań przez bezpośrednie naśladownictwo.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___12	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Uczenie się przez działanie – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów, zabawa symboliczna, zabawa na niby, jak np. uderzanie przedmiotem, zderzanie klocków i zabawa lalkami lub samochodami		
1/31	6 lat	Dziecko wykorzystuje w zabawie układanki, karty do gry, gry dydaktyczne (zabawy logiczne).	☐ TAK	☐ NIE
2/32	6 lat	Dziecko w zabawie wykorzystuje różne zabawki, ich zamienniki (np. klocek zamiast samochodu), bawi się kreatywnie.	☐ TAK	☐ NIE
3/33	6 lat	Dziecko odgrywa role w zabawach parateatralnych.	☐ TAK	☐ NIE
4/34	6 lat	Dziecko buduje skomplikowane konstrukcje z klocków lub innych materiałów konstrukcyjnych. Opowiada o tym, co stworzyło.	☐ TAK	☐ NIE
5/35	6 lat	Dziecko buduje konstrukcje z różnorodnych materiałów, np. przyrodniczych.	☐ TAK	☐ NIE
6/36	6 lat	Dziecko używa właściwie prostych narzędzi podczas majsterkowania.	☐ TAK	☐ NIE
7/37	6 lat	Dziecko maluje farbami (posługuje się pędzlem), rysuje kredkami. Tworzy obrazy tematyczne.	☐ TAK	☐ NIE
8/38	6 lat	Dziecko lepi z plasteliny, tworzy kompozycje przestrzenne. Tworzy nowe obiekty i nadaje im nazwy.	☐ TAK	☐ NIE

9/39	6 lat	Dziecko eksperymentuje, co można zrobić z danym przedmiotem. Samodzielnie dochodzi do wiedzy i umiejętności.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/9	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Przyswajanie informacji – zdobywanie faktów o osobach, rzeczach i zdarzeniach przez pytanie: dlaczego, co, gdzie i jak oraz pytanie o nazwy werbalnie lub niewerbalnie		
1/40	6 lat	Dziecko pyta o przedmioty, obrazki: <i>Co to jest? Jak to się nazywa? Gdzie jest?</i>	☐ TAK	☐ NIE
2/41	6 lat	Dziecko pyta o osoby: <i>Kto to jest? Kim jesteś? Gdzie jest?</i>	☐ TAK	☐ NIE
3/42	6 lat	Dziecko pyta innych: <i>Jak masz na imię? Ile masz lat?</i>	☐ TAK	☐ NIE
4/43	6 lat	Dziecko dopytuje o to, co się będzie działo. Zadaje pytanie: <i>Co robisz? Co robieś? Co będziesz robić? Co będziemy robić?</i>	☐ TAK	☐ NIE
5/44	6 lat	Dziecko zadaje pytanie: <i>Dlaczego?</i>	☐ TAK	☐ NIE
6/45	6 lat	Dziecko zadaje pytanie o cechy przedmiotów, osób: <i>Jaki jest?</i>	☐ TAK	☐ NIE
7/46	6 lat	Dziecko zadaje pytanie: <i>Do czego to służy? Do czego to jest?</i>	☐ TAK	☐ NIE
8/47	6 lat	Dziecko zadaje pytanie: <i>Ile jest?</i>	☐ TAK	☐ NIE
9/48	6 lat	Dziecko jest zainteresowane otoczeniem, szuka informacji, zadaje spontanicznie pytania adekwatnie do sytuacji.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/9	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Przyswajanie języka – rozwijanie umiejętności reprezentowania osób, przedmiotów, wydarzeń i uczuć za pomocą słów, symboli komunikacji niewerbalnej, fraz i zdań		
1/49	6 lat	Dziecko recytuje krótkie wierszyki i rymowanki z pakietów edukacyjnych.	☐ TAK	☐ NIE
2/50	6 lat	Dziecko opowiada usłyszaną historię.	☐ TAK	☐ NIE
3/51	6 lat	Dziecko opowiada o tym, czego się nauczyło.	☐ TAK	☐ NIE
4/52	6 lat	Dziecko opowiada o tym, co mu się przydarzyło.	☐ TAK	☐ NIE
5/53	6 lat	Dziecko włącza się do opowieści innej osoby.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Powtarzanie – powtarzanie sekwencji zdarzeń lub symboli jako podstawowy element uczenia się, np. liczenie dziesiątkami lub ćwiczenie recytacji rymowanki lub wiersza łącznie z gestykulacją		
1/54	6 lat	Dziecko odtwarza treści z podstawy programowej, których wcześniej się uczyło.	☐ TAK	☐ NIE
2/55	6 lat	Dziecko odtwarza po czasie tekst wierszy i piosenek.	☐ TAK	☐ NIE
3/56	6 lat	Dziecko odtwarza po czasie sekwencje czynności ruchowych, technicznych, samoobsługowych, których wcześniej się uczyło.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Pryswajanie pojęć – rozwijanie umiejętności rozumienia i używania prostych oraz złożonych pojęć reprezentujących cechy rzeczy, osób i zdarzeń		
1/57	6 lat	Dziecko przyswaja treści tematyczne z zakresu wiedzy o świecie (świecie ludzi i przyrody) zgodnie z podstawą programową.	☐ TAK	☐ NIE
2/58	6 lat	Dziecko wie, jak trzeba zachować się w sytuacji zagrożenia i gdzie można otrzymać pomoc.	☐ TAK	☐ NIE
3/59	6 lat	Dziecko orientuje się w zasadach bezpiecznego poruszania się po drogach i korzystania ze środków transportu.	☐ TAK	☐ NIE
4/60	6 lat	Dziecko wie, gdzie można się bezpiecznie bawić, a gdzie nie.	☐ TAK	☐ NIE
5/61	6 lat	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcie wielkości (duży, mały, średni, większy, mniejszy).	☐ TAK	☐ NIE
6/62	6 lat	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcie kształtu (zna kształty: okrągły, kwadratowy, trójkątny, prostokątny).	☐ TAK	☐ NIE
7/63	6 lat	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcie ilości (dużo, mało, mniej, więcej).	☐ TAK	☐ NIE
8/64	6 lat	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcie długości (długi, krótki, średniej długości, dłuższy niż, krótszy niż).	☐ TAK	☐ NIE
9/65	6 lat	Dziecko rozumie i wykorzystuje pojęcie podobieństwa (taki sam) i przeciwieństwa (różni się).	☐ TAK	☐ NIE
10/66	6 lat	Dziecko rozumie pojęcia schematu ciała i orientacji siebie w przestrzeni. Potrafi wskazać na sobie części ciała i kierunki (góra – dół, przód – tył) i na drugiej osobie.	☐ TAK	☐ NIE
11/67	6 lat	Dziecko kojarzy części ciała z funkcją i potrafi adekwatnie z nich korzystać w sytuacji zadaniowej.	☐ TAK	☐ NIE
12/68	6 lat	Dziecko klasyfikuje obiekty w kategorii i wyjaśnia, dlaczego dany obiekt należy do określonej grupy.	☐ TAK	☐ NIE
13/69	6 lat	Dziecko analizuje sytuację w otoczeniu/na podstawie historyjki obrazkowej, potrafi określić co się może zdarzyć.	☐ TAK	☐ NIE
14/70	6 lat	Dziecko rozumie czytane mu teksty (potrafi je opowiedzieć).	☐ TAK	☐ NIE
15/71	6 lat	Dziecko używa nazw kolorów i kształtów w opisie obiektów.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/15	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Uczenie się czytania – rozwijanie umiejętności płynnego i wiernego czytania materiałów pisanych (w tym systemem Braille'a i z użyciem innych symboli), np. rozpoznawanie znaków alfabetu, poprawne wymawianie brzmienia zapisanych wyrazów oraz rozumienie wyrazów i zdań		
1/72	6 lat	Dziecko dzieli wyraz na sylaby.	☐ TAK	☐ NIE
2/73	6 lat	Dziecko wykazuje zainteresowanie literami, książkami.	☐ TAK	☐ NIE
3/74	6 lat	Dziecko odczytuje kolejno obrazki, symbole ułożone w szeregu.	☐ TAK	☐ NIE
4/75	6 lat	Dziecko odczytuje kolejno obrazki, symbole w ułożeniu jeden pod drugim.	☐ TAK	☐ NIE
5/76	6 lat	Dziecko odczytuje historyjki obrazkowe.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Uczenie się pisania – rozwijanie umiejętności tworzenia symboli reprezentujących sylaby, słowa i zdania (włączając system Braille'a i inne symbole) w celu oddania ich znaczenia		
1/77	6 lat	Dziecko lubi rysować.	☐ TAK	☐ NIE
2/78	6 lat	Dziecko prawidłowo chwyta kredki/ołówki, długopisy.	☐ TAK	☐ NIE
3/79	6 lat	Dziecko odwzorowuje litery, cyfry (np. na kartce, tablicy, tacy z piaskiem, mąką itp.).	☐ TAK	☐ NIE
4/80	6 lat	Dziecko odwzorowuje proste znaki graficzne.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Uczenie się liczenia – rozwijanie umiejętności posługiwania się liczbami i wykonywania prostych oraz złożonych operacji matematycznych, np. używanie symboli matematycznych dodawania i odejmowania lub stosowanie właściwych działań matematycznych w celu rozwiązania zadania		
1/81	6 lat	Dziecko liczy objekty.	☐ TAK	☐ NIE
2/82	6 lat	Dziecko rozróżnia błędne liczenie od poprawnego.	☐ TAK	☐ NIE
3/83	6 lat	Dziecko wyznacza wynik dodawania i odejmowania (pomaga sobie liczeniem na palcach lub na innych zbiorach zastępczych).	☐ TAK	☐ NIE
4/84	6 lat	Dziecko ustala równoliczność dwóch zbiorów, a także posługuje się liczebnikami porządkowymi.	☐ TAK	☐ NIE
5/85	6 lat	Dziecko wie, na czym polega pomiar długości i zna proste sposoby mierzenia: krokami, stopa za stopą.	☐ TAK	☐ NIE
6/86	6 lat	Dziecko powtarza usłyszany rytm (wyklaskuje).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Nabywanie umiejętności – rozwijanie zdolności wykonywania prostych i złożonych, zintegrowanych czynności lub zadań, umożliwiających nabycie umiejętności, jak np. posługiwanie się narzędziami albo zabawkami lub granie w gry		
1/87	6 lat	Dziecko odkłada ubrania na ustalone miejsca.	☐ TAK	☐ NIE
2/88	6 lat	Dziecko nakrywa do stołu i sprząta po sobie.	☐ TAK	☐ NIE
3/89	6 lat	Dziecko myje i chowa do pojemnika szczoteczkę do zębów.	☐ TAK	☐ NIE
4/90	6 lat	Dziecko nabywa umiejętności w trakcie zabaw i gier dydaktycznych.	☐ TAK	☐ NIE
5/91	6 lat	Dziecko uczy się samodzielnie wykonywania nowych zadań, wykorzystując różne strategie uczenia się, obserwacji innych, samodzielnego dochodzenia do wiedzy.	☐ TAK	☐ NIE
6/92	6 lat	Dziecko uczy się nowych zadań poprzez zwracanie się o pomoc do innych, zadając pytanie. Potrafi skorzystać z odpowiedzi werbalnej.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Skupianie uwagi – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków		
1/93	6 lat	Dziecko koncentruje się na twarzy rozmówcy.	☐ TAK	☐ NIE
2/94	6 lat	Dziecko uważnie słucha kogoś, kto coś mówi.	☐ TAK	☐ NIE
3/95	6 lat	Dziecko potrafi skoncentrować się przez 20–30 minut, gdy wykonuje czynności, które go interesują. Potrafi zorganizować sobie zadanie w czasie i przestrzeni.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Ukierunkowanie uwagi – celowe utrzymanie uwagi na specyficznych działaniach lub zadaniach przez odpowiednio długi okres		
1/96	6 lat	Dziecko kieruje uwagę na osobę prowadzącą zajęcia.	☐ TAK	☐ NIE
2/97	6 lat	Dziecko kieruje uwagę na rówieśników.	☐ TAK	☐ NIE
3/98	6 lat	Dziecko kieruje uwagę na zadanie wskazane przez opiekuna, mimo że nie jest ono dla niego interesujące.	☐ TAK	☐ NIE
4/99	6 lat	Dziecko kieruje uwagę na zadanie, które wykonuje w grupie.	☐ TAK	☐ NIE
5/100	6 lat	Dziecko podejmuje zabawy z regułami, strukturą działania i celem (np. zabawa w berka, gra w klasy, gra planszowa), akceptuje wcześniej ustalone reguły, respektuje je.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Myslenie – formułowanie i posługiwanie się pojęciami, koncepcjami i wyobrażeniami podczas zabawy w „udawanie”, gier słownych		
1/101	6 lat	Dziecko przyjmuje role w zajęciach parateatralnych, muzyczno-ruchowych. Odgrywa pantomimę.	☐ TAK	☐ NIE
2/102	6 lat	Dziecko domyśla się, jaki będzie ciąg dalszy historii, wydarzeń.	☐ TAK	☐ NIE
3/103	6 lat	Dziecko potrafi sortować grupy przedmiotów, obrazków na kilka różnych sposobów (kolor, kształt, rozmiar).	☐ TAK	☐ NIE
4/104	6 lat	Dziecko określa, co można zrobić z danym przedmiotem, do czego może służyć.	☐ TAK	☐ NIE
5/105	6 lat	Dziecko potrafi uzasadnić dobór przedmiotów różnych kategorii tematycznych (np. piłka, but, samochód), dlaczego pasują do siebie. Tworzy kolekcje.	☐ TAK	☐ NIE
6/106	6 lat	Dziecko potrafi wskazać, określić obiekt, który nie pasuje do danej grupy.	☐ TAK	☐ NIE
7/107	6 lat	Dziecko rozwiązuje zagadki słuchowe, rebusy. Identyfikuje przedmioty, obiekty na podstawie ich opisu cech, funkcji, skojarzeń (<i>jest to podobne do</i>).	☐ TAK	☐ NIE
8/108	6 lat	Dziecko potrafi wymyśleć zabawę i zaproponować innym, nadać im role.	☐ TAK	☐ NIE
9/109	6 lat	Dziecko potrafi uzasadnić swój wywód (<i>dlaczego tak, a nie inaczej</i>).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/9	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Rozwiązywanie problemów – znajdowanie odpowiedzi na pytania lub sytuacje poprzez identyfikowanie i analizowanie problemów, ustalanie możliwych rozwiązań i ocenianie potencjalnych skutków tych rozwiązań, a następnie wdrażanie wybranego rozwiązania		
1/110	6 lat	Dziecko wie, do kogo się zwrócić z prośbą o pomoc.	☐ TAK	☐ NIE
2/111	6 lat	Dziecko samodzielnie podejmuje próbę rozwiązania problemu, gdy za pierwszym razem to się nie udało.	☐ TAK	☐ NIE
3/112	6 lat	Dziecko potrafi prosić o pomoc.	☐ TAK	☐ NIE
4/113	6 lat	Dziecko zadaje pytanie typu: <i>Jak to zrobić?</i>	☐ TAK	☐ NIE
5/114	6 lat	Dziecko potrafi ocenić skutki swoich działań. Potrafi udzielić odpowiedzi na postawiony problem typu: <i>Co by było, gdyby?</i>	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Podejmowanie decyzji – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru, ocenianie skutków dokonanego wyboru		
1/115	6 lat	Dziecko decyduje o tym, w co się bawić.	☐ TAK	☐ NIE
2/116	6 lat	Dziecko decyduje o tym, z kim się bawić.	☐ TAK	☐ NIE
3/117	6 lat	Dziecko decyduje o tym, co chce zjeść.	☐ TAK	☐ NIE
4/118	6 lat	Dziecko decyduje o tym, w co chce się ubrać.	☐ TAK	☐ NIE
5/119	6 lat	Dziecko decyduje, dokąd chce iść.	☐ TAK	☐ NIE
6/120	6 lat	Dziecko potrafi określić, co chce. Potrafi dokonać wyboru i go uzasadnić.	☐ TAK	☐ NIE
7/121	6 lat	Dziecko pomaga rówieśnikowi, który sobie nie radzi.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%

**OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH –
PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE**

Obejmuje:

- Podejmowanie pojedynczego zadania;
- Realizowanie dziennego rozkładu zajęć;
- Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi;
- Kierowanie własnym zachowaniem;
- Złożone kontakty międzyludzkie.

ID	Wiek rozwoju	Podejmowanie pojedynczego zadania – wykonywanie prostych lub złożonych, skoordynowanych czynności umysłowych i fizycznych będących elementami realizacji pojedynczego zadania, jak np. inicjowanie zadania, ustalanie czasu, miejsca i materiałów potrzebnych do wykonania zadania, kolejne kroki wykonania zadania, realizowanie zadania, finalizowanie zadania i kontynuowanie wykonywania zadania. Obejmuje: podejmowanie prostego lub złożonego zadania, podejmowanie pojedynczego zadania samodzielnie lub w grupie		
1/1/122	6 lat	Dziecko samodzielnie organizuje sobie przestrzeń do zabawy, zajęć dydaktycznych (np. czytania, rysowania, liczenia, zabaw ruchowych, samoobsługowych).	☐ TAK	☐ NIE
2/2/123	6 lat	Dziecko organizuje sobie czas wolny. Podejmuje działania samo lub w grupie.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/124	6 lat	Dziecko zaprasza innych do zabawy.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/125	6 lat	Dziecko układa sobie rzeczy potrzebne do zadania (np. bierze kredki, blok do rysowania).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Realizowanie dziennego rozkładu zajęć – podejmowanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań, związanych z planowaniem, ustalaniem i spełnianiem czynności wynikających z codziennego rozkładu zajęć i obowiązków, jak np. gospodarowanie czasem lub planowanie poszczególnych czynności wykonywanych w ciągu dnia		
1/5/126	6 lat	Dziecko orientuje się w schemacie dnia w przedszkolu/domu. Potrafi zaplanować daną czynność zgodnie z rozkładem dnia.	☐ TAK	☐ NIE
2/6/127	6 lat	Dziecko dostosowuje się do aktywności zgodnie ze schematem dnia w przedszkolu.	☐ TAK	☐ NIE
3/7/128	6 lat	Dziecko akceptuje zmiany.	☐ TAK	☐ NIE
4/8/129	6 lat	Dziecko szybko przyzwyczaja się do nowego miejsca i osoby.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań związanych z kontrolowaniem obciążeń psychicznych		
1/9/130	6 lat	Dziecko szuka pomocy u rodzica.	☐ TAK	☐ NIE
2/10/131	6 lat	Dziecko szuka pomocy u nauczyciela/opiekuna.	☐ TAK	☐ NIE
3/11/132	6 lat	Dziecko szuka pomocy u rówieśników.	☐ TAK	☐ NIE
4/12/133	6 lat	Dziecko sygnalizuje, że jest zmęczone.	☐ TAK	☐ NIE
5/13/134	6 lat	Dziecko sygnalizuje, nazywa swój nastrój, lęk, stres. Dziecko potrafi opowiedzieć o tym, co jest dla niego trudne.	☐ TAK	☐ NIE
6/14/135	6 lat	Dziecko podejmuje próby radzenia sobie samemu ze stresem.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Kierowanie własnym zachowaniem – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań w spójny sposób, w reakcji na nowe sytuacje, osoby lub doświadczenia		
1/15/136	6 lat	Dziecko jest zainteresowane nowościami.	☐ TAK	☐ NIE
2/16/137	6 lat	Dziecko jest zainteresowane nowymi osobami (rówieśnicy).	☐ TAK	☐ NIE
3/17/138	6 lat	Dziecko dostosowuje się do poleceń opiekuna.	☐ TAK	☐ NIE
4/18/139	6 lat	Dziecko, wchodząc do sali, wita się z innymi dziećmi.	☐ TAK	☐ NIE
5/19/140	6 lat	Dziecko prosi o pozwolenie opiekuna lub inne dziecko.	☐ TAK	☐ NIE
6/20/141	6 lat	Dziecko obserwuje zachowanie nowych osób, np. na placu zabaw lub w spotkaniach ogólnoprzedzkolnych, inicjuje z nimi kontakt.	☐ TAK	☐ NIE
7/21/142	6 lat	Dziecko wykazuje zażenowanie w sytuacji nieznaney.	☐ TAK	☐ NIE
8/22/143	6 lat	Dziecko bawi się kreatywnie.	☐ TAK	☐ NIE
9/23/144	6 lat	Dziecko podejmuje próby osiągnięcia tego, co chce.	☐ TAK	☐ NIE
10/24/145	6 lat	Dziecko zwraca się o pomoc do opiekuna, rówieśnika.	☐ TAK	☐ NIE
11/25/146	6 lat	Dziecko chwali się tym, co zrobiło.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/11	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Złożone kontakty międzyludzkie – utrzymywanie i kontrolowanie wzajemnych kontaktów z innymi ludźmi, w sposób odpowiedni do danej sytuacji i akceptowany społecznie. Obejmuje: zabawę z innymi, tworzenie i kończenie wzajemnych kontaktów; kontrolowanie zachowań w ramach wzajemnych kontaktów, nawiązywanie wzajemnych kontaktów stosownie do pełnionych ról społecznych i zachowywanie dystansu w relacjach społecznych		
1/26/147	6 lat	Dziecko bierze udział w zabawach grupowych. Dziecko współdziała z innymi w zabawach i w sytuacjach zadaniowych.	☐ TAK	☐ NIE
2/27/148	6 lat	Dziecko inicjuje i podtrzymuje zabawy z rówieśnikami.	☐ TAK	☐ NIE
3/28/149	6 lat	Dziecko rozpoznaje oraz nazywa emocje swoje i innych osób.	☐ TAK	☐ NIE
4/29/150	6 lat	Dziecko szanuje emocje i uczucia innych osób.	☐ TAK	☐ NIE

5/30/151	6 lat	Dziecko rozumie potrzeby innych.	☐ TAK	☐ NIE
6/31/152	6 lat	Dziecko kulturalnie wyraża swoje potrzeby. Używa zwrotów grzecznościowych.	☐ TAK	☐ NIE
7/32/153	6 lat	Dziecko nie dokucza innym dzieciom.	☐ TAK	☐ NIE
8/33/154	6 lat	Dziecko wie, jak należy się zachować na uroczystościach, np. na przedstawieniu, w teatrze, w kinie.	☐ TAK	☐ NIE
9/34/155	6 lat	Dziecko obdarza uwagę inne osoby.	☐ TAK	☐ NIE
10/35/156	6 lat	Dziecko rozumie i wykonuje polecenia.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/10	___/100%

OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ

Obejmuje:

- Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości ustne;
- Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości niewerbalne;
- Mówienie;
- Śpiewanie;
- Tworzenie wiadomości niewerbalnych;
- Rozmowa.

ID	Wiek rozwoju	Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości ustne – pojmowanie dosłownego i domyślnego znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą języka mówionego, w tym: – rozumienie prostych komunikatów ustnych, reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”); – rozumienie złożonych komunikatów ustnych, reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na złożone komunikaty ustne (całe zdania), takie jak pytania lub polecenia		
1/1/157	6 lat	Dziecko słucha komunikatów opiekunów.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/158	6 lat	Dziecko słucha komunikatów rówieśników.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/159	6 lat	Dziecko rozumie komunikaty kierowane do niego.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/160	6 lat	Dziecko rozumie komunikaty kierowane do grupy.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości niewerbalne – pojmowanie dosłownych i domyślnych znaczeń wiadomości przekazywanych za pomocą gestów, symboli lub rysunków, jak np. uświadamianie sobie, że dziecko jest zmęczone, kiedy trze swoje oczy		
1/5/161	6 lat	Dziecko rozumie gesty opiekuna/rówieśników w trakcie codziennych aktywności.	☐ TAK	☐ NIE
2/6/162	6 lat	Dziecko rozumie mimikę opiekuna/rówieśników.	☐ TAK	☐ NIE

3/7/163	6 lat	Dziecko rozumie sens często stosowanych oznaczeń i symboli, np. w przedszkolu, na ulicy (np. zakaz używania telefonu, zakaz wnoszenia jedzenia, toaleta, wybrane znaki drogowe, wie, co oznacza sygnalizacja świetlna itp.).	☐ TAK	☐ NIE
4/8/164	6 lat	Dziecko identyfikuje obrazki schematyczne (piktogramy), etykiety prezentujące obiekty, czynności, cechy (np. instrukcja mycia rąk w łazience).	☐ TAK	☐ NIE
5/9/165	6 lat	Dziecko identyfikuje swoją etykietę z imieniem w pomieszczeniach przedszkolnych, a także na tablicach aktywności, np. obecności, półkach osobistych.	☐ TAK	☐ NIE
6/10/166	6 lat	Dziecko wie, co będzie robić po pokazaniu mu sekwencji symboli piktogramów, etykiet w formie planów aktywności, np. klocki (budowa), książka (czytanie), poduszka (odpoczynek).	☐ TAK	☐ NIE
7/11/167	6 lat	Dziecko rozumie zachowania innych osób.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Mówienie – wypowiedzanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu, jak np. gdy przedstawia się ustnie jakiś fakt lub opowiada historię		
1/12/168	6 lat	Dziecko wypowiadając się, zwraca się bezpośrednio do rozmówcy.	☐ TAK	☐ NIE
2/13/169	6 lat	Dziecko pyta, jeśli czegoś nie wie, oczekuje odpowiedzi.	☐ TAK	☐ NIE
3/14/170	6 lat	Dziecko zrozumiale komunikuje swoje potrzeby.	☐ TAK	☐ NIE
4/15/171	6 lat	Dziecko adekwatnie odpowiada na pytania kierowane do niego.	☐ TAK	☐ NIE
5/16/172	6 lat	Dziecko posługuje się zaimkami: ja, ty, my itp.	☐ TAK	☐ NIE
6/17/173	6 lat	Dziecko opowiada o tym, co się wydarzyło, co się wydarzy, używa zdań złożonych. Używa czasu przeszłego i przyszłego.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Śpiewanie – wytwarzanie dźwięków w określonej kolejności prowadzące do powstania melodii w celu przekazania treści		
1/18/174	6 lat	Dziecko śpiewa proste piosenki (z repertuaru przedszkolnego).	☐ TAK	☐ NIE
2/19/175	6 lat	Dziecko odtwarza melodię, rytm.	☐ TAK	☐ NIE
3/20/176	6 lat	Dziecko intonuje głos, wyrażając emocje.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Tworzenie wiadomości niewerbalnych – posługiwanie się gestami, symbolami i rysunkami w celu przekazania wiadomości, jak np. gdy kręci się głową dla wyrażenia dezaprobaty lub rysuje się obrazek albo wykres, aby przekazać jakiś fakt lub skomplikowany pomysł		
1/21/177	6 lat	Dziecko posługuje się gestami zrozumiałymi dla innych.	☐ TAK	☐ NIE
2/22/178	6 lat	Dziecko wyraża mimiką swoje emocje.	☐ TAK	☐ NIE

3/23/179	6 lat	Dziecko wspomaga się zachowaniami niewerbalnymi (gestami, postawą, mimiką) wówczas, gdy zauważa, że ktoś go nie rozumie lub nie wie, jak coś powiedzieć.	☐ TAK	☐ NIE
4/24/180	6 lat	Dziecko szuka różnych akceptowalnych społecznie sposobów przekazania informacji o przedmiocie, czynności, kiedy nie potrafi tego określić w sposób werbalny (np. rysowanie, wskazywanie, gesty obrazujące).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Rozmowa – rozpoczęcie, kontynuowanie oraz zakończenie wymiany myśli i poglądów za pomocą języka mówionego, z jedną osobą lub większą liczbą ludzi znajomych albo obcych w kontaktach oficjalnych lub towarzyskich		
1/25/181	6 lat	Dziecko rozmawia z opiekunem, znanymi mu osobami. Przestrzega zasad dialogu – słucha, czeka na swoją kolej. Rozmowa jest naprzemienna.	☐ TAK	☐ NIE
2/26/182	6 lat	Dziecko rozmawia w grupie rówieśniczej. Przestrzega zasad dialogu – słucha, czeka na swoją kolej. Rozmowa jest naprzemienna.	☐ TAK	☐ NIE
3/27/183	6 lat	Dziecko zadaje pytania, opowiada o tym, co widziało, co się wydarzyło. Dzieli się swoimi wrażeniami.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%

OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA

Obejmuje:

- Zmienianie podstawowej pozycji ciała;
- Utrzymywanie pozycji ciała;
- Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów;
- Używanie rąk i ramion;
- Chodzenie;
- Inne sposoby poruszania się;
- Poruszanie się w różnych miejscach.

ID	Wiek rozwoju	Zmienianie podstawowej pozycji ciała – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne		
1/1/184	6 lat	Dziecko dowolnie zmienia pozycje ciała.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/185	6 lat	Dziecko idzie stopa za stopą po wyznaczonej linii.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/186	6 lat	Dziecko utrzymuje równowagę, idąc po ławeczce/murku/krawężniku.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/187	6 lat	Dziecko utrzymuje równowagę, idąc po nierównym terenie.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/188	6 lat	Dziecko potrafi przyjąć pozycję adekwatną do zabawy: w siadzie, w leżeniu, czołganiu, klęku, sięganiu itp.	☐ TAK	☐ NIE
6/6/189	6 lat	Ruchy wykonywane przez dziecko podczas aktywności motorycznych są skoordynowane, płynne, zgrabne.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/6	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Utrzymywanie pozycji ciała – pozostawianie w tej samej wymaganej pozycji ciała, np. siedzenie lub stanie. Obejmuje: utrzymywanie pozycji leżącej, kucznej, klęczącej, siedzącej i stojącej		
1/7/190	6 lat	Dziecko utrzymuje pozycję siedzącą.	☐ TAK	☐ NIE
2/8/191	6 lat	Dziecko stoi na jednej nodze (10 s).	☐ TAK	☐ NIE
3/9/192	6 lat	Dziecko utrzymuje pozycję stojącą.	☐ TAK	☐ NIE
4/10/193	6 lat	Dziecko wspina się na różne przeszkody, np. na przyrządy na placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
5/11/194	6 lat	Dziecko jeździ na rowerze, hulajnodze, czasami na rolkach.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów – podnoszenie przedmiotu lub zabieranie czegoś z jednego miejsca na drugie, tak jak np. podczas unoszenia filiżanki lub zabawki, przenoszenia pudełka		
1/12/195	6 lat	Dziecko stojąc, podnosi przedmiot, który leży na podłodze.	☐ TAK	☐ NIE
2/13/196	6 lat	Dziecko przenosi przedmioty z jednego miejsca na drugie (z jednego stolika na inny).	☐ TAK	☐ NIE
3/14/197	6 lat	Dziecko odkłada przedmioty na wyznaczone miejsce (np. ubrania, zabawki, krzesła, przybory itp.).	☐ TAK	☐ NIE
4/15/198	6 lat	Dziecko przenosi przedmioty od drobnych do dużych, lekkich i ciężkich.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych – podejmowanie skoordynowanych czynności w celu poruszenia przedmiotu z użyciem nóg i stóp, tak jak np. podczas kopania piłki lub naciskania na pedały roweru. Obejmuje: naciskanie za pomocą kończyn dolnych, kopanie		
1/16/199	6 lat	Dziecko przesuwa stopą przedmioty leżące na podłodze.	☐ TAK	☐ NIE
2/17/200	6 lat	Dziecko kopie piłkę do celu na odległość powyżej 3 m.	☐ TAK	☐ NIE
3/18/201	6 lat	Dziecko chwyta palcami stóp woreczki z grochem.	☐ TAK	☐ NIE
4/19/202	6 lat	Dziecko naciska na pedały, by jechać na rowerze.	☐ TAK	☐ NIE
5/20/203	6 lat	Dziecko odpycha się nogą podczas jazdy na hulajnodze.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/5	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Chodzenie – poruszanie się po powierzchni na stopach, krok po kroku, gdy co najmniej jedna stopa zawsze dotyka ziemi, tak jak np. podczas spacerowania, przechadzania się, chodzenia do przodu, do tyłu lub bokiem. Obejmuje: chodzenie na krótkie lub długie dystanse, chodzenie po różnych powierzchniach, omijanie przeszkód		
1/21/204	6 lat	Dziecko chodzi na spaceru dłuższe niż 1 km.	☐ TAK	☐ NIE
2/22/205	6 lat	Dziecko chodzi po różnych powierzchniach (trawnik, kamienie, piasek), zachowując równowagę.	☐ TAK	☐ NIE
3/23/206	6 lat	Dziecko pokonuje tor przeszkód.	☐ TAK	☐ NIE
4/24/207	6 lat	Dziecko chodzi po narysowanej linii.	☐ TAK	☐ NIE
5/25/208	6 lat	Dziecko w spontanicznej aktywności chodzi na pełnych stopach.	☐ TAK	☐ NIE
6/26/209	6 lat	W zabawach potrafi naśladować chodzenie na palcach, piętach, całych stopach.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/6	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Inne sposoby poruszania się – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia (w tym: wspinanie, skakanie, bieganie)		
1/27/210	6 lat	Dziecko przeskakuje niewysokie przeszkody.	☐ TAK	☐ NIE
2/28/211	6 lat	Dziecko przeskakuje bez rozbiegu przez przeszkodę (o wys. 20 cm).	☐ TAK	☐ NIE
3/29/212	6 lat	Dziecko skacze na jednej nodze przed siebie, na boki i do tyłu (co najmniej 5 razy).	☐ TAK	☐ NIE
4/30/213	6 lat	Dziecko sprawnie korzysta z drabinek, huśtawek, zjeżdżalni na placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Poruszanie się w różnych miejscach – chodzenie i poruszanie się w różnych miejscach i sytuacjach, jak np. chodzenie pomiędzy pokojami w domu, w obrębie budynku lub po ulicy w mieście, w tym: poruszanie się wewnątrz domu, czołganie się lub wspinanie w obrębie domu, chodzenie lub poruszanie się wewnątrz budynków innych niż dom oraz na zewnątrz domu i innych budynków		
1/31/214	6 lat	Dziecko sprawnie porusza się po terenie przedszkola/domu.	☐ TAK	☐ NIE
2/32/215	6 lat	Dziecko sprawnie porusza się po terenie placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE
3/33/216	6 lat	Ruchy dziecka są adekwatne w czasie, nie są zbyt powolne lub chaotyczne ani zbyt szybkie.	☐ TAK	☐ NIE
4/34/217	6 lat	Dziecko wykazuje dużą spontaniczną aktywność ruchową, która jest celowa. Samo kreuje zabawy ruchowe, jest coraz bardziej precyzyjne w wykonywaniu czynności.	☐ TAK	☐ NIE
		Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT	___/4	___/100%

OBSZAR: CHWYTANIE, MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI, ZRĘCZNOŚĆ

Obejmuje:

- Precyzyjne używanie ręki;
- Używanie rąk i ramion.

ID	Wiek rozwoju	Precyzyjne używanie ręki – wykonywanie skoordynowanych czynności związanych z posługiwaniem się przedmiotami, podnoszeniem, manipulowaniem i wypuszczaniem przedmiotów przy użyciu jednej ręki, palców i kciuka, jak np. gdy zbiera się monety ze stołu lub wykręca numer telefonu. Obejmuje: podnoszenie, chwytanie, manipulowanie i odkładanie		
1/1/218	6 lat	Dziecko wycina nożyczkami obrazek.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/219	6 lat	Dziecko trzyma prawidłowo narzędzia pisarskie.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/220	6 lat	Dziecko odkręca, zakręca nakrętki pojemników o różnej wielkości, np. słoik, tubka od pasty.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/221	6 lat	Dziecko nawleka, przekłada sznurówkę przez otwory.	☐ TAK	☐ NIE
5/5/222	6 lat	Dziecko zbiera palcami płaskie drobne przedmioty, np. monety, kółeczka itp.	☐ TAK	☐ NIE
6/7/223	6 lat	Dziecko ugniata palcami różne masy, np. modelina, ciasto itp.	☐ TAK	☐ NIE
7/7/224	6 lat	Dziecko lepi kompozycje płaskie i przestrzenne z modeliny, np. ślimaka, postać, kubek itp. Uzupełnia o szczegóły, dokleja drobne elementy.	☐ TAK	☐ NIE
8/8/225	6 lat	Dziecko chwytą i przenosi słomki do picia.	☐ TAK	☐ NIE
9/9/226	6 lat	Dziecko dopasowuje chwyt dłoni adekwatnie do wielkości, kształtu i ciężaru przedmiotów.	☐ TAK	☐ NIE
10/10/27	6 lat	U dziecka obserwuje się dominację jednej ręki i współdziałanie drugiej ręki.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/10	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Używanie rąk i ramion – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałkę u drzwi lub gdy rzuca się albo łapie jakiś przedmiot		
1/11/228	6 lat	Dziecko otwiera drzwi.	☐ TAK	☐ NIE
2/12/229	6 lat	Dziecko zakręca i odkręca słoiki/butelki.	☐ TAK	☐ NIE
3/13/230	6 lat	Dziecko rzuca piłką do celu (kosza oddalonego od niego o 3 m).	☐ TAK	☐ NIE
4/14/231	6 lat	Dziecko łapie piłkę rzuconą z przodu i z boku.	☐ TAK	☐ NIE
5/15/232	6 lat	Dziecko wykorzystuje ręce do podporu przy zmianie pozycji, np. przy wstawaniu od stolika, wstawaniu z podłogi, wspinaniu się.	☐ TAK	☐ NIE
6/16/233	6 lat	Dziecko wykorzystuje ręce przy przytrzymywaniu się, np. podczas wchodzenia, schodzenia ze schodów, drabinki, przyrządów na placu zabaw.	☐ TAK	☐ NIE

7/17/234	6 lat	Dziecko używa rąk i ramion podczas rutynowych czynności typu: ubieranie, rozbieranie się, jedzenie, toaleta.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/7	___/100%

OBSZAR: DBANIE O SIEBIE

Obejmuje:

- Mycie się;
- Pielęgnowanie poszczególnych części ciała;
- Korzystanie z toalety;
- Ubieranie się: zakładanie, zdejmowanie;
- Picie;
- Jedzenie.

ID	Wiek rozwoju	Mycie się – mycie i suszenie całego ciała lub części ciała z użyciem wody i odpowiednich czyszczących oraz suszących środków i sposobów, jak np. kąpanie się, branie prysznic, mycie rąk i stóp, twarzy i włosów, wycieranie się ręcznikiem		
1/1/235	6 lat	Dziecko sygnalizuje w sposób akceptowalny społecznie, że się ubrudziło.	☐ TAK	☐ NIE
2/2/236	6 lat	Dziecko myje ręce i twarz.	☐ TAK	☐ NIE
3/3/237	6 lat	Dziecko wyciera się ręcznikiem.	☐ TAK	☐ NIE
4/4/238	6 lat	Dziecko kontroluje swoje czynności podczas mycia.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Pielęgnowanie poszczególnych części ciała – dbanie o części ciała, takie jak np. skóra, twarz, zęby, skóra głowy, paznokcie i genitalia, które wymagają więcej troski niż mycie i suszenie		
1/5/239	6 lat	Dziecko sygnalizuje, że jest brudne.	☐ TAK	☐ NIE
2/6/240	6 lat	Dziecko myje zęby (nakłada pastę, szczotkuje zęby, wypłuka pianę, płucze usta, wyciera twarz).	☐ TAK	☐ NIE
3/7/241	6 lat	Dziecko dba o swój wygląd: czesze włosy.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Korzystanie z toalety – sygnalizowanie potrzeb fizjologicznych oraz oczyszczanie się po tych czynnościach		
1/8/242	6 lat	Dziecko sygnalizuje w sposób akceptowalny społecznie potrzebę skorzystania z toalety.	☐ TAK	☐ NIE
2/9/243	6 lat	Dziecko korzysta z toalety (w pełnym zakresie).	☐ TAK	☐ NIE
3/10/244	6 lat	Dziecko przestrzega higieny podczas korzystania z toalety (np. spuszczenie wody, mycie rąk itp.).	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%

ID	Wiek rozwoju	Ubieranie się – podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem oraz zdejmowaniem ubrań i obuwia we właściwej kolejności		
1/11/245	6 lat	Dziecko sygnalizuje w sposób akceptowalny społecznie, kiedy jest mu zimno lub gorąco.	☐ TAK	☐ NIE
2/12/246	6 lat	Dziecko zakłada ubrania we właściwej kolejności, odróżniając przód od tyłu ubrania.	☐ TAK	☐ NIE
3/13/247	6 lat	Dziecko zdejmuje ubrania.	☐ TAK	☐ NIE
4/14/248	6 lat	Dziecko zapina guziki/zamki/zatrzaski.	☐ TAK	☐ NIE
5/15/249	6 lat	Dziecko rozpina guziki/zamki/zatrzaski.	☐ TAK	☐ NIE
6/16/250	6 lat	Dziecko samodzielnie zakłada buty (potrafi zapiąć rzepy lub zawiązać sznurowadła).	☐ TAK	☐ NIE
7/17/251	6 lat	Dziecko zdejmuje buty.	☐ TAK	☐ NIE
8/18/252	6 lat	Dziecko przestrzega porządku i zasad podczas ubierania się, rozbierania się.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/8	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Jedzenie – sygnalizowanie potrzeby oraz podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjadanie w kulturowo akceptowany sposób, krojenie lub łamanie pożywienia na kawałki, używanie przyborów do jedzenia, zjadanie posiłków		
1/19/253	6 lat	Dziecko sygnalizuje w sposób akceptowalny społecznie, kiedy jest głodne.	☐ TAK	☐ NIE
2/20/254	6 lat	Dziecko spożywa posiłki, używając sztućców.	☐ TAK	☐ NIE
3/21/255	6 lat	Dziecko przestrzega zasad podczas posiłków.	☐ TAK	☐ NIE
4/22/256	6 lat	Dziecko dba o porządek podczas posiłku, np. korzysta z serwetki, wyciera, gdy coś się rozleje itp.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/4	___/100%
ID	Wiek rozwoju	Picie – sygnalizowanie potrzeby picia i chwytanie naczynia z płynem, podnoszenie go do ust i wypijanie płynu w kulturowo akceptowany sposób, miksowanie, mieszanie i nalewanie płynów do picia, picie przez słomkę		
1/23/257	6 lat	Dziecko sygnalizuje w sposób akceptowalny społecznie, że chce mu się pić.	☐ TAK	☐ NIE
2/24/258	6 lat	Dziecko pije z kubka lub butelki, nie zalewając się.	☐ TAK	☐ NIE
3/25/259	6 lat	Dziecko pije przez słomkę.	☐ TAK	☐ NIE
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK RAZEM PKT			___/3	___/100%

PODSUMOWANIE PROFILI W OBSZARACH

PROFIL OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY

Patrzeć – zamierzone posługiwanie się zmysłem wzroku w celu odbioru bodźców wzrokowych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Słuchać – zamierzone posługiwanie się zmysłem słuchu w celu odbioru bodźców słuchowych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Celowe posługiwanie się innymi zmysłami – zamierzone posługiwanie się zmysłami (dotyk, smak, węch)									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Naśladowanie – imitowanie lub naśladowanie jako podstawowy element uczenia się, np. naśladowanie wyrazu twarzy, gestykulacji, dźwięków lub kopiowanie liter alfabetu. Obejmuje: bezpośrednie naśladowanie czynności lub zachowania									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/12	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Uczenie się przez działanie (zabawę) z przedmiotami – uczenie się poprzez wykonywanie prostych czynności pojedynczym przedmiotem, dwoma lub większą liczbą przedmiotów, zabawa symboliczna, zabawa na niby, jak np. uderzanie przedmiotem, zderzanie klocków i zabawa lalkami lub samochodami									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/9	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Przyswajanie informacji – zdobywanie faktów o osobach, rzeczach i zdarzeniach przez pytanie: dlaczego, co, gdzie i jak oraz pytanie o nazwy									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/9	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Przyswajanie języka – rozwijanie umiejętności reprezentowania osób, przedmiotów, wydarzeń i uczuć za pomocą słów, symboli, fraz i zdań									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Powtarzanie – powtarzanie sekwencji zdarzeń lub symboli jako podstawowy element uczenia się, np. liczenie dziesiątkami lub ćwiczenie recytacji rymowanki lub wiersza łącznie z gestykulacją. Obejmuje: opóźnione naśladowanie działania lub zachowania									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Przyswajanie pojęć – rozwijanie umiejętności rozumienia i używania prostych oraz złożonych pojęć reprezentujących cechy rzeczy, osób i zdarzeń									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/15	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Uczenie się czytania – rozwijanie umiejętności płynnego i wiernego czytania materiałów pisanych (w tym systemem Braille'a i z użyciem innych symboli), np. rozpoznawanie znaków alfabetu, poprawne wymawianie brzmienia zapisanych wyrazów oraz rozumienie wyrazów i zdań									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Uczenie się pisania – rozwijanie umiejętności tworzenia symboli reprezentujących sylaby, słowa i zdania (włączając system Braille'a i inne symbole) w celu oddania ich znaczenia									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	

Uczenie się liczenia – rozwijanie umiejętności posługiwania się liczbami i wykonywania prostych i złożonych operacji matematycznych np. używanie symboli matematycznych dodawania i odejmowania lub stosowanie właściwych działań matematycznych w celu rozwiązania zadania								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Nabywanie umiejętności – rozwijanie zdolności wykonywania prostych i złożonych, zintegrowanych czynności lub zadań, umożliwiających nabycie umiejętności, jak np. posługiwanie się narzędziami lub zabawkami albo granie w gry								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Skupianie uwagi – celowe skupianie się na określonym bodźcu, np. przez eliminowanie rozpraszających dźwięków								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Ukierunkowanie uwagi – celowe utrzymanie uwagi na specyficznych działaniach lub zadaniach przez odpowiednio długi okres								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Myślenie – formułowanie i posługiwanie się pojęciami, koncepcjami i wyobrażeniami, które są zorientowane albo nie zorientowane na osiągnięcie celu, samemu albo z innymi osobami, z użyciem aktywności myślowej, takiej jak podczas zabawy w „udawanie”, gier słownych								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/9	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Rozwiązywanie problemów – znajdowanie odpowiedzi na pytania lub sytuacje poprzez identyfikowanie i analizowanie problemów, ustalanie możliwych rozwiązań i ocenianie potencjalnych skutków tych rozwiązań, a następnie wdrażanie wybranego rozwiązania								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Podejmowanie decyzji – dokonywanie wyboru spośród różnych możliwości, wdrażanie dokonanego wyboru, ocenianie skutków dokonanego wyboru, jak np. wybieranie i kupowanie określonego artykułu lub decydowanie o podjęciu się i podejmowanie jakiegoś zadania spośród wielu zadań, które należy wykonać								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: OBSZAR UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/121	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

PROFIL OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE

Podejmowanie pojedynczego zadania – podejmowanie prostego lub złożonego zadania, podejmowanie pojedynczego zadania samodzielnie lub w grupie								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Realizowanie dziennego rozkładu zajęć – podejmowanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań, związanych z planowaniem, ustalaniem i spełnianiem czynności wynikających z codziennego rozkładu zajęć i obowiązków, jak np. gospodarowanie czasem lub planowanie poszczególnych czynności wykonywanych w ciągu dnia								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4

Radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań, związanych z kontrolowaniem obciążeń psychicznych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Kierowanie własnym zachowaniem – wykonywanie prostych lub złożonych i skoordynowanych działań w spójny sposób, w reakcji na nowe sytuacje, osoby lub doświadczenia									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/11	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Złożone kontakty międzyludzkie – utrzymywanie i kontrolowanie wzajemnych kontaktów z innymi ludźmi, w sposób odpowiedni do danej sytuacji i akceptowany społecznie. Obejmuje: zabawę z innymi, tworzenie i kończenie wzajemnych kontaktów; kontrolowanie zachowań w ramach wzajemnych kontaktów, nawiązywanie wzajemnych kontaktów stosownie do pełnionych ról społecznych i zachowywanie dystansu w relacjach społecznych									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/10	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
PODSUMOWANIE: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/35	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	4	

PROFIL OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ

Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości ustne – pojmowanie dosłownego i domyślnego znaczenia wiadomości przekazywanych za pomocą języka mówionego, w tym: – rozumienie prostych komunikatów ustnych, reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na proste komunikaty ustne (2–3 słowa), takie jak prośby (np. „daj mi”) lub polecenia (np. „nie chodź tu”); – rozumienie złożonych komunikatów ustnych, reagowanie odpowiednio działaniem lub słownie na złożone komunikaty ustne (całe zdania), takie jak pytania lub polecenia									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Porozumiewanie się – odbieranie – wiadomości niewerbalne – pojmowanie dosłownych i domyślnych znaczeń wiadomości przekazywanych za pomocą gestów, symboli lub rysunków, jak np. uświadomienie sobie, że dziecko jest zmęczone, kiedy trze swoje oczy									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Mówienie – wypowiadanie słów, zwrotów i dłuższych kwestii o dosłownym lub domyślnym znaczeniu, jak np. gdy przedstawia się ustnie jakiś fakt lub opowiada historię									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Śpiewanie – wytwarzanie dźwięków w określonej kolejności prowadzące do powstania melodii w celu przekazania treści									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	
Tworzenie wiadomości niewerbalnych – posługiwanie się gestami, symbolami i rysunkami w celu przekazania wiadomości, jak np. gdy kręci się głową dla wyrażenia dezaprobaty lub rysuje się obrazek albo wykres, aby przekazać jakiś fakt lub skomplikowany pomysł									
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4	

Rozmowa – rozpoczynanie, kontynuowanie oraz kończenie wymiany myśli i poglądów za pomocą języka mówionego, z jedną osobą lub większą liczbą ludzi znanych albo obcych w kontaktach oficjalnych lub towarzyskich								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: POROZUMIEWANIE SIĘ								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/27	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	

PROFIL OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ

Zmienianie podstawowej pozycji ciała – zmienianie jednej pozycji ciała na inną i przemieszczanie się z jednego miejsca na inne								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Utrzymywanie pozycji ciała – pozostawanie w tej samej wymaganej pozycji ciała, np. siedzenie lub stanie. Obejmuje: utrzymywanie pozycji leżącej, kucznej, kłęczącej, siedzącej i stojącej								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów – podnoszenie przedmiotu lub zabieranie czegoś z jednego miejsca na drugie, tak jak np. podczas unoszenia filiżanki lub zabawki, przenoszenia pudełka								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Poruszanie przedmiotów za pomocą kończyn dolnych – podejmowanie skoordynowanych czynności w celu poruszenia przedmiotu z użyciem nóg i stóp, tak jak np. podczas kopania piłki lub naciskania na pedały roweru. Obejmuje: naciskanie za pomocą kończyn dolnych, kopanie								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/5	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Chodzenie – poruszanie się po powierzchni na stopach, krok po kroku, gdy co najmniej jedna stopa zawsze dotyka ziemi, tak jak np. podczas spacerowania, przechadzania się, chodzenia do przodu, do tyłu lub bokiem. Obejmuje: chodzenie na krótkie lub długie dystanse, chodzenie po różnych powierzchniach, omijanie przeszkód								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/6	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Inne sposoby poruszania się – przemieszczanie całego ciała z miejsca na miejsce w sposób odmienny od chodzenia (w tym: wspinanie, skakanie, bieganie)								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Poruszanie się w różnych miejscach – chodzenie i poruszanie się w różnych miejscach i sytuacjach, jak np. chodzenie pomiędzy pokojami w domu, w obrębie budynku lub po ulicy w mieście, w tym: poruszanie się wewnątrz domu, czołganie się lub wspinanie w obrębie domu, chodzenie lub poruszanie się wewnątrz budynków innych niż dom oraz na zewnątrz domu i innych budynków								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/34	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

PROFIL OBSZAR: CHWYTANIE, MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI, ZRĘCZNOŚĆ

Precyzyjne używanie ręki – wykonywanie skoordynowanych czynności związanych z posługiwaniem się przedmiotami, podnoszeniem, manipulowaniem i wypuszczaniem przedmiotów przy użyciu jednej ręki, palców i kciuka, jak np. gdy zbiera się monety ze stołu lub wykręca numer telefonu. Obejmuje: podnoszenie, chwytanie, manipulowanie i odkładanie								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/10	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Używanie rąk i ramion – podejmowanie skoordynowanych działań, których celem jest poruszanie lub manipulowanie przedmiotami za pomocą rąk i ramion, tak jak np. gdy obraca się gałkę u drzwi lub gdy rzuca się albo łapie jakiś przedmiot								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/7	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: CHWYTANIE, MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI, ZRĘCZNOŚĆ								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/17	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

PROFIL OBSZAR: DBANIE O SIEBIE

Mycie się – mycie i suszenie całego ciała lub części ciała z użyciem wody i odpowiednich czyszczących oraz suszących środków i sposobów, jak np. kąpanie się, branie prysznic, mycie rąk i stóp, twarzy i włosów, wycieranie się ręcznikiem								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Pielegnowanie poszczególnych części ciała – dbanie o części ciała, takie jak np. skóra, twarz, zęby, skóra głowy, paznokcie i genitalia, które wymagają więcej troski niż mycie i suszenie								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Korzystanie z toalety – sygnalizowanie potrzeby, planowanie wydalania i wydalanie ludzkich odchodów (oddawanie moczu i defekacja) oraz oczyszczanie się po tych czynnościach								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Ubieranie się – podejmowanie skoordynowanych czynności i zadań związanych z zakładaniem oraz zdejmowaniem ubrań i obuwia we właściwej kolejności								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/8	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Jedzenie – sygnalizowanie potrzeby oraz podejmowanie skoordynowanych zadań i czynności związanych ze spożywaniem podanego pokarmu, podnoszenie go do ust i zjadanie w kulturowo akceptowany sposób, krojenie lub łamanie pożywienia na kawałki, używanie przyborów do jedzenia, zjadanie posiłków								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/4	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
Picie – sygnalizowanie potrzeby picia i chwytanie naczynia z płynem, podnoszenie go do ust i wypijanie płynu w kulturowo akceptowany sposób, miksowanie, mieszanie i nalewanie płynów do picia, picie przez słomkę								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/3	___/100%	Kwalifikator	0	1	2	3	4
PODSUMOWANIE: PRZENOSZENIE, PORUSZANIE I MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI								
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/25	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3	

Arkusz zbiorczy PROFIL KOŃCOWY – podsumowanie

OBSZAR: UCZENIE SIĘ I STOSOWANIE WIEDZY							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/121	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: SYGNAŁY SPOŁECZNE WE WZAJEMNYCH KONTAKTACH – PRZYSTOSOWANIE SPOŁECZNE I EMOCJONALNE							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/35	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: POROZUMIEWANIE SIĘ							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/27	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: AKTYWNOŚĆ RUCHOWA – PORUSZANIE SIĘ							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/34	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: CHWYTANIE, MANIPULOWANIE PRZEDMIOTAMI, ZRĘCZNOŚĆ							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/17	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
OBSZAR: DBANIE O SIEBIE							
Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/25	___/100%	Poziom wsparcia	0	1	2	3
PODSUMOWANIE: PROFIL KOŃCOWY							
Łączny wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	___/259	___/100%	Proponowany POZIOM WSPARCIA	0	1	2	3

Poziom wsparcia	Kod kwalifikatora	Opis	Wskaźnik aktywności dziecięcych na TAK	Wskaźnik nieprawidłowych zachowań dziecięcych
0	0	BRAK trudności (żadne, nieobecne, nieistotne)	96–100%	0–4%
1	1	NIEZNACZNE trudności (niewielkie, małe)	75–95%	5–24%
2	2	UMIARKOWANE trudności (średnie, spore)	51–74%	25–49%
3	3	ZNACZNE trudności (wielkie, silne)	5–50%	50–95%
	4	SKRAJNIE DUŻE trudności (zupelne)	0–4%	96–100%

Dotatkowe informacje po przeprowadzanej obserwacji:

